

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE

Anda Baklāne

Metafora 20. gadsimta latviešu dzejas diahronijā:
dabas parādību tropu kvantitatīvā un kvalitatīvā analīze
konceptuālās metaforas teorijas kontekstā

Promocijas darbs

LU Humanitāro zinātņu fakultātes doktorantūra
Zinātnes nozare: valodniecība un literāturzinātne
Zinātnes apakšnozare: literatūras teorija
Darba vadītāja: *Dr. habil. philol.* **Janīna Kursīte**

Rīga 2025

Satura rādītājs

IEVADS	3
Pirmais vadmotīvs: oriģinalitātes problēma kvantitatīvas analīzes kontekstā	3
Otrais vadmotīvs: metaforas kvalitatīva analīze poētiskā diskursa diahronijā	9
Pētījumā iekļauto avotu raksturojums	13
Pētījuma aktualitāte un mērķis	16
Darba struktūra	17
1. NODAĻA. METAFORA: TEORĒTISKAIS IETVARIS	19
1.1. Metaforas definīcija un raksturojums	19
1.2. Kognitīvā metaforas teorija	28
<i>1.2.1. Kognitīvās metaforas teorijas lietojums humanitārajās un sociālajās zinātnēs Latvijā</i>	28
<i>1.2.2. Kognitīvā metaforas teorija kognitīvās pētniecības kontekstā</i>	31
<i>1.2.3. Dž. Leikofa un M. Džonsona konceptuālās metaforas teorija</i>	34
1.3. Metaforu sistēmas un tīklojumi	46
1.4. Metafora diahroniskas attīstības aspektā	50
1.5. Dzejas metafora kognitīvā skatījumā	53
1.6. Radošas dzejas metaforas veidošanas stratēģijas	57
2. NODAĻA. DABAS PARĀDĪBU KONCEPTU KVANTITATĪVĀ ANALĪZE “20. GADSIMTA LATVIEŠU DZEJAS KORPUSĀ”	61
2.1. Digitālo pētniecības metožu izmantojums humanitārajās un sociālajās zinātnēs Latvijā	61
2.2. Vārdu pieminējumu statistikas analīze kā metode	64
<i>2.2.1. Vārdu skaitīšana digitālās pētniecības metožu kontekstā</i>	64
<i>2.2.2. Vārds kā skaitāma vienība</i>	66
<i>2.2.3. Vārdu lietojuma biežuma interpretācija</i>	70
2.3. 20. gadsimta latviešu dzejas korpus: dabas parādību pieminējumu statistiskie rādītāji	72
<i>2.3.1. Dabas parādību leksēmu pieminējumu vispārīgā statistika</i>	72
<i>2.3.2. Atsevišķu konceptu salikteņu izplatība</i>	88
3. NODAĻA. DABAS PARĀDĪBU METAFORU LIETOJUMS “20. GADSIMTA LATVIEŠU DZEJAS KORPUSĀ” KONCEPTUĀLĀS METAFORAS TEORIJAS KONTEKSTĀ	90
3.1. Dabas reprezentācijas tematika latviešu dzejas recepcijā	91
3.2. Dabas parādības apkārtnes tēlojumā	97
<i>3.2.1. Dabas reālisms dzejā</i>	97

3.2.2. Tropi dabas tēlojumā.....	101
3.2.3. Nozīmes pārnesuma neviennozīmība.....	106
3.3. Dabas parādību tropi kā konceptuālu metaforu avotjomas.....	112
3.4. Sniega metaforas diahronā griezumā – gadījumu izpēte.....	120
3.4.1. Baltas reālijas ir sniegs/ ētiskais ideāls ir sniegs/ skaistums ir sniegs.....	124
3.4.2. Dzīves grūtības ir sniegs/ dzīve ir sniegs/ esamība ir sniegs; vietas un laika metonīmija.....	129
3.4.2. Nāve ir sniegs/ miegs ir sniegs/ aizmirstība ir sniegs.....	132
3.4.3. Aizmirst ir apsnigt/ paslēpt ir apsnigt/ mierinājums ir sniegs.....	135
SECINĀJUMI.....	138
PĒTĪJUMA APROBĀCIJA.....	141
Raksti.....	141
Referāti.....	142
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	143
Avoti.....	143
Literatūra.....	151
Vārdnīcas.....	151
Grāmatas.....	151
Grāmatu nodaļas.....	155
Raksti periodikā un konferenču krājumos.....	157
Disertācijas.....	161
Maģistra un bakalaura darbi.....	162
Referāti zinātniskās konferencēs.....	162
Tiešsaiste.....	163

IEVADS

Pirmais vadmotīvs: oriģinalitātes problēma kvantitatīvas analīzes kontekstā

Šī pētījuma sākuma punkts ir praktisks literatūras kritikas jautājums: kā iespējams pamatot dzejas izteikuma – tēla, motīva, tropa – oriģinalitāti? Vai to varētu aprakstīt kvantitatīvi? Ko par novitāti un atkārtojumu dzejā iespējams secināt, statistiski analizējot lielu skaitu dzejas krājumu, kas izdoti vairāku gadu desmitu ilgā laikā?

Literatūras kritiķi mēdz vērtēt dzejas izteikumus kā šabloniskus, klišeiskus un nodeldētus vai, tieši pretēji, nebijušus, oriģinālus un spilgti individuālus. Tā, piemēram, literatūrzinātnieks Vitolds Valeinis (1922–2001) mācību grāmatas “Ievads literatūrzinātnē” nodaļā “Divas galējības: trafarets un samākslotība” raksta: “[..], tā kā valodas vienības ilgstošas un nepārtrauktas lietošanas rezultātā standartizējas, automatizējas, tad rakstniekam jāvairās no vārdu lietojuma ierastajās bezpersoniskajās standartfrāzēs, jo citādi vārdi nekļūs par iedarbīgiem signāliem dzīvu priekšstatu izraisīšanā.” (Valeinis 2007: 85) Rakstnieka kā valodas novatora loma iet roku rokā ar jautājumu par autora individuālo stilu; bieži tas tiek metaforiski dēvēts par autora “rokrakstu” – vai jaunam autoram jau ir izveidojies “savs” rokraksts, cik spilgts un atšķirīgs tas ir utt.

Pieļaujams, ka šādu vērtējumu ticamība atkarīga no tā, cik labi kritiķis pārzina dzejas vēsturi un aktuālās tendences – kā gan citādi varētu zināt, ka kaut kas ir jau “nodeldēts”, bet kaut kas cits – vēl nebijis. Turklāt kritiķim derētu labi pazīt dzeju ne vien valodā, kurā sarakstīts recenzējamais krājums, bet arī citās valodās – nepieļaujot situāciju, ka kāds dzejnieks savā valstī tiek cildināts kā izcili oriģināls, lai gan patiesībā ir tikai aizņēmis tēlus no savā zemē neiepazīta literāta.

Lai cik plašas nebūtu kritiķa zināšanas, izteikumi par oriģinalitāti vienmēr ir subjektīvi, intuitīvi spriedumi, un praktiskajā kritikā tos parasti nemēdz balstīt statistikas datus. Literatūras novērojumus vienlīdz labi varētu salīdzināt ar spriedumiem par gaisa temperatūru. Cilvēki mēdz izteikt viedokļus par to, cik karsta vai auksta ir diena. Gluži tāpat kā literatūras vērtētāju gaume, arī temperatūras izjūta ir subjektīva, atkarīga no tā, cik silti vērtētājs saģērbies u.c. faktoriem. Tajā pašā laikā – pastāv statistikas dati, kas vēsta par to, kāda kopš novērojumu sākuma ir vidējā gaisa temperatūra kādā konkrētā teritorijā noteiktā gada periodā, kāda ir minimālā un

maksimālā gaisa temperatūra šajā datumā. Tātad, vērtējot laika apstākļus, līdzās subjektīvam vērtējumam mūsu rīcībā ir atskaites punkts statistikā.

Jautājums par literatūrkritikas spriedumu pamatotību statistikas datos nav jauns – Latvijā jau 1966. gadā literatūrkritiķis Kārlis Ozoliņš (1905–1987) rakstā “Kibernētika un māksla” norādīja, ka tādi izteikumi kā “skatītāji ar sajūsmu uzņem”, “šis darbs lasītājam nav pieņemams” utt. nav zinātniski pamatoti, un provocējot aicināja pirms šādu frāžu izteikšanas aptaujāt dažādas lasītāju grupas, tad iegūtos rezultātus automatizēti matemātiski apstrādāt (Ozoliņš 1966a). Ozoliņš rosināja arī savam laikam novatorisku pieeju – uztvert tēlu kā informāciju un matemātiski pētīt informācijas daudzumu un entropiju (1966b). Šīs idejas ilgāku laiku tomēr palika teorētisku konceptu statusā, jo humanitāro zinātņu pētnieku iespējas izmantot digitālus rīkus matemātiskai datu apstrādei bija ierobežotas.

Pētnieku interese par liela informācijas daudzuma apkopošanu un sistematizēšanu tomēr mudinājusi vākt datus jau ilgi pirms datoru ieviešanās ikdienā. Dzejas “meteoroloģisko novērojumu” rezultāti jau sen raduši vietu rakstos, monogrāfijās un spilgtu dzejas citātu vārdnīcās (kā “*The Oxford Dictionary of Literary Quotations*”). Pēdējās kalpo kā populāru tēlu indeksi un īstenībā var sniegt visnotaļ labu priekšstatu, kuri jēdzieni (vai tēli, motīvi, tropi) ir bieži sastopami literatūrā. Tomēr šie citāti ir tikai atsevišķi piemēri no daudziem gadījumiem, kad indeksā norādītie tēli literatūras vēsturē tikuši pieminēti. Tie neļauj spriest par to, ko skaitliskā izteiksmē vispār nozīmē “bieži sastopami”, cik daudzi autori (gandrīz visi, trešā daļa vai pavisam nedaudzi) izmanto šos tēlus, vai konkrētais tēls bijis nemainīgi populārs vienmēr, vai izteikti kādā konkrētā laika posmā. Tāpat, lai arī pastāv salīdzinošās literatūras nozare, nav pārskatāmu datu, kas sniegtu ieskatu, kāda salīdzinoši bijusi dažādu tēlu popularitātes dinamika dažādu valstu literatūrā utt. Citiem vārdiem sakot, dzejas novērojumu rezultāti nebūt nav tik viendabīgi, salīdzināmi un labi pārskatāmi kā laika apstākļu novērojumi. Nav grūti atrast informāciju, ka kopš meteoroloģisko novērojumu sākuma visagrāk pirmais sniegs ir reģistrēts Rēzeknē, 1973. gada 23. septembrī, kur izveidojās pat 3 cm bieza sniega sega¹, taču pagaidām nav dienesta, pie kura vērsties ar jautājumu, kad pirmais sniegs “reģistrēts” latviešu dzejā.

¹ Bez autora (2018). Pirmais sniegs Latvijā. *Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs*. Tiešsaiste: <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/pirmais-sniegs-latvija> [skatīts 13.09.2024.].

Lai arī dienesta patiešām nav, no tehnoloģiju attīstības viedokļa uz šādu jautājumu nebūtu sarežģīti rast atbildi, bet pastāvošie šķēršļi ir saistīti galvenokārt ar to, ka pagaidām ne visi teksti ir digitalizēti. Turpinot attīstīties digitālajām bibliotēkām un pētnieciskiem literāru tekstu korpusiem, iespēja atrast jebkura vārda pirmo, otro vai septīto pieminējumu literatūrā varētu kļūt par triviālu uzdevumu.

Iespējamība dažu sekunžu laikā atrast “adatas siena kaudzē”, kuru meklēšana pirmsdigitālajā laikmetā būtu prasījusi stundas vai pat dienas un nedēļas, ir tikai viena no iespējām, ko piedāvā strauji augošā digitālās pētniecības joma.

Skaitļošanas metožu izmantošana humanitāro zinātņu pētniecībā pazīstama jau kopš 20. gadsimta 50. gadiem. Par virziena aizsācēju tiek uzskatīts jezuītu mācītājs tēvs Roberto Busa (*Roberto Busa*, 1913–2011), kurš 1949. gadā sāk izmantot IBM skaitļotāju, lai izveidotu konkordanci vārdiem Akvīnas Toma (*Tommaso d'Aquino*, 1225–1274) tekstu korpusā (kopumā apm. 11 miljoni vārdu); 1974. gadā tika uzsākta *Index Thomisticus* 56 sējumu publicēšana (Hockey 2004). 60. gados Rojs Visbejs (*Roy Wisbey*, 1929–2020) izveido agrās augšvācu valodas tekstu konkordanci (Wisbey 1963), savukārt Stīvens Perišs (*Stephen M. Parrish*, 1921–2012) – dzejnieku Metjū Arnolda (*Matthew Arnold*, 1822–1888) un Viljama Jeitsa (*William Butler Yeats*, 1865–1939) konkordances (Parrish 1962). Šajā laikā lielākajās Eiropas augstskolās sāk dibināt pirmos skaitļošanas centrus, kurus cita starpā izmanto vārdnīcu veidošanai. 60. gados aizsākas arī vārdu pieminējumu biežuma un teikumu garuma analīzē balstīta autorības pētniecība – tā, piemēram, skotu garīdznieks Endrū Mortons (*Andrew Morton*) argumentē, ka apustulis Pāvils sarakstījis tikai četras no Jaunajā Derībā iekļautajām trīspadsmit vēstulēm (Morton 1965).

Jau agri tiek liktas cerības, ka datori palīdzēs rūpīgi analizēt milzīgo un nemitīgi pieaugošo tekstu apjomu, kuru aptvert nav cilvēka spēkos. Kā 1987. gadā raksta Džons Berouss (*John F. Burrows*, dz. 1928), “[..] kaut arī mēs to neatzīstam, tas ir fakts, ka lielākajā daļā diskusiju par angļu daiļliteratūras darbiem mēs izturamies tā, it kā trešā daļa, divas piektdaļas vai puse no materiāla tur vispār nebūtu”² (Burrows 1987: 1). Literatūras pētniecības tradīcijā, kuras labā prakse ir tuvlasījums, kāda plašāka vēstures perioda pilnīga pārzināšana ir neiespējama. Franko Moreti (*Franco Moretti*, dz. 1950) norāda, ka, pētot angļu literatūras bibliogrāfijas, apjautis, cik niecīga daļa no literatūras lauka ir pazīstama – priekšstati par 19. gadsimta angļu literatūru ir balstīti tikai

² Šeit un turpmāk autores tulkojums.

apmēram divsimt romānu plašā kanonā, un tas ir mazāk par vienu procentu no visiem romāniem, kas šajā gadsimtā tikuši izdoti. Ja pētnieks mēģinātu izlasīt visu, lasot pa romānam dienā, tas prasītu gadsimtu (Moretti 2000).

Skaitļošanas metodes ir daudz kritizētas kā tādas, kas nevar piedāvāt atziņas, kas humanitārajām zinātnēm ir nozīmīgas, turklāt pastāv liels risks, ka kvantitatīvie rezultāti būs maldinoši programmas kļūdas vai nepareizi sagatavota materiāla dēļ. Tomēr vairumā gadījumu nav pamata apgalvot, ka humanitāro zinātņu digitalizācijas aizstāvji mudina aizstāt refleksiju un interpretāciju ar skaitļošanu – teksta kvantitatīva analīze ir tikai instruments. Citējot Sūzanu Hokiju (*Susan Hockey*, dz. 1946): “Veiksmīgākajos pētījumos zinātnieki izmantojuši datoru, lai atrastu interesantas iezīmes un tad pētītu šos piemērus individuāli [...]. Viņi skatījuši savus projektus plašākā šī autora vai teksta kritikas ietvarā un kritiski reflektējuši par metodoloģiju, ko izmantojuši, interpretējot rezultātus.” (Hockey 2000: 84) Diskusijās par skaitļošanas metodēm literatūras pētniecībā Hokijas minētā pieeja tiek konceptualizēta kā tālinājums (*zoom out*), tāllasījums (*distant reading*) (Moretti 2014), makroanalīze (*macroanalysis*) (Jockers 2013) vai datos balstīta literatūras vēsture (*data-rich literary history*) (Bode 2018), kas savukārt dod impulsu atsevišķu aspektu detalizētai izpētei tuvinājumā (*zoom in*) jeb tuvlasījumā (*close reading*) vai mikroanalīzē (*microanalysis*).

Termins, kas sociālajās un lietišķajās zinātnēs biežāk tiek attiecināts uz teksta skaitļojošu analīzi, ir datizraces (*data mining*) paveids “tekstizrace” (*text mining*) – metafora, kas 21. gadsimta otrajā desmitgadē biežāk tika lietota iepriekš plašāk izmantotā “teksta analītikas” (*text analytics*) jēdziena vietā. Tekstizrace definējama kā process, kurā ar dažādu paņēmienu un lietojumprogrammu palīdzību no tekstuāla materiāla iespējams izgūt strukturētu informāciju – likumsakarības, tendences, kas nebūtu pamanāmas bez tehnikas līdzdalības. Tekstizrace jeb teksta analītika ļauj iegūt informāciju par konkrētu jēdzienu vai jēdzienu grupu lietojumu, tostarp vārdu lietojuma biežuma statistiku un savienojumiem ar citiem jēdzieniem, ļauj savstarpēji salīdzināt dažādus tekstus (piemēram, lai noteiktu autorību, konstatētu citātus vai plaģiātu, salīdzinātu tulkojumus), automātiski izvilkta no liela tekstu apjoma informāciju par konkrētiem tematiem, personām (lai automātiski veidotu informācijas apkopojumus, anotācijas un ziņas) u.c.

Par spīti skaitļošanas metožu izmantošanas vairāku gadu desmitu ilgajai vēsturei, 20. gadsimta gaitā tās stabila vieta bija ieguvušas vienīgi valodniecībā, tikmēr tā arī nekļuva par ikviena pētnieka ikdienas darbarīku citās humanitārajās zinātnēs un

sociālajās zinātnēs neērtuma un nepieejamības dēļ. 21. gadsimtā situācija ir mainījusies. Pakāpeniski norisinājusies tehnoloģiju miniaturizācija (*Index Thomisticus* pirmā versija perfokaršu formātā būtu svērusi 500 tonnas, tikmēr 2004. gadā tā ietilpa vienā 1,36 GB kompaktdiskā (Busa 2004)); plaši pieejami personālie datori individuālam pētniecības darbam; pateicoties standartizācijai, atrisinātas daudzas datu reprezentācijas, saglabāšanas un atkārtotas izmantošanas problēmas; palielinājies datu apstrādes ātrums; radīts internets, tīmekļa pakalpojumi un mākoņskaitļošanas tehnoloģijas. Laika gaitā mainījusies arī skaitļošanu izmantojošo humanitāro zinātņu jomu apzīmējumi: skaitļojošās humanitārās zinātnes (*humanities computing*) 21. gadsimta sākumā arvien biežāk tika aizstātas ar apzīmējumu digitālās humanitārās zinātnes (*digital humanities*), savukārt skaitļojošā stilistika jeb datorstilistika (*computational stylistics*) kļuva par digitālo literatūrzinātnisko stilistiku (*digital literary stylistics*). Sākoties 21. gadsimta trešajai desmitgadei, pēc aktīva dažādu nozaru konsolidācijas un jomas paplašināšanās posma digitālās humanitārās zinātnes no jauna sākušas noslāņoties – skaļāk sevi pieteikusi kultūras analītikas (*cultural analytics*) joma, kas pievēršas lielajiem kultūras datiem (tostarp īpaši attēliem, skaņas un video ierakstiem, datiem par kultūras patēriņu, muzeju kolekciju datiem), un aktivizējies jauns skaitļojošo humanitāro zinātņu vilnis, kurā uzsvars likts uz atgriešanos pie striktas datorzinātnē un statistikas zinātnē balstītas datu pētniecības metodoloģijas, norobežojoties no metodoloģiski vienkāršākiem digitālo kolekciju veidošanas, mākslas un aktīvisma projektiem.

Viena no galvenajām iezīmēm, kas raksturoja sākotnējo pāreju no “skaitļojošā” uz “digitālo” laikmetu, ir digitālo datu apjoma pieaugums: ja iepriekš individuāla pētnieka uzmanības lokā bija atsevišķi literāri darbi un autori, nelieli korpusi, tad kopš 21. gadsimta otrās desmitgades dažādu institūciju veidotās digitālās bibliotēkās un tekstu korpusos iespējams strādāt ar simtiem un pat tūkstošiem objektu lielām kolekcijām. Tādējādi paveras iespēja pētīt gan literatūras vēstures un socioloģijas, gan stilistikas jautājumus, piemēram, dažādu žanru attīstības un norieta dinamiku, tematu aktualizēšanos un panīkšanu, kāda citāta, frāzes izplatību; iespējams salīdzināt tulkojumus, salīdzināt sieviešu un vīriešu rakstības stilu, pētīt literatūras vārdu krājuma globālās izmaiņas laika gaitā u.c. Arī analizējot nelielus segmentus, svarīgi pievērst uzmanību, kā iegūtie dati iekļaujas plašākā ģeogrāfiskā un vēsturiskā kontekstā, jo skaitļošanas rezultāti kļūst interesanti tieši salīdzinājumā.

Šajā darbā izmantota relatīvi neliela datu kopa – 389 dzejas krājumu pirmizdevumi, kas izdoti laikā no 1920. līdz 1999. gadam. Lai gan šie dati neaptver

visu 20. gadsimta latviešu dzejas lauku, tā ir līdz šim lielākā dažādu autoru diahroniska latviešu dzejas datu kopa, kas izmantota digitālai analīzei. Datu kopas reprezentativitātes jautājums plašāk skatīts nodaļā “Pētījumā iekļauto avotu raksturojums”.

Nozīmīga jaunāko laiku digitālo humanitāro zinātņu iezīme ir arī detalizētāka pievēršanās datu vizualizācijas problemātikai. Viens no iemesliem, kāpēc skaitļošanas metodes nav bijušas pievilcīgas humanitāro zinātņu pētniekiem, ir to rezultātu monotonija. Tabulas un lappusēm gari saraksti ir grūti uztverami un var šķist pašmērķīgi, tāpēc nepieciešams ieguldīt pūles lasītāja uzmanības fokusēšanai un virzīšanai. Tajā pašā laikā daudzkrāsainas un animētas diagrammas, kartes, laika skalas un tīklojumi skaitļošanas rezultātus ne vien padara spilgtākus, bet gluži burtiski parāda jaunatrastās sakarības. Diemžēl dažas informācijas organizācijas un vizualizācijas formas nav šķiramas no digitālās vides un statistiskā medijā ir atspoguļojamas tikai daļēji. Atzīstot, ka grafisks attēls kļūst arvien nozīmīgāks kā izziņas rīks, tas vairs nevar tikt uztverts tikai kā ilustratīva piedeva tekstam (Drucker 2014; Sinclair 2015). Arī šajā darbā vizualizācijas (diagrammas) ir nozīmīga galvenā vēstījuma daļa, tāpēc iekļautas pamata tekstā.

Lai kādas arī nebūtu digitālas izpētes grūtības un trūkumi, pētnieku rīcībā tuvākajos gados nonāks arvien vairāk ar datoru strukturētas informācijas par valodas un kultūras parādībām. Ir pamats prognozēt, ka datorizētu rīku atbalstītu, īpaši jauktu – kvalitatīvu un kvantitatīvu – metožu izmantojums humanitāro zinātņu jomā kļūs izplatītāks, ar tendenci papildināt vai pat mainīt mūsu priekšstatus par to, kādā izpratnē koncepti, tēli un tropi var būt tipiski, klišejiski, oriģināli, neparasti, novatoriski, unikāli, seni vai jauni. Šī tradicionālā literatūrkritikas tēmu loka risinājums vārdu pieminējuma biežuma kontekstā ir promocijas darba pirmais vadmotīvs.

Empīriskās izpētes pirmajā posmā tiek veikta avotu statistiska analīze, sniedzot ieskatu dabas parādību pieminējumu kvantitatīvajā kopainā. Tiek atlasīta ar dabas parādībām saistīta jēdzienu grupa, un tiek pētīts šo jēdzienu absolūtais, relatīvais un dokumentu pieminējumu skaits, sniedzot ieskatu, kā atšķiras dažādu jēdzienu pieminējumu biežums, un kāda ir pieminējumu dinamika laika gaitā. Šajā posmā analizēti visi pieminējumi, nenošķirot metaforas.

Otrajā posmā detalizētāk skatīti atsevišķi dzejoļu piemēri; no plašākās dabas parādību jēdzienu grupas tiek nošķirts jēdziens “sniegs”, un tiek noteiktas konceptuālas metaforas, kas saistītas ar šo jēdzienu; identificēti biežāk un retāk sastopami

lietojumgadījumi. Visbeidzot, trešajā posmā sniegta padziļināta leksēmas “sniegs” pieminējumu analīze un veikta aplēse, kāda ir katras ar jēdzienu “sniegs” saistītās konceptuālās metaforas izplatība datu kopā diahroniskā griezumā. Lai gan empīriskā piemēru analīzē galvenokārt aplūkoti sniega, lietus, ar ziemu saistīti tēli kopumā, tie netiek pozicionēti kā centrālais promocijas darba izpētes priekšmets. Tie izcelti, lai piešķirtu analīzei fokusu un sašaurinātu ārkārtīgi plašo izpētes lauku, kas paveras, analizējot dabas tēlus – bez teorētiska pamatojuma, kāpēc tieši nokrišņi un ar aukstumu saistītie tēli būtu izceļami kā īpaši būtiski citu dabas parādību vidū.

Otrais vadmotīvs: metaforas kvalitatīva analīze poētiskā diskursa diahronijā

Pat norobežojoties no dzejas formas problemātikas, jautājums par atkārtojumu un novitāti dzejas izteikumā ietver milzum daudz atsevišķu elementu un parādību. Iespējams runāt par dzejā lietotajiem leksikas slāņiem, tematiku, mitoloģiju, folkloru, ideoloģiju, dažādu filosofisku jautājumu traktējumu, par motīviem un tēliem, vispārīgi par arhetipiem un tropiem, par konkrētiem arhetipiem vai tropiem u.c. Šī pētījuma fokusā ir dabas parādību metaforu tradējums latviešu dzejā – kāda ir to izplatība kopējā latviešu dzejas ainā 20. gadsimtā, cik pastāvīgs ir konkrētas metaforas lietojums, kādas pārmaiņas konstatējamas laika griezumā.

Izklāsta teorētiskais satvars ir kognitīvā metaforas teorija un tās ietvaros skatītais jautājums par metaforu vēsturisko attīstību, kas sniedz, lai arī robustu, tomēr lietderīgu rāmējumu metaforas fenomena izpētei diahronā griezumā. Ar kognitīvās metaforas teorijas satvaru palīdzību metaforas tiek pētītas nevis kā atsevišķi poētiskas valodas piemēri, bet kā plašākas konceptuālas (t.i., ne vien valodas, bet arī kognitīvas) metaforiskas struktūras. Atsevišķas metaforas izpausmes valodā tiek skatītas kontekstuāli, kā daļa no semantiski saistītu metaforu tīkla.

Tā, piemēram, ir novērojams, ka dažādās valodlietojuma situācijās par saprašanu sistemātiski runā kā par redzēšanu, tāpēc iespējams nošķirt konceptuālu metaforu (*conceptual metaphor*) SAPRAST IR REDZĒT. Konceptuālai metaforai savukārt var būt daudz izpausmju valodā (valodas metaforas, *linguistic metaphors*, turpmāk – metaforiski izteikumi): “acīmredzams”, “acis atvērās”, “kā zvīņas no acīm nokrita”, “mīlestība bija padarījusi aklu” utt. Konceptuālās metaforas SAPRAST IR REDZĒT ietvarā tātad atrodamas ne vien leksēmas “redzēt”, “ieraudzīt” u.tml., bet arī citi ar redzēšanu semantiski saistīti koncepti – “acis”, “akls”; arī – “gaisma” un “tumsa”: “patiesības

gaisma”, “skaidri un gaiši”, “maldīties tumsā”, “apziņas krēsla”, “apmiglojās prāts”. Konceptuālu metaforu semantiskajiem laukiem nav precīzu robežu, tie savienojas ar citu metaforu laukiem, kā norādīts minētajā piemērā, kur SAPRAST IR REDZĒT semantiskais lauks pārklājas ar konceptuālu metaforu ZINĀŠANAS IR GAISMA.

Aplūkojot šādu metaforu tīklojumu, ir vērojamas likumsakarības, kas palīdz strukturēt metaforisko izteikumu ainavu kopumā, kā arī ļauj skaidrot, kāda veida metaforas kļūst par bieži lietotām ikdienas saziņā, t.i., konvencionalizējas (konvencionālas metaforas, *conventional metaphors*), kāda veida metaforas, turpretī, būs bieži sastopamas tieši literāros tekstos, kritikā un publicistikā, bet ikdienas saziņā tiks izmantotas tikai īpašos gadījumos, piemēram, lai panāktu komiskuma iespaidu (Deignan 2005: 29). Dzejas diskursā tiek plaši izmantotas gan konvencionālas, gan unikālas metaforas, un šie izteikumi ir nozīmīgi autora individuālā stila sastāvdaļa.

Vispārīgām konceptuālajām metaforām ir ilgs mūžs valodā; vienas un tās pašas metaforas ir identificējamās dažādās kultūrās. Arī daudzas to lingvistiskās izpausmes ir noturīgas, taču kopumā konceptuālas metaforas lingvistiskais repertuārs laika gaitā ir mainīgs; īpaši tas sakāms par dzejas metaforām, jo to attīstību virza ne vien dabisks valodas mainības process, bet arī prasība pēc jaunrades. Saskaņā ar kognitīvās metaforas teorijas hipotēzi arī unikālās poētiskās metaforas lielākajā daļā gadījumu paliek konceptuālu metaforu semantiskajā ietvarā, taču tās elastīgi un radoši izmanto bāzes (atbilstošās konceptuālās metaforas) semantisko lauku, pieejamo nozīmju klāstā izvēloties ikdienas komunikācijā neizmantotus kāda koncepta aspektus vai attīstot sākotnējo konceptu sarežģītā saliktā metaforā (*complex metaphor*), kā konceptuālas metaforas SAPRAST–REDZĒT netipiskā izvērsumā “apziņas virtuvē iedegās lampiņa” vai jauktā metaforā (*mixed metaphor*) jeb sapludinājumā (*blend*): “Reizēm es ieraugu likumības tik skaidri kā armatūras režģus vai kā laivu ribas, vēl neapvilktas dēļiem” (Ziedonis 1974: 21).

Promocijas darbā veiktajā pētījumā hipotēze par konceptuālu metaforu noturību un konceptuālās metaforās balstītu metaforisku izteikumu radošu pārradīšanu pārbaudīta, balstoties latviešu 20. gadsimta dzejas piemēros, diahronā griezumā skatot, kādas stratēģijas dzejnieki izmanto, izvairoties no jau aprobēta metaforu lietojuma, tādējādi gan radoši paplašinot konceptuālu metaforu izmantošanas areālu ar jaunām, neparastām variācijām, gan ļaujot tradicionālas metaforas ieraudzīt neierastā gaismā. Statistiskā pētījuma fons piešķir izpētei papildu dimensiju, jo secinājumus par iespējamu tipiskumu vai oriģinalitāti ļauj pamatot ne vien ar atsevišķiem piemēriem,

bet arī demonstrējot pētītā tropa izplatību skaitliskā izteiksmē – salīdzinot ar citiem trojiem un aplūkojot pieminējumu dinamiku laika gaitā.

Blakus vārdu polisēmijas jautājumam, viena no problēmām, kas īpaši sarežģī hipotēzes pārbaudi, ir dzejas valodas plastiskums. Par spīti daudzveidībai, ikdienas valodā tomēr parasti iespējams identificēt, vai izteikums ir metafora (respektīvi, kāda cilvēka pieredzes joma tiek raksturota, izmantojot citas jomas terminus), un ir nosakāms, kas šajā konstrukcijā ir mērķjoma (apzīmējamais jeb mērķa nozīme)³, kas – avotjoma (apzīmētājs jeb nozīmes nesējs)⁴: piemēram, kompetents valodas lietotājs saprot, ka “asinis dzīslās vārījās” (avotjoma) nozīmē “bija ļoti dusmīgs/a” (mērķjoma). Savukārt dzejā, radot tēlu, leksēma var tikt izmantota vienlaikus gan tiešā, gan metaforiskā nozīmē, veidojot vairākus vienlīdz svarīgus nozīmju slāņus, tādējādi izpludinot šķietami stabilo metaforas kā mērķa nozīmes un nozīmes nesēja struktūru – kā tas ir dabas tēlojumos ar alegorijas iezīmēm, kur tēlotā dabas glezna var būt vērtība un mērķis pati par sevi, neatkarīgi no iespējamā ētiskā zemteksta. Kā trāpīgi norādījis Aivors Ričardss (*Ivor Armstrong Richards*, 1893–1979), “[..] dažādās metaforās ārkārtīgi atšķiras metaforas mērķnozīmes un nesēja svars. Vienā galējībā nesējs tikai nedaudz izskaistina, iekrāso mērķnozīmi, tikmēr otrā galējībā mērķnozīme kļūst gandrīz tikai par iegānu nesēja iznācienam, un mērķnozīme vairs nav “sarunas priekšmets””. (Richards 1936: 100) Bieži tēlā potenciāli ietvertā mērķa nozīme ir nevis nosakāma, bet tikai jaušama, tādējādi rodas jautājums, vai skatītais tēls vispār uzskatāms par metaforu.⁵ Tāpat dzejnieki apzināti spēlējas ar valodas materiālu, vienā tēlā apvieno vairākas metaforas, dekonstruē tradicionālas valodas formulas, ievietojot populāras metaforas ironiskā kontekstā vai priekšplānā izvirzot konvencionālas metaforas piemirsto tiešo nozīmi. Tādējādi ainava, kas no teorētiskā viedokļa ir relatīvi

³ Atveidojumos latviešu valodā lietoti termini: *target domain* – mērķjoma (šajā darbā); mērķa nozīme; mērķdomēns (Juško-Štekele 2016); mērķa domēns (Romāne-Kalniņa 2018; Henritiusa 2022); mērķa domēne (Vācere 2012); [metaforas] apzīmētais; apzīmējamais (Kuplā 2003); mērķvienība (*tenor*).

⁴ Atveidojumos latviešu valodā lietoti termini: *source domain* – avotjoma (šajā darbā); avotdomēns (Juško-Štekele 2016); avota domēns (Romāne-Kalniņa 2018; Henritiusa 2022); pamata domēne (Vācere 2012); apzīmējošais (Kuplā 2013); [nozīmes] nesējs; nesējvienība (*vehicle*); tēlainais nozīmes nesējs.

⁵ Literatūrzinātnieks Mihails Epšteins (*Mikhail Epstein*, 1950), raksturojot 20. gadsimta 70.–80. gadu krievu dzeju, ierosina nošķirt īpašu tropa veidu – “metabolu”, kurā koncepti tiek sapludināti kopā un nav vairs iespējams strikti nošķirt, kura ir metaforas avotjoma, kura – mērķjoma: “Lietas neaizstāj cita citu, nekļūst cita citai līdzīgas, drīzāk parādās cita caur citu, veidojot kādu trešo, nedivējādu, nedalāmu – tēlā-metabolā.” (Epstein 2004). Literatūrzinātniece Olga Senkāne analizējusi metabolas lietojumu Māra Čaklā un Egila Plauža dzejā (Senkāne 2013). Metabolas nojēgums ir perspektīvs, analizējot nozīmes pārnēsumu un tā neviennozīmību laikmetīgajā dzejā, tomēr promocijas darbā šis nojēgums netiek analizēts, jo pieder citam metaforas izpētes virzienam.

skaidra un strukturējama, reālajās valodas lietojumu situācijās ir neviendabīga un sarežģīta.

Būtiski uzsvērt arī, ka kognitīvās metaforas teorijas metaforas traktējumā tiek izpludinātas vairāku valodas tropu robežas. Uzmanības centrā ir pats mehānisms, kura ietvaros par kādu pieredzes jomu iespējams runāt, izmantojot citas jomas terminus. Tādējādi metafora, salīdzinājums, antropomorfisms, zoomorfisms, personifikācija, simbols, alegorija, metonīmija, sinekdoha, hiperbola var tikt skatītas kā viena nozīmes pārnesuma fenomena dažādas izpausmes. Proti, noteiktā vispārinājuma līmenī tādos piemēros kā “domu viļņi” vai “domas kā viļņi” aktuāli ir fiksēt nevis tropa veidu, bet saikni starp nesēju “viļņi” un domāšanas procesu, kuru nesējam uzdots raksturot. Tomēr šis šķietamais redukcionisms nenozīmē, ka detalizēts valodas figūru iedalījums uzskatāms par nevajadzīgu; tas atkal kļūst aktuāls, analizējot konkrēta jēdziena lietojumus tuvlasījumā. Dažādiem tropu veidiem ir atšķirīgas poētiskās funkcijas un iedarbība, tropa formas izvēle ietekmē gan teksta stila, gan saturiskās nozīmes konstruēšanu.

Šī darba empīriskajā daļā ir mērķtiecīgi marķēta tropu mērķjomas nozīme vairākos tūkstošos piemēru, kuros atrodama leksēma “sniegs”, savukārt tropa veids nav sistemātiski marķēts – tas tiek pieminēts, atsaucoties uz citu autoru sacīto un interpretējot tropu lietojumu atsevišķos piemēros. Neapšaubāmi būtu interesanti kvantitatīvi aplūkot ne vien tropu nozīmi, bet arī veidu, tomēr šādas ieceres īstenošana pārsniedz šī promocijas darba robežas.

Ja metafora ir princips vai mehānisms, kas strukturē visu cilvēka pieredzi, ir likumsakarīgi, ka kognitīvās metaforas teorijā tiek pētīts metaforas lietojums dažādos diskursos – ikdienas saziņā, mediju un politiķu valodā, zinātnes valodā u.c. Metaforas lietojums dzejā, lai arī savpatīgs, ir cieši saistīts ar metaforas attīstību valodā kopumā, līdz ar to metaforas attīstības impulsi ir meklējami ne vien dzejas diskursa iekšējā attīstībā, bet ārpus tās. Šajā promocijas darbā nav pētas metaforas attīstības paralēles citos valodas lietojumos, taču vispārējais valodas konteksts neapšaubāmi ir svarīgs: konceptuālu metaforu kā neskaitāmus metaforiskus izteikumus⁶ ģenerējošu “platformu” nemaz nevar identificēt citādi kā atsaucoties uz kopējo valodas materiālu, kurā atrodami piemēri apstiprina hipotētiskās konceptuālās metaforas eksistenci.

⁶ Atveidojumos latviešu valodā lietoti termini: *linguistic metaphors* – metaforiski izteikumi (šajā darbā), valodas metaforas, lingvistiskas metaforas.

Tādējādi šī pētījuma secinājumi par metaforas novitāti attiecas uz relatīvo novitāti latviešu dzejas korpusā nevis valodā vispār. Tāpat tikai epizodiski tiek pieminētas saiknes ar skatīto metaforu izmantojumu citvalodu dzejā, lai gan jautājums par metaforu paralēlēm dažādās valodās ir ļoti interesants; piemēru analīze apliecina, ka, lai arī divās valodās var būt sastopama viena un tā pati konceptuālā metafora, pastāv variācijas, kā tā tiek aprobēta.

Pētījumā iekļauto avotu raksturojums

Promocijas darba mērķis ir atsegt metaforas attīstību diahronā griezumā, balstoties nevis vienīgi uz nelielu skaitu reprezentatīvu piemēru, bet statistiski analizējot 20. gadsimta dzejas poētiku salīdzinoši liela tekstu korpusa kontekstā – “20. gadsimta latviešu dzejas korpusā (1920–1999)” (turpmāk – “Latviešu dzejas korpus”).

Lai veiktu pētījumus, kuros tiek izdarīti secinājumi par kādu jomu kopumā – piemēram, 20. gadsimta latviešu dzeju, kā šajā gadījumā – metodoloģiski atbilstoši ir vai nu analizēt datu kopu, kurā iekļauti visi vai gandrīz visi interesējošā aptvēruma dati, vai veidot varbūtīgu, reprezentatīvu izlasi. Izlases veidošana ir kvantitatīva metode, ar kuru var vākt statistisko informāciju un izdarīt secinājumus par visu pētāmo indivīdu populāciju jeb ģenerālo kopu, analizējot datus tikai no šīs ģenerālās kopas maza fragmenta – izlases (Nikišins 2023).

Varbūtīgas izlases ir tādas izlases, kurās pētāmais materiāls tiek atlasīts, pēc iespējas izvairoties no subjektivitātes un veidojot līdzsvarotu materiālu sadalījumu dažādos ģenerālās kopas segmentos. Nevarbūtīgās izlases tiek veidotas ierobežotu resursu apstākļos, kā arī gadījumos, kad priekšroka tiek dota procesam, kurā pētnieks aktīvi iesaistās atlasē, piemēram, veidojot kvotas noteiktiem materiālu veidiem, kas datus pārstāvēti salīdzinoši mazāk (piemēram, senāki dati diahroniskā korpusā, sieviešu rakstīti darbi),⁷ vai izvēloties tipiskus gadījumus, kas vislabāk atbilst pētnieka iecerei.

No kvantitatīvo metožu metodoloģijas skatpunkta pētījumu rezultāti, secinājumi, kas iegūti no subjektīvām, nevarbūtīgām izlasēm nav attiecināmi uz ģenerālo kopu. Tomēr humanitāro zinātņu pētniecībā subjektīva materiālu atlase vēsturiski bijusi galvenais princips, kā tiek atlasīti dati – tiecoties pēc aptvēruma, kas ir iespējami pilnīgs, tomēr vienlaikus pietiekami šaurs, lai atsevišķs pētnieks darba gaitā nepieļautu paviršību un virspusējību. Šajā pētniecības modelī pētnieka kā jomas

⁷ Skat., piemēram, ELTeC (“*European literary text collection*”) korpusa darbu atlases un līdzsvarošanas kritēriji: https://distantreading.github.io/sampling_proposal.html.

eksperta spēja un loma ir izšķiroša – lai orientētos milzīgajā un arvien pieaugošajā zināšanu laukā, nepieciešams spēēt konsolidēt zināšanas un izvēlēties tieši raksturīgākos piemērus. Lai gan pētnieka kā jomas eksperta loma laikmetīgajā pētniecībā nav mazinājusies, tomēr radusies skaidrāka apjausma, ka ikviens pētnieks ir subjektīvs, un ekspertu virzīta atlase var ne vien nodrošināt kultūrai tik nepieciešamo vērtību atlasu un zināšanu koncentrāciju, bet var atstāt nepamanītas un nepieminētas tādas kultūras parādības, kas varētu būt interesantas un vērtīgas citām sabiedrības grupām mūsdienās vai nākotnē.

Tādējādi varētu izteikt pieņēmumu, ka ideālā gadījumā 20. gadsimta latviešu dzejas pētījumā būtu analizējami visi darbi, kas izdoti un saglabājušies. Šī promocijas darba mērķu īstenošanai autore sākotnēji izvēlējās izlases veidošanas pieeju, jo darba izstrādes laikā vēl nebija pieejams visaptverošs latviešu dzejas korpus. Tomēr darba gaitā apliecinājās, ka vēl lielāka korpusa izmantojums šeit nebūtu lietderīgs, jo ievērojami apgrūtinātu gadījuma izpēti izstrādi (manuāli analizēti 3267 vārda “sniegs” pieminējumi).

Uzskaitot Latvijas Nacionālās bibliotēkas kopkataloga datus priekšmetam “latviešu dzeja”, autore konstatējusi, ka pārskata periodā tajā reģistrēti 3103 dzejas krājumi (ieskaitot atkārtotos izdevumus). Lai izveidotu reprezentatīvu izlasi visas kopas pārstāvniecībai ar 95% ticamības intervālu, būtu nepieciešami vismaz 342 krājumi – tāvad promocijas darbā izmantotās izlases apjoms ir pietiekams. Diskutējams ir jautājums par to, vai pētījuma rezultāti būtu daudz vērtīgāki gadījumā, ja tiktu veidota ne vien skaitliski pietiekama, bet varbūtīga (t.i., nejauša) izlase. No humanitāro zinātņu skatpunkta nav pašsaprotami, vai vērtīgāks ir pētījums, kurā nejauši atlasīti dažādas kvalitātes krājumi, vai atlasīti tikai, piemēram, augstvērtīgākie krājumi. Latviešu dzejas korpusa dati atlasīti subjektīvi, līdzsvarojot atlasu hronoloģiskā un autoru dzimumu griezumā, taču šie principi nav ievēroti konsekventi no statistisko metožu viedokļa.

Tāvad jāņem vērā, ka šī promocijas darba secinājumi netiecas uz matemātisku precizitāti, un kvantitatīvie rezultāti varētu atšķirties, ja atlase būtu veikta pēc citiem principiem. Tajā pašā laikā – datu kopa ir gana reprezentatīva, lai kalpotu kā liels zvejas tīkls, kas gan nesavāc visas okeāna zivis, tomēr atnes bagātīgu vākumu, kas noteikti var papildināt līdzšinējās zināšanas par latviešu dzejas kopainu 20. gadsimtā. Balstoties šajā izlasē, nevar sniegt drošas atbildes uz tādiem jautājumiem kā “kurš pirmais izmantoja šo tēlu”; avotu kopa tomēr ir pietiekami izsmeljoša, lai būtu iespējams spriest par atsevišķām vispārējām tendencēm tēlu izplatībā un jaunradē.

“Latviešu dzejas korpus” satur 389 dzejas krājumus, kas izdoti laikā no 1920. līdz 1999. gadam,⁸ iekļaujot aptuveni 50 krājumus katrā desmitgadē; caurmērā tie ir pieci krājumi gadā, izņemot 50. gadu kopu, kura kritērijiem atbilstošu krājumu trūkuma dēļ pārstāvēta ar 40 krājumiem.⁹ Lai arī rūpīgāku pētījumu būtu iespējams veikt, izvēloties īsāku laika posmu, kurā ietverts lielāks skaits šajā laikā publicēto darbu, būtiski un interesanti šķita palūkoties, kādas pārmaiņas vērojamas ilgākā laika posmā un pēc vēsturiskiem lūzuma brīžiem.

Autore izvērtējusi izlases kvantitatīvo reprezentativitāti. Ieskaitot vairāku autoru antoloģijas, jaukta satura krājumus, bērnu dzejas krājumus, veltījumu dzeju u.c. laika posmā no 1920. līdz 1939. gadam tikai izdoti 19–51 krājumi gadā; laikā no 1950. līdz 1959. gadam tie bija 18–39 krājumi gadā, no 1980. līdz 1989. gadam – 30–46 krājumi gadā, savukārt no 1990. gada līdz 1999. gadam – 46–92 krājumi gadā (skat. 2. diagrammu 2. nodaļas 2.2.3. apakšnodaļā) (Akatova 2010).

Neizbēgami krājumu izvēlē sava loma ir nejausībai, taču iespēju robežās avotu kopā ir iekļauti tie autori, kas izdevuši ne mazāk kā divus krājumus un bijuši literatūras kritikas un vēstures vairāk pamanīti un atzīti (respektīvi, tikuši uzskatīti par mākslinieciski augstvērtīgiem vai vismaz diskusijas vērtiem). Izšķiroties starp vairākiem autoriem, priekšroka bieži dota vēlāk atzītu dzejnieku pirmajiem krājumiem, nevis pieredzējušiem autoriem. Tomēr autoru piederība pie jaunākās paaudzes nav bijis noteicošs kritērijs, kopumā cenšoties veidot pēc iespējas izlīdzinātu perioda dzejas statistisko ainu. Datu kopā iekļauti krājumu pirmpublicējumi, nevis atkārtotu izdevumu vai kopotu rakstu materiāls. Pētījumā nav iekļautas vairāku autoru antoloģijas, jaukta satura (dzejas un prozas) krājumi, bērnu dzejas krājumi, dziesmu un veltījumu krājumi. Tāpat kopā nav iekļautas grāmatas, kas izdotas ārpus Latvijas; jāņem vērā, ka, sākot ar 1945. gadu, daļa izdevējdarbības turpinās trimdā, iezīmējot paralēlu, atšķirīgu valodas kultūras un dzejas tradīcijas aizsākumu – šo valodas telpu salīdzinājums uzskatāms atsevišķa pētījuma priekšmetu.

⁸ Gadsimta sākuma teksti netika izmantoti, jo iespiesti gotiskajā rakstībā, un latviešu valodas gotisko rakstzīmju automātiska optiskā atpazīšana korpusa izveides laikā vēl nebija tehnoloģiski attīstīta un nesniedza pietiekami kvalitatīvus rezultātus.

⁹ 1928., 1929. un 1979. gadam iekļauti seši krājumi; 1940., 1947., 1953. gadu pārstāv četri krājumi, 1946. gadu – trīs krājumi, 1954. – viens, 1952. – neviens. Gados, kuros krājumu daudzums nesasniedz piecas vienības, nav bijuši izdoti kritērijiem atbilstoši krājumi. Gados, kuros iekļauti seši krājumi – tie paturēti, lai izmantotu pēc iespējas vairāk pieejamo datu un novērotu, kā lielāks krājuma daudzums ietekmē rezultātus. Kā liecina 2.3.1. nodaļā skatītie rezultāti, ietekme ir novērojama.

Jāņem vērā, ka dzejas krājumu izdošanas dinamika pilnībā nesakrīt ar to rakstīšanas dinamiku, tāpēc varētu argumentēt, ka daļa dzejoļu statistikā oficiāli pārstāv vienu desmitgadi, kamēr patiesībā tie ir citas desmitgades valodas atspoguļotāji. Tomēr arī publicēšanas brīdis ir vienlīdz nozīmīgs atskaites punkts, jo, pirmkārt, dzejnieks un redaktors ir atzinis dzejoli par piemērotu publicēšanai, atbilstošu savas desmitgades estētiskajām prasībām, otrkārt, tieši no publicēšanas brīža dzeja nonāk kultūras apritē un var ietekmēt turpmāko dzejas attīstību.

Pētījuma aktualitāte un mērķis

Promocijas darbs sniedz ieguldījumu Latvijas literatūrzinātnē vairākos aspektos:

pirmkārt, dzejas korpusa statistiskās un digitālās analīzes metodoloģiskās iestrādes kalpo par pamatu turpmākai metodes pilnveidošanai Latvijā; darba procesā sagatavotais digitalizēto dzejas tekstu kopums būs izmantojams turpmākos pētījumos;

otrkārt, 20. gadsimta dzejas korpusa statistiskās analīzes rezultāti atsedz salīdzināmus datus par dabas parādību leksēmu lietojuma statistiku latviešu dzejā, ļauj spriest par raksturīgiem semantiskajiem laukiem un tajos vērojamām variācijām laika gaitā; statistiskie rezultāti ļauj skaidrāk iezīmēt, ko nozīmē “biežs” un “rets” lietojums;

treškārt, tiek pārbaudīta kognitīvās metaforas teorijas hipotēze par poētiskas metaforas pamatu konceptuālajā metaforā; ar vārdu “sniegs” saistītas metaforisku izteikumu kopas diahroniskas attīstības gadījuma izpēte parāda konceptuālu metaforu tipiskas un radošas izmantošanas variācijas un dažādās dzejnieku stratēģijas, kas tiek izmantotas novatorisku metaforu radīšanai.

Tekstu izpēte ar skaitļošanas metožu palīdzību kļūst arvien plašāk pieejama, ļaujot literatūras pētniekiem vienkāršākos paņēmienus izmantot kā palīglīdzekli ikdienas darbā, taču Latvijā tas līdz šim ticis darīts salīdzinoši reti un fragmentāri, īpaši izpētes veikšanai liela apjoma tekstu korpusā. Promocijas darba autore argumentē, ka humanitāro zinātņu pētniecībā īpaši aktuāls jauktu – kvalitatīvu un kvantitatīvu – metožu izmantojums.

Metaforas tipiskuma un oriģinalitātes problēma šajā darbā analizēta un kontekstualizēta no diviem skatpunktiem. Pirmkārt, autore vērtējusi, kāds ir 26 dabas parādību leksēmu pieminējumu biežums, iegūstot kvantitatīvus rādītājus, kas kalpo kā atskaites punkts “bieža” vai “reta” lietojuma noteikšanai. Otrkārt, gadījumā izpētē tiek aplūkota metaforas attīstības dinamika, nosakot kādas konceptuālu un kultūras

metaforu mērķjomas dzejnieki izvēlas, kā arī vērtējot, cik tipisks vai oriģināls ir metaforiskais izteikums – vai tajā novērojama metaforas paplašināšana, detalizācija, saliktu metaforu veidošana vai tradicionālas metaforas apšaubīšana. Metaforas mērķjomu unikalitāte novērtēta, ievietojot tos kopējā vārdu pieminējumu skaita ainā.

Darba struktūra

Promocijas darbs sastāv no ievada, trim nodaļām un secinājumiem, tam pievienots avotu un literatūras saraksts, darba aprobācijas publikāciju un konferenču referātu saraksts, kā arī divi pielikumi.

Ievadā izklāstīta darba iecere, aprakstīta pētījuma aktualitāte, noteikti mērķi, sasniedzamie rezultāti un raksturota pētījumā iekļautā datu kopa.

1. nodaļas 1.1. apakšnodaļā definēts metaforas jēdziens, ieskicēts metaforas vēsturiskās izpratnes konteksts un skaidrots metaforas traktējums kognitīvās metaforas teorijas kontekstā. Tā kā kognitīvā metaforas teorija Latvijas humanitāro zinātņu pētniecībā nav plaši aplūkota, 1.2. apakšnodaļā ir iekļauts arī īss kognitīvinātņu jomas raksturojums un iezīmēta kognitīvās metaforas teorijas vieta šajā pētniecības laukā. Raksturojot kognitīvo metaforas teoriju, lielākā uzmanība veltīta Džordža Leikofa un Marka Džonsona konceptuālās metaforas teorijai, kā arī šīs teorijas turpmākai attīstībai, Leikofam veidojot jaunas starpdisciplināras sadarbības ar pētniekiem Marku Tērneru un Zoltanu Kevečešu. Tāpat šī darba kontekstā būtisks ir Džozefa Greidija primāro un saliktu metaforu nošķirums, kas, lai gan savā ziņā ievieš vārdu krājumu, kas konkurē ar konceptuālās metaforas sākotnējo izpratni, tomēr ir noderīgs oriģinalitātes jeb formu atkārtojuma un novitātes problēmu interpretācijai. 1.3. apakšnodaļā tiek skatīti metaforu tīklojumu, hierarhiju un sistēmu jēdzieni, iezīmējot metodoloģiskas problēmas un risinājumus. 1.4. apakšnodaļā aplūkota metaforas diahroniskas attīstības problemātika, sīkāk analizējot konvencionālas, mirušas un novatoriskas metaforas nojēgumus. 1.5. un 1.6. apakšnodaļās iezīmēta poētiskas metaforas jeb dzejas metaforas vieta konceptuālās metaforas teorijā; aprakstīta Leikofa un Tērnera hipotēze par poētiskās metaforas sakņošanu konceptuālajā teorijā un uzskaitītas rakstīšanas stratēģijas, kas, pēc Leikofa un Tērnera domām, ļauj dzejniekiem radoši izmantot konceptuālu metaforu piedāvātās iespējas – metaforas paplašināšanu, detalizāciju, saliktu metaforu veidošanu un tradicionālu metaforu apšaubīšanu.

Promocijas darba 2. nodaļa veltīta dzejas krājumu korpusa kvantitatīvajai analīzei un tās rezultātu interpretācijai. 2.1. apakšnodaļā raksturots digitālo pētniecības

metožu izmantojums humanitāro un sociālo zinātņu pētniecībā Latvijā. 2.2. nodaļā iezīmēta vārdu un konceptu pieminējumu skaitīšanas metodes vieta digitālo metožu laukā un raksturotas promocijas darbā izmantotās pieejas – absolūtā, relatīvā un dokumentu pieminējumu skaita noteikšana un kvalitatīva metaforisko izteikumu analīze. 2.3. nodaļā veikta 26 dabas parādību leksēmu pieminējumu skaita vizuālā analīze, kura papildināta ar pieminējumu augstāko punktu sīkāk analīzi, nošķirot pieminējumu struktūru pa krājumiem un norādot autorus ar augstākajiem pieminējumu rādītājiem. Papildus pamata mērījumiem analizēti uz leksēmām “mākonis” un “lietus” balstīti salikteni; šādu uzskaitījumu nolūks ir sniegt ieskatu, cik lielā mērā salikteņu iekļaušana pētījumā varētu ietekmēt pieminējumu skaitu.

Promocijas darba 3. nodaļas 3.1. apakšnodaļā ir izvērsts ieskats dabas reprezentācijas traktējumā dzejas recepcijas diskursā Latvijā. 3.2. apakšnodaļā raksturots dabas parādību konceptu lietojums, pirmkārt, reālistiskā apkārtnes raksturojumā, otrkārt, dabu raksturojošu tropu veidošanai (dabas parādību koncepti kā metaforu mērķjomas); aplūkota dabas parādību konceptu reālistiska un metaforiska lietojuma neviennozīmība. 3.3. apakšnodaļā detalizēti raksturoti dabas tropi kā metaforu avotjomas un veikta leksēmas “sniegs” kvalitatīva analīze, nosakot galvenās metaforiska lietojuma mērķjomas un identificējot tipiskus un oriģinālus lietojumgadījumus.

Promocijas darba secinājumu sadaļā apkopotas empīriskā pētījuma gaitā gūtās galvenās atziņas. Darbu noslēdz bibliogrāfiskais saraksts un vārdnīca, kurā definēti ar šī pētījuma teorētisko ietvaru saistītie termini.

Promocijas darba 1. pielikumā iekļauts leksēmas “sniegs” visu metaforisko lietojumgadījumu saraksts: (1) lietojumgadījumi, kuros “sniegs” ir metaforas avotjoma; (2) lietojumgadījumi, kuros “sniegs” ir metaforas mērķjoma. 1. pielikums uzskatāms par nozīmīgu pētījuma rezultātus atklājošu daļu; metaforu mērķjomu klasifikācija bijusi viens no laikietilpīgākajiem pētījuma uzdevumiem. 2. pielikumā iekļauta galveno izmantoto terminu vārdnīca.

1. NODAĻA. METAFORA: TEORĒTISKAIS IETVARŠ

Promocijas darba 1. nodaļa sniedz ieskatu metaforas jēdziena definīcijā, vēsturē un teorijā. 1.1. apakšnodaļā aplūkota metaforas jēdziena izpratnes vēsture pasaulē un jēdziena traktējums Latvijas literatūrzinātnē. 1.2. apakšnodaļa pievēršas kognitīvās metaforas teorijas pārskatam, īpaši pievēršoties Džordža Leikofa veikumam. 1.3. – 1.6. apakšnodaļās aplūkoti metaforas aspekti, kas īpaši nozīmīgi kognitīvās metaforas diahroniskai analīzei: metaforu tīklojumus un sistēmas, metaforu attīstību vēsturiskā griezumā un novatorisku dzejas metaforu radīšanas stratēģijas.

Metaforas pētniecības tradīcijā sastopamas jēdziena traktējuma variācijas; atšķirības saistītas ar šādiem diskutējamiem tematiem:

- kāda ir metaforas vieta tropu sistēmā (plašāki un šaurāki definējumi, klasifikācijas nianses);
- kādas ir tās funkcijas un loma valodā (ornamentāla, emocionālā iespaids un pārliecināšanas mērķis, nozīmi veidojoša);
- vai metaforas kategorijā tiek iekļauti visi lietojumi, kas atbilst nozīmes pārnesei (tostarp konvencionālas jeb mirušas metaforas), vai tikai tie lietojumi, kuri uzskatāmi par deviāciju no valodas normas;
- uz cik lielu valodas vienību metafora tiek attiecināta (vārdu, frāzi, teikumu, plašāku diskursa vienību).

1.1. Metaforas definīcija un raksturojums

Metaforas izpratnes vēsturei veltīti apskati ierasti sākas ar Aristoteļa (*Aristotelēs*, 384–322 p.m.ē.) darbā “Poētika” piedāvāto metaforas definīciju: “Metafora ir vārda nozīmes pārnese no sugas uz pasugu, no pasugas uz sugu, no pasugas uz pasugu vai arī uz līdzības pamata.” (Aristotelis 2008: 1457b). Šajā definīcijā Aristotelis raksturo metaforu salīdzinoši plaši; citējot Žanetes Narkēvičas pētījumu: “[..] akcents tiek likts uz valodas pārnesei, ko faktiski var attiecināt uz jebkuru valodas tropu – vai tā būtu sinekdoha, salīdzinājums vai hiperbola. Vēlākajā tropu teorijā ar metaforu parasti tiek saprasts tas, ko Aristotelis šeit sauc par nozīmes pārnesei uz analogijas [līdzības] pamata.” (Narkēviča 2008: 27) Lai gan Aristotelis norāda, ka dažiem jēdzieniem valodā nemaz nav cita vārda, ir tikai to metaforiskā izteiksme (tropa paveids, ko romiešu rētors Kvintiliāns (*Quintilianus*, 35–100) vēlāk klasificē kā katahrēzi (*κατάχρησις*, *abusio*) (Quintilian 2006: 8.6.34)), metafora

Aristoteļa pieejā tiek skatīta nevis kā vitāli nepieciešama valodas daļa, bet kā “neparastāks vārds”, kas “novirzās no ikdienišķuma” (Aristotelis 2008: 1458a). Metafora padara izteiksmi neparastu pretstatā vispārlietojamiem vārdiem, kuru uzdevums ir radīt skaidrību. Darbā “Rētorika” Aristotelis plašāk izvērs norādījumus, kādam nolūkam un kā pareizi izmantojama metafora: tai jāatbilst aprakstītajai lietai, situācijai un runātājam, tai jābūt labskanīgai, tā nedrīkst būt pārspīlēta utt. (Aristotle 1995: 1405a5-b30).

Aristoteļa metaforas izpratne – priekšstats par metaforu kā “neparasto vārdu” – kļūst par ilgstoši pastāvošas metaforas skaidrojuma tradīcijas pamatu (Katz 2011). 1980. gadā kognitīvās metaforas teorijas iedibinātāji Džordžs Leikofs (*George Lakoff*, dz. 1941) un Marks Džonsons (*Mark Johnson*, dz. 1949) šo tradīciju pretstata savai pieejai: Rietumu filosofijas tradīcijā par metaforu esot bijusi perifēra interese – tai atvēlēta tikai ornamentāla loma un tā skatīta kā poētikas un rētorikas īpašs paņēmieni, savukārt no kognitīvās teorijas viedokļa metafora ne vien caurvij visu valodu, bet manifestējas darbībā un domāšanā.

Empīricisma un racionālisma filosofu darbos patiesi atrodami spilgti citāti, kas liecina par noraidošu attieksmi pret metaforu. Tā, piemēram, filosofs Tomass Hobss (*Thomas Hobbes*, 1588–1679) raksta: “Cilvēka prāta gaisma ir skaidri vārdi, ar precīzu definīciju saīsinot [gaismekļa dakti] [*by exact definitions first snuffed*], attīrīti no neviennozīmības [...]. Turpretī metaforas un bezjēdzīgi, neskaidri vārdi ir kā maldugunis [*ignes fatui*].” (Hobbes 1962: 38) Mazliet kuriozi, bet raksturīgi, ka šis metaforu noliedzošais, līdz galam netulkojamais Hobsa izteikums pats par sevi ir izvērsta metafora. Cits Apgaismības laikmeta domātājs Džons Loks (*John Locke*, 1632–1704) “Esejā par cilvēka sapratni” raksta: “[...] figurālā valoda arī ir valodas nepareiza lietošana [...], visa rētorikas māksla [...], visi mākslīgie un figurālie lietojumi tikai uzvedina uz nepareizām idejām, uzjunda kaislības un ved neceļos spriedumus.” (Locke 1989: 372)

Arī vēlāk, raksturojot kognitīvās teorijas vietu metaforas izpratnes vēsturē, autori atsaucas uz diviem metaforu teoriju pamatveidiem – dekoratīvo un kognitīvo, lai gan atzīst, ka tas ir ļoti vienkāršots skatījums (Deignan 2005). Tik tiešām, apgalvojums, ka visā Rietumu tradīcijā metafora nav tikusi uzskatīta par būtisku valodas daļu, tiek apstrīdēts; jau Aristotelis esot piešķīris tai kognitīvu vērtību (Kittay 1987) un viennozīmīgi to neesot nolieguši pat Hobss un Loks, jo, kā argumentē atsevišķi filosofijas vēstures pētnieki (lai arī ne vairākums), Loks, pats būdams rētorikas

pasniedzējs, pārmetumus rētorikas disciplīnai drīzāk izsaka ar smalkas ironijas devu; šo versiju apstiprina arī Gotfrīda Leibnīca (*Gottfried Wilhelm Leibniz*, 1648–1716) vienlīdz izsmalcinātā atbilde “Jaunajās esejās” (Oosthuizen 2010).

Katrā ziņā doma, ka metaforai ir ievērojama loma ikdienas dzīvē, valodā un domāšanā (t.i., metafora nav tikai dekoratīva), 20. gadsimtā nav pilnīgi jauna – tā sastopama jau Džambatistas Viko (*Giambattista Vico*, 1668–1744) un Žana Žaka Ruso (*Jean-Jacques Rousseau*, 1712–1778) darbos, bet īpašu popularitāti iemanto 19. gadsimta 30. gados, kad valodnieki, filosofi un literatūras pētnieki pievēršas jautājumam par valodas sākotni. Rētorikas teorētiķis Bendžamins Smārts (*Benjamin Humphrey Smart*, 1787–1872) norādījis, ka valodas figūras ir “nozīmīga sākotnējās valodas struktūras sastāvdaļa; lai arī tās dažkārt maldina, lielākajā daļā gadījumu tās ir neaizvietošanas, lai izteiktu patiesību [...]. Visi vārdi sākotnēji bijuši tropi.” (Smart 1831; cit. pēc Burkhard, Nerlich 2010: 1–2). Valodas sākotne tiek iztēlota kā tēlaina, poētiska: “Valoda ir izbalējušu metaforu vārdnīca” (Jean Paul 1804; *ibid.*: 2); “Pirmvalodā ir vēl krāsas nezaudējuši tēli. Šajā laikā vēl nav prozas, jo katrs vārds caur tā sakņotību un uzbūvi izraisa poētisku iespaidu, jo katrs uztvērums jau ir doma un katrs apzīmējums – mēģinājums dzejot.” (Bauer 1878; *ibid.*: 2)

Vācu autoru sacītais sasaucas ar viņu priekšteču un laikabiedru – romantisma dzejnieku – metaforas redzējumu. Persijs Šellijs (*Percy Bysshe Shelley*, 1792–1822) raksta: “Sabiedrības bērnībā katrs autors neizbēgami ir dzejnieks, jo valoda pati ir dzeja.” (Shelley 2002: 637) Dzejnieka valoda ir dziļi metaforiska, tā iezīmē līdz tam neapjaustas lietu attiecības un palīdz tās dziļāk saprast. Šīs jaunatrastās attiecības tomēr laika gaitā sairst un mirst, ja nākamo paaudžu dzejnieki tās neatjauno. Līdzīgas pārdomas par hrestomātisku kļuvušā citātā pauž Ralfs Emersons (*Ralph Waldo Emerson*, 1803–1882), kurš raksta, ka valoda ir “fosilizējusies dzeja”: “Tāpat kā kontinenta kaļķakmens sastāv no bezgalīgas gliemežvāku un sīkbūtņu masas, valoda veidota no tēliem, tropiem, kuri tagad, sekundārajā lietojumā, sen vairs mums neatgādina par savu poētisko izcelsmi.”¹⁰ (Emerson 1844: 24)¹¹

¹⁰ Oriģ: “*Language is fossil poetry. As the limestone of the continent consists of infinite masses of the shells of animalcules, so language is made up of images or tropes, which now, in their secondary use, have long ceased to remind us of their poetic origin.*” (Emerson 1844: 24)

¹¹ Hipotēzi par metaforas poētiskajām saknēm valodas un domāšanas vēsturē Latvijas literatūrzinātnē izvirzījusi arī Janīna Kursīte: “Galvenais iemesls, kāpēc dzeja tiek veidota galvenokārt pārnestas nozīmes (simboliskā) valodā, šķiet, meklējams tālākā folklorā un plašāk – senā cilvēka domāšanas īpatnībā. Tā visas mītiskās dziesmas ir – mūsdienu terminoloģijā – metaforiskas un simboliskas.” (Kursīte 1996: 115)

Šīs idejas rod paradoksālu turpinājumu Frīdriha Ničes (*Friedrich Wilhelm Nietzsche*, 1844–1900) filosofijā, kur, lai arī paturēts valodas metaforiskās izcelsmes redzējums, tas zaudējis valodas poētiskās ģenēzes romantisko kontekstu; valodas metaforiskumam ir drīzāk neērtas epistemoloģiskas sekas: “Tātad - kas ir patiesība? Kustīgs metaforu, metonīmiju un antropomorfismu jūklis, īsi sakot, kopums cilvēcisku relāciju, kuras, poētiski un retoriski izkāpinātas, tika pārnestas, izskaistinātas un kuras cilvēki pēc ilgas lietošanas ir pieņēmuši par kanoniskām un saistošām.” (Nīče 2004: 28) Nīčes skeptiskais skatījums uz valodu kā realitātes un patiesības reprezentētāju ir viens no motīviem, kas vēlāk kļūst aktuāls poststrukturālisma teorijās, piemēram, dekonstrukcijas pārstāvja Pola de Mana (*Paul de Man*, 1919–1983) koncepcijā, kurā valodas figuralitāte kļūst par teksta “saprašanas neiespējamības” argumentu (Man 1979). Šis piemērs ir zīmīgs, jo de Mans savu koncepciju izauklē 70. gadu beigās un 80. gadu sākumā – tajā pašā laikā, kad Leikofs un Tērners publicē kognitīvās metaforas teorijas manifestu “*Metaphors We Live By*” (“Metaforas, ar kurām mēs dzīvojam”, 1980). Abās koncepcijās – dekonstrukcijā un kognitīvajā teorijā – tiek uzsvērts, ka metafora ir nevis valodas piedeva, bet izejmateriāls, no kura nebūtu iespējams atteikties pat tad, ja mēs to vēlētos, taču secinājumi ir pilnīgi pretēji.

Dekoratīvās un kognitīvās pieejas nošķīrums nenoliedzami neļauj sagrupēt visas metaforas teorijas divās nometnēs. Tā, piemēram, formālisma literatūras teorijas ietvaros metafora nav “tikai” dekoratīva, tai ir nozīmes veidotājas vērtība, tajā pašā laikā metafora ir novirze no valodas normas: “[..] estētiski apzināts darba lingvistisko komponentu pārveidojums, citiem vārdiem, apzināta standarta normu neievērošana.” (Mukařovský, 1970: 42) Šī deviācija literatūras, īpaši dzejas, valodā veic nozīmīgu funkciju: tā izceļ noteiktu tekstvienību un vairs netiek uztverta automātiski. Teorijās, kuru fokusā ir oriģinālas, novatoriskas metaforas, konvencionālas jeb “mirušas” metaforas, kuru metaforiskā nozīme kļuvusi burtiska, var nešķīst saistošas. Tādējādi piekrītot tam, ka formāli konvencionālām metaforām ir metaforas pazīmes un pagātnē tās visticamāk arī bijušas oriģinālas metaforas – pētniekam tās var nebūt aktuālas, jo ievēribas cienīgs šķiet tieši jaunradītās, deviantās metaforas fenomēns. Šajā pētījumā poētiska metafora tiek skatīta ikdienas valodas un dzejas valodas kontinuitātē, pieņemot, ka visu valodas diskursu pamatā atrodamas vienas un tās pašas konceptuālās metaforas, vienlaikus pastāvot izteiktām atšķirībām starp metaforas konstruēšanas stratēģijām dažādās valodas lietojuma jomās.

20. gadsimta pieejām metaforai raksturīga pieaugoša interese par metaforu ne vien kā nozīmes pārnēsumu, kas darbojas vārda līmenī, bet – arī teikuma un diskursa līmenī. Šiem metaforas aspektiem literatūras teorijā pievēršas gan jaunās kritikas virziena pamatlicējs Aivors Ričardss (Richards 1936), gan filosofijā – Pols Rikērs (*Paul Ricoeur* 1913–2005) (Ricoeur 2003): katrs savas disciplīnas ietvaros piedāvā atskaites punktu diskusijās par metaforu. Izvērsti pieeju metaforai kā “metaforiskam vārdam” kritizējis Rodžers Vaits (*Roger M. White*), norādot, ka nereti metaforas teorijā tiek skatīti visbanālākie metaforisku izteikumu piemēri, ignorējot faktu, ka diskursā metafora parasti atrodas sarežģītā kontekstā, kurā sastopamas saliktas metaforas, vairāku metaforu savienojumi, un jēdzienu savstarpējās attiecības ir neviennozīmīgas (White 1996). Tendencē runāt par metaforu kā par plašāku un daudzveidīgāku valodas fenomenu iekļaujas arī konceptuālās metaforas teorija, kuras ietvaros metafora var tikt definēta kā “atsaukšanās uz kādu jomu, izmantojot vārdu krājumu, kas tipiski tiek saistīts ar citu jomu. Modelējot šādā aspektā, metaforiskā valoda ir konceptuālas struktūras manifestācija, kuru veido [...] sistemātisks, uz divām jomām attiecināmu atbilstību kopums vai konceptuālas kategorijas, kas rodas, importējot ietvarus vai kognitīvus modeļus no vienas jomas citā.” (Coulson 2006)

Latvijā 20. gadsimtā par tropiem, tai skaitā metaforām vēsturiski vairāk rakstīts, valodniecības kontekstā un analizējot literārus darbus; filosofijas nozarē galvenokārt izstrādāti maģistra un promocijas darbi (Rotkalis 2007; Narkēviča 2008; Kalve 2012). Vairojoties kognitīvās metaforas teorijas popularitātei, par metaforu vairāk rakstīts arī kultūras un mākslas teorijas, mediju analīzes, dažādu lietišķo disciplīnu ietvaros (sīkāku ieskatu skat. šī darba 1.2.1. nodaļā).

“Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca” sniedz šādu metaforas definīciju: “Tropu veids, nosaukuma pārnēsums uz līdzības pamata, resp., kādas reālijas nosaukuma izmantojums citas, līdzīgas reālijas nosaukšanai, piemēram, “runas plūdi”, “mākoņu palags”, “ledains skatiens”. Vairums vārdu pārnesto nozīmju ir metaforiskas, piemēram, salds ar nozīmi “patīkams.” (Skujiņa 2007: 231) Līdzīga ir arī literatūras un folkloras pētnieces Janīnas Kursītes piedāvātā definīcija “Dzejas vārdnīcā”: “Sava veida saīsināts salīdzinājums, tropa veids, kur viena priekšmeta vai lietas īpašības tiek piedēvētas citam priekšmetam vai lietai.” (Kursīte 2002: 251) Literatūrzinātnieks Kārlis Dziļleja metaforu definējis kā “viena priekšmeta īpašības piedēvējumu otram”, kur starp priekšmetiem nav pastāvīga sakara, kā metonīmijā, tā vietā priekšmeti viens otru atgādina, turklāt dzīvu priekšmetu īpašības tiek piedēvētas nedzīviem un konkrētu lietu

īpašības – abstraktām lietām (Dziļleja 1949: 45). Salīdzinājumu, paralēlismu, alegoriju un personifikāciju Dziļleja traktē kā metaforas paveidus: izšķiroša “metaforisko gleznu” pazīme ir “paralēla domu izteiksme dažādās gradācijās” (turpat: 46).

Literatūrzinātnieks Vitolds Valeinis nošķir metaforisko tropu grupu, kas ietver metaforu, salīdzinājumu, personifikāciju, alegoriju, simbolu, metonīmiju, sinekdohu, ironiju, humoru, satīru, hiperbolu, perifrāzi, un sniedz šādu skaidrojumu: “Metafora (gr. *μεταφορά* – pārnese) ir viens no galvenajiem tropu veidiem. Tā ir pamatā visiem tropiem, kas balstās uz līdzību (vai kontrastu). Praksē par metaforu plašā nozīmē sauc jebkuru tēlainu, pārnestā nozīmē lietotu izteicienu. Šaurā, specifiskā nozīmē par metaforu sauc tādu pārnestas nozīmes teicienu, kurā vienas parādības iezīmes uz līdzības (vai kontrasta) pamata attiecinātas uz citu parādību.” (Valeinis 2007: 102). Respektīvi, plašākajā nozīmē metafora ietver visus izteikumus, kuros paustais nav domāts burtiski. Piemēram, kad ironiski tiek izteikts pretējais, pārspīlēts daudzums, veseluma vietā tiek minēta daļa un otrādi, savukārt šaurākajā nozīmē metafora ir trops, kurā tiek savienoti elementi no divām dažādām semantiskām jomām. Valeinis norāda arī, ka metaforu var pārvērst salīdzinājumā un otrādi – tas sasauca ar daudzām līdzīgām definīcijām un raksturojumiem, kurus sastopam literatūrā par metaforu.

Plaša tvēruma metaforas definīcija atrodama arī valodnieces Ina Druvietes metaforas traktējumā; rakstot par metaforām sarunvalodā, Druvieta nošķīrusi šādus metaforas paveidus (Druvieta 1992): (1) metonīmiskas asociācijas (tipiski – ķermeņa daļa vai apģērba gabals aizvietoto visu cilvēku – “pieci rubļi no galviņas”, “skriet pakaļ brunčiem”); (2) kvantitatīvas manipulācijas (hiperbolizācija – “nomirt no smiekliem”); (3) kvalitatīvas manipulācijas (piemēram, priekšmets tiek apzīmēts ar pazemināta stila vārdu – “fufaika” (moderna jaka)); (4) semantiskas pārvirzes uz līdzības pamata. Līdzības var būt saistītas ar formu (“ķirbis” – galva, “žirafe” – garš cilvēks), ar krāsu (“zaļais” – naudas zīme; “svītrainais” - cietumnieks), ar funkciju (“lokators” – auss, “rati” – mašīna), ar uzvedību var raksturu (“aita” – naivs cilvēks, citas zoonīmiskas metaforas).

Literatūrkritiķis Valdis Ķikāns monogrāfijā par Ojāru Vācieti norādījis, ka metafora ir “populārākais tropu veids”, tāpēc tādi jēdzieni kā “metafora”, “metaforiskums” literatūrzinātnē un īpaši praksē tiek attiecināti uz visiem tropu veidiem un tēlainību vispār; autors pārskatā uzsvēris, ka dzejā īpaši bieži sastopama metaforas un metonīmijas simbioze, tomēr metaforas un metonīmijas tēlošanas veids ir

atšķirīgs – metafora veido viegli uztveramas, tēlainas analogijas, savukārt ar metonīmijas palīdzību tiek veidotas sarežģītākas asociācijas (Ķikāns 2007: 120).

Pētot metaforu definīciju vārdu izvēli, konstatējams, ka nereti metafora definēta kā substantīvs: “Ar metaforu saprotam īpašu runas figūru, kurā vārds vai aprakstoša vārdkopa, kas apzīmē **personu, parādību** vai **priekšmetu**, nav saprotama tieši, bet ietver slēptu salīdzinājumu [promocijas darba autores izcēlums].” (Druviete 1992: 103) Valeinis savukārt uzsver, ka metaforas var būt verbālas (“saule smaida”, “jūra vaid”) vai substantīvas (“saules smaids”, “jūras vaid”) (2007). Iespējams, daļā definīciju, kas metaforu traktē kā substantīvu un neiekļauj metaforas izpausmes dažādu vārdšķiru vārdos, mums ir darīšana ar nepietiekami rūpīgu formulējumu, taču šādam traktējumam rodams arī pamatojums. Definējot metaforu kā substantīvu, citu vārdšķiru metaforas var tikt skatītas kā metaforas atvasinājumi – kā netiešas, noģiedamas (*indirect, implied, submerged*) metaforas. Tā, piemēram, tādās metaforās kā “uzrēja”, “uzsprāga”, “aulēkšiem”, par īstenajiem metaforas priekšmetiem, kas tiek sastatīti, var uzskatīt konceptus “nelaipns cilvēks” un “dusmīgs suns”, “saniknots cilvēks” un “vulkāns”, “cilvēks, kurš steidzas” un “auļojošs zirgs”. Tajā pašā laikā ir atrodamī piemēri, kuros atvedināšana uz kādu metaforas substantīva pamatformu nepārlicina – “saulains smaids”, “starojošs smaids” neatbilst metaforai SMAIDS IR SAULE, drīzāk formulai SMAIDS IR SAULAINS. Tā vietā, lai atrastu kāda metaforiska izteikuma “īsto pamatformu”, šķiet lietderīgāk tvert dažādu vārdšķiru metaforiskus vārdus kā viens konceptuālas metaforas izpausmes vai semantiska lauka sastāvdaļas, kurā ir centrāli un atvasināti elementi. Ja par metaforas nepieciešamām un pietiekamām pazīmēm uzskatāms nozīmes pārnese no vienas semantiskas jomas citā, balstoties (loģiskā vai poētiskā) līdzībā vai analogijā, tad metafora var izpausties arī kā īpašības vārds, apstākļa vārds vai divdabis – “salds reibonis”, “dzidri rīti”, “bērzi liesmodami galvas svaida”. Šie tēlainie izteiksmes līdzekļi parasti tiek klasificēti kā epitēti (kā tas ir minētajā Valeiņa traktējumā) un tāpēc tiek skatīti šķirti no metaforas tropa, lai gan lielā daļā gadījumu tiem ir nozīmes pārnese iezīmes.

Ievērojama vieta refleksijai par tropu veidiem, tostarp dabas tropiem, atvēlēta Kursītes monogrāfijā “Raiņa dzejas poētika” (Kursīte 1996). Ņemot vērā darba pamattēmu, uzmanības centrā ir pārnestās nozīmes izcelsme, lomas un veidi dzejas valodā. Pārnestās nozīmes lietojumu dzejas valodā Kursīte saista ar sakņotību folkloras tradīcijā un mītiskajā domāšanā. Senā metafora ir balstīta galvenokārt mītā, simbolā, totēmismā, priekšstatos par metamorfozēm (pārvēršanos par citām dzīvām būtnēm vai

nedzīvām lietām); tabu priekšstatiem zaudējot spēku, metafora iegūst ornamentālu raksturu. Saskaņā ar Kursītes sacīto: “Divdesmitā gadsimta modernā un postmodernā kultūra radīja krasu lūzumu tradicionālo zīmju – simbolu, metaforu u.c. sistēmā, pirmkārt, atmetot tās, otrkārt, padarot bezjēdzīgas (ievietojot starp citām bezjēdzīgām zīmēm), treškārt, apzināti pārvēršot par seklām, paņēmot no šīm zīmēm tikai to virspusi.” (Kursīte 1996: 119) Tomēr tradicionālie simboli netiek atmesti, un Kursīte izsaka pieņēmumu, ka arī laikmetīgā dzeja nespēj iztikt bez arhetipiem – “universālām konstantēm psihiskajām shēmām, kas kopš neminamiem laikiem zemapzinīgi tiek pārradītas un aktualizētas rituālos, mītos, ticējumos, sapņos, mākslā” (turpat). Kursīte nošķir un sīkāk analizē Raiņa dzejā lietotos tropus – simbolu, alegoriju, personifikāciju, salīdzinājumu un epitetu, metaforu, paralēlismu, metonīmiju (dabas tēlu kontekstā – skat. šī darba 3. nodaļā).

Kā atsevišķs metaforas kontekstā Latvijā lietots termins jāpiemin “mikrotēls” un “mikrometafora”. Mikrotēls – mazākā tēlainās informācijas vienība, kas var būt izteikta vienā vārdā, bet parasti rodas vairāku vārdu savienojuma rezultātā (Ozoliņš 1966). Literatūrkritiķis Kārlis Ozoliņš (atsaucoties uz Valentīnu Zarecki (*Valentin Zaretsky*)) skaidro mikrotēla jēdzienu matemātiskas literārās valodas apstrādes kontekstā, taču turpmāk jēdziens būs noderīgs, raksturojot 70. gados Latvijas literatūrā aktuālās asociatīvās dzejas uzbūvi (Ādmīdiņš 1972; Ķikāns 2007).¹² Jēdziens “mikrometafora” literatūrzinātniece Ausma Grīnvalde attiecinājusi uz neliela apjoma metaforām (Grīnvalde 1998).

Ievēriību izpelnās novērojums, ka poētikas teorijas un interpretācijas vēsturē laika gaitā uzmanības fokuss pārvirzās no vieniem tropu veidiem pie citiem. Tā, piemēram, Latvijas 20. gadsimta dzejas recepcijas tradīcijā 20. gadsimta nogalē nozīmīgs intereses priekšmets, “tropu karalis” bijis simbols – tas tiek saistīts ar universālām struktūrām un arhetipiem (Kursīte 1996; Veidemane 1976, 1979) (šīs tēmas plašāks izvērsums atrodams 3.1. nodaļā “Dabas reprezentācijas tematika dzejas recepcijas diskursā”). Aristoteļa tradīcijā sakņotos tropu enciklopēdiskos uzskaitījumos (Dziļleja 1949) kā pirmie tiek minēti un uzsvērti metonīmija un sevišķi tās paveids sinekdoha, kurai 20. gadsimta dzejas praktiskajā kritikā biežāk bija atvēlēta sekundāra loma. Literatūrzinātniece Ausma Grīnvalde (dz. 1930) 70. gadu beigās, (atsaucoties uz

¹² Reinis Ādmīdiņš raksta: “Dzejas tēli parasti ir komplicētas tēlu (resp. mikrotēlu) sistēmas, kuru poētiskā semantika veido dzejas saturu.” (Ādmīdiņš 1973)

Levu Jakimenko (*Lev Yakimenko*, 1921–1978)) argumentē, ka “metafora ir kļuvusi par stila karalieni” (Grīnvalde 1979). Tomēr ir arī citi viedokļi: iedvesmojoties no Romāna Jākobsona (*Roman Jakobson*, 1896–1982) idejām, Valdis Ķikāns rakstījis par metonīmijas prioritāti: tieši metonīmija, salīdzinot ar citiem tropu veidiem, ļaujot visvairāk koncentrēt domu, un tās pamatā ir augsta dzejnieka poētiskā meistarība (Ķikāns 2007: 125). Vairākos avotos metafora definēta kā “saīsināts salīdzinājums” (Kursīte 2002) vai “salīdzinājuma tālāks attīstījums, nelietojot salīdzinājuma partikulu “kā” (Ķikāns 1998: 50) – šādā formulējumā akcentēts salīdzinājums kā metaforiska tropa pamata forma.

Kognitīvās metaforas teorija savukārt tiecas visus tropus pakārtot metaforas jēdzienam kā vienam no galvenajiem cilvēka pieredzi sakārtojošajiem principiem. Šī teorija, no vienas puses, visus tropus – kā sadzīviskus, tā poētiskus, kā tipiskus, tā oriģinālus – padara “līdztiesīgus”, šādi, iespējams, nonivelējot nozīmju “dziļo struktūru”, kas citās tradīcijās piedēvēta simboliem un arhetipiem. No otras puses, daudz uzmanības šī teorija velta tieši metaforu universālisma jautājumam, metaforas un simbola dziļuma pamatojumu rodot ne tik daudz vārdu senajā un mitoloģiskajā pagātnē, cik kognitīvā procesa universālismā – sliekšmē uz analogisku un hierarhisku sakarību veidošanu un sakņotību fiziskajā sava ķermeņa un pasaules pieredzē.

Šajā promocijas darbā **metafora** tiek traktēta kā reālā vai piedēvētā līdzībā vai analogijā balstīts tropus, kas ietver klasisku metaforu un tās atvasinājumus (netiešās metaforas), kā arī salīdzinājumu, alegoriju, paralēlismu, personifikāciju, antropomorfiju, zoomorfiju, simbolu. Metonīmija (tostarp sinekdoha) tiek ņemta vērā gadījumos, kur tā uzskatāma par pētāmās metaforiskās struktūras daļu. Šajā darbā metaforas darbības lauka plaša traktējuma pamats ir kognitīvā teorija, kas paredz, ka metafora ir primāri kognitīvu pirmsvalodisku konceptu īpašība, kurai iespējamas daudzveidīgas izpausmes valodā, tai skaitā leksiskas variācijas viena koncepta vai semantiskā lauka ietvaros, kā arī stilistiskas variācijas, konstruējot dažādus tropus (par kognitīvo metaforas teoriju plašāk 1.2. apakšnodaļā).¹³

¹³ Neapšaubāmi vairāku nozīmes pārnese tropu īpašības var pārsniegt šauri traktētas metaforas darbības lauku. Piemēram, kādā krāšņā dabas tēlojumā izvērstā personifikācijā avotjomas un mērķjomas reāliju īpašību kartējums var būt nesimetrisks – avotjomā tēlotajām bagātīgajām īpašībām vairs nevar atrast atbilstošas īpašības mērķjomā: “Sils iesnauzās zem sniega pēja bieza/ Uz dūnu spilveniem un ņēmās skaļi krākt” (Gūtmanis 1964) Savukārt simboli nereti ir kultūras konvencijās sakņoti, un sasaiste starp mērķjomu un avotjomu nav balstīta tiešā līdzībā, bet var būt pastarpināta caur kultūras kodiem, kas definē īpašības, kas nav empīriski novērojamas (roze – romantiska mīlestība, ābele – sievietē).

Par **konceptuālām metaforām** pētījumā tiek uzskatīti tādi noģiedami semantiski kartējumi (dēvējami arī par tīklojumiem), kuriem empīriskā izpētē rodami daudzi metaforisku valodas izteikumu piemēri. Metaforiski izteikumi var saturēt konceptus, kas attiecas uz dažādiem konceptuālās metaforas hierarhiskā tīklojuma līmeņiem – sākot ar vispārīgiem un bieži lietotiem, beidzot ar retāk lietotiem; tie uzskatāmi par konceptuālās metaforas radošu paplašinājumu vai detalizāciju. Bieži un retāk lietoti koncepti uzlūkojami arī kā konkrētas konceptuālās metaforas prototipiski un margināli piemēri. Metaforisks izteikums var nebūt daļa no plašāka metaforiska tīklojuma – ja tas balstīts konkrētā kultūras fenomenā vai uzskatāms par oriģinālu poētisku metaforu.

1.2. Kognitīvā metaforas teorija

1.2. nodaļa sniedz ieskatu kognitīvās metaforas teorijas pamata uzstādījumos un sīkāk raksturo teorijas pamatlicēju Džordža Leikofa un Marka Džonsona devumu. Nodaļu ievada kognitīvās metaforas teorijas lietojuma pārskats humanitāro un sociālo zinātņu pētniecībā Latvijā. Tajā ir aptvertas arī sociālās zinātnes, lai sniegtu pilnīgāku priekšstatu par to, cik aprobežota ir šī teorija. Pieminot vienīgi humanitāro zinātņu pētījumus, varētu rasties priekšstats, ka teorija Latvijā nav bijusi īpaši populāra, tomēr daudzie lietojumgadījumi sociālo zinātņu pētniecībā apliecina pretējo. Kognitīvo metaforas teoriju raksturo starpdisciplināritāte, tā attiecināma uz daudzām jomām, kurās pētniecības priekšmets ir valoda un ārpus valodas zīmju sistēmu uztvere, tāpēc metodoloģiski radniecīgākie pētījumi nereti sastopami, šķērsojot zinātņu disciplīnu robežas.¹⁴

1.2.1. Kognitīvās metaforas teorijas lietojums humanitārajās un sociālajās zinātnēs Latvijā

Latvijā kognitīvā metaforas teorija iekarojusi popularitāti 21. gadsimta otrajā desmitgadē. Viens no pirmajiem, kurš Latvijas akadēmiskajā vidē skaidro šīs idejas ir kognitīvzinātnieks Jurģis Šķilters (dz. 1976) (Šķilters 2008b). Savā akadēmiski pētnieciskajā darbā Šķilters vairāk pievēršas citām kognitīvzinātņu tēmām, tostarp ietvaru semantikai (*frame semantics*) (Šķilters 2008a), figūras un fona (*figure/ground*)

¹⁴ Tas pats sakāms par digitālās pētniecības metožu lietojumu – pieejas un algoritmi lielā mērā orientēti uz datu veidu (teksts, attēls, kartes, dati tabulās u.c.), nevis uz noteiktu nozari, tāpēc metodoloģiski radniecīgākais pētījums var atrasties citā zinātņu disciplīnā.

konceptualizācijai un telpas uztverei (Šķilters et al. 2017; Šķilters et al. 2020), kā arī krāsu uztverei digitālajā vidē (Šķilters 2023). Kognitīvās stilistikas jomā kā nozīmīgākais veikums minams valodnieces Anitas Načisčiones (dz. 1941) frazeoloģismu pētījumi (Naciscione 2010). Šķiltera un Načisčiones pedagoģiskā darbība nenoliedzami atstājusi ietekmi uz jauno pētnieku paaudzes interesi par kognitīvajām pieejām, kas pēdējos gados pastāvīgi augusi. Ja 20. gadsimtā par metaforu galvenokārt rakstījuši literatūras pētnieki, tad, vairojoties tieši kognitīvās metaforu teorijas popularitātei, metaforai veltīts arvien vairāk darbu arī ārpus literatūrzinātnes jomas: tapuši raksti periodikā (Henritiusa 2022; Juško-Štekele 2016; Liepa 2018; Romāne-Kalniņa 2019; Tretjakova 2018), promocijas darbi (Kalve 2012; Krasovska 2013; Kuplā 2013; Vācere 2012; Vingre 2009), kā arī vairāki desmiti bakalaura un maģistra darbu, kuros analizēta metaforas teorija un metaforu lietojums politiskajā diskursā, medijos, sociālajos tīklos, reklāmā, kinofilmās (piemēram, Ķirsis 2022; Rotkalis 2007; Šauers 2006; Vilūns 2014).

Diemžēl joprojām spēkā Elīnas Krasovskas rakstītais: “Latviešu valodā nav kognitīvās lingvistikas vai kognitīvās stilistikas monogrāfijas, ir tikai atsevišķi zinātniski raksti un promocijas darbi, tāpēc vēl nevar runāt par vispāratzītu kognitīvās stilistikas jomu.” (Krasovska 2013: 10) Krasovska promocijas darbā “Metonīmija un figuratīvā domāšana”, balstoties kognitīvās teorijas vārdu krājumā un pamatatziņās, ir pētījusi metonīmiju Latvijas reklāmā un plakātos. Krasovska ir pievērsusies arī kognitīvzinātņu terminoloģijas atveides aspektiem un rosina saglabāt angļu sakni tādos terminos kā “*domain*”, lai izvairītos no terminu izplūšanas un daudziem viena termina variantiem, kas patiešām raksturīgi kognitīvzinātņu terminu atveidei latviešu valodā: piemēram, “*domain*” tiek atveidots kā “joma”, “lauks”, “ietvars”, savukārt “*frame*” kā “ietvars”, “rāmējums” utt.

Annas Kalve promocijas darbā (Kalve 2012) ir pētījusi konceptuālās metaforas fenomenu latviešu valodas materiālā, analizējot lingvistiskās un vizuālās metaforas Latvijas laikrakstos un žurnālos (nedaudz sīkāk šīs atziņas skatītas arī 1.2.3. apakšnodaļā). Kā norāda Kalve, konceptuālās metaforas pētniecības laukā “vairums teorētisko atzinumu balstās uz angļu valodas empīrisko materiālu, trūkst pētījumu citu valodu un kultūru materiālā” (Kalve 2012: 3). Neapšaubāmi, vispārīgu konceptuālām latviešu valodas metaforām veltītu pētījumu trūkums nenāk par labu arī poētiskās metaforas pētniecībai, jo nav sistemātiska pamata, uz kuru atsaukties, runājot par

metaforu sakņotību plašākos metaforu tīklojumos. Tādējādi, lai arī Kalve pētījumā nepievēršas dzejas materiālam, tas ir būtisks šī promocijas darba kontekstā.

Ieva Kuplā promocijas darbā analizējusi kustības verbu leksisko daudznozīmību kognitīvās lingvistikas kontekstā (Kuplā 2013). Kuplā izmanto prototipu teoriju un kognitīvajai metaforas teorijai radniecīgo domu telpas (*mental space*)¹⁵ modeli un domu telpas saplūšanas teoriju (*blending theory*). Tāpat šajā darbā rūpīgi izstrādāta terminoloģija, kas noteikti ņemama vērā turpmākos pētījumos, kuros tiek aprobēta kognitīvzinātņu metode.

Darbam “Metafora XX gadsimta latviešu dzejas diahronijā” radniecīgs ir Lailas Vāceres promocijas darbs “Kognitīvā poētika latviešu dainās par ābeli: no formulas uz zīmi” (Vācere 2012), kurā kognitīvās poētikas un semiotikas teorētiskie principi izmantoti, lai analizētu sievietes un ābeles semantisko lauku sastatījumu. Tiek apkopoti un pēc tēmām klasificēti leksēmas “ābele” statistiskie rādītāji, tiek veidots sievietes un ābeles nozīmju lauka semiotiskais kartējums, parādot nozīmju tīklojumu, kura ietvaros sievietes mūža notikumi un posmi ir izsakāmi kā koka stāvokļi – ziedēšana, salnas skarta, ābolu pilna, nolauztiem zariem, nocirsta, ābolu birzs u.c. Vācere primāri atsaucas nevis uz Leikofa formulēto kognitīvās metaforas teoriju, bet uz Pītera Stokvela (*Peter Stockwell*) kognitīvo poētiku (Stockwell 2003), tomēr pētījuma ievirze un secinājumi ir līdzīgi kognitīvās metaforas teorijas izpētes rezultātiem.

Andželika Juško-Štekele analizējusi Krišjāņa Barona nekrologos izmantotās konceptuālās metaforas (Juško-Štekele 2016); izpētes mērķis – rekonstruēt sabiedrības vērtības, kas atspoguļo kognitīvos dzīves un nāves priekšstatus latviešu pasaules skatījumā. Barona nekrologu korpusā autore identificē konceptuālas metaforas DZĪVE IR DARBS, DZĪVE IR CĪŅA, NĀVE IR MŪŽĪBA, NĀVE IR DUSA (pēdējā no minētajām aktuāla arī šajā promocijas darbā; skat. 3.3. nodaļu “Dabas parādību tropi kā konceptuālu metaforu avotjomas”). Lingita Henritiusa pētījusi ar Latviju saistītās konceptuālās metaforas sociālo tīklu “Facebook”, “Twitter”, “Draugiem.lv” lietotāju vidū veiktās aptaujās, izvērtējot, kā tās atspoguļo koppeliederības noskaņojumu (Henritiusa 2022). Pētniece analizē 20 metaforu kategorijas (dzīvnieki, cilvēka ķermenis, augi, ēkas un konstrukcijas, gaisma un tumsa, krāsas, kustības un virziens, vīrišķais un sievišķais, sabiedrība un nācija, kontainers, poētiska metafora, metonīmija, personifikācija, ironija

¹⁵ Paralēli lietoti termini: domu telpa (*mental space*) (Kuplā 2013) – prāta laukums (Bormanis 2008, 2011); mentālā telpa, domu telpa (Vingre 2009)

un humors, pozitīva konotācija, neitrāla konotācija, grūti nosakāma konotācija, politiska metafora, ekonomiska metafora, telpiska metafora u.c.); metaforu klasifikācija šeit nav strikta, tiek apvienoti tropu formas un nozīmes aspekti. Dite Liepa pētījusi ar ķermeni saistītās metaforas 2017. un 2018. gada Latvijas preses izdevumos (“Ieva”, “Vakara Ziņas”, “Sports”) – šajā rakstā analizētas metaforas, kuru avotjomas ir nevainības zaudēšana, vīriešu kastrācija un emocionāla izvarošana (Liepa 2018); minētajā rakstā Liepa atsaucas uz senāk publicētu ķermeņa metaforām veltītu Kalves publikāciju (Kalve 2011). Līga Romāne-Kalniņa ir analizējusi konceptuālās metaforas 30 Baltijas prezidentu Neatkarības dienas svinību runās (latviešu un angļu valodā). Pētniece secinājusi, ka īpaši bieži dažādas metaforas lietotas no 1991. līdz 2009. gadam, savukārt vēlāk novērojams samazinājums; biežāk lietotās konceptuālās metaforas ir VĒSTURE IR GRĀMATA, VALSTS IR CILVĒKS, VALSTS IR NEATKARĪBA, VALSTS IR DZIMŠANA, VALSTS IR MĀTE; citu populāru avotjomu vidū minami dārzs, dāvana, teātris, ģimene, ēka (Romāne-Kalniņa 2019).

Kā kognitīvās metaforas teorijas popularizētājas Latvijā jāpiemin arī publikācijas, kas veltītas citām valodām, bet izdotas Latvijas akadēmiskajā vidē. Izdevuma “Valoda – 2020” publikācijā “*Conceptual Metaphor of FIRE in Ecological Discourse*” (Pitolina, Kuzmichenko 2020) autores analizējušas “*BBC News*” ziņu kanāla materiālus, kuros ar ekoloģiju saistīti jautājumi tiek raksturoti, izmantojot uguns metaforas. Savukārt Jeļena Tretjakova Daugavpils Universitātē (DU) aizstāvētā promocijas darbā pētījusi metaforas automobiļu un dzelzceļa transporta terminoloģijā angļu un krievu valodā (Tretjakova 2015).

Metaforas pētniecība Latvijā ārpus kognitīvzinātņu konteksta skatīta arī divās citās šī darba nodaļās – 1.1. nodaļā “Metaforas definīcija un raksturojums” un 3.1. nodaļā “Dabas reprezentācijas tematika dzejas recepcijas diskursā”.

1.2.2. Kognitīvā metaforas teorija kognitīvās pētniecības kontekstā

Kognitīvā metaforas teorija iekļaujas, pirmkārt, kognitīvzinātņu, otrkārt, kognitīvās valodniecības, treškārt, kognitīvās stilistikas disciplīnās. Attiecinot uz Leikofa un Džonsona koncepciju, pētniecības virziens biežāk tiek saukts par konceptuālās metaforas teoriju, taču nereti šie nojēgumi tiek lietoti kā sinonīmi. Konceptuālo metaforas teoriju var traktēt arī kā šaurāku jēdzienu, kognitīvās metaforas teorijas populārāko virzienu.

Kognitīvzinātnes (*cognitive sciences*) ir starpdisciplināra pētniecības joma, kas apvieno virkni zinātņu, kurām ir kopīga interese par bioloģiska un mākslīga intelekta darbības principiem (tostarp psiholoģiju, valodniecību, antropoloģiju, filosofiju, datorzinātnes, neirozinātnes u.c.). Kognitīvzinātņu pētnieki meklē atbildes uz tādiem jautājumiem kā “kas ir domāšana?”, “kā mēs piešķiram jēgu pieredzei?”, “kas ir konceptuālā sistēma un kā tā sakārtota?” (Lakoff 1987). Kognitīvzinātņu aizsākums datējams ar 20. gadsimta 30.–40. gadiem, kibernetiķu Vorena Makaloha (*Warren Sturgis McCulloch*, 1989–1969) un Valtera Pitsa (*Walter Pitts*, 1932–1969) idejām.

Kognitīvā valodniecība (*cognitive linguistics*) izveidojas 20. gadsimta 70. gadu beigās un uzplaukst 80. gados. Diskutējot ar citām sava laika vadošajām pieejām sintaksē un semantikā, tiek argumentēts, pirmkārt, ka valoda nav autonoma kognitīva spēja, kas šķirta no citiem kognitīviem procesiem (oponējot ģeneratīvās gramatikas tēzei, ka valoda ir šāda autonoma, iedzimta spēja), otrkārt, gramatika ir konceptualizācija (oponējot patiesības nosacījumu semantikai, kurā valoda tiek vērtēta kā patiesa vai aplama attiecībā pret pasauli), treškārt, valodas zināšanas konstituējas valodas lietojumā (oponējot ģeneratīvās gramatikas un patiesības nosacījumu lingvistikas redukcionismam – mēģinājumiem atklāt iespējami abstraktas un vispārīgas gramatisko formu un nozīmes reprezentācijas, daudzas gramatiskas un semantiskas parādības atstājot bez ievēribas) (Croft, Cruse 2004).

Kognitīvās valodniecības pārstāvji iedvesmojas no kognitīvās psiholoģijas atmiņas, uztveres, uzmanības un kategorizācijas modeļiem, atsevišķos gadījumos pārņemot to redzējumu un terminoloģiju. Piemēram, atsaucoties uz kognitīvās psiholoģijas atmiņas traktējumu, lingvistiskās zināšanas tiek organizētas ietvaros (*frames*) un jomās (*domains*)¹⁶, gramatiskās zināšanas – tīklos, kurus saista taksonomiskas u.c. attiecības. Uzmanības un uztveres psiholoģiskie modeļi ir ļāvuši skaidrot daudzus konceptualizācijas procesus semantikā. Visbeidzot, kategorizācijas psiholoģiskie modeļi, īpaši prototipi, pakāpeniska centralitāte (*graded centrality*) u.c. ietekmējuši kognitīvās lingvistikas kategoriju analīzi (ibid.).

Līdzās metonīmijai metafora ir viens no kognitīvās lingvistikas nozīmīgākajiem izpētes priekšmetiem; tā pētīta ne vien kā valodas parādība, bet vispārīgāka cilvēka kognitīvās darbības iezīme, kas izpaužas gan verbālajā, gan neverbālajā saziņā – attēlos, shēmās un modeļos, klasifikācijās, žestu valodā u.c.

¹⁶ Citi aprītē esoši termina “*domains*” tulkojuma varianti: sfēras, domēni, semantiskie lauki.

Kognitīvās valodniecības ietvarā metafora ir viena no konceptualizācijas procesiem jeb konstruēšanas darbībām (*construal operations*). Katru reizi, kad tiek izteikts teikums, konstruēšanas darbības neapzināti strukturē katru aprakstāmās pieredzes aspektu. Nošķiramas dažādas konstruēšanas darbības un to klasifikācijas; piemēram, uztveres konstruēšanas darbību klasē var nošķirt apakšklasi “fokusa korekcijas”, kas iever tādas konstruēšanas darbības kā “perspektīva”, “figūra/fons”, “skatu punkts”, “*deixis*”, “subjektivitāte/objektivitāte” un “abstrakcija” (Langacker 1987). Viljama Krofta (*William Croft*, dz. 1956) un Alana Krūza (*Alan Cruse*) konstruēšanas darbību klasifikācijā metafora iekļauta “sprieduma/salīdzinājuma” (“*judgement/comparison*”) darbību klasē, kas ietver kategorizāciju, figūras un fona nošķiršanu un metafora veidošanu.

Metafora šajā kontekstā tiek aprakstīta kā darbība, kas “ietver attiecības starp avotjomu (*source domain*) (metaforiskā izteikuma burtiskās nozīmes avotu) un mērķjomu (*target domain*) (metaforā izteiktās pieredzes jomu)”.¹⁷ (Croft, Cruse 2004: 55). Leikofa un Džonsona metaforas teorija ir pirmā un viena no galvenajām, uz ko saistībā ar metaforas konstruēšanu atsaucas kognitīvās lingvistikas teorijas pārstāvji; laika gaitā tā ievērojami pilnveidota gan pašu koncepcijas autoru, gan citu teorētiķu darbos.

Kognitīvā literārā stilistika (arī – kognitīvā poētika) (*cognitive stylistics, cognitive poetics*) ir stilistikas pētniecības joma, kurā piemērotas kognitīvās psiholoģijas un kognitīvās lingvistikas atziņas literāru darbu izpētē. Šī disciplīna iegūst atpazīstamību 20. gadsimta 90. gados, tai skaitā pateicoties sadarbībai starp Leikofu un Marku Tērneru (*Mark Turner*, dz. 1954), kā arī starp Tērneru un Žilu Fokonjē (*Gilles Fauconnier*, dz. 1944). 1987. gadā Tērners publicē metaforai veltītu grāmatu “*Death Is the Mother of Beauty*” (“Nāve ir skaistuma māte”), kurā, pamatojot ar piemēriem no angļu literatūras, argumentē, ka ikdienas valodā un literatūrā sastopamās metaforas ir viena un tā paša universāla prāta mehānisma rezultāts. Savukārt 1989. gadā Leikofs un Tērners publicē kopīgi sarakstītu poētiskajai metaforai veltītu grāmatu “*More Than Cool Reason*” (“Vairāk nekā tikai vēss prāts”); turpmākajos gados Tērners konceptuālo teoriju savieno ar evolūcijas teorijā balstītu skatījumu uz literatūras, mākslas un prāta radošā procesa ģenēzi civilizācijas vēsturē (Turner 1996).

¹⁷ Citi terminu *source domain* – *target domain* atveidojumi: sākotnējais pieredzes lauks – mērķa pieredzes lauks (Šķilters); avotdomēns – mērķdomēns (Krasovska).

90. gados autori izmēģina arī citu kognitīvzinātnes aspektu noderīgumu literatūras pētniecībā – piemēram, aplūkojot literatūras žanus nevis no klasiskas kategorizācijas, bet no prototipu teorijas viedokļa (Meyer 1997; Steen 1999); tāpat kognitīvzinātnes idejas rod pielietojumu diskursa analīzes un naratoloģijas kontekstā (Duchan, Bruder 1995). Līdztekus Leikofa un Džonsona metaforas teorijai Fokonjē un Tērnērs izstrādā radniecīgu modeļus – domu telpas teoriju (*mental space theory*) (Fauconnier 1997) un sapludinājumu teoriju (*blending theory*)¹⁸ (Fauconnier, Turner 2002). Arī šī pieeja tiek izmantota kognitīvajā stilistikā, bieži – apvienojot abas teorijas.

Kopumā gan metaforas teorija, gan domu telpas teorija ļauj kāda literāra darba tropu sistēmu skatīt strukturāli – identificēt līmeņus, metaforu tīklojuma izvērsumu, kā arī sistemātiskāk spriest par metaforu oriģinalitāti. Gan dzejā, gan prozā sastopams paņēmiens, kurā kāda metafora tiek izmantota kā pamats, tālāk to izvēršot kā visu darbu caurvijošu struktūru – šāda pieeja piešķir darbam viengabalainību un ir pateicīgs izpētes priekšmets literatūras pētniekam (Popova 2005).

1.2.3. Dž. Leikofa un M. Džonsona konceptuālās metaforas teorija

1980. gadā publicētā Leikofa un Džonsona programmatiskā grāmata “*Metaphors We Live By*” (“Metaforas, ar kurām mēs dzīvojam”) šobrīd jau kļuvusi par humanitāro un sociālo zinātņu obligāto literatūru, teorijas klišeju. Šis ir pārsteidzoši vienkāršā, pat populārā stilistikā rakstīts darbs, kurā gandrīz nav atsauču uz citu autoru veikumu metaforas izpētes jomā, tā vietā iedvesmas avoti ir prototipu teorija, ģimenes līdzības (*family resemblances*), nenoteiktas (*fuzzy*) kategorijas, un daži vispārīgie izteikumi, kas iezīmē kognitīvās metaforas vietu kopējā vēsturiskajā ainā, ir neprecīzi. Tomēr, kaut gan grāmatā izteiktajām idejām ir precedenti vēsturē – t.i., ir virkne autoru, kuri iepriekš rakstījuši par metaforas plašo izplatību valodā, tās neatsveramo kognitīvo nozīmi un iespējām grupēt metaforas semantiski homogēnās grupās –, ir attaisnojusies izvēle formulēt jaunu paradīgmu, tā vietā, lai labotu un uzlabotu kādu tradīciju. Jaunas lapas atšķiršana metaforas izpētes vēsturē ļāvusi uz šo fenomenu palūkoties atšķirīgi un ir iedvesmojusi pētnieku paaudzi, kas jauno struktūru varēja piepildīt ar empīriskiem pētījumiem un sīkākas detalizācijas līmeņiem.

Viena no lielākajām atšķirībām, kas izceļ Leikofa un Džonsona koncepciju citu vidū – uzmanības centrā ir nevis poētiskas, unikālas metaforas, bet ikdienas valodā plaši

¹⁸ Latviešu autori terminu “blend” biežāk atveidojuši kā “sapludināt” – “sapludinātas telpas” (*blended spaces*) (Pencis 2013).

izmantotas formulas – konvencionālas metaforas. Vēl jo vairāk, kā metaforas tiek izgaismotas arī “mirušas” metaforas (*dead metaphors*), kuru pārnestā nozīme kļuvusi par burtisko nozīmi, turklāt izrādījies, ka “mirušo” metaforu lauks ir plašāks nekā paviršā skatījumā varētu iedomāties. Ja par metaforas galveno nepieciešamo nosacījumu uzskatāms nozīmes pārnesums, tad atliek secināt, ka visi procesi, visas attiecības un struktūras, kas veido cilvēka domāšanas saturu, ir metaforiski konstruētas, t.i., metafora ir šādu domāšanas procesu nepieciešams priekšnoteikums.

1987. gada darbā “*Women, Fire, and Dangerous Things*” (“Sievietes, uguns un bīstamas lietas”) Leikofs pretstata kognitīvzinātni (tostarp savu teoriju) domāšanas veidam, ko viņš sauc par “objektīvismu” (pretstatā “pieredzē balstītam reālismam”). Objektīvisma skatījumā domāšana un valoda ir darbības ar abstraktiem simboliem, kuri kaut ko nozīmē, jo tiem ir denotāti pasaulē, kamēr no kognitīvzinātnes viedokļa domāšana un valoda ir nevis abstraktas, bet “iemiesotas”, tās tieši izriet no pieredzes – gan bioloģiskās, gan sociālās. Nozīmes definīcijā, saskaņā ar kuru vārda nozīme veidojas korelācijā ar priekšmetisko pasauli, nav klātesošs cilvēks – ir tikai vārds un lieta. Savukārt raksturot nozīmi no organismu (angļu val. – “*organisms*”) pieredzes viedokļa nozīmē ņemt vērā gan indivīda pieredzi, gan “sugu un kopienas dabu un pieredzi”. “Pieredze” [...] netiek uztverta šaurā nozīmē kā tas, kas noticis ar atsevišķu indivīdu. Pieredze tiek konstruēta plašā nozīmē: kā cilvēku pieredzes kopums un viss, kam tajā ir kāda loma – ķermeņu daba, ģenētiski mantotās spējas, veidi, kā fiziski eksistējam pasaulē, mūsu sociālā organizācija utt.” (Lakoff 1987: 266).

Kontrastu starp objektīvismu un pieredzē balstītu reālismu spilgti ilustrē to atšķirīgais skatījums uz kategorijām – blakus metaforai šim tematam Leikofa koncepcijā ir centrāla loma. Lielākā daļa vārdu un konceptu apzīmē kategorijas (proti, ir vispārīgi jēdzieni – kā “kaķi”, “krēsli”). No objektīvisma viedokļa lietas pieder pie kādas kategorijas, ja tām ir noteiktas kopīgas īpašības (turklāt nepieciešami **visas** šīs īpašības). Taču, pētot domāšanas procesu empīriski, atklājas, ka cilvēki domāšanas procesā tipiski izmanto citus kategorizācijas modeļus – kategorijām var būt prototipiski pārstāvji, centrāli un margināli pārstāvji, kategorijas ietvaros var pastāvēt pakāpeniskums, kategoriju pārstāvji var līdzināties savā starpā pēc ģimenes līdzību principa u.c. Kognitīvās kategorijas jautājums ir būtisks metaforu semantisko lauku noteikšanas kontekstā. Cilvēka pieredzē balstīta kategorija (jeb ietvars, *frame*) var ietvert lietas, kas saistītas ar vienu pieredzes jomu: piemēram, vienā kategorijā var ietilpt ēdiens, šķīvji, dakšas un naži, salvetes, galds, krēsli un galdabiedri – viss, kas

saistīts ar pusdienošanas situācijām. Pretstatā šādam kategorizācijas principam loģiska, formāla kategorizācija definē tādas priekšmetu klases kā “galdi”, kurā ietilpst ēdamgaldi, skolas soli, rūpnīcas darbagaldi, vai “naži”, kura ietver galda nažus, miesnieku nažus, mednieku nažus utt. Šajā darbā skatīto jēdzienu vidū pieredzē balstīta kategorija “ziema” tādējādi varētu ietvert aukstumu, dabas parādības – ledu, sniegu, lāstekas, sarmu, priekšmetus vai objektus – sniegavīrus, slidas, cimdus u.tml. Nojēgums, kas šajā promocijas darbā tiek dēvēts par “metaforas semantisko lauku,” ir šāda pieredzē balstīta kategorija. Mēģinot nošķirt semantiskos laukus citu no cita, nākas konstatēt, ka tiem nav strikti noteiktu robežu, tās plūdeni savienojas ar citiem laukiem, t.i. – kategoriju robežas ir nenoteiktas un situatīvas.

Lai gan Leikofa un Džonsona teorija laika gaitā tiek labota un pilnveidota, var nošķirt šādus vispārīgus savstarpēji saistītus kognitīvās metaforas teorijas pamatpostulātus, kas nemainīgi palikuši spēkā: (a) metaforas strukturē domāšanu; (b) metafora ir balstīta fiziskajā pieredzē; (c) metafora ietekmē pasaules redzējumu (var būt ideoloģiska).

(a) *Metafora strukturē domāšanu*

Metafora kognitīvajā teorijā ir nevis vienīgi valodas, bet domāšanas fenomens. Cilvēka pieredze tiek konceptualizēta, izmantojot metaforu (līdztekus citām konstruēšanas operācijām, taču Leikofa uzmanības lokā ir galvenokārt metafora). Pirmais pieredzes konceptualizācijas līmenis ir sava veida “protometaforas” – tēlshēmas (*image schemas*). Tēlshēmām hierarhiski ir pakārtotas dažādu līmeņu konceptuālas metaforas (atsevišķos gadījumos – tikai specifiskā kultūras pieredzē balstītas metaforas), ar kuru palīdzību tiek organizēta pieredze un strukturēts sabiedrības valodas un kultūras zināšanu krājums kopumā. Metaforu repertuārā ir vērojams sistemātiskums: metaforas avotjomu un mērķjomu atbilstības jeb kartējumi¹⁹ (*mappings*) definē un noteiktā veidā saista visu cilvēka pieredzes un zināšanu kopumu. Atsevišķas konceptuālas metaforas organizē noteiktas cilvēka pieredzes un darbības jomas un funkcionē kā koncepta piedāvāto valodisko iespēju klāsts vai semantisks lauks, no kura valodas lietotāji komunikācijas situācijās spontāni un radoši veido konkrētus metaforiskus izteikumus. Ne visas metaforas ir atvedināmas uz

¹⁹ Citi termina “*mapping*” atveidojumi: projekcija, pārnese (Kalve). Promocijas darbā autore biežāk izmantojusi atveidojumu “kartējums”, jo ikdienā bieži lietotais vārds “atbilstība” dažos kontekstos, šķiet, traucēja pietiekami uzskatāmi formulēt iecerēto domu. Vārds “kartējums” saglabā uzskatāmu saikni ir terminu angļu valodā.

konceptuālām metaforām. Pie tām var nepiederēt, piemēram, idiomās, kuru izcelsme meklējama kādā konkrētā vēsturiskā reālijā, un metaforas literāros darbos, kas var tikt apzināti konstruētas tā, lai pēc iespējas attālinātos no klišejas.

Pirmajā konceptuālajām metaforām veltītajā darbā (1980) Leikofs un Džonsons vēl nelieto tēlshēmas jēdzienu, bet runā par orientācijas un ontoloģiskajām metaforām, taču, šķiet, šo metaforu pārkvalificēšana par tēlshēmām piešķir koncepcijai lielāku skaidrību. Tēlshēmu satvaros tiek sakārtota cilvēka vizuālā, audiālā un kinestētiskā pieredze, kas saistīta ar orientāciju un kustību telpā, dažādiem telpas parametriem, attiecībām starp priekšmetiem. Laika gaitā Leikofs un Džonsons piedāvā dažādus tēlshēmu klasifikācijas variantus: 1987. gada darbā – veselā un daļas shēma, saiknes shēma, centra-perifērijas shēma, avota-ceļa-mērķa shēma. 1. tabulā aplūkojams Timotija Klausnera (*Timothy Clausner*) un Krofta piedāvātais tēlshēmu apkopojums – skat. 1. tabulu (Croft, Cruse 2004: 45).

1. tabula. Tēlshēmas

telpa	augša-leja; augšpuse-apakšpuse; augšup-lejup; priekšpuse-aizmugure; labā-kreisā puse, tuvu-tālu, centrs-perifērija, saskare
mērogs	ceļš
tīlpne (<i>container</i>)	noslēgta telpa (<i>containment</i>), iekšpuse-ārpuse, virsma, pilns-tukšs, saturs
spēks	līdzsvars, pretspēks, piespiešana, ierobežojums, aktivizēšana, bloķēšana, novirzīšana, pievilksana
viens - daudzi	saplūšana, salikums, atdalīšanās, iterācija, daļa-veselums, masīvs-skaitāms, saikne
identitāte	līdzināšanās, pārmākšana, pārņemšana
eksistence	būšana noteiktā telpā, cikls, objekts, process, pārtraukšana

Tēlshēmas strukturē cilvēka pieredzi jau pirmskonceptuāli, taču vienlaikus tās ir arī vispārīgāko konceptuālo metaforu pamatā. Neskaitāmas parādības, kas norisinās laikā, var tikt traktētas kā virzīšanās pa ceļu. Ceļa shēma jeb avota-ceļa-mērķa shēma ir ļoti nozīmīga konceptualizācijas formula, kas tiek izmantota, lai runātu par ilglaicīgām, mērķtiecīgām darbībām un procesiem. 90. gados Leikofs detalizētāk analizē šo kartējumu un nodēvē to par “notikuma struktūras metaforu” (Lakoff 1993). Ceļa shēma nereti pāraug ceļojuma metaforā, kur virzībai uz priekšu tiek pievienoti dažādi ar ceļu infrastruktūru, transporta līdzekļiem vai ceļabiedriem saistīti atribūti: DZĪVE IR CEĻŠ (tostarp “kā tev iet”, “noiet no ceļa”); IECERE IR CEĻŠ (tostarp “esam pavirzījušies uz priekšu”, “esam iestrēguši”). Tāpat neskaitāmas jomas var tikt konceptualizētas kā tvertnes (“iziet no krīzes”, “ieiet azartā”, “izlikt uz āru emocijas”),

kā veselais un daļa (“ģimenes loceklis”, “sabiedrības pamatsūniņa”) vai kā centrs un perifērija (“uzmanības centrā”, “margināla parādība”).

Jāpiezīmē, ka kognitīvajā teorijā pastāv arī citi pieredzes lauku strukturējumi (Leikofs tos daļēji integrē savā sistēmā). Džozefs Greidijs savā teorijā (*Joseph Grady*) nošķir primāras un saliktas metaforas (*primary metaphors, complex metaphors*); primāras metaforas jēdziena nozīme daļēji sakrīt ar tēlshēmas jēdziena nozīmi. Tomēr tēlshēmas ietver dziļākas kognitīvas struktūras aspektu – primāra metafora tiek konstruēta, konceptualizējot lielu daudzumu tipisku dzīves situāciju (*basic events*); saliktas metaforas tiek veidotas, savienojot primārās. Piemēram, TEORIJA IR CELTNE pakārtotas primārām metaforām, tādām kā (ABSTRAKTA/LOĢISKA) ORGANIZĀCIJA IR FIZISKA STRUKTŪRA²⁰ (Grady 1997). Eleonoras Rošas (*Eleanor Rosch*, dz. 1938) kategorizācijas teorijas kontekstā var runāt par trim kategoriju hierarhijas līmeņiem – augstākā līmeņa (*superordinate*), bāzes līmeņa (*basic-level*) un zemākā līmeņa (*subordinate*) kategorijām, kur bāzes līmeņa (vidējā līmeņa) kategorijas vistiešāk saistītas ar cilvēku ikdienas dzīves pieredzi (Lakoff 1987). Piemēram, jēdziens “mākonis” varētu būt bāzes līmeņa kategorija, “dabas parādība” – augstākā līmeņa kategorija, “gubu mākonis” – zemākā līmeņa kategorija. Leikofa, Greidija un Rošas pieejas katra atsedz svarīgu metaforu struktūru aspektu – sakņotību cilvēka uztverē un kognīcijā (tēlshēmas), sakņotību ikdienas pieredzē (bāzes līmenis), kompleksu metaforu veidošanu no vairākiem elementiem (primāras un saliktas metaforas). Šie aspekti sniedz ierosmes arī metaforu oriģinalitātes interpretācijai, pievēršot uzmanību kompleksas metaforas sastāvdaļām, abstrakcijas un detalizācijas pakāpei, attālumam no vidējā (tipiskā un ikdienišķā).

Tātad metaforiskas attiecības raksturo ne vien konkrētus nozīmju pārnese gadījumus, kuros viens jēdziens tiek aizstāts ar citu, bet arī plašākas cilvēka pieredzes un darbības jomas, kurās viena jēdzieniska joma sistemātiski tiek izteikta ar citas jomas jēdzieniem, šādi veidojot konceptuālus metaforu tīklojumus, kur dzīve ir kā ceļš (tajā var būt šķēršļi un kāds var aiziet pa maldu takām), teorijas ir celtnes (tās tiek būvētas un tām ir stipri vai vāji pamati), vērtības ir nauda (mīļas lietas ir dārgas), estētiska pieredze ir garša (grāmatas var izgaršot un tām ir pēcgarša), par domāšanu var runāt kā

²⁰ Angļu val. – (LOGICAL) ORGANIZATION IS PHYSICAL STRUCTURE; ar organizāciju šeit vispārināti tiek saprasts abstrakta, cilvēka domāšanā radīta konstrukcija.

par gremošanu (dažas domas ir grūti sagremot) un uzņēmumi ir kā augi (tie mēdz būt plaukstoši un to darbība nes augļus).

Konceptuālas metaforas latviešu valodā pagaidām ir daudzārt pētītas nelielās publikācijās, bet sistemātisku pētījumu ir maz, promocijas darbos paveiktais pagaidām nav attīstīts pietiekami izvērsti, nav izstrādāts monogrāfiju formā, tādējādi teorijas empīriskajam pamatojumam joprojām lielā mērā tiek izmantoti angļu valodā rakstošo pētnieku piemēri. Lai arī atveidojumā latviešu valodā tie ne vienmēr kalpo par labāko ilustrāciju, ir interesanti salīdzināt, cik lielā mērā sakrīt angļu un latviešu valodas lietojumi. Šķiet, vairumā gadījumu identificējams, ka arī latviešu valodā attiecīgā metafora pastāv, taču izpausmes valodā nav vienādas. Tā, piemēram, 2. un 3. tabulā latviski atveidoti divi Leikofa piemēri, kas ilustrē orientācijas metaforas (vēlāk – tēlshēmas) “augšup-lejup” shēmā balstītas konceptuālās metaforas CONSCIOUS IS UP, UNCONSCIOUS IS DOWN (APZINĀTS IR AUGŠUP, NEAPZINĀTS IR LEJUP) un HAPPY IS UP, SAD IS DOWN (PRIECĪGS IR AUGŠUP, NOMĀKTS IR LEJUP) (Lakoff, Johnson 1980: 15). (Treknrakstā atzīmēti elementi, kuros metafora ir saglabāta, slīprakstā – piemēri, kuros latviešu valodā šādu metaforu nav pieņemts izmantot, kvadrātiekvās – formas, kuras drīzāk netiktu izmantotas literārā valodā ikdienas komunikācijā, t.i., tām ir atšķirīga stilistiska nokrāsa.)

2. tabula. Konceptuāla metafora APZINĀTS IR AUGŠUP, NEAPZINĀTS IR LEJUP

Get up	Celies
Wake up	<i>Mosties</i>
I'm up already	Esmu jau augšā
He ris es early in the morning	Viņš rītos ceļ as agri
He fell asleep	<i>Viņš aizmīga</i> [Poēt.: viņš iekrita miegā]
He's under hypnosis	<i>Viņš ir hipnozes stāvoklī</i> [Sal. sar.: viņš ir zem narkozes]
He sunk into a coma	<i>Viņš nonāca komā</i> [Sar.: viņš iegrima komā]

3. tabula. Konceptuāla metafora LAIMĪGS IR AUGŠUP, NELAIMĪGS IR LEJUP

I'm feeling up	<i>Jūtos možs / Jūtos pacilāts</i>
That boosted my spirits	<i>Tas uzlaboja man garastāvokli</i> [Sar.: Tas pacēla man garastāvokli]
My spirits rose	<i>Mans garastāvoklis uzlabojās</i>
You are in high spirits	<i>Tev ir labs noskaņojums vai</i>
Thinking about her always gives me a lift	<i>Kad iedomājos par viņu, vienmēr nopriecājos</i>

I'm feeling down	Jūtos nomākts
I'm depressed	<i>Esmu depresijā</i> [Sar.: jūtos nospiests]
He's really low these days	<i>Šobrīd viņam patiešām neiet labi</i> [Viņam šobrīd ir bedre] ²¹
I fell into a depression	Es iekritu depresijā
My spirits sank	Mana dūša saplaka [Sar.: es sašļuku]

Kā redzams minētajos piemēros, tulkojumā latviešu valodā ne vienmēr ir iespējama atbilstoša metaforas izpausme. Interesanti, ka daļā gadījumu, kā “get up” / “celies”, saglabājas metaforas būtība (“uz augšu”), taču verbālā izteiksme atšķiras; citos gadījumos standartvalodā attiecīgā metafora netiek pieļauta, taču tiek akceptēta sarunvalodā (tostarp interpretēta kā “rusicisms” – “pacēla garastāvokli”) vai poētiskajā diskursā. Šeit skatītie piemēri tādējādi nesniedz viennozīmīgu atbildi uz jautājumu, vai latviešu valodā arī ir identificējamās tieši šādas konceptuālas metaforas, taču nepārprotami pastāv līdzīga tendence.

Ir tikai likumsakarīgi, ka konceptuālās metaforas problēma priekšplānā izvirza arī jautājumu par universālām metaforām, t.i., vai pastāv konceptuālas metaforas, kas sastopamas visās valodās. Kā labas universālu metaforu kandidātes līdz šim pētītas, piemēram, metaforas LAIKS IR TELPA (Alverson 1994), CĒLOŅI IR SPĒKI, STĀVOKĻI IR TVERTNES, NODOMI IR MĒRĶI, DARBĪBA IR KUSTĪBA, GRŪTĪBAS IR ŠĶĒRŠĻI (KUSTĪBAI) (Lakoff 1993), ZINĀŠANA IR REDZĒŠANA, PRĀTS IR ĶERMENIS (Sweetser 1990). Šīs metaforas ir sastopamas valodās, kas pieder pie dažādām valodu saimēm (indoeiropiešu, somugru, ķīniešu) un kultūrām, kuru starpā vēsturiski nav bijis intensīvu sakaru. Kognitīvajā teorijā šī parādība tiek skaidrota ar universālas fiziskas pieredzes esamību.

(b) Metafora ir balstīta fiziskajā pieredzē

Metafora ir balstīta fiziskajā pieredzē jeb iemiesota (*embodied*): konceptu (tostarp metaforu) struktūra pastāv un ir iespējama, pateicoties tam, ka eksistē pirmskonceptuālas struktūras – ķermeņa pieredze, kas tiek sakārtota tēlshēmu un bāzes līmeņa kategoriju ietvaros. Tēlshēmas un bāzes līmeņa kategorijas nav vienīgi prāta

²¹ Anna Kalve pētījusi konceptuālas metaforas KRĪZE IR LEJUP / KRĪZE IR BEDRE plašsaziņas līdzekļu publikācijās pēc 2008. g. ekonomiskās krīzes: “BEDRES metafora nostiprinājusies gan valodā, gan vizuālajos tēlos un kļuvusi par neatņemamu tēlainās izteiksmes līdzekli diskusijās par krīzes situāciju.. laika posmā uzreiz pēc tā sauktajiem “treknajiem gadiem” arvien biežāk diskursā situācija tiek pielīdzināta lejupslīdei, krišanai bedrē un nespējai no tās izrāpties.” (Kalve 2012: 13)

konstrukti, tas ir, tās ir saistītas gan ar psihi, gan ķermeni. Pieredze primāri tiek strukturēta veidā, kas atbilst tam, kāda ir cilvēka ķermeņa forma un maņu orgāni, kā arī atbilstoši tam, kāda ir telpa un priekšmetiskā pasaule. Šī iemesla dēļ ne tēlshēmas un primārās metaforas, ne bāzes līmeņa kategorijas, ne hierarhiski augstāka līmeņa konceptuālās struktūras nevar būt patvaļīgas, balstītas tikai cilvēku komunikācijas konvencijās, kā tas tika uzskatīts atsevišķos poststrukturālisma filosofiskās domas virzienos 20. gadsimtā. Struktūras, kas tiek lietotas, veidojot konceptuālās sistēmas, izaug no ķermeņa pieredzes un iegūst nozīmi šīs pieredzes kontekstā (Lakoff 1987).

Tēlshēmas ir galvenokārt neapzinātas un saistītas ar cilvēka psihi darbību (kognīciju) un tās likumībām, savukārt bāzes līmeņa kategorijas ir tās, kas visciešāk saistītas ar apzināto cilvēka ikdienas pieredzi. Kā argumentē Leikofs (Lakoff 1987: 13), kategorijas, kas ir epistemoloģiski primāras, hierarhijā atrodas “pa vidu” – līmenī, kurā notiek cilvēka darbība un saskare ar pasauli. Valodā šī līmeņa kategoriju apzīmēšanai tiek lietoti visīsākie vārdi – šos vārdus lieto visbiežāk, tos ir visvieglāk atcerēties, tos pirmos iemācās bērni, un tās biežāk sakrīt ar zinātnisku klasifikāciju kategorijām. Tādējādi par bāzes līmeņa jēdzieniem varētu uzskatīt kādus jēdzienus kā “koks”, “kaķis”, “mašīna”, “lietus” pretstatā vispārīgākām kategorijām “augš”, “dzīvnieks”, “ierīce”, “dabas parādība” vai šaurākām kategorijām “ozols”, “siāmielis”, “mersedess”, “smidzeklis”.²²

Pieņemot, ka metaforu pamatu veido tēlshēmas, primārās metaforas un bāzes līmeņa kategorijas, tad iespējams veidot priekšstatu par metaforas semantisko lauku kā hierarhisku struktūru. Abstrakti jēdzieni, t.i. jēdzieni, kuri nav tieši balstīti sajūtu pieredzē, tiek veidoti ar metaforas, metonīmijas un tēlu palīdzību, aizņemoties terminus no fiziskās pieredzes – priekšmetiskām, taustāmām, sagaršojamām, saozāmām, redzamām, dzirdamām entitātēm. Tādējādi **vairumam metaforu ir raksturīgs noteikts virziens**, kur avotjoma ir fiziski tveramā, savukārt mērķjoma – abstraktā pieredze. Atsevišķos gadījumos metaforas virziens var būt pretējs, vai tā darbojas abos virzienos (piemēram, “dators ilgi domā”, “man smadzenes uzkārs”); laikmetīgās dzejas diskursā metaforas vērstība var tikt apzināti mazināta vai apvērsta. Šī konceptuālā struktūra kopumā ir ekoloģiska, t.i., saistīta vienotā sistēmā.

²² Plašāk par bāzes līmeņa kategorijām latviešu dzejā sastopamo dzīvnieku nosaukumos skat.: Baklāne 2024b.

Konceptuālajā metaforas teorijā valdošais priekšstats par metaforas uzdevumu – abstraktu jēdzienu izteikšanu ar fiziskās pasaules jēdzienu palīdzību – varētu būt viens no faktoriem, kas licis atstāt novārtā tropus, kuros nozīme tiek pārnesta no vienas fiziskas reālijas uz citu vai nedzīvām lietām tiek piedēvētas saprātīgu būtnu īpašības, rīcība un motivācija (personifikācija, antropomorfisms, zoomorfisms). Lai arī strukturāli šos tropus iespējams kartēt kā nozīmes pārnesumus no viena nozīmju lauka uz citu, tomēr atvedināšana uz kognitīvām metaforām un bāzes līmeņa kategorijām dzejas diskursā šajos gadījumos ir pārmērīgi reducējoša, tā vietā virzot diskusiju atpakaļ pie literatūrzinātnē tradicionālākas simbolu interpretācijas (jautājums skatīts arī 3.1. nodaļā “Dabas reprezentācijas tematika dzejas recepcijas diskursā”).

Ķermeņa pieredzes saistību ar emociju konceptualizāciju valodā, balstoties Leikofa metaforas izpratnē, detalizēti pētījis Zoltans Kevečešs (*Zoltan Kövecses*, dz. 1946) (Lakoff 1987; Kövecses 2000, 2010). Kevečeša redzējumā universāla ķermeņa pieredze tiek tvēta ar **konceptuālas metonīmijas** (*conceptual metonymy*) starpniecību. Piemēram, konceptualizējot emocijas – prieku, dusmas, mīlestību, lepnumu – metonīmiski tiek fiksēta subjektīvā fizioloģiskā sajūta vai fiziski paustā emocionālā reakcija, un fizisko izpausmi raksturojošs izteikums tiek izmantots, lai runātu par emocijas kognitīvo aspektu (“sāp sirds”, “karsti mīlēja”, “aukstas kājas”). Tādas emocijas kā romantiska mīlestība, iekāre un dusmas tiek uztvertas un domātas kā karstums. Vismaz daļēji šī pārnesuma pamatojams meklējams cilvēka fizioloģiskā pašsajūtā, jo, kā parāda cilvēka fizioloģijas izpēte (Ekman, Levenson, et. al. 1983), piemēram, izjūtot dusmas, paaugstinās ādas temperatūra, asinsspiediens un tiek traucēta vizuālā uztvere un motoro kustību kontrole; tas ļauj skaidrot tādas metaforas kā “nolaist tvaiku”, “uzsprāgt aiz dūsmām” (pārmērīgi akumulējoties “tvaikam”), “aiz dūsmām sametās tumšs gar acīm”. Ar dabas parādībām saistītās metaforas neapšaubāmi arī saistāmas ar konceptuālas metonīmijas fenomenu, jo dabas pieredzēšana raisa fiziskas izjūtas – nereti tas ir karstums, aukstums, pārejas starp šiem stāvokļiem, savukārt apkārtnes temperatūra var tikt asociatīvi saistīta ar emociju rosinātu fizioloģisku sajūtu.

Apsvērums, ka metaforas ir balstītas fiziskajā pieredzē, sniedz vienu no atbildēm uz jautājumu, kā iespējamās universālas metaforas, kas neatkarīgi radušās dažādās valodās un kultūrās. Kā argumentē Leikofs, pastāv liela iespēja, ka tādas metaforas kā PRIECĪGS IR AUGŠUP kļūst par universālām metaforām, jo cilvēks, kurš jūtas labi (laimīgs, priecīgs), fiziski ir vairāk augšupvērstis un aktīvs, savukārt, jūtoties slikti (nelaimīgs, nomākts), cilvēks drīzāk ir pasīvs, guļošs. Universālas ar labsajūtu un

prieku vai nomāktību saistītas izjūtas ir fizioloģiski izveidojušās un vienādas visās kultūrās, tādējādi tiks interpretētas vienu un to pašu konceptuālo metaforu ietvaros, lai arī valodas izpausmes būs atšķirīgas.

Par universālām metaforām tāpat kļūst pieredzē balstītas metaforas – tādas, kas tuvākas tēlshēmas, primārās metaforas līmenim. Primārās metaforas tiek konstruētas jau bērna pieredzē – neapzināti un pakāpeniski. Tā, piemēram, metafora VAIRĀK IR AUGSTĀK (“temperatūra kāpj,” “augsts attīstības līmenis”) ir iespējama, jo arī fiziskajā pasaulē lielāks daudzums priekšmetu veido augstāku krāvumu vai lielāks ūdens daudzums glāzē piepilda to augstāk. Pretstatā primārām metaforām, saliktu metaforu mērķjomas un avotjomas saikne nav tieši balstīta pieredzē. Primārās metaforas ir produktīvākas, tās piedāvā plašāku ikdienā izmantojamu elementu loku, tikmēr saliktu metaforu repertuārs ir ierobežots – piemēram, konceptuāla metafora TEORIJA IR CELTNES ļauj lietot tādus izteikumus kā “jaunākie atklājumi ir satricinājuši teoriju līdz pašiem pamatiem” vai “teorija sabruka”, taču neļauj sacīt “šai teorijai nav logu” vai “es pārbaudīju šīs teorijas sienu stiprumu” (Grady 1997).

Leikofa 80. gados aprakstīto orientācijas un ontoloģisko metaforu (vēlāk – tēlshēmas) vidū netika nošķirta ar temperatūru saistīta konceptuālu metaforu grupa, lielāku vērību veltot telpiskām, kā arī attiecības un procesus aprakstošām metaforām, tomēr turpmākā teorijas attīstības gaitā, īpaši pēc Kevečeša un Leikofa kopīgajiem emociju konceptualizācijas pētījumiem (Lakoff 1987; Kövecses 2000, 2010), temperatūras (siltuma/aukstuma) metafora parādās kā vēl viena ļoti nozīmīga fiziskajā pieredzē balstīta avotjoma, kurai raksturīgs plašs metaforisku pārnese spektrs. Nesenākā pagātnē, tuvāk pievērsoties neirozinātņu saistībai ar kognīciju, Leikofs pārņēma Greidija terminoloģiju, traktējot primāru metaforu kā shēmu (*circuit*) kas, ikdienas pieredzē regulāri vienlaikus aktivizējot vienas un tās pašas neirālās ķēdes (kā, piemēram, daudzumu un augstumu), izveido starp šīm ķēdēm ciešu saikni (Lakoff 2014). Šajā kontekstā viena no raksturīgākajām ir primārā metafora MĪLOŠA ATTIEKSME (*AFFECTION*) IR SILTUMS/ NORAIĀDOŠA ATTIEKSME (*DISAFFECTION*) IR AUKSTUMS, kas, spekulatīvi pieņemot, izriet no tā, ka maigums fiziski ir saistīts ar otra cilvēka ķermeņa tuvumu un bērnībā izjustām rūpēm vai to trūkumu. Latviešu valodā ar tādu pašu nozīmi netiek plaši lietoti angļu valodā izplatīti metaforiski izteikumi “*he’s a warm person*” (“viņš ir silts cilvēks”), “*she’s cold as ice*” (“viņa ir salta kā ledus”), tomēr šī ietvara aktualitāte novērojama tādos izteikumos kā “silts smaids”, “auksta sirds”, “ledains skatiens”, “mātes roku siltums” u.c.

Līdzās minētajiem apsvērumiem jāņem vērā, ka kultūrās, kuras saskaras ar skarbiem klimatiskiem apstākļiem, siltums saistās ar labsajūtu, savukārt aukstums – ar nepatīkamām izjūtām; turklāt neirālā saikne starp šiem aspektiem veidojas noteiktā kontekstā – gadalaiku ritumā; tādējādi, šķiet likumsakarīgi, ka dažādi nošķirtības, vientulības, nomāktības un inertuma stāvokļi tiek konceptualizēti ar ziemas semantiskā ietvara starpniecību.

Konceptuālās metaforas teorijas kritiķi mēdz argumentēt, ka fiziskās pieredzes ietekme uz kultūru šajā teorijā ir pārspīlēta, nepietiekami ņemot vērā dažādu kultūras sastopamu, vēstures gaitā mainīgu priekšstatu ietekmi. Tā, piemēram, virkne metaforu līdz mūsdienām saglabājušas viduslaiku humorālajā teorijā balstītus priekšstatus par personību – “izgāzt žulti”, “kļuva zaļš aiz skaudības” (Fernando 1996). Minētie piemēri atgādina, ka nevajadzētu pārāk labticīgi pieņemt, ka šodienas pasaules un personiskā ķermeņa pieredze ir universāla, vai krist radikāla fizikāla determinisma galējībā, pieņemot, ka visu metaforisko sistēmu nosaka ķermenis. Nepieciešams ņemt vērā gan fiziskās, gan kultūras un sociālās pieredzes aspektus.

(c) *Metafora ietekmē pasaules redzējumu*

Jau pirmajā grāmatas “*Metaphors We Live By*” nodaļā Leikofs un Džonsons uzsver, ka tas, kādas metaforas lietojam, ir ne vien valodas, bet domāšanas jautājums ne tikai kognitīvā, bet ētiskā un sociālā izpratnē. Tas, kā runājam par kādu lietu, liecina, kā mēs šo lietu **uztveram** – pat līdz galam to neapzinoties. Tā, piemēram, konceptuālā metafora STRĪDS IR KARŠ ir liecība, ka kultūra, kas šo metaforu radījusi un lieto, uztver strīdus un strīdu dalībniekus pavisam citādi, nekā to uztvertu kultūra, kura konceptualizētu strīdu kā deju (Lakoff 1980: 5). Tāpēc definīcija “Metaforas būtība ir viena veida lietas saprašana un pieredzēšana no citas lietas viedokļa [*in terms of another*]” (ibid.) iegūst jaunu akcentu – tā nav vienkārši vienas lietas **izteikšana** ar citas lietas jēdzieniem, bet **saprašana** šī nozīmes pārnesuma gaismā. Konceptuāla metafora LAIKS IR NAUDA (“tērēt laiku”, “pietiek laika”, “nopelnīju piecas minūtes atpūtas”) ilustrē attieksmi pret laiku noteiktā sabiedrībā, kurā laiks ir resurss un vērtīga prece – šāda konceptualizācija nebūt nav universāls veids, kā domāt par laiku. Metafora tādējādi nekad nav “objektīva”, tā reprezentē parādības noteiktā veidā, tādējādi ir izmantojama, lai pozitīvi vai negatīvi iespaidotu cilvēka skatījumu uz kādu personu, parādību vai situāciju. Politikas diskursā iespējams apzināti manipulēt ar sabiedrisko

domu, ar šķietami nejaušu vārdu izvēli pārnesot uz pretinieku kādas metaforas negatīvās konotācijas.

Neapšaubāmi metaforai ir ideoloģiska funkcija arī dzejā, kā tas redzams gan padomju ideoloģijas, gan nacionālistiskas ievirzes dzejas mantojumā. Anna Kalve latviešu valodas konceptuālo metaforu pētījumā dažādos valodas lietojumos analizē metaforas ZEME IR MĀTE un VALSTS IR ĢIMENE: “Mātes tēls veido arī mūsu izpratni par zemi, brīvību, piederību valsti. Konceptuālā metafora izpaužas dažādās lingvistiskās izteiksmēs un nelingvistiskās liecībās. Viens no piemēriem ir tēlnieka Kārļa Zāles veidotie Mātes Latvijas tēls Brīvības pieminekļi un Brāļu kapu memoriāls “Māte Latvija ar saviem kritušajiem dēliem”. Mātes koncepta lietojuma piemēri apstiprina ideju, ka konceptuālā metafora VALSTS IR ĢIMENE var ieņemt būtisku vietu nacionālās pašapziņas izpratnē, un pamatmetaforas ar spēcīgu saturu palīdz uzturēt nepieciešamo morālo stāju.” (Kalve 2013: 18)

Konceptuālas metaforas ir vērtību sistēmu un zināšanu nodošanas līdzeklis, tai skaitā kopienas identitātes saglabātājas. Kalve identificē latviešu mentalitātei nozīmīgu konceptuālu metaforu LABUMS IR SAULE, kas tiek saglabāta gan verbālajā, gan neverbālajā kultūrā, tostarp mākslā, sadzīves priekšmetos, pasākumos (tādējādi šī metafora pastāv ne vien lingvistiskā, bet multimodālā kultūras dimensijā (ibid.: 21). Konceptuālas metaforas ir kultūras atmiņas krātuves, un to saglabāšanās vai aizmiršana tāpat var liecināt par kādas kultūras vai tradīcijas kontinuitāti vai pārtrūkšanu (Trim 2007).

Metaforas tiek izmantotas, lai strukturētu dažādas sarežģītas idejas – laika plūdumu, argumentāciju, emocionālus stāvokļus. Tāpat tās palīdz aptvert akadēmiskās zināšanas, padarot kompleksas abstraktas jomas pieejamas iztēlei un saprašanai (Allbriton 1995; cit. no Deignan 2005: 15). Vienas zināšanu jomas metaforiskai konceptualizācijai var būt vairāki varianti – gan plašākai sabiedrībai vieglāk uztverams, gan speciālistiem paredzēts; šie metaforiskie modeļi ir mainīgi arī laika gaitā. Lai arī šīs atziņas liecina par metaforas milzīgo kognitīvo nozīmi, jāņem vērā, ka metafora vienmēr ir arī vienkāršojums un “tendencioza interpretācija”.

20. gadsimta latviešu dzejas kopas izpēte atsedz vairākus būtiskus kultūras mentalitātes lūzuma punktus, taču to rūpīgāka izpēte paliek ārpus šī darba ietvara. Dabas parādību konceptuālās metaforas joma saglabā salīdzinošu noturību un “ideoloģisku neitralitāti”, kas ļauj to pētīt kā universālu metaforu, kuras dinamika nav tieši saistīta ar politiskiem pavērsieniem, tajā pašā laikā tā var netieši norādīt uz valdošo

atmosfēru, emocionālo noskaņojumu. Spekulatīvi var pieņemt, ka ideoloģiskais konteksts, kurā kristalizējusies noteikta tēlu sistēma un estētika, tēlus var “sabojāt”, padarīt par savas ideoloģijas zīmēm, uz kādu laiku mazinot iespēju tās lietot neitrāli (piemēram, izveidojot saistību starp ideoloģiju un vētru, vadoni un sauli, komunisma celšanu un rītu vai pavasari).

1.3. Metaforu sistēmas un tīklojumi

Viena no kognitīvās metaforas teorijas stiprajām pusēm ir empīrisko datu kopums, kas apstiprina hipotēzi par metaforu sistemātisko un hierarhisko raksturu, kā arī centieni mērķtiecīgi veidot metaforu atbilstību kartējumus (*mappings*, atbilstību shēmas), kuros atspoguļotas gan hierarhijas individuālu konceptuālo metaforu ietvaros, gan vairāku konceptuālo metaforu semantisko lauku pārklāšanās. Tomēr tieši grūtības šos tīklojumus dokumentēt un formalizēt ir viens no faktoriem, kas pieeju vājina.

Triviāls, bet visai nozīmīgs ir jautājums, kā konceptuālu metaforu nosaukt: formulējot nosaukumu, nākas patvaļīgi izvēlēties starp dažādiem jēdzieniem, kuri var sakrist vai nesakrist ar metaforiskajā izteikumā lietoto vārdu. Šie formulējumi var izklausīties neveikli, ja ir izvēlēti pārāk konkrēti, savukārt, ja tie ir pārāk vispārīgi, tad kļūst nesaprotami ārpus konteksta. Turklāt pastāv iespēja, ka vairāki pētnieki var atšķirīgi nosaukt vienu un to pašu metaforu.²³

Nav striktu formālu kritēriju, kā novērtēt, kuri nozīmju kartējumi ir konceptuālas metaforas. Par netiešiem rādītājiem kalpo minētā metaforisko izteikumu daudzveidība kartējuma ietvaros, kā arī kartējuma noturība laika gaitā. Ja noteikts kartējums sastopams retāk, ir pamats domāt, ka tas vai nu nav saistīts ar konceptuālu metaforu, vai ir specifisks detalizācijas vai paplašinājuma gadījums. Ar konceptuālu metaforu var nebūt saistītas “kultūras metaforas” – atsevišķas ar konkrētiem vēsturiskiem notikumiem vai priekšstatiem saistītas metaforas, kurām nav pamata uztverē (tēlshēmu līmenis) vai empīriskajā ikdienas pieredzē (bāzes metaforu līmenis). Uz bieži lietotiem un reti lietotiem metaforiskiem izteikumiem var lūkoties arī kā uz konkrētās konceptuālās metaforas prototipiskiem un margināliem piemēriem.

²³ Subjektīvs konceptuālās metaforas nosaukums, kurā netiek izmantoti tie vārdi, kas parādās metaforiskajā izteikumā, var būt šķērslis arī digitālo palīgmetožu izmantošanai – sarežģīti izveidot anotēšanas modeli kontentanalīzes veikšanai vai uzraudzītās mašīnmācīšanās metožu izmantojumam automātiskai metaforu atpazīšanai.

Kad izvērtēta metaforas izplatība valodā, aktualizējas arī jautājums, kā konceptuālas metaforas pamata metaforu atšķirt no tās izvērsuma, detalizācijas, apakšgadījuma. Visos konceptuālās metaforas teorijai veltītajos darbos atrodami konceptuālo metaforu piemēri, taču to savstarpējās attiecības bieži vien atspoguļotas nepietiekami. Praktiski izstrādājot konceptuālu metaforu tīklojumus, nākas konstatēt, ka dažādi semantiski lauki vai rāmējumi klājas cits uz cita, ne vienmēr ir skaidri nošķirami, vai viens rāmējums ir pakārtots otram, vai abi uzskatāmi par līdzās pastāvošiem.²⁴ 1.5. nodaļā jau minēta primāro metaforu un bāzes līmeņa kategoriju “konkurences” problēma. Tā, piemēram, “aukstuma” un “ziemas” attiecības ar konceptu “nāve” var tikt aprakstīti dažādi: NĀVE IR AUKSTUMS, NĀVE IR SASTINGŠANA/SASALŠANA, CILVĒKA MŪŽA RITUMS IR GADALAIKU RITUMS. Rodas jautājums, kuru no formulējumiem uzskatīt par pamata metaforu, kuru – par paplašinājumu, detalizētāku tās izstrādi. “Ziemas” metaforu var traktēt gan kā “aukstuma” konceptuālās metaforas paplašinājumu, gan kā fundamentālu konceptuālu metaforu pašu par sevi – pateicoties tam, ka tā ir bāzes līmeņa kategorija.

Šajā pētījumā pēc iespējas konsekventi izmantota konceptuālas metaforas nosaukšanas forma “MĒRĶJOMA IR AVOTJOMA”, kur vārdi tiek rakstīti ar samazinātajiem lielajiem burtiem. Visbiežāk šādi tiek nosaukti plašāki kartējumi, kurus ir pamats uzskatīt par konceptuālām metaforām, taču forma tiek izmantota arī lai nosauktu kartējumus sīkākā detalizācijas līmenī.²⁵

Kā minēts iepriekš, nošķirot metaforas līmeņus, noderīgs pieturas punkts ir Greidija primārās (*primary*) un saliktās (*complex*) metaforas nošķirums (kopš 1989. gadā izdotās grāmatas “*Philosophy in the Flesh*” Leikofs to pārņēma arī savā teorijā). Primāro metaforu pamatā ir cilvēka dzīves laikā reāli akumulētā sensorā un motorā pieredze (TUVAS ATTIECĪBAS IR SILTUMS, SVARĪGS IR LIELS, LAIMĪGS IR AUGŠUP), savukārt saliktas metaforas konstruētas, savienojot vairākas primāras metaforas (DZĪVE IR CEĻOJUMS). Dabas parādību metaforu kontekstā aktuālākās ir primārās metaforas, kas saistītas ar aukstumu un siltumu – piemēram, GRŪTĪBAS IR AUKSTUMS, TUVAS ATTIECĪBAS IR SILTUMS / TUVU ATTIECĪBU NEESAMĪBA IR AUKSTUMS, DZĪVĪBA IR SILTUMS

²⁴ Konceptuālu metaforu kartējumu zināmu nosacītību tomēr nav pamata kritizēt pārmērīgi, jo visi modeļi ir vispārinātas abstrakcijas, realitātes vienkāršoējumi.

²⁵ Promocijas darba 1. pielikumā “Leksēmas “sniegs” metaforu kartējumi” šāds princips pēc iespējas izmantots arī, raksturojot unikālus kartējumus, kas pilnīgi noteikti nesasniedz konceptuālas metaforas vispārinājuma līmeni. Tātad samazinātie lielie burti izmantoti visos gadījumos, kur atspoguļoti kartējumi, jebkurā vispārinājuma līmenī.

/ NĀVE IR AUKSTUMS, GADALAIKI IR TEMPERATŪRA (pieredzē balstīti, metonīmiski kartējumi). Uz to pamata savukārt iespējams konstruēt saliktas metaforas – VIENTULĪBA IR ZIEMA, IEMĪLĒŠANĀS IR PAVASARIS, APSNIGŠANA IR MIERINĀJUMS. Tostarp nojēgums CILVĒKA MŪŽA RITUMS IR GADALAIKU RITUMS varētu tikt traktēts kā salikta metafora, kura izpratnei un veidošanai nepieciešams ne vien priekšstats par aukstuma un siltuma ietekmi, bet arī sarežģītāki, kultūrā sakņoti priekšstati par gadalaikiem un cilvēka mūžu.

Līdzās metaforu līmeņu nošķīrumam metaforas teorijā tiek izmantoti metaforu tīklojumu un metaforu sistēmu jēdzieni. Termins “tīklojums” (*network*) popularizēts Fokonjē un Tērnera saplūšanas teorijā (*blending theory*)²⁶ (Fauconnier, Turner 2002), aplūkojot konceptu integrācijas jautājumu – tiek piedāvāts tīklojuma modelis, kas attēlo atsevišķās nozīmju telpas (*input spaces*), abām (vai vairākām) telpām kopīgo īpašību telpu (*generic space*), saplūšanas telpu (*blended space*) un nozīmju elementu kartējuma līnijas.

Terminu “metaforu sistēmas” popularizējis Kevečešs (Kövecses 2010, 2022). Metaforu sistēmas nojēgums ir modelis, kā vairākas konceptuālās metaforas apvienot, veidojot plašākas sistēmas. Tā, piemēram, apvienojot vairākus desmitus konceptuālo metaforu, pētnieki konstruējuši divas lielas metaforu sistēmas – lielo esamības ķēdi (*great chain of being*) un notikumu struktūras metaforu (*event structure metaphor*) (Lakoff, Turner 1989; Kövecses 2010, 2022). Lielā esamības ķēde ir reāliju hierarhija, kas raksturo, kā ar metaforu starpniecību tiek konceptualizēti objekti un lietas, savukārt notikumu struktūras metafora raksturo, kā tiek konceptualizēti notikumi un stāvokļu maiņas.²⁷ Lielās esamības ķēdes metaforas galvenokārt pētītas Rietumu kultūras valodās un tiek izteikts pieņēmums, ka tās sakņojas Bībeles tradīcijā, taču tās pazīmes atrodamas dažādās kultūrās (Kirkmann 2007; Kövecses 2022).

LIELĀ ESAMĪBAS ĶĒDE: DIEVS → KOSMOSS → SABIEDRĪBA → CILVĒKI → DZĪVNIKI → AUGI → KOMPLEKSI FIZISKI OBJEKTI → DABISKAS FIZISKAS LIETAS

Atsevišķas abstraktas kompleksas sistēmas, kas iekļaujas lielās esamības ķēdes metaforas sistēmā, ir, piemēram, PRĀTS IR MAŠĪNA, EKONOMISKĀ SISTĒMA IR CELTNE, KARJERA IR CELTNE, ORGANIZĀCIJA IR AUGS, SABIEDRĪBA IR PERSONA, SABIEDRĪBA IR MAŠĪNA, ORGANIZĀCIJA IR PERSONA. Prāta, ekonomikas, organizāciju un sabiedrību

²⁶ Atveidojumu “domu telpas saplūšanas teorija” lietojusi Ieva Kuplā (Kuplā 2013).

²⁷ “Lielā esamības ķēde” ir nojēgums, kura saknes sniedzas Rietumu antīkajā filosofijā, Platona un Aristoteļu darbos (Kirkmann 2007). Kognitīvā metaforas teorija aktualizē šo struktūru un izmanto jaunā kontekstā.

mērķjomu raksturojumā aktuāli spriest par to stabilitāti, izturību, efektivitāti, attīstību, stāvokli kādā tās ir: šie raksturlielumi konceptualizējami, izmantojot jēdzienus no celtnu, augu, cilvēku ķermeņu, mašīnu avotjomām.

Dzejas dabas tēlu kontekstā tiešākā saikne ar esamības ķēdes metaforu sistēmu ir cilvēku un dzīvnieku un augu pasaules sastatīšana: cilvēki un/vai viņu jūtas un domas ir kā bites, putni, zirgi, vilki, zivis, čūskas, koki, ābeles, ziedi, saknes, zari utt. Nokāpjot zemākos hierarhijas līmeņos – cilvēks ir kā kalns, upe, jūra, okeāns, mākonis, lietus. Neapšaubāmi cilvēks dzejā var tikt raksturots arī kā mākslīgs vai dabisks objekts, vienkārša vai kompleksa fiziska lieta; šķiet, īpaši poētiskajā diskursā esamības ķēde cilvēka būtības un stāvokļu atklāšanā piedāvā neierobežotas iespējas – cilvēks var būt jebkas, un vienīgais ierobežojošais faktors ir dzejnieka iztēle.

Notikumu struktūras konceptuālā metafora ietver virkni kartējumu, kas savieno abstraktus stāvokļus, pārmaiņas, procesus, darbības, cēloņus un līdzekļus ar fiziskas telpas, kustības un spēka avotjomām (Lakoff, Johnson 1999). To vidū: STĀVOKLIS IR VIETA (STĀVOKĻA MAIŅA IR VIETAS MAIŅA); PĀRMAIŅAS IR KUSTĪBA; CĒLONIS IR SPĒKS; RĪCĪBA IR KUSTĪBA; MĒRĶIS IR GALAPUNKTS; LĪDZEKĻI IR CEĻI, GRŪTĪBAS IR KUSTĪBAS APGRŪTINĀJUMS; ĀRĒJS NOTIKUMS IR LIELA OBJEKTA PĀRVIETOŠANĀS; ILGTERMIŅA MĒRĶTIECĪGA DARBĪBA IR CEĻOJUMS. Dabas objektu un parādību kontekstā uz šo kartējumu varētu atvedināt, piemēram, noskaņojuma un kādas konkrētas gadalaika ainavas saistījumu (STĀVOKLIS IR VIETA), grūtību pārvarēšanu, pārvarot dabiskus objektus un nelabvēlīgus laika apstākļus (GRŪTĪBAS IR KUSTĪBAIS APGRŪTINĀJUMS), pārmaiņu un vēju saistījumu, vēstures procesu kā upes plūdumu u.c. Notikumu struktūras kartējumi neapšaubāmi sastopami dzejā un būtu iespējama attiecināšana pēc formālām pazīmēm, bet promocijas gadījuma izpētes vajadzībām pārāk vispārīgi un strukturējumu veidošanai mazāk aktuāli.

Metaforu struktūru apzīmēšanai šajā darbā autore nav izvēlējusies tikai vienu no iepriekš raksturotajiem jēdzieniem, jo katrs no tiem atklāj citu strukturējuma aspektu: atkarībā no konteksta tiek runāts par sistēmu, hierarhiju, tīklojumu un kartējumu. Sistēma ir vispārīgs nojēgums, kas norāda uz struktūras elementu savstarpējo saistību un mijiedarbību; hierarhija norāda uz sistēmas elementu sakārtojumu hierarhijās no vispārīgāka uz konkrēto; tīklojums norāda uz elementu savstarpējām attiecībām tīkla struktūrā, t.i., starp elementiem pastāv saiknes, kas nav nepieciešami hierarhiskas, un diviem savstarpēji tieši nesaistītiem elementiem “a” un “b” var būt kopējs saistītais elements “c”. Kartējuma jēdziens norāda uz avotjomu un

mērķjomu atbilstību sistēmu. Savukārt semantiskā lauka jēdziens norāda uz nozīmju areālu, kura ietvaros var pastāvēt hierarhijas, tīklojumi un kartējumi.

Promocijas darba 3. nodaļā uzskaitītas “Latviešu dzejas korpusa” izpētes gaitā identificētās ar leksēmu “sniegs” saistītās konceptuālās metaforas un iezīmētas iespējamās saiknes starp tām. Ņemot vērā piemēru daudzskaitlību, dažādību un daudzās izņēmuma situācijas, kas no tā izriet, striktas metaforu hierarhijas izveide šeit nav bijusi prioritāra, dažādas savstarpēji saistītas konceptuālās metaforas tiek skatītas līdztekus, vēršot uzmanību uz to, cik pastāvīga ir to klātbūtne visā pētītajā laika posmā, un kādas oriģinālas metaforas tiek radītas uz to pamata. Kā palīgstrukturējums izmantota klasifikācija, kuru valodniece Ina Druvieta (Druvieta 1992) piedāvājusi uz semantiskas pārvirzes uz līdzības pamata veidotām metaforām: līdzība pēc formas, krāsas, funkcijas, uzvedības vai rakstura.

1.4. Metafora diahroniskas attīstības aspektā

Arī tad, ja, sekojot romantisma dzejniekiem, neiztēlojamies valodas sākotni kā tīrās dzejas izpausmi, aktuāls ir jautājums par metaforas vēsturi. Kārlis Dziļleja norāda, ka “daudzkārt lietotas metaforas “novecojas”: tādi izteicieni kā “saule lec”, “ceļš lokās”, “pavasaris atnācis” u.tml. mums vairs pat neatgādina metaforas, t.i., vārdus ar pārvērstu nozīmi. Tāpēc arī saka, ka valoda ar laiku kļūst par “metaforu kapsētu”” (Dziļleja 1949: 45). Dziļleja uzskata, ka vienai metaforai novecojot vai mirstot, dzejnieki rada jaunas metaforas, kas atjaunina metaforu krājumu valodā. Konvencionālās metaforas no daudzu literatūras pētnieku viedokļa uzskatāmas par “mirušām metaforām” (*dead metaphors*), un kā tādas tās literatūras pētniekam, iespējams, nav interesantas.

Mirušas metaforas var izpausties gan kā izteikumi, kas konvencionalizējušies tik lielā mērā, ka vairs netiek uztverti kā metaforiski izteikumi (“sniegs *nosēžas* uz bruģa”), gan kā klišejas – frazeoloģismi (“kā sniegs uz galvas”) un trafaretas dzejas formulas (“baltas kā sniegs”). Frazeoloģismi un trafaretas formulas nešķiet noderīgas oriģināla tēla radīšanai, ja vien mums nav darīšana ar dzeju, kurā klišejas apspēlētas apzināti. Tajā pašā laikā liela daļa konceptuālo metaforu arī uzskatāmas par konvencionālām (ikdienišķotām), tomēr tām nevar piemērot trafaretu dzejas tēlu mērauklu.

Kā norāda Leikofs un Tērners, mirušu un dzīvu metaforu nošķīrums tomēr ir problemātisks: “mirušo metaforu teorija” kļūdaini pieņem, ka tās lietas, kas mūsu

kognīcijā ir visdzīvākās un visaktīvākās, ir tās, kas ir apzinātas – t.i., īsta metafora ir tikai tāds metaforisks izteikums, kura izteicējs apzinās, ka tiek lietota pārnestā nozīme un mērķtiecīgi konstruē tropu. “Tomēr ir tieši pretēji – visdzīvākās un dziļāk iesakņotās, efektīvākās un jaudīgākās ir tās, kas kļuvušas tik automātiskas, ka kļuvušas neapzinātas un neprasa piepūli.” (Lakoff, Turner 1989: 129) Blakus daudzajiem piemēriem, kas uzskaitīti Leikofa darbos, šo ideju apstiprina liels daudzums 90. gados un 21. gadsimta sākum tapušu praktisku metaforu pētījumu; tostarp īpaši izceļami Kevečeša darbi, kuros empīriski tiek demonstrēts konvencionālo metaforu jaunrades potenciāls (Kövecses 2000, 2003, 2006, 2010).

Ir pamats uzskatīt, ka pastāv arī patiešām mirušas metaforas – piemēram, idiomās, kas balstītas kādā konkrētā kultūrvēsturiskā reālijā, kura laikmetīgajā kultūras telpā vairs nav sastopama; tāpat sastopami no citām valodām pārņemti metaforiski apzīmējumi, kuru metaforiskums ir redzams tikai tiem cilvēkiem, kas prot avotvalodu, no kuras vārds ir nācis. Taču tādas konvencionālas metaforas, kā “dzīve ir ceļš” ir plaši izplatītas un neapšaubāmi dzīvas, jo netiek izmantota statiski, bet radoši variējot un papildinot ar jauniem elementiem.

Saskaņā ar definīciju metafora ir dzīva vienīgi tad, ja valodas pratēji to uztver kā dzīvu, t.i., atpazīst kā metaforu. Valodniece Kornēlija Millere (*Cornelia Müller*, dz. 1960) apstrīd šo pieņēmumu, pamatojot ar piemēru. Idioma “atstāt ēnā” (“*in den Schatten stellen*”) vārdnīcā tiek skaidrota kā “likt kādam izskatīties mazam, pārspēt personu vai viņas/viņa sasniegumus, samazināt viņas/viņa nozīmi citu acīs”. Tādējādi var sacīt, ka šī izteikuma metaforiskā tiešā nozīme vairs netiek ņemta vērā, ir aizmirsta un mums ir darīšana ar mirušu metaforu. Tomēr laikraksta publikācija par Angelu Merkeli, kurā šī idioma izmantota (“Laurens Meijers noteikti nevēlas atstāt KDA līderi ēnā”), ir papildināta ar ilustrāciju, kurā Merkele attēlota kā ēna, uz kuru lūkojas Meijers. Proti, žurnālists, kurš veidojis šo publikāciju, neapšaubāmi apjauta frāzes metaforiskumu un “atdzīvināja” metaforu ar attēla palīdzību (Müller 2008: 2–4). Šis metaforas revitalizēšanas veids, aktivizējot burtisko nozīmi, bieži tiek izmantots žurnālistikā un īpaši – karikatūrā. Taču tā nav vienīgā metaforas aktivizēšanas forma; konvencionālas metaforas nemitīgi tiek aktivizētas valodā, tādējādi drīzāk vajadzētu runāt nevis par “mirušām” metaforām un “atdzīvināšanu”, bet par “aizmigušām” metaforām un “pamodināšanu” (turpat.: 6). Jāvērš uzmanība arī uz to, ka metaforas nav strikti nošķiramas kā “konvencionālas” vai “oriģinālas”, drīzāk starp šīm kategorijām pastāv vairākas pakāpes vai pakāpeniskums.

Neatkarīgi no tā, vai metaforas uzskatāmas par aizmigušām vai mirušām, interesi raisa brīdis, kad tās “piedzimušas”. Sekojot romantiķu uzskatam, varētu iztēloties, ka katra metafora sākotnēji bijusi “oriģināla”, ir bijis kāds indivīds, kas to izgudrojis un atklājis, bet vēlāk šī metafora, kļūdama arvien populārāka, pamazām ieviesusies ikdienas aprītē un visbeidzot – konvencionalizējusies. Dzejnieka uzdevums ir modināt šīs iemigušās metaforas un radīt jaunas. Taču, lai arī šajā modelī noteikti ir daļa patiesības, tas šķiet nepietiekams, ja metaforas jomā ietveram arī fundamentālākās, tēlshēmās balstītās metaforas. Tās vienkārši šķiet pārāk universālas un pārāk dziļi sakņotas uztverē, lai to izgudrotāja godu piedēvētu indivīdam – ar līdzīgām sekmēm varētu meklēt pirmo cilvēku, kurš sāka staigāt uz divām kājām.

Tomēr iespējams pētīt salīdzinoši senu metaforas vēsturi. Tā, piemēram, ēģiptiešu hieroglifu izpēte parāda, ka ne vien konceptuālas “kartēšanas” process šajā kultūrā ir līdzīgs tam, kāds sastopams šodien, bet atrodami arī simboli, kuru nozīme joprojām ir tā pati (piemēram, buļļa galva kā dusmu apzīmējums) (Trim 2007: 4).

Promocijas darbā autore iezīmē ar leksēmu “sniegs” saistīto metaforu attīstības dinamiku latviešu dzejā 80 gadu ilgā laikā periodā. Gadījuma izpētes rezultāti liecina, ka atsevišķi trafareti tēli laika gaitā tiek izmantoti mazāk vai tiek liktas lietā taktikas, kas ierastos tēlus padara oriģinālākus (skat. 1.5. nodaļu “Dzejas metafora kognitīvā skatījumā”, kā arī 3.4. nodaļu “Sniega metaforas diahronā griezumā – gadījumu izpēte”. Pētījuma rezultāti vedina nošķirt metaforu attīstības jautājuma aspektus – konceptuālas metaforas attīstību, iespējamo novecošanos vai oriģinalitāti un metaforiska izteikuma novecošanos vai oriģinalitāti. Ir pamats uzskatīt, ka salīdzinoši ātri savu poētisko potenciālu izsmēļ konkrētas frāzes un specifiski konceptuālas metaforas lietojumgadījumi, kamēr plašāku kartējumu iespējas šķiet ļoti plašas un gandrīz neizsmēļamas.

Spekulatīvi varam pieņemt, ka tādas primāras metaforas kā CILVĒKA MŪŽA RITUMS IR GADALAIKU RITUMS, EMOCIJAS IR TEMPERATŪRA, PSIHES NORISES IR DABAS SPĒKI valodā un kultūrā nav bijušas pazīstamas vienmēr – tās pakāpeniski veidojušās laika gaitā, bet 20. gadsimta sākumā jau pārlicinoši fiksējamas latviešu dzejā. Varam novērot, ka laika gaitā tās tiek ekspluatētas arvien intensīvāk un daudzos gadījumos – apzināti un apzinoties kartējuma radošo potenciālu. Nozīmju “kontinentu dreifs” viena gadsimta gaitā nepagūst mūs aizvest pie pilnīgi jaunām primārām metaforām, bet laikmeta tendences valodā un kultūrā var ienest korekcijas un papildinājumus tajā, kā šīs metaforas tiek nosauktas un traktētas (sīkāk šī tēma aplūkota 3.3. nodaļā).

1.5. Dzejas metafora kognitīvā skatījumā

Kognitīvās metaforas teorijas laukā ļoti auglīgi bijuši pētījumi jomās, kurās plaši tiek izmantotas konvencionālas metaforas – sākot ar vispārīgiem ikdienas valodā un plašsaziņas līdzekļos lietotu metaforu pārskatiem līdz pētījumiem par metaforu krājumu konkrētās nozarēs (literatūras kritikā, ekonomikā, transporta nozarē, reklāmā, konkrētu politisku kampaņu valodā u.c.). Tomēr tas nenozīmē, ka poētiska metafora būtu kļuvusi mazāk aktuāla. No vienas puses, tādēļ, ka jaunradīta, oriģināla metafora joprojām ir fascinējošs izpētes priekšmets, no otras puses, tādēļ, ka kognitīvā teorija rosina no jauna palūkoties uz dzejas tēliem kā plašāku metaforisku struktūru izpausmēm. Metaforas novietojums konceptuālajā sistēmā sniedz skaidrojumu, kāpēc dažas metaforas šķiet jaudīgas un dziļas, bet citas – tikai rotaļa; kāpēc dažas metaforas “dzīvo” gadsimtiem ilgi, savukārt citas – tikai viena dzejoļa garumā. Kā Leikofs un Tērnors norāda poētiskajai metaforai veltītās grāmatas priekšvārdā: “Izcili dzejnieki mūs uzrunā tāpēc, ka liek lietā tos domāšanas līdzekļus, kas ir visu cilvēku rīcībā. Izmantojot spējas, kuras ir mums visiem, dzejnieki var izgaismot visu cilvēku pieredzi, pētīt uzskatu sekas, pārvērtēt domāšanas veidus un kritizēt ideoloģijas.” (Lakoff, Turner 1989: xi) Citiem vārdiem sakot, dzejnieku lietotās metaforas mums ir saprotamas tāpēc, ka to konceptuālās formas mums jau pazīstamas, un tās ir iedarbīgas tieši tāpēc, ka ir pazīstamas. Taču jāprecizē – “pazīstamas”, mums pašiem to neapzinoties, jo, ja tēlu uztveram kā bieži sastopamu, tā poētiskais spēks zūd.

Lai arī dzejā šķietami atrodams neizsmeļams daudzums metaforu, lūkojoties uz tām strukturāli, atklājas, ka šī daudzveidība ir atvedināma uz vispārīgām konceptuālām struktūrām, kuru nemaz nav tik daudz: “Spriežot pēc tā, ko esam izpētījuši līdz šim, apbrīnojami ir nevis, cik daudz ir veidu, kā uztvert dzīvi un nāvi, bet – cik maz to ir. Varētu domāt, ka ir simtiem veidu, kā interpretēt mūsu dzīves nozīmīgākās mistērijas, taču dzīves un nāves *pamata* metaforisko konceptu skaits, izrādās, ir ļoti neliels.” (Lakoff, Turner 1989: 26) Vai, precīzāk, šis skaits ir relatīvi neliels, ja salīdzinām ar milzīgo metaforisko izteikumu variantu skaitu. Darbā “*More Than Cool Reason*” identificētas 14 konceptuālas metaforas, kuras dzejnieki izmanto, lai runātu par dzīvi un nāvi: DZĪVE IR CEĻOJUMS, NĀVE IR AIZIEŠANA, CILVĒKI IR AUGI, DZĪVE IR GADS, DZĪVE IR DIENA, NĀVE IR MIEGS, NĀVE IR ATPŪTA, DZĪVE IR VĒRTĪGS ĪPAŠUMS, DZĪVE IR SPĒLE, DZĪVE IR LIESMA, DZĪVE IR UGUNIS, DZĪVE IR ŠĶIDRUMS, DZĪVE IR NEBRĪVE, DZĪVE IR NASTA. Bagātīgs konceptuālo metaforu arsenāls raksturīgs jēdzieniem, kas ir

daudzslāņaini un cilvēkiem īpaši nozīmīgi – ne vien tādēļ, ka ir iespējami dažādas, atšķirīgas izpratnes par šiem jēdzieniem, bet arī tādēļ, ka tie ir sarežģīti, tiem ir daudz aspektu – ar dažādu metaforu starpniecību iespējams konceptualizēt dažādus kāda jēdziena aspektus (Lakoff, Turner 1989: 52).

Tāpat kā ikdienas valodā lietotas metaforas analīzē, arī interpretējot dzejas metaforu nepieciešams nošķirt metaforiskus valodas izteikumus un konceptuālo metaforu (vai saliktu tropu gadījumā – vairākas konceptuālās metaforas), kas ir to pamatā. Spriedums par metaforas oriģinalitāti tādējādi var tikt izteikts divos līmeņos – pirmkārt, attiecībā pret konceptuālo metaforu, otrkārt, attiecībā pret tās lingvistiskajām izpausmēm (Lakoff, Turner 1989: 50). Ņemot par pamatu šādu nošķirumu, varam sacīt, ka metafora var būt: (1) balstīta bieži sastopamā (konvencionālā) konceptuālā metaforā un izteikta ar bieži sastopamu (konvencionālu) valodas metaforu; (2) balstīta bieži sastopamā (konvencionālā) konceptuālā metaforā un izteikta ar oriģinālu (nekonvencionālu) valodas metaforu; (3) balstīta oriģinālā (nekonvencionālā) konceptuālā metaforā (skat. 4. tabulu). Ja unikāla, novatoriska *valodas metafora* ir balstīta bieži sastopamā konceptuālā metaforā – mums ir darīšana ar oriģinālu valodas lietojumu, bet visumā tradicionālu domāšanas formu. Savukārt unikāla, novatoriska *konceptuāla metafora* būtu gan oriģināla valodas metafora, gan oriģināla domāšanas forma.

Unikālas domāšanas formas izmantojums var izcelt dzejnieku citu vidū kā izteikti spilgtu, taču vienlaikus tas var padarīt dzejoli nesaprotamu (piemēram, mēs intuitīvi saprotam, kādā ziņā “nāve ir aiziešana”, bet būtu grūtāk rast pamatojumu izteikumam “nāve ir pseidonīms” (Krile 1995: 55)). No Leikofa un Tērnera dzejas analīzes izriet, ka lielākā daļa poētisko metaforu netiek veidotas radikāli novatoriski, biežāk izmantojot konceptuālas metaforas matricu. Būtiskākā atšķirība ir valodas metaforas izvēles stratēģijā. Praktiskās dzīves jomās izmantotās metaforas, lai arī ne vienmēr konvencionālas, parasti nav uzskatāmas par novirzi no normas, nav izteikti atipiskas. Turpretī literatūra ir valodas lietojuma joma, kur tiek atsegtas arī tās valodā teorētiski pastāvošās iespējas, kuras ikdienā izmantotas netiek. Gramatiski tās ir iespējamās, taču nav kognitīvi pievilcīgas (Deignan 2005).

Ir pamats apgalvot, ka kopš modernisma dzejas virzienu aizsākumiem vērojams lielāks idiosinkrātisku, līdz galam nesaprotamu, metaforām līdzīgu tropu īpatsvars. Saprotamības mazināšanās ne vienmēr tikusi uzskatīta par trūkumu, jo estētisko vērtību sistēmā ekspresijai un domāšanas un valodas robežu paplašināšanai, eksperimentiem ar

domāšanas un valodas iespējām piešķirta lielāka vērtība, nekā konkrētu, koherentu ideju komunikēšanai. Šādas poētiskas stratēģijas padara dzeju pievilcīgu zinoša lasītāja acīs, taču, ņemot vērā eksperimentālas dzejas pārdošanas rādītājus, šķiet, lielākajai daļai auditorijas tā joprojām nav kļuvusi par iecienītāko formu. Citiem vārdiem sakot, konvencionālas un saprotamas metaforas vairumam cilvēku patīk labāk; radikāls novatorisms nav prasība, kas tiek izvirzīta populārai dzejai un dziesmu tekstiem, kā arī folkloras tekstiem kopumā.

Jēdziens “oriģināla konceptuāla metafora” ir zināmā mērā paradoksāls. Ja pieņem, ka konceptuāla metafora pēc definīcijas ir valodas semantiskajā struktūrā vēsturiski iesakņojusies un vispārpieņemta, tad tā nevar būt idiosinkrātiska. Tomēr jaunas konceptuālas metaforas pakāpeniski varētu rasties – piemēram, būtiski mainoties videi, veidam, kā cilvēki uztver apkārtējo pasauli, savu ķermeni un attiecības ar citiem cilvēkiem; tādējādi oriģinālas konceptuālas metaforas nojēgums ir teorētiski iespējams un jēgpilns.

Jāatgādina, ka daļā gadījumu, kad valodas metaforas pamatā nevaram identificēt iesakņojušos konvencionālu metaforu, mums ir darīšana ar metaforu, kurai šāda pamata tiešām nav. Iepriekš jau minēts, ka šādas metaforas ir sastopamas – piemēram, metaforiskas idiomās un citas metaforas, kas radušās noteiktā situācijā un atsaucas uz konkrētu reālu, mītisku vai izdomātu personu, notikumu, priekšstatu kultūrā (“Zālamana gudrība”, “zīlēt kafijas biežumos”, “zili brīnumi”). Iespējams, atsevišķos gadījumos vēsturiski pastāvējis plašāks konceptuāls lauks, kura ietvaros konkrētam izteikumam bijusi nozīme, bet tagadnē vairumam valodas lietotājam tas vairs nav zināms.

Konceptuālās metaforās nesakņoti metaforu piemēri atrodami arī dzejā. Tāpat kā bieži lietotu idiomātisku formulu gadījumā, šādas metaforas var tikt veidotas, atsaucoties uz kultūras parādībām vai veidojot intertekstuālas saiknes. Atpazīstot kultūras atsauci, ir apjaušama konkrēta mērķnozīme, tādējādi tropš atbilst šajā pārskatā izmantotajam plašajam metaforas traktējumam, kur metafora ir kādas jomas konceptualizēšana, izmantojot citas jomas jēdzienus. Grūtības rada tādu tropu traktēšana, kas atgādina metaforas, taču neatbilst klasiskam kognitīvajam metaforas modelim, jo ne vien nav balstīti konceptuālās metaforās, bet arī nekonstruē saprotamu mērķa nozīmi, vismaz ne tik lielā mērā, lai to būtu iespējams skaidrojoši pārfrāzēt.

Piemēram, Amanda Aizpuriete raksta: “Mēs esam kopā. Pirmoreiz? / Pēdējo? Uzliesmo laiks. / [...] Pa pieradinātu zemi iesim, / Vējā strāvos rūgts tvaiks ...”

(Aizpuriete 1980: 17). Dzejolis kopumā uzbur panorāmisku un teiksmainu noskaņu, un tādas frāzes kā “uzliesmo laiks” un “vējā strāvos rūgts tvaiks” ir būtiskas šī koptēla veidotājas. Taču, ja būtu nepieciešams atbildēt uz jautājumu, ko tieši tās nozīmē, kāpēc šajā kontekstā laiks uzliesmo un tvaiks ir tieši rūgts – atbildi sniegt būtu grūti. Frāzes “uzliesmo laiks” un “rūgts tvaiks” atgādina metaforas pēc gramatiskās formas, kā arī kompetentam lasītājam zināms, ka tēlaini tiek sastatīti dažādi semantiski lauki; nozīme, lai arī nav skaidri definējama, šķiet nojaušama.

Kā vēl spilgtākas nozīmes nenoteiktības gadījumu varētu minēt Egila Plauža dzejoļa rindas: “Krasts – manas šaubas, / Jūra – stipra roka. / Kā gribot - negribot / Vējš zarus loka.” (Plaudis 1980: 14) Pirmajās divās rindiņās tiek sastatīti dažādi jēdzienu lauki, kuri atrodas noteiktās savstarpējās attiecībās, taču ar pilnīgu pārlicību identificēt avotjomu un mērķjomu nevaram; nozīmes konstruēšanas operācija nav pabeigta, saglabājot nozīmes atvērtību.

Šajā promocijas darbā autore detalizēti nepievēršas dzejas semantikas nenoteiktības parādībām, bet būtiski norādīt, ka metaforas un ne-metaforas nav nepārprotami nošķiramas, bet drīzāk atrodas uz skalas vai kontinuumā, kurā ir tipiskāki un mazāk tipiski metaforu piemēri, tropu hibrīdi, dažādi salikumi.²⁸

4. tabula. Konvencionālas un oriģinālas metaforas.

	Konvencionāls metaforisks izteikums	Oriģināls metaforisks izteikums
Konvencionāla konceptuāla metafora	<i>sirdīs bij nedziestošs mīlas guns degts</i> (Skujeniece 1925) MĪLESTĪBA IR KARSTUMS EMOCIJAS IR TEMPERATŪRA <i>kad sāpju lietus skropstas as' rām slacīs</i> (Sudrabkalns 1920) ASARAS IR LIETUS SKUMJAS IR LIETUS EMOCIJAS IR DABAS SPĒKI	<i>nāve paklūp uz izkopts sagriež sev kāju</i> (Bērziņš 1980) NĀVE IR PERSONA <i>lietū dzīve rūš</i> (Laicens 1920) DZĪVES GRŪTĪBAS IR LIETUS NORISES DZĪVĒ IR NORISES DABĀ

²⁸ Lai arī trāpīgs ir latviešu literatūrzinātnieces Olgas Senkānes novērojums, ka Čaklā un Plauža dzejā ienāk tropu veidi un nozīmes veidošanas stratēģijas, kas būtiski atšķiras no tēlainības kas latviešu dzejā bija sastopama līdz 20. gadsimta 60. gadu sākumam (saskaņā ar Senkānes sacīto, saskatāmas izteiktas paralēles ar Mihaila Epšteina aprakstīto metareālisma virzienu 70.–80. gadu dzejā) (Senkāne 2013a, 2013b)), nevar piekrist, ka visos minētajos piemēros metaforas vietā stājusies metabola. Pilnīgi pamatota ir vēlme nošķirt tradicionālu metaforu un tropus, kuriem raksturīga metaforas virziena (avotjoma – mērķjoma) nozīmes mazināšanās, savstarpējība, nepabeigts apzīmēšanas process, tomēr metaforas un metabolas nošķiršanas kritēriji ir nepilnīgi un neskaidri – to apliecina Senkānes minēto piemēru klāsts, no kuriem vairāki varētu būt apstrīdami.

Origināla konceptuāla metafora	Nav	<i>tikai aizdomu lietus mūs mērcēs</i> (Elksne 1968) AIZDOMAS IR LIETUS [EMOCIJAS IR DABAS SPĒKI] <i>ja tagad es pārgrieztu vēnas balta mīgla un bezkrāsas lietus aizplūstu asiņu vietā pa grīdu strautiņā biklā</i> (Aizpuriete 1995) ASINIS IR LIETUS [SKUMJAS IR LIETUS] [NOMĀKTS NOSKAŅOJUMS IR LIETAS BEZ KRĀSAS] [EMOCIJAS IR DABAS PARĀDĪBAS]
Nav konceptuālas metaforas pamata, kultūras metafora	<i>nenovēlību un zaļi-salto skaudību tie perinās tev krūtīs</i> (Bārda F 1922) SKAUDĪBA IR ZAĻA	<i>grēviņisks riets, grotjāniski līst</i> (Čaklais 1979) DABAS PARĀDĪBA IZPAUŽAS STEREOTIPISKI

1.6. Radošas dzejas metaforas veidošanas stratēģijas

Pievēršoties poētikas paņēmieniem, kurus dzejnieki liek lietā, lai radoši izmantotu konvencionālas metaforas potenciālu, Leikofs un Tērners nošķir četras stratēģijas: metaforas paplašināšanu (*extending*), metaforas detalizāciju (*elaborating*), metaforas apšaubīšanu (*questioning*) un saliktu metaforu veidošanu (*composing*) (Lakoff, Turner 1989: 67–72).

Metaforas paplašināšana – tradicionālas metaforas izvērsums, papildinot ar citiem avotjomas elementiem, bieži tādiem, kas parasti netiek izmantoti. Var izpausties kā veselas avotjomā balstītas ainavas vai notikuma izstrāde. Leikofa un Tērnera piemērs: “Gulēt? Varbūt sapņot! Ak, vien jāšaubās par to / Jo kādi sapņi nāves miegā gan var apciemot” (Viljams Šekspīrs, *Ričards III*; Turner 1989: 67)). Tradicionālā lietojumā metaforā NĀVE IR MIEGS netiek izmantoti visi miega aspekti, savukārt šajā piemērā metafora tiek paplašināta, iekļaujot arī sapņošanu.

Metaforas detalizācija – atšķirībā no *paplašināšanas* tehnikas, kurā tipisks metaforisks izteikums tiek bagātināts ar jauniem avotjomas elementiem, *detalizācija* avotjomas konceptu sašaurina, no abstrakta jēdziena pārejot pie konkrētāka apakšgadījuma vai uzsverot atsevišķu avotjomas aspektu. “Kāds zeltains sliežu ceļš pret nezināmo vijas,/ Pa kuru ceram skriet, līdz sniegts būs lielais prieks” (Gulbis 1942: 25): dzejolis ir variācija par metaforas DZĪVE IR CEĻŠ (vai DZĪVE IR CEĻOJUMS) tēmu – ceļš šeit konkretizēts kā “sliežu ceļš”. Metaforas variācijās var tikt izmantoti dažādi transporta līdzekļi.

Metaforas apšaubīšana – tradicionālas metaforas izvērsums, kura rezultātā tiek apstrīdēta sākotnējā metafora. “Saulē var norietēt un atkal atgriezties, / taču, kad mūsu īsās gaismas dziest, / paliek tikai viena nebeidzama nakts...” (Katullis, citēts no Lakoff; Turner 1989: 69): izteikums atsaucas uz metaforu CILVĒKA MŪŽS IR DIENA un apstrīd to.²⁹

Saliktu metaforu veidošana – divu vai vairāku metaforu savienošana vienā tēlā. Pēc Leikofa un Tērnera domām, visjaudīgākais metaforas dažādošanas paņēmieni (Lakoff, Turner 1989: 70). Latviešu dzejas piemērs: “Man apziņā akmeņi auksti, / Ko sūnas un sūrenes sedz; / Un apkārt kā aizmirstā akā / Tik nedzīvu ūdeni redz.” (Krūza 1925: 61). Šeit noģiedamas konceptuālas metaforas NEPATĪKAMAS DOMAS IR SMAGUMS; NEPATĪKAMAS EMOCIJAS IR AUKSTUMS; akmens jēdzienā apvienojas aukstuma un smaguma aspekti. Šo piemēru var skatīt arī kā metaforas *detalizācijas* izpausmi (akmens ir kaut kas smags un auksts, bet tā vietā varētu būt arī cita lieta ar šādām īpašībām, piemēram, kāds metāla priekšmets). Frāze “sūnas un sūrenes sedz” ir vēl viena metafora, kas papildina un precizē akmeņu jēdzienu, signalizējot, ka runa ir par atmiņām (objekts, kas jau paspējis apaugt ar sūnām). Nākamā rinda turpina raksturot to pašu prāta un emociju stāvokli, pievienojot akas metaforu (arī akas ūdens ir auksts).

Saliktas metaforas potenciāls, no vienkāršām konvencionālām idejām veidojot sarežģītas, jaunas idejas, pēc Leikofa un Tērnera domām, īpaši spilgti var izpausties personifikācijā (turpat: 72). Izceļami arī citi personifikācijai radniecīgi tropi, kuros viena tipa personas īpašības pārnestas uz cita tipa personu (kā asociējot ikvienu cilvēku ar ceļotāju) vai personifikācijas apvērsta formas – zoomorfiski tēli un augu īpašību piedēvēšana cilvēkam (konceptuāla metafora CILVĒKI IR AUGI).

Leikofa un Tērnera piedāvātās metaforu jaunrades stratēģijas ir kritizējamas, jo trūkst formālu kritēriju, kā klasificēt metaforas piederību pie paplašinājuma, detalizācijas vai saliktas metaforas kategorijas. Metaforu tīklojumiem raksturīga kompleksa, sazarota struktūra, un, kā argumentēts 1.3. nodaļā, ne vienmēr ir skaidrs, kurš metaforas līmenis ir traktējams kā tas atskaites līmenis, kuram iepretī var tikt noteikta detalizācija vai paplašinājums. Lai arī stratēģiju uzskaitījums ir noderīgs kā

²⁹ Šo Leikofa un Tērnera piemēru varētu kritizēt, jo ir pamats pieņemt, ka šajā gadījumā par konceptuālu metaforu varētu uzskatīt nevis nojēgumu DZĪVE IR DIENA, bet nojēgumu DZĪVE (VAI ESAMĪBA) IR DIENNAKTS CIKLS, kur rīts ir bērība, diena – dzīve, vakars – vecumdienas, nāve – nakts. Metaforas apšaubīšanas pozīcija kā tāda uzskatāma par būtisku, iekļaujot tajā gan refleksiju par metaforu, gan, iespējams, metaforas ironisku dekonstrukciju.

orientējošs ietvars, ņemot vērā kultūras nozīmju sistēmas komplekso dabu dzejas materiālā, strikta saliku metaforu sastāvdaļu un līmeņu nošķiršana lielā datu apjomā šķiet smagnējs un resursietilpīgs process, kas nebūtu iegūto rezultātu vērts. Promocijas darbā piemēru raksturošanai tiek izmantoti jēdzieni “paplašinājums”, “detalizācija”, “salikta metafora”, taču katras stratēģijas izpaušmes netiek kvantitatīvi uzskaitītas, un tiek pieņemts, ka atsevišķos gadījumos raksturojumu “paplašinājums” varētu apstrīdēt, apelējot pie argumentiem par labu “detalizācijai”.

Problēmas ilustrācijai var minēt, ka, piemēram, metaforā “nāves pļauja” apvienoti divi tropi – nāves personifikācija (nāve kā pļāvējs) un priekšstats par cilvēkiem kā augiem. No vienas puses, varētu uzskatīt, ka pļaušanas nojēgumā nāves personifikācija pievieno saliktajai metaforai elementu, kurš pats par sevi nepieder metaforai CILVĒKI IR AUGI, jo pļaušana neietilpst augu dabiskajā dzīves ciklā. No otras puses, var argumentēt, ka metaforas nozīmju lauku (jeb pieredzē balstīto auga kategoriju) šajā gadījumā veido ne vien augiem piemītošo botānisko īpašību kopums, bet arī tās nozīmes, kuras saistītas ar to, kā cilvēki izmanto augus, tāpēc sēšana un pļaušana jau sākotnēji pieder pie auga dzīves cikla. Meklējot šajā metaforā vēl citus nozīmju slāņus, mēs varētu secināt, piemēram, ka labības dzīves cikls ir universālākas metaforas apakšgadījums (Leikofa terminoloģijā – “metaforas detalizācija”), proti, konceptuālā metafora CILVĒKA DZĪVES RITUMS IR GADALAIKU RITUMS šeit traktēta kā “labības dzīves cikls ir cilvēka dzīves cikls”. Savukārt atsaukšanās uz gadalaiku ciklu (vismaz mērenajā klimata joslā) var tikt saistīta ar vēl fundamentālākām metaforām – AUKSTUMS IR NĀVE un SILTUMS IR DZĪVĪBA, kas nereti izpaužas kā nāves asociēšana ar ziemu, vecuma asociēšana ar rudenī, atdzimšanas asociēšana ar pavasari.

Pievēršoties vienam no šajā darbā sīkāk skatītajam jēdzieniem – “sniegam”, varam minēt šādu piemēru. Austrā Skujiņa raksta: “Kā sētnieks sniegu noslauka no bruģa,/ tā sāpes izmetam no šauriem jumtu būriem.” (Skujiņa 1932: 83). Šajā dzejoli kopumā virknēti vairāki tēli, raksturojot marta rīta noskaņu un attieksmi pret dzīvi, tādējādi salīdzinājums ar sniegu novietots vairāku citu semantisko lauku kopsakarā. Sašaurinot skatpunktu tieši uz domu, kas vēsta, ka atbrīvošanās no sāpēm ir kā sniega aizslaucīšana, varētu sacīt, ka šis ir metaforas paplašināšanas gadījums, proti, pamatā ir metafora NOMĀKTĪBA IR SNIEGS (saistīta ar konceptuālām metaforām MĪLESTĪBAS NEESAMĪBA IR SNIEGS, GRŪTĪBAS IR SNIEGS), kura papildināta ar sniega avotjomas jēdzienu – sniega tīrīšanu. No otras puses, aizslaucīšana pati par sevi saistāma ar atbrīvošanos no traucējošām lietām, rūpēm un raizēm, tādējādi tik pat labi varētu

pieņemt, ka aizslaucīšana ir metaforas avotjoma, kurā papildinošais elements ir tieši sniega slaucīšana. Dilemma risināma, traktējot šo tropu kā salīdzinājumu, kurā izpaužas salikta metafora. Nozīmju daudzvalsību papildina dzejoļa izskaņā iekļautais atkārtojums – salīdzinājumam ar sētnieku, kurš aizslauka sniegu, prasmīgi tiek piešķirta jauna nozīme: “[J]o drīz nāks laiks, kad ari mūsu kaulus/ no dzīves aizslaucīs kā sētnieks marta sniegu.” (Skujiņa 1932: 83)

Šāda veida piemēros tipiski veidojas konkurence starp diviem nozīmīgiem metaforu avotiem) – tēlshēmām, primārām pieredzē balstītām metaforām, kas saistītas ar cilvēka uztveri tās vispārīgākajā līmenī, un bāzes līmeņa kategorijām, t.i. hierarhiski “vidējām”, ikdienas pieredzes līmeņa kategorijām, kas piedāvā metaforu kaldināšanai bagātīgu jēdzienu klāstu, kuru dzejnieki izmanto labprāt un šķietami bez lielas piepūles (par šiem nojēgumiem skat. 1.2.2. apakšnodaļu).

Pēc darba autores domām, metaforas sastāvdaļu un līmeņu analīze ir būtiska metaforas struktūras izpratnei, tomēr mēģinājums izveidot pabeigtu un precīzu visu piemēru sastāvdaļu tabulu būtu smagnējs, reducējošs un iespējams, veltīgs darbs, tāpēc metaforu sastāvdaļu un līmeņu analīze šī pētījuma 3. nodaļā veikta vienīgi ar nolūku ilustrēt, radīt priekšstatu, nosacīti modelēt metaforas uzbūvi, nerosinot ar laiku izstrādāt visu uz dzeju attiecināmo konceptuālo metaforu sarakstu. Pētījuma mērķis – pārbaudīt Leikofa un Tērnera hipotēzi par poētiskas metaforas sakņotību konceptuālā metaforā – šeit īstenots, pārskatot visus leksēmas “sniegs” pieminējumu piemērus, subjektīvi identificējot likumsakarības un neparastākus piemērus.

2. NODAĻA. DABAS PARĀDĪBU KONCEPTU KVANTITATĪVĀ ANALĪZE “20. GADSIMTA LATVIEŠU DZEJAS KORPUSĀ”

Promocijas darba 2. nodaļa ietver materiālu, kas vistiešāk saistīts ar kvantitatīvo empīrisko metožu un digitālo metožu izmantojumu pētījumā. 2.1. apakšnodaļa sniedz ieskatu digitālo pētniecības metožu izmantojumā Latvijā, savukārt 2.2. nodaļā sīkāk aprakstīta darbā izmantotā lemmu skaitīšanas pieeja, tās metodoloģiskie pamati, iespējas un ierobežojumi. Visbeidzot, 2.3. nodaļā aprakstīti “Latviešu dzejas korpusa” dabas parādību jēdzienu kvantitatīvās izpētes rezultāti.

2.1. Digitālo pētniecības metožu izmantojums humanitārajās un sociālajās zinātnēs Latvijā

Digitālo humanitāro un sociālo zinātņu pirmsākumi meklējami statistisko metožu un skaitļošanas metožu izmantojumā valodniecībā. Pirmās šiem jautājumiem veltītās publikācijas latviešu valodā tikušas izdotas 20. gadsimta 60. gadu beigās, kad klajā nāk valodnieces Sarmas Kļaviņas mācību līdzeklis “Statistiskās metodes valodniecībā” (Kļaviņa 1968). 1966. gadā literatūrkritiķis Kārlis Ozoliņš publicē rakstu sēriju, kurā popularizē kibernetikas aktualitāti mākslas un humanitāro zinātņu jomās (Ozoliņš 1966a, 1966b, 1966c). Ozoliņš argumentē, ka norisinās visu zinātņu matematizācija, un šie procesi skars arī literatūras un mākslas zinātnes. Publikācijas piedāvā literārus tekstus traktēt kā informāciju un iezīmē iespējas, kādas paver teksta elementu formalizācija (sadališana analizējamās vienībās – burtos, vārdos vai mikrotēlos) un matemātisko modeļu veidošana daiļrades procesa un mākslas tēlu izskaidrošanai (tiek iezīmēta arī automatizētas daiļdarbu ģenerēšanas perspektīva). 1969. gadā publicists Jānis Mauliņš populārzinātniskā publikācijā sīkāk skaidro modeļa nojēgumu un tā noderīgumu dzejas un prozas analīzē, tai skaitā literatūras novirzienu modelēšanā (Mauliņš 1969).

Savukārt 1988. gadā pie lasītājiem nonāk literatūrzinātnieces Janīnas Kursītes novatoriskais darbs “Latviešu dzejas versifikācija 20. gs. sākumā, 1900-1919”, kurā kā palīgmetode pirmo reizi sistemātiski tiek izmantota matemātiskā statistika (Kursīte 1988). Kursīte norāda, ka iepriekš tapuši mazāka mēroga mēģinājumi. Laikmetā vēl pirms datoru radīšanas Rūdolfs Egle (1889–1947) skaitījis dzejas rindas, vārdus, motīvu pieminējumu skaitu Eduarda Veidenbauma un Kārļa Skalbes dzejā (Egle 1926, 1939): “[..] nāves un iznīcības tēma atkārtojas kādas 60 reizes; migla, tumsa, tumsība – 14; sals, aukstums – 12” utt. (Egle 1926: 180); īpaši lielu darbu Egle ieguldījis pantmēru

un atskaņu lietojuma gadījumu uzskaitīšanā. Arī 20. gadsimta nogalē veikta dažādu dzejas elementu skaitīšana, izvērsti neatsaucoties uz statistikas metodēm. Ausma Grīnvalde, pētot dzejas metaforizāciju, skaitījusi “metaforizētas dzejas vienības” un to procentuālo īpatsvaru sešpadsmit 20. gadsimta 60. gadu dažādu autoru dzejas krājumos; autore aplēsusi, ka Vizmas Belševicas krājumā “Gadu gredzeni” metaforizācija aptvērusi 44% tēlaino struktūru (Grīnvalde 1998). Pētījumu kvantitatīvo rezultātu demonstrēšanai Grīnvalde izmantojusi diagrammas – gadījumu skaita attēlošanu uz laika ass.

20. gadsimta otrajā pusē pakāpeniski attīstās dabīgās valodas apstrādes un datorlingvistikas jomas, kas vēlāk kalpo par visu nozaru digitālās teksta pētniecības pamatu. Šeit nav iespējams sniegt sistemātisku pārskatu par šo nozaru publikācijām, tomēr ieskatu par sasniegumiem var sniegt krājums “*Human Language Technologies – The Baltic Perspective*”, kas ticis veidots, balstoties tāda paša nosaukuma konferences materiālos (konference tiek rīkota kopš 2004. gada) (Skadiņa, Vasiļjevs 2010). Panorāmisks pārskats par situāciju nozarē ticis sniegts arī izdevumā “Latviešu valoda digitālajā vidē” (Auziņa 2012).

Mērķtiecīga digitālo humanitāro zinātņu attīstības veicināšana 20. gadsimta otrajā desmitgadē īstenota neformālā institūciju apvienībā “Digitālās humanitārās zinātnes Latvijā”, kuras dalībnieki īstenojuši kopīgus pētniecības un attīstības projektus un izglītojošus pasākumus.³⁰ Viens no pirmajiem šī darba rezultātiem bija žurnāla “*Letonica*” tematiskais numurs “Digitālās humanitārās zinātnes Latvijā” (Laime, Baklāne, Reinsone 2022). Izdevumā skatīto tematu vidū atrodami raksti par digitālu resursu un rīku veidošanu, piemēram, pārskats par Latviešu folkloras krātuves digitālo arhīvu garamantas.lv, par Liepājas Universitātes folkloras krājuma veidošanu un apstrādi, par Latvijas Nacionālās bibliotēkas atvērtajiem datiem, par latgaliešu valodas runas un teksta korpusu veidošanu, kā arī vairāki novatoriski raksti, kas demonstrē digitālās pētniecības iespējas – dienasgrāmatu metadatu analīzi (Reinsone, Matulis, Ļaksa-Timinska 2022), ģeotelpisko datu izmantojumu literatūrzinātnē un literatūras vēsturē (Kārkla, Eglāja-Kristsone 2022; Eversone, Oga 2022) un tematu modelēšanas metodoloģijas izmantojumu vēsturisko laikrakstu analīzē (Baklāne, Saulespurēns 2022a). Senāk izdotā žurnāla “*Letonica*” numurā sniegts neliels ieskats digitālās

³⁰ Digitālās humanitārās zinātnes Latvijā. Tiešsaiste: <https://www.digitalhumanities.lv/>

pētniecības metodoloģiju iespējamā izmantojumā dzejas valodas analīzē, izmantojot programmatūru *AntConc*, *Voyant Tools* un *R Stylo* pakotni³¹ (Baklāne 2017).

Baklāne un Saulespurēns izstrādājuši vairākus izmēģinājuma pētījumus, kuru uzdevums ir pārbaudīt angļu valodai aprobētu tekstizrades jeb teksta analītikas metožu piemērotību darbam ar datiem latviešu valodā. Līdztekus jau minētajam tematu modelēšanas metodes izmēģinājumam (Baklāne, Saulespurēns 2022a) minami pētījumi par leksisko daudzveidību latviešu romānos (Baklāne, Saulespurēns 2022b, 2024a), kā arī teksta fragmentu un dokumentu līdzības noteikšanas izmēģinājuma pētījums, kurā iztirzāta tiešu citātu un bieži lietotu frāžu atkārtota izmantošana periodiskajos izdevumos “Karogs” un “Literatūra un Māksla” (Baklāne, Saulespurēns 2023).

Maija Kāle, izmantojot tekstizrades un noskaņojuma analīzes metodes, pētījusi ar ēdienu saistītos izteikumus sociālajā tīklā “Twitter” (“X”); Kāle analizējusi attieksmi pret veselīgiem pārtikas produktiem (Kāle, Agbozo 2020), attieksmi pret gaļas patēriņu uzturā (Kāle, Rikters 2023) un citus ar uztura diskursu saistītus jautājumus.

Vārdu lietojuma biežumu analīzi, pētot Baltijas prezidentu runas, rakstos un promocijas darbā izmantojusi Romāne-Kalniņa (Romāne-Kalniņa 2019, 2020, 2022a, 2022). 2019. gada publikācijā pieeja plašāk netiek raksturota, norādot, ka izmantota kritiskās diskursa analīzes (*critical discourse analysis*) metodoloģija, kas ietver kvalitatīvo diskursa analīzi un salīdzinošo pieminējumu skaita (jeb lietojuma biežuma) analīzi (Romāne-Kalniņa 2019). 2020. – 2022. gadā veiktajā izpētē autore atsauces uz korpuslingvistikas (*corpus linguistics*) metodoloģiju un kritisko diskursa analīzi kā pētniecības paradigmu, kas ļauj savienot dažādas metodes. Romāne-Kalniņa analizējusi 150 Baltijas valstu prezidentu runas, vērtējot jēdzienu pieminējumu skaitu, atslēgvārdus kontekstā (*KWIC*)³², kolokācijas (*collocations*)³³ un salīdzinājuma atslēgvārdus (*keywords*).³⁴ Autore salīdzinājusi prezidentu runas ar references korpusu un analizējusi izgūtos atslēgvārdus, kas rāda atšķirības starp korpusa autoriem dažādos aspektos –

³¹ Maciej Eder, Johanna Byszuk, Jan Rybicki. *Stylometry with stylo*. Tiešsaiste: https://computationalstylistics.github.io/stylo_nutshell/

³² Atslēgvārdi kontekstā (*keywords in context, KWIC*) jeb konkordance (*concordance*) ir korpusu analīzes rīkos iebūvēta funkcionalitāte, kas ļauj aplūkot meklētā vārda pieminējumu sarakstu, kurā redzami arī vārdi, kas tekstā ir pirms un pēc meklētā vārda (t.i. – konteksts).

³³ Kolokācija (*collocation*) – vārdu virkne, kas ietver vārdus, kas salīdzinoši bieži lietoti kopā; kolokācijas stiprumu nosaka matemātiski aprēķini (*logDice, T-score, MI score*). Kolokāciju noteikšana ir korpusu analīzes rīkos iebūvēta funkcionalitāte.

³⁴ Salīdzinājuma atslēgvārdi (*keywords*) ir korpusu analīzes rīkos iebūvēta funkcionalitāte, kas ļauj no fokusa korpusa automatizēti atlasīt atslēgvārdus, kas fokusa korpusā lietoti īpaši bieži, salīdzinot ar references korpusu.

piemēram, saistībā ar partijas piederību, valsts piederību, dzimumu. Empīriskās analīzes rezultāti izmantoti, lai izdarītu secinājumus par to, kā prezidenti runu retorikā konstruējuši un reprezentējuši savu valstu nacionālās identitātes. Datu analīzei izmantotas korpusu analīzes platformas *AntConc*,³⁵ *SketchEngine*³⁶ un *Voyant Tools*.³⁷ (Romāne-Kalniņa 2020, 2022a, 2022b).

Šajā promocijas darbā izmantotā pieeja līdzinās paņēmieniem, kurus Krišjāņa Barona nekrologu pētniecība izmantojusi Juško-Štekle (Juško-Štekele 2016). Pētījumā izmantots 17607 vārdlietojumu liels korpus, kurš apstrādāts ar teksta analīzes programmatūru *AntConc*. Pētniece analizējusi vairāk nekā 20 jēdzienus (piemēram, “Krišjānis Barons”, “Barontēvs”, “tauta”, “valsts”, “nācija”, “mūžs”, “dainas”, “nāve”, “bēres” u.c.), aplūkojot pieminējumu skaitu; jēdzienu konteksta kvalitatīvajā analīzē Juško-Štekele izmanto konceptuālās metaforas teoriju (daži Juško-Štekeles pieejas tehniskie aspekti pieminēti 2.1. apakšnodaļā “Konceptu pieminējumu statistikas analīze kā metode”).

Vārdu lietojuma biežuma analīze publicistiskos literatūrkritikas rakstos izmantota arī Baklānes publikācijās, kas veltītas dzīvnieku pieminējumu skaita analīzei 20. gadsimta latviešu dzejas korpusā (Baklāne 2020, 2024b). Šīs publikācijas skatāmas arī kā darbi ar ekokritikas ievirzi.

Detalizētāks ieskats promocijas darbā izmantotajā digitālās pētniecības metodoloģijā un ar to saistītās literatūras atsauces atrodamas 2.1. nodaļā “Konceptu pieminējumu statistikas analīze kā metode”.

2.2. Vārdu pieminējumu statistikas analīze kā metode

2.2.1. Vārdu skaitīšana digitālās pētniecības metožu kontekstā

Jēdzieni “digitālā pētniecība” un “skaitļošanas metodes” tiek attiecināts uz datu analīzes metodēm, kurās tiek izmantota automatizēta, ar datorprogrammas palīdzību veikta datu apstrāde. No pētniecības mērķa viedokļa šāda tipa pētījumi var tikt dēvēti arī par “datizraci”, “makroanalīzi” (Jockers 2013) vai “tāllasījumu” (Moretti 2000) – norādot uz centieniem atklāt “ar neapbruņotu aci” neredzamas sakarības tekstos, kā arī

³⁵ Korpusu analīzes programmatūra *AntConc: A freeware corpus analysis toolkit for concordancing and text analysis*. Tiešsaiste: <https://www.laurenceanthony.net/software/antconc/>

³⁶ Korpusu analīzes programmatūra *SketchEngine: “The ultimate tool to explore how language works.”* Tiešsaiste: <https://www.sketchengine.eu/#blue>

³⁷ Korpusu analīzes un vizualizācijas programmatūra *VoyantTools: A web-based reading and analysis environment for digital texts*. Tiešsaiste: <https://voyant-tools.org/>

identificēt tendences, kas vērojamas plašākā sinhronā vai diahronā aptvērumā – izpētīt to, kas ir pārāk liels, pārāk lēns vai pārāk sarežģīts, lai to aptvertu bez palīg līdzekļiem (Graham 2016). No disciplīnas piederības viedokļa pētījums iekļaujas digitālās literatūras pētniecības (*digital literary studies*) un literatūras skaitļošanas (*literary computing, computational criticism*) jomās.

Visi minētie apzīmējumi ir ļoti vispārīgi un var ietvert plašu veicamo darbību spektru, kas var ietvert ne vien teksta, bet arī tabulās strukturētu datu (piemēram, bibliogrāfisko datu) pētniecību, attēlu, audio vai video materiālu analīzi. Teksta analīzes kontekstā digitālā pētniecība var ietvert dažādas pieejas – no vienkāršas atsevišķu tekstvienību skaitīšanas līdz visu teksta vārdu vai citu formalizētu tekstvienību statistiskai analīzei, piemēram, lai fiksētu dokumentu līdzīgumu un atšķirīgumu un noteiktu autora unikālā stila “pirkstu nospiedumu” (stilometrija, *stylometry*) (Rybicki 2016), lai atrastu vienādus vai līdzīgus teksta fragmentus (*string similarity*), lai automatizēti noteiktu teksta tematu (tematu modelēšana, *topic modelling*) (Li, Wu 2024; Baklāne, Saulespurēns 2022a) vai noskaņojumu (noskaņojuma analīze, *sentiment analysis*) (Kim, Klinger 2019). Minēto pieeju ietvaros ar algoritmu palīdzību tiek analizēta vairāku simtu vai tūkstošu tekstā biežāk lietoto vārdu statistika, atsedzot kompleksas sakarības.

No digitālās pētniecības metožu attīstības viedokļa vārdu pieminējumu biežuma skaitīšana, izmantojot digitālu rīku atbalstu, ir viena no senākajām un vienkāršākajām digitālās pētniecības metodēm, kas ir ļoti noderīga kā kvalitatīvo metožu palīgmetode. Par spīti tam, ka tā nav saistīta ar sarežģītu matemātisku modelēšanu, tā tomēr nav triviāla, ja pētāmo datu apjoms ir liels un skaitlisko rezultātu interpretācijai ir jēgpilns mērķis un konteksts. Konkrētu vārdu pieminējumu biežums tekstā var sniegt atziņas par tekstu un tā autoru, īpaši salīdzinot ar citiem tekstiem un citiem autoriem (Archer 2016).

Promocijas darbā tiek izmantota kvantitatīva un kvalitatīva (t.i. – jauktu metožu) tekstvienību lietojuma pētniecība. Tiek veikta pieminējumu biežuma statistiska analīze, nosakot absolūto, relatīvo pieminējumu biežumu, kā arī pieminējumu biežumu dokumentu – krājumu un atsevišķu dzejoļu – līmenī. Gadījuma izpēte tiek veikta, izmantojot digitālu korpusu analīzes palīg līdzekli – konkordanci (pieminējumu sarakstu blakus esošo vārdu kontekstā).

Pateicoties datortehnoloģijām, vārdu skaitīšana šķietami kļuvusi viegli paveicama un precīza, taču jau sākotnēji jāsaskaras ar diviem būtiskiem

metodoloģiskiem jautājumiem: (1) kas pētījuma kontekstā tiks uzskatīts par skaitāmu vienību; (2) kā tiks novērtēti lietojuma biežuma rādītāji, lai spriestu par to, kas uzskatāms par salīdzinoši biežu vai retu lietojumu.

2.2.2. Vārds kā skaitāma vienība

Skaitot vārdus, par mērījuma priekšmetu var kalpot: (1) tekstvienība (*token*, simbols vai simbolu virkne, kuru no nākamās burtu virknes šķir tukšumzīme), (2) vārdforma jeb vārdlietojums (*type*, vārds konkrētā gramatiskā formā), (3) vārda lemma (*lemma*, pamatforma, kas ietver visas vārda formas). No vārdu skaitīšanas prakses viedokļa lemma ir (izskatās kā) leksēma (*lexeme*) – vārdnīcas ieraksts, vārds ar visām tā formām un nozīmēm. Šīs valodas vienības tradicionāli tiek ņemtas vērā, uzrādot vārdu krājuma lielumu, taču dažāda veida kvantitatīva analīze tiek veikta arī, strādājot ar korpusiem, kuros veikta papildu anotēšana, norādot nosauktās entitātes (personvārdus, ģeogrāfiskas vietas, organizācijas u.c.) vai cita veida jēdzienu klases. Konkrēta pētījuma ietvaros nepieciešams pieņemt lēmumus par to, kas tieši tiks skaitīts – tekstvienības, vārdformas, lemmas vai plašākas leksiskas vienības. Šīs atšķirības jāņem vērā katru reizi, kad pētījuma rezultātus vēlamies salīdzināt ar citiem mērījumiem, jo pastāv iespēja, ka citā pētījumā izmantoti atšķirīgi principi, tādējādi rezultātu salīdzināšana var būt maldinoša. Turklāt atkarībā no tā, kurš instruments tiek izmantots vārdu skaitīšanai, rezultātu atšķirība var sasniegt pat 17 procentus (Brezina 2018).

Papildus tekstvienību, vārdformu un lemmu nošķīrumam jāapsver, vai par skaitāmām vienībām būtu uzskatāmi nedalāmi vārdu savienojumi un salikti nosaukumi, nevis atsevišķi vārdi, kas tos veido. Tā, piemēram, sastopamas paralēlas formas “ziemassvētki” un “ziemas svētki” – vai šīs formas uzskaitīt kā vienu un to pašu leksēmu? Vai vārdi, kas rakstīt caur defīsi, uzskatāmi par vienu vai diviem vārdiem? No cik tekstvienībām sastāv nenoteiktais vietniekvārds “kaut kas”? Vai korpusā sastopamie skaitļi (tostarp, piemēram, nodaļu numerācija) uzskatāmi par vārdiem? Papildu grūtības saistītas ar vārdu skaitīšanu tekstu masīvos, kas aptver ilgu laika periodu, jo laika gaitā mainās valodas un pareizrakstības normas; tāpat mums ir darīšana ar paralēli pastāvošām variācijām vārdu rakstībā.

Kognitīvās metaforas teorijā biežāk tiek runāts nevis par vārdiem vai leksēmām, bet par konceptiem – nojēgumu reprezentācijām prātā. Metaforas pētniecība šeit primāri ir nevis valodas pētniecība, bet prāta (kognitīvu) nojēgumu pētniecība, un

avotjumu un mērķjumu kartējumi pirmkārt ir nevis valodas reprezentācijas bet kognitīvas struktūras. Koncepta nojēgums noderīgs arī, apsverot, kas tiks pētīts, analizējot korpusu valodu. Vārds kā vārdforma, lemma vai leksēma nereti ir kaut kas šaurāks, nekā iecerētais pētījumu objekts. Pētot “sniegu”, pēc būtības vēlamies izpētīt nevis vienīgi šīs leksēmas pieminējumus, bet plašākus nojēgumus jeb konceptus, kas var būt ietverti dažādās ar sniegu saistītās vārdformās – substantīvos, verbos, adjektīvos, salikteņos, frāzēs u.c. Izvēli pētīt konkrētu leksēmu nevis konceptu nosaka drīzāk praktiskas dabas ierobežojumi. Šajā darbā galvenokārt tiek pētīti leksēmu pieminējumi, bet atsevišķos gadījumos, kad tiek analizēti vārdu celmi, var runāt par konceptu analīzi.

Veicot leksēmu pieminējumu biežuma analīzi, nepieciešams nodrošināt, lai tiktu fiksētas visas kāda vārda gramatiskās formas. Tas panākams kā sistēmas ievaddatus izmantojot vārdu celmus vai lemmas. Celmu izmantošana ir robustāka tehnika, kuras izmantošanai izmantojams arī morfoloģiski nemarkēts vienkāršteksta (*plain text*) korpus. Lietojumprogramma korpusā atrod un saskaita visas simbolu virknes, kas atbilst ievadītajai simbolu virknei (tas var būt celms vai jebkura cita simbolu virkne). Savukārt ar lemmatizācijas palīdzību tekstu iespējams marķēt, nosakot vārdu pamatformas, tādējādi kā pētāmā vārda varianti automātiski tiek atpazītas visas gramatiskās formas, arī tās, kurās notikusi skaņu mija. Tādējādi daudzās pētnieciskās situācijās nenoliedzami lietderīgāk ir strādāt ar lemmām nevis celmiem. Promocijas darbā izmantota galvenokārt lemmu skaitīšana; salīdzinājumam veikta arī dažu celmu analīze – “gun” (uguns, uguntiņa, ugunīgs u.c.), “led” (ledus, ledains, leduspuķe u.c.), “karst” (karsts, karstums, karstgalvis u.c.), “aukst” (auksts, aukstums, auksti u.c.) pieminējumu biežuma analīze.

Lemmu atrašana ļauj efektīvāk atlasīt visus meklētā vārda locījumus, savukārt meklēšana, izmantojot celmus, ļauj atrast ne vien dažādus locījumus, bet arī atvasināts citu vārdšķiru vārdus un salikteņus. Tā, piemēram, izmantojot leksēmas “migla” celmu “migl”, būtu iespējams atlasīt arī tādas formas kā “migliņa”, “miglājs”, “miglains”, “apmiglots” u.c. Tomēr, meklējot pēc celma, tiek zaudētas formas, kurās norisinās līdzskaņu mija. Lai atrastu visas koncepta “sniegs” semantiskajā laukā iekļaujamās formas, būtu nepieciešams atsevišķi meklēt jēdzienus ar celmu “snigt”: “snigt”, “uzsnigt”, “aizsnidzis” u.c.

Tāpat, meklējot pēc celma, ir nepieciešams ieguldīt vairāk darba, lai no rezultātiem izslēgtu neatbilstošus vārdus. Tā, piemēram, sakrīt substantīva “sniegs”

vienskaitļa nominatīva forma un verba “sniegt” 2. un 3. personas nākotnes forma (“sniegs”), kā arī lietvārda “lietus” vienskaitļa akuzatīva un lietvārda “lieta” vienskaitļa akuzatīva forma (“lietu”) – lai leksēmas pieminējumu statistika būtu atbilstoša, rūpīgi jāpēta šādu sakritību rašanās. Veicot koncepta “uguns” celma pieminējumu statistikas analīzi, no rezultātiem izslēdzami tādi vārdi kā “čuguns”, “deguns”, “Gunta” u.c.

Uzskaitot lemmas, jāapsver iespējamās marķētāja pieļautas kļūdas (vārda “sniegs” gadījumā “20. gadsimta dzejas korpusa” lemmatizētajā versijā atrasti mazāk nekā 10 gadījumi, kuros verbs “sniegt” kļūdaini uzskaitīts kā substantīvs “snieg”). Tāpat, analizējot lemmas, jāņem vērā dažādi pieraksta varianti – piemēram, 20. gadus spēkā esošā “ie” kā “ee” rakstība (“zeema”), dažādas vārda “varavīksne” pieraksta formas (“varavīksna”, “vaŗavīksnas”), garumzīmju un mīkstinājuma zīmju lietojuma varianti (“mākonītis”, “mākonits”) u.c. Lai dažādās formas tiktu uzskaitītas kā viena un tā paša vārda pieminējumu statistika, tās jāapvieno datu pirmsapstrādes posmā.

Ne vārdu lemmu, ne celmu meklēšana pilnībā nevarētu atrisināt tādu vārdu kā verbs “līt” atbilstošo pieminējumu atlasī. Izvērtējot pieminējumus, ir redzams, ka šis darbības vārds daudz biežāk sastopams citos kontekstos (piemēram, “gaisma līst”, “līst pār lūpām”) – visu neatbilstošo formu manuāla nošķiršana būtu ļoti laukietilpīga, kā arī poētiska diskursa neviennozīmības dēļ ne vienmēr iespējama. Līdzīgu apsvērumu dēļ problemātiski ir arī tādi ar lietu saistīti koncepti kā “pile”, “pilēt” un “lāse”, “lāsot” – bieži tie ir saistīti nevis ar nokrišņiem, bet ar ūdeni kā tādu vai citiem šķidrumiem (piemēram, asinīm, asarām).

Ņemot vērā, ka semantikas pētījumā aktuāli pētīt nevis vārdus kā burtu kombinācijas, bet jēdzienus kā vienumus ar noteiktu nozīmi, aktuāls var būt jautājums par pētāmo konceptu sinonīmiem.³⁸ Kāds no jēdzieniem kādā laika periodā var nebūt klātesošs, taču, iespējams, tā vietā tiek lietots pavisam cits vārds ar tādu pašu nozīmi. Tā, piemēram, 80. gados līdztekus jēdzienam “varavīksne” astoņas reizes lietots vārds “dardedze” (vienu reizi arī 1924. gadā). Tikai ar šajā promocijas darbā izmantoto metožu palīdzību nav iespējams identificēt visus iespējamus jēdzienus sinonīmus. Vārdu sinonīmu subjektīva atlase nebūtu pilnīga, jo daļa dzejas korpusa jēdzienu nav atrodami vārdnīcās, ir dzejnieku pašu veidoti poētiski neoloģismi vai tēlaini nozīmes pārnēsumi

³⁸ Andželika Juško-Štekele Krišjānim Baronam veltītajos nekrologos centusies aplūkot nevis vārdus, bet jēdzienus (leksēmas): piemēram, kā līdzīgas nozīmes vārdi aplūkoti “dzīvs”, “dzīve”, “dzīvība”, “dzīvot”, “mūžs” (Juško-Štekele 2016). Šādas pieejas izvēle ir loģiski pamatojama, taču metodoloģiski tai trūkst stingrības, jo subjektīva jēdzienu atlase var nebūt izsmeļoša.

– kā Mirdzas Ķempes vai Imanta Ziedoņa zoomorfiski tēlotās sniegpārslas: “Debes pelēkā, pār tevi plīvodama,/ It kā balti taureņpulki birs [..].” (Ķempe 1969: 50); “Debesu taureņi debesu mušas debesu kolibri/ Balti balti un/ Salti salti un Krīt un krīt [..].” (Ziedonis 1971: 17) Sinonīmu atrašanas grūtības neapšaubāmi rada ierobežojumus arī vienam no šī pētījuma uzdevumiem – identificēt oriģinālus kāda koncepta lietojumus, un liek aprobežoties ar tiem tēlu jaunrades gadījumiem, kuros izmantots sākotnējais jēdziens.

Promocijas darbā tika analizēti 26 leksēmas: dabas parādības “atkusnis”, “krusa”, “ledus”, “leduspuķe”, “lietus”, “mākonis”, “migla”, “negaiss”, “pērkons” “putenis”, “sniegs”, “sniegpārsla”, “varavīksne”, “vējš”, “viesulis”, “zibens”, “ziedonis”, temperatūras koncepti (to lemmas un celmi) “karsts”, “silts”, “auksts”, “salts”, “vēss” un gadalaiku nosaukumi (lemmas) “pavasaris”, “rudens”, “vasara”, “ziema”. Gadījuma izpētei veikta leksēmas “sniegs” kvalitatīvā analīze un metaforu mērķnozīmju manuāla marķēšana.

Datu analīzei un vizualizācijai izmantotas divas lietojumprogrammas jeb skaitļošanas rīki: korpusanalīzes rīku kopa konkordanču veidošanai un teksta analīzei *NoSketchEngine* (šī rīka instance Latvijas Nacionālajā bibliotēkā korpuss.lnb.lv)³⁹ un vienkāršas vārdu pieminējumu skaitīšanas un vizualizācijas metodes, izmantojot programmēšanas valodu *Python*.⁴⁰

Automatizēta metaforu identificēšana tekstā tehnoloģiski ir daļēji iespējama. Pirms lielo valodas modeļu⁴¹ izveides metaforu identificēšanai izmantotas pārraudzītās mašīnmācīšanās metodes⁴² – manuāli tiek marķētas metaforas apmācības datu kopā, un uz šo datu pamata algoritms tiek apmācīts, lai pazītu metaforas nemarķētā datu kopā. Metaforu identificēšanai laikmetīgajā dzejā šīs metodes nesniedz labus rezultātus, jo nozīmes ir pārāk neviennozīmīgas – tās grūti identificēt un interpretēt pat cilvēkiem. Lielie valodas modeļi, kas trenēti, izmantojot, milzīgus teksta masīvus, efektīvi spēj noteikt un interpretēt teksta nozīmi, tai skaitā metaforu nozīmi. Paredzams, ka tuvākajos gados, attīstoties mākslīgā intelekta pakalpojumiem, tostarp latviešu valodas

³⁹ Tiešsaiste: <https://korpuss.lnb.lv/>

⁴⁰ Tiešsaiste: <https://www.python.org/>

⁴¹ Lielais valodas modelis (*large language model*) – varbūtību sadalījumā balstīts dabīgās valodas modelis, kas veidots dziļās mācīšanās procesā un spēj veikt daudzveidīgus valodas apstrādes un ģenerēšanas uzdevumus.

⁴² Pārraudzītā mašīnmācīšanās (*supervised machinelearning*) – mašīnmācīšanās paveids, kurā modeļa trenēšanai tiek izmantots iepriekš sagatavots pareizs paraugs (piemēram, pareizi transkribēts teksts, kurā pareizi atzīmētas kategorijas, kvalitatīvi tulkots teksts u.c.).

lielajiem valodas modeļiem, būs iespējama ne vien ikdienas valodas, bet arī poētisku tekstu metaforu automatizēta marķēšana (Karjus 2023).

2.2.3. Vārdu lietojuma biežuma interpretācija

Vienkārša vārdu skaita konstatēšana ir triviāls atklājums, kuram bez konteksta ir maz vērtības. Skaitlis pats par sevi nevēsta, vai tas uzskatāms par salīdzinoši lielu vai mazu. Lietojuma biežumu var salīdzināt ar kādu citu vārdu krājumu, taču nav pašsaprotami, kuri vārdi, kuras datu kopas var kalpot par atskaites punktu.

Ir vispārzināms, ka visbiežāk lietotie vārdi jebkurā dabīgās valodas⁴³ tekstā vispirms ir vārdi bez patstāvīgas nozīmes, palīgvārdi. Līdzsvarotajā mūsdienu latviešu valodas tekstu korpusā LVK2022 desmit biežāk lietoto vārdu vidū ir palīgdarbības vārds “būt”, saikļi “un”, “ka”, prievārdi “ar”, “par”, “no”, vietniekvārdi “tas”, “kas”, partikula “arī” un tikai viens substantīvs – “gads” (Levāne-Petrova et al. 2022). Atkarībā no pētījuma mērķa vārdi bez patstāvīgas nozīmes tiek ņemti vērā vai tiek izslēgti no digitālas teksta analīzes. Visu vārdu izpētei liela nozīme stilistikas pētījumos, lai noteiktu autora unikālo valodisko identitāti; ierobežotākā apjomā stilometriski pētījumi noderīgi, lai noteiktu darbu rakstīšanas laikposmu un žanru. Teksta analīzes uzdevumos, kuros jānosaka darba saturs, vārdi bez patstāvīgas nozīmes (*stopwords*, *functional words*) nereti tiek atmesti, un tiek ņemti vērā tikai vārdi, kuri ir patstāvīgas nozīmes nesēji (Baklāne, Saulespurēns 2022b, 2024b).

Promocijas darbā kontekstuālu informāciju par lietojuma biežumu piedāvā divi parametri: pirmkārt, pētītie jēdzieni tiek salīdzināti savā starpā, t.i., tiek noskaidrots, kuras no dabas parādībām korpusā pieminētas biežāk, kuras – retāk, tai skaitā ņemot vērā absolūto pieminējumu skaitu, relatīvo pieminējumu skaitu (pieminējumu skaits, kas tiek dalīts ar teksta garumu), kā arī krājumu skaitu, kuros sastopams meklētais jēdziens. Otrkārt, tiek salīdzināts lietojuma biežums laika gaitā.

Absolūtais pieminējumu skaits ir noderīgs mērījums (īpaši, ja runa ir par reti pieminētiem jēdzieniem), taču tas var sniegt maldinošu priekšstatu, ja salīdzinātie teksti ir dažāda garuma – jo garāks teksta segments, jo lielāka iespēja, ka jēdziens tajā tiks lietots vairāk reižu. 1. diagrammā attēlots Latviešu dzejas korpusa vārdu skaits gadu griezumā. Svārstības rada galvenokārt atšķirīgais krājumu garums; dažos gados ir

⁴³ Par tipisku dabīgās valodas diskursu šeit uzskatāms tāds diskurss, kurā ir spēkā dabīgajām valodām raksturīgās sintaktiskās attiecības – pretstatā formāli strukturētām datu kopām, piemēram, bibliogrāfiskiem sarakstiem.

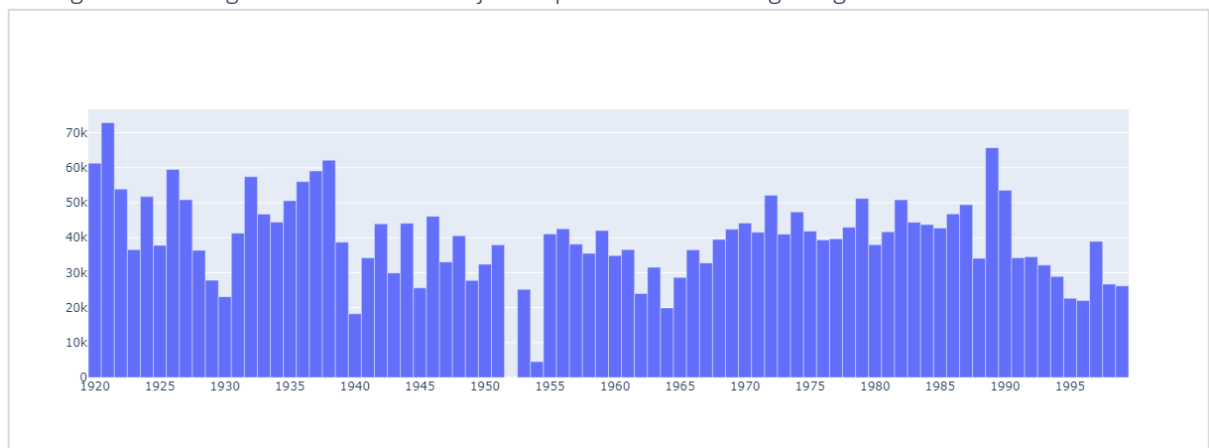
mazāk nekā pieci krājumi, dažos – seši krājumi (2. diagrammā attēlots korpusu krājumu skaits, salīdzinot ar visu attiecīgajā gadā izdoto krājumu skaitu (ieskaitot tos krājumus, kas neatbilst korpusā iekļauto darbu atlases kritērijiem)). Vairāku leksēmu analīzē 1979. gads, kuru pārstāv nevis pieci, bet seši krājumi, fiksēts kā gads ar lielu pētītā jēdziena pieminējumu skaitu – apstiprinot pieņēmumu, ka katram krājumam ir liela loma. Tajā pašā laikā, aplūkojot pieminējumu struktūru pa krājumiem, redzams, ka dažiem autoriem viena gada ietvaros ir neparasti lieli rādītāji, dažiem – neparasti zemi, tādējādi krājumu skaita pieaugums negarantē novietojumu reitinga pirmajās vietās.

Lai normalizētu absolūtā pieminējumu skaita mērījumu, tiek noteikts relatīvais pieminējumu skaits, kas sniedz informāciju par pieminējumu skaitu proporcionāli teksta garumam (Brezina 2018). “Latviešu dzejas korpus” ir salīdzinoši neliela datu kopa, tāpēc katrs krājums var ievērojami ietekmēt svārstības gadu gaitā, īpaši reti lietotiem jēdzieniem. Ja jēdziens tipiski tiek lietots 1–3 reizes gadā, viens krājums, kurā jēdziens lietots 5–8 reizes, ievērojami ietekmēs statisko rādītāju. Biežāk lietotiem jēdzieniem atsevišķi pieminējumi rādītāja svārstības ietekmē mazāk, jo mazāka ir nejaušības loma. Tādējādi salīdzinoši reti lietotu jēdzienu gadījumā pieminējumu skaitu ievērojami var ietekmēt atkārtojuma kā mākslinieciskā izteiksmes līdzekļa izmantojums.

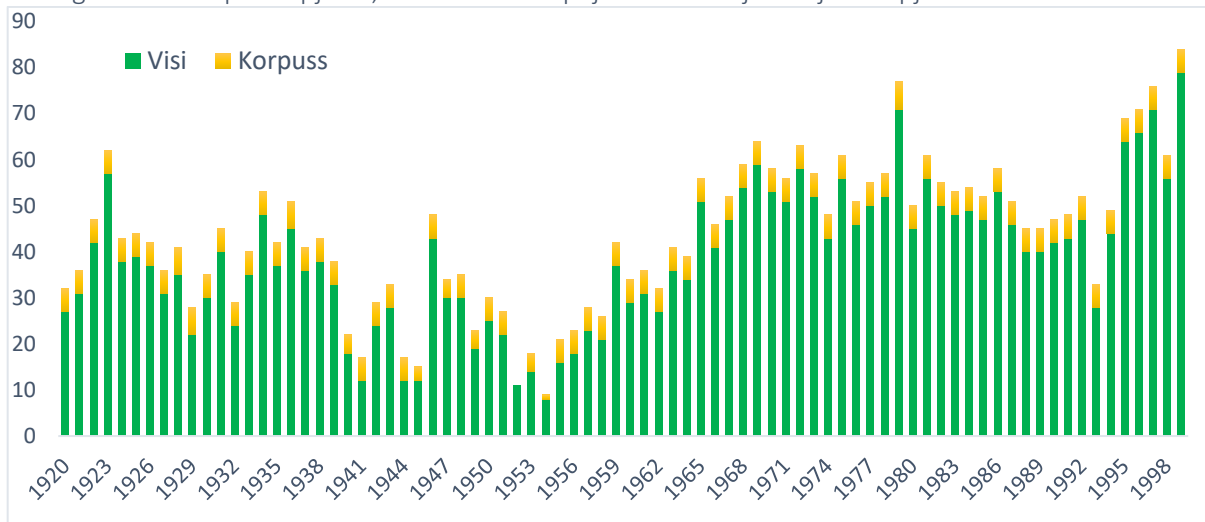
Šķīst **sniegs** uz palodzes, un ārā līst,
Skrien straumes duļķainas,
Un dobji ledus plīst.
Šķīst **sniegs** uz palodzes, un ārā līst.
Kā šodien visa daba sniegu nīst!
Kaut īsto pavasara sauli
Tā vēl nepazīst –
Šķīst **sniegs** uz palodzes, un ārā līst.
(Vācietis 1956: 39)

un smarža caurspīdīga
kā attālums
no bērza galotnes
līdz torņa smailei
un kritiens kritiens dziļš
caur **sniegu sniegu sniegu**
sniegu sniegu
(Baltvilks 1976: 57)

1. diagramma. 20. gadsimta latviešu dzejas korpus: vārdu skaits gadu gaitā

2. diagramma. Korpusa apjoms, salīdzinot ar kopējo izdoto dzejas krājumu apjomu

2.3. 20. gadsimta latviešu dzejas korpuss: dabas parādību pieminējumu statistiskie rādītāji

Nodaļa sastāv no divām apakšnodaļām. 2.3.1. apakšnodaļa veltīta dabas jēdzienu pieminējumu biežuma rādītājiem – tā ir viena no svarīgākajām šī promocijas darba nodaļām, kurā fiksēti galvenie pētījuma kvantitatīvo mērījumu rezultāti. 2.3.2. apakšnodaļa ir papildinoša: tajā izlases kārtā aplūkoti rezultāti, kādus iegūstam, ja mērām ne vien konkrētu lemmu pieminējumu skaitu, bet pētām arī citas leksēmas, kas satur pētījumā aplūkoto vārdu celmus.

2.3.1 Dabas parādību leksēmu pieminējumu vispārīgā statistika

Demonstrējot mērījumu rezultātus, liela loma ir vizualizācijām, jo, analizējot no vairākiem parametriem sastāvošus pieminējumu skaita statistiskos rādītājus, tekstuālas rezultātu interpretācijas iespējas ir ierobežotas. Lai arī varam vārdos uzskaitīt rādītāju augstākos vai zemākos punktus dažādos aspektos – no gadu, autoru un krājumu viedokļa – šāda izklāsta forma rada priekšstatu, ka no mērījumu rezultātiem neizriet skaidri secinājumi. Savukārt vizuālā aina ir savā ziņā pašpietiekama, tā demonstrē situāciju, kāda tā ir: kopainas attēlojums ir vienlīdz informatīvs, neatkarīgi no tā, vai tajā identificējama haotiska dinamika, vai nepārprotama pārmaiņu tendence. Vienlaikus diagrammas nesniedz skaidrojumu, kuri faktori ietekmējuši rezultātus konkrētā gadā. Paskaidrojumi tekstā sniedz ieskatu, kuru autoru darbi veido rezultātus, un kāda ir pieminējumu sadalījuma proporcija autoru vidū.

Visu pētīto jēdzienu lietojuma biežuma līknēs novērojamas līdzīga rakstura fluktuācijas (skat. 3.–24. diagrammu). Formulējot vispārinošus secinājumus, par

vairumu jēdzienu var sacīt, ka pieminējumu skaits laika gaitā nav vienmērīgs, bet izteiktākas pārmaiņu tendences novērojamas vienīgi 50. un 90. gados. Izvērtējot noturīgu attīstību diahronijā, tendences nav interpretējamas viennozīmīgi – vienā gadā pieminējumu skaits var būt neliels, nākamajā – divreiz lielāks, visu pārskata periodu raksturo viļņveida kāpumi un kritumi. Daļā gadījumu kraso pieaugumu izraisījis viens autors, citos – vienlaikus vairāki. Neapšaubāmi, sava loma šeit ir nejaušībai – kuru autoru krājumi vienlaikus izdoti vienā gadā, kā arī kuri tikuši atlasīti šim pētījumam. Prognozējams, ka analizējot lielāku krājumu skaitu, krasās jēdzienu pieminējumu skaita svārstības būtu mazākas un parādītos līdzsvarotāka laika periodu tendenču aina, jo izlīdzinātos atšķirības, kuras rada konkrētu autoru pienesums.

Teorētiski maza apjoma korpusos viens no krasu absolūto rādītāju svārstību iemesliem var būt atšķirīgs korpusa apjoms dažādos gados. Šajā pētījumā mērīta arī relatīvā pieminējumu skaita dinamika, un tā liecina par to, ka svārstības “Latviešu dzejas korpusā” mazākā mērā saistītas ar tekstu garumu (krājumu apjomu) katrā gadā, proti, relatīvā pieminējumu skaita līknes (ar dažiem izņēmumiem) lielā mērā atkārto tendences, kas vērojamas absolūtā pieminējumu skaita mērījumos, tādējādi korpusa nevienādība nav rezultātu nevienādības pamatā.

Interpretējot kāda gada rezultātus, rodas vilinājums tiem piedēvēt noteiktu nozīmi. Piemēram, atsevišķos gadījumos krasa pieminējumu skaita palielināšanās kādā gadā, spītējot vispārējai tendencei, šķiet izskaidrojama ar to, ka gada krājumu kopā iekļauts dzejnieks, kurš lielā mērā pārstāv iepriekšējās paaudzes vai iepriekš dominējošas tradīcijas estētiku (kā Cecīlija Dinere 1990. gadā vai Ēriks Drēziņš 1955. gadā). Tāpat atsevišķos gadījumos rezultātu var ievērojami ietekmēt atkārtojumu kā stilistiska paņēmiena izmantojums. Tomēr, ņemot vērā, ka promocijas darbā netiek sistemātiski pētīts atsevišķu autoru devums, anekdotisku novērojumu pamatošana būtu pārsteidzīga un spekulatīva, tā atstājama cita pētījuma ziņā.

Atbilde uz jautājumu, cik lielā mērā saskatāmās tendences liecina par objektīvi fiksējamu “modes tendenci” ir tieši tik sarežģīta, cik sarežģīta ir dzejas prakse un realitāte. Rezultātus ļoti ietekmē katra individuāla dzejnieka veikums – tēmas, kas risinātas noteiktā krājumā, izvēlētie mākslinieciskie izteiksmes līdzekļi. Dažādu vecumu dzejnieku veikums pārklājas un vienlaikus publicējas autori, kuri strādā atšķirīgā stilistikā, tāpēc uz katru pieminējumu skaita kritumu un kāpumu nevar lūkoties kā jaunas stilistikas ienākšanas viennozīmīgu pierādījumu. Lai pētītu atšķirības dažādu paaudžu dzejnieku stilistikā, varētu veidot salīdzinošu analīzi, šajā darbā tas nav

darīts. Skatījums uz 20. gadsimta latviešu dzeju caur dabas parādību jēdzieniem ir kā lūkošanās pa atslēgas caurumu – kaut kas noteikti ir redzams, taču tā ir maza daļa no veseluma. Dažas atslēgas uz skaitlisko rezultātu atšifrējumu sniedz jēdzienu kvalitatīvā analīze 3. nodaļā, kas parāda dažādos kontekstus, kuros dabas parādību pieminēšana bijusi aktuāla un vajadzīga.

(a) *Gadalaiki*

Visā pārskata periodā kopumā biežāk izmantota bijusi leksēma “rudens” (3511 reizes), tai seko “vasara” (2680), “ziema” (2140) un visbeidzot – “pavasaris” (2114) (skat. 3. –9. diagrammu). Rudens bijis populārākais gadalaiks vairumā pārskata gadu, atsevišķos gados salīdzinoši biežāk pieminēti arī citi gadalaiki.

Vērtējot katra gada absolūtos pieminējumu rādītājus, piecu autoru vidū viens vai divi parasti bijuši atbildīgi par visu četru gadalaiku pieminējumu skaita pieaugumu; autors, kurš dabas tematiku savā daiļradē īpaši iecienījis, var būtiski izmainīt atbilstošā gada statistiku. Tā, piemēram, 1921. gadā “rudens” pieminēts 95 reizes, 56 no tām Antona Austriņa darbos; salīdzinājumam – tikai 29 no pētītajiem gadiem, summējot visu krājumu pieminējumus, “rudens” pieminēts 50 reizes un vairāk, savukārt 50 gados tas minēts mazāk nekā 50 reizes. 1926. gadā “rudens” pieminēts 86 reizes, no tām 37 reizes Pētera Ērmaņa krājumā, tikmēr iepriekšējā gadā (1925) “rudens” visos krājumos kopā minēts vien 25 reizes – tātad pieminējumu pieaugums vai samazinājums kādā laika posmā ir visai neprognozējams.

“**Rudens**” visaugstākā popularitāte **1935. gadā** (97 pieminējumi) saistīta ar divu dzejnieku – Leonīda Breikša un Hildas Vīkas krājumiem (33 un 24 pieminējumi; pārējie: Ansis Gulbis – 18, Rūta Skujiņa – 13, Fricis Dziesma – 9). Augsti pieminējumu rādītāji arī **1958. gadā** (96 reizes; visvairāk Ojāram Vācietiem (28) un Skaidrītei Kaldupei (25); pārējie: 16–16–11),⁴⁴ **1921. gadā** (95 reizes; visvairāk Antonam Austriņam (56), Jānim Jaunsudrabiņam (19); pārējie: 10–2–8), **1989. gadā** (89 reizes; visvairāk Velgai Krilei (46); pārējie: 17–15–8–3). Viszemākie rādītāji – 10 un mazāk pieminējumi – 1940., 1949. un 1954. gadā.⁴⁵ Krājumu aspektā visā pārskata periodā augstākais pieminējumu skaits Antonam Austriņam (56) (Austriņš 1921), Velgai Krilei (46) (Krile 1989), Pēterim Ērmanim (38) (Ērmanis 1934a).⁴⁶

⁴⁴ Visu kādā gadā izdoto krājumu informāciju iespējams pārlūkot promocijas darba avotu sarakstā.

⁴⁵ Datu kopā ir tikai viens 1954. gada krājums, tikai četri 1940. gada krājumi.

⁴⁶ “Latviešu dzejas korpusā” nav iekļauti visi autoru krājumi, kas iznākuši pārskata periodā, tā vietā izvēloties iekļaut lielāku skaitu dažādu autoru. Tādējādi no promocijas darbā veiktajiem mērījumiem

Par **1939. gada “vasaras”** pieminējumu pieaugumu augstākajā punktā (73) atbildīgs galvenokārt viens dzejnieks – Anšlavs Eglītis (48 pieminējumi; pārējie: 14–6–4–1). Augsti pieminējumu rādītāji arī **1935. gadā** (66 pieminējumi; visvairāk Fricim Dziesmam (22), Fridriham Gulbim (17); pārējie: 14–7–6), **1971. gadā** (62 pieminējumi; visvairāk Dagnijai Dreikai (27), Egilam Plaudim (21); pārējie: 11–2–1), **1972. gadā** (61 pieminējums; visvairāk Lijai Brīdakai (16); pārējie: 15–12–12–6). Viszemākie rādītāji – 10 un mazāk pieminējumi – 1929., 1930., 1945., 1954., 1951. un 1988. gadā.⁴⁷ Krājumu aspektā augstākie rādītāji Andrejam Eglītim (48) (Eglītis 1939), Ādolfam Ersam (37) (Erss 1923), Kārlim Skalbem (29) (Skalbe 1941), Olgai Lisovskai (29) (Lisovska 1983).

“**Ziemas**” pieminējumu rekords sasniegts **1937. gadā** (62 pieminējumi: Jānis Grots – 30, Vilis Plūdons – 15; pārējie: 10–4–3). Augsti pieminējumu rādītāji arī **1921. gadā** (57 pieminējumi; visvairāk Jānim Jaunsudrabiņam (25) un Antonam Austriņam (25); pārējie: 4–3–0), **1926. gadā** (53 reizes; visvairāk Pēterim Ērmanim (21), Viktoram Eglītim (15); pārējie: 9–2–6), **1973. gadā** (52 reizes; visvairāk Skadrītei Kaldupei (26), Jānim Peteram (16); pārējie: 6–4–1). Viszemākie rādītāji – 10 un mazāk pieminējumi – 1929., 1940., 1949., 1954., 1967. un 1995. gadā. Krājumu aspektā augstākie rādītāji Jānim Grotam (30) (Grots 1937), Vizmai Belševicai (28) (Belševica 1981), Zinaīdai Lazdai (27) (Lazda 27).

“**Pavasara**” pieminējumu augstākais punkts ir **1937. gadā** (60 pieminējumi: Vilis Plūdons – 36, Jānis Grots – 17; pārējie: 3–3–1). Otrais augstākais rādītājs **1955. gadā** (59 pieminējumi; visvairāk Ērikam Drēziņam (22); pārējie: 13–10–10–4). **1957. gadā** 57 pieminējumi (visvairāk Laimonim Vāczemniekam (31), Andrim Vējānam (18); pārējie: 3–3–2). **1942. gadā** 54 pieminējumi (visvairāk Leonīdam Breikšam (25); pārējie: 10–8–6–5). 10 un mazāk pieminējumi – 1929., 1940., 1949., 1954., 1992., 1993., 1995. gadā. Krājumu aspektā augstākais pieminējumu skaits Vilim Plūdonim (36) (Plūdons 1937), Laimonim Vāczemniekam (31) (Vāczemnieks 1957), Egilam Plaudim (28) (Plaudis 1984).

Visu gadalaiku pieminējumi summāri bijuši salīdzinoši augsti 1921., 1935., 1989. un 1958. gadā (249–242–235–220 pieminējumi); salīdzinoši zemi 1954., 1929.,

nav iespējams secināt, kurš no autoriem visu viņa/viņas krājumu kopsummā ir visvairāk reižu pieminējis kādu konceptu. Tomēr jāuzsver, ja vien pētnieka rīcībā ir nepieciešamie darbi digitālā formā, atbilde uz šo jautājumu ir vienkārši iegūstama.

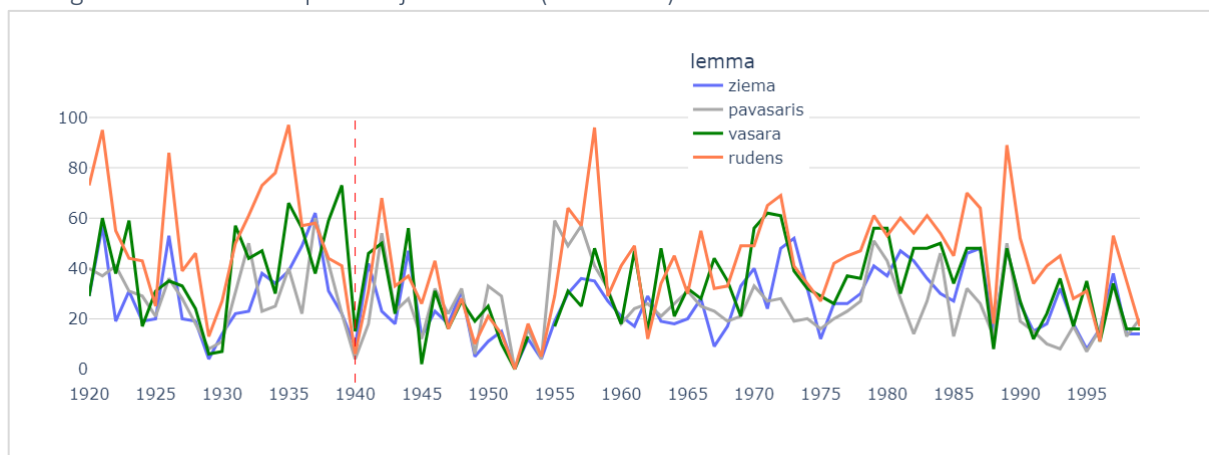
⁴⁷ Datu kopā ir seši 1929. gada krājumi.

1940. un 1949. gadā (13–31–34–40 pieminējumi). Gadalaiku pieminējumu skaita samazināšanās un palielināšanās neļauj secināt, ka laika gaitā vērojama nepārprotama gadalaiku popularitātes samazināšanās vai palielināšanās tendence – svārstības vērojamas visā pārskata periodā. Īslaicīgas ievērojamas lietojuma krituma tendences novērojamas 20. gadu beigās (īpaši 1929. gadā), 40. gados un 50. gadu sākuma dzejā (šeit zemie rādītāji daļēji saistīti ar mazāku pārstāvēto krājumu skaitu datu kopā). Visu gadalaiku leksēmu lietojuma biežuma kritums vērojams arī 90. gadu dzejā, un turpmākos pētījumos būtu interesanti noskaidrot, vai šī tendence turpina saglabāties 21. gadsimta sākumā.

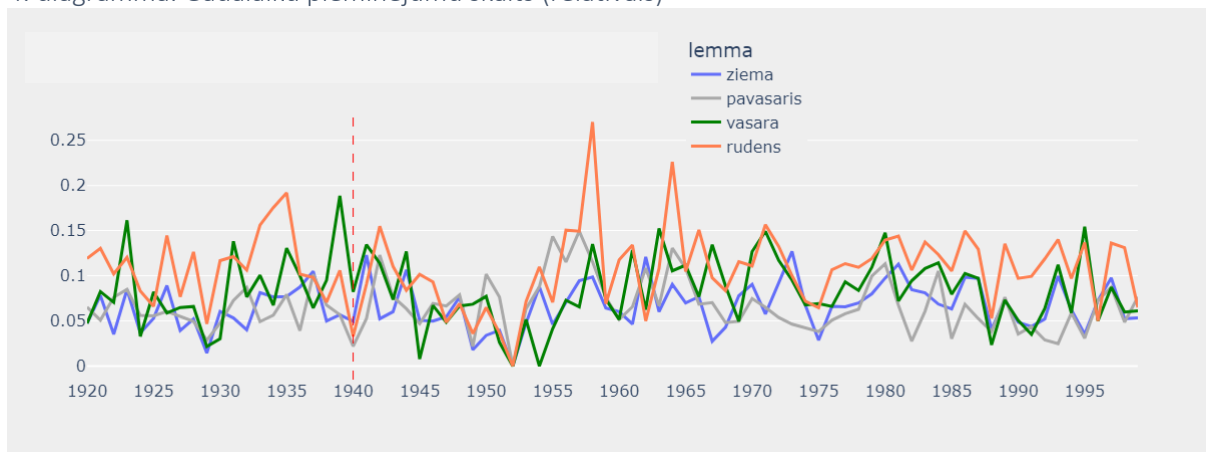
Relatīvie pieminējumu rādītāji visumā spoguļo absolūto rādītāju dinamiku; atsevišķos gadījumos rādītājs salīdzinoši augstāks vai zemāks. Tā, piemēram, “rudens” pieminējumu vidū izceļas 1964. gada augstais relatīvais pieminējumu skaits (skat. 4. un 6. diagrammu). Absolūtais pieminējumu skaits ir salīdzinoši neliels – 45 pieminējumi. Relatīvā pieminējumu skaita rādītājs palielinās, jo summārais vārdu skaits šī gada krājumos ir salīdzinoši mazs: 19 910 vārdi, salīdzinot ar ap 30 000 un vairāk vārdiem, kas ir tipiski šajā laika posmā. Savukārt 1989. gada “rudens” absolūto pieminējumu lielais rādītājs (89) neatspoguļojas relatīvā skaita mērījumā: rādītāju samazina salīdzinoši lielais summārais krājumu vārdu skaits gadā (65 706). Vārdu skaita svārstības ietekmē rādītāju mainību arī citos līdzīgos gadījumos.

5. diagramma rāda dokumentu skaitu, kuros pieminēti gadalaiki. Redzams, ka lielākajā daļā krājumu katrs gadalaiks pieminēts vismaz vienu reizi. 1952. un 1954. gada trūcīgie rādītāji saistīti ar to, ka 1952. gadā nav datu, savukārt 1954. gadu pārstāv tikai viens krājums.

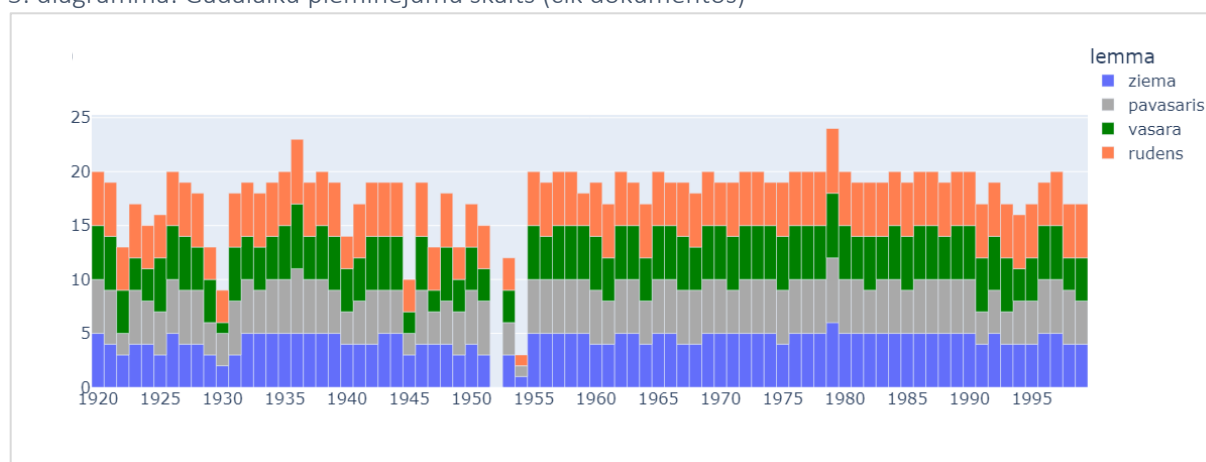
3. diagramma. Gadalaiku pieminējumu skaits (absolūtais)

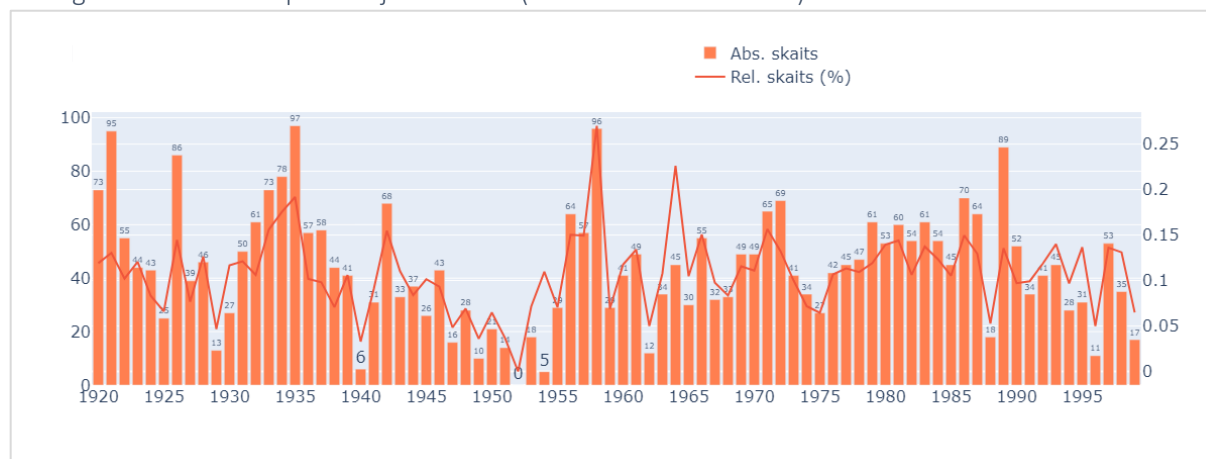
4. diagramma. Gadalaiku pieminējumu skaits (relatīvais)

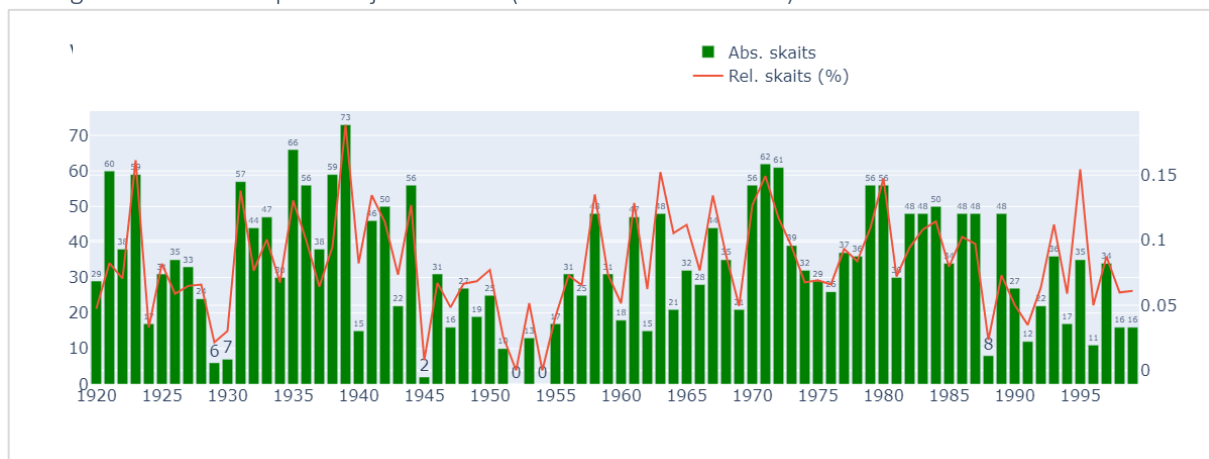
5. diagramma: Gadalaiku pieminējumu skaits (cik dokumentos)

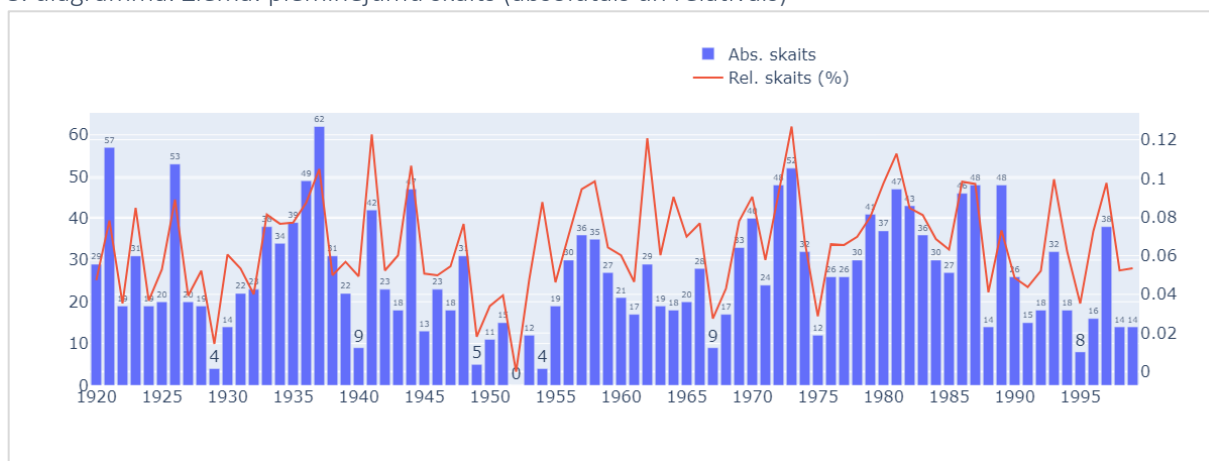
6. diagramma. Rudens: pieminējumu skaits (absolūtais un relatīvais)

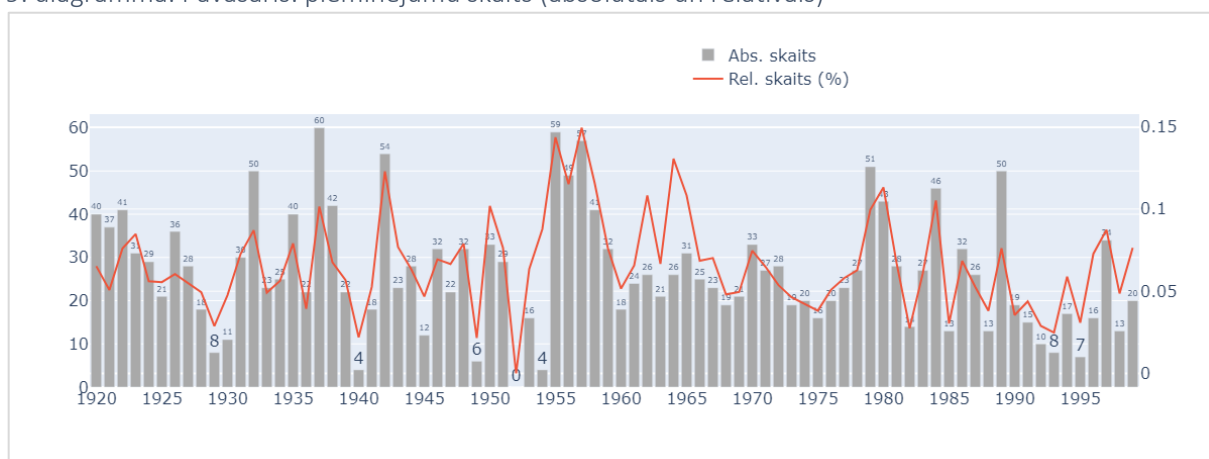
7. diagramma. Vasara: pieminējumu skaits (absolūtais un relatīvais)

8. diagramma. Ziema: pieminējumu skaits (absolūtais un relatīvais)

9. diagramma. Pavasaris: pieminējumu skaits (absolūtais un relatīvais)

(b) Biežāk pieminētās dabas parādības

Salīdzinot dažādu dabas parādību leksēmu lietojumu, pamanāms, ka tādas dabas parādības kā “vējš”, “sniegs”, “mākonis”, “migla”, “lietus” ir plaši lietoti jēdzieni, kas dzejas leksikā konsekventi parādās gadu no gada (skat. 10. –18. diagrammu), un tos

lielākā vai mazākā mērā izmanto pilnīgi visi dzejnieki, savukārt tādas leksēmas kā “leduspuķe”, “sniegpārsla”, “zibens”, “varavīksne”, “krusa” u.c. tiek lietoti retāk un neregulāri (skat. 19. –23. diagrammu). Tāpat kā gadalaiku gadījumā, dabas parādību pieminējumu statistikā izteiktas tendences vērojamas 50. gadu sākumā un 90. gados, kad samazinās visu dabas parādību jēdzienu lietojums. Atsevišķu dabas parādību gadījumā fiksējamas arī citas tendences, piemēram, migla ir biežāk pieminēta 20. gados, savukārt lietus popularitāti īstēni iekaro tieši 70. un 80. gados.

Dabas parādību leksēmu pieminējumu vidū pamanāms, ka visā 20. gadsimta gaitā nemainīgi populārākais bijis “vējš” (8615 reizes) – tā tas bijis gan kopsummā, gan atsevišķi katrā gadā. Pārējo leksēmu vidū gadu gaitā rezultāti bijuši mainīgi, taču pieminējumu kopsummā otrs populārākais koncepts bijis “sniegs” (3268), tam seko “mākonis” (2551), “migla” (2284), “lietus” (2134) un “ledus” (1300).

Par gadalaiku pieminējumiem varēja sacīt, ka vieni autori tos iecienījuši vairāk nekā citi, savukārt jēdzienu “vējš” gadsimta pirmajā pusē labprāt izmanto lielākā daļa dzejnieku. Sākot ar 80. gadiem, biežāk novērojama tendence, ka identificējami autori, kuriem “vējš” ir nozīmīgs koncepts, kamēr citiem laikabiedriem tas ir mazāk nozīmīgs. Leksēmas “vējš” popularitātes virsotnes fiksējamas **1979. gadā** (222), **1935. gadā** (215) un **1937. gadā** (197). 1979. gadā pieminējumu sadalījums dzejnieku vidū ir 69–46–35–29–19 (visvairāk – Jānim Peteram⁴⁸), 1935. gadā – 54–51–44–33–33 (visvairāk – Rūtai Skujiņai), savukārt 1937. gadā – 74–45–45–26–7 (visvairāk – Jānim Grotam). Krājumu aspektā augstākais “vējš” pieminējumu rādītājs visā korpusā ir Skaidrītei Kaldupei – 103 (Kaldupe 1985); seko Fricis Bārda ar 75 pieminējumiem (Bārda 1922).

Leksēmas “sniegs” pieminējumu vidū augstākie rādītāji sasniegti **1938. gadā** (95), **1979. gadā** (82) un **1937. gadā** (79). 1938. gada pieminējumu struktūrā nošķirami 29–24–23–10–9 pieminējumi (visvairāk – Fridriham Gulbim), 1979. gadā – 24–19–12–11–11–5 (visvairāk – Velgai Krilei), 1937. gadā – 33–16–15–11–4 (visvairāk – Jānim Grotam). Krājumu aspektā visvairāk sniega pieminējumu ir Valdim Luksam (50) (Lukss 1985), Ojāram Vācietim (47) (Vācietis 1958), Zinaīdai Lazdai (38) (Lazda 1938) un Velgai Krilei (38) (Krile 1982). Aplūkojot relatīvo pieminējumu līkni, īpaši liels kāpums novērojams 40. gados. Koncepta “sniegs” gadījuma izpētē novērojams, ka šī laikposma pieminējumi galvenokārt saistīti nevis ar trojiem, bet sniegu kā apkārtnes

⁴⁸ 1979. gads ir viens no trīs gadiem, kuri pārstāvēti nevis ar pieciem, bet sešiem krājumiem, tādējādi pēkšņais kāpums daļēji skaidrojams ar lielāku teksta apjomu, tomēr arī relatīvais pieminējumu skaits šajā gadā ir salīdzinoši augsts.

daļu, vēstījuma fonu (piemēram, Valda Luksa frontes dzejā daudz pieminēti skarbi laika apstākļi un sniegs (Lukss 1945).

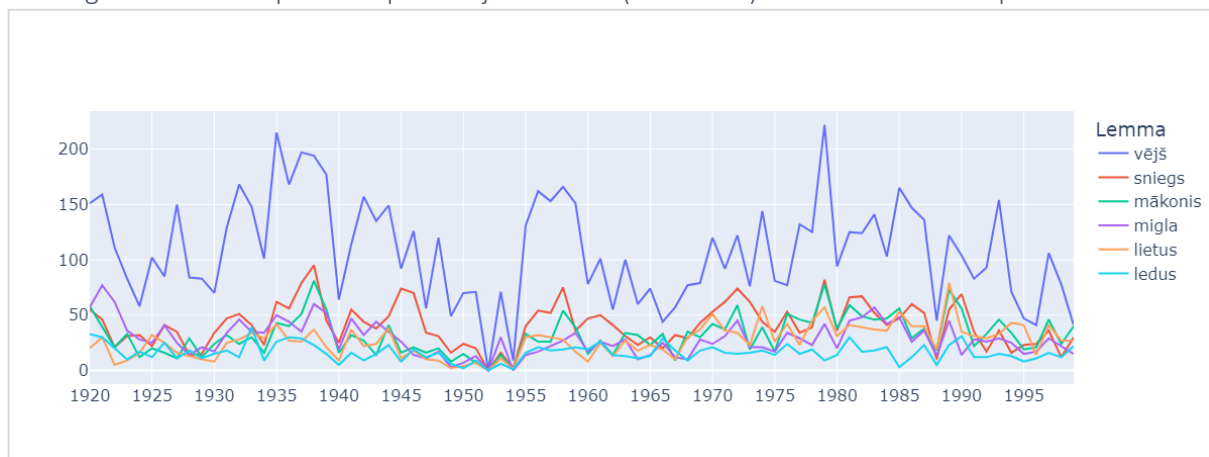
Leksēma “**migla**” visvairāk reižu minēta **1921. gadā** (77); pieminējumu struktūra – 30–22–20–9–4 (visvairāk – Antonam Austriņam). Migla bijusi populāra arī **1922. gadā** (62) un **1938. gadā** (60). Attiecīgi pieminējumu struktūra 1922. gadā – 43–18–1–0–0 (visvairāk – Fricim Bārdam), 1938. gadā – 8–15–13–9–5 (visvairāk – Pēterim Aigaram). “Migla” ir visai populāra arī 80. gados; augstāko popularitātes līmeni tā sasniedz 1983. gadā (57) – 17–15–12–12–1 (visvairāk – Olgai Lisovskai). Krājumu aspektā augstākais pieminējumu skaits korpusā Friča Bārda krājumam (43) (Bārda 1922), tam seko jau minētais Austriņa krājums (30) (Austriņš 1921), Elzas Ķezberes krājums (28) (Ķezbere 1943).

Leksēmas “**mākonis**” pieminējumu statistikā augstākais punkts ir **1938. gads** (81 pieminējumi); pieminējumu struktūra – 32–21–14–8–6 (visvairāk – Aleksandram Čakam). Seko **1979. gada** pieminējumi (78) – 41–16–7–6–4–4 (visvairāk – Velgai Krilei) un **1989. gada** pieminējumi (73) – 20–20–14–13–6 (visvairāk – Krilei). Krājumu aspektā visaugstākie absolūtā pieminējumu skaita rādītāji ir Krilei (41) (Krile 1979), Pēterim Aigaram (32) (Aigars 1938), Vizmai Belševicai (29) (Belševica 1981), Mārim Čaklajam (29) (Čaklais 1997).

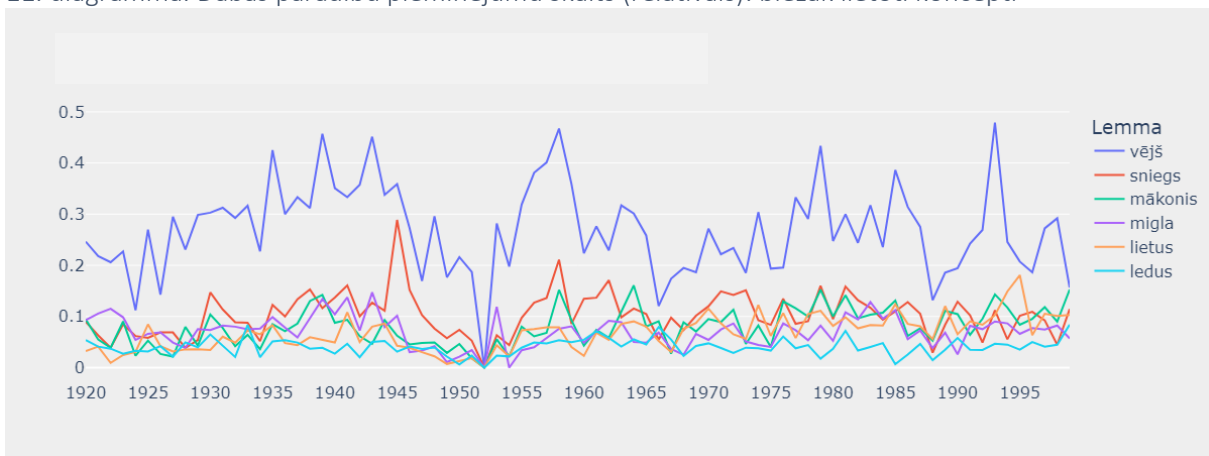
Leksēmas “**lietus**” pieminējumu statistikā augstākais absolūtā pieminējumu skaita punkts fiksējams **1989. gadā** (79); pieminējumu struktūra – 9–17–36–4–13 (visvairāk – Krilei). Seko **1974. gads** (74); pieminējumu struktūra – 21–15–13–6–3 (visvairāk – Mārim Čaklajam). **1979. gadā** 59 pieminējumi; struktūra – 18–13–10–6–6–4 (visvairāk – Krilei). Kopumā 70. un 80. gadu rādītāji augstāki, nekā pārējās dekādēs; 30. gados vienīgi 1933. gadā tiek sasniegts augsts pieminējumu skaits (51); pieminējumu struktūra – 22–17–8–2–2 (visvairāk – Austriņam). Relatīvā pieminējumu skaita līkne liecina, ka neparasti daudz pieminējumu ir 1995. gada krājumos, kad grāmatas ir mazāka apjoma, bet lietus tēls tajos izmantots salīdzinoši ļoti bieži: absolūtā pieminējumu skaita struktūra šajā gadā – 11–9–7–12–2 (visvairāk – Krilei).

Leksēmas “**ledus**” pieminējumu statistikā izteiktākas samazināšanās tendences vērojamas 50. gadu sākumā un 80. gadu otrajā pusē. Savukārt ar salīdzinoši lielu pieminējumu skaitu izceļas **1933. gads** (39) un **1920. gads** (33); 1933. gada pieminējumu struktūra – 17–9–7–6–0 (visvairāk – Aspazijai); 1920. gadā – 17–12–2–1–1 (visvairāk – Jānim Sudrabkalnam). **1990. gadā** 30 pieminējumi; struktūra – 17–4–4–3–3 (visvairāk – Cecīlijai Dinerei).

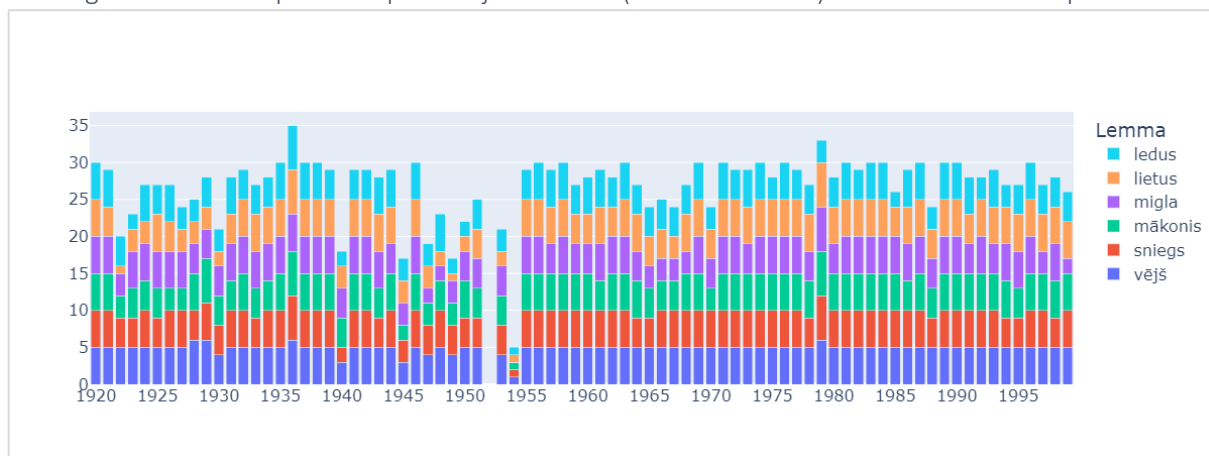
10. diagramma. Dabas parādību pieminējumu skaits (absolūtais): biežāk lietoti koncepti

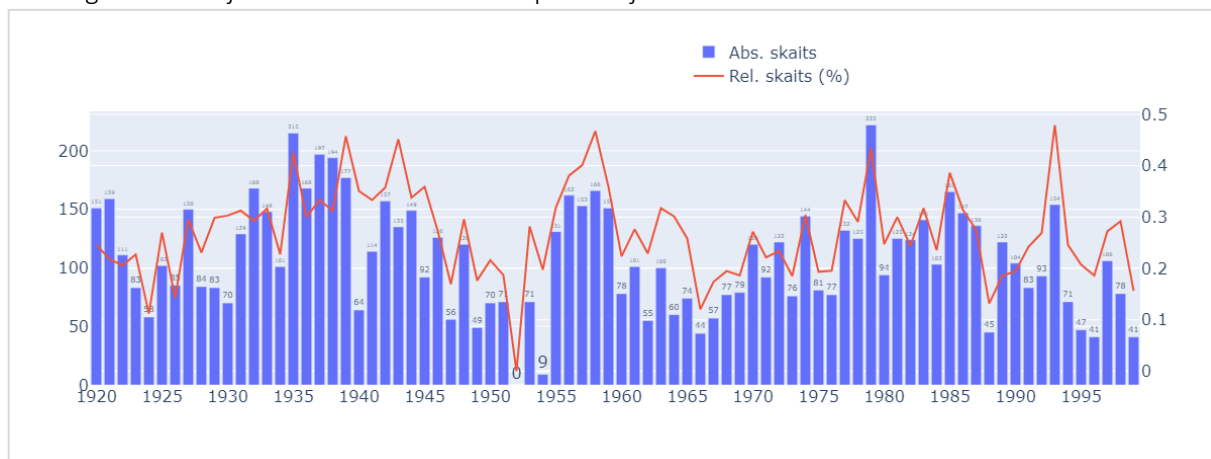
11. diagramma. Dabas parādību pieminējumu skaits (relatīvais): biežāk lietoti koncepti

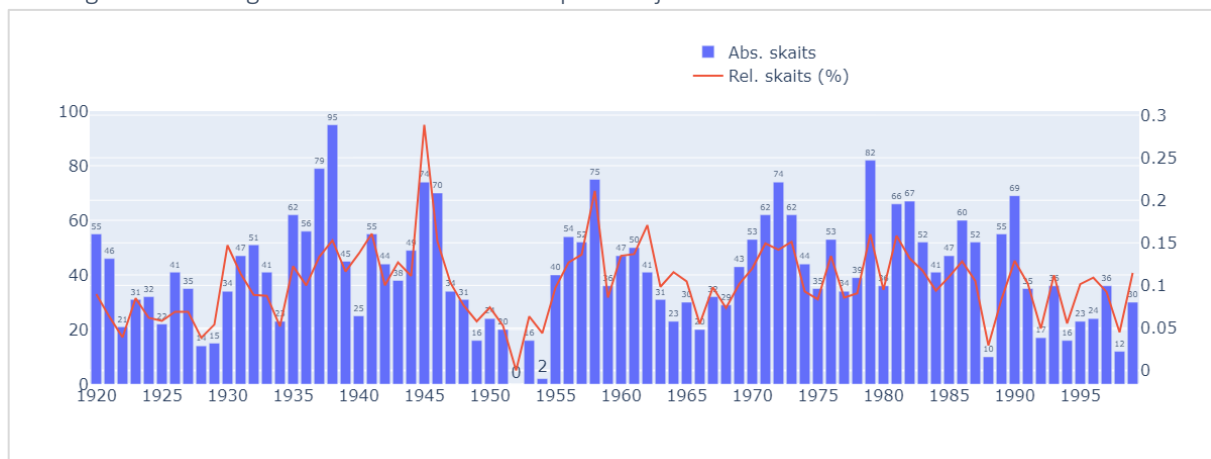
12. diagramma. Dabas parādību pieminējumu skaits (cik dokumentos): biežāk lietoti koncepti

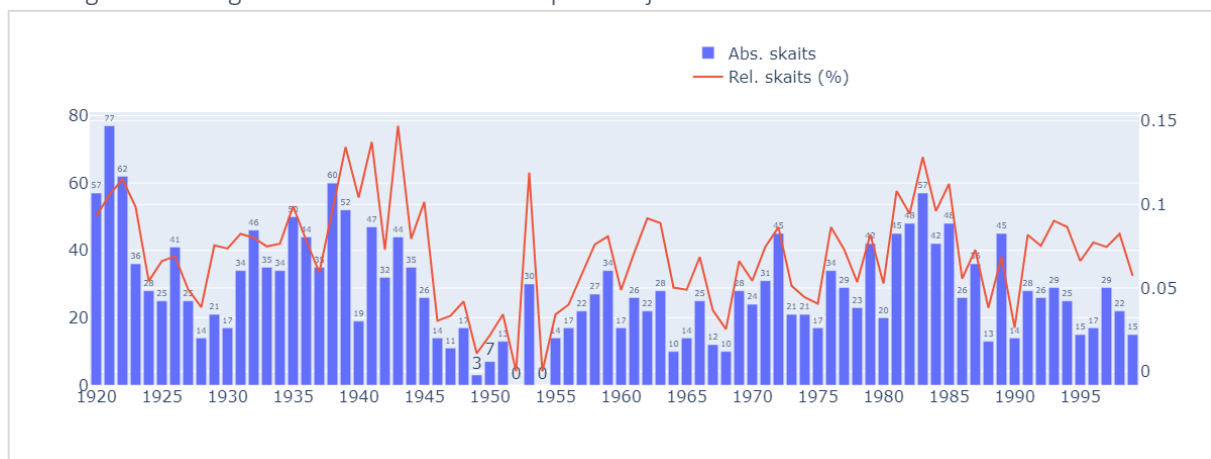
13. diagramma. Vējš: absolūtais un relatīvais pieminējumu skaits

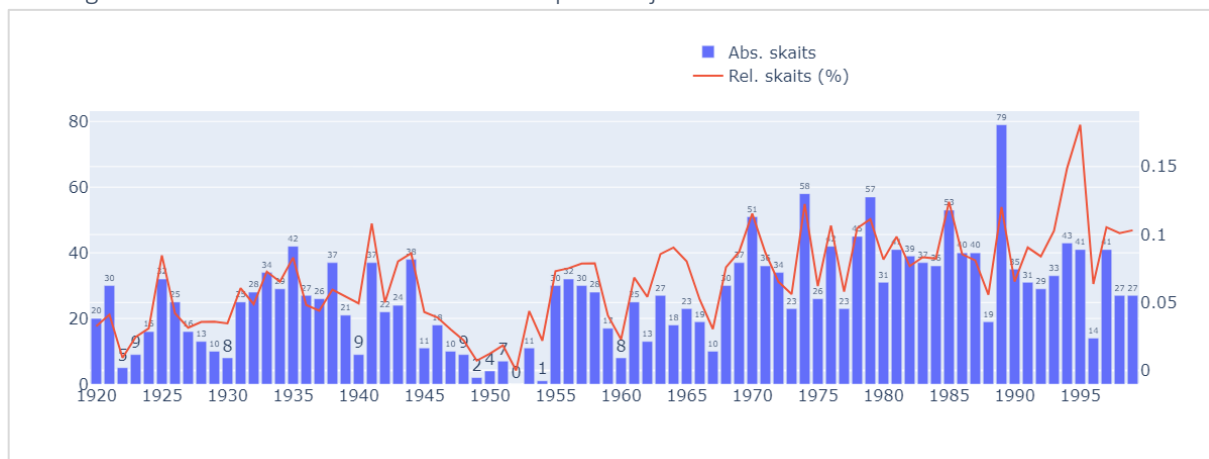
14. diagramma. Sniegs: absolūtais un relatīvais pieminējumu skaits

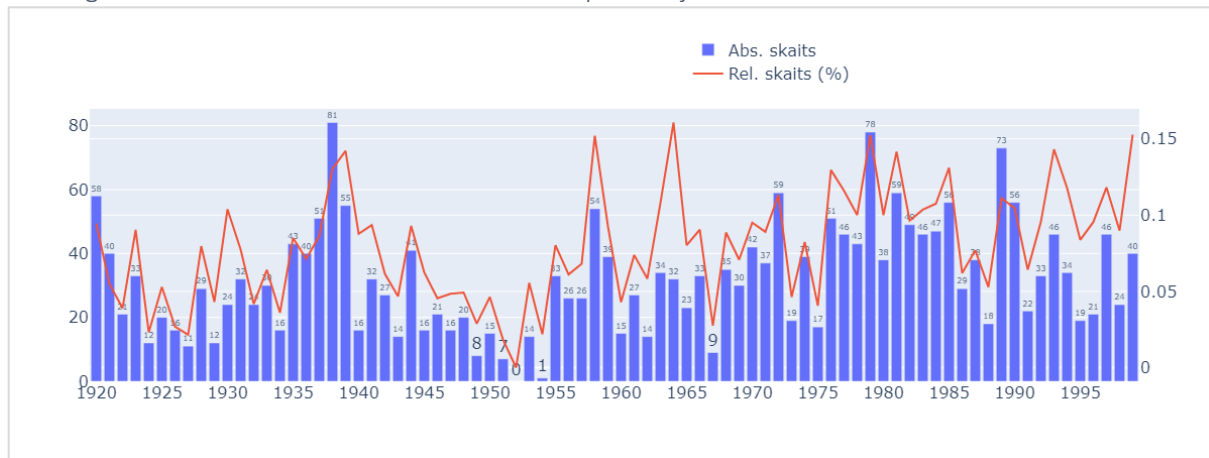
15. diagramma. Migla: absolūtais un relatīvais pieminējumu skaits

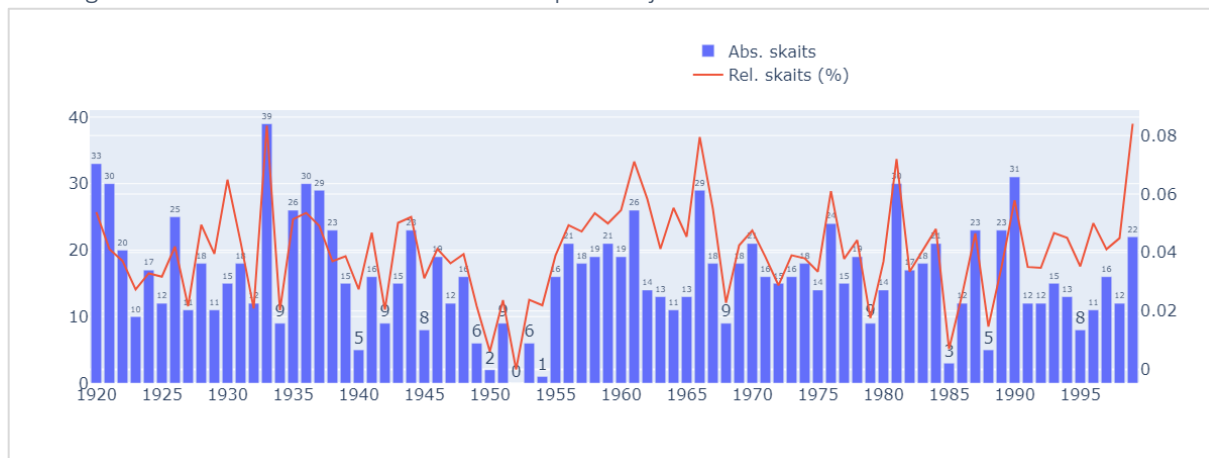
16. diagramma. Lietus: absolūtais un relatīvais pieminējumu skaits

17. diagramma. Mākonis: absolūtais un relatīvais pieminējumu skaits

18. diagramma. Ledus: absolūtais un relatīvais pieminējumu skaits

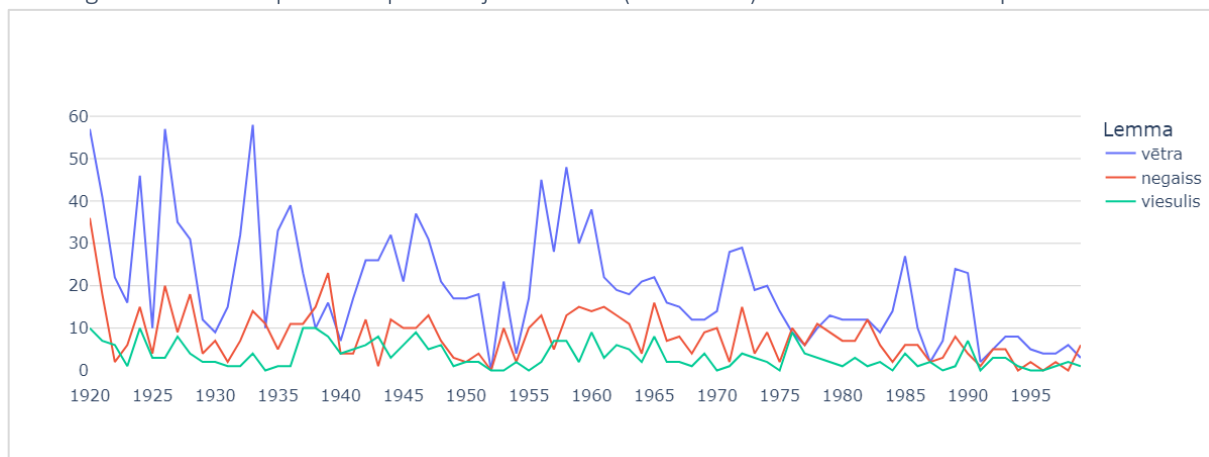

(c) Retāk pieminētās dabas parādības

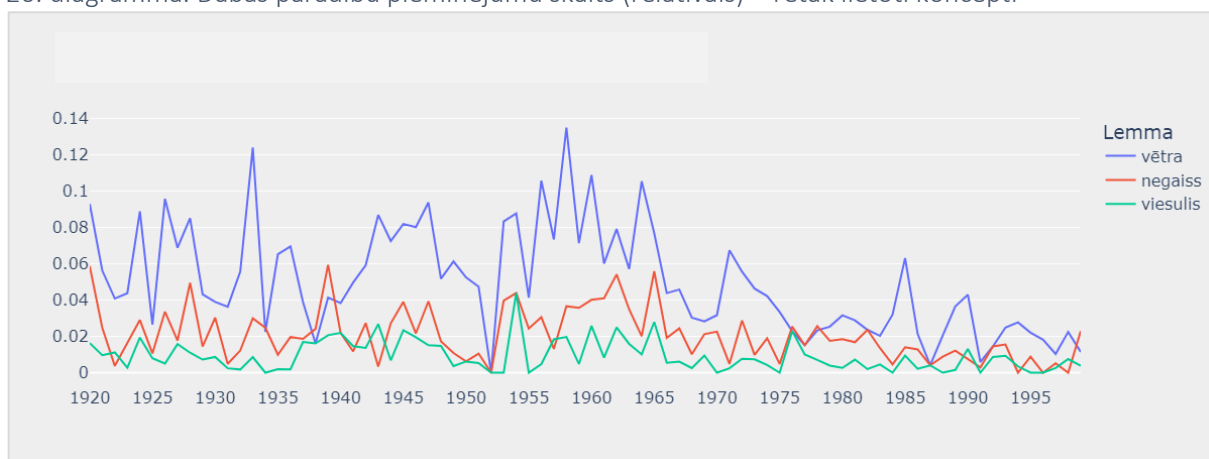
Salīdzinot ar leksēmām “vējš”, “sniegs”, “mākonis”, “migla”, “ledus”, “lietus”, tādi vārdi kā “sniegpārsla”, “leduspuķe”, “zibens”, “pērkons”, “negaiss”, “viesulis”, “sarma”, “krusa”, “atkusnis” tiek lietoti daudz retāk: “zibens” (691 pieminējumi), “vētra” (646), “putenis” (606), “pērkons” (552); vēl retāk – “varavīksne” (257), “krusa” (216), “sarma” (157), “atkusnis” (60), “sniegpārsla” (68), “leduspuķe” (44). Daļa minēto konceptu uzskatāmi par šaurākiem jēdzieniem, kas pakārtoti biežāk lietotajiem vispārīgākajiem jēdzieniem; piemēram, vispārīgākā kategorijā sniegs “sniegs” iekļaujas šaurāki jēdzieni “sniegpārsla”, “putenis”. Retāk lietotu konceptu vidū ir dabas parādības, kuras sastopamas retāk nekā vējš vai lietus, piemēram, “zibens”, “varavīksne”. Visos gadījumos jēdzienam semantiskā ietilpība ir mazāka, metaforiska lietojuma areāls šaurāks.

Interesants izņēmums ir leksēma “**vētra**”, kas ir uzskatāma par kategorijas “vējš” pārstāvi ar šaurāku nozīmi, tomēr šī jēdziena lietojuma rādītāji visā 20. gadsimta gaitā (izņemot 50. gadu sākumu un 90. gadus) bijuši salīdzinoši augsti – kopumā 646 pieminējumi, gandrīz sasniedzot biežāk lietoto jēdzienam pieminējumu apmēru. Raksturīgi, ka jēdzienam īpaši iecienījuši atsevišķi autori. Augstākie rādītāji **1933.**, **1920.** un **1926.** gadā; visos minētajos gados nozīmīga ietekme bijusi Aspazijas krājumiem. 1920. gadā no 57 “vētras” pieminējumiem 30 ir Aspazijas, 22 – Jāņa Sudrabkalna (pārējie: 2–2–1); 1926. gadā no 57 pieminējumiem 20 no pieder Viktoram Eglītim, 17 – Aspazijai (pārējie: 14–3–3); 1933. gadā no 58 pieminējumiem 20 pieder Aspazijai (pārējie: 17–13–7–1). 1936. gads ar 39 pieminējumiem ierindojas tikai astotajā vietā, taču Aspazijas krājumā arī šajā gadā 24 “vētras” pieminējumi. Savukārt 1924. gadā, kurš ar 46 pieminējumiem kopumā ierindojas sestajā vietā, atrodami 29 Viktora Eglīša “vētras” pieminējumi. “Vētras” popularitātes fakts ir ievērojams cēlonis arī tāpēc, ka vētra ir vēja paveids, un šī jēdziena izplatība vairāku autoru darbos vēl vairāk izceļ “vēja” semantiskā lauka būtisko lomu 20. gadsimta latviešu dzejas valodas leksikā. Tomēr jāsecina, ka 90. gados “vētras” nozīme ievērojami samazinājusies: 1990. gadā vēl uzskaitīti 23 pieminējumi (augstākais rādītājs – Cecīlijai Dinerei (12), savukārt no 1991. līdz 1999. gadam nevienā no gadiem nav konstatējami vairāk nekā astoņi pieminējumi.

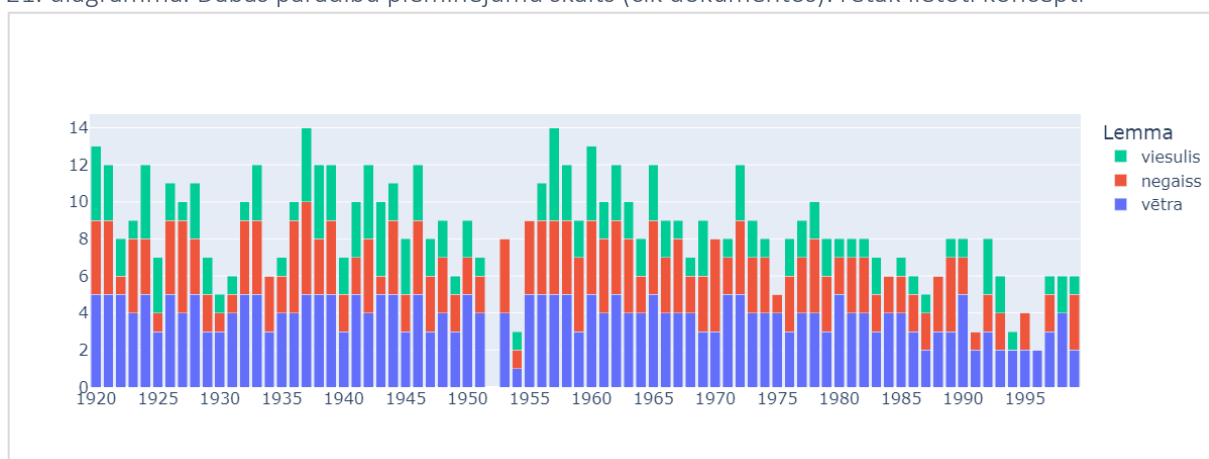
19. diagramma. Dabas parādību pieminējumu skaits (absolūtais) – retāk lietoti koncepti

20. diagramma. Dabas parādību pieminējumu skaits (relatīvais) – retāk lietoti koncepti

21. diagramma. Dabas parādību pieminējumu skaits (cik dokumentos): retāk lietoti koncepti

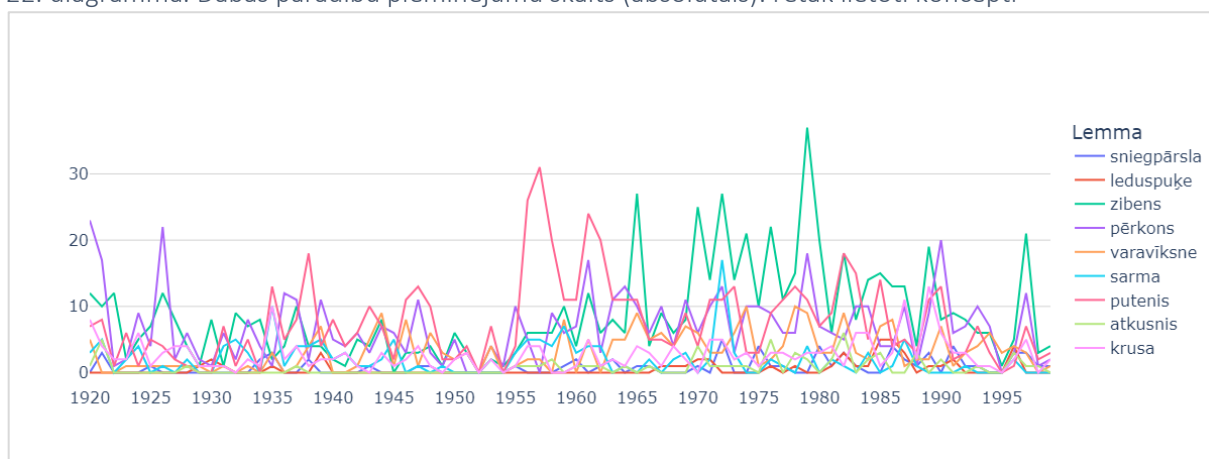

Leksēmu “zibens”, “pērkons”, “putenis” lietojums laika gaitā ir ļoti nevienmērīgs, bet reti pārtrūkst pavisam. **“Zibens”** (kopā augstākie pieminējumu rādītāji ir 1979., 1965. un 1972. gadā (attiecīgi 37–27–27 pieminējumi). Raksturīgi, ka koncepts nozīmīgāks atsevišķiem autoriem. Piemēram, no 1979. gada pieminējumam 12

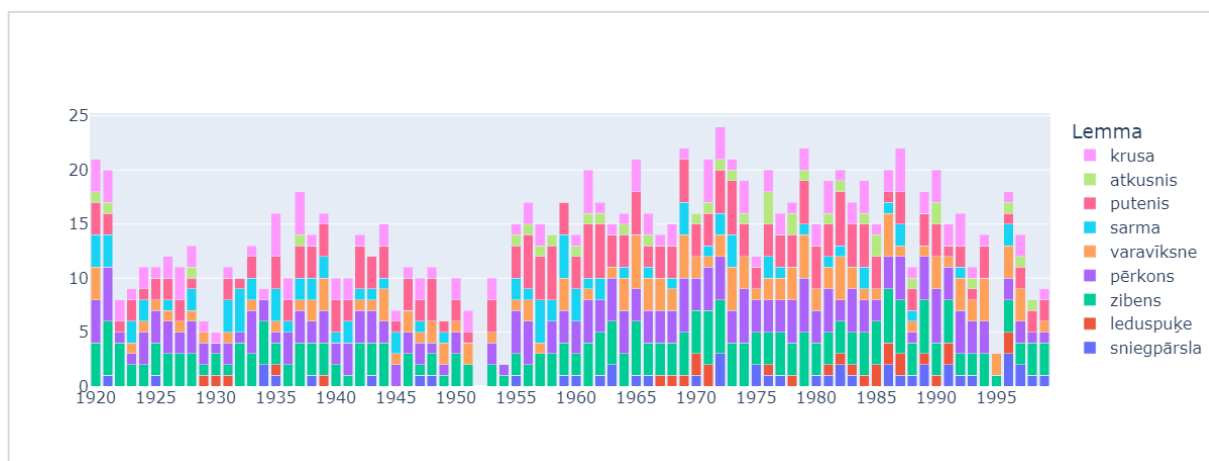
un 11 pieder Velgai Krilei un Jānim Peteram. Aplūkojot krājumus ar lielāko “zibens” pieminējumu skaitu, Kriles grāmatas ierindojas 1., 6., 8. un 13. vietā (Krile 1979, 1976, 1982, 1989). Tikai 1945. gadā vispār nav “zibens” pieminējumu. Leksēmas **“pērkons”** augstākie rādītāji 1920., 1926. un 1990. gadā (attiecīgi 23–22–20 pieminējumi). Krājumu aspektā augstākie rādītāji (10–14 pieminējumi) pieder Viktoram Eglītim (Eglītis 1926), Aspazijai (Aspazija 1920), Jānim Sudrabkalnam (Sudrabkalns 1947), Uldim Bērziņam (Bērziņš 1990), Mārim Čaklajam (1997). Ir trīs gadi, kuros “pērkons” nav minēts (1951., 1957., 1995.). Leksēmas **“putenis”** augstākie rādītāji novēroti 1957., 1956. un 1961. gadā (31–26–24) pieminējumi. Krājumu aspektā augstākie rādītāji ir Laimonim Vāczemniekam (15) (Vāczemnieks 1957), Skaidrītei Kaldupei (11) (Kaldupe 1985) un Fridriham Gulbim (11) (Gulbis 1935). Ir tikai pieci gadi, kuros “putenis” netiek minēts ne reizi (1929., 1930., 1934., 1954., 1995.).

Tādi jēdzieni kā “sniegpārsla”, “varavīksne” un “krusa” viena gada ietvaros tiek lietoti vēl mazāk reizi. Leksēmas **“sniegpārsla”** augstākie rādītāji ir 1972., 1975., 1980. 1991. un 1986. gadā – tikai 4–5 reizes; 44 gados no 79 gadiem tā nav sastopama vispār. Leksēma **“varavīksne”** 9–10 reizes izmantota 1974., 1978., 1982., 1965., 1979. un 1944. gadā; 13 gados nav sastopama. Leksēmas **“atkusnis”** lietojumā augstākie rādītāji sasniedz 5–6 pieminējumus (1982., 1976. un 1921. gadā); 47 gados tā nav sastopama. Leksēma **“leduspuķe”** uzskatāma par ļoti reti sastopamu: augstākie rādītāji sasniedz 2–3 pieminējumus; 56 no 79 pētītajiem gadiem tā nav sastopama.

22. diagramma. Dabas parādību pieminējumu skaits (absolūtais): retāk lietoti koncepti

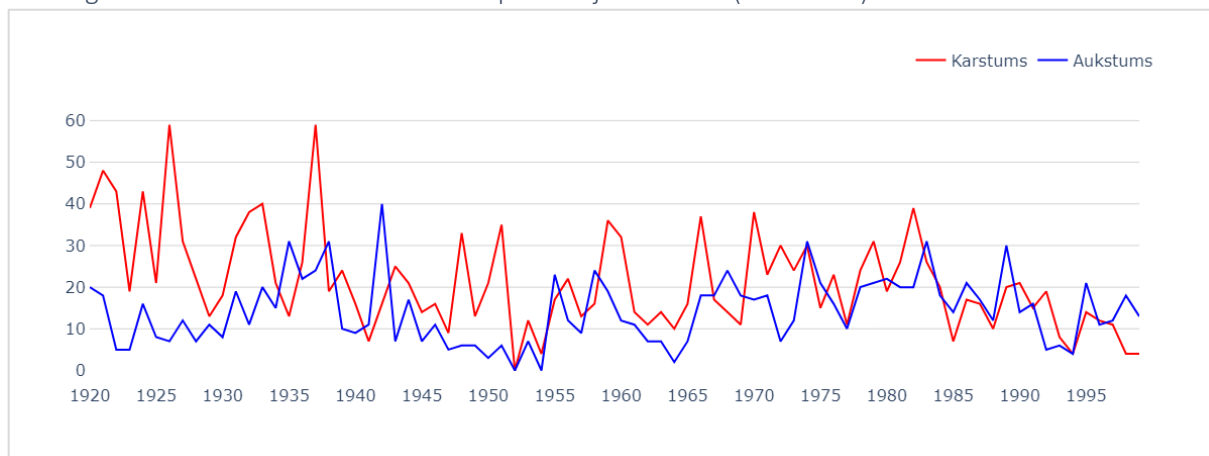
23. diagramma. Dabas parādību pieminējumu skaits (cik dokumentos): retāk lietoti koncepti

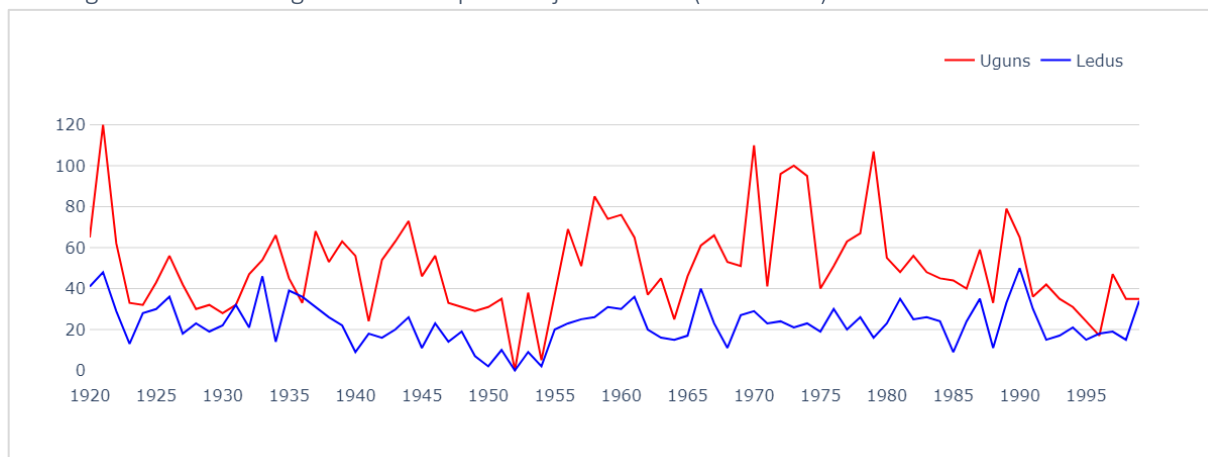
(d) *Temperatūras jēdzieni*

Viens no plašākiem semantiskajiem laukiem, ar kuriem saistītas dabas parādības, ir temperatūras lauks. Turpmākā pētījumā būtu lietderīgi plašāk pētīt ar siltumu un aukstumu saistītās leksikas izplatību, pētot ne vien dzejas temperatūru kā tādu, bet, piemēram, tās saistību ar noskaņojumu dzejā. 24. un 25. diagramma rāda mērījumus, kas veikti, uzskaitot burtu virkņu “karst”, “aukst”, “gun”, “led” pieminējumus korpusā. Veicot šos mērījumus, veikta datu tīrīšana, atmetot leksēmas, kuras satur šos celmus, bet nozīmes ziņā neatbilst meklētajiem nojēgumiem. Uzlūkojot tikai šeit minētos celmus, varētu secināt, ka ar karstumu saistīti jēdzieni lietoti biežāk. Tomēr jāņem vērā, ka tie ir tikai atsevišķi piemēri un, modelējot temperatūras kopējo ainu, būtu nepieciešams atlasīt lielāku skaitu konceptu. Tā, piemēram, vārda “auksts” zemais pieminējumu skaits 20. gados šķietami liecina, ka aukstums nav aktuāls, taču jāņem vērā, ka šajā laikā bieži lietota leksēma “salts”. Veicot rūpīgu konceptu atlasīšanu un mērījuma modelēšanu tomēr būtu iespējams veidot burtiskas tekstu karstuma kartes.

24. diagramma. Celmu “karst” un “aukst” pieminējumu skaits (absolūtais)

25. diagramma. Celmu “gun” un “led” pieminējumu skaits (absolūtais)

2.3.2. Atsevišķu konceptu salikteņu izplatība

Kā plašāk aprakstīts 2.2.2. apakšnodaļā, izmantojot vārda lemmu kā skaitāmo vienību, bez ievēribas paliek uz meklētā substantīva celma veidotie adjektīvi, adverbi un verbi, kā arī salikteņi, kuru sastāvā ir meklētais celms. Šajā darbā netiek veikta visu formu padziļināta analīze, ilustrācijai sniedzot plašāku ieskatu ar leksēmām “mākonis” un “vējš” veidoto salikteņu klāstā.

Leksēmas “Mākonis” salikteņu uzskaitījums demonstrē, cik lielā mērā statistiskos rādītājus varētu izmainīt salikteņu iekļaušana: lemma “mākonis” kopumā pieminēta 2551 reizes, bet atrodami vēl vismaz 115 salikteņi (vārdu sarakstu skat. 5. tabulā). Tiesa, mākoņa tēls salikteņu veidošanas ziņā bijis īpaši iecienīts, citu dabas parādību vidū salikteņu daudzveidība ir mazāka. Ar vārdu “vējš” veidoti 37 salikteņi ar leksēmu “vējš” vārda sākuma daļā: “vējdzirnavas”, “vējlukturis”, “vējrādis”, “Vējamāte”, “Vējmāte”, “Vēju-māte”, “vējabrālis”, “vējameita”, “vējpuikas”, “vējgrābslis”, “vējapūta”, “vējpūtis”, “vējpūsma”, “vējplūsmas”, “vējputenis”, “vējputeņsniegs”, “vējputeņnakts” “vējriteņi”, “vējragi”, “vējastripas”, “vējdēļi”, “vējslotas”, “vējuslotas”, “vējasuns”, “vējsuns”, “vējzirgs”, “vējauļotāji”, “vējziedi”, “vējziedis”, “vējroze”, “vējakaņepe”, “Vējzaķsala”, “vējablūzes”, “vējagars”, “vējastikls”, “vējjaka”, “vējapistle” (daļai vārdu diskutējams, vai tie attiecināmi uz vārda “vējš” semantisko lauku). Veidoti arī 25 salikteņi, kur leksēma “vējš” atrodas salikteņa beigu daļā (sastopamas gan vienskaitļa, gan daudzskaitļa formas): “aizvējš”, “bezvējš”, “caurvējš”, “pretvējš”, “ceļavējš”, “austrumvējš”, “dienvidvējš”, “ziemeļvējš”, “rietumvējš”, “vakarvējš”, “naktsvējš”, “vasarvējš”, “rudensvējš”,

“janvārvējš”, “aprīlvējš”, “ziedoņvējš”, “jūrasvējš”, “purpurvējš”, “rādiļvējš”, “rotaļvējš”, “likteņvējš”, “viesuļvējš”, “virpuļvējš”, “zemesvējš”, “tuksnešvējš”.

5. tabula. Ar vārdu “mākonis” veidotie salikteņi

Forma, krāsa, vispārīgi	Dabas objekti, parādības	Augi, dzīvnieki, būtnes, to daļas	Personifikācijas, ķermeņa daļas	Cilvēka radītas lietas, būves
mākoņvāls mākoņgrēda(as) mākoņmala mākoņmalīņa mākoņsprauga mākoņstarpa mākoņplaisa(as) mākoņslejas mākoņstrēle(es) mākoņklučī mākoņblāķī mākoņplūsmas mākoņstūris mākoņplūksna mākoņdaudzums purpurmākoņi mākoņuzilās mākoņmelnas sudrabmākonis mākoņlentas mākoņloki mākoņsteigums mākoņrindas mākoņplīva(as) mākoņplūksnāji mākoņlēveri mākoņvija(as) mākoņvijīņa minimākonītis vakarmākoņi nakstmākonis	mākoņkalns(i) aizmākoņkalnos mākoņstrauti mākoņdūmi mākoņtvans mākoņlavīnas mākoņsniegi pērkonmākonis mākoņsala mākoņsniegi mākoņmeži mākoņlauks mākoņklaidis puteņmākonis mākoņēnas	mākoņkoki mākoņozoli mākoņzars mākoņpuķes mākoņpūkas mākoņpūkota mākoņzvēri mākoņputns(i) mākoņzirgs(i) mākoņlīdaciņas mākoņvērši mākoņaitas mākoņčūska mākoņvistas mākoņlāči mākoņbiedi archeopteriksi- mākoņi	mākoņsieva(as) mākoņmāte mākoņvecis mākoņlaiivnieks mākoņraganas mākoņplāvējs mākoņstūmējs mākoņmiesa mākoņplaksti mākoņzobi mākoņsejas	mākoņsega(as) mākoņmaiss mākoņkuģi mākoņbarkas mākoņflotiljas mākoņposti mākoņlaiva(as) mākoņburas mākoņtikli mākoņvadi mākoņstikls mākoņkrīts mākoņsodrēji mākoņjumts mākoņrežģi mākoņvaski mākoņmilti mākoņšķīlas mākoņskrandas mākoņielāpi mākoņpils(is) mākoņvaiņagi mākoņtorņi mākoņrija mākoņgrodi mākoņvelves mākoņgatve mākoņsienas mākoņkāpes
			Abstraktas entitātes	
			mākoņintriga mākoņvārdi mākoņdzeja mākoņelēģija mākoņbars(i) mākoņcilts	

Salīdzinot salikteņu veida un izplatības atšķirības dažādu dabas parādību jēdzienu vidū, novērojams, ka salikteņu veidošanu visdrīzāk ietekmē tādi apsvērumi kā konkrēta vārda labskanība un piemērotība kombinēšanai ar citiem vārdiem. Mākoņi, iespējams, tieši to izskata dēļ bijuši pievilcīgi vizuālā līdzībā balstītu metaforu veidošanai. Leksēma “vējš”, kas apzīmē neredzamu dabas parādību, vairāk tikusi saistīta ar vārdiem, kas precizē norises laiku, virzienu, temperatūru, intensitāti; lielāka daļa salikteņu šeit ir nevis jaunizveidoti tēlaini vārdi, bet reālu priekšmetu nosaukumi. Uzskaitot šos vārdus kopējā statistikā, aktuāls būtu jautājums, vai attiecināmi visi vārdi, kuri satur interesējošā jēdziena celmu (tostarp, piemēram, “ledusskapis”, “lietussargs”).

3. NODAĻA. DABAS PARĀDĪBU METAFORU LIETOJUMS “20. GADSIMTA LATVIEŠU DZEJAS KORPUSĀ” KONCEPTUĀLĀS METAFORAS TEORIJAS KONTEKSTĀ

3. nodaļā veikta dabas tēlu lietojuma kvalitatīva analīze, izmantojot “Latviešu dzejas korpusa” piemērus. Autore nošķīrusi dabas pieminējumu izmantojumu tiešā nozīmē, dabas tēla kā metaforas mērķjomas izmantojumu (3.2. apakšnodaļa) un dabas tēla kā metaforas avotjomas izmantojumu (3.3. un 3.4. nodaļa). Tēmas fokusēšanas nolūkā visā analīzes gaitā izmantoti galvenokārt “sniega” tēla lietojuma piemēri; 3.4. nodaļā veikta ar “sniegu” saistīto konceptuālo metaforu grupēšana (tīklojumu identificēšana) un padziļināta izpēte.

Lai kontekstualizētu dabas motīvu pētījumu lauku, 3. nodaļas 3.1. apakšnodaļā atrodams ieskats līdzšinējā dabas motīvu pētniecībā latviešu dzejas recepcijā. Aplūkotie viedokļi liecina, ka dabas tēla kā metaforas un simbola analīze un tā pretstatīšana empīriskam vērojumam latviešu dzejas analīzē pazīstama jau kopš 20. gadsimta sākuma, diskusija turpinājusies arī vēlāk, pārformulējot problēmu atbilstoši sava laika literatūrkritikas un teorijas aktualitātēm. 20. gadsimta latviešu literatūrkritiķi pievērsušies arī dabas tēlu oriģinalitātes jautājumam un nonākuši pie atziņām, kas sasaucas ar konceptuālās metaforas teorijā pausto, – biežs motīva lietojums veicina jēdziena nonivelēšanos, tajā pašā laikā talantīgi autori vecās metaforas spēj pārradīt no jauna, novatoriski vai neparasti aktualizējot senāk radītos tēlus.

Nereti ir sarežģīti vai neiespējami dzejoļa struktūrā nošķirt metaforisku un tiešās nozīmes lietojumu, īpaši laikmetīgajā dzejā (latviešu dzejā arvien izteiktāk, sākot ar 20. gadsimta 60. gadu beigām). Tēlojot apkārtnes un dabas ainavu, tiek veidota noteikta noskaņa, atmosfēra, kas lasītājā raisa asociācijas ar mieru vai trauksmainību, prieku vai skumjām, aizgrābtu pacilātību vai izmisumu, vienlaikus dzejas empīriskā izpētē šīs asociācijas nav vienmēr fiksējamas kā objektīvi novērojumi, drīzāk tās ir atkarīgas no lasītāja interpretācijas. Lietojumu tiešā vai pārnestā nozīmē nereti nav produktīvi traktēt kā bināru: var sacīt, ka tiešā un pārnestā nozīme iezīmē divas vispārīgas lomas, bet, analizējot konkrētus piemērus, starp tām graduāli nošķiramas vairākas pakāpes jeb vairāki nozīmes pārnese līmeņi, sākot ar dabas tēla tiešu izmantojumu apkārtnes raksturošanai, dabas tēla un emocionālā stāvokļa sapludināšanu dzejoļa poētiskā un beidzot ar dabas tēla kā abstrakcijas instrumentālu izmantojumu. Laikmetīgajā dzejā apkārtnes tēlojuma un emocijas vai idejas paralēlisms nereti ir netiešs, noģiedams.

Dažādos dzejoļos dabas parādību konceptiem var būt ļoti atšķirīga semantiskā slodze – dabas parādības un laika apstākļi var tikt vien pieminēti, iezīmējot notikumu norises laiku un apstākļus, citviet tiek mērķtiecīgi izstrādāti plaši dabas vai pilsētvides tēlojumi, kuros dabas parādības pašas kļūst par metaforas priekšmetu (mērķjomu) vai iekļaujas plašās alegoriskās konstrukcijās. Shematisks nošķīrums tomēr ļauj strukturētāk interpretēt nozīmes pārnesuma tropus un, iespējams, sniegt noderīgus pieturas punktus turpmākai niansētākai dzejas nozīmes veidošanās parādību analīzei. Nošķīrumam ir būtiska nozīme, apsverot pārmaiņas dabas tēla izmantojuma stratēģijās un poētiskajā domāšanā kopumā.

Apjomīgākais empīriskās izpētes darbs veikts 3. nodaļas 3.3. un 3.4. apakšnodaļā, raksturojot dabas tēlus kā konceptuālu metaforu avotjomas un grupējot leksēmas “sniegs” konceptuālo metaforu mērķjomas, atklājot sazarotu metaforu tīklojumu, kurā pārklājas baltās krāsas, ētisko ideālu, ziemas skarbuma, dzīves grūtību, gadalaiku rituma, nāves un citi nozīmju lauki. Viena no konceptuālas metaforas pazīmēm ir tās produktivitāte, jaunu metaforisku valodas izteikumu ģenerēšanas potenciāls. Kā iepriekš norādīts 1.5. apakšnodaļā, saskaņā ar Leikofa un Tērnera argumentāciju lielākā daļa poētisko metaforu tiek veidotas, izmantojot konceptuālu metaforu ietvarus – šīs metaforas paplašinot, izstrādājot detalizētāk, apšaubot vai savienojot vienā saliktā nojēgumā vairākas metaforas. Tā kā empīriski fiksējamas vienīgi konceptuālu metaforu valodiskās izpausmes, nevis konceptuālās metaforas pašas, to analīze tomēr saistīta ar vairākām metodoloģiskām problēmām, kas arī aplūkotas 3. nodaļas 3.3. apakšnodaļā.

3.1. Dabas reprezentācijas tematika latviešu dzejas recepcijā

Dabas reprezentācija latviešu prozā un dzejā ietver daudzveidīgu tēmu loku, kas 20. un 21. gadsimtā bieži saistījies literatūrkritiķu un pētnieku interesi. Ņemot vērā plašo dabas motīvu izplatību latviešu dzejā, varētu vēlēties vairāk sistemātisku pētījumu, taču ir atrodami neskaitāmi konkrētiem autoriem, darbiem un tēliem veltīti akadēmiski raksti un pieminējumi publicistikā. Dabas reprezentācija dzejā tikusi skatīta dažādu tradīciju kontekstā: dzejas poētikas, semantikas, stilistikas, kā arī ekokritikas un vides humanitāro zinātņu kontekstā. Dabas tematikas ietvarā var aplūkot vispārinātas stihijas (zeme, gaiss, ūdens, uguns), konkrētus ģeoloģiskus un hidroloģiskus objektus (kalns, jūra, upe, ezers u.c.), dabas parādības, laika apstākļus, klimatu, vispārīgi dzīvniekus vai

augus, konkrētus dzīvniekus vai augus, visbeidzot cilvēka attieksmi pret dabu, attiecības ar dabu, šo attiecību vēsturi.

Dabas motīvi ir nozīmīgi lielā daļā latviešu tautasdziesmu (Kursīte 2020), tāpēc daudz akadēmisku publikāciju un studiju darbu veltīti dabas tēlojumam dainās (Rūķe-Draviņa 1986; Upeniece 2003; Vācere 2012; Reidzāne 2015; Kursīte 2018, 2020). Par tropiem Raiņa dzejā izvērsti rakstījusi Kursīte (Kursīte 1996), par tropiem Ojāra Vācieša dzejā – Valdis Ķikāns (Ķikāns 2007); plašāks teorētisks metaforisku tropu konstruēšanas tvērums atrodams Rutas Veidemanes darbos (piemēram, Veidemane 1977a).

Lai kontekstualizētu metaforiska dabas tēla analīzi konceptuālās metaforas skatījumā, 3.1. apakšnodaļā autore sniedz ieskatu dažās ar dzejas dabas tēliem saistītās diskusijās: uzmanība tiek vērsta uz dzejas recepcijas piemēriem, kuros dzejas dabas tēli tiek skatīti saistībā ar tropu (metaforas, simbola) novatorismu. Ielūkojoties tajā, kā dabas reprezentācijas dzejā tikušas vērtētas 20. gadsimta literatūrkritikā – laikposmā, kurā tiek diskutēts par šajā darbā skatītā dzejas korpusa autoriem –, varam atrast gan dabas dzejas cildinājumus un dokumentējošus, deskriptīvus apskatus, gan programmatiskas ievirzes pārspriedumus par to, kādam būtu jābūt dabas tēlojumam. Uz vērtējumu orientētās literatūrkritikas publikācijās dabas motīvu iztirzājumā pastāvīgi klātesoša bijusi arī diskusija par trafareto un oriģinālo.

Jau 20. gadsimta 20. un 30. gadu kritikas redzes lokā ir jautājums par dabas tēlu reālismu un metaforisku simbolismu. Roberts Klaustiņš apjomīgā apcerē “Friča Bārdas romantika un estētika” definē impresijas un simboliska tēla nošķirumu: “Impresija ir ļoti spilgts, sīks, niansēs noturēts dabas novērojums, kas organiski saistīts ar pašu dabu, nācis mākslinieka apziņā ar jūteklju palīdzību, ārējs, izmeklēti pārspīlēts.” (Klaustiņš 1924a: 374) Impresija vairās no reālistiskā un tipiskā, tomēr tā ir tēla veids, kas “dzimst ārpasaulē, nevis dvēseles un jūtu dzīvē” (turpat). Klaustiņš pieskaita Bārdu jaunromantiķiem un simbolistiem, un Bārdas attieksme pret dabu šeit tiek raksturota kā pretēja reālistiskajam, naturālistiskajam un impresionistiskajam: “Bārdam daba tikai liela līdzība, liela metafora, kuŗas iemīlētos tēlus ciešā saskaņā ar gara dzīvi viņš pūlas pacildināt simbolu godā.” (Klaustiņš 1924a: 375) Bārda “pārvērš dabu par mītu [...]. Daba nežēlīgi apcirpta un reducēta uz vismazāko.” (Klaustiņš 1924c: 611). Tajā pašā laikā Klaustiņš uzsver, ka Bārdas dzejas tēlainība cieši saistīta ar pārdzīvojumu, kuru dzejnieks pieredzējis, esot ciešā saskarsmē ar dabu: “[...] katra glezna, vārds, salīdzinājums, katra metafora, epitets un simbols Bārdas sirdī daudzkārtīgi pārdzīvots

[..]. Kāds neredzams un nepārvarams spēks velk viņu pie zemes, ziedu, zāļu un smilgu perspektīvā, lai īsti dzīvnieciskā pretstatā pārdzīvotu to neizsakāmo intuīcijas un sintēzes mulsinājumu [..]. Tīri fiziskais un fizioloģiskais, ne tikvien psiholoģiskais tiek intuitīvi apgarots, apskaidrots, un dziļu, nevairāmu jūtu apdvests un apgaismots.” (Klaustiņš 1924b: 446)

Lūkojoties no tropu klasifikācijas skatpunkta, Klaustiņš akcentē, ka Bārdas dzejoļi sastāv no metaforām, tādējādi tās zaudē parasto nozīmi, kļūst vispārējas, atkārtojas – “iegūst vairāk simbola nozīmi” (Klaustiņš 1924c: 609). Arī Bārdas personifikācija Klaustiņa ieskatā nav klasiska personifikāciju mozaīka, kāda novērojama Rainim un Plūdonim. Visbeidzot, ievērības cienīgs ir fakts, ka Klaustiņš, nosaucot Bārdam raksturīgus simbolus, kā pašsaprotamu faktu min to, ka “ziema”, “sals”, “krusa” ir “visa ļaunā un briesmīgā simboli” (turpat: 614).

Vitolds Valeinis 1956. gadā publicētajā rakstā “Dažas piezīmes par dabas dzeju” formulē preskriptīvus principus, kas raksturo vēlamo dabas tēlojuma veidu 50.–60. gadu poētikā, proti, vajadzīga gan jutīga dabas parādību uztvere, gan dzejas tehnika; nepieciešama asociatīva sasaistīšana ar sabiedrības un psiholoģiskiem procesiem, tomēr izvairoties no dekadences. “[P]ēdējā laikā ar palu ūdeņu spēku mūsu dzejā ieklūstot intīmajai un dabas lirikai,” viņš raksta, “vairojas dabas iespaidu atveidotāji noskaņu dzejoļi, kuros autori ne katreiz spēj pacelties pāri vienkāršam sajūtu, iespaidu atgleznojuma lokam” (Valeinis 1956: 2). Valeinis brīdina autorus, ka nedrīkst slīgt “seklā impresionismā” – precīza dabas iespaidu uztvere un savākšana esot tikai viens no dabas dzejas priekšnoteikumiem – mākslinieciski augstvērtīgā dzejā dabas tēlojums asociatīvi saistāms ar “nozīmīgiem procesiem sabiedriskajos strāvojumos, cilvēka psihē un attieksmēs” (turpat). Tomēr jāizvairās no dabas saistīšanas ar vientulību un slimīgu nogrimšanu sevī, kā tas tiek darīts reakcionārā romantisma un dekadentu dzejā; tā vietā dzejai jāatspoguļo veselīgais, aktīvais, radošais dzīves uztveres veids, jātēlo dzīves plašums un nākotnes perspektīva. Vienlaikus Valeinis brīdina no atsevišķu vispārinājumu pārmērīgas ekspluatēšanas (piemēram, pavasari vienmēr saistot ar “dzīves pavasari”).

Turpmākajos gados rakstītajās kritikās Valeinis seko minētajai estētiskajai programmai. Atskatoties uz 50. gadu dzeju, viņš raksta, ka, piemēram, dzejā par Latvijas mežiem var parādīt mežus kā “piestrāvētus ar bijušo, neatgriežamu mūžu “skaistumu”” (kā buržuāziskajā “tēvzemes dzejā”), bet var tvert mūsdienīgi – “no darbīgā cilvēka un viņa nākotnes viedokļa” (Valeinis 1960: 2). Savukārt 1970. gadā,

raksturojot aizvadīto 15 gadu dzejas procesa attīstību, Valeinis secina, ka kopš personības kulta likvidēšanas novērojams subjektīvās jūtu lirikas atplaukums – vislielākā rosme vērojama intīmajā un dabas lirikā (Valeinis 1970). Šī laika kritikai raksturīga partejiskuma aspekta mazināšanās, vairs nepieprasot, lai dabas dzeja izvairītos no skumjiem motīviem un būtu galvenokārt sociāli nozīmīga. Priekšplānā izvirzās dabas tēla uzbūves smalkākas nianses, piemēram, diskutējot par to, cik liela tēla nosacītības pakāpe ir pieņemama un kādos gadījumos tēlā atļauts novirzīties no vārda pamatnozīmes (Valeinis 1967). Pēc stingro sociālistiskā reālisma estētikas kanonu aprobēšanas kopš 20. gadsimta 60. gadu beigām latviešu prozas un dzejas kritikā vērojama pretstraume – bažas par vienveidību, jaunas izteiksmes un dabiskuma meklējumi, piemēram, tiek izteikti aicinājumi ciešāk vienoties ar dzīves realitāti, izvairīties no pārmērīga “metaforizējuma”, tāpat ieteikts vairāk akcentēt vēsturisko un folklorisko atmiņu (Valeinis 1982).

Atbalsojot domu par lielāku dabiskumu un izvairīšanos no patosa dzejā, Ruta Veidemane atsaucas uz krievu mākslas un literatūras kritiķa Borisa Arvatova (Boris Arvatov, 1896–1940) domu par atsevišķu dzejas jēdzienu – “zelts”, “sudrabs”, “purpurs”, “saule”, “zvaigznes”, “pērles” u.c. – fetišizēšanu un atzīst, ka arī latviešu dzejā raksturīgs inerts poētikas slānis, kur dažādi dzejnieki runā vienos un tajos pašos vārdos, simbolos, epitetos, salīdzinājumos (Veidemane 1976). Tā, piemēram, Aspazijas dzejai raksturīgi tādi jēdzieni kā “saule”, “zvaigznes”, “stari”, “ogles”, “tāle”, “vētra”, “pērkoni”, “rozes” u.c. Veidemane tomēr uzsver, ka “tradicionāla simbolika un atribūtika dzeju degradēt nevar”, – būtiski ir, kā dzejnieks spēj pārradīt tradicionālu simbolisku nozīmi. Izeju no estētiskā fetišisma, kas izolē vārdus no jaunu, asociatīvu zarojumu veidošanās, Veidemane saskata ne tik daudz tehniskā prasmē konstruēt novatoriskus tropus kā dzejnieka spēju rakstīt savam laikmetam, būt patiesam – raisīt intersubjektivitāti. Jaunākās dzejas atbilde tādiem fetišizētiem jēdzieniem kā “debesis”, “saule”, “zvaigznes”, “galaktika”, “rozes” un “laktūgalas” ir nedzejiskie jēdzieni “kartupelis”, “siens”, “tārpiņš”, “gliemezis”, “suņuburkšķis”, “pelašķis”, “roņi”, “delfīni” (Veidemane 1977b). Vēlāk tapušos Veidemanes rakstos domas par tradicionālo simbolu un novatorisma mijiedarbību iegūst jaunu gultni, pievēršoties pašam “simbolizēšanas” procesam, tā funkcijām individuālu autoru un autoru grupu, nacionālo literatūru kontekstā. “Liels lietošanas biežums liecina, ka attiecīgā parādība (vai vārds) atrodas īpašā emocionālā vērtējuma sfērā,” tādējādi, piemēram, Plūdonim raksturīgais estētiskais fetišisms (pušķojošu poētisku vārdu krāšana) kļūst par apzinātu

teorētisku principu (Veidemane 1979: 6). Ir nepieciešams skaidrojums, kāpēc lietošanas biežums pats par sevi nenosaka, vai kāds jēdziens kļūst par trafaretu tēlu vai estētisku fetišu, un, pēc Veidemanes domām, šis skaidrojums rodams simboliskās nozīmes darbības principu izpratnē. Lai teksts kļūtu par mākslas darbu, tam nepieciešams šis “īpašais poētiskā nozīmīguma slānis”, kas ļauj kādu tekstu uztvert “simboliski”.

21. gadsimtā diskusijās par dabas reprezentāciju literatūrā līdztekus tradicionāliem virzieniem parādās jauni fokusi, kas saistīti arī ar Rietumu 20. gadsimta teoriju – postkoloniālisma, ekokritikas, jaunā materiālisma – aprobāciju latviešu literatūras teorijā un kritikā. Par dabas reprezentāciju literatūrā rakstījuši, piemēram, pētnieki Maija Burima (Burima 2001), Edgars Lāms (Lāms 2004). Dabas tematikai literatūrā veltīti DU Zinātnisko rakstu krājuma “Literatūra un kultūra: process, mijiedarbība, problēmas” XIII un XX sējums. XIII sējumā ar nosaukumu “Četri pamatelementi kultūrā: uguns, ūdens, zeme, gaiss” (Burima 2011) kā mērķis izvirzīts universālu konceptu izmantojums latviešu un cittautu kultūrtekstos. Autori šeit vairāk pievērsušies elementu analīzei prozas darbos, taču tiek iezīmēts arī viens no iespējamiem teorētiskiem rāmējumiem, kā skatāma daba un dabas kultūrainava literatūrā (caur “pirmelementu” prizmu); dzejai šajā krājumā veltīts Ineses Suhanes raksts “Stihijas Maijas Asares un Sergeja Moreino dzejas krājumā “Hanzas aukstā liesma”” (Suhane 2011).

Desmit gadus vēlāk top DU Zinātnisko rakstu XX sējums “Ekokritikas un biopolitikas prakses literatūrā un kultūrā” (Burima, Rinkeviča 2020), kurā dabas, kultūras un literatūras attiecības jau tiek skatītas laikmetīgajā ekokritikas griezumā. Pielāgojoties ekokritikas virzienam raksturīgajam skatpunktam, dabas tēmas traktējumā šeit būtiska ir tieši dabas un kultūras, dabas un cilvēka mijiedarbība un ar to saistītie ētiskie aspekti. Programmatiski nozīmīgs šajā krājumā ir Karolīnas Gansovskas raksts “Ekoliteratūra un *human-animal studies*: par metodoloģijas, terminoloģijas un žanru klasifikācijas problēmu”, kurā skaidrota ekokritikas terminoloģija (Gansovska 2020), kā arī Paula Daijas raksts “Pārmaiņas priekšstatos par dabu un vides koncepcijā latviešu literārajā kultūrā 18. gadsimta otrajā pusē un 19. gadsimta sākumā”, kurā akcentēts, ka dabas reprezentāciju literāros darbos nepieciešams sastatīt ar ārpuseteksta realitāti – katram laikposmam raksturīgo attieksmi pret citām dzīvām būtnēm, priekšstatiem, ētiku, likumiem, mītiem un citām nozīmes struktūrām, kas kļūst par daļu no indivīda vai grupas dialoga ar dabu; Daijas raksts padziļina zināšanas par šādām ārpuseteksta struktūrām 18. un 19. gadsimta literārajā kultūrā (Daija 2020). Savukārt

Janīna Kursīte rakstā “Dainas ekokritiskā skatījumā” (Kursīte 2020) un Eva Mārtuža (Mārtuža 2020) rakstā “Dieva un dabas attiecības latviešu tautasdziesmās un to saistība ar mūsdienu ekoteoloģiju” skata, kā bagātīgo dainu pētniecības tradīciju iespējams ievirzīt ekokritikas gultnē. Dzejas analīzei krājumā veltīts Mārtiņa Laizāna raksts “Gastroeko bestiārijs: Krišjāņa Zeļģa zvēri” (Laizāns 2020).⁴⁹

Mērķtiecīgs ekopoētiska lasījuma mēģinājums atrodams Mariana Rižija Egila Plauža krājumam “Pelnu deļa” veltītā rakstā (Rižijs 2013). Rižijs analizē “es”, kultūras un dabas mijiedarbību, īpaši pievēršoties stihiju (uguns, ūdens, zemes un gaisa) metonīmijai un sinekdohai, kā arī putna semantēmai Plauža dzejā. Rižijs argumentē, ka Plauža poētikā dabas un kultūras opozīcija tiek pārvarēta, pateicoties “es” dialogam ar tām; mijiedarbes punkti atrodami ar stihijām saistītos tēlos. “Pelni”, “ogles”, “asinis” tiek traktēti kā uguns metonīmija vai sinekdoha, “vējš”, “pelni” – saistīti ar gaisu, “asinis” – ar ūdeni, “akmens” – ar zemi. Promocijas darba kontekstā šī pieeja ir ievērojama, jo demonstrē konceptuālajai metaforai alternatīvu tēlu hierarhiskas sistematizācijas veidu: stihijas funkcionē kā semantiski lauki, kas konsolidē tēlus; dažādi tēli var piederēt vairākām stihijām, nozīmes veido tīklojumus – šajā ziņā stihiju nozīmju sistēmas līdzinās konceptuālām metaforām.

Postkoloniālisma un ekokritikas ietvarā dabas tēla oriģinalitātei tomēr ir sekundāra nozīme, priekšplānā izvirzot revizionistisku dabas reprezentācijas lasījumu. Literatūras kritiķa pozīcija šeit ir drīzāk ētiska nevis estētiska, tēmu un izteiksmes līdzekļu izvēli vērtējot kā liecības par autoram un laikmetam raksturīgo pasaules uzskatu un vērtībām.

Ar šī promocijas darba tematiku tieši saistāms arī Māras Grudules pētījums par lietus tēlu Māra Čaklā 60.–80. gadu lirikā (Grudule 2013). Grudule norāda, ka subjektīvi šķiet, ka lietus varētu būt nozīmīgs, lai arī tam “it kā nav lielas lomas ne [Čaklā] publicistikā, ne atmiņās” (turpat: 40). “Latviešu dzejas korpusā” Čaklajam, summējot visu krājumu materiālu, ir visvairāk lemmas “lietus” pieminējumu (122); salīdzinoši daudz arī ar “lietus” celmu veidoto salikteņu un mikrometaforu piemēru (skat. 3.2.2. apakšnodaļu). Grudule sniegusi plašu lietus tēla lietojuma pārskatu, iezīmējot gan daudzveidīgos kontekstus un semantiskās lomas dzejā, gan iespējamās biogrāfiskos un kultūrvēsturiskos faktorus, kas rosinājuši motīvu attīstību. Lietus rādīts kā dzimtenes omulīgais, rāmu mieru nesošais lietus, kā pavasara, vasaras un rudens

⁴⁹ Par dzīvniekiem dzejā rakstījis arī Ingus Barovskis. Skat.: Barovskis 2010.

pavadoņi, kā asaru un grūtību simbols; lietus lāšu saplūšana vienā straumē – kā centienu saaugšana varenā spēkā. Čaklajam lietus saistīts ar mīlestības tēmu, ar laika ritumu, ar grēku plūdiem, ar veldzējoši auglīgo lietu, ar bezjēdzīgo, nogurdinošo smidzekli, ar Lietus sievu un citiem motīviem. Grudules novērojumi visai izsmeļoši atsedz tos lietus raksturīgos semantiskos laukus, kas identificēti “Latviešu dzejas korpusa” analīzē.

3.2. Dabas parādības apkārtnes tēlojumā

Kā minēts iepriekš, dabas parādības dzejā, īpaši liriskajā dzejā, ir metaforu avotjomas, kas izmantotas, lai vēstītu par mērķjomām: dzīvi, laiku, mīlestību un citām emocijām, par filozofiskām un ētiskām idejām. Taču daļā gadījumu daba pati ir vēstījuma mērķis – lai aprakstītu dabas skaistumu, baismīgumu, varenību, vienmuļību u.c. vai lai raksturotu dzejoļa darbības norises vietu, laiku un dažādas apkārtnes īpašības. Ja dabas parādību raksturojumā tiek izmantota ornamentācija, t.i., tropi, dabas parādības pašas kļūst par mērķjomu, kas tiek raksturota ar citu avotjomu starpniecību. Tā, piemēram, tipiska ir personifikācija, antropomorfisms, retāk zoomorfisms, kas piešķir dabas parādībām dzīvu būtņu īpašības vai darbības motivāciju. Nepārprotami burtiskā nozīmē dabas parādības nereti parādās vēstošā, sižetiskā dzejā.

Promocijas darbā vairākkārt pieminēti tādi nošķīrumi kā “empīrisks dabas vērojums” (daba tiek raksturota, kāda tā parādās uztverē) un “instrumentāls dabas tēlojums” (daba tiek izmantota kā pastarpinājums mērķnozīmes paušanai). 3.2. apakšnodaļas uzdevums ir šī nošķīruma ilustrēšana.

3.2.1. Dabas reālisms dzejā

Reāli notikumi kļuvuši par pamatu tam, ka leksēmas “sniegš” gadījumā tiešas nozīmes lietojumi īpaši bieži sastopami, piemēram, 20. gadsimta 40.–50. gadu Otrā pasaules kara cīņu tematikai veltītā dzejā (Grigulis 1946; Lukss 1945; Sudrabkalns 1947; Rudzītis 1946; Vanags 1946, 1960; Imermanis 1947; Rokpelnis 1950; Vāczemnieks 1962 u.c.), kur laika apstākļi ir vēsturisks notikumu fons. Skarbi laika apstākļi, neapšaubāmi, pastiprina dzejoļu dramatisko un traģisko iespaidu, tomēr saistība ar reāliem notikumiem liedz dabas tēlojumu interpretēt galvenokārt kā māksliniecisku paņēmieni traģiska sižeta emocionālā noskaņojuma konstruēšanai, tā

vietā uzmanības fokusā nostatot realitātes pārdzīvojumu, kas reprezentēts ar reālistiskas vai ornamentālas poētiskas valodas starpniecību.⁵⁰

Sniegi un sniegi.

Un ložu spiets.

– Tikai uz priekšu!

– Ceļš nenoiets!

– Jānoiet, biedri!

– **Arī šai salā, arī šai sniegā**

mums jātiek galā!

(Lukss 1945: 84)

Vēji dzenā **sniegu**,

Vēji svilpj un kauc –

Kaujniekiem blakus

sanitāres trauc. /

Sniega laukos pēdas

sniega slotas mēž,

dražas līdz lodēm

sūrais ziemas vējš.

(Lukss 1945: 67)

Pa visu Eiropu ir vācu tanki skrējuši,

Te zaļā maurā norimusi viņu šķindoņa.

Un kauju ārēs vējā, lietū sadilst ģindeņi,

Kas vācu mundieros bij kādreiz brangi smējuši.

(Sudrabkalns 1947: 103)

Īpaši spilgti tēli veidoti, kontrastējot sniegu un asinis.

Kūpēja kupenas. Sniegotā laukā

saguma daži, un blakus tiem **sniegs**

uzplauka pumpura magonēm pēkšņi.

(Lukss 1945: 83)

Lēni tad sagriežas sānis un sabrūk.

– Biedri! – **Sniegs Apsēna asinis dzer.**

(Lukss 1945: 85)

Cecīlija Dinere tēlo ainas, kurās, ievainotajam ejot, aiz viņa sniegā paliek asins taka, no siltajām asinīm izkūst sniegs, un sniegs kūp no asinīm (Dinere 1947). Sarkanās asinis metaforiski tiek tēlotas kā sarkani ziedi – neļķes (Grots 1946), magones (Balodis 1948). Jānim Grotam sniega un asiņu motīvs lietots 1905. gada notikumiem veltītā dzejolī:

– Norīb šāviens spalgs,

– **Brencis klusi saļimst,**

– **Krist sāk sniedziņš smalks. [...]**

Veco zvanītāju

Sniegs un asins klāj. [...]

Un pār sniegu laukiem

Zvaigžņu nakts kad iet,

Sniegos zvanu burvis

Sārts kā neļķe zied.

(Grots 1946: 80)

Dzejoļa notikuma telpā reāli klātesoša sniega tēlainu aprakstu var kontrastēt ar Cecīlijas Dineres dzejas rindām, kur sniega tēls traktējams jau kā metonīmija – sniegs simbolizē grūtības, kuras būs jāpārvar, vienlaikus reāls sniegs ir daļa no šīm grūtībām; metonīmisko formu pasvītro blakus esošie tropi – asinis (fiziska ievainojuma vai nāves metonīmija), domas kā putni (salīdzinājums):

Uz kaujām drosmīgām šī kvēlā dziesma sauca,

Uz uzvaru caur asinīm un sniegu!

Uz uzvaru kā putni domas trauca.

(Dinere 1947: 24)

⁵⁰ Šeit un turpmāk dzejas citātos saglabātas oriģināla ortogrāfijas un sintakses īpatnības. Izņēmums ir burtkopa “ee”, kas korpusa apstrādes procesā aizstāta ar mūsdienu ortogrāfijā izmantoto divskani “ie” (“sneegs” – “sniegs”). Treknrakstā promocijas darba autore izcēlumi.

Sniega un asiņu tēlā balstīta jaunrade vērojama Ojāra Vācieša dzejolī “Krīt Budapeštā sniegs”, kurā reālistiska sniega klātbūtne transformēta saliktā metaforā. Arī šeit sniegs it kā sadzīviski snieg, bet reālistiskas asinis ir aizstātas ar metaforisku vīnu. Tēla kopveselumā jau kā metaforā (simbolā) baltā sniega nevainības konotācija tiek kontrastēta ar asiņu brutalitāti. Vīna tēla izmantojums asiņu vietā, no vienas puses, ir eifēmisms, kas mīkstina asiņu brutalitāti, no otras puses, nes līdzī nepiedienīgu dzīru konotāciju.

Krīt Budapeštā sniegs, balts, neskarts krīt un brīnās.

Uz sakropļotiem pieminekļiem krīt, uz saskrābātās ielas krīt

Un nevar saprast, kas uz akmeņiem ir lējis tik daudz vīna...

Un kam ir nācies šeit tik lielus svētkus sagaidīt.

Krīt Budapeštā sniegs, balts, neskarts krīt un brīnās.

(Vācietis 1958: 47)

Sniegs ir reālās dzīves daļa arī sižetiskos darba un sadzīves dzejoļos, kas raksturīgi 40. un 50. gadu dzejai, piemēram, Grota darbos “Dziesma malkas cirtējiem” un “Pie kukurūzas laukiem Ukrainā”, arī Meinharda Rudzīša darbā “Pamfilovas brigadiere” (skat. turpmāk tekstā). Kolhoznieka – kā ikviena zemnieka un mežkopja – dzīvē gadalaiku maiņai ir īpaša nozīme: ziemā lauki dus zem sniega, gaidot pavasari, ziema ir laiks, kad kukurūzas audzētājas var atvilkt elpu, savukārt meža cirtējiem tas ir aktīvākais darba laiks.

Mežos sniegi, mežos vējš,

Bērzi, egles, priedes,

Mežos velti putens dzēš

Soļus, pēdas, sliedes.

(Grots 1946:56)

Pa sniegu krāvējas ātri brien

ar lāpstām plecos un groziem,

pie kaudzēm tās asos kapļus slien, –

dziļš sniegs te sakritis šoziem.

(Rudzītis 1946: 137)

Tad, kad sniegs krīt zvaigžņains, sudrabains

un palss, //

Es uz klubu eju biedru pulciņā, –

Pavasari dziesmas tinu kamolā.

(Grots 1948: 77)

Sastatot dzejas vēstījumus un vēsturiskus meteoroloģiskus novērojumus, iespējams, varētu saskatīt saistību starp kādā laika periodā īpaši bieži pieminētiem bargiem ziemas apstākļiem, salnām, plūdiem, lielu karstumu u.c. Promocijas darbā šāda padziļināta izpēte nav veikta, taču leksēmas “sniegs” gadījuma izpētē atrodami vairāki piemēri, kas liecina par neparastiem laika apstākļiem. Jeronima Stulpāna 1955., 1956. un 1957. gadā sarakstītos dzejoļos ražu pārklāj pārags sniegs (dzejoli “Smeldzošais skaistums”, “Saulgriezes sniegā”, “Svētki un darbdienas”).

Tas rīts ar smeldzi atmiņā man ieguls,
Kas zaļās lapas pārklāja ar **sniegu**.

Viss ābeļdārzs kā vienos ziedos šķīta,
Bet āboli uz baltās zemes krita.
(Stulpāns 1958: 41)

Zeme tik agri, šķiet, nedzīva kļuva,
Palika nepļauta saulgriežu druva.

Saplēsa dzelteno vainagu salna,
Vientuļi melnoja stiebrī uz kalna.
(Stulpāns 1958: 43)

Anatola Imermaņa 1961. gada krājumā publicētā dzejolī – neparasti silta ziema. Šim laikposmam novatoriski – siltuma cēloņi tiek saistīti ar klimata sasilšanu un “saules traipiem”. Dzejoļa vēstījums “mēs arī iespaidojam dabu” maldīgi liek domāt, ka šeit ir darīšana ar ekoloģisku dzejoli, kurš aizsteidzies priekšā savam laikam, tomēr noslēgums atklāj citu ideju – cilvēki, kļūdami labāki, silda klimatu.

Arvienu siltāks Zemes klimats kļūst... //

Vai tas nav brīnums?

Visur **sniegi** kūst.

Nav šogad ziemas vairs. [...]

Bet zinātnieki? Vaino saules traipus, tiem zemes dzīles aizdomīgas šķiet.

Tie aizmirst, ka ne tikai daba – mūs, mēs arī iespaidojam, mainām dabu.

Varbūt vien tādēļ visur sniegi kūst, ka vairāk siltuma no sirdīm plūst,

kopš cilvēks sācis mainīties uz labu.

(Imermanis 1961: 53)

Blakus oriģinalitātes centieniem ekoloģiski faktori varētu būt viens no iemesliem, kāpēc 60. gadu dzejā kā ētiska kategorija parādās melna sniega tēls (netīra sniega sadzīviski pieminējumi ir arī agrāk). Melns sniegs iepretī baltam sniegam kļūst par bināras opozīcijas “morāli tīrs” / “morāli netīrs” kartējuma daļu. Sniega netīrība tiek saistīta ar gaisa un ūdens piesārņojumu, un tas kļūst par vēl vienu cilvēka neētiskas rīcības zīmi. Vienlaikus melnais sniegs ienāk arī vides tēlojumā kā urbāno vidi raksturojošs lielums.

Es melnas magoņu lapas uz savām acīm lieku,

Un pilsētā netīri sodrēji klāj logus, durvis un sniegu,

Nekas man neizdodas, es pati sevi nīstu,

Es trīsreiz aizslēdzu durvis un cilvēku tuvuma bīstos,

Nāk mākoņi melni kā nēģeri, un tumsa sakožļā zvaigznes

Un izspļauj tās pasaulē tukšā, kur vienīgi rūsa plaiksnī.

(Elksne 1968: 22-23)

Pat okeānā

kā caur naftas klāniem

Iet Tūra Heijerdāla papirusa “Ra”... //

Un kaut kur atombumba sprāgst... //

Bet gribas tīru sniegu mutē likt

un, logu atverot, pie tīra gaisa tikt,

un tīrā klusumā ar tīru sapni migt...

Ko gaida cilvēks lielā ūdens malā,

Tik pārdrošs savu ugunsroku kūris [...]

starp divām mūžībām –

starp debesi un jūru..

(Brīdaka 1972: 109)

Melna sniega pieminējums atrodams vairāku autoru darbos, un par šo tēlu pat izveidojas diskusija literatūras kritikā (Valeinis 1968). Kā retāka reālija – antropogēnu faktoru radīts dzeltens un sarkans sniegs, kas, iespējams, saistās ar kādu empīrisku

novērotu piesārņojumu. Savukārt radioaktīvi balta sniega tēls lietots jau metaforiski – kā emocionāla kategorija.

Ja sarkans vai dzeltens sniegs nes dzīvībai draudus,

Ja stroncijs mums sakrājas kaulos,
Pār Zemi radioaktīvi mākoņi gulst, –
Neviena varā nav prasīt,
Lai es izmisis kļiedzu vai raudu,
Lai neprāta brīdī pārstāj sisties mans pulss.
(Auziņš 1970: 108)

Viena ziema tik nikni gara.
Es esmu tāds brīdis, kad smiekli nāk,
Un stunda, kad jāpakaras. //
Es esmu tavš maigums, es esmu tavš **sniegs** –
Cik balts, tik radioaktīvs.
(Dreika 1971: 87)

Kā demonstrēts 3.4. apakšnodaļā, sniega konceptuālās metaforas biežāk saistītas ar negatīvām konotācijām. Reālistiskā dzejā ziema un ar to saistītās aktivitātes nereti ir prieka avots – tās saistītas ar braukšanu ar slēpēm un slidām, braukšanu kamanās, ar pikošanos, ar bērnību, laika pavadīšanu vienatnē vai ar mīļoto; prieku izraisa arī Ziemassvētku un Jaungada sniegs. Īpaša vieta ziemas nozīmju sistēmā ir pirmajam sniegam – lai arī ziemas atnākšanai daudzos gadījumos ir negatīvas konotācijas, pirmais sniegs izraisa prieku.

Gaišs ziemas rīts.

Mirdz sniegā zeme balti-pasakaina;

Sils sarmā tīts.
Pie kājām slidas steidzīgi es sienu,
Kaut sals kniebj sīvs,
Un slidot Mēmelē no krasta skrienu,
Tik laimīgs, brīvs.
(Plūdons 1934: 55)

BĒRNĪBA

Man ir ļoti žēl, ka nav kā senāk –
Kad aiz loga ziemas vakars dziest,
Sētas puikas aicināt vairs nenāk
Sniega vīru celt un pikoties.
(Vācietis 1958: 85)

PIRMAIS SNIEGS

Kā bērna ilgas tīrs un mirdzošs sniegs

Nakts tumsā nedzirdami plīvo,
Un krūfīs iešalc neizteicams prieks,
Kā vēl nekad – tik ļoti gribas dzīvot.
(Vāczemnieks 1961: 24)

3.2.2. Tropi dabas tēlojumā

Nereti dabas tēli ne tikai raksturo dzejoļa norises vidi, bet apkārtnes izzīmēšanai tiek veltīta īpaši liela vērība vai daba pati kļūst par galveno vēstījuma priekšmetu. Atkarībā no dzejnieka ieceres, stila vai dzejas žanra paveida (liriskā vai vēstošā dzeja) dabas raksturojums var būt vairāk vai mazāk tēlainis, taču neapstrīdami lielākā daļā “Latviešu dzejas korpusa” piemēru daba raksturota, izmantojot tropus, tostarp nozīmes pārnesumu – metaforu, salīdzinājumu, personifikāciju.⁵¹

⁵¹ Promocijas darba pielikuma 2. nodaļā “Leksēma “sniegs” kā avotjoma” atrodams plašs piemēru klāsts, sākot ar neliela apjoma metaforām līdz plašākiem saliktiem tēliem.

2. nodaļā jau tika plašāk aplūkoti no vārdu “mākonis” un “vējš” celmiem veidotie salikteņi, uz kuru pamata nereti veidotas maza apjoma metaforas (mikrometaforas). Iepriekš jau norādīts, ka vārda uzbūve un labskanība var ietekmēt, vai ar to tiks veidoti salikteņi, piemēram, salīdzinot ar “mākoņiem” un “vēju”, “Latviešu dzejas korpusā” nav izplatīti ar vārdu “sniegs” veidoti poētiski salikteņi, galvenokārt sastopami vārdi, kas jau pazīstami ikdienas valodā: “sniegpārsla”, “sniegpārslīņa”, “sniegbalts”, “sniegputenis”, “sniegpulkstenīte”, “sniegpulkstenis”, “sniegavīrs”, “sniegbaltīte”. Tēlaināku un neparastāku salikumu vidū minami vārdi “sniegpilns”, “sniegekupenas”, “sniegaukas”, “sniegrēsla”, “sniegpūka”, “sniegsirms”, “sniegbumba”, “sniegakoks”, “snieggaisma” (Auziņa 1995). Metaforu veidošanai iecienītāki bijuši divu vārdu savienojumi:

sniega audekli (Bendrupe 1937)
sniega bezdelīgas (Rozītis 1936)
sniega kristals (Rudzītis 1946)
sniega kumeļi (Birzmaliete 1934)
sniega marle (Lukss 1945)
sniega pļavas (Ādamsons 1937; Ziedonis 1961)
sniega sega (Austriņš 1933; Dinere 1947; Balodis 1950; Brutāne 1960 u.c.)
sniega slota (Lukss 1945)
sniega spalvas (Eglītis 1938)
sniega stērste (Ādamsons 1937)
sniega spalvas (Eglītis 1938)
sniega villaine (Aspazija 1928)

Vārds “lietus” kalpojies par pamatu nelielam skaitam salikteņu, no kuriem tikai daži uzskatāmi par metaforām (tostarp personifikācija). Metaforas izceltas treknrakstā; frāzēm, kuras pieminētas vairāk nekā trīs reizes, norādīts tikai pieminējumu skaits.

lietusgāzes (Misiņa 1983; Godiņš 1985)	lietuspilieni (Aizpuriete 1986)
lietuskrāsas (Čaklais 1984)	lietuspuķe (Čaklais 1974; Misiņa 1983, 1987)
lietuslāse (Rokpelnis 1975; Aizpuriete 1986)	lietussardziņš (Sadovska 1986)
lietusmaigie (Čaklais 1984)	lietussargs (55)
lietusmēteli (7)	liustārpi (Žebers 1988; Sadovska 1996)
lietusnecauraidīgums (Vācietis 1982)	liustēvs (Avotiņš 1982)
lietusnese (Misiņa 1977)	liustvīrs (Dreika 1971)
lietusraksti (Čaklais 1974)	
lietuspelēks (Aizpuriete 1986)	

Savukārt vārdu savienojumos ar substantīvu, kuros vārdam “lietus” ir apzīmētāja loma, liela daļa savienojumu ir metaforas

lietus adatas (Kunnoss 1999)	lietus blūzs (Elksne 1986)
lietus ainava (Brūveris 1987)	lietus bundziniēks (Helds 1974)
lietus aizkars (Plaudis E. 1978; Dreika 1990; Helds 1994)	lietus daudzpunkti (1985)
lietus asara (Skalbe 1923; Sirmbārdis 1975)	lietus debesis (Sirmbārdis 1975)
lietus asinis (Gaile 1999)	lietus dienasgrāmata (Aizpuriete 1995)
lietus āmurīši (Elsbergs 1989)	lietus dziesmiņa (Krile 1989)
	lietus dzīvība (Krile 1979)

lietus gaisma (Zirnītis 1990)
 lietus gāze (15)
 lietus gāzma (Elksne 1963)
lietus krāces (Brūveris 1987)
lietus klavesīns (Helds 1974)
lietus kumeļi (Gaile 1999)
lietus laivas (Krūza 1924)
 lietus lāse (128)
 lietus mākonis (17)
 lietus mākons (Skujeniece 1925)
lietus nogurums (Godiņš 1985)
 lietus padebeši (4)
 lietus periods (Lisovska 1983)
lietus pārles (Stulpāns 1958)
 lietus pile (9)
 lietus piliens (13)
lietus plūdi (Krile 1982)
lietus priekšgars (Brūveris 1987)
lietus pūlis (Misiņa 1977)
lietus raksts (Helds 1977)

lietus ritms (Krile 1987)
lietus rīksts (Misiņa 1987)
lietus sieva (Čaklais 1974)
 lietus sīpas (Dreika 1990; Čaklais 1997)
lietus stari (Čaklais 1974)
 lietus smarža (Krile 1985; Gaile 1999)
 lietus strāvas (Rainis 1936, Skujenieks 1986, 1993)
 lietus strūklas (Rainis 1936)
 lietus stunda (Belševica 1987)
lietus sudrabs (Brūveris 1987)
lietus svētbilde (Helds 1994)
 lietus šaltis (16)
lietus šķēres (Langa 1997)
 lietus šļaksti (Aizpuriete 1990)
lietus tetovējums (Kroma 1970)
lietus tulpes (Helds 1974)
lietus valsis (Dreika 1990)
lietus vārdi (Elksne 1975)
 lietus viela (Čaklais 1997)

Vārdu savienojumos ar adjektīvu vairākums piemēru nav izteikti metaforiski un raksturo nokrišņus ikdienišķi: lietus ir “silts”, “tropisks”, “drēgns”, “vēss”, “dzestrs”, “auksts”, “ledains”, “skaists”, “smalks”, “sīksīks”, “kluss”, “balts”, “pelēks”, “tumšs”, “slīps”, “ass”, “durstīgs”, “brāzmains”, “spēcīgs”, “pēkšņs”, “garš”, “ilgs”, “monotons”, “vienmuļš”, “mierīgs” u.c. Tēlaino un metaforisko savienojumu vidū visizplatītākie ir apzīmējumi “auglīgs” (9), “ražens” (7) un “karsts” (8); pārstāvētas dažādas krāsas: “melns”, “sarkans”, “zaļš”, “tēraudzils”; lietus ticis raksturots arī kā “rūgts” (Godiņš 1985), “priecīgs” (Čaklais 1984), “šļaugans” (Neibarts 1979), “rosmīgs” (Aizpuriete 1980), “jocīgs” (Briedis 1974), “steidzīgs” (Bendrupe 1974), “sauss” (Zirnītis 1969). Retāk adjektīvā ielikta lielāka metaforiska slodze: “slepkavojošs lietus” (Vācietis 1974), “nelietīgs lietus” (Čaklais 1989, 1997), “akls lietus” (Helds 1994). Savukārt sniegs visbiežāk ir “balts”, “zilgans”, “kluss”, “dziļš”, “biezs”, “slapjš”, “mitrs”, “jauns”, “pēdējais”, “pērnais”, “viegls”, “mīksts”, “ass”, “tīrs” un “netīrs”. Tēlaino un metaforisko apzīmējumu vidū minami: “sirms” (3), “drūms” (Plūdons 1937), “nāvīgs” (Dzelzītis 1924), “tuksnešains” (Lukss 1941), “mūžīgs” (9), “tāls” (4), “bezgalīgs” (3), “smaržains” (Lasmanis 1962), “pūkains” (6), “bezkrāsains” (Dreika 1971), “dzeltens” (Auziņš 1970; Plaudis 1980), “sarkans” (6), “sārts” (3), “melns” (9), “paštains” (Elksne 1971), “parasts” (4), “hipnotisks” (Čaklais 1979), “staigns” (Kunnoss 1987), “negants” (Čaklais 1989, 1997), “ķēpains” (Čaklais 1989, 1997).

Lielāks tēlainības potenciāls neapšaubāmi atklājas, izejot ārpus mikrotēla robežām: “Sniegi. Kur paveries, sniegi – kā īzāps un asaras spodri. / Spalgi kā lapsenes

dzeļ. Maigi kā jasmīni lās. / Miljonus putnu jo baltu es putenī redzu pār zemi.” (Bendrupe 1937: 21) “Latviešu dzejas korpusa” piemēri apliecina, ka, lai raksturotu ziemu un sniegu kā mērķjomu, ir izmantots plašs avotjomu klāsts, to vidū īpaši spilgti iezīmējas kartējumi ar augu un dzīvnieku pasauli.

Personifikāciju kā vienu no produktīvākajiem dabas tēlu veidošanas paņēmieniem jau pagājušajā gadsimtā izcēluši vairāki latviešu dzejas pētnieki (skat. 3.1. apakšnodaļu). Tā sastopama visā dzejas korpusa diahroniskajā aptvērumā, bet dabas tēlojumā, iespējams, visvairāk tiek akcentēta tieši gadsimta pirmajā pusē, līdz Otrajam pasaules karam, kad skaists dabas tēlojums, šķiet, tiek uzlūkots kā dzejas darba pašpietiekams mērķis. Dzīvu būtņu īpašības un spējas tiek piešķirtas gan debesu ķermeņiem, gan gadalaikiem, gan dabas parādībām; izplatīti plašāki tēlojumi, kuros vienlaikus ietvertas vairākas dabas parādības.

Vēji šķirbās pirkstus baksta
Rūtīs ledus burtus raksta
(Aspazija 1920: 96)

Lēnām pa mākoņu trepēm
Nokāpa dzeltenā saule.
(Jaunsudrabiņš 1921: 6)

Personifikācija paver ļoti plašas iespējas saliktu metaforu veidošanai: gadalaiku un dabas parādību personifikācijas var veikt dažnedažādas dzīvām būtnēm iespējamās darbības, un ikviens vides elements var tikt atjautīgi traktēts kā kāda cita lieta vai priekšmets: “Gultā no ledus kristāla / Zem balta sniega apsega / Guļ ziema uz pārslīņu spilvena: / Zem galvas rudizaļš pagalvis, / Palikts nākošais ziedonis, / Bet tumšā sēra lakatā / Sēd kājgalā bijušā vasara.” (Aspazija 1920: 110) Tēls kopumā traktējams kā tradicionāla ziemas un miega kartējuma piemērs, bet katrs no alegorijas elementiem ir metafora. Citiem vārdiem sakot, šajā piemērā tiek veikta metaforas detalizācija, ziemas miega nojēgumu padziļinot ar dažādiem citiem gulēšanas kategorijai piederīgiem atribūtiem: “gultu”, “segu”, “spilvenu”. Ledus metafora nav raksturīga kontekstiem, kur ziemas miegs ir kaut kas pozitīvs, saistīts ar atpūtu, tā biežāk saistīta ar negatīvo ziemas portretējumu. Šajā piemērā “ledus kristāla gulta” darbojas arī kā kultūras atsauce (Sniega karaliene vai Saulcerīte), teiksmaino motīvu vēl vairāk atmaidzina vai atdzīvina zem galvas paliktais ziedonis un kājgalī sēdošā vasara. Tādējādi minētajā tēlā novērojama gan metaforas detalizācija, gan saliktas metaforas veidošana.

Neapšaubāmi dabas tēlojums vai, lietojot Dziļlejas apzīmējumu, “dabas gleznas” aktualitāti nezaudē arī 20. gadsimta gaitā. Blakus lauku ainavas tēlojumam arvien vairāk pamanāma pilsētvides un/vai abstraktas vides ainava. Atbalsojot ekokritikas nostādnes, varētu akcentēt, ka pilsētā arī ir klātesoša daba, savukārt lauku ainava nav

savvaļa – tāpat kā pilsēta, tā ir kultūrvide. Dabas parādību aspektā šāda nostāja ir īpaši labi pamatojama, jo laika apstākļi nešķiro laukus un pilsētu, nokrišņi visur krīt cilvēkiem uz galvas, vējš pūš un ziemas aukstums saldē.

Rīga balta kā līgava
Gaiša un nepierasta,
Baltus vaiņagus putenis
Uzkāris kuģu mastos.

Ielās domīgi klusē
Liepas kā līgavas māsas –
Mežģīņu kleitas līdz zemei
Piena un skaidrības krāsā.
→

Tad nejauši nomaldās vējš
Un sapinas baltās sprogās.
Pilnas acis sniega
Kā aizputināti logi.

Liels Kristaps caur putekļiem baltiem
Zvaniem iet dziesmu palūgt,
Alkainām lūpām noskūpsta ziema
Rīgai apģērba malu.
(Dreika 1971: 46)

NOVEMBRA AINAVA
sniegs lēnām uzsūc sasprindzinājumu
no dzestriem kokiem un pūcīgiem putniem //
balts atslābums Rīgas muskuļos gulst

zem mākoņu balādiski bajāriskām bārdām
kā baltas vārpas
aug kājāmgājēji //
un klusi ripo aizperēta saule
(Rokpelnis 1975: 75)

Jāpiebilst, ka, lai personifikācijas un zoomorfijas gadījumā kopumā iespējams veiksmīgi piemērot nozīmes pārnesuma modeli, kurā mērķjoma tiek raksturota, izmantojot avotjomas jēdzienus, ļoti plaši izvērstas metaforas un alegorijas gadījumā avotjomas un mērķjomas kartējums vairs neveidojas simetriski – avotjomā norisinās nozīmju ekspansija, un tās saturs, salīdzinot ar mērķjomu, ir bagātīgāks.

Personifikācija un alegorija 20. gadsimta gaitā turpina saglabāt aktualitāti kā ļoti svarīgi “vides gleznu” veidošanas līdzekļi, lai gan daudzu dzejnieku darbos tās zaudē pasaku pasaulei piederīgās, jūsmīgās, nedaudz bērnišķīgās intonācijas pieskaņu, kas Aspazijas un Plūdoņa dzejas gadījumā mudinājusi lasītājus dabas dzejoļus interpretēt kā drīzāk bērniem domātu literatūru. Kā redzams iepriekš citētajā Rokpeļņa darba piemērā (Rokpelnis 1975: 75), iemantojot skarbākas, pragmatiskākas un industriālākas intonācijas, personifikācijas māksliniecisko iespēju repertuārs bagātinās. Dzejā ienākot neglītajai estētikai un ikdienas dzīvē balstītiem tēliem, arī daba iemanto arvien jaunus vaibstus: “Kūp Vārnu iela. Dzeltens suns. / Bet vārnas nav nevienas. // Sniegs aizšļūc zils un nodzēries. / Bet vārnas nav nevienas.” (Peters 1979: 71)

Tajā pašā laikā 20. gadsimta otrajā pusē priekšplānā izvirzās citi dzejas uzdevumi – sabiedriskais nozīmīgums, ētisks vēstījums, cilvēka psiholoģijas atklāšana –, kas dabas tēlojumu atvirza perifērijā (skat. komentāru 3.2.3 apakšnodaļas noslēgumā).

3.2.3. Nozīmes pārnesuma neviennozīmība

Ne visos dzejas darbos ir ar pārlicību novelkama robeža starp gadījumiem, kur mākslinieciskais mērķis bijis tieši dabas gleznas veidošana, un gadījumiem, kur apkārtnes attēlojums izmantots instrumentāli, lai rādītu liriskā varoņa emocijas vai idejas. Lai iezīmētu raksturīgus dabas vērojuma un jūtu pasaules saistījuma veidus, vispirms pievērsīsimies dažiem Zinaīdas Lazdas un Aspazijas dzejas piemēriem, kas drīzāk ir tradicionāli un salīdzinoši vienkārši nozīmes saprotamības ziņā.

Lazdas krājumā “Zaļie vārti” pēc kārtas virknēti vairāki dzejoļi, kuri tēlo kāda cilvēka zaudējumu, tukšumu, kas palicis kāda svarīga cilvēka vietā. Dzejoļī “Grūtumā” lasītājs tiek ievests naktī, kurā lirisko varoni atkal māc smagas domas, bet aiz loga plosās drūmi un nemīlīgi laika apstākļi:

Vējš dzenā sniegu, sit pret loga rūti,

Tu savus vārdus, domas tālāk sūti –

Man slieknsni pārkāpt grūti.

Cik gaŗa nakts! Kā tumsā elso koki!

Kāds pēkšņi lūzt, un logos plaiksnās spoki.

(Lazda 1936: 69)

Varones pārdzīvojums šeit netiek skaidri atklāts, nevar izsecināt, kas noticis, bet informāciju par pārdzīvojuma negatīvo nokrāsu un smagumu sniedz apkārtnes tēli: ledains vējš, kas sit sniegu pret rūti, lūstoši zari, biedējošas ēnas. Leksēmu “sniegs” šajā darbā, domājams, nevar marķēt kā metaforu vai paralēlismu šaurā nozīmē, kur analogija starp laika apstākļiem un emocijām ir izteikta eksplīcīti. “Sniegs” šeit traktējams kā tēls, un metaforiskās attiecības ir tikai noģiedamas.

Tā paša krājuma trīs dzejoļu ciklā, kam dots nosaukums “Ziema”, dabas parādības no aizmugurējā plāna tiek it kā izvirzītas priekšplānā: pienākot ziemai, nosalst augi, viss apsnieg, sasalst, kļūst tumšāks, uznāk biedējoša sniega vētra. Blakus laika apstākļu raksturojumam likts paralēlisms, kas iezīmē ziemas ietekmi cilvēka dzīvē: jūtu pamiršana, vienaldzība, cerību zudums, dzīves apstāšanās, izolētība vienatnē, visbeidzot – nāves draudi, ja sirds netiks pietiekami sargāta. Lai arī dzejoļa sākotnēji piedāvātais skatpunkts ir dabas vērojums, darba gaitā fokuss arvien vairāk pārvirzās uz liriskās varones nomāktības izjūtu, kas turklāt vēsta nevis par īslaicīgu, drūmu laika apstākļu izraisītu diskomfortu, bet par vispārēju dzīves cerību zudumu. Ziema, neapšaubāmi, mēdz ietekmēt gan cilvēka fiziskās pārvietošanās un darbošanās iespējas, gan psiholoģisko stāvokli, un Lazdas ziemai veltītais darbs, iespējams, tapis, fiksējot personiskas pieredzes kopumu, kurā vienlaikus klātesoša gan ziema, gan

nomāktība. No tēlu formālas analīzes viedokļa, dabas tēlojuma loma šeit vērtējama drīzāk kā instrumentāla, priekšplānā izvirzot mokošu personisku pieredzi.

1.
Nobirst puķes, nosalst zāles,
Kokos ķeras sniegs.
Aizver, aizver savas durvis –
Ziema klāt.

Tumsā sakrīt dienu teltis,
Irst kāds sakars gaišs.
Tālāk brienu savu ceļu –
Ziema klāt.

**Sniegi cērtas sejā asi –
Vairs ne salst, ne sāp.**
Dziļi sirds sev glabā ziņu –
Ziema klāt.

2.
Velkas laiks pa dziļu ziemu,
Maldās vējš pa klaju lauku.
**Kā bez cerību, bez acu,
Lēns un smags.**

Stājas nakts pie mākoņkalna.
Apsnieg meži, apsnieg ciemi.
**Apsnieg visi tālie ceļi,
Apsnieg mūžs.**

3.
Salta tumsa plok pie rūtīm.
Raustās koku šautrie zari,
Un kā tāla rūsas šķiezna
Noblāv diena.

**Tu kā akmens tālu aizmests,
Ieputināts, ieslēgts sevī –
Viens un viens.**

Nodimd tāli smagi soļi,
Plaši rokas izpleš baisma,
Salta tumsa, vētra klaida...

Saņem visu miera sirdi
(Ziema šķeļ ikvienu gadu),
Miera sirdi stipru, cietu,
Sniegu, vētru, nāves ledu.
(Lazda 1936: 99–101)

Lazdas dzejolī “Ilgas”, pretēji iepriekš skatītajam darbam “Ziema”, dzejoļa nosaukums pozicionē skatpunktu nevis apkārtnes, bet cilvēka emocionālās pasaules plānā. Tādējādi lasītājs varētu gaidīt, ka dzejolī tiks atklāts, pēc kā dzīvē ilgojas dzejoļa liriskā varone, tomēr tieši tiek vēstīts tikai tas, ka viņa ļoti gaida sniegu, Ziemeļaustrumu vēju, puteni. Lasītāja ziņā paliek interpretēt, vai “brāzmainus plūdus krūtīs” patiešām raisīs putenis vai asociācijai jāved pie citas pieredzes, kuru metaforiski varētu reprezentēt brāzmainis, silts putenis. Arī šeit metaforiskā nozīme ir tikai noģiedama, un, marķējot dzejoļa tropus, nevarētu nešaubīgi noteikt, ka sniegs un putenis ir metaforas šaurākajā šī jēdziena izpratnē (metafora nav tieši izteikta valodā). Tāpat metaforas mērķa nozīmi būtu iespējams iezīmēt tikai kā minējumu vai ļoti vispārīgi – “kaut kas, pēc kā ilgojas”.

**Es gaidu sniega,
Es ilgojos ziemeļvakaru vēja.**
Ilgi jau sēžu un raugos es rūtīs,
Tumsušās debesis gaismu vai sūtīs.
Es gaidu sniega,
Es ilgojos pārslaina, spārnaina vēja. [...] **Sniegainās straumes,**

**Puteņu valoda siltā,
Brāzmainus plūdus sacel man krūtīs.**
Ilgpilna raugos es tumsušās rūtīs –
Ceļaties sniegainās straumes,
Puteņu valoda siltā!
(Lazda 1936: 107)

Visbeidzot salīdzinājumam jāmin Lazdas dzejolis “Upe sniegā”, kurā fiksēts dabas empīrisks vērojums; daba šeit nav tēlota instrumentāli, netiek izmantota kā metaforas, simbola, alegorijas avotjoma, nav paralēlisma ar cilvēka jūtu pasauli – ir tikai pavisam neuzkrītoša atsauce uz to.

Klus ceļa oši apsniguši,
Pa miglu mēnesnīca bried;
Pie ledus galvas pielikuši,
Mēs klausāmies, kā ūdens dzied.

Ar rokām atrušinām sniegu,
(Cik gudri daba dzīvot māk!)
Dzied ūdens kā pa sapņu miegu.
It kā no tāles skaņas nāk.

Pie oļa olis viegli sitas,
Pie malas viņi plīstot uldz.
Nāk zivis lēnām cit aiz citas,

Un zvirgzdi pajukdami guldz.

Čaukst sarmā pērnās vilku vāles –
Lūk, zvaigzne uzaususi trīc.
Kā garas bāli zaļas zāles
Pār pļavām miglā stari sfīdz.

Mūs apņem ziemas klusie stāsti,
Miers dziļš un nakts, kas zaros gul.
(Cik tālu naidis un tumši lāsti!)
– Dzied upe sniegā: bul, bul, bul...
(Lazda 1936: 118)

Aspazija ir autore, kuras dzejā dabas un cilvēka iekšējās pasaules sastatījums izpaužas īpaši spilgti. Analizējot dzejnieces darbus, jautājums par to, kurš no pieredzes laukiem ir mērķa joma, kurš – avotjoma, nereti šķiet neattiecināms. Gadalaiku motīvi šeit parādās kā plaši un krāšņi izstrādātas tēlu sistēmas, kurās, no vienas puses, neparasti spilgti, dinamiski un majestātiski tiek tēlotas dabas ainavas, no otras puses, norises dabā tiek saistītas ar plašākām dzīvības, nāves, atdzimšanas, radīšanas, mīlestības, brīvības un nebrīves tēmām, rādot gadalaiku miju gandrīz kā metafizisku cīņu, kurā tiek glorificēti pavasaris un vasara, un tiek demonizēti rudens un ziema. Ar lielu noteiktību izzīmētajā tēlu koordināšu sistēmā gadalaiki un dabas parādības nereti iegūst ne vien metaforu, bet arī noturīgu simbolu īpašības.

Dabas norises Aspazijas dzejā bieži vien ir notikumu epicentrs, nevis pārdzīvojumu fons, tāpēc daudzus no šiem darbiem šķiet pamatoti traktēt kā dabas tēlojumus – dzejoļus, kuru primārais mērķis ir intensīvas dabas vērojuma pieredzes dokumentācija un tās rezonanse dzejnieka iekšējā pieredzē. Dzejoļos, kuri, kā noprotams, primāri ir dabas tēlojumi, nevis dabas izmantojums kādu ideju vai emociju paušanai, sastopamas tās pašas nozīmes pārnese jomas, tikai var būt mainījies metaforas virziens, piemēram, ZIEMA IR NĀVE, ZIEMA IR ZAUDĒTA MĪLESTĪBA. Citiem vārdiem sakot, dzejas semantiskajā telpā metaforas kartējumu tipiskā vērstība – par abstraktiem nojēgumiem runāt ar fizisku jēdzienu starpniecību – tiek padarīta nenoteikta, tiek apvērsta pretējā virzienā.

Turpmāk citēti vairāki piemēri, kuros demonstrēta Aspazijas attieksme pret rudeni un ziemu, tostarp nepārprotami sasaistot aukstos gadalaikus ar nāves motīviem. Pirmajā piemērā (1) – dzejolī “Rudens krāsas” – vēstīts, ka rudens atņem dzīvajai dabai spilgtumu un vitalitāti, un tiek piesaukti tādi ar nāvi saistīti tēli kā “nāves daurs” un “pelēks zirnekļauds uz mironsejas”; pēdējā pantā nāves tēma tiek paplašināta ar zaudētas mīlestības motīvu. Otrajā (2), trešajā (3) un ceturtajā (4) piemērā rudens un ziema tiek tēloti kā varmācīgi spēki, kas nodara dzīvajai dabai sāpes un atņem izredzes un cerības. Aukstums atnes sastingumu, un sniegs aizklāj visas takas, kas veda uz saulaino, laimīgo tāli. Otrajā (2) dzejas piemērā izmantots vēl viens ar ziemu un nāvi saistāms segments – nāve/ziema kā aizmigšana, miegs.

<p>(1) Nav ziediem krūfīs vairs
Ne sulas lāsas!
Pa zemi staigā nāves daurs
Un izdzēš krāsas: Bāl spēka zaļojums,
Zūd ilgu zilums!
Spiež smagi leju gaisa jums,
Dziest uguns šķilums, →</p>	<p>Kalns slēpjas, miglas skaits,
Biezs tvaiks tin lejas
Kā uzvērpts pelēks zirnekļauds
Uz mironsejas!   Un pirmais sniega klieds
Uz zemi slapa
Kā nomests baltais ceriņzieds
Uz mīlas kapa.
(Aspazija 1920: 73–74)</p>
<p>(2) Bet rudens jau skatās, pilns naida,
Ar nespodriem skatieniem
Zem mākoņu plakstieniem.   Un ziema zemi jau krāso
Bez ziedu, bez izredzes,
Tik baltā sniegā vēl lāso
Sārtasiņu pilītes
No mirstošās pīlādzes.
(Aspazija 1920: 73)</p>	<p>(3) Tik vien nu bij tās viendienas:
Sauls un ziedu, un laimības! ../.
Atkal viss pārņemts kvēpu!
Trako no jauna viesuļu tracis!
Ziema ar šķēpu
Izdūra ziedonim acis!
(Aspazija 1920: 17)</p>
<p>(4) No pirmās vieglās pārslīņas
Jau galotnes sāpīgi saraujas,
Un dūsmīgs mazais kadiķis
Stāv, adatu apkakli sacēlis, [..]   Ko rudens vēji vēl atstāja,
Nu nokrīt pēdējā lapiņa,
Un skuju plakstienos asaras
Mirdz pus' jau ledū pārvērstas,
Ne putniņa kailajos kokos!
Ikkatras dzīvības zīmes trūkst, →</p>	<p>Tik viena balta čūska tūkst
Un vijas savos lokos!   Jau aizsegti visi taciņi,
Jau baltī top visi celiņi,
Kas veda pa puķaino zāli
Uz saulaino, laimīgo tāli –
Bet sniedzīņš krīt un krājas.
Un cik tavš sapņu plašums dilst,
Cik mīkstais mūris milst un pilst,
Un acīm priekšā klājas.
(Aspazija 1920: 99)</p>

Reizumis ziemas kā nonāvētājas un sastindzinātājas loma tiek mīkstināta, piemēram, rādot ziemu kā pārejošu sastinguma stāvokli. Dzejolī “Dzīvības sardze” paplašināta metaforā tēlota teiksmaina aina, kurā darbojas ziemas un vasaras personifikācijas.

Tā nava nāve, bet atdusa:
Gultā no ledus kristāla
Zem balta sniega apsega
Guļ ziema uz pārslīņu spilvena:
Zem galvas rudizaļš pagalvis,
Palikts nākošais ziedonis,
Bet tumšā sēra lakatā
Sēd kājgalā bijušā vasara. [..]

Tā nava nāve, bet dzīvība: [..]
Ko nākotne auž,
Viņa neizpauž –
Lielās zvaigžņu acis atpletusi,
Ledus pirkstu pie lūpām pielikusi,
Ziema cieš klusi – –
(Aspazija 1920: 110)

Dzejojumu var uztvert kā “ziemas pasaku”, vienlaikus personifikācijas izmantojums pats par sevi un dažādi dzejolī sastopamie kultūras simboli (dusoša princese, Kūlēji, debesu Lauva, Greizie Rati) rosina dzejoli interpretēt kā alegoriju par indivīda vai tautas likteni – miegā iegrimušo tagadni un nezināmo, bet cerību pilno nākotni.

Neapšaubāmi tropu analīzes aspektā vēl sarežģītāka ir 20. gadsimta otrajā pusē rakstītu dzejoļu interpretācija. Ingas Gailes krājumā “Laiks bija iemīlējies” aprakstīta urbāna ainava:

Pilsēta aplīstoša
Trūdi un taureņu skūpsti laiks pirms negaisa
zaļas acis no lāmām
Baltu kupenu klēpji pelēku kaisli tver
Klusums kā gaistoša inde
Sirdi ietinis miglā debesu kaisli dzer.

Migla kā tume starp mutēm un kājām
Sārti ziedi no saules un smilts
Čūlo lūpas no ilgām pēc mājām
Visu sedz lietus asiņu silts.
(Gaile 1999: 41)

Vides, domu un emocionālās pasaules šķiet sapludinātas un nenošķiramas kā paralēlisms vai avotjomas un mērķjomas kartējums. Informācija par gadalaiku un gaisa temperatūru tekstā ir nedaudz pretrunīga – pieminētas kupenas, migla, kas rada iespaidu, ka laika apstākļi ir ziemīgi, taču pieminēts arī negaiss un silts lietus; interpretējot var spriest, ka kupenas šeit minētas metaforiski, bet pastāv iespēja, ka metaforisks, nevis burtisks ir tieši lietus siltums. Dabas jēdzieni šeit it kā līdz galam nepakļaujas kādai vēso tēlu nozīmju (konceptuālo metaforu un metonīmiju) loģikai – visi tēli tiek darbināti erotiskās kopizjūtas paušanai. Saikni ar tradicionālu konceptuālu kartējumu primāri saglabā lietus, kura semantiskajā repertuārā ir auglības un seksualitātes konotācijas. Šis piemērs kopumā atgādina, ka laikmetīgajā dzejā jēdzieni nereti tiek izmantoti, dekonstruējot tradicionālas nozīmes un pakļaujot nozīmi dzejoļa iekšējai loģikai.

20. gadsimta otrajā pusē latviešu dzejā sastopami apliecinājumi, ka autori apzinās – dabas tēlojums dzejā savā ziņā kļuvis par klišeju vai arī nav pietiekami nopietna tēma, lai par to rakstītu. Ziedonis dzejolī “Pirmais sniegs” pauž, ka varētu jau rakstīt dzejoli par dabu, bet “nav vērts”: “ir atkal melni balts, / Un ābolam ir ledus aukstums salds. /

Un sniegs ir atkal zemei acīs bērts.” (Ziedonis 1979: 95) Tomēr nav vērts rakstīt par šo ainavu, jo “Cits baltāks sniegs krīt kādā mežā citā. / No citas mūžības tas iet un nāk”⁵² (turpat). Minētais piemērs spilgti raksturo šķirtni poētiskajā domāšanā, kurā dabas tēls kļūst par simbolu, kas funkcionē kā abstrakcija, attālinoties no empīriskā apkārtnes vērojuma. Ziedonis savu pieeju šeit postulējis tieši, tomēr daudzos gadījumos tēla interpretācija ir neviennozīmīga un paliek lasītāja ziņā.

Vācietis dzejolī “Atkusnis” vērienīgi apraksta atkušņa iestāšanos – vējš sadzinis mudžekli netīru mākoņu, veselu ordu miglu, ziema raud –, tomēr dzejolis nav tikai dabas tēlojums. Trešajā pantā dzejnieks prāto, kāds labums no atkušņiem: “Nav tā [...], ka atkušņiem nemaz / nav jēgas, tie ir tādi kontrasti baltajiem / sniegiem, un atelpē ir no pārāk svinīguma / un cienīguma [...]” (Vācietis 1982: 68) Tiek aktualizēta viena no biežāk sastopamākajām sniega pārnestajām nozīmēm – sniegs kā cildenais. Ceturtajā pantā dzejoļa liriskais varonis iestieg slapjdraņķa putrā un “garāmskrienošais laiks apšļāc viņu ar sāļu suslu” (turpat: 69); atklājas, ka atkusnim tomēr ir sava svarīga funkcija – tas atgriež realitātē, atgādina, ka jāstrādā tagadnei. Sācies kā dabas tēlojums, dzejolis noslēdzas kā alegorija, un pauž antropocentrisku nostāju – dabas parādības pastāv, lai cilvēkiem kaut ko simbolizētu un mācītu.

Atšķirīgā rakursā domu pauž Velga Krile: “Par ko tad tie meži šalko, / Par ko tad tās dzērves kliez, [...] Vai man savu galvu nolikt / Dzidrajām rokām pāri / Un, melnajās egļu rindās / Pusnomodā skatoties, / Ar visu augumu dzirdēt, / Cik skaļi aiz loga krīt sniegs, / Līdz katram tiek kāda balta, / Kāda visbalta uz pieres. / Par ko tad tie meži šalko, / Par ko tad tās dzērves kliez.” (Krile 1982: 64) Pirmajā acu uzmetienā šis dzejolis atgādina retorisko jautājumu uzdošanu, kas īpaši raksturīga bērniem domātai dabas dzejai. Tomēr teksta nopriegojums signalizē, ka tie nav jautājumi, uz kuriem atbilde nav nepieciešama, drīzāk – dzejnieks šeit kļuvis par jutīgu uztvērēju, kam jāspēj sadzirdēt un skaidrot dabas sūtītās zīmes. Dzejoli var interpretēt arī kā autores apzinātu atskārsmi, ka poētiskajā pasaulē apkārtnē (daba) kļūst par dzejnieka iekšējā stāvokļa uztvērēju un skaidrotāju, un tas mazākā mērā vēro dabu, lielākā mērā – atklāj sevi caur dabu kā mediju.

Noslēdzot tematu, jāpiemin, ka ir gadījumi, kuros dabas jēdzienu instrumentāls lietojums ir nepārprotams, – dzejoļa norises vieta nav dabā, un dabas parādības tiek

⁵² Sal.: “Ir jēga tā kā sniegpārslīnai snigt, / jo zemei sniega mūžam nepietiks, bet debesīm to turēt nepatiks. / Nav jēgas izlauzties un apelēt pie jūtām, / un skaļi izkliegt to, ko visi jūtām – / rau, atkal ziema – sniegpārslīņas valda / un nosalušais izsaucas: “Cik balta!”” (Roze 1994: 122)

piesauktas kā simboli vai jēdzieni ar intuitīvi tveramu pārnestu nozīmi: “Kas atgriezams ir, kas atsaucams? / Vēlreiz tumsa, un vēlreiz nav miega. / Ne dusmu, ne sāpju manī nav, / Un **istaba balta no sniega.**” (Krile 1976: 24) Kriles dzejoļa telpā istabas sienas bezmiega naktī ir bāli vizošas kā sniegs. Tomēr tēla raisītais asociāciju lauks ir daudz plašāks – tas aktualizē priekšstatus par slimnīcas palātas baltajām sienām, par tukšu sniega klajumu, par stindzinošu aukstumu, klusumu, vienpatni, iespējams, apsnigšanu (samierināšanās vai mierinājuma simbols). Nozīme ir interpretējama, bet abstrakta un līdz galam nepierādāma; asociācijas, ko konstruējam, reflektējot par šo tēlu, drīzāk izriet no mūsu zināšanām par to, ko sniegs vispār var simbolizēt.

Kriles retorisko jautājumu dzejolī nav atrodams Ziedoņa dzejolī atbalsotais uzstādījums, ka psiholoģisku, sociālu vai garīgu jautājumu risināšana dzejā ir vērtējama augstāk, salīdzinot ar vienkāršu dabas vērojumu. Šķiet, šāda jautājuma ievirze, tuvojoties 20. gadsimta noslēgumam, sāka zaudēt aktualitāti. Tikai dažu piemēru piesaukšana nevar kalpot par pamatu visaptverošiem secinājumiem par poētiskās domāšanas pārmaiņām 20. gadsimta gaitā, un šā jautājuma detalizētāka iztirzāšana iziet ārpus promocijas darbā uzstādīto uzdevumu loka. Tomēr var diezgan droši sacīt, ka tropu struktūras un izplatības analīze var kalpot par noderīgu izejmateriālu šo pārmaiņu apzināšanai un dziļākai izpētei.

3.3. Dabas parādību tropi kā konceptuālu metaforu avotjomas

Par konceptuālām metaforām šajā darbā tiek uzskatītas tādas semantiskas noģiedamas struktūras (kartējumi), kam empīriskā izpētē rodami daudzi metaforisku valodas izteikumu piemēri. Metaforiski valodas izteikumi arī var būt vispārīgi, tieši spoguļojot konceptuālās metaforas augsta vispārīguma līmeni, vai var ietvert vispārīgāka nojēguma sīkāku detalizāciju vai paplašinājumu. Saskaņā ar Leikofa un Tērnera analīzi radošas metaforisko izteikumu veidošanas stratēģijas ir: 1) detalizācija; 2) paplašinājums; 3) metaforas apšaubīšana; 3) saliktu metaforu veidošana.

Novērots, ka dabas parādības dzejā bieži kalpo kā metaforu avotjomas, veidojot plašus atvasināto metaforu sazarojumus. Dabas parādību kā avotjomu metaforisko kartējumu sistēmas ietver tādas mērķjomas kā emocijas un jūtas, stāvokļi un noskaņojumi, attiecības starp cilvēkiem, dzīve un nāve, ētiski un reliģiski priekšstati. Šie kartējumi nereti ir saistīti arī ar temperatūras un krāsu metaforu sistēmām, un veicot sākotnējās metaforas paplašināšanu vai saliktu metaforu veidošanu, tie var tikt savienoti ar dažādām citām konceptuālu metaforu sistēmām. Dzejas metaforu repertuārā būtiska

nozīme ir lielās esamības ķēdes metaforu sistēmai, kas nosaka, ka dabisku un mākslīgu lietu, augu un dzīvnieku avotjomas var tikt izmantotas, lai runātu par cilvēkiem, sabiedrībām, Visumu un Dievu (Lakoff, Turner 1989; Kövecses 2010, 2022). (skat. 1.3. apakšnodaļu).

DIEVS → KOSMOSS → SABIEDRĪBA → CILVĒKI → DZĪVNIEKI → AUGI → KOMPLEKSI FIZISKI OBJEKTI → DABISKAS FIZISKAS LIETAS

Kā minēts iepriekš, nav maznozīmīgs jautājums, kā konceptuālas metaforas nosaukt, piemēram, formulējumu JŪTAS IR DABAS SPĒKI var interpretēt kā vispārinājumu, kas attiecināms arī uz dabas parādībām un laika apstākļiem, taču šo pašu ideju var formulēt arī citādi, piemēram, KOGNITĪVIE PROCESI IR DABAS PARĀDĪBAS, argumentējot, ka “dabas spēki” vairāk sasaucas ar senāku priekšstatu par dabu kā par četrām stihijām, savukārt apzīmējums “dabas parādības” vairāk atbilst dabas traktējumam laikmetīgajā dzejā.⁵³ Adaptējot konceptuālas metaforas strukturēšanas principus latviešu dzejas metaforu klasifikācijai, promocijas darba autore centusies pielāgot formulējumus tā, lai tie pēc iespējas uzskatāmi atspoguļotu dzejas saturu, un identificēto metaforu nosaukumu kopums nav mērķtiecīgi veidots kā sistemātiska un akadēmiska nosaukumu sistēma. Būtiskāk bijis ieskicēt principu, kā veidojas konceptuālas metaforas sistēmas jeb kartējuma līmeņu hierarhija.

6. tabulā sniegti raksturīgi ar dabas parādībām saistītu kartējumu piemēri. Kreisajā kolonnā “Primāras metaforas” norādīti augstāka vispārinājuma līmeņa kartējumi, labajā kolonnā “Saliktas metaforas” – tiem atbilstošie hierarhiski zemāki kartējumi. Atvasināto metaforu kopumu būtu iespējams dalīt sīkākos pakārtojuma līmeņos, taču šeit tas netiek darīts, jo uzskaitījumam ir ilustratīvs raksturs. Kā parāda sniega metaforu kartējumi, kas šajā darbā tiek pētīti īpaši detalizēti, katram sniega agregātstāvoklim, tā izpausmei dabā, mijiedarbei ar apkārtni un tajā esošajām lietām teorētiski iespējams veidot atbilstību cilvēka emociju un domu pasaulē. Šie konceptuālu metaforu izvērsumi var būt neparasti un unikāli, tomēr lielākoties joprojām iekļaujas primāro metaforu definētajā kartējumā. Gadījumos, kuros saistība ar vispārīgu kartējumu nav droši nosakāma, šajā darbā veiktajā gadījuma izpētē nereti nācies lietojumgadījumu klasificēt kā tropu ar neskaidru, nenoteiktu nozīmi (skat. 1. pielikumu). Tomēr jāņem vērā, ka, lai arī tieši siltuma un aukstuma īpašībās balstīti

⁵³ Kartējumam var būt arī citi nosaukumi, piemēram, formulējot mērķjomu kā “psihes procesi” vai “emocijas”. Kognitīvajā metaforas pētniecības tradīcijā raksturīgs izmantot terminoloģiju, kas pārņemta no kognitīvās psiholoģijas un lingvistikas, un tas ietekmē arī metaforu nosaukšanas stilu.

kartējumi ir nozīmīgi, veidojot dabas parādību tropus, metaforā var būt izmantotas arī citu dabas parādības īpašības (vēja spēks, lietus slapjums, sniega vieglums u.c.), un konkrētā lietojumsituācija (mērķnozīme) noteiks atbilstošas īpašības izvēli. Tādējādi nav pamata teikt, ka katru reizi, kad “sniegs” tiek saistīts ar siltumu, notiek novirzīšanās no tradicionālas konceptuālas metaforas NEGATĪVAS EMOCIJAS IR AUKSTAS DABAS PARĀDĪBAS nozīmju lauka – drīzāk konkrētā lietojumgadījumā tiek aktualizēts cits kartējums.

6. tabula. Dabas parādību konceptuālās metaforas

Primāras metaforas / Hierarhiski augstāki nojēgumi	Saliktas metaforas / Atvasinātas metaforas
KOGNITĪVI PROCESI IR DABAS PARĀDĪBAS EMOCIJAS/ JŪTAS IR DABAS PARĀDĪBAS DOMAS/ ATMIŅAS IR DABAS PARĀDĪBAS ZEMAPZIŅA IR DABAS PARĀDĪBAS	INTENSĪVAS EMOCIJAS IR EKSTREMĀLI LAIKA APSTĀKĻI/ IESPAIDĪGAS DABAS PARĀDĪBAS INTENSĪVAS EMOCIJAS IR LIETUSGĀZES/ PUTENIS/ STRAUJA LAIKAPSTĀKĻU MAIŅA NEGATĪVAS EMOCIJAS IR DISKOMFORTU IZRAISOŠI VAI MONOTONI LAIKA APSTĀKĻI NEGATĪVAS EMOCIJAS IR SALŠANA/ LEDUS/ SNEGS/ SLAPJDRAŅĶIS/ MONOTONS LIETUS POZITĪVAS EMOCIJAS IR PATĪKAMI LAIKA APSTĀKĻI POZITĪVAS EMOCIJAS IR SAULAINS LAIKS/ VASARĪGS LIETUS/ PIRMAIS SNEGS/ ZIEDOŅA VĒJŠ MĪLESTĪBAS NEESAMĪBA/ VIENTULĪBA IR SNEGS ZAUDEJUMS/ ATRAIDĪJUMS IR SASALŠANA VIENALDZĪBA IR SNEGS SLIKTAS ATMIŅAS IR SAMĪDĪTS SNEGS
EMOCIJAS/ JŪTAS IR TEMPERATŪRA	POZITĪVAS EMOCIJAS IR SILTS LAIKS/ SILTUMU RADOŠAS DABAS PARĀDĪBAS NEGATĪVAS EMOCIJAS IR AUKSTS LAIKS/ AUKSTUMU RADOŠAS DABAS PARĀDĪBAS MĪLESTĪBA IR VASARAS LIETUS VIENTULĪBA IR SARMA
NĀVE IR SASTINGŠANA NĀVE IR ATDZIŠANA	NĀVE IR AUKSTUMS, SALTUMS NĀVE IR LEDUS/ SNEGS, SARMA
DZĪVES RITUMS IR GADALAIKU RITUMS	JAUNĪBA, PIEDZIMŠANA/ ATDZIMŠANA IR PAVASARIS VASARA IR BRIEDUMA GADI VECUMS IR RUDENS FIZISKA VAI GARĪGA NĀVE IR ZIEMA

[DZĪVES] GRŪTĪBAS IR NEPATĪKAMAS DABAS PARĀDĪBAS	GRŪTĪBAS IR SNIEGS/ SNIEGI/ SNIEGPUTENIS/ KUPENAS
[DZĪVES] GRŪTĪBAS IR ŠĶĒRŠLI DABĀ	GRŪTĪBAS IR LIETUS/ LIETI/ NEGAISS
[DZĪVES] GRŪTĪBAS IR AUKSTUMS	GRŪTĪBAS IR VĒTRA/ VĒTRAS
IZMAIŅAS CILVĒKA PRĀTĀ IR IZMAIŅAS FIZISKAJĀ PASAULĒ SASILDĪT IR APSEGT PASLĒPT NO ACĪM IR APSEGT	SASILDĪT IR APSEGT AR SNIEGA SEGU GŪT MIERINĀJUMU IR BŪT APSEGTAM AR SNIEGA SEGU AIZMIRST IR APSEGT AR SNIEGA SEGU
IZMAIŅAS CILVĒKA PRĀTĀ IR IZMAIŅAS FIZISKAJĀ PASAULĒ IZMAIŅAS SABIEDRĪBĀ IR IZMAIŅAS FIZISKAJĀ PASAULĒ GARĪGA NEBRĪVE IR FIZISKI IEROBEŽOJUMI KUSTĪBAI	BRĪVĪBAS ZAUDĒŠANA IR SASALŠANA LEDUS IR NEBRĪVE BRĪVĪBAS ATGŪŠANA IR LEDUS KUŠANA
IZMAIŅAS CILVĒKA PRĀTĀ IR IZMAIŅAS FIZISKAJĀ PASAULĒ	ĻĀUŠANĀS EMOCIJĀM IR SNIEGA KUŠANA ASARAS IR LIETUS LĀSES ⁵⁴

Zoltans Kevečešs pētījis konceptuālas metaforas EMOCIJAS IR TEMPERATŪRA, EMOCIJAS IR KARSTUMS (UGUNS), EMOCIJAS IR SPĒKI (Kövecses 2000, 2003, 2006, 2010), kas cieši sasauca ar gadalaiku – īpaši ziemas – tematiku dzejā. Kevečešs norāda, ka “lielākajai daļai cilvēku savstarpēji saistītie uguns un karstuma koncepti ir primāri saistīti ar tādu emociju kā dusmas, mīlestība, iekāre u.c. metaforisku saprašānu” (Kövecses 2010: 141). Augstākā emociju intensitāte ir visintensīvākais karstums (“dusmas ir zvērojošas liesmas”), uzturēt emociju temperatūru nozīmē sekmēt degšanu (“liet eļļu ugunī”), nelielas intensitātes emocijas ir maza uguntiņa (“dzirkstelīte”).

Promocijas darba autore iepriekš pētījusi uguns metaforas mērķnozīmes 20., 30. un 60. gadu latviešu dzejas krājumos.⁵⁵ Manuāli anotējot 520 celma “gun*” piemērus, tika aprēķināts katras mērķjomas proporcija anotētajā izlasē (skat. 26. diagrammu). 57% no 520 “gun*” pieminējumiem tika identificēti kā metaforas, 36% – lietojums tiešā nozīmē, 7% – neattiecināmi (piemēram, nesaprotama nozīme, ar “uguns” nozīmēm nesaistīts vārds, personvārds).

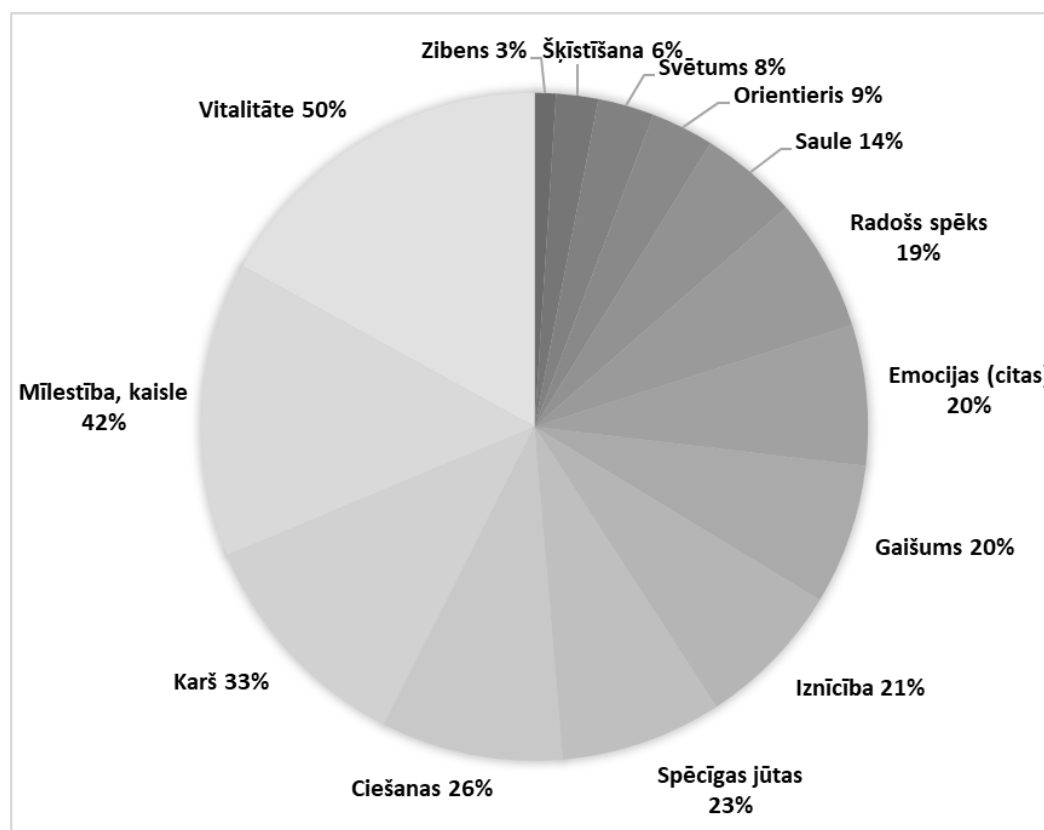
Mērķjomas tika konsolidētas 14 kategorijās; no tām visvairāk lietojumgadījumu bija saistīti ar dzīvību, dzīvi un vitalitāti (50%), mīlestību vai kaislību (42%), karu (33%), ciešanām (26%). Uguns tika saistīta arī ar citām vai līdz galam nedefinējamām spēcīgām emocijām un jūtām. Ņemot vērā leksēmas “sniegs” lietojuma izpēti

⁵⁴ Asaru un lietus lāšu metaforisko saikni nosaka arī līdzība pēc formas, tomēr šīs parādības vieno arī citi kartējumi, kas lietus lišanu saatiecina ar raudāšanu kā skumjām vai ļaušanos emocijām.

⁵⁵ Darba rezultāti atspoguļoti divu konferenču referātos: Baklāne 2022; Baklāne, Saulespurēns 2022c.

rezultātus, kuros bija novērojama mērķjomu saglabāšanās laika gaitā, bet pārmaiņas popularitātes sadalījumā, varam izteikt pieņēmumu, ka arī uguns metaforu kategoriju procentuālais sadalījums mainītos, ja izlasē būtu iekļauti vēlāku gadu darbi. Tomēr ir rodami pārlicinoši pieturas punkti tam, kādi ar temperatūru saistīti metaforu kartējumi atrodami latviešu dzejā.

26. diagramma. Koncepta “uguns” mērķjomas “Latviešu dzejas korpusā”

Uguns metafora ir daļa no plašāka metaforu tīklojuma, kurā dūsmām, kaislībai un mīlestībai pretējas emocijas tradicionāli tiek raksturotas kā vēsas, aukstas vai ledainas un tiek saistītas ar reālijām, kam piemīt šādas īpašības. Dabas parādību vidū ir maz norišu, kas pašas par sevi būtu karstas; kaislības “karstumu” drīzāk reprezentē uguns kā tāda un dažādas dabas parādības augstā intensitātes pakāpē (vētra, putenis, spēcīgs lietus, pali, pavasaris (īpaši, ja tas sākas strauji)). Uguns metafora pati par sevi ietver gan karstumu, gan intensitāti, un šī asociācija ļauj interpretēt dažnedažādas intensīvas parādības kā “karstas”. Tāpat kaislību var atainot kontrasti – karstā un aukstā sadursme. Ir vairāk dabas parādību, kas tieši raksturo aukstumu – ledus, sniegs, salna, sarma u.c. Šīs avotjomas var vēstīt par mīlestības zaudējumu, nespēju atrast mīlestību, vientulību, arī cilvēku vienaldzību plašākā izpratnē.

Kā rāda uguns metaforas izpēte, uguns ir saistīta arī ar dzīvību kā tādu, un uguns izdzišana – ar dzīvības zaudējumu. Dabas parādību metaforu sistēmā dzīvības un nāves kartējumi ir saistīti gan ar temperatūru, gan ar gadalaiku ciklu, kura gaitā daba it kā iet bojā rudenī un augšāmceļas pavasarī. Metafora CILVĒKA MŪŽA RITUMS IR GADALAIKU RITUMS⁵⁶ uzskatāma par primāru konceptuālu metaforu, kas attiecas uz cilvēka dzīves un nāves kartējumu; attiecīgi ar nāvi saistīta pakārtota metafora NĀVE IR ZIEMA. Aspazijas dzejas piemēri 3.2.3. apakšnodaļā jau demonstrēja, kā ziema un tās dabas parādības tiek tēlotas kā varmācīgas un nāvējošas. Kā liecina turpmāka leksēmas “sniegš” metaforiska lietojuma analīze – laika gaitā attieksme pret aukstajām dabas parādībām mīkstinājās, tās biežāk tikušas traktētas arī pozitīvi vai neitrāli.

Ojāra Vācieša dzejolī “Pārslas” radoši aktualizēta kaislības kā karstuma metafora: kad liriskais varonis ir iemīlējis un steidzas pie mīļotās, pārslas neķeras pie viņa mēteļa, jo baidās izkust. Kad jūtas noplakušas, varonis nāk ar kupenu uz pleciem, un pārslas uz viņa vaiga ir pārvērtušās lāsēs. Dzejolī apvienota karstuma metafora, ko iemieso varoņa karstais ķermenis, un atsaluma metafora, kuru reprezentē sniegš uz pleciem.⁵⁷

Kupenas kā dzīvas gāzās pāri žogam,
Izbrīnījies bija acu skatiens tavš –
Kāpēc tajā vētrā, kas tev šalc aiz loga,
Man neviena pārsla pieķērusies nav. [...]

Tev es toreiz teicu: – Iela sniegos tinās.
Taču es tiem cauri gāju ilgu dzīts,
**Un tie pārslu simti, kas man pakaļ dzinās,
Izkust baidīdamies, neienāca līdz.**

... Tagad laiks ir mierīgs, lēnā vēja šūpās
Pārslu arī taču virpuļo tik maz,
Un man sāp, jo negrib jautāt tavas lūpas –
Kur es esmu ņēmis tādas kupenas.

Kāpēc baltās pārslas, tavas elpas skartas,
It kā nevis pārslas man pa vaigiem lās,
**Kāpēc man uz pleciem gulstas biezā kārtā
Tās, kas reiz tik ļoti izkust baidījās.**
(Vācietis 1958: 105–106)

Vizmas Belševicas dzejolī “Ziemas pasaka” attēlota pastaiga ar mīļoto, šeit savukārt aktualizēts sniega (aukstuma) pretnostatījums pavasarim un plaukstošiem ziediem (siltums). Šis lielā mērā ir tradicionāls tēls – mīlestība tiek saistīta ar siltumu un pavasari:

Klīstam mēs pa vēlo Rīgu,
Salā smaida tavas lūpas,
Bet, kad smaidi tu, man liekas,
Ielu bruģī jāplaukst puķēm,
Ledum jādzen zili asni.
Ieklausies, – zem saltā sniega

Smilšu veserīši naigie
Brūnu sakņu tumšās ēzēs
Kaļ no sērsnas baltus zvanus.
Gribi, – maijpuķīšu šautras
Zeme sviedīs tev pie kājām.
(Belševica 1959: 34)

⁵⁶ Leikofa un Tērnera pārskatā šī metafora nosaukta DZĪVE IR GADS (*A LIFETIME IS A YEAR*); precizējums “gadalaiku ritums” akcentē saikni ar dabisko gadu, kas būtiska šajā darbā. Izplatīta ir arī konceptuāla metafora DZĪVE IR DIENA (Lakoff, Turner 1989).

⁵⁷ Vācieša dzejolis liecina, ka metaforas izvērsumā vienlaikus var būt izmantota gan detalizācija, gan paplašinājums, gan saliktas metaforas veidošana.

Nāves un aukstuma atbilstība varētu būt metonīmiski saistīta ar to, ka miris cilvēks zaudē ķermeņa siltumu, taču dzīvības zaudējums nozīmē arī sastingšanu, kustības pārtraukšanos. Šis aspekts ļauj veidot noturīgu analogiju ar ledu – ūdens, pārvēršoties ledū, kļūst nekustīgs, tāpat visi priekšmeti vai būtnes, kas iesalst ledū, zaudē kustības, mobilitātes spēju – nāve ir sastingšana: “Apvārksņmalā joņo ziemeļbrieži. / Un nāves saltums dvēs’li ledū kaļ.” (Sudrabkalns 1920: 17)

Nāve tiešā vārda nozīmē izpaužas kā sastingšana, bet stinguma koncepts nereti tiek lietots, konsolidējot vienā tēlā aukstuma radītu sastingumu un nāves stingumu, kļūstot par metaforu NĀVE IR SASALŠANA/LEDUS. Forma NĀVE IR LEDUS dzejoļa struktūrā var funkcionēt patstāvīgi, bet bieži ir saistīta ar metaforas NĀVE IR ZIEMA semantisko lauku. Sastinguma fenomēns un ziema mērena un arktiska klimata joslās ir saistītas dabiski – ziemā apstājas vai būtiski samazinās augšanas procesi, koki ir zaudējuši lapas, ir atmirušas augu virszemes daļas. No ikdienas pieredzes viedokļa raugoties, daba “iet bojā” (vai “aizmieg”); tādējādi nāve metaforiski var tikt traktēta kā ziema: “Kur tumsa vairs nestāv uz vakts, / Kur dzīvība nesastingst salā / Un nevalda nāve un nakts?” (Krūza 1925: 63)

Bieži sastopamā konceptuālas metaforas NĀVE IR SASTINGŠANA/SASALŠANA variācijā jēdziens “nāve” pats kļūst par metaforu, kas apraksta psiholoģiskas, garīgas vitalitātes samazinājumu (GARĪGA NĀVE IR FIZISKA NĀVE), piemēram, ideālu nodošana, atteikšanās no savas identitātes vai vienaldzība var tikt traktēta kā nāve vai, sekojot metaforas loģikai, nāvi metonīmiski pārstāv kāds no nāvi simbolizējošiem jēdzieniem – ziema vai ledus.

Metafora NĀVE IR ZIEMA dzejoļa struktūrā var tikt izmantota kā patstāvīgs tēls vai kontrastējot to ar pavasari, vasaru, rudeni, ziedoni vai zaļošanu un ziedēšanu kā tādu. Ziema ir nāve, savukārt “zaļie” gadalaiki ir cilvēka mūža jaunības un brieduma gadi, rudens – mūža nogale, tādējādi viss gadalaiku cikls kļūst par cilvēka mūža metaforu. Interesants ir metaforas cikliskuma aspekts: dabā pēc ziemas seko pavasaris – “atdzimšana”. Šis motīvs var būt nozīmīgs arī dzejoļu garīgo un reliģisko aspektu konturējumā: pēcnāves dzīve var tikt traktēta kā absolūtas beigas, kā atdzimšana pārlaicīgajā pasaulē vai cilvēka dvēsele var pārmiesoties citās dzīvās būtnēs nākamajā dzīves ciklā (piemēram, zālē, ziedos, kokos, putnos). Ņemot vērā, ka par nāvi nereti tiek runāts kā par absolūtām beigām, bet dabā pēc katras ziemas nāk pavasaris, avotjomas un mērķjomas daļējā nesakritība var radīt nenoteiktību dzejoļa semantikā.

Bet mēs dzirdēsim tad ari
Dzidrās, bezgaldziļās tālēs
Saules prieka dziesmu saldo

Un mēs zināsim, ka gaida
Mūs aiz **Ziemas-Nāves lediem** [...].
(Ērmanis 1926: 7)

Tāpat kā nāves metaforā, ledus norāda uz ierobežojumu kustībai, kustības pārtraukšanu. Abstrakti nojēgumi – garīga brīvība vai tautas brīvība – metaforas loģikā tiek traktēta kā fizisks kustības ierobežojums (1). Brīvības atgūšana savukārt ir ledus kušana (2), pretestība apspiestībai – neaizsalšana (3).

(1) Kur ziema tik absolūta,
Tik biezs tai ledus balsts,
Tur uzcelšana grūta
Tās zaļās nākotnes valsts.
(Aspazija 1920: 17)

(2) Brāļi, brāļi,
Šķirtie, tāļi!
Kur tā saule,
Kas šos ledus
Vaļā sprūdīs [...]?
(Brigadere 1921: 74)

(3) Vai slēpi to dzelmi,
Kas neaizsala,
Kad ledainās važās
Sals visu kala?
(Aspazija 1920: 13)

Blakus temperatūrai ir virkne citu dabas parādību fizisku raksturlielumu, kas var veidot metaforas nozīmes kartējumus, balstoties līdzībā pēc formas, krāsas, funkcijas, izturēšanās, rakstura. Jau pieminēts ledus sastingums; var tikt uzsvērts arī, piemēram, ledus slidenums vai plāna ledus bīstamība. Lietus gadījumā blakus aukstai vai siltai temperatūrai būtiskas nozīmes saistītas ar lietu kā ūdeni – tas ir nepieciešams augu un dzīvnieku eksistencei (ir auglīgs), ir veldzējošs, var tikt saistīts gan ar ūdeni kā stihiju, gan ķermeņa šķidrums, tā lāses atgādina asaras, tas var tikt asociētas ar asinīm u.c.

Vējš ir klātesošs visos gadalaikos, un katrā gadalaikā tā raksturs ir cits; vēja fiziskās īpašības saistās ar kustību, pārmaiņām; vējš var graut un postīt, tas var spirdzināt; vējš var satvert priekšmetus, tos kustināt un ieskandināt – un visām minētajām darbībām ir atrodama analogija cilvēka iekšējā pasaulē. Sniega gadījumā var runāt par sniega baltumu un vieglumu, par kupenu smagumu, stigšanu kupenās, par grūtībām pārvarēt puteni vai kupenas, par to, kā kupenas apsedz un paslēpj lietas; var runāt par sniega kušanu dažādos aspektos, par sniega nepastāvību, izžušanu bez pēdām u.c. Katrs no šiem aspektiem var veidot atsevišķu metaforu tīklojuma atzaru, var palikt gadalaiku jēdzienu kopveselumā vai virzīties projām no tā.

Ņemot vērā, ka dabas parādību metaforu joma ir pārāk liela, lai to izsmeļoši varētu aptvert vienā pētījumā, gadījuma izpētei autore atlasījusi vienu fokusa jēdzienu “sniegs”. Sniegs ienes interesantu dinamiku ziemas kopējā semantiskajā laukā. Lai arī, kā redzējām iepriekš, tas var parādīties kā viens no ziemu kā nāvi, sastingumu,

vienaldzību, mīlestības trūkumu konceptualizējošiem jēdzieniem, sniegam ir arī citas lomas – sniegs kā pārklājoša sega, kas var paslēpt kaut ko pārāk sāpīgu, kas var sasildīt un mierināt. Sniegs var būt nīstās ziemas vēstnesis, bet var būt prieka avots, skaistuma un cildenuma simbols.

Noslēdzošajā darba apakšnodaļā aplūkotas nozīmīgākās ar sniegu saistītās konceptuālās metaforas, savukārt darba 1. pielikumā iekļauts izsmeļošs analizēto piemēru saraksts. Tēla analīze iecerēta kā paraugs, kas sniedz priekšstatu arī par to, kādus kartējumus varētu ietvert citu dabas parādību konceptuālo metaforu sistēmas.

3.4. Sniega metaforas diahronā griezumā – gadījumu izpēte

Gadījuma izpētē analizēti 3268 leksēmas “sniegs” pieminējumu gadījumi, nosakot, vai vārds lietots tiešā vai pārnestā nozīmē un pie kādas metaforas mērķjomas tas piederīgs. Sagrupēto piemēru pilns saraksts un lietojumgadījumu skaita tabula aplūkojama promocijas darba 1. pielikumā.

Lai noteiktu nozīmi, vispirms aplūkots leksēmas tuvākais konteksts – blakus esošo vārdu, frāzes un panta līmenis. Gadījumos, ja frāzes līmenī nojaušams, ka tēls ir metaforisks, bet mērķnozīmi nepieciešams precizēt, skatīts visa dzejoļa konteksts – šādi atrasti dabas un emociju norišu paralēlismi, kas atsedzas plašākās diskursa vienībās.

Norādot metaforas mērķjomas pieminējumu skaitu gadījuma izpētes sadaļā, ņemti vērā metaforas lietojuma gadījumi, nevis vārda “sniegs” pieminējumu skaits, t.i., viena lietojumgadījuma (viena dzejoļa) robežās vārds ar to pašu konotāciju var tikt minēts vienu vai vairākas reizes – skaitīti tiek metaforas lietojuma gadījumi (dzejoļi), nevis vārda pieminējumu skaits. Nereti sastopamas situācijas, kurās viens tēls attiecināms uz vairākām mērķjomām. Ja vienā dzejolī bijis iespējams nošķirt vārdus, kas attiecas uz dažādām jomām, teksts ticis sadalīts pa dažādām jomām. Gadījumos, kad viena un tā pati frāze uzskatāma par piederīga vairākām mērķjomām, ņemta vērā subjektīvi izsvērtā dominējošā joma un mērķojumu skaitliskajos rādītājos katrs pieminējums uzskaitīts tikai vienu reizi. Pielikumā apkopotajos citātos piemēri dažkārt dublēti vairākās kategorijās, saglabājot atsauci uz skaitliskajam rādītājam izmantoto kategoriju, piemēram, Elīnas Zālītes dzejas rindas – “Neatnāc – māc skumjas mēmas, / Visu nakti nenāk miegs, / Baltās, saltās krezantēmas / Birst kā agris rudens **sniegs**” (Zālīte 1931: 91) – klasificētas kā piederīgas kategorijai MĪLESTĪBAS NEESAMĪBA IR AUKSTUMS, par spīti tam, ka dzejolī aktualizētas arī savstarpēji saistītas metaforas BALTAS REĀLIJAS IR SNIEGS, BIRSTOŠAS REĀLIJAS IR SNIEGS, ZIEDI IR SNIEGS. Dzejoļa

veselumā nozīmīgāka šķiet mīlotā cilvēka neatnākšanas asociācija ar sniegu. Tas pats novērojams Andreja Baloža teksta piemērā: “Pat mīla izzūd kādreiz kvēlā vēl pret tevi, / It visa dzīve aizšalc pāri šī un prieks, / It viss, it viss tas aizmirsts kļuvis, ko tu devi, / Pār tevi nobirst saltās vienaldzības **sniegs**.” (Balodis 1955: 132) – BIRSTOŠAS REĀLIJAS IR SNIEGS, bet svarīgāka ir nozīme MĪLESTĪBAS NEESAMĪBA IR SNIEGS.

Atsevišķā kategorijā “Dažādi kartējumi ārpus biežāk sastopamajām kategorijām” nošķirti motīvi, kuru pārnestā nozīme ir saprotama, taču tā neiederas kategorijās, kurās ir lielāks skaits metaforisko izteikumu piemēru. Ja motīvs atrodas ārpus tipiskām kategorijām, tas var liecināt par oriģinalitāti, neparastu domu (piemēram, putenis kā sprādziens, kas slēpies zem sniega (Rokpelnis 1981)), taču dažkārt nozīme šķiet salīdzinoši parasta, vienīgi korpusā netiek bieži izmantota (sniegs vasarā ir kaut kas neiespējams (Skujenieks 1993)). Ārpus kategorijām klasificētie piemēri var attiekties uz atsevišķiem sniega aspektiem (sniegavīrs, sniega pika, sniega bumba) vai citām ar sniegu saistītām dabas parādībām, kas tieši netiek aplūkotas gadījuma izpētē (sniega pārsla, putenis).

Atsevišķā kategorijā “Nenoteikta nozīme” nošķirti motīvi, kuri šķiet vērtējami kā pārnestā nozīmē balstīti tropi, tomēr dzejoļa robežās nav atrasts pamatojums piešķirt konkrētu mērķnozīmi; dažkārt bez rūpīgākas izpētes nav nosakāms pat tas, vai leksēmai piešķirta pozitīva vai negatīva konotācija:

Kamēr zāle **sniegam** cauri duras,
kamēr zemei nav tā lielā miega,
apsēdies pie mana ugunsкура
taisīt tējai cukuru no **sniega**.
(Vācietis 1974: 98)

Viss bijušais un nezināmais –
baltā krustceļa pienbaltā sakne,
ar ko mielojas veļi un dzimstošais **sniegs**;
viss bijušais un nezināmais –
ziedu mūzika nogrieztai ausij.
(Helds 1977: 52)

Nav izslēdzams, ka atsevišķos gadījumos plašākais konteksts nepamatoti atstāts bez ievērības, tāpat pastāv iespēja, ka promocijas darba autore kļūdījies, nosakot avotjomu vai arī metaforiskajam izteikumam iespējamās vairākas interpretācijas. Tādējādi var sacīt, ka skaitliskie rādītāji nav matemātiski precīzi, tomēr var sniegt priekšstatu par tendenci.

Dzejas metaforu nozīmju kartēšana nevilšus liek uzdot jautājumu par to, kā tiek saprasta dzejas tēla nozīme. Pirmkārt, tiek ņemta vērā meklētā vārda pamatnozīme (vai nozīmes); otrkārt, nozīme tiek precizēta atbilstoši kontekstam. Bez šaubām, nozīmes uztvere un interpretācija ir subjektīva, jo atšķiras lasītāju priekšstati un zināšanas. Pats metaforu klasificēšanas process papildina pētnieka vispārējos priekšstatus par

analizētās leksēmas nozīmēm, un, kategorizējot kārtējās metaforas lietojuma mērķojumu, iepriekš analizētie piemēri var pamudināt nozīmes piedēvēt: piemēram, zinot, ka mīlestības un ilgošanās koncepti nereti izteikti uguns un sniega metaforas pastarpinājumā, rodas pamatojums šī kartējuma ietvaros interpretēt arī dzejoļus ar nenoteiktu nozīmi. Velgas Kriles dzejolī nav tieši pateikts, ka situācija saistīta ar mīlestības pārdzīvojumu, bet, tā kā ir daudz citu piemēru, kuros šī saikne pastāv, problemātiski izlemēt, vai klasificēt tekstu kā nenoteiktu vai saistītu ar mīlestības pieredzi.

Uguns un pirmais **sniegs**, baltais kurina liesmu, o, kā līdz pašai sirdsatsegībai snigs, lūkoties savās pēdās uz pirmā **sniega** ir briesmīgi, bet tikpat briesmīgi gribas šai brīdī uz priekšu tikt, uguns un pirmais **sniegs**, vaidi, kad apdegs pirksti, vaidi, kad līdz pa-

šām potītēm vizuļos **sniegs**; tikko uzspīdēs saule, tev aizbērs acis ar dzirkstīm, un tu, neko neredzot, sacīsi: “Tas ir mans dzīves-prieks.”
(Krile 1979: 155)

Citiem vārdiem sakot, leksēmas nozīmes izpratni ietekmē ne tikai tuvākais dzejoļa konteksts, bet arī konceptuālās metaforas kopējais semantiskais lauks, zināšanas par tā sasaisti ar citām konceptuālām metaforām. Turklāt poētiskas metaforas no sākotnējā konceptuālās metaforas lauka var šķirt vairākas nozīmes pārnesuma pakāpes, kas padara saikni ar sākotnējo nozīmes lauku grūti atšifrējamu.⁵⁸

Klasificējot sniega metaforu mērķjomas, pa desmitgadēm tikuši saskaitīti katrai jomai atbilstošie pieminējumi, sniedzot ieskatu jomu popularitātes pieaugumā un kritumā laikā gaitā. Nav veikta sīkāka metaforu paplašināšanas, detalizācijas, apšaubīšanas un salikto metaforu kvantitatīva uzskaitē, bet darba gaitā (īpaši 3. nodaļā) sniegti piemēri, kas ilustrē, kā minētās taktikas izmantotas “Latviešu dzejas korpusā”. Lielākā daļa metaforas lietojumu dzejā fiksējamas minētās metaforu jaunrades pazīmes; salīdzinoši retāk metaforas apšaubīšana, taču katrā mērķjomu kategorijā atrodami arī šīs taktikas izmantojuma piemēri.

Gadījuma izpēte apliecinājusi, ka 80 gadu gaitā (1920–1999) autori turpina izmantot izplatītākās konceptuālo metaforu mērķjomas – “grūtības” (111 lietojumi), “mīlestības neesamība” (109 lietojumi), “balta krāsa” (85 lietojumi), “nāve” (75 lietojumi), “ētiskais ideāls” (68 lietojumi), “aizmiršana” (46 lietojumi), “sirmi mati”

⁵⁸ Ruta Veidemane rakstījusi: “Salīdzinot dažādu vārdu tiešās un pārnesās nozīmes, to sakars dažkārt liekas neloģisks un nesaprotams, īpaši, ja tiešās nozīmes mēs vairs nepazīstams. [...] Pāreju pakāpenību var dažreiz novērot arī poētiskiem nozīmes pārnesumiem. Ne vienmēr mēs tās atsaucam atmiņā, bet kaut kur apziņas dziļumos iepriekšējās pakāpes tomēr ir saglabājušās. Liekas, tieši tādēļ, ka jau tik pazīstama ir metafora kastaņu sveces, pieņemama bez iebildumiem ir Čaklā “Kastaņu aizdedzinātāja” [...]” (Veidemane 1977a: 74)

(28 lietojumi). Tajā pašā laikā, pirmkārt, novērojama konceptuālo metaforu mērķjomu produktivitātes samazināšanās un palielināšanās laika gaitā; otrkārt, notiek nozīmju nianšu pārvirzīšanās vienas konceptuālās metaforas ietvaros; treškārt, senākas metaforas tiek paplašinātas, detalizētas un/vai savienotas ar citām metaforām, tas ir, iegūst oriģinālu veidolu; ceturtkārt, metaforas paplašināšanas un detalizēšanas procesā iezīmējas jaunas mērķjomas, kas dažkārt ir ārpus hierarhiski augstākās (vispārīgākās) metaforas semantiskā lauka.

Nāves mērķjoma bijusi aktuāla 20. gadsimta 20., 30. un 80. gados; ētiskā ideāla mērķjoma īpaši populāra bijusi 60.–80. gados; mīlestības un nemīlestības mērķjomas īpaši populāras bijušas 30. un 60.–80. gados; grūtību mērķjoma bijusi populāra no 30. līdz 80. gadiem.⁵⁹ Sadaļā “Dažādi kartējumi ārpus biežāk sastopamajām kategorijām” no 20. līdz 60. gadiem iekļauti tikai daži lietojumgadījumi, savukārt 70.–90. gados atbilstoši 14, 29 un 10 lietojumgadījumi (visā aplūkotajā periodā kopā 66). Sadaļā “Nenoteikta nozīme” laikposmā no 20. līdz 60. gadiem nav iekļauts neviens lietojumgadījums, savukārt 70. gados – 14, 80. gados – 10, 90. gados – deviņi lietojumgadījumi (visā aplūkotajā periodā kopā 33). Šie novērojumi apstiprina pieņēmumu, ka, sākot ar 70. gadiem, asociatīvās dzejas tradīcija ienes dzejā gan neparastus un oriģinālus, gan neviennozīmīgi interpretējamus tēlus. Kopumā var sacīt, ka sniega metaforu semantiskais lauks laika gaitā paplašinājies un ir pieaudzis pozitīvo vai neitrālo konotāciju īpatsvars sniega nozīmju laukā (īpaši sniega kā ētiskā ideāla mērķjomā).

Gadalaiku un dabas parādību sākotnējā izpēte vairāku dabas parādību kontekstā vedināja domāt, ka konceptuālas metaforas NĀVE IR AUKSTUMS un CILVĒKA MŪŽA RITUMS IR GADALAIKU RITUMS varētu būt dominējošie, biežāk sastopamie nozīmju kartējumi leksēmas “sniegš” semantiskajā laukā, taču detalizēta izpēte apliecina, ka vēl izplatītāka ir konceptuāla metafora GRŪTĪBAS IR AUKSTUMS⁶⁰, kā arī konceptuāla metafora MĪLESTĪBAS NEESAMĪBA IR AUKSTUMS⁶¹. Tāpat nozīmīgas ir arī konceptuālās metaforas, kas saistītas nevis ar sniega aukstuma, bet ar sniega baltuma aspektu: BALTAS REĀLIJAS IR SNIEGS, ĒTISKAIS IDEĀLS IR SNIEGS. Paplašinot sniega metaforu ar agregātstāvokļa maiņām un kinestētiskajiem aspektiem, dzejniekiem bijis iespējams ne

⁵⁹ Lietojumgadījumu un pieminējumu skaita tabulu skat. promocijas darba 1. pielikumā.

⁶⁰ Šo kartējumu varētu formulēt arī kā DZĪVES NEGATĪVIE ASPEKTI IR AUKSTUMS.

⁶¹ Šo kartējumu varētu formulēt arī kā MĪLESTĪBAS TRŪKUMS/PRETSTATS IR AUKSTUMS. Jēdziens “vientulība” jau uzskatāms par nozīmes sašaurinājumu, kas neietver visas mērķnozīmes.

tikai oriģinālāk izmantot pamata avotjomas, bet arī veidot jaunas nozīmju nianšes – sniegs kā substance, kas lietas pārklāj, sniega kušana, krišana, putināšana, lēna atsevišķu pārslu krišana, kupenas, sniegs kā šķērslis, kas veido barjeras un kurā var iestigt, sniega pikas un bumbas, sniegs sabirst kurpēs, sasnieg uz pleciem u.c. – visi šie nojēgumi rada asociācijas, kas var ievērojami novirzīties no tipiskiem sniegam raksturīgiem kartējumiem.

Sniegs ir paradokšāls tēls, kas kā metafora lielākā daudzumā pieminējumu tiek saistīts ar negatīvām konotācijām: nāvi, grūtībām, vienaldzību, mīlestības zaudējumu un nesasniedzamību; tomēr tas tiek saistīts arī ar apsegšanu, pasargāšanu, mierinājumu, siltumu, prieku, skaistumu, skaidrību, tīrību, šķīstumu. Vairākas mērķjomas ir ambivalentas, piemēram, sniegs kā miegs ir saistīts gan ar atpūtu, siltumu, mierinājumu, aizmirstību, kas atsvabina no smagajām domām, gan ar nāvi, aizmirstību kā negatīvu aspektu un aizmigšanu kā apziņas kūtrību. Noslēdzotās apakšnodaļas sniedz ieskatu tipisko kartējumu izpausmēs un dažādu mērķjomu savstarpējās attieksmēs.

3.4.1. Baltas reālijas ir sniegs/ ētiskais ideāls ir sniegs/ skaistums ir sniegs

Ar sniega baltumu salīdzināti dažādi fiziski objekti: apģērbs (drānas, zeķes, balts krekls), cilvēka āda, papīrs, mēness gaisma, buras, putas viļņu galos, palagi, marle, vērpēju spoles, reņģes, jēriņi, milti, skaidas, azbests u.c.; taču biežāk tie ir ziedi: vispārīgi ziedi, ievziedi, ābelziedi, ķiršu ziedi, asteres, krizantēmas, kallas, jasmīni, ceriņi, papeļu ziedi. Tēliem, kuros aktualizēts sniega baltums, nereti pievienots arī sniega krišanas vai biršanas aspekts – ābeļu ziedi birst no ābelēm kā sniegs (vairāki autori), no vācu lidmašīnas birst maizes kartītes (Belševica 1955); tajā pašā laikā kā sniegs var birt arī lietas, kas nav baltas, – rudens lapas, pelni.

Lotoss maigais. **Sniega** rokas.
Atspīdums kāds nezīnams.
Dzel jau mani saldās moka.
(Erss 1923: 138)

Kur pretīm nāk jaunavas tievas kā diegi
Ar cepurēm baltām kā kalngalu **sniegi**.
(Čaks 1929a: 26)

IEVAS. Pusdienas zeltainā gaismā,
Pilnas savādas tvīksmes,
Iedegās mirdzošā kaismā
Ievas no zemes līksmes.
Pacēlās kupenas platas
Pretī mākoņu **sniegam**.
Ievas kā kupenas plauka,
Ieaugot mākoņu **sniegā**.
(Gulbis 1938: 90)

Ap pusnakti
Kad nevaru atrast miegu,
Ar fantazijas mēnesi!
Es apspīdu papīra balto **sniegu**.
Ar tintes melnumu
Es dzejas uguni iekuru.
(Aspazija 1933: 50)

Sniegs kā baltas krāsas reāliju avotjoma korpusā minēts aptuveni 85 reizes (neskaitot piemērus, kur metaforai ir citas primārās mērķnozīmes un sirnu matu metaforu). Vislielākais lietojumgadījumu skaits fiksēts 30. gados (28), desmit un vairāk pieminējumi arī 40.–60. gados. Lai arī pārstāvēta liela balto priekšmetu daudzveidība, tieši baltās krāsas mērķjoma, šķiet, pakļauta vislielākajam klišeju veidošanās riskam – pati baltās krāsas saistīšana ar sniega baltumu šķiet trafareta. Ņemot vērā, ka metafora BALTAS REĀLIJAS IR SNIEGS ir viena no visbiežāk izmantotajām, var izteikt pieņēmumu, ka pieminēšanas biežumam ir loma negatīvas tēla uztveres veidošanā; tajā pašā laikā novērojams, ka “bieži” piecu dzejas krājumu aptvērumā nozīmē nevienu vai tikai dažus pieminējumus gadā, un, iespējams, tieši tēla lietojums ikdienas valodā ir faktors, kas vairāk veicina klišejas iesakņošanos.

Blakus bieži sastopamai metaforai ZIEDI IR SNIEGS klišejas riskam pakļauts arī konceptuālas metaforas BALTAS REĀLIJAS IR SNIEGS bieži sastopams apakšgadījums – metafora SIRMI MATI IR SNIEGS. Korpusā tēls pirmo reizi izmantots Jāņa Ziemeļnieka 1923. gada krājumā; 30. gados – astoņas reizes, 40. gados – vienu reizi, 50. gados – septiņas reizes, 60. gados – septiņas reizes, 70. un 80. gados – vienu reizi, 90. gados – divas reizes.

Vaj tad tu mani atminesi,
Kad gaisos gāju putni kliegs,
Bet matos krifis pirmais **sniegs**?
(Ziemeļnieks 1923: 59)

Paiet stundas, dienas, gadi.
Matos **sniegi** krīt.
Sirds aizvien vēl kaut ko gaida:
varbūt, varbūt rīt!
(Skujiņa R. 1935: 99)

Metafora SIRMI MATI IR SNIEGS biežāk lietota īsas frāzes robežās, tikai nedaudzos piemēros veidots plašāks izvērsums. Lai arī atzīstams, ka dzejnieki centušies būt oriģināli, diskutējams ir šo rindu vērtējums – vai tēli izveidoti veiksmīgi un izdevies izvairīties no klišejas. Būtu ņemams vērā arī tas, kad konkrētais tēls ticis izmantots, t.i., pastāv iespēja, ka 20. gadsimta 20. gados un 30. gadu sākumā sirnu matu asociēšana ar sniegu vēl nebija pārlicinoši iekļaujama klišejas statusā. Grots izvērstā saliktā metaforā raksturo vecmāmiņas matus: matu sirmums tiek saistīts ne tikai ar sniegu, bet arī ar stariem, ziediem, sudraba kroni. Radoši ir arī Imermaņa un Vācieša radītie piemēri: Imermanis paplašina sniega metaforu, atsaucoties uz kalnu sniegiem, turklāt pievieno jaunu metaforu – sniega šķipsnas; Vācietis pavisam nedaudz pārvirza tēla nozīmi, pozicionējot sniegu nevis kā ziemas atribūtu, bet kā “pavasara sniegu”.

VECMĀMUĻAS SKAISTUMS

Un tavi mati,
Es nezinu,
Vai tie maz ir mati?
Sniega vai staru kodeļa,
Ziema vai pavasars
Pirmajos ziedos,
Vai sudraba kronis
Uz taviem plecēm
Un svētošām rokām?
(Grots 1937: 20)

Šķiet domās grimis kuģa kapteinis.

Pār ērgļa degunu krīt kuplie mati,
Kur melnās ogleīs vietām pelni viz
Kā **sniega** šķipsnas sirmā Araratā.
(Imermanis 1953: 10)

Viens taustiņš balts.
Pats pirmais lido tauriņš.
Un neskaitāmu pavasaru **sniegs**
tev matos.
(Vācietis 1974: 158)

Apsverot sniegu kā novecošanas simbolu, oriģināls ir Knuta Skujenieka izveidotais tēls – sniegs kaulos: “[..]es gribu saplīst priedes šķilā / kad vējš nāk kaulos sniegu sēt / būt novakarā zvaigzne zila / ar kuru lemts tev uzvarēt.” (Skujenieks 1993: 76).

Ar citām krāsām sniegs tiek saistīts krietni retāk. Tradicionālos tēlos dzejnieki atsaucas uz sniega sudrabainumu, zilganumu, zilumu; atsevišķi sarkana, melna un krāsaina sniega aspekti jau skatīti 3.4.1. apakšnodaļā. Kā minēts iepriekš, balta sniega asociēšana ar ideālu ļauj metaforu paplašināt, netīru sniegu saistot ar pretējo – netīru sirdsapziņu, meliem: “Domas tīras kā krītošs sniegs / Un pa vidu netīras. / Atklātība kaila un tai / Nelietība pretī.” (Čaklais 1967: 7). Tomēr nav daudz piemēru, kuros tieši melns sniegs pieminēts šādā nozīmē: “Stūrī sniega kaudze melna, / Ko nāks diena projām mēzt [..].” (Plaudis E. 1970: 85). Biežāk sastopamas variācijas par netīru atkušņa vai pilsētas sniegu: “Es melnas magoņu lapas / uz savām acīm lieku, / Un pilsētā netīri sodrēji / klāj logus, durvis un sniegu [..].” (Elksne 1968: 22)

Konceptuāla metafora ĒTISKAIS IDEĀLS IR SNIEGS ir saistīta ar baltās krāsas semantisko lauku. Baltā krāsa tiek asociēta ne vien ar fizisku, bet arī ar morālu tīrību, šķīstumu, godīgumu, patiesumu, ar tiekšanos pēc ideāliem. Laika gaitā šī avotjoma iegūst lielāku popularitāti: no 20. līdz 50. gadiem 2–7 lietojumgadījumi desmitgadē, 60. gados – 11, 70. gados – 17, 80. gados – 14; 90. gados atkal mazāk – septiņi. Pētītajā datu kopā ētiskā ideāla avotjomas pirmais piemērs ir Jāņa Jaunsudrabiņa plaši pazīstamais vēlējums “Kā sniegi kalnu galotnēs, / Lai mūžam balti būtu mēs” (Jaunsudrabiņš 1921: 159). Agrīnos pieminējumos kalnu sniegs un Ziemassvētki ir biežāk sastopamie sniega cildenuma konotāciju konteksti (Ziemeļnieks 1923; Austrīņš 1925; Ķikuts 1927; Sudrabkalns 1931 u.c.). Sniegi kalnu galotnēs ir ne tikai balti, bet arī grūti sasniedzami; sniegs kā ētisks ideāls var tikt interpretēts kā romantisko pasaules ainu raksturojošas “tāles”, uz kurām tiecas sirds vai kuras būtu jāsasniedz.

Sniegos kristali viz –
tuksnesī smiltis kaists,
Jūrās ūdeņi guldz –
debešos tvaiki kāpj.

Zvaigznes tālumom mirdz –
tuvumā sēro sirds;
Sēro tuvumā sirds –
ilgojas tālēs būt.

Mūžam vientuļa sirds
ilgojas tālēs būt;
Sniega baltumu alkst,
tuksneša tvīksmes tvīkst,

Jūru dziļumos grib,
negaisos gunis šķilt –
Mūžam vientuļa sirds
visumu sevī slēdz.
(Plaudis J. 1939: 147)

Kalnu sniegu metaforas atpazīstamību un, iespējams, jau zināmu klišeiskumu 30. gados apstiprina Aleksandra Čaka dzejolis, kurā tēls izmantots ironiskā kontekstā, raksturojot iedomīgu šveicaru: “Sirds, neredzami pūlim pāri celta, / Tam vienā līmenī ar Alpu **sniegiem**, [...] / Viz gudrība kā zvaigzne viņa pierē.” (Čaks 1938: 153–154)

Kalnu sniegs ar ētiskiem ideāliem tiek saistīts arī vēlāku gadu dzejā, piemēram, Jānis Peters šo motīvu izmanto Armēnijai un tās kultūras mantojumam veltītā dzejolī:

Dedz, jautātāja zīme, pār Armēnijas kalniem, [...] kā kalnos nepārtulkots, neatbildēts **sniegs**, jo varbūt tieši tādēļ mēs šodien esam dzīvi, ka **sniegs** tik tāls kā **sapnis**, ka **sniegs** tik ļoti skaists, pār **sniega** sapni varas nav pārgrozībām telpā, un pašu sauli tuvāk viņš atsakās sev laist.
(Peters 1979: 145)

Tomēr no 60. gadu sākuma sastopam arvien vairāk piemēru, kur sniegs bez papildu saistījuma ar kalniem vai tālēm tiek asociēts ar kaut ko šķīstu; viens no šīs tēla pārinterpretācijas popularizētājiem bijis Ojārs Vācietis:

Jauna sirds ir līdzīga ar tūrumu,
Auglīgai un plašai jābūt viņai,
Jābūt tūrākai par baltā **sniega** tūrumu
Savas šķiras apziņai un sirdsapziņai
(Vācietis 1960: 42)

Sniegi visas grambas nolīdzinās...
Nolīdzinās, tikai ļoti stīgs.//
Snieg. Jau zeme ir ar baltiem svārkiem,
Mums pie saviem logiem jāpaliek,
Jākļūst baltākiem un patiesākiem.
(Vācietis 1960: 112)

Vācietis radoši aktualizē arī tradicionālo ētiskā ideāla sasaisti ar kalnu sniegu vienā no 70. gadu pazīstamākajiem dzejas darbiem – ciklā “Klavierkoncerts”: “Viens taustiņš balts. / Kilimandžāro sniegs. / Un kaijas visu lidojumu gals. / Un kāzu prieks. / Un tev pie acīm balts lakatiņš.” (Vācietis 1974: 157) Ciklā “Klavierkoncerts” veidota salikta metafora, kas aktivizē plašu koncepta “balts” semantisko lauku un pievieno jaunus, neparastus avotjomu konceptus, piemēram, “balts lakatiņš” – tēls, kas no kalnu galotnēm ētisko ideālu pārvirza tuvāk zemei un vienkāršam, dzīvam cilvēkam.

Dzejas piemēros rodams pamatojums, ka laika gaitā sniegs kā kaut kas šķīsts, skaists un labs arvien pietuvinās cilvēkam un iegūst maigākus vaibstus. “Kalnu sniegs” ir tāls un auksts, bet pirmais sniegs, mežā vai pilsētā skaisti sasniegtais sniegs ir tepat līdzās: “Es zinu kādu baltu sniegu. // Tas ir gaišā plankumā melnam kaķim uz kažoka. Tas ir bērna paļāvībā [...] / Tas ir tīrā un klusā mežā [...]. / Tas ir baudā, kas rodas, atsakoties no baudas. // Man šķiet, ka esmu ticis klāt tam baltajam sniegam. / Gurkst. Gurkst. / Gurkst.” (Ramba 1996: 59) Annas Auziņas dzejolī, kas tēlo jaunības, nevainības, maiguma, skaistuma un cerību piepildītu pilsētas ainavu, sniegs ir tik tuvu cilvēkam, ka kļuvis par tuvinieku: “Jūsu pirmās meitiņas tēvs būs sniegs / viņa runās ko viedu / jūs aizvedīsiet viņu uz Parīzi ziemā un viņas acis būs zilas.” (Auziņa 1995: 37) Spekulatīvi var pieņemt, ka cildenuma semantiskais lauks no ētikas jomas (ārējas, objektīvas normas, tiekšanās pēc tāliem ideāliem) pakāpeniski pārvirzījies uz individuālo un morālo (iekšēji, personiski principi, cildenas rīcības pārvirze uz privāto sfēru).

Klasificējot metaforu mērķjomas, atsevišķi nošķirta sadaļa SKAISTUMS IR SNIEGS – tā lielā mērā sasaucas ar lietojumgadījumiem, kuri klasificēti kā ētiskā ideāla mērķjomas daļa. Sniega skaistuma vērojums raisa cildenuma pārdzīvojumu, kas cilvēkos raisa pacilātību, prieku, apbrīnu, un šīm izjūtām ir tieksme saslēgties ar dažāda veida abstraktu vērtību skaistumu – tā konkrētā izpausme atkarīga no dzejnieka un viņa laikmeta vērtību sistēmas.

Kā metaforas apšaubīšanas piemēru var minēt Elksnes darbu, kurā autore iebilst Ziedoņa dzejolim, kas sniega baltumu saista ar kaut ko tīru un skaistu (Ziedoņa rindas liktas kā dzejoļa moto). Sniegs ir balts, taču tas slēpj zem sevis asiņainu realitāti.⁶² No metaforas mērķjomu sistematizācijas viedokļa šī metafora Elksnes dzejolī saistāma arī ar sniega kā apsedzēja un paslēpēja funkciju.

*Balts sniegs, balts miegs,
Un balts es esmu liecinieks.
(I. Ziedonis)*

Patiešām balts un biezs,
Bet apakšā tik sarkans...
Ik zemes pēda piezīdusies asins
Un tālab arī pilna jaunu asnu.

Balts **sniegs**, ak, draugi! tikai šķietamība,
Lai neteiktu, ka izlikšanās griba.
Ir nežēlīga daba, dabas likums
Ne Laimas, bet gan Belcebula līgums
Ar visiem dzīvajiem, ar ābeļdēstiem pērnem,
Ar cālēniem, ar mums, ar mūsu bērniem.
(Elksne 1980: 136)

⁶² Pateicoties sniega sēmas daudznozīmībai, sniega un zemsniega avotjomas kartējums var tikt izmantots arī citādi vai pretēji. Skat. piemērus 3.4.2. apakšnodaļā.

3.4.2. Dzīves grūtības ir sniegš/ dzīve ir sniegš/ esamība ir sniegš; vietas un laika metonīmija

Konceptuālai metaforai GRŪTĪBAS IR AUKSTUMS lietojuma izpētē fiksēts vislielākais lietojumgadījumu skaits (111). Šis kartējums šķiet likumsakarīgi izaudzis no klimatiskās realitātes, kurā aukstums un ziema saistīti ar nepatīkamām fiziskām izjūtām, ar salšanu, pārvietošanās grūtībām, vajadzību pastiprināti rūpēties par mājas un apģērba siltumu, pārtikas krājumiem; ziema ir saistīta ar lielākiem saslimšanas vai pat nāves riskiem: “Tikko rīta spīdums acīs spiežas, / Acis atdarās un nokrīt miegs, / Rūpju koka rudens lapas griežas, / Bēdas gaisos bargi šalc kā sniegš.” (Sudrabkalns 1931: 94) Ziemas īsās dienas un garās nakts kopā ar skarbajiem laika apstākļiem rada nomāktību; “sniegš” aukstuma un vispārīgu grūtību negatīvo nozīmju laukumam pievieno tādu papildu aspektus kā apsniģšana, ieputināšana kupenās, stigšana sniegā: “Uz nakti šo es taku cauri sniegiem roku: [..]. / Pēc drūzmas stacijās, pēc steigas neapjaustās / man beidzot māja ir, ko sargā ugunskrusts [..]...” (Brīdaka 1972: 81)

Sastopamas nedaudzas metaforas (ap 10), kurās sniegš, sniega vāli burtiskāk reprezentē barjeru, šķērslī, kas neļauj tikt uz priekšu, kaut kur nokļūt, izkļūt no izolētības: “Aiz simtsimtu **sniega** vālu, / Šodien patiktos viņš tai. / Sēd pie uguns, nerunā / Mazā, lepnā Veruna.” (Austriņš 1925: 127) Brišana pa dziļu sniegu, stigšana sniegā šķiet pietiekami produktīvs motīvs, lai varētu domāt, ka tas tiks izmantots biežāk, bet jāņem vērā, ka daļa šī metaforas atzara tiek izstrādāta kupenu tēlā, kurš šeit nav detalizēti analizēts.

Kā viens no spilgtākajiem sniegā stigšanas motīva piemēriem minams Jāņa Rokpeļņa dzejolis, kurā autoram raksturīgā stilistikā metafora ir nenoteikta, ar nekonkrētu mērķnozīmi – tā nepiemin galamērķus, kurus sasniegt traucētu sniegš, – tomēr ir nepārprotami, ka tiek izmantota pārnesta nozīme, un stigšanas tēla nozīme ir intuitīvi spilgti uztverama:

neskaramam nepieskaros
baltai zvaigznei kaklā karos
tikai vārdos
tos man piedos

miegu ziedos
stiegu **sniegos**
(Rokpeļnis 1975: 12)

Metaforas GRŪTĪBAS IR SNIEGS diahroniskajā attīstībā blakus detalizācijas tendencei novērojama arī tendence konceptu “sniegš” izmantot arvien vispārīgākā nozīmē (par to liecina arī iecienītā vārda daudzskaitļa forma – “sniegi”). Ziemas semantiskajā laukā pāreja no konkrētas reālistiskas ziemas pie metaforiskas,

simboliskas un abstraktas ziemas ir pakāpeniska. Ja 20.–60. gados ir vairāk piemēru, kuros sniegs nepārprotamāk simbolizē dzīves grūtības, tad 70. gados nereti nevaram droši sacīt, vai sniegs tēlā simbolizē dzīves grūtības vai vispārīgi dzīvi. Tomēr augsta vispārinājuma pakāpe atrodama jau 1920. gada piemērā.

Kā gars pēc dzīves tiecas,
Vēja, **sniegu**, zvaigžņu tiecas –
Mīlēt, smieties, nīst, – kā tiecas gan!
Dzirdēt, klajumos kā aprīļpalus zvan,
Ietvert acīs tūkstots nakts un uguns mirkļu,
Neizlaist no rokām dzīves irkļu,
Kuŗos asins straumes skan –
Asins skan!
(Sudrabkalns 1920: 45)

Mēs ejam un ņemam, ko dzīve dod,
Un atdodam visu, cik spējjam, –
Pat **sniegos** mums ziedi ir jāatrod
Un jāizbeŗ skrejošam vējam.
(Grots 1930: 9)

Bet drošais iet, kur dzelmes zaļi guldz,
Kaut palu laiks un uznāk pusnakts baiga, mans draugs.
Bet drošais iet, kur **sniegi** viz un gail,

Kaut viņos salūzt saules staru zaiga, mans draugs.
(Plaudis J. 1939: 52)

Ikkatrs, kas brīnīties vēlas,
lai pavēro padomju ļaudis: //
Sniegos un vētrās tie smeļ,
kaujās tiem rūdīta sirds.
Gadus un gadus, un gadus
ilgst cīņa par padomju laimi.
(Grigulis 1946: 93)

Nepārtraukti, nenorimti
Aiziet miljoni un simti,
Aiziet pulkā, aiziet pāriem,
Iet pa zelta medus kārēm,
Iet pa zaļu ciedru taigām,
Iet caur **sniega** vētrām baigām,
Aiziet miljoni un simti.
Nepārtraukti, nenorimti.
(Ziedonis 1965: 51)

Atsevišķos piemēros sniegs tiek pacelts augstākajā abstrakcijas līmenī, simbolizējot esamību, būtību un nebūtību: “Ģimenes ir kā slēpes, kas cilvēci nes / Pāri bezgalīgajiem nebūtības un būtības sniegiem” (Ziedonis 1977: 129); “Tu sasauksi no vējiem mani kopā uz sniega lauka bezgalīgi palsā” (Vācietis 1978: 107); “nebrīnies, ja trauslais pakaras, / bet mūžīgais top nežēlīgi balts. / O, baltā asins! – Baigākais no sniegiem, / ir asinsainā iekšā iesnidzis” (Peters 1979: 12); “Cits baltāks sniegs krīt kādā mežā citā. / No citas mūžības tas iet un nāk. / Un arī mežs tur pats aug mūžīgāk”. (Ziedonis 1979: 95).

Jānis Peters bojā gājušajiem zvejniekiem veltītā dzejolī veidojis trauksmainu kāpinājumu, kas ved pie dzejoļa kulminācijā noskāršamas burinieka bojāejas; sniega motīvs izmantots, lai tēlotu pašu intensīvāko brīdi: “un nu ir tā, ka nevar, un nu ir tā kā sniegā – / vējš iegūlies ir baltā kā ārprāts buriniekā [...]” (Peters 1979: 82) Sniega tēls šeit ir nedaudz neskaidrs – iespējams, kuģīti ieskauj putojošu viļņu baltās kupenas, bet tēls aktivizē arī asociācijas ar aukstumu, stingumu, puteni, stigšanu kupenās. Tādējādi, no vienas puses, varam traktēt tēlu kā metaforu, kas saistīta ar sniega baltuma aspektu (BALTI VIĻŅI IR KUPENAS), no otras puses, tas asociatīvi iederas sniega kā gurdinoša un bīstama šķēršļa nozīmju laukā.

Dzejoļos, kuros leksēmai “sniegs” piešķirtas esamības, būtības, nebūtības un mūžības konotācijas, metaforiskos izteikumus var traktēt kā piederīgus konceptuālai metaforai NĀVE IR AUKSTUMS.

Kā minēts iepriekš, metafora GRŪTĪBAS IR SNIEGS varētu būt metonīmiskas izcelsmes – sniegs, būdams objektīvi saistīts ar nepatīkamu pieredzi, reprezentē dzīves grūtības kā tādas. “Latviešu dzejas korpusā” bieži sastopami arī cita veida metonīmiskie tropi, kas saistīti ar laika perioda un vietas reprezentāciju (DZĪVES RITUMS IR SNIEGS, TERITORIJAS AR SKARBU KLIMATU IR SNIEGI).

Kartējums DZĪVES RITUMS IR SNIEGS saistīts ar divkāršu metonīmiju: jēdziens “sniegs” aizvieto plašāku jēdzienu “ziema” (sinekdoha ZIEMA IR SNIEGS), savukārt “ziema” aizvieto plašāku jēdzienu “gads”.⁶³ Sniega snigšana var ilustrēt gadu ritējumu burtiski: “Nu jau nez kuro gadu vējš **sniegu** pār kapu pūš...” (Elksne 1968: 73). Blakus sniega metonīmijai šajā tēlā ietverts arī metaforisks eifēmisms, kas vēsta, ka cilvēks ir miris. Nereti uz divkāršās metonīmijas pamata tiek konstruēti tomēr sarežģītāki metaforiski tēli, kuros sniegs, sniega snigšana, kušana, sniega ceļš u.c. jau kā simboliski tēli reprezentē gadu ritējumu.

MĒS VIENMĒR UZ PERONA
Šķiršanās sāpes, tikšanās prieks –
Tāda ir dzīve.
Uzsnieg un nokūst baltākais **sniegs**,
Aiziet un atnāk labākie gadi,
Cilvēki atnāk un aiziet.
(Kriļe 1966: 17)

Vējš pasaules pirmajā dienā.
Vējš pasaules pēdējā.
Vējš mūs no miega ceļ,
un vējains ir **sniega** ceļš,
un pēdas nepaliek...
(Čaklais 1972: 15)

Pētītājā datu kopā parasts, klišejs laika perioda metonīmijas lietojums nav bieži sastopams, drīzāk vairāk ir piemēru, kur trops vai nu mākslinieciski iestrādāts plašākā metaforā, vai tiek apšaubīts (Melgalvs 1980, 1984) vai modernizēts (Aivars 1999).

Mēs tikai dzīvojām.
Ar labu pieminējām.
Kaut arī savas kļūdas nelabojām.
Put smiltis, sniegi, paput papēpūkas,
un putu krējums acis aizķepina.
(Melgalvs 1984: 69)
Nokrita sniegi, izkusa sniegi – kārtējais
gadskārtu cikls.
(Melgalvs 1980: 19)

Sarunājos ar sevi brīnoties
Kā viss vasaras sniegs var nosnigt
Tik īsā laikā, un augusts
Jau dzied Augsto dziesmu
Mūsu dēls jau kopš neatminamiem laikiem iet
skolā
(Aivars 1999: 20)

⁶³ Šādā nozīmē tiek minētas arī citas dabas parādības, īpaši lietus; reizumis kopā – “lieti un sniegi”.

Tāpat kā citos semantisko lauku saskares gadījumos robeža starp tīru metonīmisku tropu un metaforisku metonīmiju ne vienmēr ir nosakāma. Metaforisks tropus var būt vērsts “dziļākas” simboliskas nozīmes virzienā, kamēr vienkārša metonīmija tikai poētiski norāda uz laiku un/vai vietu; piemēram, Jāņa Sudrabkalna dzejolī – uz padomju republikām ar aukstu un karstu klimatu: “Kremlī katrs par savām mājām runā, / Un lai tas **sniegos vai svelmē** dzimtu, / To saprot, to apsveic, tam visur mājas” (Sudrabkalns 1947: 18). Savukārt Aleksandra Čaka rindas metonīmiski, nedaudz poetizējot, vēsta, ka darbs padarīts pirms ziemas iestāšanās “Labības sagādi veikuši Talsi, / Pārvēršot zeltainos graudos Staļinam doto vārdu. / **Vēl pirms tuiem sniegiem** / Darbs ir padarīts” (Čaks 1948: 101).

3.4.2. Nāve ir sniegs/ miegs ir sniegs/ aizmirstība ir sniegs

Kā vairākkārt minēts iepriekš, metafora NĀVE IR SNIEGS primāri saistīta ar plašākiem konceptuālo metaforu tīklojumiem NĀVE IR AUKSTUMS un DZĪVE IR GADALAIKU RITUMS (skat. piemērus 3.2.3. un 3.3. nodaļā), tomēr ne tikai ar tiem. Bieži aktualizētas arī semantiskā lauka daļas, kas saistītas ar gulēšanu, aizmigšanu, segšanu, sildīšanu, slēpšanu. Gan nāves, gan miega, gan segšanas semantika ir ambivalenta – negribēts apziņas zaudējums vai atbrīvošanās, aizmirstība vai mierinājums, ierobežojums vai pasargāšana siltumā.

Kur veramies nu, kur vien skatamies –
dej nāves biedekļi nīrgādamies,
aiz loga sniegu virpuļos griež
un ledainus pirkstus acīs mums spiež.
 Viss, viss, ko reiz cerējām, izpostīts,
 un klusi raud katrs mūsu pumpurīts.
 (Bārda F. 1922: 31)

NOŽŅAUGTĀ DZIESMA
 To vēl var saprast, ja rudenā kokos
Negaidīts ieķeras sniegs,
Bet kā tik trauslu un neglaustu roku
Apņem tik bezgalīgs miegs...
 (Vācietis 1958: 42)

Krīt sniegs
Pār laukiem, ciematiem un pilsētām –
Dvēselēs krīt.
 Izrauju savu degošo sirdi:
 Kūsti, sniegs! Kusti, saltais, nāvīgais **sniegs!**
 (Dzelzītis 1924: 26)

VIŅŠ KŪST
 Viņš kūst!
Šis saltais sniegs,
Kas zemi apņēma kā nāves miegs.
 (Dzelzītis 1924: 27)

Sniega nāves aspekti var būt savienoti ar burtisku atrašanos zem sniega, zem zemes.

Nomira meitene mana, [..]
 Tagad es bieži,
 Sēdu zem kailiem un šalcošiem kokiem, [..]
 Un klausos,
 Ka dziļi zem **sniegiem**
 Manu skaisto, bet stingušo meiteni
 Dīvaini tārpi grauž.
 (Grigulis 1931: 30)

Nāves tuvums ne vienmēr tēlots kā nomācoši baiss, piemēram, Grota dzejoļa varonis vasaras vakarā nododas rāmām pārdomām gaidāmo nenovēršamo mūžību-ziemu, kurā, iespējams, sagaidīs kāds draugs vai velis: “Vasaras vakars, vai aizvedīs tas Mūžībā mani vai ziemā? / [...] / Vai tas ar zvaigznājiem piebārstīts būs, / Vai tikai **sniegiem** līdz ceļiem?” (Grots 1944: 42).

Mainoties dzejā konstruētajai pasaules ainai, metaforas NĀVE IR ZIEMA un NĀVE IR SNIEGS no gadalaiku ciklam piesaistītā semantiskā lauka, kura poētika būvēta no bioloģiskiem, mitoloģiskajam vai agrāriem konceptiem, var tikt pārceļtas augstākā abstrakcijas līmenī – mūžības semantiskajā laukā, kura poētikā ieaustas reliģiskas vai kvazireliģiskas noskaņas: šajā pasaules ainā pastāv nemirstīgas dvēseles, kas dodas “sniega laukos” vai “aiziet putenī”; mūžība var tikt traktēta arī kā ārpus laika pastāvoša paralēla transcendentāla realitāte, kurai, iespējams, var pieskarties dzeja. Priekšstati par aiziešanu citā, pārtaicīgā, pasaulē (bezgalībā, plašumā) ļauj domāt par nāvi kā par turpinājumu.

Es jūtu **sniegus** tālos gaisos,
Kad tukšās birzis vēji sīc;
Kā lapa pēdējā es raisos,
Kas vientuļi vēl zarā trīc.

Es jūtu **sniegus** tālos gaisos
Un dzirdu: skanot irklus mērc
Tāl' ūdeņos kāds svēti baisos,

Kur plašums bezgalībā vērts.

Es jūtu **sniegus** tālos gaisos, –
Es jūtu – drīzi laivai nākt...
Kam pretim lai ar ziediem kaisos?
Kam manas saules ziedus vākt?
(Dāle 1944: 41)

Zinaīdas Lazdas dzejolī “Pārvērtības” nāve saistīta ar pirmo sniegu; saliktā metafora ir neparasta, jo tiek izmantots nevis tradicionālais gadalaiku rituma kartējums, bet dvēseles transformācija pēc nāves kā hidroloģiskā cikla daļa.

No dziļas akas skaidra lāse rodas,
tad augstu paceļas un viegli zūd.
– Kur paliec tu, kad lapas trūd,
kad putni projām dodas? [...]

Kas augstu pacēlies, tas tālu skatās,
kas atraisījies brīvs, tas lido liegs.
– Krīt negaidīti pirmais **sniegus**,
krīt tavās acīs platās.
(Lazda 1941: 96)

Nāve ir temats, kuru ikdienas valodā mēdz pieminēt ar eifēmismu starpniecību (Juško-Štekele 2016); tas pats novērojams arī dzejas diskursā. Kultūrā pazīstami simboli var funkcionēt kā nāves eifēmismi, tostarp sniegus var tikt piesaukts ar šādu nolūku. Juris Kunnos raksta, izmantojot saliktu metaforu:

Vēl par agru, tev saka. Nu, kur tā steidzies?
Redzi, cik rāmi un laimīgi druva zied!
Bet jau **vēzē savus kaulainos spārnus vējdzirnavas** tavā ceļā.
Nesaskaitāmas. Kā smiltis. **Kā sniegus**.
(Kunnoss 1981: 23)

Vējdzirnavu tēls šeit sasauca ar simbolu “dieva dzirnavas”; vējdzirnavu spārni ir “kaulaini” kā nāve, kā skelets; smiltis simbolizē caur pirkstiem izbirstošo dzīvi, visbeidzot tēlu noslēdz “sniegs”, kas sasauca ar smilšu tēlu kā kaut kas daudzskaitlīgs, irstošs, birstošs, nenoturams, turklāt kūstošs, nepastāvīgs.

Nāves semantiskais lauks ir savienots ar citiem kartējumiem, kas konceptualizē apziņas pārtraukšanos un aiziešanu nebūtībā – laimes vai sāpju, arī atmiņu izzušanu, miegu. Sniega asociēšana ar miega tēlu ir difūza, miegs var būt saistīts gan ar nāvi, gan citiem tēliem (18 lietojumgadījumi ārpus nāves mērķjomas, 17 lietojumgadījumi nāves mērķjomā). Ir sastopami gadījumi, kur leksēma “miegs”, iespējams, lietota galvenokārt, lai veidotu atskaņu ar “sniegs” (un otrādi – “sniegs” aktivizēts kā atskaņa vārdam “miegs”). Tajā pašā laikā sniega saistību ar miegu stiprina “sniegam” un “miegam” kopējā saistība ar ziemas miegu. Nāves, gulēšanas un apsegšanas loma dažkārt skaudri un burtiski savienota: “Reiz iesnigsi tu **sniegā**, / Zem debess blāvās alvas, / Un migsi mūža miegā, / Zeltkodeļu zem galvas.” (Stērste 1934: 112)

Ziemas miegam var būt arī labvēlīgas konotācijas – daba ziemā atpūšas, un arī cilvēka dzīvē ir posmi, kuros aktivitāte samazinās. Šāds paralēlisms var tikt dekonstruēts (apšaubīts), kā Čaklā dzejolī, kas vēsta par to, ka daba atpūšas, bet cilvēks ne: “Vasara aizslēgta, / noklāta **sniegu** / un aizsietā putnu pēdām. // Lai viņa pūšas. // Bet tu – // kamēr vēl silts, / kamēr vēl tavas rokas nav aizslēgotas, / ņem, ziema ir darba laiks, / dakšu un izārdi atlikušo vēl nedienu čupu / uz saknēm / sava nomoda pavasarim.” (Čaklais 1979: 115) Nedaudzos piemēros 70. un 80. gados miega un sniega kartējums tiek asociēts ar apziņas pasivitāti, vienaldzību: “Kaimiņ, / tev deg māja! // Balti dūmi / krēpēs un vērpetēs / no tava jumta. // Pati māja / **sniegā** līdz uzacīm. // Palīgā netieku – / pats esmu mājā un sevī ieputināts. // Kaimiņi, lai mājas deg. / Liksimies ziemas guļā. / Ala nav jārok, / puteņa kapracis / mūs dzīvus aprok.” (Vācietis 1982: 73)

Ar nāves konotācijām saistīta ir arī interesantā un daudzveidīgā metaforu grupa KAUT KAS ZŪDOŠS IR SNIEGS. Klasificējot metaforas gadījuma izpētē, uzskaitīti 30 lietojumgadījumi, kas ietver dažādus sniega fizisko īpašību un agregātstāvokļa maiņu aspektus – sniegs pēkšņi un strauji izzūd, ceļoties gaisa temperatūrai, pārslas izkūst, saskaroties ar ādu, un sniegpārslas kopumā ir kaut kas viegls un gaistošs. Blakus citām lietām, kas var “izkust kā sniegs” (“Viss pāriet šai dzīvē. Pat sāpes / izkūst kā **sniegi** uz delnas” (Skujiņa R. 1935: 28)), pamanāms kartējums, kas sniega gaistošo dabu saista ar cilvēka mūža īsumu un trauslumu: “Birst **sniega** pūkas liegas / (tik viegli mūži krīt).”

(Skujiņa A. 1932: 68) Vairāku autoru darbos sniegs vai sniegpārslas tiek asociētas ar dvēseli (šis tēls sasaucas ar sniegu kā pārļaicīgā simbolu). Tēlam var piemist daudznozīmība – kā Jāņa Petera dzejolī, kas veltīts Erikam Ādamsonam; no vienas puses, dvēseļu motīvs dzejolī norāda uz faktu, ka Ādamsons ir miris (dvēseles ir debesīs), no otras puses, sniegs un dvēseļu pacelšanās debesīs simbolizē mākslas varu un ietekmi uz cilvēku: “Bet, jo smejamies, jo augstāk mums ir jāuzkāpj –/ Jo tur, debesīs, mēs kļūsim balts un skanošs **sniegs**.” (Peters 1968: 61)

3.4.3. Aizmirst ir apsnigt/ paslēpt ir apsnigt/ mierinājums ir sniegs

Skaitlisko rādītāju ziņā izceļas aizmirstības, aizmirstības un paslēpšanas mērķjoma (48 lietojumgadījumi) – tā aktualizēta, vēstot par sniegu kā apsedzošu, nosedzošu, noslēpjošu matēriju. Arī aizmirstana dzejā tikusi saistīta gan ar pozitīvām konotācijām, gan negatīvām: aizmirstana var tikt traktēta kā simboliska, garīga nāve, pozitīvo jūtu galīgs zaudējums; tajā pašā laikā – aizmirstana nozīmē atbrīvošanos no aktīvām ciešanām, tā ir sāpju remdēšana: “Cik labi kļūst, kad **vienaldzības sniegs** / Liek aizmirst, varonis vai noziedznieks, / Svešs naidis kad nepieceļ un mīla nepieskaņas, / Un dvēsele, kā zvīlošs dimantgrauds, / Deg viena, lēna vēsās liktens varās [..].” (Sudrabkalns 1920: 91) Lūkojoties aizmirstības pozitīvo konotāciju virzienā, aizmirstības nozīmju lauks savienojas ar nozīmēm, kas saistītas ar apsegšanu kā pasargāšanu, mierinājumu un sasildīšanu; lūkojoties negatīvo konotāciju virzienā, atrodamas asociācijas ar noseģšanu kā aprakšanu kapā, ar ieputināšanu sniegā kā mobilitātes, kustīguma, dzīvības zaudējumu.

Ļauj, lai rimst,
Lai sāpju dziņas mieg,
Lai saite rīst, saldsapnis grimst,
Dziļš **sniegs** pār laikiem snieg. //
Dziļš **sniegs** lai garus mūžus sedz.
(Brigadere 1921: 245)

Dziļš miers un gaisma staro klusi
Un apsedz visas mūsu bēdas,
Kā **sniega** kārtā zemes pēdas,
Kad vasara ir aizgājusi.
(Bārda P. 1932: 147)

Klasificējot metaforas gadījuma izpētē, mērķjoma MIERINĀJUMS IR Sniegs nošķirta atsevišķi (39 lietojumgadījumi), jo ne visi mierinājuma aspekti saistīti ar sniegu kā apsedzošu segu – sniegs var būt mierinājums arī tā skaistuma vai vēsuma dēļ; apsnigusī ainava ir klusa, cildena, tajā atveldzējas dvēsele.

Sniegs snieg uz pieres, plakstiem vēss un kairs,
Sniegs viegls snieg uz roku pirkstiem
smalkiem, [..]

Sniegs snieg uz krūtīm līdzjūtīgs un balts
Un maigi lūdz un lēni dvašo: dzirdi,
Es gribu pukstam sajūst tavu dzīvo sirdi!
(Strēlerte 1940: 82)

Mīksts vēdekļis pār visu stāvu klājas,
Balts aplāj biklās rokās, smailās kājas:
Pār straujām sāpēm – krīt kā mierīgs **sniegs**.
(Skujeniece 1925: 151)

Sniega vienlaikus kā sedzēja un balta apsēja konotācijas aktualizētas Evas Mārtužas dzejas krājuma nosaukumā “Sniegs apsedz vaļēju brūci” un dzejolī, kas iedvesmojis šo moto. Dzejolis ir spilgts metaforas detalizētas izstrādes piemērs, kurā ir gan saliktas metaforas, gan detalizācijas un paplašināšanas iezīmes: “**Sniegs apsedz vaļēju brūci**. / Jā, noticu. Sāpe stājusi smelgt. / Varbūt **sniega griešanās** ir / visaptveroša laimes izjūta – es **iesniegu vērpetē**, palieku, / mūžīgo mieru sasniedzu.” (Mārtuža 1996: 74). Otrajā pantā sniega semantiskā lauka atsegšana tiek turpināta, pievienojot sniega kušanas aspektu: “Kūst sniegs, atsedz dzijušu rētu.” (Turpat.)

Netipisku sniega kā mierinājuma kartējumu vidū var minēt atbilstību TIKT PĀRI SĀPĒM IR KĀ SLĪDĒT PA SNIEGU AR KAMANĀM: “Gribu pār sāpēm pārbraukt es pāri, / Viegli kā sniegos īd slieces un slīd [..]”(Grots 1937: 5). Sniega kā sājpu remdētāja metafora var tikt apstrīdēta, kā Vāczemnieka dzejolī “Jau visu nakti snieg”: “Zem kupenām vai skumjas spētu degt? / Vai skaudrās domas mirklī neapdzistu? / Ai nē, ar **sniegu** sāpes neapsegt, / Viss padebesis tai kaut pāri kristu!” (Vāczemnieks 1961: 71) Tradicionālo sniega un mierinājuma atbilstību apstrīd arī Čaklais: “Nē, šis baltums mieru tev nedzemdēs. / **Sniega** upe un domu vēdzeles. / Vaļā parautas bezžēlas slūžas.” (Čaklais 1984: 52)

20. gadsimta 90. gados Inga Gaile veidojusi oriģinālus ar aukstuma, karstuma un ziemas semantisko lauku saistītus tēlus (saliktas metaforas, kas ietver arī konceptuālu metaforu paplašinājumu un detalizāciju). Dzejolī, kas vēsta par sājīgas pagātnes pieredzes pārvarēšanu, atmiņas tiek neitralizētas, iesaldējot tās ledū; dzejoļa varone pati kļuvusi auksta kā ledus, un viņas matus klāj sniegs (vienaldzība un racionalitāte pretstatā karstajām un sājīgajām emocijām).

Manas atmiņas
vienmēr paliks man aiz muguras, iesalušas ledus kalnos kā kukaiņi,
un pēc kāda īsāka vai garāka laika es iemācīšos iet, pat nejūtot to
smagumu un elpu pakausī. Balts ledus un auksta saule, kas
aizdedzinās **sniega** vērpetēs pārvērtušo matus, bet visapkārt vien
ledus klajums un ķecerīgā liesma kā nopērts skuķis apstāsies pie
manas ledusaukstās pieres un izčūkstēs...”
(Gaile 1999: 59)

Kā atsevišķu tēlu grupu var nošķirt zem sniega apslēptās, uz laiku ierobežotās dzīvības motīvu. Kādā Vizmas Belševicas dzejolī sniegs sākotnēji tiek rādīts kā

aukstuma, kā dzīvības un mīlestības pretinieka simbols, taču atklājas, ka zem sniega notiek spraigi, ļoti būtiski dzīvības procesi: “Man sniegi pavērās un ziema teica: / Skaties! [...] Neviens to nezina, ka ozols visupirms / Ir roze. Zīles cietais pumpurs šķeļas / Ap sārtāk, sārtāk satvīkstošu ziedu, / Un ilgi roze deg zem saltā **sniega**, / Līdz šaujas asnos sarkanos [...]” (Belševica 1981: 252) Iepriekš jau minēts ar netipiskāks kartējums, kas saistīts ar procesiem, kas norisnās zem sniega: kādā Rokpeļņa dzejoļī putenis ir dziļi zem ledus un sniega pārziemojošs sprādziens (Rokpelnis 1981: 56).

Darba iepriekšējās nodaļās jau pieminēti vairāki piemēri, kuros zem sniega un ledus apslēpts strauts vai dzīvā daba ir jaudīgi vispārīgi dzīves spēka atgriešanās vai gara brīvības simboli. 80. gadu beigās un 90. gadu sākumā vairāki dzejnieki (Elsbergs 1989; Kaldupe 1993) šo motīvu izmanto, lai rakstītu par apspiestību padomju režīmā. Atšķirībā no biežāk izplatītām šī motīva variācijām, dzīvība zem sniega šeit tēlota nevis triumfāli, bet sāpīgi.

ZEM SNIEGA

Numurs ir izbalējis,
augums vēl stingrs kā stiegra,
bet cik nevaldāmas ir sāpes
zem **sniega**.

Nogriež maizi, bet piekož klāt
visu, ko sargi svieda.
Cik nedzēšama atmiņa ir
zem **sniega**.
(Elsbergs 1989: 122)

Andas Līces dzejoļī no krājuma “Es saradojos ar tevi” atainota ziema, kurā sniega nav vispār, un tāpēc visu acīm atklājas iepriekš zem sniega apslēptais: “Saule tik zemu kā Kolimā. [...] Nav Latvijā šoziem sniega – / Vaļā viss nesadzijušais. // Mums tagad visiem tik ļoti / Tīru dvēseles pārsēju pietrūkst.” (Līce 1989: 109)

Tāpat kā Evas Mārtužas dzejoļa piemērā, Līces darbā ietvertais motīvs iezīmē nākamo saistīto posmu sniega atbilstību kartējumā – sniega kušanu. 3.4.2. apakšnodaļā jau pieminētas nozīmes, kas saistās ar kūstošu sniegu kā kaut ko neizbēgami un neapturami zūdošu, veidojot paralēlismu ar cilvēka mūža īslaicību un nenovēršamajām beigām. Sniega kušanas metaforas tiek izmantotas arī kā citu kartējumu turpinājums, piemēram, konceptuālā metaforā PASLĒPT IR APSNIGT sniega kušana nozīmē apslēpto lietu atklāšanu, savukārt kartējumos MĪLESTĪBAS NEESAMĪBA IR SNIEGS, SKUMJAS IR SNIEGS, VIENALDZĪBA IR SNIEGS sniega kušana nozīmē ļaušanos jūtām, izraudāšanos, atbrīvošanos no sastinguma, smaguma, sablīvējuma (metaforai ĻAUŠANĀS JŪTĀM IR SNIEGA KUŠANA uzskaitīti 26 lietojumgadījumi). Tādējādi novērojams, ka sniega metaforu semantiskajā laukā veidojas tematiski kartējumi, kas funkcionē kā naratīvi, konsolidējot dažādus sniega aspektus, kas aktuāli noteiktas mērķjomas reprezentācijai.

SECINĀJUMI

1. Dabas parādību pieminējumu skaita statistisko rezultātu un analītisko vizualizāciju detalizētāka izpēte ļauj nepārprotami nošķirt biežāk un retāk lietotus konceptus. Gadalaiku apzīmējumi “ziema”, “vasara”, “pavasaris” un “rudens”, kā arī tādi dabas parādību nosaukumi kā “vējš”, “sniegs”, “lietus”, “migla”, “mākonis” un “ledus” sistemātiski lietoti visā pārskata periodā – visos gados, gandrīz visos krājumos. Savukārt tādas leksēmas kā “sniegpārsla”, “leduspuķe”, “zibens”, “pērkons”, “negaiss”, “viesulis”, “sarma”, “krusa”, “atkusnis” pieminētas krietni retāk, ne katru gadu, ne visu autoru krājumos. Pētot absolūto un relatīvo leksēmu pieminējumu skaitu laika gaitā, novērojama stohastiska dinamika, pastāvīgs pieminējumu skaita kāpums un kritums, kas tikai dažkārt pieminējumu skaita samazinājumu vai palielinājumu ļauj vērtēt kā tendenci. Īpaši izteikta visu pētīto dabas parādību jēdzienu lietojuma krituma tendence vērojama 20. gadsimta 50. gadu sākumā un 90. gados. 50. gadu kritums daļēji saistāms ar mazāku krājumu skaitu, tomēr ne visos gadījumos.

2. Pieminējumu skaita analīze sniedz atskaites punktus bieža un reta lietojuma vērtēšanai. Tā, piemēram, pētīto konceptu kopā visbiežāk sastopamā leksēma “vējš” korpusa tekstos sastopama 44 – 222 reizes katrā gadā;⁶⁴ citi salīdzinoši bieži lietoti dabas parādību apzīmējumi – “sniegs”, “mākonis”, “lietus”, “migla”, “vētra”, “ledus” – attiecīgi sasniedz austākais 95, 81, 79, 77, 57, 39 pieminējumus gadā. Tādu kopumā retāk lietotu leksēmu kā “zibens”, “putenis”, “pērkons” augstākie gada pieminējumu rādītāji ir 37, 31 un 23. Vēl retāk lietotas tādas leksēmas kā “varavīksne”, “atkusnis”, “sniegpārsla” un “leduspuķe” – augstākais 10, 6, 5 un 3 reizes gadā. Atsevišķas salīdzinoši reti pieminētas dabas parādības – “leduspuķe” un “zibens” – piedzīvo popularitātes pieaugumu konkrētā laika periodā: “leduspuķe” – 50. un 60. gados, “zibens” – 60.–80. gados. Tāpat novērots, ka leksēma “migla” bijusi salīdzinoši izplatīta līdz Otrajam pasaules karam, turpretī “lietus” popularitātes kāpumu piedzīvo, sākot ar 70. gadiem.

3. Konkrētu leksēmu pieminējumu skaita kāpumu un kritumu ievērojami ietekmē atsevišķi krājumi un konkrēti autori – viens autors, kurš īpaši iecienījis noteiktu konceptu, var izšķirt visa gada pieminējumu statistiku. Biežāk lietotajiem jēdzieniem raksturīgi, ka viena gada ietvaros kāda jēdziena pieminējumu statistiku ievērojami

⁶⁴ Neskaitot gadus, kuros krājumu skaits nerasniedz piecus.

kāpina viens vai divi autori no pieciem. Pieminējumu skaita svārstības saistītas gan ar intensīvu atkārtojuma kā mākslinieciska paņēmienu izmantojumu, gan ar motīva nozīmi krājumā kopumā. Svārstības daļēji saistītas arī ar mainīgu datu apjomu gadu griezumā: jo lielāka apjoma dzejas krājumi, jo lielāka iespēja, ka konkrētas leksēmas pieminējumu skaits būs lielāks, un otrādi; lai samazinātu šī faktora ietekmi, tika veikti arī relatīvā pieminējumu skaita mērījumi. Izpētes rezultāti apliecināja, ka relatīvo pieminējumu rādītāju dinamika lielā mērā spoguļo absolūtos pieminējumu rādītājus, tikai atsevišķos gadījumos rādot pretēju tendenci, un šie izņēmumi parasti saistīti ar netipiski augstu vai zemu tekstu kopējā garuma rādītāju konkrētā gadā.

4. Pieminējumu biežuma atšķirības liecina par konceptu atšķirīgo semantisko ietilpību un nozīmi kultūrā. Šīs atšķirības var interpretēt arī kognitīvās lingvistikas nojēgumu – konceptuālu metaforu, primāru metaforu un bāzes līmeņa kategoriju – kontekstā. Bieži pieminēti koncepti apzīmē parādības, kas biežāk sastopamas indivīda ikdienā vai cilvēku kopības realitātē kopumā, un tie pārstāv to vispārinājuma līmeni, kas ir vistuvākais ikdienas pieredzei un domāšanai (bāzes līmenis). Neparastāki un radošāki tēli saistīti ar parādībām, kas sastopamas retāk, kā arī ar kategorizācijas līmeņiem, kas, salīdzinot ar bāzes līmeni, ir vispārīgāki (abstraktāki) vai šaurāki (specializēti). Gan biežāk, gan retāk sastopami koncepti kļūst par metaforu avotjomām; biežāk lietotu jēdzienu semantiskā ietilpība ir lielāka, iekļaujot plašāku mērķjomu repertuāru. Retāk lietoti jēdzieni, ja tie saistīti ar konceptuālas metaforas semantisko lauku, kļūst par vispārīgākas metaforas detalizācijas un paplašināšanas līdzekļiem. Tādējādi var sacīt, ka semantisku lauku ietvaros izveidojas konceptu tīklojumi, kuros vismaz daļā gadījumu konstatējamas hierarhiskas attiecības starp biežāk lietotiem vispārīgākiem konceptiem un retāk lietotiem detalizācijas gadījumiem (“vējš” – “ziemeļvējš”, “vētra”; “sniegs” – “sniegpārsla”, “kupena”).

5. Uzskaitot koncepta “sniegs” mērķjomas, secināts, ka biežāk lietotās mērķjomas katrā gadā tipiski aktualizētas 1–4 reizes (dažos gados nevienu reizi), un vienā desmitgadē nevienā mērķjomā nav uzskaitīti vairāk nekā 27 metaforas lietojumgadījumi. Tādējādi pētītā korpusa mērogā pat metaforiski izteikumi, kurus uztveram kā klišejas, netiek aktualizēti katru gadu, un biežs metaforas lietojums piecu krājumu aptvērumā izpaužas kā daži lietojumgadījumi. Ir pamats lēst, ka metaforiski pieminējumi gandrīz visos gados pārsniedz pusi no kopējā pieminējumu skaita, taču precīza procentuāla sadalījuma noteikšana ir problemātiska, jo, lai arī parasti iespējams

identificēt, ka dzejolī sastatītas vairākas pieredzes jomas, metaforiska tropa klātbūtne ir nenoteikta. Īpaši laikmetīgajā dzejā, sākot ar 60. gadu beigām, tēli tiek veidoti sintagmatiski – potenciālās avotjomas un mērķjomas dzejolī minētas secīgi, un nav nepārprotamu indikāciju, ka tēlu sistēmā veidots avotjomas un mērķjomas metaforisks kartējums, nevis tikai asociāciju virkne. Paturot prātā šo nenoteiktību, promocijas darbā aplēsta mērķojumu lietojumgadījumu proporcija attiecībā pret leksēmas pieminējumu skaitu: laikposmā no 20. līdz 90. gadiem novērots 17,9 – 42,4 procentu metaforisko lietojumgadījumu īpatsvars, kur zemākais rādītājs uzskaitīts 20. gadu dzejā, augstākais – 80. gadu dzejā. Kopumā novērota metaforas īpatsvara pastāvīga pieauguma tendence līdz 80. gadiem un kritums 90. gados (sasniedzot 70. gadu līmeni).

6. Koncepta “sniegs” gadījuma izpētē atklāts, ka iespējams noteikt konceptuālas metaforas, kas saistītas ar šo jēdzienu; biežāk sastopamās mērķjomas ir “grūtības” (111 lietojumi), “mīlestības neesamība” (109 lietojumi), “balta krāsa” (85 lietojumi), “nāve” (75 lietojumi), “ētiskais ideāls” (68 lietojumi), “aizmiršana” (46 lietojumi). Mērķojumu lietojumgadījumu izvērtējums rāda, ka laika gaitā mazinājusies nāves konotācijas popularitāte, palielinājusies sniega kā ētiskās tīrības simbola loma. Tāpat novērojama tendence sniega tēlu traktēt augstākā abstrakcijas pakāpē, ļaujot tam simbolizēt ne vien grūtības, bet dzīvi un esamību vispār, nevis bioloģisku dabas nāvi un aizmiršanu ziemā, bet būtību, mūžību, aizmūžību. Uzskaitīti 66 lietojumgadījumi ārpus tipiskām kategorijām un 33 lietojumgadījumi ar neskaidru nozīmi. Ievērības cienīgs ir novērojums, ka laikā no 20. līdz 60. gadiem identificēti tikai 1 – 4 ārpus bieži sastopamām kategorijām klasificēti piemēri, savukārt 70., 80. un 90. gados šādu piemēru skaits ir atbilstoši 14, 30 un 10. Nenoteiktas nozīmes kategorijām 20. – 60. gados nav atrasts neviens piemērs, savukārt 70., 80. un 90. gados šādu piemēru skaits ir attiecīgi 14, 10 un 9. Novērojumi apstiprina priekšstatu, ka, sākot ar 20. gadsimta 70. gadiem, asociatīvās dzejas tradīcija ievieš lielāku brīvību un nenoteiktību dzejas nozīmju veidošanas praksē.

7. Aplūkojot konceptuālu metaforu tīklojuma attīstību diahronijā, var sacīt, 80 gadu periodā vērojama drīzāk semantisko lauku pakāpeniska transformācija un papildināšanās, nevis strauja iepriekš pilnīgi nepazīstamu konceptuālu nozīmju kartējumu ienākšana. Jau minēts, ka laika gaitā arvien izplatītāks kļuvis “sniegs” kā ētiskās tīrības un ideālu simbols, un “sniegu” kā nāves simbolu dzejnieki sāk biežāk saistīt arī ar pēcnāves dzīvi un mūžību. Jau 20. gadsimta sākumā “sniegs” saistīts ar

mīlestības tēmu – biežāk kā tradicionālo mīlestības simbolu karstuma un pavasara pretmets; reizumis arī pozitīvā nozīmē, saistībā ar skaistumu, prieku. Šī mīlestības neesamības vai esamības un “sniega” saikne saglabājusi aktualitāti visā 20. gadsimta gaitā, un dzejnieki veidojuši arvien niansētākus emocionālās pieredzes kartējumus, kuru raksturošanai bijis aktuāli izmantot dažādus sniega aspektus – snigšanu, apsnigšanu, atrašanos zem sniega, kušanu, dubļus, sniega ūdeni u.c. Katram no šiem aspektiem atbilst citu mērķnozīmju klāsts – aizmiršana, samierināšanās, mierinājums sniega segas gadījumā, ļaušanās emocijām vai raudāšana kūstoša sniega gadījumā. Stabilitāti saglabā hierarhiski augstāka (vispārīgāka, primāra) metafora, bet atvasināto metaforu lauks ir dinamisks, veidojot jaunus noturīgus atzarojumus.

8. Koncepta “sniegs” metaforisko izteikumu analīzē apliecinās, ka tēlu veidošanai tiek izmantotas visas Džordža Leikofa un Marka Tērnera nošķirtās radošas metaforas veidošanas stratēģijas – metaforas paplašināšana, detalizācija un saliktu metaforu veidošana. Retāk tiek izmantota tradicionālas metaforas apšaubīšana, veidojot ironiskus, paradoksālus tēlus, atrodot jaunas metaforas mērķjomas, kas tradicionālo tēlu parādi pilnīgi jaunā gaismā. Precīza metaforas paplašināšanas, detalizācijas un saliktu metaforu piemēru klasifikācija un analīze nebija promocijas darba mērķis, tomēr sākotnējā izpēte vedina secināt, ka metaforas paplašināšanas un detalizācijas gadījumu formāla nošķiršana būtu problemātiska; abas taktikas paredz metaforas detalizētāku izstrādi, bet trūkst kritēriju, lai noteiktu, kuri lietojumgadījumi realizē konceptā jau ietverto potenciālu, kuri – to radoši paplašina.

PĒTĪJUMA APROBĀCIJA

Raksti

1. Baklāne, Anda; Kristsons, Eva-Eglāja; Saulespurēns, Valdis (2024). Pilsētas transportlīdzekļi latviešu senākajos romānos. *Latvijas Nacionālā bibliotēka. Zinātniskie raksti, Nr.12 (XXXII). Tuvlasījums – tāllasījums*, 65.–96. lpp.
2. Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis (2024). Regīnas Ezeras prozas leksikas bagātība statistiskā griezumā. Ozoliņš, Jānis; Kārkla, Zita (red.). *Regīna Ezera: sievišķais subjekts, vide, stāstījums. Kolektīvā monogrāfija*. Izdevums sagatavošanā.
3. Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis (2023). Tracing the proliferation of Socialist Realism doctrine in Latvian periodicals: Case study of “Literature and Art” and “The Flag” [Sociālistiskā reālisma doktrīnas izplatība latviešu periodikā: gadījuma izpēte izdevumos “Literatūra un Māksla” un “Karogs”]. *Digital Humanities in the*

Nordic and Baltic Countries Publications, Vol.5, No.1, pp. 328–343. Available: <https://doi.org/10.5617/dhnbpub.10664> [accessed 09.09.2024.].

4. Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis (2022). Leksiskās daudzveidības kvantitatīvā analīze latviešu prozas izpētē. *Aktuālas problēmas literatūras un kultūras pētniecībā*, Nr.27, 330. – 345. lpp. Tiešsaiste: <https://dom.lndb.lv/data/obj/1035006> [skatīts 09.09.2024.].
5. Baklāne, Anda (2017). Latviešu 20. un 21. gadsimta dzejas vārdu krājumi statistiskā griezumā: pētījuma metodoloģija un provizoriskie rezultāti. *Letonica: humanitāro zinātņu žurnāls*, Vol. 35, 82.–102. lpp.
6. Baklāne, Anda (2024). Piezīmes par dzīvnīeku daudzveidību 20. gadsimta latviešu dzejā. *Strāva*, Nr.11, 44.–57. lpp.
7. Baklāne, Anda (2017). Visvairāk pirktā grāmata latviešu valodā. *Satori*, 11.10. Tiešsaiste: <https://satori.lv/article/visvairak-pirkta-gramata-latviesu-valoda> [skatīts 13.09.2024.].
8. Baklāne, Anda (2010). Virsotnes. Gals un sākums: par J. Rokpeļņa dzejas krājumu “Nosaukums”. *Satori*, 14.09. Tiešsaiste: <https://satori.lv/article/virsotnes-gals-un-sakums> [skatīts 13.09.2024.].

Referāti

1. Baklāne, Anda. *Dzīvas būtnes, tēli, simboli: dzīvnīeki Imanta Ziedoņa dzejā*. Augšanas testaments. Imantam Ziedonim. Durbe, 29.08.2023.
2. Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis. *Tracing the proliferation of socialist realism doctrine in Latvian periodicals: Case study of “Literature and Art” and “The Flag”* [Sociālistiskā reālisma doktrīnas izplatība latviešu periodikā: gadījuma izpēte izdevumos “Literatūra un Māksla” un “Karogs”]. DHNB 2023: Sustainability, Environment, Community, Data. Oslo Universitāte, Bergenas Universitāte, Stavangeres Universitāte, Tiešsaiste, 08-14.03.2023.
3. Baklāne, Anda. *Semantic domains of fire and ice in Latvian 20th-century poetry: Comparison of manual annotation of metaphors and Word2Vec word associations* [Uguns un ledus semantiskie lauki latviešu 20. gadsimta dzejā: manuālas anotēšanas rezultātu un Word2Vec vārdu asociāciju salīdzinājums]. DH Estonia: Shifts in language and culture. Tallinn University, 05.10.2022.
4. Baklāne, Anda; Saulespurēns Valdis. *Detection of the target domain of conceptual metaphors in Latvian poetry: exploring the effectiveness of Word2Vec and Bert models* [Mērķjomas noteikšana konceptuālajās metaforās latviešu dzejā: Word2Vec un Bert modeļu efektivitātes salīdzinājums]. DHNB2022: Digital humanities in action. Uppsala University, 17.03.2022.
5. Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis. *Towards modelling text mining services for digital collections: the case of Latvian Prose Counter* [Veidojot tekstizraces pakalpojumus digitālajās kolekcijās: Latviešu prozas skaitītāja piemērs]. LIBER 2021 Conference, 25.06.2021.
6. Baklāne, Anda. *What’s missing in this picture? Political change and wordscapes of Latvian poetry* [Kā pietrūkst šajā attēlā? Politiskās pārmaiņas un latviešu dzejas vārdu ainavas]. Digital Humanities in the Nordic Countries 2017, Gēteborga, 14. – 17.03.2017.

7. Baklāne, Anda. *Mining emotions in Latvian poetry* [Emociju izrace latviešu dzejā.] Vieslekcija Ūmejas universitātē, HumLab Talks, 03.03.2019.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Korpuss leksēmu meklēšanai un pārlūkošanai pieejams:

Baklāne, Anda; Ozols, Artis (2023). *Latviešu 20. gadsimta dzejas korpuss (1920–1999). Latvijas Nacionālās bibliotēkas korpusu analīzes vietne*. Tiešsaiste: <https://korpuss.lnb.lv/#open> [skatīts. 09.09.2024.].

Avoti

1. Aigars, Pēteris (1938). *Mākoņu dzirnas*. Dzejas. Rīga: Valters un Rapa.
2. Aigars, Pēteris (1939). *Zvaigznes un sniegs*. Dzejas. Rīga: A. Gulbis.
3. Aivars, Eduards (1996). *Ainava kliez. Dzejoļi*. Rīga: RaKa.
4. Aivars, Eduards (1999). *Vasaras sniegs. Dzejoļi 1997–1999*. Rīga: Atēna.
5. Aivars, Eduards (1991). *Dejas. Dzejoļi 1982–1988*. Rīga: Liesma.
6. Aizpuriete, Amanda (1986). *Kāpu iela. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
7. Aizpuriete, Amanda (1990). *Nākamais autobuss. Dzejoļi (1985–1988). Atdzejojumi*. Rīga: Liesma.
8. Aizpuriete, Amanda (1980). *Nāks dārza māte*. Dzeja 1976–1980. Rīga: Liesma.
9. Aizpuriete, Amanda (1995). *Pēdējā vasara. Dzejoļi (1990.–1994.)*. Rīga: Preses nams.
10. Akmentiņš, Andris (1992). *Māja*. Rīga: Sprīdītis.
11. Akuraters, Jānis (1921). *Saules valgus: poemas*. Rīga: Vaiņags.
12. Akuraters, Jānis (1922). *Rožains vējš. Dzejas 1920–1922*. Rīga: Vaiņags.
13. Akuraters, Jānis (1925). *Eleģiski momenti*. Rīga: Latvju kultūra.
14. Akuraters, Jānis (1932). *Neatrastā. Dzejas*. Rīga: Latviju kultūra.
15. Apse, Arnolds (1940). *Dieva zeme. Dzejoļi*. Rīga: Gaisma.
16. Asare, Maira (1995). *Kas ar dzeguzi spēlējas. Dzejas 1983–1995*. Rīga: Apgāds Daugava.
17. Aspazija (1920). *Izplesti spārni*. Digitalizēts no grām.: Aspazija (1986). *Kopotī raksti*. Rīga: Liesma.
18. Aspazija (1926). *Trejkāršaina saule. Ziedonim un jaunībai*. Rīga: A. Gulbis.
19. Aspazija (1928). *Asteru laikā. Rudens dzejoļi*. Rīga: A. Gulbis.
20. Aspazija (1933). *Dvēseles ceļojums. Dzejas (1928–1933)*. Rīga: A. Gulbis.
21. Aspazija (1936). *Kaisītās rozes. Dzejoļi (1933–1936)*. Rīga: Valters un Rapa.
22. Austriņš, Antons (1921). *Klusuma gaviles. Dzejas*. Rīga: Vaiņags.
23. Austriņš, Antons (1923). *Saules grieži. Veclatviskais gars*. Rīga: J. Roze.
24. Austriņš, Antons (1925). *Dzīves burvība*. Rīga: J. Roze.
25. Austriņš, Antons (1928). *Vēriens. Dzejas*. Rīga: Latvju kultūra.
26. Austriņš, Antons (1933). *Aizsaule. Dzejoļi*. Rīga: J. Roze.
27. Auza, Liliņa (1936). *Mirdzošā zeme. Dzejas 1932–1937*. Rīga: A. Gulbis.
28. Auza, Liliņa (1944). *Zelta dūmakas. Dzejoļi*. Rīga: Ernesta Kreišmaņa apgāds.
29. Auziņa, Anna (1995). *Atšķirtie dārzi. Dzeja*. Rīga: Uguns.
30. Auziņš, Imants (1983). *Alkas. Dzeja*. Rīga: Liesma.
31. Auziņš, Imants (1970). *Skaņa*. Rīga: Liesma.
32. Auziņš, Imants (1963). *Zilie griesti*. Dzeja. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
33. Avotiņa, Daina (1979). *Caunas pēdu raksts*. Dzeja. Rīga: Liesma.
34. Avotiņa, Daina (1965). *Magoņu vasara*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
35. Avotiņa, Daina (1967). *Vērmēļu vīns. Dzeja*. Rīga: Liesma.

36. Avotiņa, Daina (1992). *Zem cīruļspārņa... Lirika*. [Rīga]: POLY.
37. Avotiņš, Viktors. (1982). *Taupīšanās*. Dzejoļi. Rīga: Liesma.
38. Ādamsons, Eriks (1932). *Sudrabs ugunī*. Dzejas. Rīga: Autora izdevums.
39. Ādamsons, Eriks (1937). *Ķerboņi*. Dzejas. Rīga: A. Gulbis.
40. Ādamsons, Eriks (1941). *Saules pulkstenis*. Dzejas. Rīga: Latvju Grāmata.
41. Balodis, Andrejs (1945). *Pret rītu*. Dzejas 1940–1942. Rīga: Grāmatu apgāds.
42. Balodis, Andrejs (1948). *Dzīvības sējēji*. Dzejas. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
43. Balodis, Andrejs (1951). *Lai lielgabali klus*. Dzejas. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
44. Balodis, Andrejs (1950). *No sirds*. Dzejas. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
45. Balodis, Andrejs (1955). *Vēji logā*. Dzejas 1924.–1941. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
46. Baltvilks, Jānis (1981). *Kad esmu apdzīvots*. Dzeja. Rīga: Liesma.
47. Baltvilks, Jānis (1992). *Kāds putns*. Dzeja. Rīga: Liesma.
48. Baltvilks, Jānis (1976). *Pa vidu vasara*. Dzejoļi. Rīga: Liesma.
49. Baltvilks, Jānis (1984). *Tu esi glābts*. Dzeja. Rīga: Liesma.
50. Bārda, Fricis (1922). *Dziesmas un lūgšanas dzīvības kokam*. Rīga: A. Gulbja apgādībā.
51. Bārda, Paulīna (1932). *Vientulības prieks*. Dzejas. Rīga: A. Gulbis.
52. Belševica, Vizma (1987). *Dzeltu laiks*. Dzeja. Rīga: Liesma.
53. Belševica, Vizma (1969). *Gadu gredzeni (1957–1968)*. Rīga: Liesma.
54. Belševica, Vizma (1966). *Jūra deg*. Rīga: Liesma.
55. Belševica, Vizma (1976). *Madarās*. Dzejoļi. Rīga: Liesma.
56. Belševica, Vizma (1955). *Visu ziemu šogad pavasaris*. Dzejas. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
57. Belševica, Vizma (1959). *Zemes siltums*. Dzeja. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
58. Bendrupe, Mirdza (1937). *Dzīvība*. Dzejas. Rīga: Zemnieka domas.
59. Belševica, Vizma (1981). *Kamola tinēja*. Dzeja. Rīga: Liesma.
60. Bendrupe, Mirdza (1967). *Nerimas balss*. Dzeja. Rīga: Liesma.
61. Bendrupe, Mirdza (1939). *Pie jūras*. Rīga: Valters un Rapa.
62. Bendrupe, Mirdza (1974). *Pilna krūze mēnesnīcas*. Dzeja. Rīga: Liesma.
63. Bērziņš, Uldis (1994). *Kukaiņu soļi*. Rīga: Raiņa un Aspazijas Fonds.
64. Bērziņš, Uldis (1990). *Nenotikušie atentāti*. Dzeja. Rīga: Liesma.
65. Bērziņš, Uldis (1999). *Nozagtie velosipēdi*. Rīga: Atēna.
66. Bērziņš, Uldis (1980). *Pieminekļis kazai*. Dzejoļi. Rīga: Liesma.
67. Bērziņš, Uldis (1984). *Poētisms baltkrievs*. Dzeja. Rīga: Liesma.
68. Birzmaliete (1934). *Klusie sapņi*. Dzejas. Rīga: Valters un Rapa.
69. Breikšs, Leonīds. (1935). *Mūsu sapņu zeme*. Dzejas. Rīga: A. Gulbis.
70. Breikšs, Leonīds. (1942). *Dziesmas zemei un debesīm*. Rīga: Latvju Grāmata.
71. Briedis, Leons (1998). *Dziedzieda. I grāmata. Pirmais jātnieks*. Rīga: Minerva.
72. Briedis, Leons (1974). *Liepas koks, zalkša asins*. Dzejoļi. Rīga: Liesma.
73. Brigadere, Anna (1921). *Paisums*. Rīga: Valters un Rapa.
74. Brīdaka, Lija (1962). *Man dzīve dāvina smaidu*. Dzejoļi. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
75. Brīdaka, Lija (1972). *Uzticības vārdi*. Dzeja. Rīga: Liesma.
76. Brutāne, Valija (1960). *Slāpes*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
77. Brutāne, Valija (1956). *Šalciet, mani balti bērzi!* Rīga: Latvijas Valsts Izdevniecība.
78. Brūveris, Pēteris (1991). *Dzintara galvaskausi, Dzejoļi 1985–1989*. Rīga: Liesma.
79. Brūveris, Pēteris (1987). *Melnais strazds, sarkanie ķirši. Dzejoļi (1979–1986)*. Rīga: Liesma.
80. Brūveris, Pēteris (1994). *Sēdēju parkā uz sola. Dzeja, 1990*. Rīga: Preses nams.
81. Čaklais, Māris (1984). *Cilvēksauciena attālumā*. Dzeja. Rīga: Liesma.
82. Čaklais, Māris (1976). *Cilvēks, uzarta zeme*. Dzeja. Rīga: Liesma.

83. Čaklais, Māris (1967). *Kājāmgājējs un mūžība*. Rīga: Liesma.
84. Čaklais, Māris (1969). *Lapas balss 1963–1969*. Rīga: Liesma.
85. Čaklais, Māris (1989). *Mīlnieks atgriežas noziegumvietā. Trīs gadu dzejoļi 1987.–1989*. Rīga: Zinātne.
86. Čaklais, Māris (1965). *Pirmdienā*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
87. Čaklais, Māris (1979). *Pulksteņu ezers. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
88. Čaklais, Māris (1974). *Sastrēgumstunda. Dzeja*. Rīga: Liesma.
89. Čaklais, Māris (1992). *Slepeni ugunskuri. 1989–1992*. Rīga: Teātra anekdotes.
90. Čaklais, Māris (1978). *Strautuguns. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
91. Čaklais, Māris (1997). *Vientuļš ritenbraucējs. Dzejoļi*. Rīga: Daugava.
92. Čaklais, Māris (1972). *Zāļu diena. Dzeja*. Rīga: Liesma.
93. Čaks, Aleksandrs (1928a). *Es un šis laiks. Dzeju cikls*. Rīga: Seši.
94. Čaks, Aleksandrs (1928b). *Sirds uz trotuāra. Dzeju cikls*. Rīga: Seši.
95. Čaks, Aleksandrs (1929a). *Apašs frakā. Dzeju cikls*. Rīga: Zaļā vārna.
96. Čaks, Aleksandrs (1929b). *Pasaules krogs*. Rīga: Zaļā vārna.
97. Čaks, Aleksandrs (1930). *Poēma par ormani*. Rīga: Zelta grauds.
98. Čaks, Aleksandrs (1938). *Iedomu spoguļi. Dzejas*. Rīga: Valters un Rapa.
99. Čaks, Aleksandrs (1948). *Patrioti. Dzejojumi un dzejoļi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
100. Čaks, Aleksandrs (1951). *Cīņai un darbam. Dzejas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
101. Dāle, Austrā (1942). *Vēju vēstis*. Rīga: Grāmatu Draugs.
102. Dāle, Austrā (1944). *Tālie gaisi. Izmeklētas dzejas*. Rīga: J. Rozes apgāds.
103. Dāle, Karola (1939). *Vizmoti pali. Dzejas*. Rīga: A. Gulbis.
104. Dinere, Cecīlija (1960). *Atbalsis. Dzejoļi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
105. Dinere, Cecīlija (1957). *Deģošais pīlādzis. Lirika un satira*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
106. Dinere, Cecīlija (1954). *Fricis Gailis. Poēma*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
107. Dinere, Cecīlija (1951). *Mums dārgs ir miers. Dzejas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
108. Dinere, Cecīlija (1973). *Neredzami tilti. Dzeja*. Rīga: Liesma.
109. Dinere, Cecīlija (1965). *Pieneņu ceļš*. Rīga: Liesma.
110. Dinere, Cecīlija (1947). *Seržanta sarmas dziesma. Poēma*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
111. Dinere, Cecīlija (1948). *Spožie spārni. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
112. Dinere, Cecīlija (1990). *Vaga uz nekurienu. Dzeja*. Rīga: Liesma.
113. Dreika, Dagnija (1971). *Brūnās zvaigznes. Dzejoļi 1966–1970*. Rīga: Liesma.
114. Dreika, Dagnija (1990). *Sniegs un pilnmēness. Dzeja*. Rīga: Liesma.
115. Drēziņš, Ēriks. (1955). *Sirds liesmās*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
116. Dziesma, Fricis (1933). *Pavasara vērtos. Dzejas 1924–1933*. Rīga: Zaļā vārna.
117. Dziesma, Fricis (1935). *Līvzeme. Kāds liktenis gleznās 1931–1935*. Rīga: Zelta grauds.
118. Dziesma, Fricis (1942). *Dzīvības lokā. Dzejas 1937–1941*. Rīga: Zelta Ābele.
119. Dziļleja, Kārlis (1924). *Sniegs un deģošā sirds. Dzejas*. Rīga: Promets.
120. Elksne, Ārija (1968). *Galotņu gaisma. Dzeja*. Rīga: Liesma.
121. Elksne, Ārija (1973). *Klusuma krastā. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
122. Elksne, Ārija (1977). *Līdz saulei aizdomāt. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
123. Elksne, Ārija (1980). *Metamorfoze. Dzeja*. Rīga: Liesma.
124. Elksne, Ārija (1982). *Stari. Dzeja*. Rīga: Liesma.
125. Elksne, Ārija (1971). *Trešā bezgalība*. Rīga: Liesma.
126. Elksne, Ārija (1963). *Uz tavu veselību, Zeme!* Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
127. Elksne, Ārija (1975). *Vēl vienai upei pāri. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
128. Elksne, Ārija (1986). *Viršu karogs. Dzeja*. Rīga: Liesma.

129. Elsbergs, Klāvs (1986). *Bēdas uz nebēdu. Dzejoļi 1980–1985*. Rīga: Liesma.
130. Elsbergs, Klāvs (1981). *Pagaidīsim ausaino. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
131. Elsbergs, Klāvs (1989). *Velci tēti. Dzeja*. Rīga: Liesma.
132. Eglītis, Andrejs (1939). *Zelta vālodze. Dzejoļi*. Rīga: A. Gulbis.
133. Eglītis, Andrejs (1942). *Nīcība*. Rīga: A. Gulbis.
134. Eglītis, Anšlavs (1938). *Vientulis un dzīrotājs. Dzejoļi*. Rīga: Valters un Rapa.
135. Eglītis, Anšlavs; Johansons, Andrejs (1941). *Mijkrēsli. Dzejas*. Rīga: Latvju grāmata.
136. Eglītis, Viktors (1924). *Kastaļavots*. Rīga: Leta.
137. Eglītis, Viktors (1926). *Zeme un mūžība*. Rīga: Latvju kultūra.
138. Elksne, Ārija (1966). *Vasaras vidū. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
139. Elksne, Ārija (1960). *Vārpu valoda. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
140. Elksne, Ārija (1978). *Vēstules tālajai zvaigznei*. Rīga: Liesma.
141. Erss, Ādolfs (1920). *Sešas poēmas (1913–1920)*. Rīga: Vaiņags.
142. Erss, Ādolfs (1923). *Amora dārzs. Dzejas*. Rīga: Latvju kultūra.
143. Ērmanis, Pēteris (1922). *Laiki un ceļi. Dzejoļi 1912–1922*. Rīga: Valters un Rapa.
144. Ērmanis, Pēteris (1926). *Es visur dzīvību redzu. Dzejoļi 1922–1925*. Rīga: Valters un Rapa.
145. Ērmanis, Pēteris (1934a). *Atvasara. Dzejas 1925–1933*. Rīga: Valters un Rapa.
146. Gaile, Inga (1999). *Laiks bija iemīļjies*. Rīga: Pētergailis.
147. Goba, Arturs (1972). *Pietura. Dzeja*. Rīga: Liesma.
148. Godiņš, Guntars (1993). *Ēnu nesēji, Dzeja 1990–1992*. Rīga: Artava.
149. Godiņš, Guntars (1985). *Tas nepasacītais. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
150. Grēviņš, Valdis (1923). *Pirmā dzeju grāmata*. Rīga: Latvju kultūra.
151. Grigulis, Arvīds (1929). *Reportiera piezīmes*. Rīga: Sirena.
152. Grigulis, Arvīds (1931). *Imitācija un sirds. Dzejas*. Rīga: Tagadne.
153. Grigulis, Arvīds (1946). *Vētrā. Dzeja*. Rīga: Grāmatu apgāds.
154. Grimma, Marta (1932). *Mana balss. Dzejas*. Rīga: Valters un Rapa.
155. Grots, Jānis (1951). *Augšanas prieks*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
156. Grots, Jānis (1927). *Vējš no jūras. Dzejas 1924–1926*. Rīga: Kultūras balss.
157. Grots, Jānis (1930). *Vakara mākoņi. Dzejas*. Rīga: A. Gulbis.
158. Grots, Jānis (1937). *Dziļos sniegos. Dzejas 1930–1937*. Rīga: Grāmatu Zieda apgāds.
159. Grots, Jānis (1944). *Klusums. Dzejas*. Rīga: Zelta ābele.
160. Grots, Jānis (1946). *Rīta stunda. Dzejas*. Rīga: Grāmatu apgāds.
161. Grots, Jānis (1948). *Nākamība, Dzejas 1946.–1948*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
162. Gulbis, Fridrihs (1929). *Viziju varā. Dzejas*. Rīga: Zaļā vārna.
163. Gulbis, Fridrihs (1931). *Nakts triumfs. Dzejas 1925–1930*. Rīga: Zaļā vārna.
164. Gulbis, Fridrihs (1935). *Baltās strēles. Dzejas 1930–1935*. Rīga: Zelta grauds.
165. Gulbis, Fridrihs (1938). *Saules tilts. Dzejas 1935–1938*. Rīga: A. Gulbis.
166. Gulbis, Fridrihs (1942). *Vilkābele. Dzejas (1938–1940)*. Rīga: A. Gulbis.
167. Grūzītis, Edgars (1940). *Greizie rati. Dzejoļi*. Rīga: Rīgas Otrā Kopdarbības Grāmatnīca.
168. Gūtmanis, Olafs (1964). *Stiprie mežgli*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
169. Heislers, Harijs (1957). *Kāda būsi sirds?* Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
170. Helds, Juris (1994). *Absinta laiks. Dzeja*. Rīga: Artava.
171. Helds, Juris (1977). *Naktspatna testaments. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
172. Imermanis, Anatols (1953). *Kur visi kuģi satiekas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
173. Imermanis, Anatols (1947). *Pie Daugavas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
174. Imermanis, Anatols (1961). *Šonakt mierīgas tikai zvaigznes. Dzeja*. Latvijas Valsts izdevniecība.
175. Irbītis, Pēteris (1940). *Dažādības dzejā, 1914. – 1918. – 1920*. Rīga.
176. Jansone, Inguna (1993). *Sikspārņa sindroms*. Rīga: Garā Pupa.

177. Jansone, Inguna (1998). *Šampūns ar balzamu*. Rīga: Karogs.
178. Jaunsudrabiņš, Jānis (1921). *Dzejas*. Rīga: Valters un Rapa.
179. Jēkabsons, Kārlis (1927). *Dzidri tāļumi*. *Dzejas*. Rīga: Valters un Rapa.
180. Jo (1998). *Manas mīļās vārds*. *Dzeja 1993–1998*. Rīga: Enigma.
181. Kaldupe, Skaidrīte (1985). *Avotkrūze*. *Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
182. Kaldupe, Skaidrīte (1963). *Gaismas audēja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
183. Kaldupe, Skaidrīte (1958). *Jūras tuvums*. *Dzejoļi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
184. Kaldupe, Skaidrīte (1993). *Linu divieļu raksti*. *Dzejoļi 1989–1993*. Rīga: Teātra anekdotes.
185. Kaldupe, Skaidrīte (1973). *Vēstules no Ošu zemes*. *Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
186. Krile, Velga (1976). *Bērzi*. *Dzejoļi 1967–1975*. Rīga: Liesma.
187. Krile, Velga (1995). *Debesu akrobāts*. *Dzejoļi*. Rīga: Garā Pupa.
188. Krile, Velga (1966). *Dzeltenās palodzes*. Rīga: Liesma.
189. Krile, Velga (1982). *Es diennaktī esmu*. *Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
190. Krile, Velga (1979). *Gaismēna*. *Dzeja*. Rīga: Liesma.
191. Krile, Velga (1985). *Nepiekrāp mani*. *Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
192. Krile, Velga (1989). *Uz zāles fona*. *Dzeja*. Rīga: Liesma.
193. Kroma, Monta (1988). *Citi veidi*. *Dzeja*. Rīga: Liesma.
194. Kroma, Monta (1970). *Lūpas. Tu. Lūpas. Es*. Rīga: Liesma.
195. Kroma, Monta (1975). *Skaņas nospiedums*. Rīga: Liesma.
196. Kroma, Monta (1982). *Stāvā jūrā*. Rīga: Liesma.
197. Kroma, Monta (1947). *Svinīgais solījums*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
198. Kroma, Monta (1959). *Tālo apvāršņu zemē*. *Jaunības dziesma*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
199. Kroma, Monta (1950). *Tev, gvard!* *Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
200. Kroma, Monta (1966). *Tuvplānā*. *Dzeja*. Rīga: Liesma.
201. Kronbergs, Juris (1996). *Vilks vienacis*. Rīga: Mīnerva.
202. Krūklis, Alfreds (1955). *Diena aust*. *Dzejas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
203. Krūklis, Alfreds (1956). *Jūra šalc*. *Poema*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
204. Krūklis, Alfreds (1953). *Pavasaris dzimtenē*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
205. Krūklis, Alfreds (1958). *Putni, kas nepagurst*. *Dzeja 1955–1957*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
206. Krūklis, Alfreds (1964). *Zvaigžņu karavānas*. *Dzeja 1958–1964*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
207. Krūza, Kārlis (1924). *Skaidrie strauti*. Rīga: Melnā dzilna.
208. Krūza, Kārlis (1925). *Liesmu lokā*. Rīga: Melnā dzilna.
209. Krūza, Kārlis (1926). *Rudens saulē*. *Eleģijas*. Rīga: Melnā dzilna.
210. Kunnoss, Juris (1987). *Pieci septiņi*. *Dzeja*. Rīga: Liesma.
211. Kunnoss, Juris (1991). *Slengs pilsētas ielās*. Rīga: Liesma.
212. Kurcijs, Andrejs (1933). *Dzīvība*. *Andrēja Kurcija dzejas*. Rīga: Laikmets.
213. Ķempe, Mirdza (1969). *Cilvēka ceļš*. *Dzeja*. Rīga: Liesma.
214. Ķempe, Mirdza (1950). *Drauga vārdi*. *Dzejas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
215. Ķempe, Mirdza (1959). *Es nevaru klusēt*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
216. Ķempe, Mirdza (1973). *Ērkšķuroze*. *Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
217. Ķempe, Mirdza (1967). *Gaisma akmenī*. Rīga: Liesma.
218. Ķempe, Mirdza (1951). *Mieram un dzīvībai*. *Dzejas*.
219. Ķempe, Mirdza (1946). *Rīta vējš*. *Dzejas*. Rīga: VAPP Grāmatu apgāds.
220. Ķempe, Mirdza (1961). *Skaudrā liesma*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
221. Ķezbere, Elza (1938). *Dziedošais gliemežvāks*. *Dzejas*. Rīga: A. Gulbis.
222. Ķezbere, Elza (1943). *Jāapsnieg*. *Dzejas*. Rīga: Ernesta Kreišmaņa apgāds.
223. Ķikuts, Pēteris (1927). *Balti torņi melnā naktī*. *Dzejas*. Rīga: Kultūras balss.

224. Ķikuts, Pēteris (1930). *Mašīna. Poēma*. Rīga: Jaunās sliedes.
225. Kunoss, Juris (1999). *Ar jaunu mirdzumu acīs*. Rīga: Daugava.
226. Kunoss, Juris (1981). *Drellis. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
227. Laicens, Linards (1920). *Karavane. Dzejoļi 1913–1919*. Rīga: Vaiņags.
228. Laicens, Linards (1922). *HO-TAI. Dzejoļi 1921.–1922*. Rīga: Vaiņags
229. Laicens, Linards (1924). *Semafors*. Rīga: Promets.
230. Laicens, Linards (1936). *Politika un lirika. Linarda Laicena dzeja 1930–1936*. Maskava: Prometejs.
231. Langa, Liāna (1997). *Te debesīs, te ciparnīca*. Rīga: Daugava.
232. Lasmanis, Imants (1962). *Ceļi šķērso horizontu. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
233. Lazda, Zinaīda (1936). *Zaļie vārti. Dzejoļi*. Rīga: Valters un Rapa.
234. Lazda, Zinaīda (1941). *Staru viesulis. Dzejoļi*. Rīga: Latvju Grāmata.
235. Lisovska, Olga (1998). *Patvērums*. Rīga: Preses nams.
236. Lisovska, Olga (1959). *Priede kalnā. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
237. Lisovska, Olga (1983). *Sarkana debesmala. Dzeja*. Rīga: Liesma.
238. Lisovska, Olga (1963). *Saulespuķe. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
239. Līce, Anda (1992). *Bet tagad par sauli. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
240. Līce, Anda (1989). *Es saradojos ar tevi. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
241. Līvena, Laima (1970). *Šūpoles*. Rīga: Liesma.
242. Lukss, Valdis (1948). *Augsim. Dzejoļi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
243. Lukss, Valdis (1964). *Dzērvēs. Tankas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
244. Lukss, Valdis (1945). *Kara krūze. Frontes dzeja*. Rīga: Grāmatu apgāds.
245. Lukss, Valdis (1962). *Marts*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
246. Lukss, Valdis (1941). *Skarbums. Dzejas*. Rīga: VAPP Daiļliteratūras Apgādniecība.
247. Lukss, Valdis (1945). *Tēvs un dēls. Poēma*. Rīga: Grāmatu apgāds.
248. Lukss, Valdis (1949). *Uzbrukums n pilsētai*. Pionieru vasaras stāsts: Poema. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
249. Mārtuža, Eva (1996). *Sniegs apsedz vaļēju brūci*. Rīga: Autorizdevums.
250. Medenis, Jānis (1926). *Torņi pamalē. Dzejas*. Rīga: Leta.
251. Medenis, Jānis (1933). *Tecila. Dzejas*. Rīga: A. Gulbis.
252. Melgalvs, Māris. (1984). *labu vakar. Dzejoļi 1978–1983*. Rīga: Liesma.
253. Melgalvs, Māris (1997). *Mākoņu pasts pienāk vēlu. Dzejoļi 1988.–1992. 1976.–1994*. Rīga: Preses nams.
254. Melgalvs, Māris (1980). *Meldijās iešana. Dzejoļi 1975–1980*. Rīga: Liesma.
255. Melgalvs, Māris (1989). *Sarmots Ugunskurs, Dzejoļi un pieclapītes 1977–1988*. Rīga: Liesma.
256. Mežavilka, Rūta (1999). *Vēstules no sālszemes*. Rīga: N.I.M.S.
257. Mežsēts, Augsts (1925). *Maija zvaigznes*. Rīga: Leta.
258. Misiņa, Māra (1983). *Pērc lietusmēteli, taurenīt. Dzeja*. Rīga: Liesma.
259. Misiņa, Māra (1987). *Viss, kas nekad vairs. Dzejoļi un poēma*. Rīga: Liesma.
260. Misiņa, Māra (1977). *Svešam uzticēties. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
261. Neibarts, Aivars (1968). *Mācos lasīt. Dzeja*. Rīga: Liesma.
262. Neibarts, Aivars (1979). *Reizesrēķins. Dzeja*. Rīga: Liesma.
263. Toma, Velta (1943). *Minējums. Dzejoļi*. Rīga: Ernesta Kreišmaņa izdevniecība.
264. Mora, Valda (1929). *Svešam draugam. Dzejas*. Rīga: Valters un Rapa.
265. Osmanis, Jāzeps (1972). *Piesnidzis zars. Dzejoļi 1966–1970*. Rīga: Liesma.
266. Pelēcis, Aleksandrs (1943). *Aizsaprošanās. Dzejoļi un balādes*. Rīga: K. Rasiņa apgāds.
267. Peters, Jānis (1970). *Asinszāle*. Rīga: Liesma.
268. Peters, Jānis (1968). *Dzirnakkmens. Dzeja 1965–1967*. Rīga: Liesma.

269. Peters, Jānis (1973). *Mans bišu koks. Trešā dzejoļu grāmata*. Rīga: Liesma.
270. Peters, Jānis (1979). *Priekšnojautas. Piektā dzejoļu grāmata*. Rīga: Liesma.
271. Plaudis, Egils (1978). *Izkal putnu. Dzeja*. Rīga: Liesma.
272. Plaudis, Egils (1984). *Lietuvēna spēle. Dzeja*. Rīga: Liesma.
273. Plaudis, Egils (1967). *Padebeši. Dzeja*. Rīga: Liesma.
274. Plaudis, Egils (1987). *Pelnu deja. Dzeja (1983–1986)*. Rīga: Liesma.
275. Plaudis, Egils (1971). *Sāp pavasaris. Dzeja*. Rīga: Liesma.
276. Plaudis, Egils (1970). *Zaļā krēsla*. Rīga: Liesma.
277. Plaudis, Egils (1974). *Zili sili zigu zagu augs. Dzeja*. Rīga: Liesma.
278. Plaudis, Egils (1980). *Zvani. Dzeja 1978–1979*. Rīga: Liesma.
279. Plaudis, Jānis (1930). *Panama galvā. Dzejas*. Rīga: Tagadne.
280. Plaudis, Jānis (1939). *Putnu ceļš. Dzejas*. Rīga: Grāmatu zieds.
281. Plotnieks, Jānis (1958). *Nemiera dziesma*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
282. Plūdons, Vilis (1934). *Tālie krasti. Jaunas dzejas*. Rīga: Valters un Rapa.
283. Plūdons, Vilis (1937). *Preīm saulei. Jaunas dzejas*. Rīga: Zemnieka domas.
284. Rainis (1920). *Addio bella. No Dagda skicu burtnicas*. Rīga: A. Gulbis.
285. Rainis (1936). *Lielās līnijas. Atstātie dzejoļi*. Rīga: Valters un Rapa.
286. Ramba, Jānis (1996). *Rīta kafija*. Rīga: Daugava.
287. Rancāne, Anna (1997). *Aizlūgumi*. Rīga: Preses nams.
288. Raups, Edvīns (1995). *Dzīvo damies. Dzejas*. Rīga: Egmont Latvija.
289. Raups, Edvīns (1991). *Vēja nav. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
290. Rokpelnis, Fricis (1950). *Auž māsa zvaigzni karogā. Dzejas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
291. Rokpelnis, Jānis (1991). *Līme. Dzeja*. Rīga: Liesma.
292. Rokpelnis, Jānis (1981). *Rīgas iedzimtais. Dzeja*. Rīga: Liesma.
293. Rokpelnis, Jānis (1986). *Vilciens no pilsētas R. Dzeja*. Rīga: Liesma.
294. Rokpelnis, Jānis (1975). *Zvaigzne, putna ēna un citi. Dzeja*. Rīga: Liesma.
295. Roze, Ieva (1994). *Reabilitācija. Zaļie sapņi. Dzeja*. Rīga: Karogs.
296. Rozītis, Pāvils (1927). *Pie akas. Dzejas*. Rīga: Latvju kultūra.
297. Rozītis, Pāvils (1936). *Sarunas. Dzejas*. Rīga: A. Gulbis.
298. Rudzītis, Meinhards (1956). *Mūsu darbs un laime. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
299. Rudzītis, Meinhards (1934). *Torņa iela Rīgā. Laikmetīga dzeja*. Rīga: Jaunā kultūra.
300. Rudzītis, Meinhards (1946). *Dzimtā zeme. Dzejas*. Rīga: Grāmatu apgāds.
301. Sadovska, Kristīne (1996). *Jukusi saulespuķe*. Rīga: Uguns.
302. Saulītis, Bruno (1964). *Bērzi. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
303. Saulītis, Bruno (1956). *Cīruļu putenis. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
304. Saulītis, Bruno (1949). *Gaismas gadi. Dzejas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
305. Saulītis, Bruno (1953). *Neaizmirstamie. Poema*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
306. Saulītis, Bruno (1943). *Pret rītu. Dzejas 1940–1942*. Rīga: Zelta ābele.
307. Silazars, Jānis (1957). *Dziesma dzīvei. Dzejoļi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
308. Silazars, Jānis (1955). *Mana rūpnīca*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
309. Sirmbārdis, Jānis (1962). *Asnu zobeni. Dzejoļi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
310. Sirmbārdis, Jānis (1972). *Kaleidoskops, Dzeja 1969–1971*. Rīga: Liesma.
311. Sirmbārdis, Jānis (1975). *Nātru smarža. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
312. Skalbe, Kārlis (1923). *Pēclaiķā. Dzejoļi*. Rīga: A. Gulbis.
313. Skalbe, Kārlis (1931). *Zāles dvaša. Dzejas 1924–1931*. Rīga: A. Gulbis.
314. Skalbe, Kārlis (1941). *Klusuma meldijas. Dzejoļi*. Rīga: Latvju Grāmata.
315. Skujeniece, Biruta (1925). *Staru spārni pār dūmainu upurtrauku. Dzejoļi*. Rīga: Valters un Rapa.

316. Skujenieks, Knuts (1986). *Iesien baltā lakatiņā, dienu un dzejoļu grāmata*. Rīga: Liesma.
317. Skujenieks, Knuts (1978). *Lirika un Balsis. Dzejoļi un atdzejojumi*. Rīga: Liesma.
318. Skujenieks, Knuts (1993). *Mūžīgais pusemness*. Rīga: Teātra anekdotes.
319. Skujiņa, Austra (1932). *Dzejas*. Rīga: A. Gulbis.
320. Skujiņa, Rūta (1935). *Kuģi. Dzejas*. Rīga: A. Gulbis.
321. Stērste, Elza (1928). *Zaļā gredzenā. Dzejoļi 1920–1928*. Rīga: A. Gulbis.
322. Stērste, Elza (1934). *Mezgloti pavedieni. Dzejoļi 1929.–1934*. Rīga: A. Gulbis.
323. Strēlerte, Veronika (1937). *Vienkārši vārdi. Dzejas*. Rīga: Valters un Rapa.
324. Strēlerte, Veronika (1940). *Lietus lāse. Dzejoļi*. Rīga: Valters un Rapa.
325. Stulpāns, Jeronims (1958). *Vējš pār ezeru. Dzejoļi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
326. Sudrabkalns, Jānis (1947). *Brāļu saimē 1940.–1941*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
327. Sudrabkalns, Jānis (1944). *Ceļa maize. Dzejas*. Maskava: Latvijas PSR grāmatu apgāds.
328. Sudrabkalns, Jānis (1924). *Džentlmens ceriņu frakā*. Rīga: Latviju kultūra.
329. Sudrabkalns, Jānis (1920). *Spārnotā armada. Dzejas 1912–1919*. Rīga: Valters un Rapa.
330. Sudrabkalns, Jānis. (1931). *Spuldze vējā. Dzejas 1924–1931*. Rīga: Valters un Rapa.
331. Sudrabkalns, Jānis (1921). *Trubadurs uz ēzeļa*. Rīga: Vaiņags.
332. Sudrabkalns, Jānis (1964). *Vēl viens pavasaris*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
333. Štelmahere, Ruta (1998). *Ieskaties sēklai acīs*. Rīga: Latgales kultūras centra izdevniecība.
334. Švābe, Arveds (1922). *Gong-gong. Tankas*. Rīga: Vaiņags.
335. Vanags, Jūlijs (1950). *Dziļais arums. Dzejas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
336. Vanags, Jūlijs (1946). *Saules vērtos. Dzejas (1930.–1945.)*. Rīga: Grāmatu apgāds.
337. Vanags, Jūlijs (1960). *Sūrie ziedi. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
338. Vācietis, Ojārs (1978). *Antracīts. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
339. Vācietis, Ojārs (1969). *Aiz simtās slāpes. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
340. Vācietis, Ojārs (1968). *Dzegužlaiks. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
341. Vācietis, Ojārs (1966). *Elpa. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
342. Vācietis, Ojārs (1976). *Gamma. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
343. Vācietis, Ojārs (1960). *Krāces apiet nav laika. Dzejoļi 1957–1959*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
344. Vācietis, Ojārs (1971). *Melnās ogas. Dzeja*. Rīga: Liesma.
345. Vācietis, Ojārs (1982). *Si minors*. Rīga: Liesma.
346. Vācietis, Ojārs (1956). *Tālu ceļu vējš. Dzejoļi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
347. Vācietis, Ojārs (1958). *Ugunīs. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
348. Vācietis, Ojārs (1974). *Visāda garuma stundas. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
349. Vācietis, Laimonis (1962). *Dziļā ziema. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
350. Vācietis, Laimonis (1957). *Dzintarlāse. Dzejoļi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
351. Vācietis, Laimonis (1961). *Siltās rokas. Dzejoļi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
352. Veselis, Jānis (1943). *Dzīves vainagi. Dzejas 1915–1942*. Rīga: J. Kadiļa apgāds.
353. Vējāns, Andris (1953). *Jaunība. Dzejas 1948.–1952*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
354. Vējāns, Andris (1965). *Kalnu acis*. Rīga: Liesma.
355. Vējāns, Andris (1959). *Saklīdzas kaijas. Dzeja 1957–1959*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
356. Vējāns, Andris (1961). *Saknes dod lapotnei dziesmu. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.

357. Vējāns, Andris (1957). *Saule kāpj augstāk. 1953–1956*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
358. Virza, Eduards (1927). *Skaidrība. Dzejoļi un poemas*. Rīga: Valters un Rapa.
359. Vīka, Hilda (1935). *Mēnesnīca. Hildas Vīkas dzejas*. Rīga: Valters un Rapa.
360. Vīka, Hilda (1944). *Zelta briedis. Dzejas*. Rīga: Helmara Rudzīša apgāds (Grāmatu draugs).
361. Vīlps, Pāvils (1949). *Fabrika pie Gaujas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
362. Vīlps, Pāvils (1930). *Romantika autobusā. Dzeju cikls*. Rīga: Tagadne.
363. Vīlps, Pāvils (1949). *Tuksnešu dārzos. Austrumu dzejas*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
364. Zandere, Inese (1983). *Grāmatiņa. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
365. Zandere, Inese (1988). *Laimīgie meli. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
366. Zālīte, Māra (1988). *Debesis, Debesis. Dzejoļi (1978–1988)*. Rīga: Liesma.
367. Zālīte, Elīna (1931). *Sila ziedi*. Rīga: Valters un Rapa.
368. Zālīte, Māra (1997). *Apkārtne*. Rīga: Preses nams.
369. Zālīte, Māra (1985). *Nav vārdam vietas, Dzejoļi 1979–1983*. Rīga: Liesma.
370. Zālīte, Māra (1977). *Vakar zaļajā zālē. Dzejoļi 1970–1975*. Rīga: Liesma.
371. Ziedonis, Imants (1975). *Caurvējš. Dzeja*. Rīga: Liesma.
372. Ziedonis, Imants (1968). *Es ieeju sevī. Dzejoļi*. Rīga: Liesma.
373. Ziedonis, Imants (1971). *Kā svece deg. Dzeja 1967–1970*. Rīga: Liesma.
374. Ziedonis, Imants (1979). *Man labvēlīgā tumsā. Dzeja*. Rīga: Liesma.
375. Ziedonis, Imants (1965). *Motocikls*. Rīga: Liesma.
376. Ziedonis, Imants (1977). *Poēma par pienu*. Rīga: Liesma.
377. Ziedonis, Imants (1963). *Sirds dinamīts*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
378. Ziedonis, Imants (1988). *Taureņu uzbrukums*. Rīga: Liesma.
379. Ziedonis, Imants (1993). *Viegli*. Rīga: Preses nams.
380. Ziedonis, Imants (1961). *Zemes un sapņu smiltis. Dzeja*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
381. Ziemeļnieks, Jānis (1923). *Aizejošais. Dzejas*. Rīga: Ed. Alaiņa izdevums.
382. Ziemeļnieks, Jānis (1928). *Skūpstis. Dzejas*. Rīga: Valters un Rapa.
383. Ziemeļnieks, Jānis (1929). *Naktis. Dzejas*. Rīga: Valters un Rapa.
384. Zirnīs, Egīls (1985). *Rudu lapsu kāsis. Dzejoļi 1976–1985*. Rīga: Liesma.
385. Zirnītis, Pēteris (1983). *Laika ziņas*. Rīga: Liesma.
386. Zirnītis, Pēteris (1969). *Laineri paceļas gaisā. Dzejas*. Rīga: Liesma.
387. Zirnītis, Pēteris (1990). *Liecinieks uz sliekšņa. Dzejoļi 1982–1987*. Rīga: Liesma.
388. Žebers, Andris (1988). *Tetovējumi*. Rīga: Liesma.
389. Zolnerovičs, Linards (1994). *ZIUS. Dzeja*. Rīga: Uguns.

Literatūra

Vārdnīcas

1. Skujiņa, Valentīna u.c. (2007). *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca (VPSV)*. Rīga: Valsts valodas aģentūra.
2. Kursīte, Janīna (2002). *Dzejas vārdnīca*. Rīga: Zinātne.

Grāmatas

3. Akatova, Helēna (2010). *Latviešu dzejoļu krājumu rādītājs*. Rīga: Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts.

4. Alverson, Hoyt (1994). *Semantics and Experience: Universal Metaphors of Time in English, Mandarin, Hindi, and Sesotho*. Baltimore: John Hopkins University Press.
5. Archer, Dawn (ed.) (2016). *What's In a Word-list? Investigating Word Frequency and Keyword Extraction*. New York: Routledge.
6. Aristotelis (2008). *Poētika*. Tulk. Augusts Ģiezens, Ināras Ķemeris un Ojāra Lāma redakcijā. Rīga: Jāņa Rozes Apgāds.
7. Auziņa, Ilze (red.) (2012). *Latviešu valoda digitālajā vidē: datorlingvistika: informatīvi izglītojoša semināru cikla materiāli: rakstu krājums*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.
8. Baklāne, Anda; Eglāja-Kristone, Eva (red.) (2024). *Zinātniskie raksti, Nr.12. (XXXII). Tuvlasījums – tāllasījums*. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka.
9. Bode, Katherine (2018). *A World of Fiction: Digital Collections and the Future of Literary History*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
10. Brezina, Vaclav (2018). *Statistics in Corpus Linguistics: A Practical Guide*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Burima, Maija (red.) (2011). *Literatūra un kultūra: process, mijiedarbība, problēmas: zinātnisko rakstu krājums, XIII. Četri pamatelementi kultūrā: uguns, ūdens, zeme, gaiss*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds „Saule”.
12. Burima, Maija; Rinkeviča, Rudīte (red.) (2020). *Literatūra un kultūra: process, mijiedarbība, problēmas: zinātnisko rakstu krājums, XX. Ekokritikas un biopolitikas prakses literatūrā un kultūrā*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule".
13. Burrows, John (1987). *A Computation into Criticism. A Study of Austin's Novels and an Experiment in Method*. Oxford: Oxford University Press.
14. Croft, William; Cruse, Alan D. (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Deignan, Alice (2005). *Metaphor and Corpus Linguistics*. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamin Pub.
16. Drucker, Johanna (2014). *Graphesis: Visual Forms of Knowledge Production*. Cambridge: Harvard University Press.
17. Dziļleja, Kārlis (1949). *Poētika* (pirmais izd. 1920. gadā). [Detmolda]: Pētera Mantinieka apgāds.
18. Duchan, Judith F.; Bruder, Gail A. (eds.) (1995). *Deixis in Narrative: A Cognitive Science Perspective*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
19. Egle, Rudolfs (1926). *Eduards Veidenbaums dzīvē un darbos. Monografija*. Cēsis, Rīga: O. Jēpes izdevniecība.
20. Fauconnier, Gilles (1997). *Mappings in Thought and Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
21. Fauconnier, Gilles; Turner, Mark (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
22. Fernando, Chitra (1996). *Idioms and Idiomaticity*. Oxford: Oxford University Press.

23. Graham, Shawn (2016). *Exploring Big Historical Data: The Historian's Macroscope*. London: Imperial College Press.
24. Hobbes, Thomas (1962). *Hobbes's Leviathan* (first ed. 1951). Oxford: Clarendon Press.
25. Jockers, Matthew (2013). *Macroanalysis: Digital Methods and Literary History*. Urbana: University of Illinois Press.
26. Hockey, Susan (2000). *Electronic Texts in the Humanities. Principles and Practice*. Oxford: Oxford University Press.
27. Kemp, Peter (ed.) (1999). *The Oxford Dictionary of Literary Quotations*. Oxford; New York: Oxford University Press.
28. Kittay, Eva F. (1987). *Metaphor: Its Cognitive Force and Linguistic Structure*. Oxford: Clarendon Press.
29. Kļaviņa, Sarma (1968). *Statistiskās metodes valodniecībā*. Rīga: [izdevējs nav zināms].
30. Kövecses, Zoltán (2000). *Metaphor and Emotion*. New York and Cambridge: Cambridge University Press.
31. Kövecses, Zoltán (2010). *Metaphor: A Practical Introduction* (first ed. 2002). New York: Oxford University Press.
32. Kövecses, Zoltán (2022). *Extended Conceptual Metaphor Theory*. Cambridge University Press.
33. Kursīte, Janīna (1996). *Raiņa dzejas poētika*. Rīga: Zinātne.
34. Kursīte, Janīna (1988). *Latviešu dzejas versifikācija 20. gs. sākumā, 1900-1919*. Rīga: Zinātne.
35. Ķikāns, Valdis (1998). *Lirika: tēli, kompozīcija, žanri, virzieni literatūrzinātniskās komparatistikas aspektā*. Daugavpils: Saule.
36. Ķikāns, Valdis (2007). *Ojāra Vācieša lirikas poētika*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
37. Laime, Sandis; Baklāne, Anda; Reinsone, Sanita (red.) (2022). *Letonica, Nr.47. Digitālās humanitārās zinātnes Latvijā*. Rīga: Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūts.
38. Lakoff, George; Johnson, Mark (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
39. Lakoff, George (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. Chicago: University of Chicago Press.
40. Lakoff, George; Johnson, Mark (1999). *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York, NY: Basic Books.
41. Lakoff, George; Turner, Mark (1989). *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago Press.
42. Langacker, Ronald W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 1, Theoretical Prerequisites*. Standord: Stanford University Press.
43. Locke, John (1989). *An Essay Concerning Human Understanding* (first ed. 1690). Ed. by Peter Nidditch. Oxford: Clarendon Press.
44. Man, Paul de (1979). *Allegories of Reading: Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke, and Proust*. New Haven: Yale University Press.

45. Moretti, Franco (2004). *Graphs, Maps, Trees: Abstract Models for Literary History*. London: Verso.
46. Morton, Andrew Q. (1965). *The Authorship of the Pauline Epistles: A Scientific Solution*. Saskatoon: University of Saskatchewan.
47. Müller, Cornelia (2008). *Metaphors Dead and Alive, Sleeping and Waking: A Dynamic View*. Chicago; London: University of Chicago Press.
48. Naciscione, Anita (2010). *Stylistic Use of Phraseological Units in Discourse*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Pub. Co.
49. Plett, Heinrich F. (2000). *Systematische Rhetorik: Konzepte und Analysen*. München: Fink.
50. Reidzāne, Beatrise (2015). *Latviešu tautasdziesmu semantika: dabas tēli tautasdziesmās*. Rīga: Zinātne.
51. Richards, Ivor A. (1936). *The Philosophy of Rhetoric*. London; New York: Oxford University Press.
52. Ricoeur, Paul (2003). *The Rule of Metaphor: The Creation of Meaning in Language* (first ed. 1975). London; New York: Routledge.
53. Rūķe-Draviņa, Velta (1986). *Cilvēks un daba latviešu tautasdziesmās*. Stokholma: Artilett.
54. Shelley, Percy B. (2002). *The Selected Poetry and Prose of Shelley*. Ware: Wordsworth Poetry Library.
55. Skadiņa, Inguna; Vasiljevs, Andrejs (red.) (2010). *Human language technologies - the Baltic perspective: proceedings of the Fourth International Conference Baltic HLT 2010*. Amsterdam; Washington, DC: IOS Press, 2010.
56. Smart, Benjamin H. (1831). *An Outline of Sematology: Or an Essay Towards Establishing a New Theory of Grammar, Logic, and Rhetoric*. London: Richardson.
57. Stockwell, Peter (2002). *Cognitive Poetics: An Introduction*. London and New York: Routledge.
58. Sweetser, Eve (1990). *From Etymology to Pragmatics: The Mind-as-Body Metaphor in Semantic Structure and Semantic Change*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
59. Trim, Richard (2007). *Metaphor Networks: The Comparative Evolution of Figurative Language*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
60. Turner, Mark (1987). *Death is the Mother of Beauty: Mind, Metaphor, Criticism*. Chicago; London: University of Chicago Press.
61. Turner, Mark (1996). *The Literary Mind: The Origins of Thought and Language*. New York; Oxford. Oxford University Press.
62. Turner, Mark (2006). *The Artful Mind: Cognitive Science and the Riddle of Human Creativity*. Oxford; New York: Oxford University Press.
63. Underwood, Ted (2019). *Distant Horizons: Digital Evidence and Literary Change*. Chicago; London: The University of Chicago Press.
64. Valeinis, Vitods (1961). *Poētika: daiļdarba elementi*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.

65. Valeinis, Vitolds (1976). *Latviešu lirikas vēsture*. Rīga: Liesma.
66. Valeinis, Vitolds (2007). *Ievads literatūrzinātnē*. Rīga: Zvaigzne ABC.
67. Veidemane, Ruta (1977a). *Izteikt neizsakāmo: lingvistiskā poētika*. Rīga: Liesma.
68. White, Roger M. (1996). *The Structure of Metaphor: The Way the Language of Metaphor Works*. Oxford: Blackwell Publ.
69. Ziedonis, Imants (1974). *Epifānijas*. Rīga: Liesma.

Grāmatu nodaļas

70. Aristotle (1995). Rhetoric. Barnes, Jonathan (ed.). *The Complete Works of Aristotle: The Revised Oxford Translation*, Vol. 2. Princeton; Chichester: Princeton University Press, pp. 2152–2269.
71. Burkhardt, Armin; Nerlich, Brigitte (2010). Introduction. Burkhardt, Armin; Nerlich, Brigitte (eds.). *Tropical Truth(s): The Epistemology of Metaphor and Other Tropes*. Berlin, NY: Walter de Gruyter, pp. 3–20.
72. Busa, Roberto A. (2004). Foreword: Perspectives on the digital humanities. Schreibman, Susan et al. (eds.) *A Companion to Digital Humanities*. Malden; Oxford: Blackwell Publishing, [without pagination]. Retrieved from: <https://companions.digitalhumanities.org/DH/> [Accessed 13.11.2024.].
73. Coulson, Seana (2006). Metaphor and conceptual blending. Brown, Keith (ed.). *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd. ed. Amsterdam: Elsevier, pp. 32–39.
74. Egle, Rudolfs (1939). K. Skalbes dzejas māksla. Skalbe, Kārlis. *Kopotī raksti*, 10. sēj. Rīga: J. Roze, 315.–333. lpp.
75. Emerson, Ralph W. (1855). The poet. Emerson, Ralph W. *Essays: Second Series*. Boston: Phillips, Sampson, and Company, pp. 9–48.
76. Freeman, Margaret H. (2010). Cognitive linguistic approaches to literary studies: State of the art in cognitive poetics. Geeraerts, Dirk; Cuyckens, Hubert (eds.). *Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford, New York: Oxford University Press, pp. 1175–1202.
77. Grudule, Māra (2013). Lietus tēls un daži tematiski loki Māra Čaklā 60.–80. gadu lirikā. Kubuliņa, Anda; Kalniņa, Ieva E. (sast.). *Ceļojums dzejnieku pasaulē. Māris Čaklais, Egils Plaudis*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts 39.–54. lpp.
78. Hockey, Susan (2004). The history of humanities computing. Schreibman, Susan et al. (eds.) *A Companion to Digital Humanities*. Malden; Oxford: Blackwell Publishing, [without pagination]. Retrieved from: <https://companions.digitalhumanities.org/DH/> [accessed 13.11.2024.].
79. Johnson, Mark (1981). Introduction: metaphor in philosophical tradition. Johnson, Mark (ed.) *Philosophical Perspectives on Metaphor*. Minneapolis: University of Minnesota Press, pp. 3–47.
80. Katz, Albert N. (2011). Metaphor. Hogan, Patrick Colm (ed.) *The Cambridge Encyclopedia of the Language Sciences*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, pp. 483–486.

81. Kövecses, Zoltán (2006). The conceptual structure of happiness and pain. Ifantidou, Elly; Lascaratou, Chryssoula (eds.). *Reconstructing Pain and Joy: Linguistic, Literary and Cultural Perspectives*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, pp. 17–33.
82. Lakoff, George (1993). The contemporary theory of metaphor. Ortony, Andrew (ed.) *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 202–251.
83. Lāms, Edgars (2004). Dabas un kultūras krustceļu situācijas Jāņa Akuratera prozā. Cimdiņa, Ruta; Valtere, Maira (sast.). *Jānis Akuraters un skrejošais laiks. Rakstu krājums*. Rīga: Pils, 17.–28. lpp.
84. Mukařovský, Jan (1970). Standard language and poetic language. Freeman, Donald C. (ed.). *Linguistics and Literary Style*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., pp. 40–56.
85. Oosthuizen Mouton, Nicolaas T. (2010). Metaphor, empiricism and truth: A fresh look at seventeenth-century theories of figurative language. Burkhardt, Armin; Nerlich, Brigitte (eds.) *Tropical Truth(s): The Epistemology of Metaphor and Other Tropes*. Berlin, NY: Walter de Gruyter. pp. 23–49.
86. Popova, Yanna (2005). Image schemas and verbal synaesthesia. *From Perception to Meaning: Image schemas in cognitive linguistics*. Berlin, New York: De Gruyter Mouton, pp. 395–419.
87. Rižijs, Marians (2013). Kultūras–dabas–dzejas “es” mijiedarbes problemātika Egila Plauža pēdējā krājumā “Pelnu deja”: ekopoētiska lasījuma mēģinājums. Kubuliņa, Anda; Kalniņa, Ieva E. (sast.). *Ceļojums dzejnieku pasaulē. Māris Čaklais, Egils Plaudis*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 257.–286. lpp.
88. Rommel, Thomas (2004). Literary Studies. Schreibman, Susan et al. (eds.). *Companion to Digital Humanities*. Malden; Oxford: Blackwell Publishing, [without pagination]. Retrieved from: <https://companions.digitalhumanities.org/DH/> [accessed 13.11.2024.].
89. Rybicki, Jan; Eder, Mark; Hoover, D. (2016). Computational stylistics and text analysis. Crompton, Constance; Lane, Richard; Siemens, Ray (eds.). *Doing Digital Humanities: Practice, Training, Research*. London and New York: Routledge, pp. 123–144.
90. Senkāne, Olga (2013a). Ceļš uz metabolu: Māra Čaklā tropu ģenēze 20. gadsimta 60.–90. gadu dzejā. Kubuliņa, Anda; Kalniņa, Ieva E. (sast.). *Ceļojums dzejnieku pasaulē. Māris Čaklais, Egils Plaudis*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts. 23.–32. lpp.
91. Senkāne, Olga (2013b). Egila Plauža metarealitāte 20. gadsimta 60.–80. gadu lirikā. Kubuliņa, Anda; Kalniņa, Ieva E. (sast.). *Ceļojums dzejnieku pasaulē. Māris Čaklais, Egils Plaudis*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts. 269.–276. lpp.
92. Sinclair, Stéfan; Rockwell, Geoffrey (2015). Text analysis and visualization: making meaning count. Schreibman, Susan; Siemens, Ray; Unsworth, John (eds.). *A New Companion to Digital Humanities*. Chichester: John Wiley & Sons Inc., pp. 274–290.

93. Steen, Gerard J. (2001). A rhetoric of metaphor: Conceptual and linguistic metaphor and the psychology of literature. Schram, Dick; Steen, Gerard J. (eds.). *The Psychology and Sociology of Literature: In Honor of Elrud Ibsch*, Amsterdam: John Benjamins, pp. 145–63.

Raksti periodikā un konferenču krājumos

94. Ādmīdiņš, Reinis (1973). Dzejas asociatīvais raksturs. *Karogs*, Nr.5, 123.–131. lpp.
95. Baklāne, Anda (2017). Latviešu 20. un 21. gadsimta dzejas vārdu krājumi statistiskā griezumā: pētījuma metodoloģija un provizoriskie rezultāti. *Letonica*, Nr.35, 82.–103. lpp.
96. Baklāne, Anda (2020). Neērtība putna priekšā. *Domuzīme*, Nr.2, 57.–59. lpp.
97. Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis (2022a). Latento Dirihlē sadalījumu modeļa izmantojums laikraksta Latvijas Kareivis tematu analīzē: Oskara Kalpaka gadījuma izpēte. *Letonica*, Nr.35, *Digitālās humanitārās zinātnes Latvijā*, 150.–167. lpp.
98. Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis (2022b). Leksiskās daudzveidības kvantitatīvā analīze latviešu prozas izpētē. *Aktuālas problēmas literatūras un kultūras pētniecībā*, Nr.27, 330.–345. lpp.
99. Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis (2023). Tracing the proliferation of Socialist Realism doctrine in Latvian periodicals: Case study of “Literature and Art” and “The Flag”. *Digital Humanities in the Nordic and Baltic Countries Publications*, Vol. 5, No.1, pp. 328–343. pp. Available: <https://doi.org/10.5617/dhnpub.10664> [accessed 09.09.2024.].
100. Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis (2024). Regīnas Ezeras prozas leksikas bagātība statistiskā griezumā. Ozoliņš, Jānis; Kārkla, Zita (red.). *Regīna Ezera: sievišķais subjekts, vide, stāstījums. Kolektīvā monogrāfija*. Izdevums sagatavošanā.
101. Baklāne, Anda (2024b). Piezīmes par dzīvnieku daudzveidību 20. gadsimta latviešu dzejā. *Strāva*, Nr.11, 44.–57. lpp.
102. Barovskis, Ingus (2010). Htoniskie dzīvnieki un to attēlojums latviešu dzejā 60.–70. gados. *Latvijas Universitātes raksti*, 748. sēj., *Literatūrzinātne, folkloristika, māksla*, 160.–172. lpp.
103. Burima, Maija (2001). Cilvēks, daba, mīts K. Hamsuna romānā “Pāns” un J. Akuratera stāstā “Kalpa zēna vasara”. *LU Zinātniskie raksti*, 638. sēj., *Valoda un literatūra kultūras aprītē*, 65.–74. lpp.
104. Burima, Maija (2011). Zemes semantika Knuta Hamsuna romānā “Zemes svētība” un tā rezonanse Latvijā. Burima, Maija (red.). *Literatūra un kultūra: process, mijiedarbība, problēmas, XIII. Četri pamatelementi kultūrā: uguns, ūdens, zeme, gaiss*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds „Saule”, 54.–75. lpp.
105. Daija, Pauls (2020). Pārmaiņas priekšstatos par dabu un vides koncepcijā latviešu literārajā kultūrā 18. gadsimta otrajā pusē un 19. gadsimta sākumā. Burima, Maija; Rinkeviča, Rudīte (red.). *Literatūra un kultūra: process, mijiedarbība, problēmas: zinātnisko rakstu krājums, XX. Ekokritikas un*

- biopolitikas prakses literatūrā un kultūrā*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 21. –33. lpp.
106. Druvieta, Ina (1992). Metafora sarunvalodā. *Valodas aktualitātes – 1991*, Rīga: Zinātne, 102.–110. lpp.
107. Eversone, Madara, Oga, Jānis (2022). Ceļojumu kartēšana un sociālpolitiskās tendences: Latvijas Padomju rakstnieku savienības biedru braucieni 20. gadsimta 70. –80. gados. *Letonica, Nr.35. Digitālās humanitārās zinātnes Latvijā*. Rīga: LU LFMI. 128. –149. lpp.
108. Ērmanis Pēteris (1934b). Īsas piezīmes par Saulieti. *Piesaule: daiļliteratūras žurnāls*, Nr.1, 1.–6. lpp.
109. Gansovska, Karolina (2020). Ekoliteratūra un human-animal studies: par metodoloģijas, terminoloģijas un žanru klasifikācijas problēmu. Burima, Maija; Rinkeviča, Rudīte (red.). *Literatūra un kultūra: process, mijiedarbība, problēmas: zinātnisko rakstu krājums, XX. Ekokritikas un biopolitikas prakses literatūrā un kultūrā*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 88. –101. lpp.
110. Karjus, Andres (2023). Machine-assisted mixed methods: augmenting humanities and social sciences with artificial intelligence, [without pagination]. Available: [arXiv:2309.14379](https://arxiv.org/abs/2309.14379) [accessed 13.11.2024.].
111. Kārkla, Zita, Eglāja-Kristsons, Eva (2022). Liriskās ģeogrāfijas: literārās telpas kartēšana latviešu rakstnieču romānos un īsprozā. *Letonica, Nr.35. Digitālās humanitārās zinātnes Latvijā*. Rīga: LU LFMI, 104.–127. lpp.
112. Kim, Evgeny; Klinger, Roman (2019). A survey on sentiment and emotion analysis for computational literary studies. *Zeitschrift für Digitale Geisteswissenschaften*, 16.12., [without pagination]. Available: https://zfdg.de/2019_008 [accessed 13.11.2024.].
113. Klaustiņš, Roberts (1924a). Fr. Bārdas daile un estetika III. *Ritums*, Nr.5, 365. – 374. lpp.
114. Klaustiņš, Roberts (1924b). Fr. Bārdas daile un estetika IV. *Ritums*, Nr.6, 441. – 448. lpp.
115. Klaustiņš, Roberts (1924c). Fr. Bārdas daile un estetika (beigas). *Ritums*, Nr.8, 609. –617. lpp.
116. Kristsons, Eva-Eglāja; Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis (2024). Pilsētas transportlīdzekļi latviešu senākajos romānos. Kristsons, Eva-Eglāja; Baklāne, Anda (red.). *Zinātniskie raksti, Nr.12 (XXXII). Tuvlasījums/ Tāllasījums*. Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 65. –96. lpp.
117. Ekman, Paul; Levenson, Robert W.; Friesen, Wallace V. (1983). Autonomic nervous system activity distinguishes among emotions. *Science*, No.221, pp.1208–1210.
118. Grīnvalde, Ausma (1979). Mūsdienu latviešu dzejas tēla metaforizācija. *Kritikas gadagrāmata VII*, 49.–60. lpp.
119. Grīnvalde, Ausma (1998). Par dzejas metaforizācijas savdabību. *Aktuālas problēmas latviešu literatūras zinātnē: Rakstu krājums*, Nr.4, 21.–26. lpp.

120. Henritiusa, Lingita L. (2022). Metaforas par Latviju nacionālās identitātes kontekstā. *Valoda – 2022. Valoda dažādu kultūru kontekstā*, 142.–151. lpp.
121. Juško-Štekele, Andželika (2016). Konceptuālās metaforas Krišjānim Baronam veltītajos nekrologos. *Letonica*, Nr.33, Rīga: Latvijas Universitātes Literatūras, Folkloras un Mākslas institūts, 19.–28. lpp.
122. Kalve, Anna (2011). Ķermeniskā pieredze un ķermeniskās izpratnes loma konceptuālās metaforas izpētē. *Vārds un tā pētīšanas aspekti, Nr.15 (1). Fonētika, gramatika, leksika, stilistika. Vārda diahroniskais un areālais aspekts*, 143. – 149. lpp.
123. Kāle, Maija; Agbozo, Ebenezer (2020). Healthy Food Depiction on Social Media: The Case of Kale on Twitter. *CEUR Workshop Proceedings*, Vol. 2865, pp. 51–62.
124. Kāle, Maija; Rikters, Matīss (2023). The Future of Meat: Sentiment Analysis of Food Tweets. *Proceedings of the 11th International Workshop on Natural Language Processing for Social Media*, pp. 38–46.
125. Kövecses, Zoltán (2003). Language, figurative thought, and cross-cultural comparison. *Metaphor and Symbol*, Vol. 18, No.4, pp. 311–320.
126. Krikmann, Arvo (2007). The great chain of being as the background of personificatory and depersonificatory metaphors in proverbs and elsewhere. *Kertas kerja dalam 1st Interdisciplinary colloquium on proverbs: Tavira (Algarve), Portugal*, pp. 5–12.
127. Lakoff, George (2014). Mapping the brain’s metaphor circuitry: metaphorical thought in everyday reason. *Frontiers in Human Neuroscience*, Vol.8, [without pagination]. Available: <https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00958> [accessed 13.11.2024.].
128. Li, Defeng; Wu, Kan; Lei, Victoria L.C. (2024). Applying topic modelling to literary analysis: A review. *Digital Studies in Language and Literature*, 26.11., [without pagination]. Available: <https://doi.org/10.1515/dsll-2024-0010> [accessed 13.11.2024.].
129. Liepa, Dite (2018). Ar ķermeni saistītās metaforas mūsdienu publicistikā. *Valoda – 2018. Valoda dažādu kultūru kontekstā: Zinātnisko rakstu krājums*, Nr.28, 319.–324. lpp.
130. Mauliņš, Jānis (1969). Literatūra un kibernetiskā modelēšana. *Literatūra un Māksla*, Nr.9, 7. lpp.
131. Meyer, Jim (1997). What is literature? A definition based on prototypes. *Work papers of the Summer Institute of Linguistics, University of North Dakota*, Vol. 41, Article 3, [without pagination]. Available: <https://commons.und.edu/sil-work-papers/vol41/iss1/3> [accessed 13.11.2024.].
132. Moretti, Franco (2000). Conjectures of world literature. *New Left Review* 1 (January-February), pp. 54–68.
133. Nīče, Frīdrihs (2004). Par patiesību un meliem viņpus morāles aspekta (tulk. I. Liniņš). *Kentaurs XXI*, Nr.35 (dec.), 25.–35. lpp.
134. Parrish, S. M. (1962). Problems in the making of computer concordances. *Studies in Bibliography*, Vol.15, pp. 1–14.

135. Ozoliņš, Kārlis (1966a). Kibernētika un māksla. *Literatūra un Māksla*, Nr.26, 8. lpp.
136. Ozoliņš, Kārlis (1966b). Kibernētika un māksla. *Literatūra un Māksla*, Nr.27, 8. lpp.
137. Ozoliņš, Kārlis (1966c). Kibernētika un māksla. *Literatūra un Māksla*, Nr.29, 8. lpp.
138. Pitolina, Natalia; Kuzmichenko Anna (2020). Conceptual metaphor of FIRE in ecological discourse. *Valoda – 2020. Valoda dažādu kultūru kontekstā*, 200.–205. lpp.
139. Romāne-Kalniņa, Līga (2019). The use of metaphors to represent national identity in the speeches of the presidents of the Baltic States. *Valoda – 2019. Valoda dažādu kultūru kontekstā: Zinātnisko rakstu krājums*, XXIX, 175. –185. lpp.
140. Romāne-Kalniņa, Līga (2020). Keyword analysis in presidential rhetoric throughout hundred years of independence of Estonia, Latvia and Lithuania: corpus linguistic tools in critical discourse analysis. *Language for International Communication: Linking Interdisciplinary Perspectives*. Riga: University of Latvia Press, pp. 95–109.
141. Romāne-Kalniņa, Līga (2022). Return to the international family of democracies: Keynes factor in the international speeches of the Baltic presidents. *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture*, Vol.12, pp. 114–135.
142. Steen, Gerard J. (1999). Genres of discourse and the definition of literature. *Discourse Processes* Vol.28, pp. 109–20.
143. Suhane, Inese (2011). Stihijas Maijas Asares un Sergeja Moreino dzejas krājumā “Hanzas aukstā liesma”. Burima, Maija (red.). *Literatūra un kultūra: process, mijiedarbība, problēmas, XIII. Četri pamatelementi kultūrā: uguns, ūdens, zeme, gaiss*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds „Saule”, 116. –124. lpp.
144. Šķilters, Jurgis (2008a). Frames as structured wholes: on the relations between frame theory and figure-ground semantics. *Gestalt Theory Wien*, Vol.30, No.3, pp. 357–365.
145. Šķilters, Jurgis (2008b). Metaforas kognitīvajā semantikā. *Kentaurs XXI*, Nr.45, 99.–113. lpp.
146. Šķilters, Jurgis; Laicāne, Ilze; et al. (2017). Perception of biological motion in central and peripheral visual fields. *Proceedings of the Latvian Academy of Sciences*, Vol.71, No.5, pp. 320–326.
147. Šķilters, Jurgis; Zariņa, Līga; et al. (2020). Topologic and geometric structure of spatial relations in Latvian: an experimental analysis of RCC. *Baltic Journal of Modern Computing*, Vol.8, No.1, pp. 92–125.
148. Šķilters, Jurgis; Zariņa, Līga; et al. (2023). Color-emotion mappings and their demographic dependencies in digital environment: Online test evidence using MS Paint 7 color palette. *Baltic Journal of Modern Computing* 11, No.3, pp. 354–382.

149. Tretjakova, Jeļena (2018). Metaphor in terminology: an efficient tool for uninitiated readers. *Valoda - 2018. Valoda dažādu kultūru kontekstā*, Zinātnisko rakstu krājums [Nr.]28 (2018), 374.–380. lpp.
150. Upeniece, Jolanta (2003). Ieskats par putniem un dzīvniekiem sakrālajā pasaulē (pēc latviešu tautasdziesmu materiāla). *Platforma*. Rīga: Zinātne. 87.–101. lpp.
151. Valeinis, Vitolds (1956). Dažas piezīmes par dabas dzeju. *Literatūra un Māksla*, Nr.19, 2. lpp.
152. Valeinis, Vitolds (1960). Atskats, stāvoklis un izredzes. Laika zīmes dzejā gadu desmitu mijā. *Literatūra un Māksla*, Nr.323.01., 2. lpp.
153. Valeinis, Vitolds (1968). Paskaidrojumi par melno sniegu un ugunsgrēku. *Karogs*, Nr.4, 156. lpp.
154. Valeinis, Vitolds (1970). Jaunākās dzejas attīstības tendences un problēmas: dzeja, kritika, laikmets. *Literatūra un Māksla*, 17.10, 4.–6.lpp.
155. Valeinis, Vitolds (1982). Astondesmitajos ieejot. Pārdomas par dažām parādībām jaunākajā dzejā un dzejas kritikā *Karogs*, Nr.5. 129.–138. lpp.
156. Veidemane, Ruta (1976). ...uguns no maniem vārdiem šāvās. *Literatūra un Māksla*, Nr.48, 5.–6.lpp.
157. Veidemane, Ruta (1977b). Lielais Praktiķis un zemes esības harmonija. *Literatūra un Māksla*, Nr.1, 6. lpp.
158. Veidemane, Ruta (1979). Mainīgā pastāvība, pastāvīgā mainība. Mākslinieciskuma problēmas – tendences un meklējumi. *Literatūra un Māksla*, Nr.9, 6., 11. lpp.
159. Zhong, Chen-Bo; Leonardelli, Geoffrey J. (2008). Cold and lonely: does social exclusion feel literally cold? *Psychological Science*, Vol.19, No.9, pp. 838–842.
160. Wisbey, Roy (1963). The analysis of Middle High German texts by computer: Some lexicographical aspects. *Transactions of the Philological Society*, Vol.62, Issue 1, pp. 28–48.

Disertācijas

158. Grady, E. Joseph (1997). *Foundations of Meaning: Primary Metaphors and Primary Scenes*. A Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy in Linguistics. Berkeley: University of California. Available: <http://escholarship.org/uc/item/3g9427m2#page-1> [accessed 13.11.2024.].
159. Kalve, Anna (2012). *Konceptuālās metaforas fenomēns*. Promocijas darbs mākslas doktora zinātniskā grāda iegūšanai apakšnozarē “Kultūras teorija”. Kopsavilkums. Rīga: Latvijas Kultūras Akadēmija.
160. Krasovska, Elīna (2013). *Metonīmija un figuratīvā domāšana: kognitīvās stilistikas pieeja*. Promocijas darbs mākslas doktora zinātniskā grāda iegūšanai apakšnozarē "Kultūras teorija". Kopsavilkums. Rīga: Latvijas Kultūras akadēmija.
161. Kuplā, Ieva (2013). *Kustības verbu daudznozīmība latviešu valodā*. Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozares latviešu sinhroniskās valodniecības apakšnozarē. Rīga: Latvijas Universitāte.

162. Narkēviča, Žanete (2008). *Iztēle un valodas jaunrade Pola Rikēra filosofijā*. Promocijas darbs izstrādāts filozofijas nozarē, filozofijas vēstures apakšnozarē. Rīga: Latvijas Universitāte.
163. Romāne-Kalniņa, Līga (2022). *Nacionālās identitātes veidošana un atspoguļojums Baltijas valstu prezidentu runās - korpusā balstīta kritiskā diskursa analīze*. Promocijas darbs zinātniskā doktora grāda iegūšanai valodniecības un literatūrzinātnes nozarē, lietišķās valodniecības apakšnozarē. Rīga: Latvijas Universitāte.
164. Tretjakova, Jeļena (2015). *Metaphor in car and railway transport terminology: contrasting English and Russian languages*. Thesis for obtaining the doctoral degree in philology branch: linguistics, sub-branch: contrastive and comparative linguistics. Daugavpils: Daugavpils Universitāte.
165. Vācere, Laila (2012). *Kognitīvā poētika latviešu dainās par ābeli: no formulas uz zīmi*. Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai folkloristikas nozarē, latviešu folkloristikas apakšnozarē. Rīga: Latvijas Universitāte.
166. Vingre, Inta (2009). *Dusmu emociju metaforikas kontrastīvais aspekts latviešu un vācu valodā*: Promocijas darbs filoloģijas doktora grāda iegūšanai valodniecības nozares salīdzināmās un sastatāmās valodniecības apakšnozarē. Daugavpils: Daugavpils universitāte.

Maģistra un bakalaura darbi

167. Ķirsis, Domeniks D. (2022). *Metafora un tās nozīme reklāmā: filozofiska analīze*. Bakalaura darbs. Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte.
168. Rotkalis, Reinis (2007). *Pragmatikas aspekti metaforas teorijās*. Maģistra darbs. Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte.
169. Šauers, Edijs (2006). *Metaforas problēma M. Bleka, D. Deividsona un Dž. Lekofa darbos*. Bakalaura darbs. Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte.
170. Vilūns, Raivis (2014). *Portālā "IR.LV" publicēto karikatūru metaforu uztveres analīze*. Maģistra darbs. Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultāte.

Referāti zinātniskās konferencēs

171. Baklāne, Anda (2022). Semantic domains of fire and ice in Latvian 20th-century poetry: comparison of manual annotation of metaphors and Word2Vec word associations. *DH Estonia: Shifts in language and culture*. Tallinn University, 05.10.
172. Baklāne, Anda; Saulespurēns, Valdis (2022c). Detection of the target domain of conceptual metaphors in Latvian poetry: exploring the effectiveness of Word2Vec and Bert models. *DHNB2022: Digital Humanities in Action*. Uppsala University, 17.03.

Tiešsaiste

173. Baklāne, Anda (2010). Virsotnes. Gals un sākums: par J. Rokpeļņa dzejas krājumu “Nosaukums”. *Satori*, 14.09. Tiešsaiste: <https://satori.lv/article/virsotnes-gals-un-sakums> [skatīts 13.09.2024.].
174. Bez autora [bez gada]. *Digitālās humanitārās zinātnes Latvijā*. Tiešsaiste: <https://www.digitalhumanities.lv/> [skatīts 13.09.2024.].
175. Bez autora [bez gada]. *Latvijas Nacionālās bibliotēkas korpusu analīzes vietne*. Tiešsaiste: <https://korpuss.lnb.lv> [skatīts 13.09.2024.].
176. Bez autora (2018). Pirmais sniegs Latvijā. *Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs*, [bez datuma]. Tiešsaiste: <https://videscentrs.lv/gmc.lv/lapas/pirmais-sniegs-latvija> [skatīts 13.09.2024.].
177. Levāne-Petrova, Kristīne; Dargis, Roberts; Lasmanis Viesturs J. (2022). Līdzsvarotais mūsdienu latviešu valodas tekstu korpus LVK2022. *Nacionālā korpusu kolekcija*. Tiešsaiste: <https://korpuss.lv/id/LVK2022> [skatīts 13.09.2024.].
178. Maciej Eder, Johanna Byszuk, Jan Rybicki [without date]. *Stylometry with stylo*. Available: https://computationalstylistics.github.io/stylo_nutshell/ [accessed 13.09.2024.].
179. Epstein, Mikhail (2004) Proektivnyj slovar’ filosofii. Novye ponjatija i terminy. №19. Filosofija iskusstva i kultury – metarealizm, metabola i rizoma.. *Topos: Literaturno Filosofskij Zhurnal*. Tiešsaiste: <https://topos.ru/article/2553> [skatīts 13.09.2024.].
180. Laurence, Anthony (without date). *AntConc: A Freeware Corpus Analysis Toolkit For Concordancing and Text Analysis*. Available: <https://www.laurenceanthony.net/software/antconc/> [skatīts 13.09.2024.].
181. Ņikišins, Jurijs (2023). Kvantitatīvās metodes socioloģijā. *Nacionālā enciklopēdija*, 23.11. Tiešsaiste: <https://enciklopedija.lv/skirklis/2250-kvantitativativās-metodes-socioloģijā-> [skatīts 13.09.2024.].
182. Quintilian (2006). *Institutes of Oratory*. Honeycutt, Lee (ed.); John Selby Watson, John S. (trans.). Available: <https://web.archive.org/web/20140408212905/http://eserver.org/rhetoric/quintilian/> [accessed 13.09.2024.].
183. Without author (2018). Sampling criteria for the ELTeC. *ELTeC*. Available: https://distantreading.github.io/sampling_proposal.html [accessed 13.09.2024.].
184. Without author [without date]. *Python [programming language]*. Available: <https://www.python.org/> [accessed 13.09.2024.].
185. Without author [without date]. *SketchEngine: The Ultimate Tool to Explore How Language Works*. Available: <https://www.sketchengine.eu/#blue> [accessed 13.09.2024.].
186. Without author [without date]. *VoyantTools: A Web-Based Reading and Analysis Environment For Digital Texts*. Available: <https://voyant-tools.org/> [accessed 13.09.2024.].

PIELIKUMI

Satura rādītājs

1. PIELIKUMS. METAFORU LIETOJUMGADĪJUMU SARAKSTS	166
1. nodaļa. Leksēmas ‘sniegs’ metaforas: sniegs kā avotjoma	166
Lietojumgadījumu un pieminējumu skaits, sadalījums pa dekādēm	166
SNIEGA KRĀSAS REĀLIJAS IR SNIEGS	167
BALTA KRĀSA IR SNIEGS	167
MIRDZOŠAS, SIDRABAINAS REĀLIJAS IR SNIEGS	173
SIRMUMS MATOS IR SNIEGS	173
Meln sniegs	175
Sārts sniegs	176
Zils sniegs	176
ĒTISKAIS IDEĀLS IR BALTS SNIEGS	176
Skaidrība ir sniegs; apskaidrība ir sniegs	183
SKAISTUMS IR SNIEGS; KLUSUMS IR SNIEGS	183
PRIEKŠS IR SNIEGS	185
MIERINĀJUMS IR SNIEGS; MIERS IR SNIEGS	187
MIEGS IR SNIEGS	191
NĀVE IR SNIEGS	193
PĀRLAICĪGAIS IR SNIEGI	201
DVĒSELE IR SNIEGS	202
KAUT KAS ZŪDOŠS IR SNIEGS	202
ZEM SNIEGA	205
AIZMIRST / PASLĒPT IR APSNIGT	205
BŪT MIRUŠAM IR BŪT ZEM SNIEGA; APRAKT KAPĀ IR APSEGT AR SNIEGA SEGU	209
DARBĪBA / DZĪVĪBA ZEM SNIEGA	210
Pēdas sniegā	211
GRŪTĪBAS IR SNIEGS	212
ŠKĒRSLIS IR SNIEGS	222
SKUMJAS IR SNIEGS	223
VIENALDŽĪBA IR SNIEGS	226
AUGSTPRĀTĪGA GUDRĪBA IR SNIEGS	228
MĪLESTĪBAS NEESAMĪBA IR SNIEGS	228
MĪLESTĪBA IR SNIEGS	239

KAISLĪBA IR KARSTĀ UN AUKSTĀ SADURSME	241
UGUNS UN SNIEGA PRETSTATS: CITAS NOZĪMES	242
ĻAUŠANĀS JŪTĀM IR SNIEGA KUŠANA	242
Ļaušanās jūtām ir putenis	245
DOMAS IR SNIEGS	246
KRIŠANA IR SNIGŠANA.....	248
PAEJOŠS LAIKS IR SNIEGS (laika metonīmija)	248
Vietas metonīmija	250
Dažādi kartējumi ārpus biežāk sastopamajām kategorijām	253
Nenoteikta nozīme	262
2. nodaļa. Leksēmas ‘sniegs’ metaforas: sniegs kā mērķjoma	265
Maza apjoma tropi (“mikrometaforas”)	265
SNIEGA PERSONIFIKĀCIJA.....	268
SNIEGS KĀ CITA KONCEPTA PERSONIFIKĀCIJAS DAĻA	271
Citi tropi.....	274
2. PIELIKUMS. VĀRDNĪCA	283

1. PIELIKUMS. METAFORU LIETOJUMGADĪJUMU SARAKSTS

1. nodaļa. Leksēmas ‘sniegs’ metaforas: sniegs kā avotjoma

Lietojumgadījumu un pieminējumu skaits, sadalījums pa dekādēm

	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	Kopā
Balta krāsa ir sniegs	8	28	10	14	12	8	4	1	85
Sirmums matos ir sniegs	1	8	1	7	7	1	1	2	28
Mirdzošas, sidrabainas reālijas ir sniegs	0	1	2	0	0	0	0	0	3
Melns sniegs	0	0	0	0	0	4	0	1	5
Sārts sniegs	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Zils sniegs	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Ētiskais ideāls ir sniegs	5	7	5	2	11	17	14	7	68
Skaidrība / apskaidrība ir sniegs	0	1	0	0	1	0	3	2	7
Skaistums ir sniegs	6	2	0	0	0	2	1	2	13
Prieks ir sniegs	2	6	2	1	9	2	4	1	27
Mierinājums ir sniegs	6	4	1	0	3	8	10	7	39
Miegs ir sniegs	0	1	1	1	1	9	4	1	18
Nāve ir sniegs	17	14	7	3	6	4	19	5	75
Pārļaicīgais ir sniegs	0	0	0	0	0	4	3	4	11
Dvēsele ir sniegs	0	2	0	0	2	0	1	1	6
Kaut kas zūdošs ir sniegs	1	7	5	2	5	2	6	2	30
Aizmirst / paslēpt ir apsnigt	3	8	6	2	4	7	10	6	46
Darbība / dzīvība zem sniega	0	0	1	0	1	1	8	4	15
Pēdas sniegā	0	0	2	2	0	1	1	2	8
Grūtības ir sniegs	5	17	13	13	15	24	15	9	111
Skumjas ir sniegs	0	5	0	0	1	4	10	6	25
Vienaldzība ir sniegs	0	0	0	0	4	9	3	4	20
Mīlestības neesamība ir sniegs	4	16	8	9	16	17	27	12	108
Mīlestība ir sniegs	0	2	0	0	1	4	8	5	20
Kaislība ir karstā un aukstā sadursme	1	0	0	0	0	3	1	1	6
Ļaušanās jūtām ir sniega kušana	0	3	3	2	1	11	2	4	26
Ļaušanās jūtām ir putenis	1	0	0	0	2	0	1	2	6
Paejošs laiks ir sniegs	0	0	0	1	1	7	8	4	21
Vietas metonīmija	0	0	7	5	15	8	2	1	38
Dažādi kartējumi ārpus biežāk	1	4	2	2	3	14	30	10	66

sastopamajām kategorijām									
Nenoteikta nozīme	0	0	0	0	0	14	10	9	33
SNIEGA METAFORU LIETOJUMGADĪJUMI KOPĀ*	56	134	76	65	119	185	206	99	944
SNIEGA PIEMINĒJUMI KOPĀ	312	533	436	319	346	538	486	298	3268
METAFORU LIETOJUMGADĪJUMU ĪPATSVARŠ (%)	17,9	25,1	17,4	20,4	34,4	34,4	42,4	33,2	28,9

SNIEGA KRĀSAS REĀLIJAS IR SNIEGS

BALTA KRĀSA IR SNIEGS

BALTI ZIEDI IR SNIEGS; MIGLA IR SNIEGS U.C.

1. Matos tai sarkanās rozēs, Rokas – baltas kā **sniegs**.

(Jaunsudrabiņš 1921)

2. Ir mazie jēriņi tik vāri-maigi, Itkā no **sniega** darinats ikviens.

(Ērmanis 1922)

3. Tavas **sniega** rokas gaidu. Vakars skumst zem alejam. Liekas, pazīstu es smaidu Tur – aiz zvaigzņiem mierīgām.

(Erss 1923)

4. Lotoss maigais. **Sniega** rokas. Atspīdums kāds nezināms. Dzeļ jau mani saldas mokas.

(Erss 1923)

5. pasmaidu par marmoru, Kas saulē viz kā **sniegs**

(Skujeniece 1925)

6. balkons, apaudzis ar efeju Un sīkiem, baltiem ziediem, kas kā **sniegi** Starp tumši zaļo efeju viz liegi.

(Skujeniece 1925)

7. Kur pretim nāk jaunavas tievas kā diegi Ar cepurēm baltām kā kalngalu **sniegi**

(Čaks 1929a)

8. Ilgi apburts es raudzījos viņā: Drānas bija tai baltas kā **sniegs**

(Ziemeļnieks 1929)

9. Astere, baltā rudenā astere, Iekrīt man sirdī kā gabaliņš **sniega**

(Zālite 1931)

10. **SNIEGS** Milijoni baltie Kam no gaisa birst – Ziedi glezni saltie, Kas no elpas mirst

(Sudrabkalns 1931)

* Viens lietojumgadījums var ietvert vienu vai vairākus pieminējumus.

11. Dzied sīciņš putniņš, zariņš trīc, Un ziedu **sniegi** kaisās.
(Bārda P 1932)
12. Ap pusnakti Kad nevaru atrast miegu, Ar fantazijas mēnesi! Es apspīdu papīra balto **sniegu**. Ar tintes melnumu Es dzejas uguni iekuru.
(Aspazija 1933)
13. Man priekšā gul uz galda papīrs, lapa, Kā balti **sniegi** vizot mēness spasmē,
(Aspazija 1933)
14. Kokiem dārzā Izstāstu, ko jūtu Un ko domāju Par tevi es. Ievas zemē Kaisa baltu **sniegu** .
(Breikšs 1935)
15. Birstalas baltas kā **sniegā** Mīl tie, kam dvēselē līdums.
(Breikšs 1935)
16. Reta odziņa skāba paliks sīka un slāba aizlaustā zarā pēc vētras, nelaikā nesīs ko nakts. Svešais ceļinieks, skaties: neviz tā kalngalu **sniegi** , vientuļos zvejnieku ciemus ķiršu sudrabs kā skauj : ziedlapas laižas jo liegi, ziedlapas laižas kā miegi.
(Dziesma 1935)
17. Viena augsta, slaida **sniega** buŗa ilgi horiconta mastā stāv – Līgans blāv atspīdums – kā spārns ar zeltu – selgā, galā saules akmens.
(Dziesma 1935)
18. Jūŗa ap mums. Nemierā kaucoŗa jūŗa. Viļņu zilmelnos kalnos sakritis **sniegs** .
(Gulbis 1935)
19. Un stundā vientuļā, kad ziedi birs kā **sniegi**
(Gulbis 1935)
20. Kas zemi pelēku par puŗu dāŗzu vēŗta, **Sniegs** , ziediem sajūkot, kad nenostāja līt.
(Vīka 1935)
21. DZEJNIEKS Ar savu fantazijas mēnesi Viņŗ apspīd **sniega** balto papīri, Ar tintes melnumu viņŗ iekur guni.
(Aspazija 1936) *Skat arī: Aspazija 1933.*
22. Kā senŗu dieves staltas Tās, glāsts tām droŗs, bet liegs, Un kāzu zeŗes baltas Zib kājās tām kā **sniegs** .
(Ādamsons 1937)
23. Lūk – acīm, kā īrisi valgām No audekla lūkojas skaistā. Kaist lūpas kā asinis **sniegā** ,
(Bendrupe 1937)
24. Bet upei pāri Dzied lakstīgala. Šalc dziesma liegā Pār līŗiem tāli, Kas miglā bāli Slīgst it kā **sniegā** .
(Plūdons 1937)
25. MĀKOŅU FLOTE Buras kā kalngalu sniegaino ķiveri Noglāsta saules stars dziestoŗs un liegs, Bramseli, fokseli, ŗaurajie klieveri Laistas vēl spoŗāk kā neskartais **sniegs** .

(Eglītis 1938)

26. Jūra ap mums. Nemierā kaucoša jūra. Viļņu zilmelnos kalnos sakritis **sniegs** .

(Gulbis 1938)

27. Aiztrauktu zaļganās gālēs, bangās kur putina **sniegs** .

(Gulbis 1938)

28. ROZES Tvēri pēc zieda, kas atvērās balts. Vai bij tas zieds tik, vai sniegpūka auksta? Vai balta dūja, kam aizlaisties prieks? Ziedu kad ciešāki saspiedi plaukstā, Asiņu lāsē jau sārtojās **sniegs**

(Gulbis 1938)

29. Un saule dusēja uz zēna vaiga – Sārts ziedu ripulis, kam apkārt **sniegs** .

(Gulbis 1938)

30. ZIEDOŠAS ĀBELES Vai tādā saulē, kas apstaro mājas, Koki sāk sarmot un maurā vēl klājas Viegļis un pūkains pēdējais **sniegs** ?

(Gulbis 1938)

31. IEVAS. Pusdienas zeltainā gaismā, Pilnas savādas tvīksmes, Iedegās mirdzošā kaismā levas no zemes līksmes. Pacēlās kupenas platas Pretī mākoņu **sniegam**. levas kā kupenas plauka, leaugot mākoņu **sniegā** .

(Gulbis 1938)

32. ĀBOLI. Kad baltu zobu smailes Kā **sniegā** augļos grimis, Teikt ēdējs zemes daili Un sulas nenorims.

(Gulbis 1938)

33. Šorīt, kad krēsla vēl bija Zaļganās rūtīs kā miegs, Sen-Sansa muzika lija – Gulbis tai – baltāks kā **sniegs** – Lidoja skaņās pret sauli...

(Ķezbere 1938)

34. Sirds dzied zvaniem līdzī mana, Kad pie vaiga man Tavs vaigs Pieglaudies kā sapni liegā – Nogrimstam kad ziedu **sniegā** .

(Ķezbere 1938)

35. **sniegs**, baltais **sniegs** . Kā miljons kaiju laistos Nirt blāvā jūrā, blāvā jūrā nirt. Tāds esi tu, mans prieks – **Sniegs**, baltais, pirmais sniegs.

(Plaudis 1939)

36. viss sasauca un saskan liegi un tad kā melodija gaist, tik gaisma puteņo kā **sniegi** ...

(Plaudis 1939)

37. Kad krēsla nolaidās pār tālu lauku, Kur vilciens aizauļoja ātrā taktī Gar ciemiem, dārzmalām, pār upi jauku, Un mēness mākoņos tam līdzī skrēja Un mirdzēja man caurspīdīgā miegā Kā nomodā, kā sapnī pavizēja Kāds tilts, kāds tornis mēnesnīcas **sniegā** ./../ Un mirdzēt sāk man caurspīdīgā miegā Šis zvanu dvēseles no torņiem blāvi Un klajumā, kas mēnesnīcas **sniegā** , Stāj baznīcas un katedrāļu stāvi.

(Dāle 1942)

38. Melodija liega Auklē vēja žūžu, Raugi, pamodusies miega, Apbirušu ziedu **sniega** ,

(Saulītis 1943)

39. Tas zieds, kas tulpei izplaucis un žilbina kā **sniegi** .

(Toma 1943)

40. Un mēness mākoņos tam līdzī skrēja Un mirdzēja man caurspīdīgā miegā, Kā nomodā, kā sapnī pavizēja Kāds tilts, kāds tornis mēnesnīcas **sniegā** . /../ Un mirdzēt sāk man caurspīdīgā miegā Šīs zvanu dvēseles no torņiem blāvi Un klajumā, kas mēnesnīcas **sniegā** ,

(Dāle 1944)

41. Viņa rokas ņirb veikli, saulē iezibas marle **sniega** balta un tīra.

(Lukss 1945)

42. Iekāpju gultā – palagi atmirdz tik balti kā **sniegs** .

(Lukss 1945)

43. Acīs deg burti un raksti, papīrs kā **sniegs** viz balts.

(Rudzītis 1946)

44. Vecamtēvam zeķes Kājās mirdzēja kā balti **sniegi** .

(Čaks 1948)

45. Plaukst meži tur kalnos, un **sniegi** zied,

(Grots 1948)

46. Krustmātei liekas – brien tā pa **sniegu** – Blēņas! Nav sniegs tas – tie jasminu ziedi!

(Lukss 1949)

47. Maijs ķiršu ziedos iebriedis kā **sniegā** , Ap galvu bite dūc tam balsī liegā.

(Balodis 1950)

48. Slavas smaržainie ziedi Pār kapu lai krājas kā **sniegs** .

(Balodis 1955)

49. Kādā saltā krievu ziemas rītā, Debesīs kad ausma dega sārti, Pāri jumtiem vācu lidmašīna, Zemu laižoties, kā baltu **sniegu** sēja Maizes kartītes uz ledainajām ielām.

(Belševica 1955) *Orīgināla sniega baltuma metafora. Salikts salīdzinājums – balts kā sniegs, birst kā sniegs.*

50. VĒRPĒJA Milzu zālē tā kā **sniegi** Lielas, baltas spoles spīd. Savērpdamies smalki diegi Tajās vienmuļīgi slīd.

(Krūklis 1955)

51. Ekskavators vilka zobiem Melnās purva dūņas plēš. Paies gadi, un te ziedēs Balts kā **sniegi** ābeļdārzs.

(Krūklis 1955)

52. Viņš pārļaiž skatu kravas telpai, Kur reņģes baltas mirdz kā **sniegs** .

(Krūklis 1956)

53. Par to, ka tulpes uzkvēlo kā liesmas, Ka ķipsis liecas ziedu **sniegā** balts, Tam cilvēkam, kam lielas lielas briesmas Aiz muguras.
(Vācietis 1956)
54. Pie žoga bērzs Kā sveicot pretī šalc, Tā stāvs pret akmeņoglēm Atviz **sniega** balts.
(Silazars 1957)
55. Iešalkojas avots Ceļos spuldzi degt. Iesāk lapu **sniegu** Burtu vītnes segt. Palīdzēja viņa – Tumsas mazā roze, Pīpes uguntiņa.
(Silazars 1957)
56. Pat namī gaismu atstaro Kā mirdzošs **sniegs** . Par balto pusnakts stundu šo Mums abiem prieks.
(Vējāns 1957)
57. Bez tevis novīta man puķu daile baltā Un maijā krita ziedlapas kā **sniegs**
(Vējāns 1957)
58. Ziedi vien, un lapu nav nemaz, Ziedi vien uz zaru stīgām tievām. Vai ir ievas **sniegā** birušas, Vai ir sniegi biruši uz ievām? Nevar saprast.
(Vācietis 1958) *Oriģināls lietojums ikdienas valodas lietojuma dēļ.*
59. ZIED ĀBELES Neguļ tikai zvaigznes. Dziļā dziļā miegā Sen ir viss. Vai mans miegs ir tiešām Ābeļziedu **sniegā** Aizmīdījis? Bet, ja nu viņš tiešām Balto ziedu pikā Dārzā krāc, – Ko tad lai es daru – Tu pie manis tikai Sapņos nāc...
(Vācietis 1958) *Oriģināls lietojums izvērsuma "Balto ziedu pikā" dēļ.*
60. Ir tevī negaisa mazgātu ozola lapu svaigums Un pirmo vizbuļu **sniegā** plaukstošais maigums Un zemeņu kūstošā saldme, nopļautā siena tvīksme.
(Ķempe 1959) *Oriģināli blakus esošo maņas aktivizējošo tēlu dēļ.*
61. Mīļus vārdus sacīt mātei likās lieki, – Nemēdza tā tēvam maigi glausties klāt, Tomēr visu mūžu baltākus kā **sniegi** Viņa kreklus māte prata izmazgāt...
(Elksne 1960)
62. Ievas plaukst un lauztas nenovīst... Baltos ziedus pielauzīšu klēpjēm, Tavos matos iebirs smaržains **sniegs** .
(Lasmanis 1962)
63. Bet strauti tagad **sniegā** rakti, Stingst ziedi kupenās. Eh, naktis, pavasara naktis, Eh, gaišās naktis tās!...
(Vāczemnieks 1962)
64. MAZGĀTĀJA Šķiet, lielos grozos viņa atnesusi **sniegu** , Bet acīs draiskuļojas pavasarīgs prieks, Kad tīros palagus uz guļasvietām liek.
(Kaldupe 1963)
65. Kuģis balts un mirdzošs kā ar **sniegu** klājies, Liekas, visu nakti sardzē bijis tas, Nu ar Ventas svīrēm laipni sarunājas
(Kaldupe 1963)

66. Šodien kallu **sniegs** viz viņu balts, Rozes kvēlo sirds un asins krāsā; Šodien tērpu zīda gaišums šalc.

(Ziedonis 1963)

67. Izeju saulainā cirmā, Kur vējš dzenā skaidu **sniegu** .

(Auziņš 1963) SKAIDAS IR SNIEGS

68. Zem lēni krītoša **sniega** Balto ceriņu bezgalība, Kuru janvārī var atmodināt Tikai mīla.

(Kroma 1966) *Atbilst arī vientulības tēmai.*

69. Jaunu bērzu priekā Vecātēva tāšu taure zuz Ziemsvētkos, kad, cepts no **sniega** pārslām, Mēness sklandarautis eglē gruzd.

(Peters 1968) MILTI IR SNIEGS

70. Ak, pilnie tīkli Un pilnās somas! Ar sarkaniem, ziliem Un **sniega** baltiem, Ar lieliem un maziem Dzeltēniem safīriem Un matētām milzu pērlēm!

(Vācietis 1969)

71. Un mums stājās līgava pretī Ar smalkaustu zīda miglu pār pieri Un melni noviksēts līgavainis Ar rūsganiem matiem Un kreklu no **sniega**.

(Vācietis 1969)

72. Smoļnija ielā Papeles snieg. Baltas pūkas lido, Tinas vates kamolos čauganos Un līksmi ripo pa asfaltu Upē. Dīvainais **sniegs**

(Vācietis 1969) PAPELES IR SNIEGS

73. Nakts. Kur esi, kvēlā melnmate? Kur ir tavi pleci, **sniega** baltie?

(Auziņš 1970)

74. Baltā vakarā balti tēli Aizslīd pa reibstošo ievu **sniegu** .

(Auziņš 1970)

75. PAPELES ZIED Lido bālganas pūkas – Snieg, snieg, snieg. Baltā pūku **sniegā** Kājas un acis stieg. Lido un lido, un lido, Tukšumus aizpilda ciet.

(Dreika 1971)

76. Ievziedu **sniega** vairs nav, Druvās aug labības stati

(Osmanis 1972)

77. Tu šūposies uz dzīvas kartes, Ko brīžam paslēpj miglas **sniegs** , Un meži zaļas vizītkartes No lejas stūrainas tev sniegs.

(Sirmbārdis 1972)

78. Kā cukurs, kā sāls, kā **sniegs** pazibēs tas azbests, tas azbests, un stāvēs karsts ilgu lietuvēns zem lietus, zem lietus.

(Vācietis 1976) AZBESTS IR SNIEGS

79. To vajag mantojumā atstāt cilvēkiem un ābelēm ar **sniega** ziediem zarā..

(Avotiņa 1979)

80. Cik ceļas debess augstāk, cik nodun vilnis zilāk, tik saucošāki putni mums iekšā vēju cilā, un nu ir tā, ka nevar, un nu ir tā kā **sniegā** – vējš iegulies ir baltā kā ārprāts buriniekā..
(Peters 1979)

81. Tagad naktīs pie manis nāk kalni, Melnās virsotnēs **sniegi** zied..
(Elksne 1980)

82. diezgan balts un kupls kā **sniega** pīte no pirtsaugšas nokāpj saimnieks un mute iesalu dveš
(Kunnoss 1981) *Sniega pika*

83. acuraugi žēlīgi brēc baltajā autiņu **sniegā**
(Elsbergs 1986)

84. Pieneņsaulītes kā pirmie **sniegi** vizēs.
(Melgalvs 1989)

85. Pie mājas asfalts papeļpūku **sniegā** , un vasara tik biedējoši karsta.
(Aizpuriete 1995)

MIRDZOŠAS, SIDRABAINAS REĀLIJAS IR SNIEGS

1. Ūdenspuķes starp kalvēm augs – dvešot reibumu spēju. Spilvu mākoņu filigrāns pletīs rožainu **sniegu** . Lēnām ūdensdziļumu zvans dunēs meldiju liegu.
(Dziesma 1935)

2. Bet ceļā eņģeļi mums piestāsies. Tie teiks, ka Jēzus atkal augšām cēlies, Tie – zibens spožs, tie mirdzoši kā **sniegs** .
(Dāle 1944)

3. LIDO GAĶĀM, PUTNIŅ, MAN Lido gaķām, putniņ, man Spārnu švīkā maigā! Gaiss kā sudrabs trīs un skan, Vientuļš mākons staigā. Iekrīt manā sejā liegs Putna ēnas zilgans **sniegs** . Apkārt debess loku slīd Mierīgs saules gājums, Zelta puteklīšos spīd Staru otas klājums. Daba, miers tavš cildenais, Dzidrs mani skauj kā gaiss.
(Vīka 1944)

SIRMUMS MATOS IR SNIEGS

1. Vaj tad tu mani atminesi, Kad gaisos gāju putni kliegs, Bet matos kritīs pirmais **sniegs** ?
(Ziemeļnieks 1923)

2. MĀKSLINIEKS Prom – sādžas nomalē – kur tikai rītos gani Ar agriem gaiļiem skaļi sadziedas, Kur treknās govīs mauj, skan suņiem kaklā zvani, No laikiem mūžīgiem sēd durvju priekšā tas. Krīt matos sarmas **sniegs** Un drānas plandās vējā,
(Grimma 1932)

3. Paiet stundas, dienas, gadi. Matos **sniegi** krīt. Sirds aizvien vēl kaut ko gaida: varbūt, varbūt rīt!
(Skujiņa R. 1935)

4. Ap pieri vēl vienreiz lai vijolītes pinam: Drīz matos pirmais **sniegs** vai ābeļziedi klās.
(Ādamsons 1937)

5. VECMĀMUĻAS SKAISTUMS /../ Un tavi mati, Es nezinu, Vai tie maz ir mati? **Sniega** vai staru kodeļa, Ziema vai pavasars Pirmajos ziedos, Vai sudraba kronis Uz taviem pleciem Un svētošām rokām?

(Grots 1937) *Oriģināli, salikta metafora.*

6. Un es gaidu dienas ilgas, Nevaru tos sagaidīt, – **Sniega** pārslas baltas, zilgas, Sirdī man un matos krīt.

(Grots 1937)

7. Brauksim latvju ciematos Prom pa ceļu pirmo, Kamēr dziļā ziema tos **Sniegiem** nenosirmo.

(Aigars 1938)

8. Kad gadu rūgtums vilcis sejā asas rievās Un smaids tavs kļuvis ciets, kā asmenis, kas griež, Un matos sakritis ir **sniegs** no pērnās ievas – Tu kļuvis ieva pats, kas ziedu sniegu šķiež.

(Gulbis 1938)

9. Pēr Gint! Ir tagad ziema – Ir sniegi... Sniegs ir uz puķēm un kokiem, – **Sniegs** man ir sakritis matos – Sniegs sedz tos ceļus, kurp skatos Caur kāvu sarkaniem lokiem, Vai nenāc Tu atpakaļ, draugs – Mans acuraugs.

(Ķezbere 1938)

10. Gadi ap dzīvi kā kamolu rituši: Šodien es atradu sendienu pēdas. Sudraba **sniegi** man matos jau krituši: Skaisti ir bijuši prieki un bēdas.

(Apse 1940)

11. Kas par to, ka mūžs mans sen jau pusē. Matos sabiris jau sarmas **sniegs** ? Rokas negrib man ne brīdi klusēt, Sirdī kvēlo jauna darba prieks.

(Dinere 1951)

12. Pār ērgļa degunu krīt kuplie mati, Kur melnās oglēs vietām pelni viz Kā **sniega** šķipsnas sirmā Araratā.

(Imermanis 1953) *Oriģināli, salikta metafora.*

13. No mutautiņa izraisījis graudus Un saudzīgi tos nolīcis uz galda, let brigadieris mājup. Ilgi redzams Uz ceļa augums stalts un galva **sniega** balta.

(Belševica 1955)

14. Matu zelts kad iegrimis baltos **sniegos** , Vītīs prieka jasmīns saulainais, –

(Drēziņš 1955)

15. Nepazīst sirds klusa miera, Vienmēr steidzīga sit krūtīs, Gaišas domas aizskar pieri, Nesīkstošas brāzmo jūtas. **Sniegs** , kas sakritis ir matos, Neiezagsies sirdī manā

(Silazars 1955)

16. Dzestrums ir vēl rīta gaisā, trausli saules staru tilti, jums jau zaros nemiers raisās, saknes **sniegu** kausē silti. Briedē pumpurotos zarus neaptverams spēks un maigums.

(Brutāne 1956)

17. Vectēvs iet, un baltus zarus ābeles tam izstiepj pāri, Skaties matos, skaties ziedos – **Sniegs** un sniegs.

(Vācietis 1958)

18. Māt, atmiņā man vienmēr vizēs Tavs mazliet skumjais, mīlais skats, Kad es tev izglaudīju bizes Un pirmoreiz bij sirmais mats./.. – **Sniegs** nokusa, bij spurdzes lazdām, Bet tev bij atkal sniegains mats ./.. Tad – skaidrība – ar dēlu lūpām Šo salnu nevar apturēt!
(Vācietis 1960)

19. Nav taupījusi sirmo matu **sniegu** , Kas pāri burtnīcām pa naktīm līkst.
(Vācietis 1960)

20. Daudz ir varoņstāstu – vienu visi zinās, Tie, kam matos agri iekaisīji es **sniegs** .
(Vanags 1960)

21. Laikam tādēļ vecmāmuļai salti, Laikam tādēļ tai par sauli prieks, Ka tai mati ir tik ļoti balti Un šais matos sapārslojis **sniegs** . /.. / Ja es saulei līdzināties spētu, Tad es liktu zelta stariem līt, Tavu matu **sniegu** atkausētu, Žigli steigtu tevi sasildīt.
(Vāczemnieks 1961)

22. Vienīgi šķēres kā ieroči šķind Sievietes rokās. Naktīs šujot, mašīna steigdamās spindz, dienas met deniņos **sniegu** .
(Ķempe 1967)

23. Par velti savu baltumu Tev glabā tavas zemes kalni, – Tev melnos matos sabiris No svešām debesīm ir sniegs.
(Plaudis 1967)

24. Un vidū tu kā balta margrietiņas galva, Kam zelta saulīte ir vidū Un apkārt sirmums **sniega** balts.
(Vācietis 1968) *Origināli.*

25. Viens taustiņš balts. Pats pirmais lido tauriņš. Un neskaitāmu pavasaru **sniegs** tev matos .
(Vācietis 1974) *Origināli.*

26. Ne tevi šajā rudenī, bet rudeni — tik maigu savā pagurumā kā tu, tik agrā **sniegā** sirmot sākušu kā tu.
(Aizpuriete 1990)

27. Balts ķiršu koks staro aiz loga, Apstājies klusēdams, nevaicā vērodams, Vai šis starojums līdzīgs nav **sniegiem** ? Kad pats jau apsnidzis būsi, Ziema atnāks pie tevis un vaicās: — Cik reižu mūžā tu starojis esi, Palīdzot ķiršu ziedlaika saulei..
(Kaldupe 1993)

Melns sniegs

NEREĀLA LIETA IR MELNS Sniegs, KAS Snieg uz Augšu

1. Tieši pēc pusnakts pie manis atnāca dzejnieks jauns un atveda līdzī Dievu to Kungu saitītē. Nē! Nebrīnījos nemaz – no mūsējiem visu var sagaidīt! Blaumaņa laikos, – tad gan! Melns **sniegs** snieg uz augšu un brīnums! Mūsdienās pasmīnētu – provinciāli ... Kas tur nu sevišķs, ja radītājam vari dibenā iekniebt! Paraustīju tik plecus: – Ko! Atkal sastīkēt gribat pa trijiem?
(Osmanis 1972)

NEIKDIENIŠKA LIETA IR MELNS SNIEGS

2. Tāda balta nakts kā baltā vistiņa klukst. Bet pār mani nāk tā melnā gribēšana: gribas melnu darbu, gribas melnu maizi, gribas melnu pienu, gribas melnu **sniegu**, kaut vai vienu mori sastapt. Tāda balta nakts un tik bezcerīgi klukst un klukst.
(Neibarts 1979)

RADOŠAIS SPĒKS IR MELNS SNIEGS

3. melns **sniegs** caur maniem burtiem izaumaļojis aukas auli ālējas Baltā māt lūdzu pasaki to ko Melnais tēvs nezina dzin dzin pienene zvana un baltās pūkas meklē savu sākumu
(Neibarts 1979)

MELI IR MELNS SNIEGS

4. MELU LAIKS /../ Stūrī **sniega** kaudze melna, Ko nāks diena projām mēzt, Sapņo, ka tai iegrimst delna Sārtās miega magonēs.
(Plaudis E. 1970)

NĀVE IR MELNS SNIEGS

5. "Vai spēšu es aptvert tevi, Daba, mūžīgi mirt un dzimt un cilvēkiem iemācīt labu?... " Dreb tumsā svece un izdeg lēnām, un dzīves nogurums spiež acis ciet — — Mēmums — — "Tajos putekļu prātos un šaurajās sirdīs tāds pats mēmums. Nav vērts tos aiztikt, cilāt un tirdīt... Uz ko gan es gaidu? Uz ko es ceru, ja zinu, ka viss ir nieks?... Bet pirms indes kausu tukšu dzeru, pirms melnim melns nosnieg **sniegs** — — kā tevi, bezgala Daba, lai tveru ?.."
(Briedis 1998)

Sārts sniegs

Tavas māsas gultā palags balts un balts, tava māsa runā putnu mēlēs, tava māsa rītos sijā pelnus, tava māsa spēlē slēpju spēles, un, kad atnāk viens un neuzvarams rīts, viņa raksta maija aizsaldētā rūtī: $1 + 1 = 1$; $1 + 1 = 1$; $1 + 1 = 1$ (tālāk saprast grūti). Tava māsa dejo skurstenī un dūc šūpuļdziesmu nedzimušam bērnam, un, kad purvos dzērves ziemu sauc, tava māsa izsnieg sārtā **sniegā**. Trauslas meičas kaislu deju dzied, asarās, kas glāzēs - ilgas ilgas, tavas māsas glāzē viņš nav liets, viņas pēdās uzzied zeltā smilgas. Tavas māsas gultā palags balts un balts, Zeltā uzzied viņas skropstu gali, Sapni rīts ar dienu kopā jauc, dzied par mīlu dzelzīs kalti zvani
(Gaile 1999)

Zils sniegs

Ak, es jau mīlu, mīlu. Ko tur liegties. Caur leduspuķēm tāla saule spīd. Un man līdz mežu galiem neaizsniegties — Caur leduspuķēm nevar saskatīt. Cik naida pasaulē! Ak, es jau mīlu, mīlu. Deg zelta debesis, skan zilais **sniegs**. Par visu šīs pasaules aizmirstību Mums vienas šīs pasaules durvis tiek. Un baltā zeme vaid: « Ak, es jau mīlu, mīlu.» No kokiem balti birst tas zilais **sniegs**. Kur būtu bargāks sods par nemirstību Pēc tam, kad, lūk, šis brīdis izbeigsies ... Un baltā zeme vaid: « Ak, es jau mīlu, mīlu.» Un zemes balsī tāds kā magoņmiegs. Ak, fantast, kur ir tava vientulība ... No kokiem balti birst tas zilais **sniegs**.
(Krile 1982)

ĒTISKAIS IDEĀLS IR BALTS SNIEGS

IDEĀLI IR SNIEGS; KAUT KAS TĪRS IR SNIEGS; KAUT KAS ŠĶĪSTS IR SNIEGS; VISSKAISTĀKAIS IR SNIEGS; VISLABĀKAIS IR SNIEGS

1. Kā **sniegi** kalnu galotnēs, Lai mūžam balti būtu mēs.
(Jaunsudrabiņš 1921)
2. Ņem manu sirdi pirkstos liegos, Lai aizmirstas viss noziegums! Šai naktī mīla izplaukst **sniegos** Un zvaigznes nolaižas pie mums.
(Ziemeļnieks 1923) – *Ziemassvētki, ziema kā metonīmisks konteksts. Baltums kā šķīstība.*
3. Alpu ainas aizrauj prātu **Sniega** klātās virsotnēs; Varens gars, šķiet, lidinātos Bezgalības šūpotnēs.
(Austriņš 1925)
4. Pakalni zemie Nost pirmie met stingumu; Mūžīgā **sniegā** Augstākie kalni tik viz, – Stāvi, sirds, balta kā kalns!
(Ķikuts 1927)
5. Kā paklājs baltākais uz tilta krita sniegs Un ceļš mums turpmākais kā sapnis bija liegs. Pa tiltu aizgājām mēs kā pa ziedu laipu, Balts **sniegs** bij apsedzis ikvienu dzīves traipu, Un griezties atpakaļ sirds netīkoja vairs, Jo pretī elpoja mums bezgalīgums kairs.
(Rožītis 1927) *Mīlestības pieredze ies līdzī visu dzīvi.*
6. Ak, cīņas lauki, cik jūs apburoši! Pret visu netīro jūs atmirdzat kā **sniegs** .
(Grots 1930)
7. Arvien ir bijis gars un raisījušās gara pārvērtības, Un dziņas dzīvot, censties netveramo tvert – Tur atspīd mūžīgais kā kalnu **sniegi** dzidros gaisos, Tur nedalāmie atomi, tur bezgalīgās formas.
(Sudrabkalns 1931)
8. Mēs uz tāliem Alpiem skatām, Zilais ezers zib mums acīs, Ziemas vējš un ziemas saule let pār kāda vīra galvu, Kura pāri mežiem raugās, Draugos smaida mums no tāles. Lepna galva, gudras acis, Kuras pārskrej laiku burzmai, Kuras redz aiz kalnu **sniegiem** Jauno Eiropu un ļaudis – Spēka pilnus lieliem darbiem, Brīvus īstai gara gaismai.
(Sudrabkalns 1931)
9. KALNS Tu augsts un neaizsniedzams man. Bet tavai augšup tieksmei nava gan. Kaut galotnē jau zili **sniegi** zib. Kā sirds un gars tev līdzī celties grib! Kā plaši ieelpot alkst svaigo āri Un kokiem, pilsētām un mākoņiem būt pāri!
(Strēlerte 1937)
10. Sirds, neredzami pūlim pāri celta, Tam vienā līmenī ar Alpu **sniegiem** , Ar pagājības lielo, rēno mirdzu. Viņš durvīs stāv un savu bārdu glāsta, Kas tam virs zoda kūp kā rožu krūms. Viz gudrība kā zvaigzne viņa pierē.
(Čaks 1938) *Ironija.*
11. Ja domas starotu Kā **sniega** zvaigznes dzidras, Tad samīt iespētu Es grēka baisās hidras.
(Dāle 1939)
12. **Sniegos** kristali viz – tuksnesī smiltis kaist, Jūrās ūdeņi guldz – debešos tvaiki kāpj. Zvaigznes tālumos mirdz – tuvumā sēro sirds; Sēro tuvumā sirds – ilgojas tālēs būt. Mūžam vientuļa sirds ilgojas tālēs būt; **Sniega** baltumu alkst, tuksneša tvīksmes tvīkst, Jūru dziļumos grib, negaisos gunis šķilt – Mūžam vientuļa sirds visumu sevī slēdz.

(Plaudis 1939) *Radniecīgas variācijas; salikta metafora, paralēlisms; "tāles" ir sniegi, tuksneši, jūras, zvaigznes.*

13. Prāts lai šaubās nesastomas, Lai tic **sniega** pūkai maigai, Lai tic rīta domai zaigai, Lai tic spožai **sniegu** tālei, Ledus kalnu zaļai gālei!
(Ķezbere 1943)

14. Apsnieg vakardienas pēdas, Apsnieg bezcerības domas! Prāts lai šaubās nesastomas, Lai tic **sniega** pūkai maigai, Lai tic rīta domai zaigai, Lai tic spožai **sniegu** tālei, Ledus kalnu zaļai gālei! Putenī gaist zelta dzilna.
(Ķezbere 1943)

15. KALNOS Zemes pirmatnējais Spēks kur kalnos celts, Vieglāk gaisi vējo, Tīrāks saules zelts. Kalnu gali **sniegā** It kā mūžībā, Tuvāk debess liegā Blāzmu augstumā.
(Dāle 1944)

16. TU UN ES Daudz skaistās drumstalās tev dzīve šķelta, Kas mulsina un pārsteidz domas mums. No mozaikas un no veca zelta Ir tavas būtnes dīvais zaigojums. Tu sniega kristallu sev paņem plaukstā, Prieks tevī dreb, kad izkusdams tas spīd – Man **sniegos** mūžīgos mirdz kalna galva augstā Un lavīnas kā pastars pērkonis krīt.
(Ķempe 1946)

17. Kur olīvbirzēs šalko vēji Un **sniegos** staro augstie Pirenēji. Tev saku klusumā: mans mīļotais, Ap tevi vēsmo brīvais kalnu gaiss.
(Ķempe 1946)

18. Man Komjaunatnes biedra karti Uz dzīvi lidojumam dos. Mirdz kalni, balta **sniega** skarti – Par tiem vēl augstāk pacelšos!
(Balodis 1950)

19. Sadoties rokās Un ledājiem pāri iet! Nemiera līksmē Pār svelmainiem tuksnešiem traukties, Orkana brāzmās Un atvaru virpuļos būt! Kalngalu **sniegos** Caur negaisa debešiem spraukties.
(Balodis 1957)

20. Jauna sirds ir līdzīga ar tīrumu, Auglīgai un plašai jābūt viņai, Jābūt tīrākai par baltā **sniega** tīrumu Savas šķiras apziņai un sirdsapziņai
(Vācietis 1960)

21. **Sniegi** visas grammas nolīdzinās... Nolīdzinās, tikai ļoti stīgs. Snieg. Jau zeme ir ar baltiem svārkjiem, Mums pie saviem logiem jāpaliek, Jākļūst baltākiem un patiesākiem.
(Vācietis 1960)

22. Tev acīs ieskatos – tās pretim raugās gudras, Ap tavu galvu mirgo matu sudrabs. Kā augstās virsotnēs, kurp Tev ir doties prieks. Mirdz skaidri ledāji un neaizskarams **snieg**s. Uz visiem kontinentiem Tavi kalni slejas, No visu zemju upēm izšalc Tavas dzejas – Tu, klinšu veicējs, miera karavīrs.
(Ķempe 1961)

23. Tāles un **sniegi**, un marta sapņi ir zilgi,
(Ķempe 1961)

24. Kur dzejnieka prieks? Tai gaismā, kas spoža un bezgala tīra Kā ielejas roze vai kalngalu **sniegs** Liek raudāt visstiprākam vīram...
(Vējāns 1961)

25. Sapņi nemirst. Sapņus nevar apbērt ar zemi. Sapņi reizēm mēdz pārvērsties rozēs. Saullēkta sārtās, Baltās un tīrās kā pirmais **sniegs**.
(Lisovska 1963)

26. Bet, ja tu vēlies zināt, ko es tev gribēju sacīt Toreiz, kad, aizdomu sadzelts, tu skatījies manās acis, Paskaties tad uz **sniegu**, kas tikko no debesīm kritis, Pa kuru neviens vēl nav braucis, pa kuru neviens vēl nav bridis.
(Elksne 1966)

27. Es skatos tevī, Elbrus. Tavs **sniegs** nav vienaldzīgs, un vispār tas nav sniegs, Bet tā ir uguns! Kas tevī kāpj, tam sirdī iekrīt dzirksts. Un visu mūžu tas ar uguns kaiti sirgst, Vairs nespēj būt ne vienaldzīgs, ne lieks.
(Kroma 1966) KALNU SNIEGI IR UGUNIS

28. Domas tīras kā krītošs **sniegs** Un pa vidu netīras. Atklātība kaila un tai Nelietība pretī.
(Čaklais 1967)

29. Tu esi ilgi gruzdējis un dedzis, Tavs siltums gaisis visos vēju vējos, Neviens pret tiem nav tevi sedzis, Par tevi arī draugs ir smējies. No tevis ņemts ir daudz, dots pamaz pretī. Vairs tevī palikuši tikai pelni. Un baltais **sniegs** aiz tevis nobirst netīrs, Un brien aiz tevis tavas bēdas melnās
(Kroma 1967)

30. Bet cilvēki avoti ir. Es savu galvu uz skujām lieku. Es padzeros un zinu: – Tos nevar iegūt. Tos nevar iztukšot. Tie ir tik dzidri un tīri... Tajos ir jūlija mākoņi Un izkusuši **sniega** vīri.
(Ziedonis 1968)

31 No **sniega** svētnīcu ceļu, Kur viņai ardievas teikt.
(Plaudis 1970)

32. **Sniegs** ir mans līgavas tērps – Ne klusums, ne atzīšanās. Četri salni zirgi **Sniega** aplokā ganās. **Sniegs** – tā ir mežģīņu sāpe Sārmainā skaidrības rītā
(Dreika 1971) *Arī mīlestības neesamības konotācija*

33. Es saprotu, ka atkal netīrs kļūšu Pēc stundas vai pēc mirkļa, – tas nav svarīgi, Bet it nekad, nekur man neaizmirst šī tīrā mirkļa **sniega** balto krūšu.
(Vācietis 1971)

34. Kad gulbji aizlaižas, tad trešā dienā snigs. Bet grūtākās mums būs šīs dienas trīs bez gulbjiem un bez **sniega** debesīs.
(Ziedonis 1971)

35. Un cik mēs ļaujames lieliem brīžiem, kas ar lielumu iemāca klusēt, kad katru iesāktu vārdu apbrīna pārlauž uz pusēm?... Tā **sniegos** visstāvākie kalni viens otra virsotnes zina un, cauri tālumiem mūžību svinot, ar skatieniem sasveicinās...
(Brīdaka 1972)

36. Pat okeānā kā caur naftas klāniem let Tūra Heijerdāla papirusa « Ra»... Un kaut kur atombumba sprāgst... Bet gribas tīru **sniegu** mutē likt un, logu atverot, pie tīra gaisa tikt, un tīrā klusumā ar tīru sapni migt... Ko gaida cilvēks lielā ūdens malā, kad ilgi stāv kā gara ceļa galā, kā īsā atelpā starp kaujām karā, kā, ienirt nevarēdams, piesiets saules staram... Tik pādrošs savu ugunsgrūdu kūrī starp divām mūžībām — starp debesi un jūru...
(Brīdaka 1972)

37. Jo man liekas, ka katru aku, katru sakni un rētu, un akmeni šonakt noglāsta neesošs dievs. Cik tas labi, ka vēlreiz mēs ticam **sniegam**, kas tā kā rītausma aust. Cik tas labi – ar visu kad ticies, vari sudraba birzi vēl iziet un ne zariņa nenolauzt
(Čaklais 1972)

38. BALTUMS Eju meklēt **sniega** baltumu Ceļmalas gravā. Līdz ar nakšu pēdējo saltumu, Līdz ar asnu necilo staltumu Kailsala skavā Klusas trīsas es jūtu Sirdī savā. Izkūst sniegi, un paliek pelējums, Paliek ziemas netīrais zelējums ... Viss, kas pazuda, Viss, kas kusa, Bija patiesība – tīra un klusa. Nāks lieti un visu skalos, Nāks **sniegi** un atkal balos.
(Goba 1972)

39. Lai no domu smaguma, lai no atmiņu smaguma Varētu vajā tikt... Būs vien klosterī jāiet. Drīz sāks snigt. Un kur gan baltā **sniegā** tik melnu sirdi likt?
(Elksne 1973)

40. Vai jūs ticat **sniegiem**? Zem **sniega** irbe spārnos pavasari nes; Un atkal kāds ar zaļu rudzu rogu Sāk rakstīt mūžam nepabeigtās vēstules ... Bet savējās es sāku baltās jūnijaktīs Un visu mūžu turpināšu tās, Ja jums no skumjām bail, tad nelasiet tās – oša saknēs, Bet ņemiet mirdzošās – uz baltās bērza tāss.
(Kaldupe 1973)

41. Un ne jau par Raini ir runa un ne jau par Urartu valsti – vai Rīgā ir visa papilnam, vai latvieši balti kā **sniegi**, un vai man tur dzīvoklis pieder ar vannu un televīziju.
(Peters 1973)

42. PĒRNAIS **SNIEGS** Cik spožs bija pērnais **sniegs**, nesamaitātais prieks! Redz tagad no debesīm nākam krietni vien pelēkāku.
(Čaklais 1974)

43. Viens taustiņš balts. Kilimandžāro **sniegs**. Un kaijas visu lidojumu gals. Un kāzu prieks. Un tev pie acīm balts lakatiņš.
(Vācietis 1974)

44. ILGAS Kalnos, uz **sniega** robežas, kur zilie īrisa zied, Kur tulpes, krokusi, narcises salasās vienuviet. Mūsu dārzos viņas ir tikai viešņas vien, Un kā viešņas mēs viņas aprūpējam mūždien. Kalnos, uz sniega robežas, puķu dzimtenē, Paviesoties pie puķēm, kā viņas viesojas te!
(Elksne 1977) *Kalnu ledāja ziedošā robeža simbolizē ilgas*

45. Bet varbūt tu biji meitene – dzeja tai Decembra katedrālē jo tas jau arī nav **sniegs** Balta vārsmā kā lūgšana snieg un viļņojas viļņojas nakts Parīzes nakts tavos matos un nevar to atdzejot nevar nevar un nevajag.
(Helds 1977)

46. kā kalnos nepārtulkots, neatbildēts **sniegs**, jo varbūt tieši tādēļ mēs šodien esam dzīvi, ka sniegs tik tāls kā sapnis, ka sniegs tik ļoti skaists, pār sniega sapni varas nav pārgrozībām telpā, un pašu sauli tuvāk viņš atsakās sev laist. /../ tā nepārprotami skan **sniega la** tur, augšā, tā, gaismai liecinot, skan Matenadarans.
(Peters 1979)

47. Balts **sniegs**, balts miegs, Balts es esmu liecinieks. /../ Es sešas dienas augšā aru Līdz pat svētvakaram. Bet balts ir **sniegs**, balts – miegs, Balts es esmu liecinieks. /../ Balts **sniegs**, balts miegs, Balts es esmu liecinieks. Ka druvu laiks, ka dravu laiks
(Ziedonis 1979)

48. Es jau zināju sen pirms šī rieta, Ka ir kalni un kalngalu **sniegs**, Tikai šķita, ka šķautnes cietās Drauga roku man nepasniegs.
(Elksne 1980)

49. Patiešām balts un biezs, Bet apakšā tik sarkans ... Ik zemes pēda piezīdusies asins Un tālab arī pilna jaunu asnu. Balts **sniegs**, ak, draugi! tikai šķietamība, Lai neteiktu, ka izlikšanās griba. Ir nežēlīga daba, dabas likums Ne Laimas, bet gan
(Elksne 1980)

50. ..ir kalni un kalngalu **sniegs**, Tikai šķita, ka šķautnes cietās Drauga roku man nepasniegs. /../Tagad naktīs pie manis nāk kalni, Melnās virsotnēs sniegi zied
(Elksne 1980)

51. Bet spēle ar pasauli noder — Šī spēle ir augstuma kāra; Baltus **sniegus** pār virsotnēm nober Un vētras aiz mākoņiem vāra.
(Avotiņš 1982)

52. Cik ir vīnsarkans mans ērkšķu krūms! Vai tu mani pazīsti caur lietu? Un uz grēksūdzi - uz pirmo **sniegu** Visu lidojošo lapu uguns Vai viņš, baltais, saprot to, kas zaļš Vai viņš, baltais, piedod to, kas sarkans... /../ Jo ir vīnsarkans mans ērkšķu krūms, Sevī smaidīdams par pirmo **sniegu**, Viņš ir aizmirsis par lūgšanām, Tiesātājus gaidīdams kā viesus.
(Krile 1982)

53. Rīts ir piena maigs. Mēs gultā izrādāmieš trijatā. Un baltu **sniegu** logā visiem trim mums, ai! kā met! Un blakus man ir nepamodies laiks un pamodies, bet nepiecēlies laikmets.
(Vācietis 1982) *Sniegs kā pārmetums*

54. Nav tā, es sev teicu, ka atkušņiem nemaz nav jēgas, tie ir tādi kontrasti baltajiem **sniegiem**, un atelpe ir no pārāk svinīguma un cienīguma, kad mierīgi virzies kā pāvs cauri sētnieku kupenās sabērtam, bet vēl bezdarbības sālij un putnu badam, kas darbojas neredzami, bet sirdīgi.
(Vācietis 1982)

55. Nesaki: — Vai, cik tu balta! — Sirds ir tāds putniņš, kas tracinās, kamēr nav kļuvusi salta. Balta? Es gribu būt balta. Gulbji. **Sniegs**. Dvēselītes. Sāpes, kurās mēs uziedam. Zeme, pār kuru mēs krītam tā kā pārslas, kā pāragri putni, puķu slāvi un spārnotas sēklas. Vēju elposim, elposim puteni.
(Misiņa 1983)

56. Nav laika tik tāli laisties, cik tāli putina **sniegi**, un sirds, šī pilsētas skaistule, par skumjām, par melanholiju žēlojas melīgi liegi.

(Misiņa 1983)

57. Balts sēklis, balta krāce, Balts puķes starojums, Un mūža gaismas dziņās Dun neprātīgais lūgums: — Lai baltais nesatumst. /../ Vai tik pēc pirmiem **sniegiem** Tev oša laivas gaita Ir beidzot jāsaprot?

(Kaldupe 1985)

58. Man mazliet skumji kļūs No tuvās **sniega** gaismas, No mirdzuma, kas putnu spārnos mīt.

(Kaldupe 1985)

59. Gads pavisam vēl jauns, un mazliet jaunības Arī mums. Viena glāze uz abiem. Uzmanies, neizdzer savu pirmais, Neizlej! Galdauts un sniegs tik balti, Liktenis nepierakstīts, uzmanies! Viss. Pirmais burts un vīnapiliens **sniegā**, Gads iezīmēts, un mazliet jaunības Vēl glāzē skalojas. Es nedzeršu.

(Aizpuriete 1986)

60. KOKIPILSĒTĀ Apgraižīti tā kā jūdi, kā koki pilsētā jūtas? Atbilde izpaliek. Pietiek, ka snieg balts **sniegs** uz melniem stumbriem un arī mūsu kumbriem. Ar apgraižītām acīm un apgraižītu dzirdi pa asfaltētu taciņu es nesu piķa sirdi. Kā tualetes papīrs **sniegs** šai pilsētai ir sniegts.

(Rokpelnis 1986)

61. Es augstā stilā vēlos izteikties. Tik augstā tā kā debesis vai balss, Ko dzirdēju reiz (laikam tomēr sapnī). Jūs augstā stilā vēlos uzrunāt, Sev jūtot spārnus, švīkstošus un platus, Kas nekur nenes, nekur nepaceļ. Tad augstā stilā vēlos atvadīties. Un lepni pagriezies, un cēli iet, Un raudāt visu nakti (laikam tomēr sapnī). Kā **sniegi** kalnu galotnēs Lai mūžam balti būtu mēs!

(Zālīte M. 1988) *Ironija*

62. Tu glabā diženo jūtu — kā zemi šķir vaļā lemess. Tevī ir tīras un priecīgas upes. Tu zini, kā seskam nes ūdeni krupis. Kā vecu pirtiņu migla žēlo, un asinis, kas nevainīgas, uz balta **sniega** tevī kvēlo. Dziesmas baltums, kas sargāms no nievas. Un kādā no mums, es ticu, vieta būs arī Dievam.

(Zālīte M. 1988)

63. tik daudz tik daudz ir suņa acīs ka nav kur acis likt ja varētu kaut līdz ar **sniegiem** līdz kādai piedošanai snigt tik daudz tik daudz ir suņa acīs ka nabags tu paties' un tava ēna aizvelkas tai pustumsā kur Dievs

(Helds 1994)

64. Tavi vaibsti bezmieģā plīvo, kad garām skrien vējš no kalniem, kur klintāju burve izkausē **sniegu** sudraba kausā, un tev slāpst pēc šīs dziras. Un man miega tumsā salst pirksti, kā sudraba kausu turot.

(Aizpuriete 1995)

65. es tev pastāstīšu viņš ir zivīs un gliemežos **sniegā** un lieveņu ubagos viņš ir

(Auziņa 1995)

66. pūkaini vieglas baltas dienas vij ābeles un jo skaidrākas naktis pār šķīstajām miglām vai **sniegiem**

(Auziņa 1995)

67. jūsu pirmās meitiņas tēvs būs **sniegs** viņa runās ko viedu jūs aizvedīsiet viņu uz Parīzi ziemā un viņas acis būs zilas

(Auziņa 1995) NEVAINĪBA IR SNIEGS, KAUT KAS TĪRS UN ŠĶĪSTS IR SNIEGS

68. ZIEMA Es zinu kādu baltu **sniegu**. Tas ir gaišā plankumā melnam kaķim uz kažoka. Tas ir bērna palāvībā — es zinu, es neesmu vajadzīgs, un tomēr es tevi mīlu. Tas ir tīrā un klusā mežā, kur apmaldīties ir grūti, bet svētīgi. Tas ir baudā, kas rodas, atsakoties no baudas. Man šķiet, ka esmu ticis klāt tam baltajam **sniegam**. Gurst. Gurst. Gurst.

(Ramba 1996)

69. Redzi, sākumā viss **sniegs** bija balts un visas zvaigznes tik tālas kā zelta kleitās tērpušās sniegapārslas, bet bērns iet pa vijoles lociņu un kaisa sarkanas ziedlapas vieglu, apaļu rociņu. Mēs modāmies tumsā, lipušām acīm un ausīm, un sākām šo ceļu pa sliežu asāko šķautni, pēc taustes. Varbūt, ka kādā no staciju ietvertām observatorijām ir **sniegs** tik balts kā rīta klieziens pret nakti, bet kartogrāfi ir akli, un, redzi, zvaigznes ir zelta kleitās tērpušās sniegapārslas, un, redzi, sākumā viss **sniegs** bija balts, bet mēs esam modušies, sākuši ceļu, un mūsu lūpas savijas lūgšanā kaut preču vilcienu sastāvi būtu žēlīgi sadotām rokām.

(Gaile 1999) *Arī – baltais kā sākums, "balta lapa"*

Skaidrība ir sniegs; apskaidrība ir sniegs

1. Vai priekšā vairs nekā? Vai bijis viss? Kā apskaidrība vēsa nokrīt **sniegs**. Tik sirds vēl nemierā kur traukties grib Un mirdzēt raujas tālās debesīs.

(Lazda 1936) APSKAIDRĪBA IR PIRMAIS SNIEGS

2. Sacēlās vētra, un labos nodomus sajauc sarkano kļavlapu putenis. Raibās ņirboņas virpulī ierauti, vēsās **sniega** skaidrības alkām, Kupenu kalniem cauri lauždamies, iekritām garo vakaru valgos...

(Elksne 1963)

3. Nu labi... tagad pirmie **sniegi** krīt. Tik balti **sniegi**, ka var paņemt rokās, Ne tikai rokas, arī acis izmazgāt..

(Kaldupe 1985)

4. Nav jēgas nepacelt — kā bērnu rokās — dienu, nav jēgas neskūpstīt šo žilbinošo **sniegu**, kas uzkritīs starp cilvēkiem nez kad.

(Elsbergs 1986)

5. nu atkal viens ar savu dūci pie mana suņa smakra sprucis un treknos taukus brāzīs nost kā **sniegus** Alpu ledājos ardievu tauki skolā krātie no treknām snaudu grāmatām top gars un miesa mana vātis un pats es topu dzīvs no tām bet dūcis — ielūkojies — plāniņš tas ne jau speķi — laikus griež bez ūdenszābakiem brien gadsimteņu klānus un neliecas kad viņu zemup spiež..

(Rokpelnis 1986)

6. Iešu caur rudens miglām, līdz nonākšu baltajos rītos, Kas no **sniega** un skaidrības apsudraboti.

(Kaldupe 1993)

7. Jo ziema nāk, būs balti **sniegi**, Kas attīrīs un apskaidros, Un manu sirdi - kaislo ziedu No Jūsu delnas nocels nost

(Gaile 1999)

SKAISTUMS IR SNIEGS; KLUSUMS IR SNIEGS

CILDENUMA/SAKRĀLS PĀRDZĪVOJUMS IR SNIEGS

1. No kokiem bira pirmais **sniegs**, Kā ziedu krēšļojums, Mēs ejam, apņēmusē mūs Nakts, kā silts noslēpums.

(Austriņš 1921)

2. **Sniegs** klusu kokos salaidies Zem zvaigžņu plaukuma. Un bij man tā, ka uzziedejs Naktselpā brīnumdārzs, Ik ziedu kuņā svētija Tavs mīlais acu pārs.

(Austriņš 1921)

3. Tu rokas lēni liec pie saltām rūtim, Kur staro kristalā kā kalnu **sniegi** Un gaismu met uz visām ceļa-jūtim. Tev krēslā vērpjas sārta sapņu diegi, Tik viegli aukstums atraisās no krūtim Un laimīgs smaids ap lūpām lido liegi...

(Krūza 1924)

4. Pēc ziemas ledus architekturas Ar **sniega** vaļņu cēlumu Nāk ziedons ar jaunu kulturu, Un pārveido gaisu, zemes un jūras. No salas kristala laikmeta Viņš ieved mūs saules valstībā.

(Aspazija 1926)

5. Laiks glaudās klāt kā kaķa kūkums, Tik gurdi-miegains, smags un salts; Bij stipri jūtams gaismas trūkums, Bet nu – cik viss nu gaišs un balts! Ir snidzis pirmais **sniegs** ... Ik juntu Sedz skaista sega ... Sētas mirdz ... Par ko, par ko lai tu vēl skumtu, Tu mūžam skumju skautā sirds?

(Krūza 1926)

6. CECILIJAI HANZEN Dzidrā meldija – ūdeņu skreja, Dienai cauri un naktij tā irdz, Bet tu pate man šķiti kā dzeja, – Sapņu vizija, muzikas sirds. Augstu tumsā pa mūžības pēdām, Skaņu vilnī, kas pacēlās liegs, Pāri pasaules priekiem un bēdām – Ilgās spoža tu degi kā **sniegs**

(Ziemeļnieks 1928)

7. Plūst dienas vienmuļi un nemainīgi pār galvu man kā aizsērējis strauts, un tikai nakts ar sapņu ziedu **sniegu** pret dzīlēm dzelmainām kā maija pali rauj.

(Skujiņa 1932) *Salikta metafora, kurā apvienots sniegs, ziedi, sapņi, kas nozīmē fantāzijas, cerības*

8. JAUNGADA NAKTĪ Tai naktī pastarā, kad zvanos nodun tāles, Mēs lēnām iznācām no vecās katedrāles, Un vīrāks kūpēja pa durvīm vaļējām, Un ļaudis drūzmējās un izklīda pa tām. Un mīkstām pārslām sniegs pa tukšām ielām krita Un pulkstens jaungadā jau pirmo stundu sita, Kad pilni svētuma, miers dvēselē ko dedz, Mēs klusējām, lai Dieva acs mūs redz. Kad atskatījāties, mēs bijām pilni brīna: Dievmāte stāvēja zem **sniega** baldachīna, Pie akmeņportāla, aiz kura sveču kvēls Vēl blāvi blāzmoja, bij atspiedies tās tēls.

(Stērste 1934)

9. Klusums siks pārņa spārniem pārlido pagalmu un lēni kā **sniegs** krīt ābeļu zaros, krīt akā, uz mājas lieveņa, liepās aiz klēts un citur visapkārt.

(Baltvilks 1976)

10. Tai klusumā, kurā rej suņi, Tai klusumā, kurā kūst **sniegs**, Tai klusumā nevajag runāt, Jo nevar pateikt neviens Saules ceļu starp kokiem Līdz manai izstieptai rokai Un vakarnakts skumjas šai dienā, Kuras zīmēja mēness uz sienas.

(Krile 1979) *Klusums kā abstrakts jēdziens*

11. Visu nakti pūlējās **sniegs**, un nu ir ābolu smarža gatava. Tas viss — tavas ādas piemiņai./../
Visu nakti pūlējās **sniegs**, un nu ir ābolu smarža gatava. Tas viss — tavas ādas piemiņai. Tas viss,
kas ir atvēlēts.

(Čaklais 1984)

12. Priecāties par mazām lietām, mazas **sniega** pārslas krīt.

(Ziedonis 1993)

13. Un Viduslaiku pirmais **sniegs** bij visu klaidoņu svētvakars

(Helds 1994)

14. pūkaini vieglas baltas dienas vij ābeles un jo skaidrākas naktis pār šķīstajām miglām
vai **sniegiem**

(Auziņa 1995)

PRIEKŠ IR SNIEGS

PIRMAIS SNIEGS IR PRIEKŠ; SNIEGS ZIEMASSVĒTKOS IR PRIEKŠ; PRIEKŠ IR PIKOŠANĀS AR SNIEGU; KAUT KAS, PĒC KĀ
ILGOJAS, IR SNIEGS;

1. Kur manu balto, ēroplānu' Nu kāds vairs varēs saskatīt? Un kaut viņš tiktu drupās dragāts,
Kur skaus mus melnais mūžu miegs, Es esmu prieka pilns un bagāts, Es esmu balts kā
pirmais **sniegs**!

(Krūza 1926)

2. Kā balti bērni, kas ar **sniegu** svaidās, Tik mirdzoši mēs laimes maldā tiekam Un ļaunu nevēlam
ne ienaidniekam, Kas naida dzirksteli grib iesviest skaidās!

(Krūza 1924)

3. **SNIEGS** Kad pār melnām ielām Mierinošs un liegs Bezbēdīgām, lielām Pārslām dejo sniegs,
Rūpju smagām pēdām Pāri lido prieks, Klīstu es bez bēdām, Debess mantinieks,

(Sudrabkalns 1931)

4. Man arī aiziet būtu prieks, Kā aiziet strauti, pazūd **sniegs** ...

(Sudrabkalns 1931)

5. ILGAS Es gaidu **sniega**, Es ilgojos ziemeļvakaru vēja. /../ Es gaidu **sniega**, Es ilgojos
pārslaina. /../Gaidu es **sniega**, kas lidos un daiņos Vakara krēslā. /../ Sniegainās straumes,
Puteņu valoda siltā, Brāzmainus plūdus saceļ man krūtīs. Ilgpilna raugos es tumsušās rūtīs –
Ceļaties sniegainās straumes, Puteņu valoda siltā!

(Lazda 1936)

6. Cepures noņemiet, mati lai' plivinās, Gurdenās acīs lai iedegas prieks! **Sniegi**, kas laukus un
lielceļus sarmina, Zeldošiem glāstiem jūs aijās un skars; Putenis sejā bez grima un karmīna
Zudušai jaunībai uzziedēt ļaus. Ilgotā laime un zudušās cerības Sirdis jums apņems kā ceriņu
tvaiks; Atkal jūs slēgsit ar nākotni derības, Atkal jums straujāki aizslīdēs laiks.

(Aigars 1938)

7. **sniegs**, baltais **sniegs**. Kā miljons kaiju laistos Nirt blāvā jūrā, blāvā jūrā nirt. Tāds esi tu, mans
prieks – **Sniegs**, baltais, pirmais sniegs.

(Plaudis 1939)

8. Tad es tev teikšu, ka mirdzumā tavā Jūsma kā Ziemsvētku **sniegi** man snieg. Saltums tad zudīs un atmiņas grūtas, Citādā gaismā tad ziedēs jauns mūžs. Labākām domām un labākām jūtām Ilgotā skaidrības svētdiena būs.

(Plaudis 1939)

9. Izliekas: Tu pretim nāc, Tikai Tavu mīļo seju Burzmā aizsedz man vēl kāds. Šodien smaidīdama eju. **Sniega** pūku gaišums maigs Ildzēš bēdu vakarēju. Pretī staro man Tavs vaigs.

(Ķezbere 1943) PRIEKŠ, REDZOT SNIEGA PŪKAS; MĪLESTĪBA IR SNIEGA PŪKU GAIŠUMS

10. Lai slavēta saule un brīve, Lai slavēts ir dzirkstošais priekš! Mēs paaudze jaunā – mums dzīve Daudz laimes un uzvaru **sniegs** .

(Balodis 1948)

11. PIRMAIS **SNIEGS** Šovakar Viegli smeldzošas ilgas ... Krīt pilsētā pirmais **sniegs**, Vizot gaišumā zilgani baltā. Dvēseli tik tikko skar Tāda kā līksme, tāds kā priekš - – Esi sveicināts, Pirmais **sniegs!**

(Balodis 1955)

12. PIRMAIS **SNIEGS** Kā bērna ilgas tīrs un mirdzošs sniegs Nakts tumsā nedzirdami plīvo, Un krūtīs iešalc neizteicams priekš, Kā vēl nekad – tik ļoti gribas dzīvot.

(Vāczemnieks 1961)

13. AIZSNIGUSI TAKA Bij tumšos matos balti pārslu ziedi Un šajās pārslās gaiši mirdzošs priekš... Bet vēji aizputina ceļa sliedi, Un sniegs ir atkal tikai sniegs. Balts, mirdzošs **sniegs** uz aizsnigušas takas, Un tādu sniegu žēl ir samīdīt, Jo varbūt tur, kur skumji bija vakar, Ir tomēr atkal jāatgriežas rīt. Bij tumšos matos balti pārslu ziedi Un šajās pārslās gaiši mirdzošs priekš ...

(Vāczemnieks 1961)

14. JAUNGADA PRIEKŠ **Sniegs** . Pārslas izkūst uz vaiga un gaišas kā priekš asaras lēnām pār seju slīd. Balta, auksta un maiga ziema solās, ka rīt vēja šūpolēs šūpos, sviedis līdz debesij; sniegi uz zemes vaiga, zelmeni modinot, kūpēs...

(Lasmanis 1962)

15. Cilvēkam vajag tik maz, Lai atnāktu laime. Bet varbūt nav niecīgs Pirmo pūpolu priekš, Pirmā satikšanās Un pirmais **sniegs** ? Varbūt nav niecīgs, Kas pirmoreiz.

(Krile 1966)

16. ĻOTI MAZ Ar pirmā **sniega** tīro zību Visapkārt pārslas krīt un krīt, Un šovakar es pēkšņi gribu Ikvienam labu pasacīt. Un šovakar es pēkšņi gribu, Lai kāds ko labu saka man. Krīt pārslas dūraiņos un skan. Ar pirmā **sniega** tīro zību Jums jāpasaka labu man. Es nevēlētos nepelnīto, Jo nepelnītais nav nekas. Krīt **sniegi** lielām, baltām pītēm. Tik dziļi dziļi manī krīt. Nu sakiet kaut vai ļoti maz, Bet reizēm vajag labu Pasacīt.

(Krile 1966) Salikts tēls – pirmais sniegs saviļņo, asociējas ar kaut ko tīru un labu.

17. DZIESMIŅA PAR **SNIEGU** Gunāram Priedem Sals stindzina upes, skrien zivis zem ledus, Un upe zem ledus plūst. Mēs sniegu uz pleciem un cepurēm vedam, Sniegs krīt mums uz sejām un kūst. Tiek katram šis sniegs, tiek katram šis priekš, Bet laime ne katram tiek./../ Kad laime iet garām, ar lūpām to skaram, Bet izrādās – tas bija **sniegs** . Tiek katram šis sniegs, tiek katram šis priekš, Bet laime – ne katram tiek.

(Čaklais 1967)

18. Padomājiet, mani draugi, Kā mūs apdāvina prieks! Kūst kā nektārs mums uz lūpām Lēkšķēs salīpušais **sniegs** . Kaila rožu zara dzelksnis ķer aiz piedurknes kā draugs, Un pat vārnas rupjais ķērciens Izklausās mums tīri jauks.

(Elksne 1968)

19. Naktī ellīgi sniga. **Sniegs** tik mīksts, ka pats salīp pikās, vajag vien noliekties un pacelt tās. ... Tad drāžas man pretī atmiņas baltas un apaļas, ķer mani rokā, triecas krūtīs – un sašķīst. Sašķīst arī mana sejas nopietnība, mani divdesmit septiņi gadi, kaut kur dzirdēts: « Tā neklājas.»

(Neibarts 1968)

20. Redzi: baltais prieks aiz loga – tas ir **sniegs** . Savus mazos silti sasedz baltā ziema.

(Čaklais 1969)

21. Kā **sniega** pārslai Tev gribētos uz egles zara gulties Un ļauties domām svētsvinīgā mierā .. Bet neesi tu balta **sniega** pārsla Un nevari sev atļaut tādu prieku.

(Sirmbārdis 1972)

22. aizdomāsim katrs savu rūti dvašas puķēm piepildīsies logs mirkli neredzēsīm mēs cik grūti stāv pie galvām melnais rūpju koks lai to mirkli pirksti **sniegā** vārta acis sauli zara galā dzīs līdz tā saspriegsies un ielēks sārta mūsu saelpotās debesīs

(Skujeniēks 1978)

23. **Sniegs** ir ziemsvētku iesals, Putni to norauj no ārdiem. Debesis pilnas kviešiem — Tieci augšā un knābā.

(Avotiņš 1982)

24. Neuzsnigušais **sniegs** — tavs šī vakara saldākais malds. /../ Pavārtīsīsimies. Savās kupenās. Iedomātajās. Nopurināsimies un būsim slapji pēc tam. Sakursim uguņus torņu galotnēs tajās. Uzlidosim līdz pirmajam brīnumam. Un tad kritīsim. Aizgūtnēm dzirksteļodami. Balti, pūkaini sirmīši zemē nobirsīm mēs. Atmodīsīsimies. Savos pirkstiņos kozdami.

(Melgalvs 1984)

25. Nupat, nupat jau tev atgriezties. Līdz ar **sniegu** , vēl baltu un dzidru. Dūmaka kūp, bet man asaras riest acīs neklājas.

(Melgalvs 1984) *Pozitīva nenoteikta konotācija*

26. Kūstošā **sniega** prieks, Balto lāsteku prieks, Prieks, kuru kamene izdzer No vizbuļa zieda vispirmā.

(Kaldupe 1985)

27. Tu, kritiskais prāt, kas stampā ar tirgū sabristām kājām, nenoskaud man šos baltos, dievišķos mirkļus, kad dvēselē manā kā silītē — bērns. Nāk vakars, brūces un vātis pūderēdams ar **sniegu** un vizuļiem lētiem. Nāk prieks.

(Zālīte 1997)

MIERINĀJUMS IR Sniegs; MIERS IR Sniegs

KLUSUMS IR Sniegs; KOMFORTS IR Sniegs; SILTUMS IR Sniegs

MIERINĀJUMS IR Sniegs; SAMIERINĀŠANĀS IR Sniegs; ŽĒLUMS IR Sniegs; MAIGUMS IR Sniegs; PALĪDZĪBA IR Sniegs; ĀRSTĒŠANA IR Sniegs; PASARGĀŠANA IR Sniegs

1. Cik labi kļūst, kad vienaldzības **sniegs** Liek aizmirst, varonis vai noziedznieks
(Sudrabkalns 1920)

2. Bet, vai! kam sāpes sastingst it kā lava, Zem kuras visam dzīvam mūžīgs miegs – To neskaņ
vētras vairs, tam sapņu nava, Vien šalko vēsais, bālais, sausais **sniegs** .
(Sudrabkalns 1920)

3. **Sniegs** un klusums. Klusums un sniegs.
(Dzelzītis 1924)

4. Klusums, miers. Un dziļā **sniega** Man aiz logiem daba slīgst.
(Eglītis 1924)

5. Pār mani skumju domas izpletušās, Kā baltu pāvu spalvu vēdeklis ... /../ Mīksts vēdeklis pār
visu stāvu klājas, Balts aplāj biklās rokās, smailās kājas: Pār straujām sāpēm – krīt kā
mierīgs **sniegs** .
(Skujeniece 1925)

6. SILTAIS KLUSUMS Bija balta ziemas diena. Zemei pāri **sniegu** tilts.
(Grots 1927)

7. ZIEMAS VALODA. Un ziema klusi runā: „Es atpūtu jums dodu, Es nesu aizmīršanos un saldu
pusnomodu; Jūs sāpes nedzels dziļi, prieks augstu nepacels, Balts kupenis kā vilnis jums pāri
snaudu vels. Ar pārslas rokām mīkstām es rētas sadziedēšu, Jo vienaldzību saltu kā **sniegu** laukos
sēšu, Kā ledus caurspīdīgas jums karstās sirdis kļūs, Un jūsu ilgas kvēlās vien leduspuķes būs.
(Vīka 1935)

8. SNIEGA DZIESMAS 1. Noliec galvu asie zāļu stiebri, Krīt pār zemi pirmais **sniegs** . Sāpējis kas ilgi
nu top liegs, Liegs pār visu nosnieg pirmais sniegs. Miera pūkas aplīp jumta smaili, Visas vainas
piestājas un rimst, Noliec galvas asie zāļu stiebri. Krīt pār zemi pirmais **sniegs**.
(Lazda 1936)

9. Kāpēc šīs rokas, kas spēja vēl glauzt, Pēkšņi atkrīt kā pinekļi veci, Un man pretī kā izmisums
aust **Sniega** balti un ledaini pleci?
(Gulbis 1935)

10. Tālāk brienu savu ceļu – Ziema klāt. **Sniegi** cērtas sejā asi – Vairs ne salst, ne sāp.
(Lazda 1936)

11. SKULPTŪRA **SNIEGĀ** **Sniegs** snieg uz pieres, plakstiem vēss un kairs, Sniegs viegls snieg uz
roku pirkstiem smalkiem, Uz lūpām pavērtām, kas it kā dziļiem malkiem Grib izdzert biķeri, bet
nespēj, Nespēj vairs. **Sniegs** snieg uz krūtīm līdzjūtīgs un balts Un maigi lūdz un lēni dvašo: dzirdi,
Es gribu pukstam sajūst tavu dzīvo sirdi! Bet viņā nolūkojās skumji akmens, Akmens salts
(Strēlerte 1940)

12. Cilvēks raud. Raud balsī. Lai raud viņš – Aiz sava mazuma raud. Un no rīta kā negaidīts
svaigums Uz dubļiem ir sakritis **sniegs** . Sniegs kā žēlums un sniegs kā maigums. Nevajadzīgs un
lieks.

(Čaklais 1967)

13. BALTS RĪTS šo rītu ņem par piemiņu, Kad balti **sniegi** snieg. Bet, ja no atmiņas tas gaist, Tad – tā ir jānotiek. Par baitu galdautu to klāj, Kad gribi dzīres sākt, Par kabatlakatiņu ņem, Kad reizēm raudiens nāk. Par atvadsveicienu to ņem, Un lai tas vējā šalc. Ņem par neko. Par to, ka rīts Ir vēlā **sniegā** balts. Ja ceļā tev kāds brūci cērt, Par saiti rītu plēs, Kamēr vēl neatskatoties Pa dzīvi ejam mēs

(Vācietis 1969)

14. Piezvani man no tās vietas, kur būsi, kad uzkritīs pirmais **sniegs**. Pēc šīs lapkrišņa raganu balles tad pirmoreiz būs man kā bērnbā saldējums miegs. To nopēdos sapņi un zaķi, un slēpes pa to savas līnijas vilks. Pēc šīs lapkrišņa raganu balles pēc klusuma balta es izsalcis būšu kā vilks.

(Vācietis 1969)

15. DVĒSELE ĪSĀ POĒMA 1 Jūs gribat patiesību? – Nu kur tad viņa ir: Vai uzplaukstošā ziedā, Vai visu dārzu briedā, Vai lapās, kuras birst? Vai stingā ziemas rītā, Zem **sniegiem** sasildītā,

(Auziņš 1970)

16. Miers kā neaizskarts **sniegs** – Mana kārtējā pārdzimšana.

(Dreika 1971)

17. tu uz manām rokām mierīga kā **sniegs**.

(Vācietis 1971)

18. Sirds sit gaiši, viegli: ziema atnākusi. Šajā dziļā mierā tu kā lazdas zars ļauj, lai tevi noliec sarmots **sniega** svars.

(Osmanis 1972)

19. KAD **SNIEGI** KRĪT Grib atmiņas vēl senās pēdas dzīt, Bet pēdās dzīves ikdiena ikbrīd kā balti **sniegi** krīt. Var tavu pēdu iespiedumi sīkie Kā degumbrūce lēni, lēni dzīt, ja balti **sniegi** krīt. Vēl iespējams kā sena glāsta trīsu Pa retam ēnojamam samanīt, kam pāri **sniegi** krīt. Bet visas zemes negantajiem spēkiem Nav cerības tos **sniegus** savaldīt, kas balti pāri krīt, Kad atnāks marts ar lāstekām un sērsnu, Pār atmiņām sāks skaļi lieti līt, kur tagad **sniegi** krīt, Tur cīrulis ar labo dziesmu knābī Vairs nenāks vecā vietā pērkli vīt, kur tikai sniegi krīt. Tik sajūtīsi katrā saules rietā, Ka daļa sirds tev tajā pusē mīt, kur balti **sniegi** krīt.

(Goba 1972)

20. Vēl tikai paši pirmie **sniegi** Pār zemi mierinoši nāk, Vēl tikai daži lāči miegā, Pie zemes pieklāvušies, krāc.

(Krile 1976)

21. **SNIEGS** /../ Un putns, salnas gredzenots – – – Cik ilgi vēl tā snigt? (Kā remdējumam mūžam snigt.)

(Helds 1977)

22. Un notiek tavs prāts: nāk hipnotisks **sniegs** balts un mierīgs, apsaitē, apbindē, paslēpj dubļaino zemi. Un tevi. Starpība ir tikai viena – zeme joprojām zin sevi un noplēsīs neatskatīdamās apsējus pauguriem, spoguļus upēm, lai ierauga dzimtus un svētus dubļus rēcošs aiz pārgalvības un spēka marts. Bet mēs esam aizbindējušies pārāk daudz, iegipsējušies, savu iedomu siltumos paslēpušies. Un no brūcēm mums bail – ja nu pēkšņi viņu vairs nav? Bet apsējos silti. Hipnotisks siltums.

(Čaklais 1979)

23. **Sniegs** nokusīs sešas reizes, un melni būs puteņos alkšņi. Mēs nekrītam, mēs tikai grimstam, vēl nesalstam, sildāmies **sniegā**. Iet mani pulksteņi neuzvilkti, un sauļā šķind atslēga liegi, un vienmēr ir durvis, kas veras... Kad ledus ezeros kuis, tavs ceļš būs man rokā kā diedziņš, ko es ezeram pārvilkusi.

(Misiņa 1977)

24. Četras **sniega** vilnaines Pleciem pāri klātas – Vai tur tumsā raudu es Vai tā mana māte? (Elksne 1980) PASARGĀT IR APSEGT AR SNIEGA VILLAINI

25. Pāri nosnidzis Ir visam, kas pa nakti aizlidoja, Un koks ir lūdzot rokas izstiepis Pēc lapām, lapām, kuras sen jau projām, Un dīvainā kā pirmā klusumā Tu pēkšņi aizmirsti, kā saucas lietas, Un viss, kam, izrādās, nemaz nav vārda, Pār tevi liecas, un tev jānoliecas, Un, kad tu noliecies, tur kaija guļ, Kurš viņu trāpīja tik tumšā naktī... Un arī viņai vārda nav nekur, Un tu ar pirmo **sniegu** viņu aptin..

(Krile 1982)

26. Es tev pāri daru, tu man pāri dari, pāri uzkritīs **sniegs** .

(Krile 1982)

27. Cik maigi snieg, papriekšu apsnigs mātes, Tad es un tu, un apsnigs vēl kaut kas, Un aizsnieg jaunība un kaislās frāzes, Un **sniegs** ir mierinošs, un nesāpēs nemaz. Ko apsniguši runāsim, ko teiksim? Sniegs ir tik mierinošs, un nesāpēs nemaz. Uz celiņa guļ mežapīle beigta, Un acīs ieplestajās ir nekas.

(Krile 1982)

28. Es nepagūstu, es kliežu: ņemiet prom šos rēķinus, bailes un ieročus! Es kliežu līdz ar zemi. Tikai mieru, teic pārsla uz pieres, ne tu pārdevi, ne tu pirksi, ne tu sāki, ne beigi šo tirgu. Ej un valkā šīs drēbes, šos tiltus, šīs rūpes, šīs šausmas, šo mūžu. Neaizmirsti paslavēt siltumu. Nē, šis baltums mieru tev nedzemdēs. **Sniega** upe un domu vēdzeles.

(Čaklais 1984) SNIEGS NAV MIERINĀJUMS

29. Ja vērsies vaļā Reiz laukā zaļā Man brūce no jauna vēl, Es viegliem pirkstiem Paņemšu dzirksti, Lai man tā vienam kvēl: Ar tavu miegu, Ar ziemas **sniegu** Būs jūra aizpūsta ciet.

(Plaudis E. 1984)

30. Par **sniegu** domājām. Par maigumu un mieru. Ak, vienu sniegpārslu uz apsarkušiem plakstiem Un vienu kupenu pār pagātni... Tu — ziemas bērns. Šai nepatiesā ziemā Ej dzimsti slapjdraņķī, ej dzīvo kailsalā — Un nekļūsti ne slapjdraņķis, ne kailsals..

(Aizpuriete 1986)

31. PILSĒTAS KOKS Vismaz **sniegu** uz zariem turot, vismaz sildoties **sniegā**, jau kuro ziemu, jau kuro lapukoks neguļ miegā.

(Misiņa 1987)

32. Sieviete tikai nedaudz citādāka nekā zeme. Tāpat pavasarī dziedē un rudenī aprok sevī. Tāpat vasarā izlaiž matas un ziemā sasilda ar **sniegu**

(Kroma 1988)

33. Vēl **sniegi** krīt, un **sniegi** rīt, kad būsīm izgājuši ielās, varbūt liks kādam pasmaidīt. Varbūt — no bezcerības lielās uz kādu brīdi vajā tikt, lai saulē vērtos platām acīm. Tiem, kam nekad vairs neaizmigt, kāds atnāks siltu vārdu sacīt. Un **sniegi** krīt — tas bija rīt.
(Melgalvs 1989)

34. BALSS NO **SNIEGA** Es biju nomodā, jo biezi gūlās **sniegs** Kā apsējs balts pār acīm izmociņām. Es klausījos, kā snieg, līdz pašam rītam, Ne mirkli ciemā neatnāca miegs No tālās čučumuižas tepat blakām. Tur kāda šuve ir — trūka diegs — Balts kārtām sagūla uz visām takām. Tik sadzirdēju kādu balsi sakām: — Arlabunakti, mīļā, tev ir jāapsnieg.
(Dreika 1990)

35. Kā putni aizšauti no kokiem sapņi krita, Ar lāpstu sētnieks aizšķūrēja tos Tur tajos **sniegos**, sniegošos bez mitas, Tais dzēlīgajos pārslu putraimos. Vēl mani skūpstīji, bet es jau biju cita. Kas bija tas, ko lāpsta šņāpa nost? Vien ledus. Tikai sirds vēl sāp par to, kas krita Tais dzēlīgajos pārslu putraimos.
(Dreika 1990)

36. **SNIEGS** APSEDZ VAĻĒJU BRŪCI Bet mīlestība ir garlaicīga.
(Mārtuža 1996)

37. Balts **sniegs** apsedz vaļēju brūci. Jā, noticu. Sāpe stājusi smelgt. Varbūt **sniega** griešanās ir visaptveroša laimes izjūta es iesniegu vērpetē, palieku, mūžīgo mieru sasniežu. Kūst sniegs, atsedz dzijušu rētu. Jā, saskatu.
(Mārtuža 1996)

38. kur ir tie putni kur rīti gurdeni gurgstoša **sniega** segti kam mums nasta mēmi un neskaidri bet redzēt sevi no nākotnes leduskalniem kad gan mūs neattālinās vairs kristāli aukstie kad tie taps zilgā pilsētas istabā kad naktij aizejot tajā sajuks **sniega** lāpstu un elpas vilcieni kur ir patvērumi kur ir tie rīti
(Auziņa 1995) *Pirmās rindas "gurgstoša sniega segti" sasaiste ar pēdējām divām rindām "kur ir patvērumi/ kur ir tie rīti.*

39. gaisma pa stihijas salauztu mežu klīst - melnas rokas - vai tie maz ir mani koki' gulstos pūkainā, mīkstā - vai **sniegā** ? - vai gadalaiks baltais laiks, kurš mani vēl apstaros?
(Krile 1995)

40. Nakts svina priekšautu no krūtīm sev noņem. Tas nu smagums lieks. No debesīm, nez kas to saucis, nāk ātrā palīdzība — **sniegs**
(Zālīte 1997)

41. Baložiem dūdojot, vārnām ķērcot, Atnāks kājām tas rīts un būs sals. Rokas pie rokām, lūpas pie lūpām Atpakaļ neskaties, ceļam te gals. **Sniegi** balti kritīs pār asarām, Sudraba ziedos izplauks un dzers Mūsu vārdus slāpuši mākoņi, pulkstenis Sirdis un skatienus svērs.
(Gaile 1999)

MIEGS IR SNIEGS

1. Dzīve ir ziedošas ilgas. Mīla — sapņu pilns prieks. Rozes kad novīst, zied smilgas, — Puteņo sapņi kā **sniegs**.
(Gulbis 1935) **SAPŅI IR SNIEGS**

2. **SEDZĒJI MŪŽI** Divi baloži lidoja balti, Gaisos dzidri un salti, Apkārt tiem dūca kā zvani. Brīdi iegrimu dziļuma miegā — Baltā narcisu **sniegā**, — Smaržojot sedza tas mani. Klusi klausījos: sapnis

vai nāca? Ilgas dvēseli māca Miegā kā reibīgi tvani, Divi baloži lidoja balti, Mūži gaŗi un salti
Apsedza mani.

(Auza 1944) *Salikta metafora – sniegs saistīts ar ziediem, miegu, sapni, saltu aizmirstību*

3. Rāznas ezers sen klus, Arī Daugava dus, Un pat jūru jau stindzina ledus. Cauri plienam tik
strauts, Ledu salaužot, trauc. Ziemas dziļākos **sniegos** tas nedus. Manai sirdij tāpat Nav vairs
miera nekad. Draugs, tu svelmainu trauksmi tai devi.

(Vējāns 1957)

4. Pa iemītiem sapņiem peld miegs. Mēs svinēsim neskartu tālumu sāpes, Kad puteņos
bezmiegu **sniegs**..

(Beļševica 1967, 1981) BEZMIEGS IR SNIEGS

5. Zem **sniega** , **sniegā** stiegot, Slīteres ērģeles krāc, Kolkas raga egles rietumu vēju vāc. Balti
dzīvības logi – vientuļi zirgi zviēdz, bāka brīdina tumsā – neiestiedz! Neiemiedz! Klieēdz! Zem
sniega, **sniegā** stiegot, sviedrē aizpūstais ceļš, smailas un baltas stabules Slītere debesīs ceļ.

(Līvena 1970) APZIŅAS PASIVITĀTE IR MIEGS; AIZMIGŠANA IR IESTIGŠANA

6. Zvanu, skatu, vēju torņi smaili trīs, smago **sniegu** neizturēs, salūzīs. Salūzīs, kā sērkociņi
pirkstos lūst, līdzens viss, viss nolīdzināts, kārtīgs būs. Zemes miegu netraucēs vairs, klusēs
zvans. Vēl jau dimdina, nolādēts, vēl jau skan. Vēl jau klieēdz un vēl jau elso, oh, kā **snieg**! Šonakt
salūzīs tas klieēdzējs, salds būs miegs.

(Līvena 1970)

7. Tajā mežā guļ bērzi, guļ priedes baltas, Guļ kadiķi, egles... Nē, neguļ neviens – Mazi sarkani
dzeņi dzen skanīgus kaltus, Un cilvēku bērni caur alksnāju brien. Tajā mežā kāds pīlāēdzis
nokrata **sniegu** Un izslejas taisni kāds priedulēns sīks, Tajā mežā tu pēkšņi vairs neprasi vieglumu,
Un kam ar tāds vieglums ir vajadzīgs? Tajā mežā klīst vilki, klīst lapsas un stirnas, Tajā mežā
daudz pūkainu zaķēnu mīt, Bet pāri tam visam šņāc sniegmātes dzirnas, Kuplām, mierīgām
pītēm balts klusums tur krīt.

(Līvena 1970)

8. Brūni, locīgi vaski – Tie mani griesti un **sniegi** , Savā medus gultā Guļu bērņību. Miegu.

(Dreika 1971)

9. Es nācu balts pa mīksto pirmo **sniegu** , Kā sapnis nāk pa dziļo rīta miegu.

(Osmanis 1972) SNIEGS IR MIEGS

10. Aiz Vēēdzirnavu muguras snauž Mazais Vīriņš silti un baltu **sniega** sapni redz: put bīēdelēti
milti, viņš pašā miltu vidū stāv kā balto miltu dieviņš, un brauc pie viņa bīēdelēt

(Peters 1973)

11. **SNIEGS** Lai paliek apdrupušais vārds kā drupu auklējums. Tu paliec pils. Kā putns
apburts. Man tavos spārnos snigt (kā bezmiegam pār tevi snigt).

(Helds 1977) BEZMIEGS IR SNIEGS

12. Aizmirsušās klusās un kyslās dziesmas, aizmirsušās **sniegos** stigušās, siltās mājas.

(Čaklais 1978)

13. Vasara aizslēgota, noklāta **sniegu** un aizsieta putnu pēēdām. Lai viņa pūšas. Bet tu – kamēr vēl
silts, kamēr vēl tavas rokas nav aizslēēgotas, ņem, ziema ir darba laiks, dakšu un izārēdi atlikušo vēl

nedienu čupu uz saknēm sava nomoda pavasarim. Zaļi miglotais vējš tavus rūpju mākoņus iztukšos visus pār zemi, un tu iebļausies puķes balsī, un tu uzziedēsi kā zvērs – vasara ir neizbēgama, kamēr tu neesi aizslēgots.

(Čaklais 1979) *Paralēlisma dekonstrukcija - daba atpūšas, bet cilvēks nē*

14. Un acīs bezmiegs ziedēja kā puķe Starp **sniegiem** .

(Krile 1979)

15. es ierakšos zemē, es gaidīšu **sniegu**, un tad, kad tas pāri man nāks, es izgulēšu to lielāko miegu, es būšu vēl spēcīgāks.

(Melgalvs 1980)

16. Citunakt, citunakt,» murmina sienāži, augusta sienāži, **sniegā** kā sapnī, nē, sapnī kā **sniegā**, Vēl vienu dziesmiņu, kā tu nāc un kā atnāc, zābakus novelc un tuvu kā siltums pienāc, Vēl vienu dziesmiņu, vēl vienu dziesmiņu, vēl es dzīvoju, dzīvoju skaistāko atgriešanos..

(Krile 1985)

17. tāda ir mūsu dzīve starp nomodu un starp **sniegu** starp mīlestību un pasaku starp maizes donu un miegu

(Skujenieks 1986)

18. Zelta rudens. Asfalts gludens. Ne jau tāds, kur kājas stieg, Ne kur baltā ziemas **sniegā** Dzīli miegā jāaizmieg.

(Plaudis E. 1987)

19. tāda ir mūsu dzīve starp nomodu un starp **sniegu** starp mīlestību un pasaku starp maizes donu un miegu pa vidu kā saulespuķei sēklas sīkas un melnas

(Skujenieks 1993)

NĀVE IR SNIEGS

NĀVE IR SNIEGS; EMOCIONĀLA BOJĀEJA IR SNIEGS; MIEGS IR SNIEGS

1. Sirds, vai tu jau izdzisusi It kā vakarblāzma **sniegā**? Sirds, vai tu jau apklususi It kā liesma pelnu miegā? Vecie zvēri, vecie sapņi Izkūst līdz ar ziemas **sniegu**, Atkal ilgas, jaunas, saldās, Zog no pagalvja tev miegu.

(Aspazija 1920)

2. Un ziema zemi jau krāso Bez ziedu, bez izredzes, Tik baltā **sniegā** vēl lāso Sārtasiņu pilītes No mirstošās pīlādzēs.

(Aspazija 1920)

3. Saule tik sapnis, bet patiesība: Viss tukšs un kails un sastindzis **sniegā** bālst Un vienīgā dzīvības zīme – asins uz **sniega**.

(Rainis 1920)

4. Tak velti gaidi tu, vai sveras saules grieži: Vējš ceļas vakaros un **sniegu** maļ /../ Un saltumā viss murgi liekas bieži, Stingst dzīslas, klusums lejas dziļi-skaļ. Palss klajums. Apvārķņmalā joņo ziemeļbrieži. /../ Un nāves saltums dvēs'li ledū kaļ.

(Sudrabkalns 1920)

5. Vai liktens vējos nevairstami-kļūmos. Pār Tevi snieg jau iznīcības **sniegs**
(Sudrabkalns 1920)
6. Kad Latvijai zels vaiņags spožs, Tev kūpēs nebeidzamas slavas mires – Caur naktīm un caur **sniegiem**, drošs, Tu svini starojošas saules dzīres.
(Sudrabkalns 1920)
7. Caur miglām plivurs zeltotais Man naktīs atmirdz spožs, Caur **sniegiem** nāves tuvumā Smej vaigs tavs uzvarošs.
(Akuraters 1921)
8. Vieglos pūļos **Sniega** vāles Lejup sviežas, Vērpjas kūļos, Sašķīst putās, Augšup griežas. Pildas grāvji, Pildas alas, Līdza ceļam Ceļa malas, Krusti... kopas... As'ru miņa, Tukšums... drupas... Posta ziņa, Nebeidz, nerimst Palto autu Nāves tiņa. Ledus kalni Slāpē elpu, Sniega grēdas Izdzēš ceļus, Izdzēš pēdas.
(Brigadere 1921)
9. Kad klusās ziemas dienas Kā miglā aug un dilst, – Es jūtos slims un nabags, Man sirds vairs neiesilst. Tad līdzī egles zaram Es labprāt noliektos Zem biezas **sniega** nastas Un klusi aizmigotos. Bet pavasara čalās Es celtos jauns un možs, Kā vētra egļu galos, Kā gaisos debess spožs.
(Jaunsudrabiņš 1921)
10. Redzu Daugaviņu žiglu, Kā ta steidz uz Latvju zemi, Cauri lielas tautas miegam, Garam saltas ziemas **sniegam**
(Jaunsudrabiņš 1921)
11. Kur veramies nu, kur vien skatamies – dej nāves biedekļi ņirgādamies, aizloga **sniegu** virpuļos griež un ledainus pirkstus acīs mums spiež. Viss, viss, ko reiz cerējām, izpostīts, un klusi raud katrs mūsu pumpurītis .
(Bārda F. 1922)
12. Nakts melnums ar dienu vēl neatsveras – Vēl **sniegi** ziedošos sirdsdārzos krīt. Bet reiz, līdz ar sauli kad atausis rīts, Mans vaiņags iedegsies dimanta rasā,
(Dzelzītis 1924)
13. VIŅŠ KŪST Viņš kūst! Šis saltais **sniegs**, Kas zemi apņēma kā nāves miegs.
(Dzelzītis 1924)
14. Kur mūžīgais klusums mūs gaida, Par dzīvi Tev nebūs vairs prieks: Tik vēsas būs vītušās rokas, Tik saltas būs krūtis kā **sniegs**. Par nemieru mūžīgās rūpēs Tev mīļaks būs mūžīgais miegs, – Un viss, kas reiz gaidīts bez gala, Tur liksies tik ledaini-lieks ...
(Krūza 1925)
15. tāļš vēl rudens salts Un miroņnaktis, sarmā ietinušās, Kad **sniegs** birst ielās ass, kā stiklis malts, Kad melnās rūtis vējos atvērušās.
(Skujeniece 1925)
16. Šis dārzs tāds kluss un savāds, Snauž bērzi, tumšās priedes. Vai pavasars, vai rudens? Uz svaigu smilšu kopām Tāds brīnišķs puķu plaukums Vīz, margo visās krāsās. Aiz balta bērzu krusta

Man slaidi-bāla sieva Ar lielām, vēsām acīm Māj aicinoša pretī. Ak rāmo dienu rudens – Jau dzidrā, zilgā gaisā Dīgst pirmā **sniega** svētums. Es mierīgs pretī eju...
(Ērmanis 1926)

17. ATSPIRGŠANA Pa kalniem, pa lejām Tavs brīnišķais vārds Kā dievišķa muzika lejas Un saule, un vēji, un mākonis sārts Man gavilē līdzī un smejas. Tik bezgala ilgi kā akmenis salts Uz krūtīm man gulēja bēdas... Un **sniegā**, aiz loga, kas vizēja balts, Es redzēju miroņu pēdas. Bet tagad ap mani Tavs brīnišķais vārds Kā dievišķa muzika lejas Un saule, un vēji, un mākonis sārts Man gavilē līdzī un smejas.
(Ziemeļnieks 1928)

18. NĀVES ENĢELIS Tu esi balts, tik balts kā pirmais **sniegs**, Tik sārts kā pirmais skūpst, kā rožu krūms, Tik maigs, kāds ir pēc laba darba miegs. Un tomēr, tomēr atkal tumšs un drūms.
(Grots 1930)

19. Un dziļāk, dziļāk braucējs naktī slīd. Klūp zirgi. Pretī balti kalni veļas. Viss kļuvis gaišs, it visur zvaigznes spīd, Bet braucējs gaismā šai vairs nepieceļas. Caur nakti, vēju, lietu, kas nu klus, Tas iebraucis ir mūža ledus gālēs, – Par pārslu kļuvis, kas starp **sniegiem** dus Un mēmi raugās sastingušās tālēs.
(Grots 1930) *Dzejolī "Naktsbraucējs" ceļojums sākas, kad līst; visu dienu līst, rudens klāt, dvēselē ir ziedons, bet pajūgs dodas tikai dziļāk ziemā (rudens / ziema)*

20. Reiz visus mūs kā lapas vēji dzīs Tais baltos ceļos, kur mums dzīves pēdas Ir minis pirmo reizi prieks vai bēdas, Bet ceļi mūs vairs ejā nepievīls. Tad dzeltēns rudens skumjos zarus lieks Un sēras šalks un kritīs melnas lāsas, Un visas dzīvības un kaisles spilgtās krāsas Segs baltos ceļos vieglis, pūkains **sniegs**.
(Gulbis 1931) RUDENS / ZIEMA

21. SAPNIS. Es redzēju – gājiens pa ielu iet, Es dzirdēju – rekviemu jau dzied. Es zināju: tevi, daiļākā, Tur aizved pēdējā gājienā. /../ Es modos un redzēju: laukā bij **sniegs**
(Ādamsons 1932)

22. JANVĀRIS Nesagraujami, neuzvarami Likās tumsības mūri, Mūžu, mūžīgi, ledus apkalti Pasaules stūri. **Sniegi** uz sniegiem cēlās kā kalni, Vētras aiz vētrām sadzina valni, Un pār visu polāra nakts Mirušo mēnesi Kā nāves simboli Lika pie debess uz vakts.
(Aspazija 1933)

23. ZIEDONĪ MIRUŠO PIEMIŅAI /../ Spožākā guntiņa nemanot dzisa, Visu apņēma mūžīgais miegs, Cerību vaiņagi pamazām risa, Ziedonī sirdij uzkrita **sniegs**.
(Bīrzmaliete 1934)

24. Reiz iesnigi tu **sniegā**, Zem debess blāvās alvas, Un mīgsi mūža miegā, Zeltkodeļu zem galvas.
(Stērste 1934)

25. Ved tuvāk kapam kāpe. Nekā nav žēl. Ikkatrai liesmai lēnām jāizkvēl. Sedz dienu tumsas vāks. Cik lēni snieg. Ik dziesmai galā punkts ir jāpieliek. Ko aprok **sniegs**, tas mājās nepārnāks.
(Skujiņa R. 1935)

26. VAROŅU PIEMIŅAI Kā jūsu slavu paust? /../ Kas aizmirstības saltā, dziļā ziemā Zem paša ledus nenonīkst, To sēklu, izsētu zem nāves **sniega**, Kas zaļos asnos zeļ un dīgst.

(Aspazija 1936)

27. TRAUSLAIS VĀRDS Tas tūdaļ zustu, ja to izrunātu, Kā mimoza, kad viņai rupji skaņas klātu. /../ To nedrīkst izpaust pat ne dziļā miegā, Kā rožu lapa novīst pirmā **sniegā** /../ Kad pretim māj man tavu acu smaidi, Tu kā ar svēto eļļu mani svaidi; Kā mūri drūpot apvij zaļa stīga, Tā mirstot tavā mīlā topu nemirstīga.

(Aspazija 1936)

28. Smaids, kur tu paliki ? Uzmests uz lūpām Kā taurenīts **sniegā**. Skumjām vai vēl Ir dziļākas kāpes?

(Aspazija 1936) *Liela abstrakcijas pakāpe, netieši nāve.*

29. SNIEGA BRAUCIENS Pāri lejām, kalniem un siliem, Tur, kur putni uz dienvidiem trauc, Tur no debešiem baltiem un ziliem Ziedu kamanās lejup kāds brauc. Kas tas braucējs tik brīnišķu svītu, Zvaigžņu pulkos kam kamanas stieg? Ak, cik daudz tiem zūd skaistāko rītu, Kas uz mūžiem šai minūtē mieg. **Snieg**s, šis zvīlais, visbaltākā sega, Pāri pasaulei tavai ko klāj! Un tu, draugs mans, kam sirds karsti dega, Vai tu jūti, cik ātri tā stāj? Pārslu viesulis drāžas un zvīlo, 30 Kā tavs mūžs, kas pret rietiem jau gaist, Un tu atkal šo pasauli mīlo, Kur nekad tevi negrib vairs laist.

(Grots 1937) *Izvēsta salikta metafora Ziedu kamanas; zvaigžņu pulki ir sniega kupenas; snieg ir aizmirstības sega/kapa sega; mūžs, kas pret rietiem traucas.*

31. AIZSNIGUŠIE CEĻI Ir ziemas nakts, un visi ceļi klusi; Neviena gājēja šai baigā skaidrībā. Tik viena dvēsele, kas miesu pametusi, Pa viņiem uzdrošinās doties mūžībā. Un **sniegā** svaigā nepaliek ne pēdas, Kur viņa slīd kā zilgans mēness stars, Vien eglei ceļmalā it kā no vēja vēdas Vai grūtām domām lēni nodreb zars.

(Strēlerte 1937)

32. ZELTA LAPA Vējš pirmo zelta lapu Nesa šodien man pretī. Es smaidoši skumja tapu. – Un sirds man svētī To otru rudeni krūtīs, Kas sēri liegs. – Manu debesu zilajās rūtīs Drīz ziedēs **snieg**s .

(Ķezbere 1938)

33. Novītums gadu pēc gada Zemi šo apņēm un sien, Dzīvība tomēr arvien Dvašo: tā dievībai rada. Dzīvajai dvašai nav gala, Cilvēks to sajūt un zin: Ceļus, ko dzīvība min Neapņēm **sniegi** un sala.

(Apse 1940)

34. PĀRVĒRTĪBAS no dziļas akas skaidra lāse rodas, tad augstu paceļas un viegli zūd. – kur paliec tu, kad lapas trūd, kad putni projām dodas? gars šūpojas kā aiz mūžības svaros, no zālēm mirušām kad smaršo gais. – kur liktens tevi aiznes baiss, kur, kādos zvaigžņu staros? kas augstu pacēlies, tas tālu skatās, kas atraisījies brīvs, tas lido liegs. – krīt negaidīti pirmais **snieg**s , krīt tavās acīs platās.

(Lazda 1941) *Paralēlisms – dvēseles transformācija pēc nāves un ūdens hidroloģiskais cikls.*

35. Bet es zem krūma miršu Skumjš, saplosīts un vārs, Bez asaru un miršu. Pilns **sniega** baltu ķiršu Tai naktī uzplauks dārzs.

(Saulītis 1943) *Salikta metafora – sniegbalti ķiršu ziedi un kaķa nāve.*

36. ES JŪTU **SNIEGUS** Es jūtu **sniegus** tālos gaisos, Kad tukšās birzis vēji sīc; Kā lapa pēdējā es raisos, Kas vientuļi vēl zarā trīc. Es jūtu **sniegus** tālos gaisos Un dzirdu: skanot irklus mērc Tāl'

ūdeņos kāds svēti baisos, Kur plašums bezgalībā vērts. Es jūtu **sniegus** tālos gaisos, – Es jūtu – drīzi laivai nākt... Kam pretim lai ar ziediem kaisos? Kam manas saules ziedus vākt?
(Dāle 1944)

37. TĀLAIS APVĀRSNIS /../ Vasaras vakars, vai aizvedīs tas Mūžībā mani, vai ziemā? /../ Vai tas ar zvaigznājiem piebārstīts būs, Vai tikai **sniegiem** līdz ceļiem? Vai nav vienalga, kas sagaida mūs – Draugs kāds no dzīviem vai veļiem? Vasaras vakarā saredzēt var Apvārsni tālu starp ēnām. Zeltainiem lemešiem rudens jau ar, Ziema tam tuvojas lēnām.
(Grots 1944)

38. Ruden, mans zeltainais brāli, Būsi reiz bagāts un liegs, Naidnieku tuvu un tāli Pārņems kad mūžīgais **sniegs** .
(Grots 1944)

39. Pāri nāves **sniegiem** , Tam, kas zuda man – Puķu balsīm liegām Melodija skan.
(Ķempe 1946)

40. TĒRAUDKAUSĒTĀJS AIZIET PENSIJĀ Dūmeņi kūp, Un viņu dvaša, Smaga un silta, Gaist tālē plašā. Vasara zūd. Biežāk līst lietus. Atnesdams līdzī Krusgraudus cietus. Dūmeņi kūp. Drīz jāuzkrīt **sniegam** , Un asteres iegrimis Baltajā miegā ...
(Silazars 1957)

41. Nāves nav! Iet zeme palu gados, Un tad, kad pali krāc, tad tikai **sniegi** mirst, Bet cilvēku, kas sevi pavasarim atdod, Ne krūms, ne zieds, ne karogs neizmirst!
(Vācietis 1958) *Sniegi izkūst – iestājas nemirstība.*

42. NOŽŅAUGTĀ DZIESMA /../ To vēl var saprast, ja ruden kokos Negaidīts ieķeras **sniegs** , Bet kā tik trauslu un neglaustu roku Apņem tik bezgalīgs miegs ...
(Vācietis 1958) *Ar ikdienas valodas frāzi "to vēl var saprast" oranamentēts paralēlisms. Salīdzinātās reālijas šķiet nesamērojamas tāpēc, ka dabas daļa sadzīviski iekrāsota, tomēr metaforas vēsture glabā informāciju par to, ka sniegs ir nāve.*

43. Mēs zinām – vasarā var uzkrīt **sniegs** Un ledū iekalt zaļo olīvkoku; Lai nāve stiepj kaut simto reizi roku, Tā brīves garu tautā nesalieks,
(Vējāns 1959)

44. Bērni, vai Jūs spēku zināt, kuru jūsu smaidi glabā? Kristalainie kalnu strauti neatspirdzinās mūs labāk... cauri kara pelnu grīstēm cauri lielgabalu dūmiem Mirdzēja to biklais spožums, dodams gaismu brīžiem drūmiem Kad pār tēviem kaujas laukā pāri snīga nāves **sniegi** . jūsu trauslos plecus viņi domās noglāstīja liegi.
(Elksne 1960)

45. Tāpat kā dārzam nāks man rudens un salnas garām nepaies, Bet līdz pat savai **sniega** stundai es arī gribu ziedus riest.
(Elksne 1960)

46. IESKAŅA Dziļā ziema, tavas pēdas Vēl pat ziedu laikā redz, Visas sāpes, visas bēdas Gadi tomēr neapsedz. Vēl Jau daži liepu zari, Tavas salnas skarti, kalst, Vēl jau reizēm sirdij arī, Tevi atceroties, salst **Sniega** laukos ziema saltā Guldījusi varoņus, Tagad zemes klēpī baltā Tūkstoš siltu sapņu dus.
(Vāczemnieks 1962)

47. Varonis Pēdējās granātas čugunu Tirpstošiem pirkstiem Vēl sataustīt spēj... Saplaisā tumsa, Un, mākoņiem šķeļoties, Sprādziena atbalsīs Pamale lūst. /../ Kuponā neredz vairs dzīparu baltumu, Smagi **sniegi** kā asaras krīt. Dūraiņi tavi vislielāko saltumu, Māmuļ, vairs nespēja atvairīt (Vāczemnieks 1962)

48. – Ņirdz nāve. Bet spīts kā uguns tumsā, Cerība kā ziediņš **sniegā**. (Sudrabklans 1964)

49. Tev trūka elpas: puva purva prauli, Bet cīrulim bij spārnus žņaudzis sals. Zem **sniegiem** kapos dila balti kauli, Un šķīta: visam pienācis jau gals. (Vējāns 1965)

50. NĀK MŪŽA VIDUS Tu esi tuvu kalnu pārejai. Vai jūti: arvien biežāk elpas trūkst? Caur mākoņiem skats velti ceļu meklē, Vien zvaigznēm it kā esi tuvojies. Dzeļ acīs **sniega** baltums, 51 Sirdī – ledus saltums. Kur, puķītes, jūs palikušas lejā? Jel acis nenovērs! – Aiz kalna smailes Tev pirmo reizi Mūžība degs sejā. (Auziņš 1970)

52. Kā **sniega** pārslai Kad gribētos tev gult uz egles zara, Laiks tevi nes kā meteoru karstu Un tikai kapsētā ļaus ilgi atpūsties... (Sirmbāris 1972)

53. Nāk virsū sentiments kā puķe sakaltusi. Cik naivs tāds eņģelis pār kapakmeni: «Dusi, draugs, dzimtā zemē, salds kur mūža miegs!» Nāk virsū sentiments kā puķe sakaltusi. Pat bītli nosirmo ... Cik nežēlīgi **sniegi**.. (Peters 1973)

54. Melnas slēpes nesa mani viegli. /../ Naktī modos, nē, tas bija miegā – Hārons, vai? – nē, lentā ieraksts skan cauri nu vairs nekūstošam **sniegam**: cik dosi man par pārceļšān? (Čaklais 1974)

55. Bet jau vēzē savus kaulainos spārnus vējdzirnavas tavā ceļā. Nesaskaitāmas. Kā smiltis. Kā sniegs. (Kunnoss 1981)

56. Baltā roze, tu redzi — satrakots zirgs, /../ Un esi slavēta uz vīnsarkanām lapām, tu pēdējā, Pirms **sniega** , pirms miega, ak tu ziedēšana, ardievu, ak tu ziedēšana, /../ Ardievu — pirms **sniega**, pirms miega šajā bezvējā, Lietus met apli pēc apļa tajā rudens ezerā, Un zelta lapas tumšos apļos griežas kā mazas planētas, Kā zelta zivis, no kurām baltā roze atvadās. (Krile 1982)

57. Iesit **sniegs** , kā tikko durvis ver. Kā ver durvis, tālas lodes ķer. Nokauc debesis un bumbas ber. Sniegputeņi ledus krokas ver, tur ņirdz balta nāve: — Nāksiet, ser? (Vācietis 1982)

58. Vēl tu nāksi, vēl es iešu, Ceļa garums — lemtais mūžs, Lai pat to, ko šonakt ciešu, Ziemas **sniegi** neaizpūš. Negaidīta atnāk ziņa, To vairs neatsauksim, nē: Aiziet mūsu māmuliņa Smiltī. Irdnē. Tēvzemē. (Auziņš 1983)

59. **Sniegs** aiziet. Plok čauganās grēdās. Pil ar lāstekām zilām un aukstām. Skrien notekās. Pazūd bez pēdām. Un kūst tavā karstajā plaukstā. **Sniegs** aiziet ar bijušo prieku, ar mirkļiem spožiem un īsiem. Tu aiziesi tālāk par **sniegu** un citugad neatgriezīsies.
(Lisovska 1983, 1998)

60. Lēnītiņām savilks vējš **sniegu**, un pa garu nakti ceļš būs ciet, vilks, kā pele bērnam velk miegu, kad vēl gulēt negribas iet, kad vēl nepastāstīta ziņa lūpas grib un sirdi pušu plēst, nenolasītas uz ciņa apsnieg tumšsarkanas dzērvenes. Šai dieniņai, šai dieniņai — aijā, žūžū.. Ko tu padarīsi, ka ir tā nepaturama uz mūžu, nesaglabājama nekā. Lēnītiņām savilks vējš **sniegu**. Sava daļa katram tiks. Vilks pelīte bērnam saldu miegu. Snigs. Snigs. Snigs.
(Lisovska 1983) MIEGS IR Sniegs

61. **SNIEGU** GAIDOT Kad izšķiestas visas krāsas, kad paleta tukša kalst, kad nezin kur aizkavējies **sniega** mākonis palss, ak, neticiet tam, kurš tad sacīs, ka tās ir beigas un gals, ka labākais ir jau bijis, ka nāks tikai tumsa un sals, ak, neticiet! Iedūksies dzirnas un baltas vērpētes mals, par jaunu sākumu pārtaps tas, kas jums izlikās gals; vien pieciest, vien pārciest, vien izdzīvot tās stundas bez krāsas, bez balss.
(Lisovska 1983)

62. Nu lai tik izput. Kas nav izputējies? Kas neizputēs vēl, pirms kritīs **sniegs** !
(Melgalvs 1984)

63. Viena sarkana tulpe Paliek vāzē uz galda, Aizeju līdz **sniegiem**, Mani pazeme valdīs. Culpa. Mea maxima culpa.
(Plaudis E. 1984)

64. Uzliec man roku uz acīm, Kad sapnī es redzēju **sniegus** ... Neviens putns nav gājis bojā, Kādēļ pūkas pār eglaini mana? Uzliec man roku uz lūpām, Ja es iedrīkstos runāt par aiziešanu.
(Kaldupe 1985)

65. mostoties: milzīga apelsīnkrāsas saule virs sarmotiem kokiem; /../klusums, var dzirdēt, kā pie apvāršņa, kamanu zvaniņiem sanot, vizinās skaistule Nāve; /../ milzīga oranža saule pārslid pār palagu pelēko **sniegu**, tumšzilas ēnas un zilskābes smarža pamostoties.
(Brūveris 1987)

66. nodziest vējlukturis, trieciens pakrūtē, izmisīgs klepus, tuvojas balsis, vārdi kā atvāzti bārdasnaži, rokas atbalstās pret apledojušiem treliņiem, piere aplīp ar **sniegu**, plakstiem aizveroties, pār acīm pārslid oranža dūmaciņa, zila, bezgalgara ēna nokrīt pār kaklu; ātrāk, ātrāk, uzšaujiet zirgiem, lai var dzirdēt, kā zvaniņi san, pāri apsnigušajam laukam tevi aizvedot, Pān.
(Brūveris 1987)

67. **VECĀ ZVANIĶA PĒDĒJĀ ZIEMA** snauž zvaniķis, zvanu pūtina, rāms sniedzīņš pār kapiem putina un dvēseļu mieru lutina; snauž zvaniķis, sapnīga jutība pār dzīvo un mirušo būtībām kā kāda augstāka sūtība; snauž zvaniķis, pārsapņo gājumu, **sniegs** aizlaiza vārdu krājumu ar vēsu klusuma klājumu; snauž zvaniķis, sakņupis, pērns, bet zvans atsāk skanēt kā bērns, ko iešūpo ruds vāverēns.
(Brūveris 1987)

68. Kāpj kokos baltais, saltais vienkāršotājs, Siltums noplok zem kritušām lapām, aizslīd aiz mizām; Mans manums. Tavs tavums. Sit vienkāršotājs Pa krāsainumu, šķīst stikliņi, gārdz lauks, bez savuma biz pāri **sniega** bizoņi.

(Brūveris 1987)

69. Vai grāmata var sveci nicināt? Kam citam svece īso mūžu dzīvo? Un lapas šķiras, taukiem tekot, plīvo, Un sajūt dakts, ka beigu brīdis klāt. Cik raibs bij mūžs, tik balts būs ziemas miegs, Un varbūt dzīvības no jauna celsies Un ies, un... pietiks, ko nu vairāk melsies, — Cik raibs bij mūžs, tik balts būs ziemas **sniegs** .

(Plaudis E. 1987)

70. Melni karogi baltā **sniegā** Pie dzimtenes priežu saknēm, Bet es nogrozos dziļā miegā un saku: « Nē.»

(Elsbergs 1989) MELNI KAROGI BALTĀ SNIEGĀ KĀ BĒRU SIMBOLS (?) *Dzejolis ir par tautas pretošanos; sniegs varētu norādītu uz grūtībām vai nāvi*

71. Vai spārnotajam vispār ir nolemts miers? ziema - jālido atkal uz ziedošie kokiem, Un gribas palikt **sniegā** uz mūžību, Vecam gulbim būt laikam ir ļoti mokoši, Laikam ir ļoti mokoši vecam gulbim būt ..

(Krile 1989)

72. Bet ko es zinu par tevi, bet ko tu zini par mani, Ko darīs palicēji, kad visur kritīs **sniegs** .. Ja šonakt jautās tev, vai pasacīt tu vari, Te dzīvi nodzīvojīs, kurš olīvdārzā bij lieks.

(Krile 1989)

73. Veci ļaudis kūstot kā **sniegi** pērnīe, Un bērni apēdot nervus un naudu.

(Līce 1989)

74. Es negribu, lai nāk ziemā Man dāma ar izkapti ciemā, Kad **sniegā** melnos mans kaps Un vārnas pār priedēm kļūgās, Un pārsla zēnam uz vaiga Mirklī par lāsteku taps.

(Dinere 1990)

75. Pēkšņi Lugā ielaužas neciešams naturālisms. ... Asiņaina roka **sniegā** .Pirksti... Pirksti lēnām atlaiž šautenes laidni, **Sniegs** izkūst zem siltās asins peļķes Un saplok.

(Dinere 1990)

76. Vēl reizi uzdziedēt pirms **sniega** nākamā, Pirms aiziedamas dzērves apmet loku, — Vēl roku, tavu silto, tavu mīļo roku Just pašu pēdējo, pirms nebūs vairs nekā.

(Dinere 1990)

77. Egle aiz loga tik rāma kā nomirusi. Tas nav tīši, bet simboli paši lec acīs — bezmēness nakts, ledains **sniegs** un egle aiz grēcīgu kaislību loga tik rāma kā nomirusi. Pret ritu pa čikstošām kāpnēm iet dīvaina procesija — meža gars pinkains un gurd un kaķe zaļi dzalkstošām acīm; šķirstu neredz, vien egle tik rāma aiz loga kā nomirusi.

(Jansone 1993)

78. Tas rīts, tālais baltais rīts, kad vieglām korpēm kājās, pēdas neatstājot, tu maigi pieskāries pie manas pieres, jo nu tas bija iespējams, it viss bij tavos spēkos torīt, māt, kad **sniegi** gāzmām sāka

snigt vai ievu ziedi birt pār tavas bērņības dziļās akas grodiem, kad svešinieka mulsa krūzi izslidināja no rokām vai mokām, kad bērni kā āboli riesās, viesās, līdz nespēji saskaitīt tos. Tu saplūdi ar rīta caurspīdīgo elpu, to tvēru, nesatvēru, vien skatiens maldījās baltā **sniega** telpā. (Mārtuža 1996)

PĀRLAICĪGAIS IR SNIEGI

NEBŪTĪBA IR SNIEGI; BŪTĪBA IR SNIEGI; ESAMĪBA IR SNIEGI

1. Ģimenes ir kā slēpes, kas cilvēci nes Pāri bezgalīgajiem nebūtības un būtības **sniegiem**. (Ziedonis 1977)

2. Tu sasauksi no vējiem mani kopā uz **sniega** lauka bezgalīgi palsā. (Vācietis 1978) *Esamība ir sniega lauks*

3. nebrīnies, ja trauslais pakaras, bet mūžīgais top nežēlīgi balts. O, baltā asins! – Baigākais no **sniegiem**, ir asinsainā iekšā iesnidzis. (Peters 1979)

4. Vai atkal rakstīt dzejoli? Nav vērts. Nav vērts tā dabai iztapt katrā rītā. Cits baltāks **sniegs** krīt kādā mežā citā. No citas mūžības tas iet un nāk. Un arī mežs tur pats aug mūžīgāk. (Ziedonis 1979)

5. Nē, nepiestāv man ērkšķu kroņi, Ko pravieši sev galvā liek, Kad prom uz kalnu gālēm joņo, Kur blāzmo aizmūžības sniegs. (Elksne 1980)

6. Snauž visā melnā pūces kliedziens un tādas melnas bailes kliegt Un melnās, melnās rūtīs triecas, vai tas ir **sniegs**, vai tas ir sniegs? (Krile 1982)

7. Bet negribas virmot ar **sniegu**. Tas ir slikti, bet tā tas ir. Nesaredzami diegi Šuj pie zemes un neatirst. Tā nav folklorā, sentēvi, daile, — Nē, daudz prastāki diegi tur — Kādās acīs no bēgšanas bailes. Un man neaizvirmot nekur. Reiz ar puteņu virvēm patiešām Biju es pie ik mākoņa piešūts, Tagad mani tur — kas? Vienkāršs diegs. Kad tik baismīgi balti snieg... (Rokpelnis 1986)

8. No kurienes šī gaišā svītra, Kas pāri baltiem **sniegiem** iet? Te tādu nav, kam gaisma lītu Uz āru... Debess durvis ciet. Uz sniega esošā **sniegs** svešāds — Vēl baltāks nekā esošs **sniegs**. Un pierādīts ar prātiem sešiem. Vien avots paliek neaizsniegts. (Rokpelnis 1991)

9. no sūbiem spoguļiem bāli vēl pēdējie liecinieki tās vēros līdz aizmumsīs tāli un virpuļos mūžīgi **sniegi** (Brūveris 1994)

10. jūrnieka mezglā sasiemas elpa un rietoša priede, saules putekļi, baldriāns, vējā ēnainais zieds un mana klusēšana vai citā pasaulē krītošie **sniegi**, kuri tik dziļi un balti, ka neizbrist tālāk, snieg ... (Krile 1995)

11. ĀRIJA ELKSNE Rīgā ir februāris. Putina. Velk ap stūriem. Jumti kupenās, un ap dūmeņiem božas vārnas. Šodien mēs atminamies, atsaucam tevi no turienes. Šodien tu nolūkojies uz mums

tāda rimta, zem eņģeļa spārna. Nokāpusi pa staru zem ziemas debešiem aukstiem kādu brīdi te lejā, tik tuvu, ka aizskart ar plaukstu... Šodien tu iegriezies pie mums. **Sniega** zilganums acīs vairāk par pasacīto vairs nepasacīs.
(Lisovska 1998)

DVĒSELE IR SNIEGS

1. Vēl vienu skaidru skatu pagātnē es metu: Kā nemākulīgs raksts ir bijis mūžs. Nu gaŗām viss... jau redzu mirdzam zvaigzni retu, Un vēsu elpu vakars sejā pūš. /../ Jau priekšā redzu gaišu varavīksnes loku, Kā **sniega** pārsla miesa viegla tiek
(Zālīte E. 1931) VIEGLUMS IR SNIEGA PĀRSLA; DVĒSELE IR SNIEGA PĀRSLA

2. Līdzī bērim dvēsele man pa caunas pēdām ziemā It kā **sniega** pūka prom iet pie vecāsmātes ciēmā.
(Ādamsons 1932 / 1937)

3. Bet, jo smejamies, jo augstāk mums ir jāuzkāpj – Jo tur, debesīs, mēs kļūsim balts un skanošs **sniegs** .
(Peters 1968) *Uz vairākām nozīmēm rādoša metafora – sniegs + dvēsele + šķīstums*

4. Tie **sniegi** , tie sniegi, Tie atrauti tiks No zemes un augšup snigs. Ir spēks kāds, kas augšup tiem pacelties liks, Tie sniegi pret zvaigznēm snigs. Tas cilvēks, tas cilvēks, Kas tagad jau sirms, Tas aizies, kur bija – vispirms. Tas atgriezīsies, kur bija viņš, pirms Kļuva kā dieviņš sirms.
(Ziedonis 1968)

5. Pār krastiem pār sāpju krastiem pacelies kā kaija, kas ir īstenībai vistuvāk — tur, kur plīvurs bezmaz izgaist un tavai pieri pāri ies kā ēna putna spārnu vēdas vai varbūt **sniegi** , baltie jautājumi starp daudzām izrādēm, vai varbūt dūmi no nirvānas, kas aizputinās pēdas
(Kunnoss 1987)

6. Ar **sniega** vieglo svaru var pacelties mazliet pret debess melno sienu, kur visi logi ciet, līdz košai ielas lampai, kas vientulīga zied, kā puķi sev to noplūkt un kaut kur ciemos iet.
(Asare 1995)

KAUT KAS ZŪDOŠS IR SNIEGS

ZŪDOŠĀS LIETAS IR KŪSTOŠS SNIEGS; ZŪDOŠĀS LIETAS IR PĒDAS SNIEGĀ; ASARA SNIEGĀ

1. Tik ilgu rozes tev mēs mīlot ziedot varam:
Kas tevi iemīlē, tam rētas neaizdzīst,
Jo **sniega** ziedi vīst, kad tos ar elpu skaram...
(Erss, 1920) – Leduspuķes.

2. Pār jumtiem laipna pastaigājas saule un ielas dun kā nebēdīgā priekā, jo drīz nāks laiks, kad arī mūsu kaulus no dzīves aizslaucīs kā sētnieks marta **sniegu**
(Skujņņa 1932) LIETAS, KURAS ZAUDĒ, IR SĒTNIEKA AIZSLAUCĪTS SNIEGS

3. **SNIEGS** Birst **sniega** pūkas liegas (tik viegli mūži krīt). Tas, ar ko nesatiekas, nāk mani sagaidīt. – Mēs bijām mīla kādreiz, viņš teic, un vēji raud. Krīt **sniega** pūkas vieglas, plecs kā zem nastas ļimst, par to, ko nesatieku, vējš dziedāt neaprimst. /../
(Skujņņa 1932) *Bez svāra, daudz, zūdoši* KAUT KAS ZŪDOŠS IR KRĪTOŠS SNIEGS; CILVĒKA MŪŽI IR KĀ KRĪTOŠS SNIEGS

4. Tādēļ šonakt Kad no zvaigznēm liegi Melnā tumsā Zili ziedi birst, Dodi, Kungs, Lai mums zem mirkļu **sniega** Bērna sirds Uz mūžiem nenomirst.

(Breikšs 1934)

5. Es šodien atceros, cik liegs Man pāri sniga mirkļi **sniegs** , Kad es vēl sapņu vara biju,

(Breikšs 1934)

6. Viss pāriet šai dzīvē. Pat sāpes izkūst kā **sniegi** uz delnas. Vienīgi sirdī rētas paliek kā vagas melnas.

(Skujiņa R. 1935)

7. Noliec savas bēdas, Mūžībā kā **sniegs** Kūst tās, mākoņrēdās Laistās engels liegs.

(Vīka 1935)

8. Viņš parādās pusnicinoši smaidošs, Un karstās jūtas plok, kā pirmais **sniegs** .

(Eglītis 1938)

9. **SNIEGA** PUĶES **Sniega** puķes, baltās puķes Pāri tumšai zemei birst. Īsu brīdi uzzied gaisā, Un jau izkusdamas mirst. Mīlas mirkļi bij tik jauki – Mīļā grib man ziedu lūgt Mirdz visapkārt balti lauki: Bij man sniega puķi plūkt? Sirds tik atmiņas vairs glabā. Ak, kas bij tik maigs un liegs, Līdz ar tevi, mīļā, labā, Nozuda kā pirmais **sniegs**.

(Skalbe 1941)

10. **DOMAS** **Sniegs** vai pārslo, ziedi birst – Vai tās baltas dienas? Mirkļu skaistums plēn un irst, Viss, kas dzīvojis, reiz mirst.

(Gulbis 1942)

11. **MIERINĀJUMS** Gaist viss – mūžs, sāpes, pat ir mīla, – viss, Gaist rasa mirdzoša, kur mūsu soļi slija, Gaist **sniegs** un mākoņi, bet negaist debesis, Un negaist saule, kas pirms mums jau bija.

(Grots 1944)

12. Tad lustrām spožums nokusa kā **sniegs** Un lielās kolonas zilsamtā tinās (Tām skaņām burvīgām bij sajaukts miegs).

(Sudrabkalns 1944, 1947)

13. **SVĪRES** Jūs pagājušā gadā aizlidojāt Pa vienu nakti, iegrimāt kā dzelmē, Kā **sniega** pārslas izkūst uguns svelmē.

(Sudrabkalns 1944, 1947)

14 Es jūtu viņu soļus gaitā spriegā, Salks viesulis pār zemi liels un spējš, Bet jūs drīz gaisīsiet kā pēdas **sniegā** , Kad pāri drāžas pavasara vējš.

(Dinere 1951)

15. Tavas atmiņas – būs! Tās nav **sniegi** , kas kūst Un uz jūru ko aizskalo pali, – Viss, ko devi mums līdz, šodien krūtīs mums trīc, Un uz mūžu tas krūtīs paliks.

(Vācietis 1956)

16. **JAUTĀJUMS** Snieg... Pirksti liegās pārslas tvarsta, pie pieres un pie vaigiem liek. Vai arī daiļums sauajā karstā tik nemanāmi kūst kā **sniegs** ?

(Brutāne 1960)

17. Simts ūdenskritumu šai vienā naktī šalko, Nē, mežos nekrāc vētra, vētra sirdī krāc, Gaist pēkšņi miers kā **sniega** pārsla smalka, Kļūst atkal ienaidnieki sirds un prāts.
(Kaldupe 1963)
18. Uguns aicinājums – caur ledu, Trausliem ziediem un kūstošu **sniegu**
(Čaklais 1967)
19. Kā **sniegs** kūst dzejoļi, kad laika lietus līst, Un daudzas rindas dzēš un daudzas projām nes, Lai ko man mirklis teic, bet vienu zinu es: Laiks tos, kas iztop tam, visnesaudzīgāk nīst.
(Elksne 1968)
20. Jo mūs ir šodien apciemojis prieks – Tas lielais, kurš ir vienmēr par neko. Viņš kūst tik ātri kā uz delnas **sniegs**
(Vācietis 1969)
21. Mazlietiņ pamiris varbūt, mazlietiņ nomiris varbūt, bet stiprāk redz un stiprāk jūt to, kas jau pazuda, un to, kas zūd. Šķidrie aprīja **sniegi** kā slīkšņa zīž mani iekš sevis un velk mani dibenā kā tādi spīganu gari, un negribas pretoties, bet rokas, kājas un sirds negrib nogrimt un daudzās – un velti, un noslikstu es šajos kūstošos **sniegos**
(Vācietis 1974)
22. Plastmasu laikmeta neilona gadā perlona dienā man viena plastmasas mīlestība gadījās. Zili smaidoša manī kā porolonā ūdeni necaurlaidoša iegāja. Kā vecos laikos asara **sniegā** .
(Vācietis 1978)
23. Var celt no akmens, **sniega**, asins, Vislabāk akmens kopā turas, Kad zeme rit ap savu asi, Kad debess velvē saule kuras. /../ No **sniega** esi tu, no sniega, No tevis necelt stipru namu. Vien aizturētu ilgu spriegums Tev būvē templi paliekamu.
(Plaudis E. 1980)
24. Var celt no akmens, **sniega**, asins, Vislabāk akmens kopā turas, Kad zeme rit ap savu asi, Kad debess velvē saule kuras. Bet, lai tā zeme ilgāk griestos, No asins dara ļaudis javu, Kad dažs vien drūmi veras griestos, Cits virpuļo pa slidotavu. No **sniega** esi tu, no **sniega**, No tevis necelt stipru namu.
(Plaudis E. 1980) KAUT KAS NEIZTURĪGS IR SNIEGS
25. Es dzīvoju tāpat kā daudzi. Un gribas steigt un veikt, un spēt. Bet vējš dzen pārno lapu kaudzi, — Kur pārno **sniegu** sameklēt?
(Auziņš 1983)
26. Viss iztērējies nu kā ziemas sakrāts **sniegs** . /../ Kad ausīs rīts, neko vairs nespēšu par sevi pastāstīt, kā tikai to — man nepieder nekas. /../ Mans ledājs izkusis. Es griežos straumei līdz.
(Misiņa 1983)
27. Es līdz ar pirmo **sniegu** kritu, Ko ziemeļvēji rūtis nes. Es topu norakstīts ar kritu No manas zaļās pasaules.
(Plaudis E. 1984)
28. Un es tev atnesīšu Mīlu no debesīm, To, kā mākoņi saplūst Un kā saulrietā plok Un kā **sniegi** izkūst Jau lidojot, lidojot, It kā vecītes seju Strautā zīmētu bērns
(Krile 1989)

29. Jo ir sāpes, Kam nevar būt gala, Nevar izgaist Kā pērnais **sniegs** . Melnās brillēs Sprakstošā salā Tavas pēdas es dzenu Kā spiegs.
(Dinere 1990)

30. tu skatījies no loga Laikā kā briest kā vīst kā riest kā plīst kā birst caur pirkstiem izkūp tvaikā kā vēlāk ilgi ilgi līst tu skatījies no loga Laikā kā kāp kā žūst kā drūp kā plūst kā miklām skropstām virvi staigā kā līdz ar **sniegiem** zemē kūst
(Brūveris 1994)

ZEM SNIEGA

AIZMIRST / PASLĒPT IR APSNIGT

AIZMIRSTĪBA IR SNIEGS; AIZMIRŠANA IR SNIEGS; PASLĒPT IR APSEGT AR SNIEGA SEGU

1. Bērniņas zeme man atkal saka Ardievas! Tu ezers – ko slēpies! Es redzu jūs visus: Nams un liepas un kalns un tornis! Lai tin tumsa un **sniegi** sedz, Es redzu jūs un redzešu mūžam, Kaut tumstu acis.
(Rainis 1920)

2. Es domās draugus apciemoju, Kur kuņģis no tiem ir šobrīd? Kur kādreiz agrak pārziemoju, Vaj šovakar tur uguns spīd? Varbūt jau dažur tukšas mājas, Vējš dzīvo telpās pamestās, Pa kaktiem žurkas grabinajas ? Varbūt vairs tikai krāsmatas ? **Sniegs** aizputina tekas, ejas. Kas dzīves ritumu te jauc? Vairs nesastopu draugu sejas – Brūk zemē iekšā sveši ļaud's.
(Austriņš 1920)

3. Ļauj, lai rimst, Lai sāpju dziņas mieg, Lai saite rīst, saldsapnis grimst, Dziļš **sniegs** pār laikiem snieg. Dziļš **sniegs** lai garus mūžus sedz,
(Brigadere 1921)

4. PIRMĀ **SNIEGĀ** . Svētsvinīgi klusē sili Sniega ziedos balti-zili; Aizsnigušas visas pēdas, Sirds uz brīdi aizmirst bēdas. Ir tik tīkami un silti Neredzēt vairs tumšo smilti, Aizvērt acis, lai krīt sniegi Pāri man kā saldi miegi. /../ Lēni, lēni lido **sniegi** , Lai tie itkā saldi miegi Apņem visas ļaužu bēdas, Neatstāj nevienas pēdas.
(Zālīte E 1931)

5. SVĒTKU VAKARĀ Dziļš miers un gaisma staro klusi Un apsedz visas mūsu bēdas, Kā **sniega** kārta zemes pēdas, Kad vasara ir aizgājusi.
(Bārda P 1932)

6. Un visas zaļās cerības Es projām metu baltos **sniegos** , Lai vairs pie dzīves krastmalas Es nesietos ne zelta diegos.
(Aspazija 1933)

7. **SNIEGAM** Nāc, vieglo lidoni, un aukstām pārslu kārtām Klāj zemi mirstošo, kam kailās krūtīs vējš Kā negants krauklis knābj un asiem nagiem pleš Un gaismu acīm ņem, vēl nāves neaizkārtām. Pār pēdjām atvasēm, pār sakņu vijām sārtām, Kur sulu dzīvīgums vēl dreb un raustās spējš, Met gāles stingumu, kas siltās krāsas dzēš, Sedz dabas kapenes, kur sauli raktu skārtām. **Sniegs**, sarmas plīvuru ap karsto pieri tin, Pār slimu dvēseli kā aizmirstība krīti, Lai mīlu bijušo nekas man nepiemin.
(Mednis 1933)

8. Es vientulību sajūtu kā saldi tīksmīgu lāstu. /../ Es mīlu **sniegu**, kas pēdas dzēs un dzesē tvīkušu vaigu. Es mīlu sāpes, kas tumši līst kā vēla rudens lietus..

(Skujiņa R. 1935)

9. Ai, sirds! Vēl tu mīli! Vēl tu ciet! Pirmā salna naktī krīt... Gāju putni spārnus cilā. Neatgriezīsies tie rīt. Saules pēdas dzēsīs **sniegs** ...

(Skujiņa R. 1935)

10. Tev gultu gribētu es rozēm klāt, Ar zvaigžņu mirdzu aizvērt Tavas acis, Un labus sapņus nest un dāvināt, Tos sapņus, ko es dziļos **sniegos** kādreiz racis.

(Grots 1937)

11. Un kailie zari kad pēc siltās saules skums, Un lauki drūmi kļūs kā tuksnešbezgalība, – Tad sirdij atlicis vairs būs tik izmisums Vai barga vienaldzība. Bet mežus vaidošos un kailos rugājus, Un straumes brāzmainās un tekas pilnās maldu Gan aplās pamazām **sniegs** brinummaigs un kluss Ar aizmirstību saldu.

(Eglītis 1938)

12. AIZMIRSTĪBA /../ Smeldze! mīlu, kaislības un bēdas Simtreiz varenāk tā ceļ un dedz, Kamēr laiks dzēs pagājušā pēdas, Seno salda aizmirstība sedz. Aizmirstība, saldāka par dzīvi, Klusāka kā **sniega** laukos nakts, Rimst tur bangu cīņas, vēji sīvi, Viss, kas bijis, nebūtībā rakts.

(Eglītis 1941)

13. **SNIEGA DZIESMA** Sniga... Sniga... Izlikās – viss sapnī miga. Krita sniegi Lēni, liegi. Tik vēl paklājā no Smirnas Tvīka sārtie rožu zari, Dzert pie strauta liecās stirnas. Sirds, ai – sirds! Kā skumt tu vari, Ja tev **apsnieg** visas bēdas..

(Ķezbere 1943)

14. Ledū stingst lai ziedi vāri – Tā tie ilgāk glabās daili. Sals lai apdzēs liesmu gaili. Putenī gaist zelta dzilna ... Cēlā, vēsā vienaldzība – Visu mērķu mērķis – tuvu, Viss, ko zaudēju un guvu, Līdzīgi ja izlīdzinas, Sirds ja neienīst, ne mīļo. **Sniegs** pār visu balti zvīļo. Norimst vētras, nesāp vainas – Mirdz tik dzidras sniega ainas. Pārslu šķidrants apkārt tinas Visam, nu kas salīdzinas.

(Ķezbere 1943)

15. **SNIGS** Klusi, mīļi šodien runājiet, Maigām rokām visu noglaudiet. Nakts kad nāks, kad gaisma izdzīsīs – Snigs. – Pār visu **sniegs** tad sakritīs. /../ Snigs... Līdz rītam nemitīgi snigs. Rītā kājas dziļos **sniegos** stigs. Rīt būs apsnidzis, ko mīlat tā. Rītā nebūs vairs nekā, nekā.

(Ķezbere 1943)

16. **SNIEGAT, SNIEGI** Sniegat, **sniegi**, klusi, balti, Pāri puķēm, salnas lautzām, Lai nav skumji, lai nav salti Sīkām saknēm, zemes glaustām! Sniegat, sniegi, viegli, maigi: Lai bez mīņas aizsniegt pēdas, Kur tik tumši bij un baigi, Kur bij staigājušas bēdas. Sniegat, sniegi, visu klājiet, Dziļi, rāmi, sapņojoši, Pavasarim paglabājiet To, kas dzīvot grib vēl droši.

(Dāle 1944)

17. **KAĶA CEĻI** Kaķa ceļi, plati ceļi – vērpj un aizvērpj **sniegi** pēdas. Kaķa ceļu palsi pirksti aizmēž pašas gaužās bēdas. Kaķa ceļi, tāli ceļi – aizsnieg dzimtās zemes sētas.

(Lukss 1945)

18. Es atkal redzu savu dzimto pusi Un māmuļu, kas ziemas naktīs klusi Man lasa Gogoli un sapņiem spārnus dod Šie tālie vakari jau dziļos **sniegos** dus, Bet seno stāstu balss vēl aizgrābj sirdi:

(Vējāns 1957)

19. Aizsnieg ceļi, upes ašās, Smilšu kāpas **sniegos** stieg, Tikai sirds un jūra plašā – Tās nemūžam neaizsnieg!

(Vējāns 1957)

20. Man tevi jāaizmirst, Kaut smagi tas kā aizmirst dzīvi pašu. Man tevi jāaizmirst, Kā zeme **sniegā** aizmirst ziedu dvašu.

(Dinere 1960)

21. Snieg. Starp mums viss baltā miglā tinas, Ceļš un dzīve balts un līdzens tiks – **Sniegi** visas grambas nolīdzinās..

(Vācietis 1960)

22. skaudrās domas mirklī neapdzistu? Ai nē, ar **sniegu** sāpes neapsegt, Viss padebesis tai kaut pāri kristu!

(Vācizemnieks 1961) *Metaforas apstrīdēšana: sniegš nevar apsegt*

23. Liepājas liepas, Liepājas mājas Kupenu kupenās stieg. Tās reizes, cik Liepājā nebiju, krājas Pār liepām un mājām kā **sniegs** . Nu apsniedz un nesauc vairs. Esi tik gudra. Lai cits manas kupenas min. Sirds iekalta ilgās kā dzintarā skudra, Kas ilgojies – labi to zin.

(Beļševica 1969, 1981)

24. Es nāku vēlu, nāku reti Un zūdu **sniega** plīvurā. Es redzu: tavas acis netic, Ka tiešām mīlestība tā.

(Plaudis 1970)

25. Un cik daudz kam zem **sniega** būs jāpaliek, –

(Elksne 1971)

26. Tā vīgriežu pļava, ko jaunība sauc. Jau atdus zem balta **sniega** .

(Plaudis 1971)

27. Atkal visas rētas sadzīst. Visam pāri – baltais **sniegs** . Kas gan tādā laikā sadzīs, Kur ir draugs, kur ienaidnieks? /../ Taisnība – ik brūce sadzīst. Visam pāri – baltais **sniegs** .

(Sirmbārdis 1972)

28. Mūs aiznesīs, kur izlīdzinošs **sniegs** , Kur piedot vajadzēs, vienalga, kam.

(Krile 1976)

29. RŪGTĀ SKAIDRĪBĀ Un izaug vasara cauri **sniegam** , Un ziemā neviens mēs nepaliekam... Kas kupenu bunkuros patveries bij, Nāk gaismā un zaļā ugunī. Gan trunoši celmi, Gan rūsoša stīpa, Gan tavi meli, Gan mazdūšība – Kas kupenu bunkuros tvērušies bij, Nāk gaismā un zaļā ugunī, Un daba attīra pati sevi. Vēl kupenas neplok, vēl saskatīt nevar, Kas baltajā liekulībā ir tērpts, Kas slepenībā zem ledus tiek vērpts... Bet izaug vasara cauri **sniegam**, Par visu mēs rūgtā skaidrībā tiekam.

(Elksne 1977) *Mazdūšības, melu apslēpējs ir sniegs*

30. Pēc cīņas pilsēta bez karogiem. Un seko **sniega** baltā padevība.

(Krile 1979)

31. Balts **sniegs**, balts miegs, Un balti es esmu liecinieks. / I. Ziedonis/ Patiešām balts un biezs, Bet apakšā tik sarkans ... Ik zemes pēda piezīdusies asins Un tālab arī pilna jaunu asnu. Balts **sniegs**, ak, draugi! tikai šķietamība, Lai neteiktu, ka izlikšanās griba. Ir nežēlīga daba, dabas likums Ne Laimas, bet gan Belcebula līgums Ar visiem dzīvajiem, ar ābeļdēstiem pērnem, Ar cālēniem, ar mums, ar mūsu bērniem.

(Elksne 1980)

32. Ne uz ko vairs necerēt, Aizgrimt **sniega** kāpās... Rīts kā balta vērmele Paliks tavās lūpās.

(Belševica 1981)

33. PUTEŅA DIENAS VĒRPETES Kaimiņ, tev deg māja! Balti dūmi krēpēs un vērpētēs no tava jumta. Pati māja **sniegā** līdz uzacīm. Palīgā netieku — pats esmu mājā un sevī ieputināts. * Kaimiņi, lai mājas deg. Liksimies ziemas guļā. Ala nav jārok, puteņa kapracis mūs dzīvus aprok.

(Vācietis 1982)

34. MĀKONĪTIS Iespējams ka visai drīz arī šī sirds piekusis uz puķes pleca galvu lieks agrs šogad pirmais **sniegs** it kā nesāp vairs nekas tikai mākonītis mazs atkal klausās pasakas

(Zirnītis 1983)

35. krīt balti vārdi svētā zemē nu tie zem **sniega** segas mīt tik mīļi silti ietinušies vai kāds vēl viņus dzirdēs rīt krīt zemē divi balti vārdi man spēka nav tos izsacīt

(Melgalvs 1984)

36. Un mirdzošus, saulainus kalnus istabas kaktos salieku, Bet aiz loga pa visiem, pa visiem dārziem krīt **sniegs**, Un es aizsniegu balta un skatos uz kalnu puķēm, Nav vairs uz mani ceļa, tikai putnu pēdas, Un es aizsniegu visu, ko ļaunu un labu darījusi, Un es aizsniegu visu, arī ko sapnī redzējusi. /../ Un es skatos, kā istabas kaktos uz Itāliju krīt **sniegs**, Un murminu: « Netici man, kamēr ir putnu pēdas, Netici, netici man, pa putnu pēdām nāc, Es arī aizsnigšanu, šo aizsnigšanu tēloju, Jo raugi — dārzi aizsnieg pavisam citādāk, Es vienreiz gribu prom no ļaunā un no labā, Es vienreiz gribu prom no tā, kas vajā sapnī..

(Krile 1985: 32-33)

37. Vēl **sniega** kārtiņa ir pārāk plāna, Vēl baltais pārklājs acis neapmāna, Vēl cauri redzams katrs kukurznītis, Vēl ziema tikai uzmetusi nītis... Drīz nāks un audīs naskais sniegputenis Un visas sīkās grambas aizlīdzinās, Un to, kas sāpējis vēl man nesenis, Drīz vēsā vienaldzība nogludinās...

(Elksne 1986)

38. Ziemā man šķita viss viens, Kur tu dzīvo un kā, Nebija man par tevi Pārlietu jādodomā. /../ Viss bija aprakts ar **sniegu**, Snauda zem kupenas bēda, Ak, tavu saldu miegu, Ak, tavu melnu pēdu!

(Elksne 1986)

39. Mākoņi veļ **sniega** maisus plecos, Strauts aiz brīnumiem kļūst lēnām mēms. Tuvāk, tuvāk tavam sliksnim, ziema, Tavam sastingumam baltajam, Maniem neizbraukājajiem ciemiem, Manam Jaunam gadam saltajam. Aizsniedz, aizsniedz — viss, kas bijis, bijis, Man šā tā varbūt ir reizēm žēl...

(Elksne 1986)

40. JANVĀRIS, 1988 /../ Nav Latvijā šoziem **sniega** — Vaļā viss nesadzijušais. Mums tagad visiem tik ļoti Tīru dvēseles pārsēju pietrūkst. /../ Bet starpības nav nekādas, Kad vaļā viss nesadzijušais, Kad saule tik zemu kā Kolimā, Kad tev jautā, vai esi tur bijis.

(Līce 1989) *Sniegs vairs neko neapslēpj*

41. Trūd vārdi kā vītušas lapas, Ko vēru kā pērlītes diegā, Tie sen jau par pīšļiem tapa Zem pērnā un aizpērnā **sniega** .

(Dinere 1990)

42. Dārzi sarmā, lauki salnā; vējos Putināta mantība un gods. Tur, kur arī es reiz iederējos, Tagad viss ir droši ieziemots. Tur, zem **sniegiem** , iekalumi iezī — Maniem pirkstiem rakstīts ķīļu raksts.

(Dreika 1990)

43. Kā gulbju dūnas baltas **sniega** pikas Pie debesīm šuj zaru pirksti melnie. Viss, itin viss, kas teikts un solīts tika, Ir apglabāts zem zīdamīkstiem pelniem Un gaisos izkaisīts, pār laukiem puteņots.

(Dreika 1990)

44. Dziļi laiks tās miņā racis, Bieži **sniegi** pāri krīt, — Bērnu dienu draugu acis Tomēr silda dažurīt./../ Tur, kur **sniega** pārklāts tacis, Vai pie druvas briestošas: Bērnu dienu draugu acis — Dzīvas. Nenodziestošas.

(Auziņš 1993)

45. Dziedāsim vēlreiz par **sniegiem**, Jo pārāk bieži mēs ļāvāmieš apsniigt, Gribējās saltumā sastingt, Lai dzīve vairs nedara pāri, Nerādīt citiem, ka dvēsele Tikai tāds ceriņzars vārīgs. Dziedāsim vēlreiz par **sniegiem**, Tos suminot ziemas lepnuma vārd Slepeni noraksim sniegu No zaļrudiem brūklenājiem..

(Kaldupe 1993)

46. Manas atmiņas vienmēr paliks man aiz muguras, iesalušas ledus kalnos kā kukaiņi, un pēc kāda īsāka vai garāka laika es iemācīšos iet, pat nejūtot to smagumu un elpu pakausī. Balts ledus un auksta saule, kas aizdedzinās **sniega** vērpētēs pārvērtušo matus, bet visapkārt vien ledus klajums un ķecerīgā liesma kā nopērts skuķis apstāsies pie manas ledusaukstās pieres un izčūkstēs ...

(Gaile 1999) *Mēģināšana aizmirst kā iesalšana ledū; racionālais, vēsais prāts pret emocijām*

47. Es nezinu, kur esmu, biju. Pār smadzenēm balts, pūkains **sniegs** . Es tagad katrā traģēdijā vien kluss un mierīgs liecinieks.

(Melgalvs 1997)

BŪT MIRUŠAM IR BŪT ZEM SNIEGA; APRAKT KAPĀ IR APSEGT AR SNIEGA SEGU

1. Rudens pēkšņi uzbrūk, dziļš, pilns lapu, Kas pār galvu zuzot neredzamas slīd; Cauri zariem tāļš un sarkans vakars spīd, **Sniegs** kur aizputina manu kapu.

(Sudrabkalns 1920)

2. Nomira meitene mana, Kā nomirst īrisi vasaras beigās... Apraku viņu Bez zārka un ziediem, Jo biju es dzejnieks bez naudas. Tagad es bieži, Sēdu zem kailliem un šalčošiem kokiem, Zilgas tabakas liesmā Sildu sev pirkstus Un klausos, Ka dziļi zem **sniegiem** Manu skaisto, bet stingušo meiteni Dīvaini tārpi grauž.

(Grigulis 1931)

3. (Tēva piemiņai) Viss **sniega** baltās kopās rakts Uz garo dusu liekas, Tik zvaigžņu tiltu uzceļ
nakts, Lai diena dienā tiekas.

(Ziemeļnieks 1928)

4. – Mēs bijām dziesma kādreiz ko aizmirst katram ļauts. Kas ielu kapos grimis, tam pāri **sniegi**
krīt.

(Skujiņa 1932) *Oriģināli, salikta metafora.*

5. Lūk, baltā kapā aprok mokas **sniegs**, kluss kā kautru acu glāsts.

(Skujiņa 1932)

6. Kā mūziku, kā skumju dzeju Sirds rožu smaršā tevi jūt. **Sniegs**, pāri mīlas kapiem sniedz

(Mednis 1933)

7. Vai miera grauds ne mūžam neuzdīgs, Ko ilgus gadus savās tautās sēji? Vai atkal liesmās
katedrāles tvīks, Un zvanu vietā runās ložbērēji? Bet **sniegi** krīt kā smaga, balta smilts, šķiet viņu
sviestu tāli kapracēji. Ai, vecā Eiropa, kur tavi sargi mīt, Kas paliek nomodā, kad uzbrūk tumsa
spēji?

(Aigars 1938)

8. Mans brālis dzērājs šajā pilsētā puteni sapinās palika **sniegā** ar nāvi apsedzies

(Štelmahere 1998)

DARBĪBA / DZĪVĪBA ZEM SNIEGA

DZĪVĪBA ZEM SNIEGA; APSLĒPTI PROCESI ZEM SNIEGA

1. SNIEGAINĀ DIENĀ To skaisto bilžu dabā Nekad man neapnikt, Kad koki balti klājas Un lēni
beidzis snigt. Kļūst domas miera pilnas Kā zari sniegainie, Ik pārslā zieds un zvaigzne Šķiet
vienots lieglaimei, Bet ilgas klusinātas Kā strauts zem **sniegiem** tvirts – Vēl tālu laiks, vēl gana,
Pirms veras zieds un sirds.

(Dāle 1944) *Salikta metafora – sniegs saistīts ar skaistumu, mieru; sniegs apslēpj strautu, kas
šeit ir dzīvības, atjaunotnes simbols.*

2. Un ledus plaisā, Un brīvais ūdens Pūš elpu gaisā, Un laižas mūžīgs noslēpums pār
zemi. Vēl **sniegs** slēpj zāli Un migla – tāli, Un ilgas nāk Kā vijņi devītie – Aiz vāla vāli.

(Vācietis 1969)

3. nomodā un miegā skrien zemstrāvas kā bērzu asins **sniegā**

(Peters 1979)

4. Šo to es atradu lapās zem **sniega**. Varbūt, ka velts ir šis vēlīnais zelts. Mazs miega brīdis.
Kriksītis prieka. Atmosos. Viss man uz kamiešiem celts.

(Melgalvs 1980) KAUT KAS ATRADĀS LAPĀS ZEM SNIEGA

5. Pa sniegiem dzirkstis pārskrēja, un maigi Man **sniegi** pavērās un ziema teica: Skaties! /../
Neviens to nezina, ka ozols visupirms Ir roze. Zīles cietais pumpurs šķeļas Ap sārtāk, sārtāk
satvīkstošu ziedu, Un ilgi roze deg zem saltā sniega, Līdz šaujas asnos sarkanos /../ To nāvi sīļa
knābī, sārti nospuldzot Pret zilu spārnu un pret baltu sniegu, To nāvi zobos vāverei, bet plauks
Un plauks zem **sniega** rozes – Dzemdēt ozolus. /../ **Sniegs** aizveras, un atkal balti klaji...

(Belševica 1981)

6. Zem mana **sniega** , es zinu, ir rudzi, Un paldies visiem, kas aizmirsa mūs. Es mēness pusnaktī rakstu vēstules: « Man liekas, es mīlu, un maize būs.»

(Krile 1982)

7. Mars, sarkanais kara dievs, kā graudi elpo zem **sniega** , ieklausies, Mars, sarkanais kara dievs, zemei ir lieli nodomi, lieli paties.

(Lisovska 1983)

8. Kamolīt, dzītiņa trauklā, kādās pazarēs, kādās spurdzēs? Varbūt jūs dzirdu, kad klausos — zem **sniega** dzītiņa urdzēja?

(Čaklais 1984)

9. Brokastis pēc pieraduma garšo, Ziema, trūkst telpas, un autiņi žūst. Gan jau kāds noslēpums pasargās mūs. Vaivarāji caur **sniegu** smaržo, Atvaraina ziema plūst. Gan jau kāds noslēpums pasargās mūs.

(Aizpuriete 1986)

10. kas mūžam nenotiks kas sen jau bijis nu krīt uz krūtīm itin itin viss viens nomaldījies vārds ir uzvandījies virs **sniega** laimi kvēpus asinis un mūsu saknes atraktas pa vējam un mūsu stiprums simtu reižu pērts ne tu ne es mēs izbēgt nevarējām no brūces kuras dēļ ir dzīvot vērts

(Skujenieks, 1986 1993) KAUT KAS APSLĒPTS, NOKLUSĒTS BIJIS ZEM SNIEGA

11. ZEM **SNIEGA** Numurs ir izbalējis, augums vēl stingrs kā stiegra, bet cik nevaldāmas ir sāpes zem **sniega**. Nogriež maizi, bet piekož klāt visu, ko sargi svieda. Cik nedzēšama atmiņa ir zem **sniega**. Uzvalks ir izgludināts, rēta ir gaiša kā rievā, bet tajos gados it nemaz nebija dieva. Seja saviebjas smaidā, rīkle iedrebas smieklā, bet cik no sakostās tautas guļ **sniegā**.

(Elsbergs 1989) PAKĻAUTĀ TAUTA ZEM SNIEGA — KAUT KAS APSLĒPTS, NOKLUSĒTS

12. Pulkstenis dziļi zem **sniega** tikšķ, pulkstenis — pļavas vienīgā acs. /Izplūdis skatiens, tik miglains un plašs — kā seja aiz asarām, paraudi, ha!

(Raups 1991)

13. Dziedāsim vēlreiz par vējiem, Par puteņiem auļojošiem, Dvēselēs dziļi zem **sniega** Noglabāts sārti zaļš spožums.

(Kaldupe 1993)

14. Nava dvēse apsnigusi, Gaužie meli gauži sāp, Melos saule ievainota. Debesslieksnim pāri kāpj. Lēni kāpj, vairs neapsola Sāpēs zemi pasaudzēt; Piepalīdzī, Daugaviņa,

Kausēt **sniegus** dvēselēs.

(Kaldupe 1993)

15. Viens cīrulis bij paslēpies zem **sniega** , viens māllēpenes zieds, Viens maija vagulīts.

(Kaldupe 1993)

Pēdas sniegā

DZĪVES NOTIKUMI IR PĒDAS SNIEGĀ; DZĪVĒ PAVEIKT KAUT KO IEVĒROJAMU IR KĀ ATSTĀT SNIEGĀ PĒDAS; SNIEGS BEZ PĒDU NOSPIEDUMIEM IR VĒL NENOTIKUŠAIS; DZĪVES GAISTOŠAIS NOSPIEDUMS IR PĒDAS SNIEGĀ

1. DIVI GĀJĒJI Aiz manis **sniegā** paliek pēdas, Aiz tevis ledus spožs un ciets Un ātras, caurspīdīgas bēdas. Aiz manis sniegā paliek pēdas Viss ilgi sāp un dziļi ēdas, Tu — nedomādams soli liec. Aiz manis sniegā paliek pēdas, Aiz tevis ledus spožs un ciets.

(Strēlerte 1940)

2. Tilti ir mūžīgi – netieku pāri, Sapņi ir lepni un nesniedz vairs rokas – Kamdēļ vēl tālo es elpoju kāri, Nespēdams pārvarēt tuvuma mokas? Kamdēļ es tikai zudušo gūstu? Kamdēļ man jābrien ir **sniegi** bez pēdām?
(Grots 1944)

3. Sveiks, Jaunais gads! Mēs dzirdam balsi tavu Un skatām soļus **sniegā** neskartā.
(Balodis 1950)

4. Bet paies nakts, un atkal ausīs rīts, Un atkal cilvēks **sniegā** pēdas iemīs.
(Vāczemnieks 1957)

5. ROKASSPIEDIENS Tavā rokasspiedienā Kluss un satraucošs glāsts Kā pēc darbdienas svētdiena. Kā pēc pasakas – stāsts. Tu – tuvā un tālā, Tu – stiprā un liegā. Esošā – nereālā – Kā pēdas **sniegā**, Kā skūpstis miegā!
(Osmanis 1972)

6. Un tomēr **sniegā** paliek pēdas. Nez kamdēļ neaizvelkas ciet. Tur aizlēpatos tavas bēdas. Ar visām citām vienuviet.
(Melgalvs 1984)

7. Nāk Nāve un atšķir nezināmo no tā, ko mēs visi zinām. Lūk, divi brieži saķeras cīņā par dzīvības dziņām, bet atnāk Nāve kā mirtiesnesis un samierina. Bet Dzīvība apkārt rosās, it kā nekas nebūtu bijis. Redz, **sniega** grāmatā stirnasbērns savu esību ierakstījis.
(Dreika 1990)

8. **sniegā** siltas pēdas ved bet arī tās drīz aizputinās. tas jaunais laiks ko gaidām drīz vai tiešām kaut ko jaunu zinās kad savas acis izslaucīs
(Zirnītis 1990)

GRŪTĪBAS IR Sniegs

DZĪVES GRŪTĪBAS IR AUKSTUMS; GRŪTĪBAS IR Sniegs; DZĪVES NEGATĪVIE ASPEKTI IR Sniegs, CIEŠANAS IR Sniegs; LIETAS, KURAS IR VĒRTS PIEREDZĒT, IR Sniegi

1. Kā gars pēc dzīves tiecas, Vēja, **sniegu**, zvaigžņu tiecas – Mīlēt, smieties, nīst, – kā tiecas gan! Dzirdēt, klajumos kā aprīļpalus zvan, letvert acīs tūkstots nakts un uguns mirkļu, Neizlaist no rokām dzīves irkļu, Kuŗos asins straumes skan – Asins skan!
(Sudrabkalns 1920) *Augsta abstrakcijas līmenis*

2. Slava lai varoņiem, ziemainos krastos **Sniegos** un negaisos cieši kas stāv!
(Sudrabklans 1920)

3. Lai sirdi skaŗ Man jaunas nelaimju un posta brāzmas, No tāliem kalniem sniegotiem lai star Caur naktīm saltām jaunas smaragdblāzmas! Lai ceļas nakts, lai sāpes sit kā **sniegs**! Pār laukiem vārgiem rudens nāk ar ziemu! Es jaunā ceļā došos, svētceļnieks, Uz kādu starošu un nesniedzamu ciemu.
(Sudrabklans 1920)

4. DZIRKSTEĻU SĒKLA Ziemeļu zirgi, Ledus pakavām Sauli mina, bet samīt to nepaguva. Elpoja vētru, Sprausloja krusu, **Sniegs** ar ledu visapkārt šķīda un gruva. Ilgu uguni Izdzēst nespēja Sirdis zem ledus un salas tik stiprākas kļuva.
(Aspazija 1926)

5. Sārtā sirds man mīlā visiem kvēlo, Tomēr – es to uzticu tev vienam – Ziemas aukstos, baltos **sniega** klajos Vizu es visbrīnīšāk, viskrāšņāk; Jo es zemei tālāka, jo vairāk Mūsu mīlai skaistuma un ilgu."
(Ērmanis 1926)
6. Mēs ejam un ņemam, ko dzīve dod, Un atdodam visu, cik spējam, – Pat **sniegos** mums ziedi ir jāatrod Un jāizberž skrejošam vējam.
(Grots 1930)
7. TRIMDINIEKU PIEMIŅAI Stepēs, bedrēs, smiltīs, Rautās važas rūš, Tūkstots jaunās ciltīs Nepaveiktais grūs. Mežos, purvos, **sniegos**, Plēš jūs vilku bars, Nelaizās tik miegos Jūsu ērgļa gars.
(Grots 1930)
8. RŪPJU LASĪTĀJS Tikko rīta spīdums acīs spiežas, Acis atdarās un nokrīt miegs, Rūpju koka rudens lapas griežas, Bēdas gaisos bargi šalc kā **sniegs**. Ej nu, uzsāc savu grūto gaitu, Rūpju lasītāj un bēdu draugs.
(Sudrabkalns 1931)
9. Bet ziedons uz baltām ziemas sienām /../ Un cauri caur tumsu un miegiem Vēnēras zvaigzne mirdz. Un cauri caur **sniegiem**, Kas izkurtuši čaukst, Viena sarkana roze plaukst: Sirds.
(Aspazija 1932)
10. Kas man no dzīves palicis, Ir sapņi naktī, miegā. Tos Dievs vēl man nav atņēmis Tie zied kā puķes **sniegā** .
(Bārda P. 1932)
11. Un lielā saule uguni mums kūra, Ap kuru teiku putni sasilt skrēja, Tā ziemas **sniegā** rozes izaudzēja, Tās liesma cēlās vēl aiz nāves mūra.
(Aspazija 1933)
12. Tāda, draugs, ir lielās dzīves balva, kaut tik grūti tev to pasacīt: tu vēl esi jauns... un tava galva nezina to, kā liktens **sniegi** krīt. /../ Tu vēl esi jauns, un tava galva nezina to, kā liktens **sniegi** krīt: tev vēl silta sirds un smaila spalva teiku trausli dzejas rindās vīt.
(Dziesma 1933)
13. Viņš viens no tiem, kam prieku pārsver mokas, Viņš visur kā caur dziļiem **sniegiem** rokās; Tu vienīgā to vari stiprināt."
(Ērmanis 1934)
14. Zeme būs mana un klajums, un zils Loks pāri ceļam pret kalnu, Un no vasaras rokas man sils, Dzīvi kas nesa kā salnu. Un es zināšu, kāpēc mans prieks Skanējis nava kā dziesma; Kāpēc man birušas dienas kā **sniegs** , Degt kas spēja kā liesma.
(Gulbis 1935)
15. Aiziet ziemas, naktis kļaujas, Padebeši aizpūst ļaujas. Pāriet puteņi ar **sniegu**, Meža zvēri izguļ miegu. Tikai sirds, kā ļauna vārā, Skumjās vaid kā vilku barā, Plēš kā putns pats sev spalvas, Projām aizmet dzīves balvas.
(Vīka 1935) *Paralēlisms*

16. Cel pāri ikdienai, cel citā saulē garu, Lai gaismu spožāku kā acis sauli redz, Liec nojaust dvēselei mūžu pavasari, Ko ziemas **sniegi** baltie neapsedz.

(Auza 1936)

17. Saņem visu miera sirdi (Ziemeļi ikvienu gadu), Miera sirdi stipru, cietu, **Sniegu** , vētru, nāves ledu.

(Lazda 1936)

18. Es dzīvē aizgāju kā dziļos **sniegos**, Es aizgāju, kā aizgāja Pērs Gints – No savas Solveigas, no baltās saules, No savas ielejas, no savas klints, Tik ne no visu sapņotāju ģints.

(Grots 1937)

19. PAZUDUŠAIS PRIEKŠ Kur, kādos mežos, kādos aizsnigušos ceļos Lai tevi meklēju, mans pazudušais priekš? Es skreju, paklūpu un atkal augšā ceļos, Un manās korpēs lēni sabirst **sniegs** (Strēlerte 1937) *Paplašināta metafora – sniegs sabirst korpēs*

20. Vai par vienu vārdu liegu Cilvēks mūžu neaprimis – Zirgus dzīt pa dziļu **sniegu** , Kamēr sabruks vecs un slimis?

(Aigars 1938)

21. Pasaules visumā spiesties Doma grib, likums kur tāds: Kopā ar zemi šo griezties, Kamēr tās smiltīm tiec klāts. Maiņu un kustību trauksme Mūžīgi darbam dzied: Vītums un **sniegi** , un plauksme – Darbs ir, kur sevi tu svied.

(Gulbis 1938)

22. Bet drošais iet, kur dzelmes zaļi guldz, Kaut palu laiks un uznāk pusnakts baiga, mans draugs. Bet drošais iet, kur **sniegi** viz un gail, Kaut viņos salūzt saules staru zaiga, mans draugs.

(Plaudis J 1939)

23. Viss klajums, viss – cik tālu saredz acs, tik skarbos vējos drūpošs **sniegs** un aukstums stindzinošs. Nekad, nekad tev ceļš nav bijis vēl tik plats: ne gals, ne sākums – **sniegs** un **sniegs**, un vēja sirēnas kā traku vilku bars. U– ū! Vēl lielo vienmuļību uzvar gars __ kā niknā cīņā soļi iet un steidz, šķiet gurdums uzvarēts, kaut simtām balsu čukst: ir laiks jau – beidz! Ir tevi uzvarējis tuksnešainais **sniegs** , ir tevi uzvarējis miegs. Nē, nē! Vēl lielo vienmuļību uzvar gars, vēl dzīslās strauji uzšalc asins balsis! Nē! Tu maldies, šaubītāj, tas nav vēl gals! Ja stindzinot, ja nokaujot ik šūnu smadzenēs, grib sagrābt sals – tas nav vēl gals!

(Lukss 1941)

24. Rudens saule, koku zari un tārps, kas paslēpies saknēs, zin, mēs ejam pāri vistrakākai vētraī un **sniegiem** uz pavasari. Sirēnas, kauciet, plandojiet, karogi, mastos! Ej, nes savu laimi un prieku dziesmās, karogu maršā, lai zin, visas pasaules proleta pulki lai zin, tu un divisimts miljonu biedru kā brāji Lielo Oktobri svin.

(Lukss 1941)

25. Es zinu – būs šī ziema gaļa, Vējš Tavas pēdas aizpūtīs Kā lapas prom no trausla zara, Un kalnus manā priekšā dzīs. Bet tad pār **sniega** kalnu grēdām Es iešu tur, kur dzirkst vēls stars, Es naktī iziešu bez bēdām, Jo tuvu zvaigznēm būs mans gars. Un ja es klupšu kalna galā, Ja mani pārņems mūžīgs sals, Varbūt, ka tāla rīta malā Vēl reiz man skanēs Tava balss.

(Grots 1944)

26. Tā no ziemas zvaigznēm mācies, Sirds, kas esi izmisusi, Staigāt arī ceļus **sniegā** . Kur vēl pavasars nav sācies, Kur tas dus vēl dziļā miegā,
(Grots 1944)
27. Kā vilciens joņojošs un drošs trauc līksmi, Tā mīlas neprātā sirds metas tīksmi. Te augstu saslejas, te zemu rien, Caur melniem tuneliem kā vilciens lien, Un pretim sitamies jūt zemes tumšo dvingu. Tad klinti cauršķeļot un viņas tumsu baigu, Skrien augstumos, kur **sniegi** tik un vēji. Kur plašums liels un tālums veras spēji, Kur dārdot šļūdoņi no klintīm brūk. Kur neiet gazele un kaza mūk: Tā neprāts dziļi grūž, tad augstumu veļ zaigu.
(Vīka 1944)
28. Vīri iet un smagās pēdās asinlāses zied kā astras, zied kā tikko grieztas rozes. Aši pēdas aizmēž **sniegi**, vārdus vēji rauj no lūpām, salā sagumst katra doma – Tikai viena urbj kā ķermis, tikai viena vējus noskrien, tikai viena izbrien **sniegus** , traukdamās uz pavasari, traukdamās uz lielo rītu.
(Lukss 1945)
29. Ikkatrs, kas brīnīties vēlas, lai pavēro padomju ļaudis: **Sniegos** un vētrās tie smeļ, kaujās tiem rūdīta sirds. Gadus un gadus, un gadus ilgst ciņa par padomju laimi.
(Grigulis 1946)
30. Gan tu skatīsi atkal to vietu, Kas uz rītdienu vedīs kā tilts, Kad caur **sniegiem** , salu un lietu Pretī mirdzēs tev pavards drīz silts.
(Grots 1946)
31. SUDRABKALNAM 19. V. 44. Pusgadusimteni ir vecs šis kalns, Ko tagad bijībā sveic pakalni un lejas. Gan dažbrīd bargs un vientulīgs tas šķiet, Kā ledus glečers viņa galva slejas Un mākoņi gar sēro pieri staigā. Bet blakus **sniegiem** gaišas puķes zied Un skanīgs sudrabs tumšās krūtīs zaigo
(Ķempe 1946)
32. RAINIM /../ Vēl lielāks spēks, kas dzīvo pašai saulei rada, – Kā pavasaŗa vēstis **sniegiem** pāri silst, – Mēs ticējām un alkām viņu gads no gada, Mēs redzējām, tā varā raucas nakts un dilst.
(Ķempe 1946)
33. Te šaltīm brāzmainām, te skaņu dzidri liegu Uz kaujām drosmīgām šī kvēlā dziesma sauca, Uz uzvaru caur asinīm un **sniegu** ! Uz uzvaru kā putni domas trauca.
(Dinere 1947)
34. Kaut caur dziļiem **sniegiem** mūsu ceļš vēl smags, Tici, mana labā, – sirds vairs nenosals!
(Imermanis 1947)
35. Un trauslu meiteni ar basām kājām redzu, Ko laukā, naktī nāvei pretī dzen. Brien vācu kareivji aiz tās kā ēnas baigas. Stingst sāpēs mežs un **sniega** klajums plats.
(Dinere 1948)
36. Senās bēdas, senie vaidi Sadrupa kā pērnais **sniegs**.
(Balodis 1950)
37. Mums dzīve plaukst pat biezokņos un ledos, Pie polarloka zied jauns pavasars, Kur karstās sirdis sevi **sniegiem** nedos, Jo dabu uzvar mūsu rokas, gars.
(Grots 1951)

38. Mierīgā solī tauta iet, Nebaida sals, ne puteņu auri. Tāli ceļi vēl jāiziet **Sniegiem** , tumsai un gadiem cauri .
(Saulītis 1953)
39. Lai griežas viesuli, lai vērpjas **sniegs** , viss cīņu skaudrums lai man stājas pretī, bet tu vienmēr man būsi spēks un prieks, tavs skatiens manā ceļā gaismu metīs.
(Brutāne 1956)
40. – Es, bākas tēv, stipra ilgās Un Imantu gaidīšu pat, Kaut **sniegi** sakristu smilgās, Kaut noguris būtu mans skats!
(Krūklis 1956)
41. DZĪVĪBA Mīlu es brīnišķo spēku, ko **sniegiem** un puteņiem cauri Saknes no dziļumiem smel, augšup līdz galotnēm nes, Vēroju vējpilnos zarus, kas uzvijas aprīlim pretim, Skujainos dzimtenes silos dzīvībā ieklausos es.
(Kaldupe 1958)
42. Baltais, līganais bērzs! Šodien liedaga malā Kādēļ liesmainas lapas mūsu ceļā tu svied? Mums pat rudenī vairs, pat visbargākā salā Nebūs grūti caur **sniegiem**, cauri puteņiem iet!
(Krūklis 1958)
43. Kad visbargāks būs sals, kad visdzilāks **sniegs** būs Un kad sirdij vissāpīgāk kļūs, Tavu attēlu es pirkstos paņemšu maigs – Smaržos atmiņā pureņu laiks.
(Krūklis 1958)
44. NĀKOTNES DZIESMA Dejo pēdējie **sniegi** pēdējo valsī, Palu ūdeņi upē spridzina ledu. Dzirdu aprija rītā jūnija balsi, – Mana dzimtene nedus.
(Plotnieks 1958)
45. Vai caur zāles samtu, vai caur **sniegiem** Spēku viņos vienmēr strāvo šī: Kas pie kājām glaužas liegi liegi – Zeme, izauklētā liesmu šūpulī!
(Vācietis 1958)
46. Lai mums arī katram cita dzīve plūst, Sasnieg reizēm bēdas sūras sūras, Un tad pēkšņi jūtam – **sniegi** kūst..
(Vācietis 1958)
47. Bet tīrums nebaidās vairs **sniegos** grimt. Kā jūra dzīvo, siltu straumi veļot Zem ledus sloga, kas tik salts un grūts, Tā dzīvos zeme, sniega valgmī smeļot, Līdz marta vētru elpos kalna krūts.
(Vējāns 1959) Dzīves grūtības pārvar tīrums (personifikācija). Tieši personifikācija ienes dzīves grūtību pārvarēšanas laukā, citādi tas būtu tikai burtisks vēstījums par tīrumu ziemā.
48. Arumā iekrita graudi – Tos izsēja Ļeņina sirds. Ložberu lītavas brāza, Un ienaida puteņi pūta – Sējumi spītēja lodēm, Un sējumus neveica **sniegs**. Baltajām kupenām cauri Bij spraukušies sarkanie asni, Ziedonī, norimstot vētrām, Drīz sazēla zelmeņu samts.
(Vējāns 1959)
49. Izbridīsim cauri **sniegiem** , Un tad varens brīdis būs, – Mākonis ar baltiem diegiem Debesi pie zemes šūs. Zeme dabūs košas krāsas, Kūlai cauri zāle augs,
(Vācietis 1960)

50. Šķiet, vēl nesen to Kā uguns neļķi pārnesi pār Pireneju kraujām. Iet cauri svelmēm, **sniegiem**,
ložu brāzmām straujām Un nāves pārkoniem
(Ķempe 1961)

51. Tevis dēļ es pašu nāvi biedēšu, Tevis dēļ es **sniegos** ziedēšu.
(Ķempe 1961)

52. Ar meitenes – ceļvedes roku tev Ukraina durvis ver. /../ Daudz **sniega** un puteņu gadās uz
ceļa – tava un mana;
(Vējāns 1961)

53. Ja arī nāks bargo puteņu stunda, Pret **sniegiem** un krusu stāvēt spēš Un aizsargās zarus līdz
pēdējai šķiedrai
(Vējāns 1961) *Liriskais varonis ir bērzs, kuram sniegi tiešā nozīmē ir grūtības, taču viss motīvs
kopumā ir alegorija.*

54. Bet, kad **sniega** lauks būs Kopā pārstaigāts, Zemes smarža pret zilgmi sāks celties. Birzī
sagaidīs mūs Lazdas bārkstainās, Mazu pureņu puduris dzeltens.
(Ziedonis 1961)

55. Vai gan, mārtiņroze vēlā, Zini, ka tu vari dot, Ari sirdīm drosmi – kvēlot, Kad
sāk **sniegi** puteņot?
(Gūtmanis 1964)

556. Zaļais zelmenis zem **sniega** pieaug. Tā pēc visām neveiksmēm un raizēm Atkal kāri kožu
saules maizē, Sūram darbam pieķeros kā balvai.
(Gūtmanis 1964)

57. Nepārtraukti, nenorimti Aiziet miljoni un simti, Aiziet pulkā, aiziet pāriem, Iet pa zelta medus
kārēm, Iet pa zaļu ciedru taigām, Iet caur **sniega** vētrām baigām, Aiziet miljoni un
simti. Nepārtraukti, nenorimti. Aiziet rāpus. Aiziet lienot. Iet kā tālu balsu saukti –
Nenorimti. Nepārtraukti. Nepārtraukti, nepagurstot, Cīrvjiem cērtot, arkliem durstot, Buldozeru
zobiem graužot, Debess šahtās zvaigznes laužot, Zemes pretestību aplēš, Zemes pretestību
saplēš.
(Ziedonis 1965) Oriģinalitāti motīvam piešķir plašāks izvērsums ar atkārtojumiem, variācijām

58. Un zem noguruma **sniega** Manī jauni spēki dīgst. Kad man nodara kāds pāri, Kad man smaidu
nozog kāds,
(Elksne 1966)

59. Kur tu esi, kas tu esi, neredzamais, Kas mani ved caur **sniegu** un ledu?
(Čaklais 1967)

60. Redzi, ledu es ārdu – caur **sniega** birgām, caur gaismas plīvuru smalko, caur tīreļu miglāju
palso es ienāku tavās acīs,
(Ķempe 1967)

61. Es melnas magoņu lapas uz savām acīm lieku, Un pilsētā netīri sodrēji klāj logus, durvis
un **sniegu**, Nekas man neizdodas, es pati sevi nīstu, Es trīsreiz aizslēdzu durvis un cilvēku tuvuma

bīstos, Nāk mākoņi melni kā nēģeri, un tumsa sakožļā zvaigznes Un izspļauj tās pasaulē tukšā,
kur vienīgi rūsa plaiksnī...

(Elksne 1968)

62. Un cauri sniegputeņiem iesim mēs Pa aizmigušās zemes dzīvām acīm. Caur **sniegiem** mūsu pavasari neredzēs, Un, kur tas dzīvo, mums to nepasacīs. Ciet mūsu pēdas sniegputeņi vilks, Lai citiem mūsu ceļu atrast grūtāk, Un ziema bezdievīgi ilgi ilgs Gan zemes klajumos, gan mūsu jūtās.

(Vācietis 1968)

63. Tu – aprīļa radība zaļa, Tu – asns, caur **sniegu** kas kaļas, Veikt likteni – tā tava daļa. Tu – gājējs. Un saule jau aust.

(Vācietis 1968)

64. Vai dusu ziedos, dusu **sniegā** – Tavs skumjais smaids it visur klāt.

(Plaudis E 1970) Viena no iespējamām interpretācijām – “priekos un bēdās”

65. Ko šalca ezers? Ko izšalkt vairs vari, Ja pāri krīt **melni sniegi** ? Meža vidū pelniem apsnidzis ezers – Mans mūžs.

(Plaudis E 1970)

66. Es esmu ... es esmu ... nekas un viss. Viena ziema tik nikni gara. Es esmu tāds brīdis, kad smieklī nāk, Un stunda, kad jāpakaras. Es esmu tavs maigums, es esmu tavs **sniegs** – Cik balts, tik radioaktīvs

(Dreika 1971)

67. SKUMJU MAŽORS Lido Grīga mažors – pāri sažmaugtu dūru sāpei sastingušas asaras viegli un graciozi snieg. Bezkaislīgs, bezkrāsains **sniegs** noslāpē, aizsmacē tukšumā šalcošu kliedzienu.

(Dreika 1971)

68. Ieskatieties, draugi un naidnieki, Ļeņina acu oglītēs spožajās! Tajās, pie kurām tēvi sildījās, Padomju varai pamatus liekot, Klūpot, maldoties, ceļu laužot Naida ledū un sāpju **sniegos** .

(Elksne 1971)

69. Tumšās lietus un **sniega** dienās Gredzens pirkstā man mirdzēs un skanēs Tur kāda laimīga vasara runās: – Atceries, atceries mani!

(Elksne 1971)

70. Es atveru acis un gaidu, ka iekodīs tajās balts, žilbinošs **sniegs** ... Bet ārā ir svinīgi zaļš, un trīc lapās mans pagājis laiks... Kā pagājis laiks! Tātad pali ir prom, tātad ķīvītes klāt, un es sevi veltīgi mānījis esmu ar ziemu

(Vācietis 1971) *Alegorisks trops*

71. Uz nakti šo es taku cauri **sniegiem** roku: /../ Pēc drūzmas stacijās, pēc steigas neapjaustās man beidzot māja ir, ko sargā ugunskrusts, un mājas sargs, uz kura gludā skausta var plauksta atpūsties un paļāvību just, un sveķu smarža mierīgā, kam ļaušos, un tavu roku piepildījums svēts, kur tā kā senās pasakās un baušļos viss gadsimtiem uz priekšu paredzēts,

(Brīdaka 1972)

72. Caur **sniegu** un puteņiem iesim Uz zaļu un skanīgu rītu, Uz sauli, kas atgriežas allaž, Kaut miljoniem staru lemts dzist!

(Sirmbārdis 1972)

73. Pārradīt sevi, pārradīt, Tā kā cimdu no jauna pāradīt. Kāds valdziņš pašā sākumā legūlās nepareizs, Un viss raksts sanāca greizs. Putenī, Ziemeļim svelpjot, Es salstošas rokas sildu Ar elpu. Man caur **sniega** viesuļiem Jāiziet sveikā – Nespēju atrast ielu, Kur veikalā Dzija, balta, pūkaina.

(Dinere 1973)

74. Tu caur dziļiem **sniegiem** bridi, Ceļu meklējot pie manis, grūto ceļu.

(Kaldupe 1973)

75. Es dzirdēju, kā kalni sarunājas naktī, Viens otru mierināja zilā janvārnaktī: – Kaut esmu apaudzis ar **sniega** nastām, Ja iespētu, es ietu līdzēt panest tavas, Tu taču atceries to klinšābeles zaru, Kas, aizas pārstaigājot, pieskārās pie manis Un teica, – mīla nezino, kas vecums ...

(Kaldupe 1973)

76. DEVĪTĀ VĒSTULE Vēl vakar meitenes no akas smēla zvaigznes, Bet rītu sievas izsmels baltas **sniega** pārslas. Viss mūžs tik mirklis vien Starp to, kas būs un bija; Plūst garām mirdzošs prieks Un melna bēda aizrit. /../ Vēl vakar meitenes no akas smēla zvaigznes, Bet rītu sievas izsmels baltas **sniega** pārslas.

(Kaldupe 1973)

77. Mūžīgos **sniegos** un ledos vai ugunīgā lavā ...

(Briedis 1974)

78. VIDUSSNIEGS Tāds vidussniegs – ne pirmais un ne pēdējais, vistrakākais, visgrūtākpanesamākais no **sniegiem**, tāds viduslaiks ar visām viduslaiku bēdām, no kurām augsne renesansēm tiek. Ar visiem gūšanas un zaudēšanas prieciņiem un bēdiņām, un nokaitētas dzelzs visnepielūdzamāko pārbaudi, kam vidusceļā stāvi tu un tiec uz pēdiņām. Un neraudi, ja tu šo vidu nespēj izturēt un pārtrūc...

(Vācietis 1976)

79. Nositiet savu jūtību! Spaļojiet savu smalkumu! Citādi jūs ar grūtumu piekraus tā kā ar malku. Smagi kā piekrauti vagoni bez sliedēm **sniegā** grimsit.

(Vācietis 1976)

80. Dziļi **sniegi**, smagi koki no tās jausmas vēja, ka vilks strīpu asi kāši – dzērvju loki pāri strīpu visam, visam, visam vakarējam.

(Vācietis 1976)

81. Kādas domas ledus vakaros domāt. Un kādus vārdus **sniega** dienās runāt.

(Elksne 1977) *Varētu būt arī ziemas metonīmija.*

82. Ko darīt, kad visapkārt **sniegi** Un ziemas drēgnums neauglīgs? Tad atliek sevī auklēt prieku Un ticību, ka asni dīgs. Tad jādomā par lazdas zariem, Kas, saulē šūpodamies, kūp, Par siltiem maija novakariem, Par svēteli, kas lizdā tup. Bet tikai ne par melnām rētām, Ko puķu dārzā rudens plēš, Bet tikai ne par vecām bēdām, Kas sakņupušas kaktā sēž. Bērns, mācies asnus piesaukt sniegā, Kad putenis aiz loga smilkst, Un dzīvību kā zelta diegu Uz pavasara pusi vilkt!

(Elksne 1978)

83. Un, ja nu tad vajadzēs vienam Caur mūžīgiem **sniegiem** iet, Es glabāšu krūtīs dienu, Kad dzeltenas purenes zied.

(Plaudis 1978)

84. un aiznes **sniegu** un nenes miegu un laužtin laužas ar zaļu spītu uz kādu cerību nesolītu

(Skujenieks 1978)

85. Tu – pavasaris. Rudens – es. Mūs izšķirs ziema ļaunā. Mums saplūst uz šīs pasaules tik sapnī mūžam jaunā. Šīs sēklas, ko tev briedēju, ņem delnā, pavasari, un pāri **sniegiem** aiznes tur, kur saulē iesēt vari!

(Avotiņa 1979) *Augsts abstrakcijas līmenis*

86. Vai zibeni, vai **sniegu**, Vai lietus asaras No zemes dzīvotprieka Ir nosargājis kāds...

(Krile 1979)

87. Bet es domāju, vai viņi maz grib, lai tos darbina atkal, vai viņi maz spēs to ceļu pa **sniegu**, pa dubļiem, pa pēkšņu asfalta atkalu, jo dažs jau ir tiktāl aizgājis projām, ka ir vienkārši nelabojams,

(Peters 1979)

88. Caur lietu, caur krusu, caur puteni,/ Caur tumsā tinošos rudeni/ Atnāca draugi un atnesa Pāris sirdssiltu vārdu./../ Caur lietu, caur **sniegu**, caur puteni, Caur tumsā tinošos rudeni..

(Elksne 1980)

89. mīlestības māsas Gan laipnība, Gan pacietība ir. Bez viņām mīlestība iztikt nevar Un, nebrīnieties, aiziet meklēt tās. Kur atradīs – tur arī dzīvot paliks. Pie tukša galda paēdusi būs, Ar basām kājām **sniegā** nenosals.

(Elksne 1980)

90. Sasnieg manai sētai pāri ļoti balts un vārīts **snieg**s. Un es kļūstu ļoti vārīgs, un divreiz vārīgāks kļūst prieks. Prieks par plašu pasaulīti, prieks par labu dzīvošanu /../ Nieks bij bēdas, nieks bij rūpes, daudz kas nieks bij, tagad pēkšņi nav vairs nieks.

(Melgalvs 1980)

91. Sveci man nopūst nevarēja **Sniega** vērpētes asākās; Rīta cigārs, valgani vēji lešūpo dīvainas pasakas. /../ Sveci man nopūst nevarēja **Sniega** vērpētes asākās; Rīta. cigārs, valgani vēji ležūžo dīvainās pasakas.

(Plaudis E. 1980)

92. balti un klusi kuro gadu līst lieti un šerpākie **sniegi** snieg un kā kvēlošā ēzē dedzina sārņus nost kamēr rūdīts un lokans bet nesaliecies kamēr enkurs

(Kunnoss 1981)

93. Tik skaisti manā logā Zils ziemas vakars zied, Ka negribas vairs projām Uz mūžību man iet. Zem **sniega** zāle zālei Teic: pacieties mazliet, Drīz varēs saulē raudāt, Drīz varēs saulē smiet. Es arī kaut kā turos Pie dažiem niekiem klāt; Tik daudz ir labu vārdu, Vien nav, kam izrunāt.

(Elksne 1982) *Paralēlisms*.

94. Zibsnī zibens, deg saule, karst darbs. Satrauc bezgala pasaules tapšanas stāsti Un pa vidam — kā atkalā **sniega** lauks skarbs. Kas gan pateiks, kur stiga vai slīdēja kāja? Tikai augšanas brīnums ir apbrīnas vērts..

(Auziņš 1983)

95. LAIKA ZIŅAS III Visu laiku mainīgs mākoņdaudzums pavisam viegli piesaulītē salst pa vidu **sniega** kupenām tāds sausums un izkalst balss

(Zirnītis 1983)

96. KALNOS Un aiziet kalnos, aiziet kalnos — Tāpat kā jūrā aizpeldēt, Būt gatavai uz **sniega** valni, Kas piepeši ciet ceļu cērt.

(Elksne 1986)

97. Trīs sievietes mūžsenās izpausmēs — Kā mīļā, Kā sieva, Kā māte — Caur ziediem un **sniegiem** laužušies es, Lai būtību izdibinātu

(Elksne 1986)

98. roze roze kas izplaukst laikā **sniega** šūpulī sala tvaikā ar atmestu galvu tu vidū ērkšķiem stāvi un tava smarža stiprāka par godaprātu un nāvi sen dziedādams projām skrējis tas vējš kas tevi sējis bet paliek pieburts pie krūma tas kurš tevi izplaucējis ai roze roze ai dzīve dzīve

(Skujeniķis 1986)

99. iz loga jūra ir atkal dzīva tā nenorimsies līdz svīdīs rīts šī nakts ir mana vientulīga un brīva es esmu piepildīts vairs drebošās priedes neduras sirdī jo es tevi dzirdu un tu mani dzirdi šai trakajā vējā šai **sniega** lejā vairs nesāp pirmoreiz nesāp tālo uguņu staros pie tava miega ar savu bezmiegu skaros

(Skujeniķis 1986)

100. tā es savu dzīvi krauju tā kā vārna ligzdu krauj smukuma tur nav tik pašam šūpoties uz zara ļauj saule vēji **sniegi** lieti kaķi ļaudis jā paties caurredzamam pieietamam nav jau viegli turēties

(Skujeniķis 1986)

101. Pat vizbulītei tāds liktenis dots — tā atveras **sniegam** un sniegā. Jo citādi ļaunumu nepārmākt, kā piesildot viņa pili. Kamēr daudzi šo sāpīgo viltību māc, kalni būs mūžam zili.

(Misiņa 1987)

102. Putniem, kas nenosala, būs grūti — Atbalsosies viņu neīstās notis, Kad sazaļos pļavas un lauki, Ar kritušo dziesmām nomēsloti. Ja kaut ko kaisīt var **sniegā**, Tad tikai cerības zelta graudus Tiem putniem, kas nenosala, Un arī — tiem ļaudīm.

(Līce 1989)

103. Šī mājele, Šī mājele Gandrīz jau ir bez jumta, Te lietus gāž Un **sniegi** snieg, Un nikni vēji stumda. Es tajā dzīvot nevaru, Bet uzturos joprojām, Šis jumiķis Bij dumiķis, Kas jumtu pielaikojā.

(Dinere 1990)

104. Putenī, Ziemeļim svelpjot, Es salstošās rokas sildu Ar elpu. Man caur **sniega** viesuļiem Jāiziet sveikā — Nespēju atrast ielu, Kur veikalā Dzija balta, pūkaina.

(Dinere 1990)

105. Pliks esmu — lūk, mana bēda! — Ko man dod bijusī sega? Ko man dod kurpes, kas būs, ja esmu **sniegā** un bass? Nākotne pametīs mūs.

(Ziedonis 1993)

106. Cik reižu bez saules tu uzsudraboji, Caur **sniegiem**, caur tumsu, Caur netaisnību iedams?

(Kaldupe 1993)

107. Vai atnāksi, kad izmisums pie zemes sies, gars asaras lies, neļaus celties un diet, vai atnāksi, kad ļaunu vētru ziedi, **sniegi** pāri guls un smacēs, smacēs. Vai drīkstu tavu mieru traucēt, māt!
(Mārtuža 1996)

108. Lieti smilā, **sniegi** elso, krusa pārslo tas vienalga - pats sev gaisma, pats i sevi pārslēdz. citā redzē, citā dedzē.
(Čaklais 1997)

109. debesis pilnas ar **sniegu** zeme pilna ar bažām sit savu ausmas stundu jaunais bezžēlas laiks
(Čaklais 1997)

110. **Sniega** delnā atviz melnā spiegapulkstenīte. Kur gan, velnos, pazūd pelnos mūsu pašu spīte?
(Melgalvs 1997)

111. Tu gribi laiku uzvarēt un izej **sniegā** rudzus sēt. Tu gribi sauli kalnā dzīt, bet, kas to zina, kur tā mīt.
(Štelmahere 1998)

ŠKĒRSLIS IR SNIEGS

GRŪTĪBAS TIKT UZ PRIEKŠU IR STIGŠANA SNIEGĀ; BARJERA IR SNIEGA VĀLI

1. Aiz simtsimtu **sniega** vālu, Šodien patiktos viņš tai. Sēd pie uguns, nerunā Mazā, lepnā Veruna.
(Austriņš 1925)

2. Pāri pār mežiem un norām Puteņa jātnieki jāj Pakavi nošķind uz korām, Dzirksti? Nē, zvaigzne tur māj. Zvaigzne aiz **sniega** un ledus, Zvaigzne kā gundegas zieds.
(Aigars 1939)

3. SNIGS Klusi, mīļi šodien runājiet, Maigām rokām visu noglaudiet. Nakts kad nāks, kad gaisma izdzīs – Snigs. – Pār visu **sniegs** tad sakritīs. /../ Snigs... Līdz rītam nemitīgi snigs. Rītā kājas dziļos **sniegos** stigs. Rīt būs apsnidzis, ko mīlat tā. Rītā nebūs vairs nekā, nekā.
(Ķezbere 1943)

4. Ir atkal Ziemassvētki, Aiz rūtīm klusi snieg. Tā liekas: līdz pat sirdij Būs **sniegos** jāiestieg. Tā liekas – visas bēdas Šīs pārslas atņemt spēš; Šķiet – ceļa puteņaina Vēl satiksimies mēs. /../ Tā liekas – Tava roka Vēl man pār matiem slīd. Ir atkal Ziemassvētki. Aiz rūtīm snieg un snieg. Es ceļos – es jau eju – Ir **sniegos** jāiestieg.
(Ķezbere 1943)

5. tavas rokas man ap kaklu vijas apiņi tāpat jau sāpēs viss kas bija ko tu velti sāpini kaķis murrā mīļā kaktā maigā miegā migt **sniegiem** snigt kājām stigt šepat naktī tomēr nepalikt vējš kas visu redz un dzirdi vesels vējš nē tu nezini kā sirdi plēš uz pusēm plēš mīlestība mīlestība rijīgā pieļāvīgā pieļāvīgā vijīgā nodevīgā lode vienīgā godīgā.
(Čaklais 1969)

6. Zem **sniega** , **sniegā** stiegot, Slīteres ērģeles krāc, Kolkas raga egles rietumu vēju vāc. Balti dzīvības logi – vientuļi zirgi zviedz, bāka brīdina tumsā – neiestiedz! Neiemiedz! Klieudz! Zem sniega, sniegā **stiegot**, sviedrē aizpūstais ceļš, smailas un baltas stabules Slītere debesīs ceļ.
(Līvena 1970) *Uzskaitīts pie MIEGS IR SNIEGS*

7. neskaramam nepieskaros baltai zvaigznei kaklā karos tikai vārdos tos man piedos miegu
ziedos stiegu **sniegos**
(Rokpelnis 1975)

8. BALSS PUTENĪ Janvāra putenim spīšanas balss, man no tās balss kā somu pirtī. Kas stieg
kuponās? Kam tur gauži? Vienā pašā krekļā izmetos laukā. **Sniegs** ķepē acīs, balsi vairs nedzird,
iemetos iekšā, sāku sildīt kājas. Rītā eju ārā, pāri sliekšnim klūpu. Guļ mana jaunība nosalusi.
(Vācietis 1982) *Sniegs aizķepē acis, neļauj atrast to, kurš sauc pēc palīdzības*

9. Tālumā, tur uz **sniega** aizvilka ceļa, ir apsēdies sapnis. /../ Pēc grūtgrūtā ceļa pa **sniegu** mēs
klusim. Kā vilciņš tu grieziesies, šķaidīdams neļķes, un kauksi kā lokomotīve, kam vagonus
nepiešķir vairs.
(Elsbergs 1986)

10. mēs neejam pa lielo ceļu jo tumšs un kluss ir mūsu prieks kā vilki brienam pēdu pēdā un visu
aizputina **sniegs** un dienas vienādas un raibas mums pusnomodā garām slīd ar zobiem izplēstajā
nakti kā četras zvaigznes acis spīd..
(Skujenieks 1986)

11. pusvārdā aprāva skrienot iedzina ledus valni bet es aizgāju alnī smagi
pa **sniegu** brienot aizved gar notrītām tāsīm pērnā un aizpērnā takā bada un asiņu smaka dzīvo
pa aizelstām nāsīm
(Skujenieks 1986)

12. pārslīņas jau krīt drīz kritīs arī pārslas drīz kritīs sniegapikas un ap Saulgriežiem nokritīs vesels
liels sniegavīrs ko es tev teicu debesīs **sniega** pietiek ja tās grib mūs aprakt <bet mūsu spēks
paliek spēkā un mūsu siltums paliek spēkā un tas, ko mēs runājam te paliek spēkā
(Ziedonis 1988)

13. PASAŽIERI **sniegā** ieputināts autobuss, pāri kuponām rietošās saules purpurmēlais mistrs, aiz
leduspalmu rūtīm tikko samanāmi nokust; tuk-tuk, ielaidiet iekšā, kā jums te klājas? pār viņu
sazilējušām lūpām « r-r-r » plūst klusa, kusla motora skaņas imitācija; kurp dodaties? mēs
dodamies pretim atmiņām par pavasari! « r-r-r » nakts griezīgi svilpo ziemelis visapkārt man
pasažieri pāri galvām ieputināti nosalušu ilgu gājputnos..
(Brūveris 1991)

14. Un diedama dziļi biezoknī lien pa tumsu kā pa biezu **sniegu** garām vilkačiem, kuri slienainos
purnus slien, aizmigt dziļu un asiņainu miegu.
(Briedis 1998)

SKUMJAS IR SNIEGS

SKUMJAS IR SNIEGS; BĒDAS IR SNIEGS; DEPRESIJA IR SNIEGS; TRAUKSME IR SNIEGS

1. TUMŠĀ STUNDA Man nav ko iegūt vairs, ne zaudēt – to es zinu. Man nav ne debess vairs, ne
laimes ilgu, Ne bīšanās no nelaiemes jebkādas grūtas. Es esmu dziļi mežā celms, uz kura Sēd
mūžība un klausas rudens vēja pūtās. Es esmu visam pāri, ārpus visa. Nekad nekāda balss vairs
manī neatsaucas. Man manas dienas šķiet kā **sniega** pārslas, Kas, zemi meklēdamas, jūk un
jaucas. No dienas tās, no stundas viņas tumšās Es dzīvei izgaisu, kaut, liekas, dzīva esu..
(Bārda P 1932) BEZCERĪGA DZĪVOŠANA UZ PRIEKŠU KĀ JUCEKLĪGA SNIEGA KRIŠANA; VIENTULĪBA IR SNIEGS;
NOMĀKTĪBA IR SNIEGS

2. MARTA RĪTIS Caur namu spraugām saule bikli vežas un ielām smaidu met. Tās pārņem trīsas. Līst renstelēs brūns, netīrs palu dzēriens un murgu kastaņas par jūnijnaktīm īsām. Kā sētnieks **sniegu** noslauka no bruģa, tā sāpes izmetam no šauriem jumtu būriem, un atkal sēstamies uz sapņu kuģa, un ceļu meklējam no ostas klajā jūrā.

(Skujiņa 1932) *Metaforas paplašināšana* ATBRĪVOŠANĀS NO SKUMJĀM IR SNIEGA AIZSLAUCĪŠANA; NOMĀKTĪBA IR SNIEGS

3. Cik labi tam, kas pats ar cietu gribu Spēj pārvarēt un aizmirst pagājību, Un līdz ar dabu mostas atjaunots. No pleciem nomet smago domu svaru – No pieres noņem aso ērkšķu zaru, Lai zilām puķēm tiktu vainagots. Bet vai, kam tādas ziedoņjūtas svešas! Kā **sniega** mākonis tas aug un plēšas, Un melnā klēpī tikai vētru vij – Tas novēršas no gaismas, gaismu nīstot, Ik lietus lāse aukstā miglā līstot, Tam sēri, vienmuļīgi pauž: « Reiz bij!»

(Aspazija 1933) NOMĀKTĪBA IR SNIEGA MĀKONIS

4. Atkal nāk no mūžības kā miegs, Pāri laukiem, pāri tālām pļavām Ass un vējains **sniegs**. It kā meklēdams sev mājas, mitas, Cērtas namu durvīs, logos sitas. Sirds, ko drebi tu, ko drebi sirds?

(Lazda 1936) SNIEGS UN VĒJŠ ROSINA TRAUKSMAINĪBU

5. Es mīlu sīkās irbju pēdas **sniegā**, Kas ceļa zīmes pašai saulei šķiet Un droši pretī pavasarim iet. Es sirdī ieskatos, es nebaidoties prasu, – Cik saltas kupenas tā kausēt spēj? Jo esmu draudzīgs sērsnu laika vējš. Es lūpām pieskaros ar lazdas zieda elpu, Un smaidā raisās pavasarīgs prieks. Es visām skumjām esmu svešinieks

(Kaldupe 1963)

6. Sadzīs pēdas vēji tev / sadzīs bēdas **sniegi** tev / uzliks karstu roku tev kaut kas nepazīstams tev (Vācietis 1974) SNIEGI ATNES BĒDAS

7. Vairs smieties neprotu ar smiekiem, vismaz ar tādiem kā līdz šim. Un, ja es smejos, tad visbiežāk ar mežiem, kalniem, debesīm ... Pirms lūpas atdarās uz vārdu, tas sirdī trīsreiz nokauts tiek. Es nepārspīlēju, visbiežāk tas gluži vienkārši ir lieks. Es esmu uzšķīris pats sevi kā baltu lapu grāmatā. Tur viss ir pasacīts par mani ar dziļiem **sniegiem**, kupenām ...

(Briedis 1974)

8. Man bija skumji. Klaiņāju pa silu. /../ Par visu debess sedza **sniega** segu zilu. /../ Šai brīdī viss man sērās tinies šķīta. Viss dvesmoja pēc iznīcības sīvi. Bij grūti ticēt – nāks vēl dienas citas, Kad jūrā atkal saule spoguļosies,

(Avotiņa 1979)

9. Klusums skatās logā ar **sniega** acīm Kā ar gaismas straumītēm izraudātām.

(Krile 1979)

10. Tā lapa norausies kā likts. Tu viņai pakaļ noskatīsies ar vēja acīm. Lietus trīsas un **sniega** sāpes pāri snigs pār lapai lemto aiziešanu.

(Misiņa 1983)

11. tādā pelēkā dienā es nespiedīšu no sevis prieku kā atzišanos no spīdināmā tādā pelēkā dienā kad baloži grūstās ap maizi un apsarmo pieminekļi gan veci gan jauni kad Rīgai kā pīpmaņa plaušai piekvēpušai ar pelēku **sniega** kreveli parkos cauri brauc preču vilciens pelēkā dienā..

(Zirnis 1985)

12. Ne jaunu cerību, ne jaunu miesu Mums neizsniegs šis novēlojies **sniegs**, Šis svētku paklājs skumja rīta vērtos. Nu saki — kāpēc tev par **sniegu** prieks? — No visiem mūsu rītiem — viena

dziesma Es klausos, kā skan visugaišā nots — Rīts pēdējais, kad skumju dzidrums Viz, **sniega** pirmatnības caurstarots.

(Aizpuriete 1986)

13. Iztrakots rudens. **Sniegi** — Tāpat kā sēras — ir klusi.

(Aizpuriete 1986)

14. ko šai stundā tad kad zeme dziest? tikai atņemt sev un citam miegu tās ir mokas klajās lūpās ciest priekšlaicīgu aizlijušu **sniegu** balsi dīgli apslāpē un žņaudz man ap kaklu rudens vēja vijums tādu nakšu mūžā bijis daudz taču šī ir atkal pārbaudījums..

(Skujeniēks 1986)

15. dzestri verdoša saule pār **sniegu** nožāvājas un viss ir taisni tāpat un viss ir kā tavās mājās būs grūta darba diena sāk zenītā mākoņi vērpties

(Skujeniēks 1986) *Sniegs daļa no skumdinošās ainavas*

16. tās gaišās stundas, lietus sudrabs rūtīs un silta mārīte pa sastingušu roku, ir sajūtams, ka tikko dzimis jēriņš kūtī un varavīksne velk pār ciemu loku; tās gaišās stundas, **sniegi** pamet krūtīs un pelēki un irdi dēļu spraugās plok, un krēsla mazliet paceļ tumšo hūti, lai redzēt var, kā kaķēns pienu lok; tās gaišās stundas, viegli saskaitāmās, kas acis atmieksē ar siltu vilni, kūst minūtes kā sveces nemanāmas, bet pirksti nespēlētu nošu pilni...

(Brūveris 1987)

17. Un sniga **sniegi**, putināja, Un tā kā naži sirdī dur.

(Plaudis E. 1987)

18. Es neiedomājamā tumsā nosnigu, mīļā māt, un tagad ar mani var baltu, tikai baltu parunāt, melo man gluži baltu, tādu, kāda nav, asinssarkana vārna un saknes kā karātavas, lēni uz zvaigznēm guļas zemes izraudāts **sniegs**, kāds gājējs pa dubļiem kuļas, nesniegts pie neaizsniegtā...

(Krile 1989)

19. Galdā labs un sātīgs cienasts, Zeķē drusku naudas ir. Pirmā baltā **sniega** diena, Bet kurp man šai dienā iet? Visas mājas tā kā viena Aizslēdz savas durvis ciet. Un ar balto ziemas **sniegu** Apbirst visas domas man, Es uz kapiem skuļas lieku, Varbūt liks man arīdzan.

(Plaudis E. 1987)

20. Un, kamēr miega bads, Sirds nemanāmi uzģērbusi **sniegu**. Vai rūgti tev? Vai saldi? Vasarots Viss apkārt. Tevī **sniega** klājiens līdzens, Ciet visi slēģi, taču logi asaro, Un te neviens nenieka nevar līdzēt.

(Dreika 1990)

21. vējš dzenā **sniegu** pamestā būvlaikumā tuvumā ne cilvēka ēnas nedz suņa tikai atslābušas cīpslu stīgas pļerkstēdamas līdz ar mūžīgu neatgriezenību arvien zemāk un zemāk

(Brūveris 1991)

22. AIZSKRIEN VILCIENS Aizskrien vilciens savādā vieglumā. Nekad tik viegli skrējis nav agrāk. Uzvirpina un satrauc **sniegu**. Nekad neesmu to jautis tik smagu. Visas kustības paātrinājas. Visi **sniegi** pārsudrabojas. Beidzot nojautas atrod mājas. Tās, kas neatrod, - aiziet bojā. Aizskrien vilciens un apjēgu uzdzen īstenību, kurā jādzīvo tālāk, šermuli, kurš vairs nepāriet drudzī, vientulību, kas nenogalē. TRAGĒDIJAS PĀRDZĪVOJUMS IR SNIEGA PĀRSUDRABOŠANĀS

(Čaklais 1992, 1997)

23. ja reiz tik brīvi un skaļi smējos kur noglabāt sēklu zem kāda sloga? ja tā līdz rītam vēl līgo aiz loga vēl līgo aiz loga aiz loga aiz loga un aiznes **sniegu** un nenes miegu un laužtin laužas ar zaļu spītu uz kādu cerību nesolītu
(Skujenieks 1993)

24. to šai stundā tad kad zeme dzied? tikai atņemt sev un citam miegu tās ir mokas klajā lūpās ciest priekšlaicīgu aizlijušu **sniegu** balsi dīglī apslāpē un žņaudz man ap kaklu rudens vēja vijums tādu nakšu mūžā bijis daudz taču šī ir atkal pārbaudījums siltumu no tukšām rokām sēt dēstīt skumjas palievenē miklā vai tu vari sirdi sazīmēt liepas lapā kura līp pie stikla?
(Skujenieks 1993)

25. bezceļa naktīs, tuneļa dienās mēmie vārdi un putnu uz **zilā sniega** spēles, un aploks, apvīts ar savvaļas zirgu krēpēm, vai ziedi ir akli? trulais pienākums, vaļā vārti, zīmogs uz katras sejas ar liesmu mēlēm - mokas, un bende ir klusumā slēpies, klusējam visi mūžīgi mūžos un āmen, putnu uz **zilā sniega** spēles ar zelta nagiem diezin ko raksta, kamēr izkusīs abās aukstajās rokās turētais aukstais un **zilais sniegs**, mēness ir milzīgs bezceļa naktīs - mēmie vārdi notrīc zem mēness - itin kā vārti bezceļa naktīs, kurām nav rīta, bende aiz koka - svēti un drausmi mēmais visumā kliez
...
(Krile 1995)

VIENALDŽĪBA IR SNIEGS

CILVĒKU VIENALDŽĪBA PRET CITIEM CILVĒKIEM IR SNIEGS

1. Vēl viena dziesma būs – Dziesma par akmens sejām, No kurām arī tomēr **sniegs** kūst.
(Vācietis 1966)

2. KAS NODARĪTS? Kas notiek ar planētu Zemi? Mēmums un sastingums draudīgs! Kas nodarīts cilvēkiem? Ikviens no mums ir ļaudīs, Bet vienuļš starp tiem! Atbalsis mirušas. Atbalsu nava. Kā iesaluši šļūdonī katrs savā, Kā lavīnas aprakti esam: Piedzītas mutes ar **sniegu** un smiltīm. Bet spīd taču saule! Smilgai un zvēram ir silti! Leduslaikmets, ērmots un nepanesams, Piemeklējis, šķiet, vienīgi cilvēku cilti.
(Bendrupe 1967)

3. Kas būtu mēs bez saviem maldiem? – Kā gludi notēsts taisns stabs, Kā **sniegs** – tik nedzīvi un balti.
(Elksne 1968)

4. DZEGUZES BALSS Starp mašīnām, motoriem, meitenēm, uz ielu stūriem kas salst, starp rēcieniem, rūcieniem, svilpieniem – murgs vai sveiciens? – dzeguzes balss. Ko tu, naivā, te blandies pa pilsētu, basām kājām pa **sniegu** kas dzen? /../ Mēs to atdevām vienai meitenei, viņa lika pie puķēm, lai kalst. Un tā vienmēr – ja nesalst starp **sniegiem**, tad starp lapām kalst dzeguzes balss.
(Čaklais 1969)

5. Spoža zemeslode spožas ķēdēs šūpojas saulē spožā, trausla zemeslode – kā ķīniešu vēdeklis, kā eglītes spožumi. Bet tās ķēdes, no saulstariem izkaltās, ļaužu melos kā lietū rūsē, ļaužu vienaldzībā kā **sniegā** gul, dilst naidā kā sērskābē klusējot.
(Līvena 1970)

6. NEPIEEJAMĪBAS POLS Šis pols nu pieder mutēm apledojušām un smejošām, un nepārtulkot to nevienās citās, arī pašās siltākās. Spindz **sniega** vētrā pols – šis nepieejamais un nepieejošais, un

kas par to, ka daudziem it nekad vairs nebūs siltāk. /../ uz nesniedzamā pola – cilvēki! Un tas ir neiespējami – stāv, neiespējama līdz nāvei, asa **sniega** skrotēti.

(Vācietis 1974)

7. Kad raugos **sniega** laukiem pāri, Kur viss tik skaidrs, balts un salts, Kur nav ne iekāres, ne kāres, Kur nezin, kas ir « salds» un « malds», Pats brīnišķīgākais, man liekas, Ir mīlestības mošanās – No it nekā, zem dziļa **sniega**, Zem bezkaislības ledainās...

(Elksne 1977)

8. Kamēr tu vēl miegā, Kamēr tu vēl mazs, Man ir jāatrod **sniegā** Trīs zelta sēkliņas, – Negribu vēl vienu nabagu Palaist šai pasaulē es: Jāieaudzē man tevī Trīs zelta ābeles.

(Elksne 1977)

9. Sapnī kāds koka kājām pa **sniegu** gāja – dzīve starp aukstiem cilvēkiem.

(Ziedonis 1977)

10. Rudeņa rieti. Tāda jau vēlīnā mīla bija! Ziema gurušo akāciju Baltā **sniega** palagā ietin.

(Plaudis 1978)

11. Tavs limuzīns neatgriezīsies te nekad. Atskaties, atskaties vēlreiz pār plecu – kāds nežēlīgs auglības prieks! Ne sēji, ne pļausi. Tu kliegsi. Bet tas jau ir stāsts par **sniegu**.

(Peters 1979)

12. Rīt **sniegi** noskūpstīs no zemes to kvēlojošo birzi nost, un sveši hula-hupa riņķi to nost no acīm nodejos. Un dzīvošu es tikai mūžu kā nozagts un kā māju slims, bet norunātas mēles runās, ka mūsu bērni nepiedzims.

(Peters 1979)

13. aptvert krusu aptvert **sniegu** aptvert visu radībiņu visu dieva radībiņu auksto pilni viņu mani mali skabargaina upe tek tā ir cita mīlestība (neticēs, ja tajā pašā vārdā sauks to)

(Ziedonis 1979)

14. ŠIE **SNIEGI**, ŠIS VERDOŠĀS JŪRAS Kas ir klātbūtne? Taurenis, taurenis, un aiz viņa spārniem — maijs. /../ Un slienas atriebei sūrai šis neizdziedināms laiks, šie **sniegi**, šis verdošās jūras. Bet dvēseles izdziedināmas, arī pavisam uzplēstas. /../ Un nespēj gaismu, mokās un aizsmok šie **sniegi**, šis verdošās jūras.

(Čaklais 1984)

15. bet **sniega** valodu es tomēr nemācīšos Un rudens vēja vārdus nenesīšu ļaudīm/../ Nē, **sniega** valodu es tomēr nemācīšos Un rudens vēja vārdus nenesīšu ļaudīm, Vēl vakar, aizvakar, vēl šodien, šodieniņu, Vēl parīt, aizparīt, vēl rītu, rītdieniņu.

(Kaldupe 1985)

16. smaidis saimniecei kā sirpis un kā sīrups /../ skats saimniecei kā egles asaka, kā čiekurs kas nejēga, lai uzmācas. Kas zin, tas klusē smaidis nevalkājas velti, **sniega** pārslas acīs vai tāla atblāzma no ugunsgrēka..

(Kunnoss 1987)

17. Es paliku tos gaidot ceļmalā. Gaidīju ilgi, ilgi. Pienāca ziema, Un es apsnigu Ar biezu **sniega** kārtu. Garāmgājēji noturēja mani Par apsnigušu celmu Un meta man virsū Degošus cigarešu galus, Bet es tos nejutu.

(Dinere 1990)

18. Atmiņas — arheologi — izraks Pirmo spēcīgo jūtu mamutus. Mamutus, Lielus kā **sniegiem** klāti kalni, /../ Šie varenie mamuti Aizgāja bojā tik viegli: Kāds vienaldzīgs vārds Tiem bija nāvējoša bulta — Un viņi sabruka, Un mans pulss Kā dunoša jūra Tos aizskaloja.

(Dinere 1990)

19. FILMA Neraudi, tā bija tikai filma, saka mamma, ar mutautu pūloties slaucīt no acīm asinis, dubļus un **sniegu**, Sniegu? Jā, viņiem tur augšā salst un brinišķi baltas pārslas krīt mūsu peļķēs.

(Jansone 1993)

20. no nakšu dzīlēm apskurbdama zvaigzne, No atmiņām es dzemdināju sapni, Var būt, ka sapnis mana nelgas vaina, Kur nolikt, spožie **sniegi**, nastiņu? Vai upurēt? /../

Es skatos tevī, neticot, ka zūd l mūsu maldīšanās - nevar tomēr būt, Ka lielā maldīšanās, draugs, nav mūžīga, Kur nolikt, spožie **sniegi**, nastiņu? Šī mūžam vientiesīgā zvaigžņu pielūgšana, Un iesviest ugunī to dzejoli, ko atminos, Līdz vispār neatminos, ka tas bijis mans ...

(Krile 1995)

21. ES PAGĀJU II Piesprausts kā putns pie pilsētas sniegotā kontūrkartē Dienu krelles diegā vērdams kā karalis Artūrs Dzerdamam dzirdams, kurlamam redzams, nenoliedzamu sārtu Redzu pils vārtos, sagaidu sāpju kristālus dzedrus **Sniega** cietoksnī pretinieks datoru darbina īsi pirms paliem Karalis Artūrs neko vēl nezina par lielgabaliem

(Aivars 1996)

AUGSTPRĀTĪGA GUDRĪBA IR Sniegs

Ko tu skaties kā granīta kalns, Ziliem lediem skatienā zibot? Vai tev liekas — es, cinītis salns, Tavā pakājē patverties gribu? Vai tev šķiet — es, kā apsīte trīsot, Nāku izlūgties aizvēju īsu? Kā es pazīstu skatienus šos, Pilnus lepna uzvaras prieka... Cik tu mierīgs, varens un drošs Savas kraujas tin gudrības **sniegā**, Mazo apsīšu šalkoņai kautrai Pretim izriesdams blāzmainās šķautnes.

(Elksne 1966)

Kā šie gājputni mani satrauc, Kā tie atcerēties man liek, Cik šos ziemeļu pakalpus ilgi Atkal segs baltais un paštaisnais **sniegs** ! /../ Kā šie gājputni mani satrauc, Kā tie atcerēties man liek, Cik šos ziemeļu pakalpus ilgi Atkal segs baltais un paštaisnais **sniegs** !

(Elksne 1971)

MĪLESTĪBAS NEESAMĪBA IR Sniegs

VIENTULĪBA IR Sniegs; MĪLESTĪBAS NEESAMĪBA IR Sniegs; ŠĶIRŠANĀS SKUMJAS IR Sniegs; ILGAS PĒC MĪLESTĪBAS IR PUTENIS

1. Kalns slēpjas, miglas skauts, Biezs tvaiks tin lejas Kā uzvērpts pelēks zirnekļauds Uz mironsejas! Un pirmais **sniega** klients Uz zemi slapa Kā nomests baltais ceriņziņš Uz mīlas kapa.

(Aspazija 1920)

2. Tu nepasmaidīji, kad ienācu; Tu kluss, un stingrs, un tumšs pret mani biji, Tu liels uz mani lejup noskatījī. Tu neteici, lai atkal atnāku, Ja skumja es un ja man ilgas lielas, Kad **sniegi** puteņo uz dvēs' les ielas... Tu neteici, lai brīdi palieku, Vēl brīdi lai ar Tevi parunāju Par zonetu, ko klusot dāvināju.

(Skujeniece 1925)

3. KAS MANA MĪLESTĪBA Kas mana mīlestība Par ko es dziedājis? – Ta skumju bezgalība, Kur mūžu dzīvojis. Kas Tava roka balta, Kas manis projām slīd? – Silts **sniegs** un ziema salta, Kas dvēs' les klajos krīt.

(Grots 1927) Grotam sniegs arī citos dzejoļos metonīmiski saistīts ar mīlasstāstu. *aī dienā sniga Vējaini **sniegi** , /.. / Taī dienā zem **sniegiem** Uz mūžiem es racis.*

4. Man acis kļuvušas par rūgtu asru trauku, Šurp maldu tēli nāk no tālās pagātnes. Tie saka man, ko kādreiz esmu jutis es, Tie bijušo grib vērst par druvu jauku, – No mana rudens ceļa novērst **sniega** auku Un projām aizdzīt nopūtas un sirdssāpes.

(Jēkabsons 1927)

5. Mūžs kur šodien vēl tam vīst un kalst, Kur tam, jūsu mātes izrakstīto cimdu Nesaņēmušam, bij **sniegos** jāsasalst?

(Grots 1930)

6. **SNIEGA** VASARA Šai vasarā es jūtu **sniegu** sniegam Ar ziediem baltiem, kas pār zemi krīt; /.. / Ik ceļš ir tukšs, – neviena nesastapu, Kas silti sniegtu savu roku man. Ar katru dienu mazāk paliek krāsu, Ik rīts pēc nakts nāk ilgāk, gurdenāk: Ir zemju daudz, daudz valstību un rāsu, Bet maz ir cilvēku, kas citus atrast māk.

(Grots 1930)

7. Cik viss tas tālu, tagad ejam Ikkatris savu ceļu mēs-, /.. / Man gaišās acīs sēras jaucas, Un ierūsējis ir mans prieks. Ak teic, karp tavi ceļi traucas, Sirds pavasar, sirds pirmais **sniegs** !

(Zālīte 1931)

8. Neatnāc – māc skumjas mēmas, Visu nakti nenāk miegs, Baltās, saltās krezantēmas Birst kā agris rudens **sniegs** .

(Zālīte 1931)

9. Ak, Sāpju Māte, neticu es burvim, es ticu tik, ka drīz sāks sarmot mati. Un tomēr mīlu. Saproti, Madonna: kaut skumjš un vientuļš mūžs ir kalnu **sniegos** , kaut šausmas negaist sapņu glāstos liegos, es mīlu, mīlu, Marija, Madonna! Mans spīts un lepnums guļ pie tavām kājām, tu saproti, tu zini, ko es daru: kas ziemas salā jutis pavasari, tam nav vairs ilgu ceļu rast uz mājām

(Skujiņa 1932) Vientuļš mūžs ir kalnu sniegi; ziemas un pavasara pretstatījums.

10. Jo drausms tas mirklis sirdij šķiet, Kad ziemas pusnakts paliek maiga, Un **sniegā** ziediem vērties liek,

(Breikšs 1935) *Liriskais varonis lūdz mīļotajai nerunāt maigi šķiršanās brīdī.*

11. Bulvāra liepās tāds klusums, ka kāds tur ievilcis miegu. Sudraba mirgas met mēness un bārsta pa ielām kā **sniegu**. /.. / Kāpēc šai vientuļā naktī, klusums kad liepās sēj miegu, Pāri man bārsta kāds aukstu mēneša mirgu kā **sniegu** ?

(Gulbis 1935) *Savienota gaišā krāsa un nomāktība, vientulība.*

12. Maldaties visi, kas noliedzat to. Zieds veņas saulei. Sirds elpo mīlai. Mīlot jūs ieguvāt dzīvību šo. Mīla ir pasaules laime un mokas. Radības kronis un valdinieks. Tukša un kaila būtu šī zeme. Ledus šķautnes un stindzinošs **sniegs** .

(Skujiņa R. 1935)

13. SKUMJA DOMA Es zinu tavu sirdi – tā vidū šķelta rūs. Šīs dzīves baigā ejā tā mieru neatgūs. Un tavos sapņu dārzos drīz **sniegi** sakrītīs. Cik diena tukša bija, to vakars pasacīs.

(Skujiņa R. 1935)

14. Tad vārdiem nebija starp mums vairs īstas vietas, Tos vēji saplēstu un pāri klātos **sniegs**, Jo apkārt ziedēja mums ledus puķes cietas, Kaut sirdīs kūsāja jau pavasaris liegs.
(Rožītis 1936)

Norādīts arī pie SIRMI MATI IR SNIEGS: Un es gaidu dienas ilgas, Nevaru tos sagaidīt, – **Sniega** pārslas baltas, zilgas, Sirdī man un matos krīt.
(Grots 1937)

15. LAMPA TUMSĀ Nosnieg diena sniegiem baltiem. Vakars. Lampa. Kupols zils. /../ Un zem gaiša lampas loka, Kur bij dārzis un bišu spiets, Nav neviena zaļa koka, – Tikai sniegs un saules riets. /../ Pats līdz sirdij **sniegos** stāvi. Lampa dziest un tumsā krīt.
(Grots 1937)

16. SARUNA DĀRZĀ Vai tu tiešām ticēt vari, Ka pēc skumjām atviz prieks? Gāju es pret pavasari, Bet man sejā laidās **sniegs**. Gāju es pēc glāstu veldzes, Kas no tavām delnām līst, Bet es guvu sāpju smeldzi, Sirds vēl tagad nesadzīst /../ Tu man sniedzi pavasari, Bet tev rokā bija **sniegs**.
(Aigars 1938)

17. SVEŠAJAM GĀJĒJAM Gājēj svešais, ko tu smaidi, Ko man gaišs tavs runā skats! /../ – Atspīdums vien laime bij. Velti sauc un velti gaidi – Vakars zelta lapas vij Jau ap manu pieri liegi. – Ziedi Tev... Man krūtīs **sniegi**.
(Ķezbere 1938)

18. SKUMĪBA Vakara krēslība rūtīs. Elsāju klusi pie galda. Skumība sāpīgi salda Deg man kā dzirkstele krūtīs. Sirds, ko Tu gribi, ko taujā, Miera kam mūžam Tev nava! – Neviļ ne mīla, ne slava. – Galvu vien iespiest tūk saujā, Sapņot par lielceļiem baltiem, Sapņot par rozēm zem **sniega** ... Sapņot par rozēm zem **sniega** ...
(Ķezbere 1938)

19. VIENTULĪBA **Sniegos**, akla tumsa dzītais ceļinieks, Manas domas tevīm ceļa zīmes liek.
(Aigars 1939)

20. ROZES **Sniegs** un vēji ziemeļiem dziesmas dzied. **Sniegs** un vēji rūtīs rakstus auž – Kāpēc rozes te uz galda zied, kāpēc zied? **Sniegā** nosmok vārgie stādi, koku stumbros sasilst sulas, vēlie putni ceļas spārnos, dziļi zemē sabēg tārpji, sabēg dzelmē ašās zivis, pati zeme sastingst mēma – pāri laukiem, upēm, jūrām baltā nāve iet. **Sniegs** un vēji ziemeļiem dziesmas dzied. **Sniegs** un vēji rūtīs rakstus auž – Kāpēc rozes te uz galda zied, kāpēc zied? Vai tā sirds, ko dzirdi saucam? Vai tas sniegputenis palss? Vēji vien – tos dzirdi saucam – Kāpēc rozes te uz galda zied, kāpēc zied? Vai tā sirds, ko dzirdi saucam? Vai tas sniegputenis palss? Vēji vien – tos dzirdi saucam – neskanēs te tava balss.
(Lukss 1941) *Paralēlisms; sniegs pretstatīts sentimentālam rozēs motīvam. Aizmugurējā plānā – nāves motīvs.*

21. Ko palīdz aukstu pantu lava? Ja vārdos mīlestības nava, ja tajos brīnums neuzzied – tad viss ir akmens, koks zem **sniega** bez pavasara vēja liega, kas zan un ūvina un dzied.
(Dziesma 1942)

22. Bet ja mīl – ja vien ko mīlēt vari – Kas tas būs, kas ziedā neuzplauks? Kas tas būs, kas zelta pavasari Pāri **sniega** klajiem neatsauks?

(Gulbis 1942)

23. Durvis veļ... Mirdz sveces liegi, Smaržo skuju elpu maigu. Izkūst ledi, pagaist **sniegi** . Gaisma apmirdz mīļu vaigu. »Tētis mājās!« līksmo Maija. » Tētiņš!«
(Ķezbere 1943)

24. Ai, kaut nebūtu tik skumji! **Sniegi** krīt un krīt. Apsnidzis būs rīt Viss, kas deva laimi, mokas. Divas bezgaldārgas rokas Pāri tam, kas skaists reiz bija, Rožu lapas izkaisīja. **Sniegs** un zvaigznes krīt...
(Ķezbere 1943)

25. ZIEMAS DIENĀ Par to, kas pārdzīvots, par to, kas mīlēts, Man klusi pasapņot vēl neapnīk Un ceļu apsnigušu staigāt tīk, Kaut diezgan sapņots jau, kaut diezgan zīlēts. Un dzīve sapņojas tad tālu, tālu, Un kluss un maigs skan viņas pulss, Kā rozēs liektās **sniegs** , kas pāri guls Pār roždārziem ar autu mirdzin bālu. Bet kaut kas tomēr mani līksmu dara, Kad pārslas plīvurā sāk zemi tīt, – Es redzu: **sniegā** sārta roze krīt No nākoša, no jauna pavasara.
(Dāle 1944) *Apsnidzis rožu dārzs kā alegorija – atmiņas par dzīvi un mīlestību, sapņi par tuvojošos pavasari*

26. ATTEIKŠANĀS Ir atteikšanās likums visā dabā: Koks atdod lapukritai savu rotu, let ziemā zeme, lai to ievainotu **Sniegs** , vētras, krusas, sals lai dzeltu, /../ Ai, kādēļ, sirds, tu bēdājies pārlietu, Dod prieku prom, kā dara daba labā! Nav ilgstošas nedz laime, mīlestība, Viss traucas tālāk, atkal tveļ pēc cita.
(Vīka 1944)

27. TEV Tu domā, manu dzīvi satriekt vari, Ja sirdij liki tumšās sāpēs degt? Briest smaržu pilni atkal ceriņzari, Uz mūžu nespēja tos **sniegi** segt.
(Dinere 1948)

28. Pat mīla izzūd kādreiz kvēlā vēl pret tevi, It visa dzīve aizšalc pāri šī un prieks, It viss, it viss tas aizmirsts kļuvis, ko tu devi, Pār tevi nobirst saltās vienaldzības **sniegs** .
(Balodis 1955)

29. Šonakt tūkstoš tālus ceļus ietu Tavus glāstus meklēt, māmūlīt /../ Tavā elpā mierinoši siltā Varbūt gaistu vientulības **sniegs** .
(Drēziņš 1955)

30. Kalpa sievas bēdas Negaisa auka Nedomā stāti. Meži un lauki Aizputināti. Kuponās raktas Mīļoto pēdas. Dienu un nakti Nemiers un bēdas. Tumsa kā siena, Apkārt dzird vaidus. Velti tos viena Atpakaļ gaidu. **Sniegi** snieg balti, Sils sarmas svārkā. Sirdij tik silti Kā ledus zārkā. * Ciešanu jūra Pāri mums brāza. Sāpes vissūras Trina un drāza. Velti nav mūsu Asinis lietas! Kā tērauds bez rūsas Sirdis nu cietas ...
(Rudzītis 1956)

31. Plaukst krāšņi mūsu maijs, kur staigā darbs un prieks, Bet reizēm gadās tā, ka maijā uzkrīt **sniegs** /../ Sit skaļi krūtīs sirds, kad mīļās roka skar, Tās glāstā saule mīt, tur sajūst laimi var. /../ Bet reizēm gadās tā, Ka mīļā rozes sniedz, bet rīt vairs nerunā. Kur iesi prasīt tu: kam maijā sakrīt **sniegs**? Kam iesi vaicāt tu: kur zudis sirdī prieks?
(Vējāns 1957)

32. – lela **sniegos** tinās. Taču es tiem cauri gāju ilgu dzīti, Un tie pārslu simti, kas man pakaļ dzinās, Izkust baidīdamies, neienāca līdz. ... Tagad laiks ir mierīgs, lēnā vēja šūpās Pārslu arī taču virpuļo tik maz, Un man sāp, jo negrib jautāt tavas lūpas – Kur es esmu ņēmis tādas kupenas. Kāpēc baltās pārslas tavas elpas skartas, It kā nevis pārslas man pa vaigiem lās, Kāpēc man uz pleciem gulstas biezā kārtā Tās, kas reiz tik ļoti izkust baidījās, Nebaidoties izkust, tās uz pleciem, krājas

(Vācietis 1958) *Sk. arī Vācietis 1974: mīlestības pārdzīvojumā savienots karstais un aukstais.*

33. Ieklausies, – zem saltā **sniega** Smilšu veserīši naigie Brūnu sakņu tumšās ēzēs Kaļ no sērsnas baltus zvanus. Gribi, – maijpuķīšu šautras Zeme sviedīs tev pie kājām.

(Belševica 1959) Pastaiga ziemā ar mīļoto. Sniegs kontrastēts ar augiem.

34. Tu visu dzīvei piecel, Koku stumbros vecās rētas dzīst. Sirds kā pazare, ko ziemas **sniegi** lieca Atkal zaļa salapot var drīz. Manu īgno vientulību piedod. Pavasari, labais draugs, paldies!

(Belševica 1959)

35. AR UGUNI UN **SNIEGU** Ar uguni un sniegu Kāds stāv starp mani un Tevi. Un ledus versmi elpo spriegums Varbūt, kad skaudrās bailes rims Sirds rēnā vienaldzībā grims – Es aizmirsīšu sevi.

(Ķempe 1959) Oksimorons “ledus versme” – neiegūstama, intensīva mīlestība?

36. Vai ūdeņos var uzziedēt kautrs smaids? Vai šalkā sadzirdēt var mīlās balsi, Kur daino zvans, bet atbalsīs grand vaids? Kam, jūra, vientulībā mūžu kalsi? Pār selgu ziema ledus tiltu klāj, Rok **sniegi** dziļi izmisuma vaidu, Bet tumsā manas vadugunis māj... Kā pati sirds ar mīlu un ar naidu Skan pretim jūra, pilna lielu gaidu.

(Vējāns 1959) Salikts, sarežģīts tēls, bet slikta dzeja.

37. Jau atkal **sniega** pārslas virmo, ar traku spietu gaisu šķeļ, un meži vienā mirklī sirmo un mirklī zūd, tiek aizauts ceļš, Kur tālo pļavu ziedu maigums Un smaržu izelpojums liegs? Kur bērs ar rasas tīro zaigu? Nekā vairs nav! Ir tikai **sniegs!** Sirds sažņaudzas, ka tā var notikt, ka dziļi aizgrimst taka tā, pa kuru gribēju tik ļoti rokrokā iet – iet divatā.

(Brutāne 1960)

38. MAIJA **SNIEGS** Var dažreiz zaļā maija rītā Pavisam rudenīgi līt. Var uznākt **sniegs**, un, pārslās tīta, Var zeme sevi nepazīt. Bet pavasaris tādēļ negaist, Ka vēji saltas šaltis sēj, Kad projām aizpeldējis negaiss, Vēl zaļāk liepas lapot spēj. Man reizēm liekas dūsmās spīvās, Vairs tevi nemīlēšu es, Bet mīlestība paliek dzīva Kā maija **sniegā** lapotnes.

(Elksne 1960)

39. Pie vienas rokas otra skaras liegi, Pie karstas ogles – karsta. Un tad šķiet, – Kļūst miglas baltums spilgts kā saulē **sniegi**, Ar pārkonbalsīm lakstīgalas dzied... Sirds iegūst melnās bezdelīgas steigu, Tu aizskrien prom. Es palieku. Un tad?

(Vācietis 1960)

40. SPĪVĀ MĪLA Es zaļošu viena Kā **sniegā** mētra Pie akmens sienas, Zem rudens vētras. Es plosīta zelšu Bez glāsta, bez dusas – Un galvu celšu Zem ledus krusas.

(Ķempe 1961)

41. Šalc tālē rudens, sulu skurbums susē, Uz zariem miglas pavedieni slīgst, Sirds, saki tu, – vai tad, kad mūžs jau pusē Tik pacietīgi kādu gaidīt drīkst? Cik ilgi vairs – un **sniegi** sasnigs zaros, Vien vēji atšalks atpūsties uz tiem. Vai tas, kas neatnāca pavasaros, Vairs atbrīdis caur gadu puteņiem?

(Vāczemnieks 1961)

42. LABI Ir labi vētras naktī diviem būt Lai kādi vējputeņi veļas pāri, Es neatdodu ledum dzīvotkāri, Kad **sniega** kalnos tavu elpu jūt.

(Vējāns 1961)

43. AIZSALIS EZERS Plok **sniegi** , skrien straumes zem kupenām baltajām, Pār lazdām vējš kūpošus putekšņus dzen, Tik ezers arvien vēl guļ stingumā saltajā, Atmosfēras brīnumu aizmirsis sen. /../ Bet spoža kvēl saule... Un nepietrūkst zvīļuma, Kad ezeram pāri tā staro un mirdz, Līdz beidzot vairs dzīvības spēkam un mīļumam Pretoties nespēj pat stingusi sirds.

(Brīdaka 1961) Alegorija

44. Šajā naktī tu satiksi viņu. – Vai patiešām es satikšu tevi? Kaut kur iedrebas zvaigzne un krīt, Rīt Vēlreiz atnāksi skumja kā rudens lietis, Lai tad ietu, Manā dvēselē iezvanot ziemu, Dziļus **sniegus** , Pa kuriem uz ciemu Ilgu bērie pie tevis steigs, Visas pasaules vējiem kaut ko negudru teiks.

(Lasmanis 1962)

45. Zem soļiem pišļos grūst jau sīkstām priedēm zars. Ap saknēm mirušie tin pirkstus jausmā baigā Un netic vairs, ka nāks pēc **sniegiem** pavasars. Bet pēkšņi zibens sper... Vai tveru uguns loku? Nē, tavas acis deg, tavs augums glaužas klāt, Es – ceļā nosalis – pie karstas mutes ploku.

(Vējāns 1965)

46. snieg. Baltām minūtēm dienas aizsnieg. Un pa baltiem celiņiem aiziet gājējs rets. Aizsnieg koki līkie. Un aizsnieg taisnie. Un pēkšņi man liekas, ka es jau esmu vecs. Un tomēr – Cauri ievu vētrām un puteņu vasarām, Cauri vilšanās sāpēm un prieka asarām Es redzu tavu seju. Ceļos, nokratu **sniegu** un eju.

(Ziedonis 1965) *Mīļotās prombūtne un sniegš it kā signalizē par tradicionālu tēlu, tomēr Ziedoņa dzejolī nav izteikti aktualizēts aukstums, drīzāk aizpildīšanās ar sniegu.*

47. Zem lēni krītoša **sniega** Balto ceriņu bezgalība, Kuru janvārī var atmodināt Tikai mīla.

(Kroma 1966)

48. Drīz vien pelēkums smags un vienāds Zemi mēnešiem ilgi klās, Pāri galvām kā saplēstas lozes Kļavu sarkanās lapas dies, Gaisma brokastu laikā sāks mosties Un ap pusdienām gulēt jau ies, Slapju **sniegu** iesviedis vaigā, Vējš ap pleciem mums roku liks, Un viss saulainums, siltums un maigums Tad man tikai no tevis tiks.

(Elksne 1968)

49. Varbūt es vēl ticu, ka tu atnāksi. /../ Pēc tam nāca **sniegš** . No sākuma kusa uz rokas, Bet vēlāk vairs nekusa. Tāpat kā toreiz es laikam jūtas Rīga, Kad pa viņu brauc saldētavas. Es pat nezinu, Uz kuras ielas es biju apstājies, Bet garāmgājējs bij asprātīgs: – Viņas nav mājās.

(Vācietis 1968)

50. Viņi man teica, Lai griežos atpakaļ: Drīz būšot **sniegš** Un tevis vairs nebūšot Taigas būdā Pie Vienatnes upes. Neticu viņiem! Ceļš vairs nav tāls. Vēl šķiltavās uguns, Maisiņā – sāls Un nedēļai – tēja. Pēdējās maizes Un spēka man pietiks Līdz tavam sliekšnim

(Vācietis 1968)

51. Bet dienas deg un dienas lido, Un tā var gadiem **sniegi** snigt. Tu esi uguns riņķa vidū, Un klāt es nevaru tev tikt

(Ziedonis 1968)

52. Rindu kamols irds Tver vārdu stigām zemi. Svešu domu laukos Tev sava jāstāda. Ja garā pupa kāps No **sniegiem** debesīs un izsūdzēs, kā sāp Sirds vientulība, – vārdi tevi glābs.
(Belševica 1969, 1981)

53. Kā nodotu pilskalnu mani Uguns nu iztukšos. Aizej un neatgriezies. Kā asmens tu mani griezies, ir bijis, bija un nav! Būs **sniegi** Un griezes griezīs.
(Auziņš 1970)

54. Nenomāc, dzīve, – bet iemāci mūs. Savu mīlu vien sagaidīt? – Tad jau laimīgi būsīm kaut rīt. Pāri tīrumiem **sniegi** krīt; Mūs tik daudz kas var sasildīt! – Savu mīlu vien sagaidīt? Divas nosalušas dvēseles Šonakt klauvē pie mana loga.
(Auziņš 1970)

55. Vajadzīgs bija, Ka lietus lija, Vajadzīgs bija, Ka **sniegi** sijājās. Vajadzīgs bija, Ka mīlēji mani, Vajadzīgs bija, Ka aizmirsi mani.
(Auziņš 1970)

56. KLUSĒŠANA Stingi **sniegi**, salti ledi, Baltu bārdu ziema nāca, Un tu sauli neatvedi, Un tu mani neaizvāci Silto saules krastu meklēt Cauri tumsai, cauri bēdām, Cauri zaigai ziemas peklei, Saltu elpu, stingām pēdām, Un es paliku un gaidu Zaļa pavasara dvesmu, Ne es raudu, ne es smaidu, Dziļas ziemas vidū esmu. Vai varbūt tā vaina mana – Stinga mani strazdu bari? Tava ziemas klusēšana Mani ved uz pavasari.
(Plaudis 1970)

57. Un pārskrien tā kā svīre sāpe aša, Vēl mīlestību meklēt jāaiziet. Sit acīs **sniega** sievas saltā dvaša, Steidz lūpas stingiem lediem aizklāt ciet.
(Plaudis 1970)

58. Miers kā neaizskarts **sniegs** – Mana kārtējā pārdzimšana. Tā nav nevienam pasaule – Tikai mana. **Sniegs** ir mans līgavas tērps – Ne klusums, ne atzišanās. Četri saini zirgi **Sniega** aplokā ganās. **Sniegs** – tā ir mežģīņu sāpe Sārmainā skaidrības rītā. Ietērpta leduspuķēs, Es aizeju nepazīta. Bet acis aizsalst kā logi (Tas ir **sniegs**, kas deniņos zvana), Tā nav nevienam pasaule – Tikai mana.
(Dreika 1971) *Līgavas tērps ir balts, šķīsts, nav līgavaiņa.*

59. Es tev piedodu skaistākās lāstekas, kam pa pilienam jāizzūd, un sirmāko **sniega** spitālību uz norautu lapu sejām.
(Dreika 1971)

60. **SNIEGA** SIEVA **Sniega** sieva izskrien pa dūmeni laukā Vecā, vecā japāņu pasakā; Kādi **sniegi** vēl izkusīs manā traukā – Sirdī karstajā? Kas to lai pasaka? /../ Deg saltas zvaigznes, un **sniega** sieva Pie manis ciemoties neatbrauc. Viņa vienmēr atnāk ar sēru ietvaru Un visu īstajā vārdā sauc.
(Plaudis E 1971)

61. Tā jau mēs protam un varbūt tādēļ tik vientuļi brienam caur **sniegu**, savu dzīvi un likteni atdodam otram, bet vēlāk aizmirstam klāt pielikt prieku... Un tad brīnāmies – dienām ir pelavu garša, un atdzerties nevar, un mute kalst, nozied lietainā vasarā liepa bez smaržas, kailos rudeņos dvēselei salst...
(Brīdaka 1972)

62. Lāsteka raud un raudot aug garumā, – ko es tev pasacīt varu? Decembra **sniegu** un atkušņu sarunā ko es tev apsolīt varu? Ledains piliens pie piliena – vārds, vārdu skarot, ne vairs aicina, lūdzas, ne draud...

(Brīdaka 1972)

63. Un viņš to arī sāk iekarot Soli pa solim Ar pirmām asarām, Ar pirmiem smaidiem, Ar grabulīšiem, Ar savām sāpēm Viņš iekaro mīlestību Drusku pa druskai... Un viņš nezina, Kur viņu gaida Viņa Borodinas kauja, Kad viņš sakauts atkāpjas Cauri bezgalīgiem **Sniega** klajumiem Uz savu Vientulības salu.

(Dinere 1973)

64. Vairs tikai domas sausā līnija Pret vientulību baltu – Kā **sniegos** puķes kāts. Ne lūzt, ne sazaļot.

(Belševica 1976)

65. Es redzēju sapnī – aiz mīlestības Ābele ziedēja **sniegā** . /../ Gan ļaudis redzēs, gan brīnīsies: « Birst ābelei balti ziedi.» Vien tie, kuri dzīvē vīlušies, Teiks: « Neticiet – tie ir **sniegi** .»

(Krile 1976)

66. Krīt pūkains **sniegs** . Un kuģis gaismu lej tik dāsni, it kā gaisma bezgalīga būtu. Ap mani aizgājusi mīlestība dej, tās vēsos glāstus sniega pārslās jūtu.

(Avotiņa 1979)

67. Nē, ar šīm ilgām es vairs ilgi neizturēšu. Vakars aiz loga kā kādas acis tik zils. Un es jūtu, kā caur drēbēm man miesā duras **Sniegs** , kurš gar rūtīm no jumta pil.

(Krile 1979) *Origināli*

68. Kad senās spēles apnikušas, Kad nokopts sevī staro lauks Un mākoņi ir apjukuši, Kā bērziņam būs ziemu auksti, Un domā, kur to lielo **sniegu** , Uz kuru zemes malu nest, – Tad visu gāju putnu kliegzienus Ar sirdi atdarinu es.

(Krile 1979)

69. Pilnīgā tumsā, kurā ir vienīgi ilgas pēc tevis, es rakstu šo dzeju, kaut zinu, ka vārdu tai vispār nav. Par klusu ir klusums, tik klusu klusums, ka klusums ir milzīgs zvans. Ak, ja es klusāk vēl varētu, tā būtu dziesma mana... Vai **sniega** gaisma aiz loga ir tevis izteikšana... Tagad ar labu nakti kā lai es novēlu logam, kad nedzīvais dzīvo aptver par dzīvo daudz dzīvākām rokām...

(Krile 1979)

70. Notrauc man **sniegu** no sejas. Notrauc, kaut neredzēdams, dzērves, Kas manās domās dejo. Un tumsu – Ja ir spēka, tad izskūpstī tumsu No manām lūpām un žestiem.

(Aizpuriete 1980)

71. Visus ziedus salna nokodusi. Visus ziedus. – Vienu atstājusi. Visu spēku vienā ābolā kokam sviest. /../ Paliek sniegā sarkans ābols. Sirds.

(Belševica 1981)

72. Tai lāsē, kas, vasaru aiznesot, Dzērvei no spārngala krita, Tur palika mana mīlestība – Meklē sev citu. Tai lāsē Lielupe neaizsalst, Zuz niedres dzellaini zaļas, Un nenāc, jo manai mīlestībai Gar tevi nav daļas. Visapkārt janvāra sniegi kūp, Bet vidū tīmekļu rasa, Un piemiedz uz manu mīlestību Strīpainu aci kaza.

(Belševica 1981)

73. Pa kuru laiku krāsas apdzisa? Pa kuru laiku apbiru un kalnu? Vairs tikai domas sausā līnija Pret vientulību baltu – Kā sniegos puķes kāts.

(Belševica 1981)

74. bēdu rozi, saproti, kā iziet Uz netikšanos? Pa **sniegu**, kurā promejošas pēdas Kā ceļi šķirti, Tu, bēdu rozi, zini tādas bēdas Kā sirmu sirdi?

(Belševica 1981)

75. raugoties uz ceriņpumpuriem, Tik kaili neaizsargātiem, tik gaiši zaļiem, Sirds šķīta žēlabās un izmisumā plīstam Kā lauska sperta ābele; kad likās – Ar kailu krūti jāmetas pret **sniegu** Un jākausē, un jāglābj krūšu tiesa

(Belševica 1981)

76. es klusi rādīšu – tu aizej tur pa ceļu tu vientulīga ej starp diviem **sniega** klajiem es rādīšu kā es no peļķes smeļu un **sniega** ūdeni pie karstās pieres ceļu kā mana seja raud par vārdiem vienīgajiem (Elsbergs 1981)

77. un tavas drēbes tavas acis skaistās kā pelni rūsgani pār mitro **sniegu** kaisās un pār šo muļķīti kas kaukdams grāvī sēž

(Elsbergs 1981)

78. Mūsu skatieni satikās atkal. Mežrožu krūms, kas dedzina **sniegus**.

(Kunnoss 1981)

79. Man arī ir kaut kas slēpjams, mällēpīt, tu aizver ziedlapas ciet, kad **sniegi** krīt, manas acis nāk aukstums vēl plašāk atdarīt; vairs ne aiz mīlestības, lai pielabinātos, es apsolos būt tev par māti, mällēpīt, šai aprīļa rītā, kad sniegi bez vainas krīt, kad cīruli ciņa aizvējā vajaga sasildīt un tevi, mällēpīt.. /../ Stājas, **sniegi** jau stājas. Tev manis nevajag, mällēpīt, un cīrulis, zilgmes noreibis, zemē jau krīt. Man paliek kas slēpjams. Cik sāpīgi — gribēt tik daudzas dzīvības paauklēt savā klēpī.

(Misiņa 1983)

80.. Stundu pasēdi Daugavas krastā, Kad no maija acīm birst **sniegs**, Un tukšuma vietā sāk rasties Ilgi nebijis, sengaidīts prieks.

(Zandere 1983)

81. Aizdip kājas neapkaltas. Balts tas nav, bet tas ir **sniegs**. Tavas rokas jau tik saltas. It neko vairs neizsniegs. Pavīd maza cerība. Izgaist. Bet ir spīdējusi. Kāda nepareiza ziņa sirdi velk uz citu pusi. Palēkdami, aizelsdami, spēkiem pēdējiem skrien tā. Aizlūst pusizdvesti čuksti. Salti puksti sirsniņā.

(Melgalvs 1984)

82. Ja pietrūkst dziesmai zelta laipas, Ko pāri kupenām Līdz pavasarim aiznest, Tad ņem no mīlestības Sniegos zaļo priedi, To vienīgo, kas tev līdz uzticībai pieder, Ņem vējcietīgo, **sniegos** zaļo priedi.

(Kaldupe 1985) *Priede ir zaļa par spīti sniegiem*

83. Es lūdzu akmenim ziedēt, Es lūdzu akmenim skanēt, Sārts vējš nesa sārta lapas, Balts vējš melsa kaut ko par **sniegu**; Es pieklāvos akmenim tuvāk, Es pieklāvos stiprajam tuvāk Un izlūdzos starošanu.

(Kaldupe 1985)

84. Es baidījos, baidījos ļoti — Kā viņgad par mīlestību, Ka tevi apmānīs **sniegi**, Kas dažreiz šķiet sudraboti. /../ Viskarstāko devēja sirdi Visaukstākie puteņi apņem. Jau citurīt aiziesi bojā Tik klusi kā mīlestība, Kas sadeg vai paliek **sniegos**, Ja laikā neaizskan projām.

(Kaldupe 1985)

85. Apsnigušās durvīs, Neatvērtās Kāds man klauvē, Nesauc sevi vārdā. Iešu pretī, noslaucišu **sniegu** Ir tam ceļam, Ir tam sliekšnim. Prieks ir gājuputns, Un vienalga, kad viņš pārnāk, Kaut vai apsnidzis, Lai tikai pārnāk.

(Kaldupe 1985)

86. Atkal būs tā, ka vārti aizdarās, Tavās pēdās putina **sniegs** Un ka gleznā divas acis zilajās Aizkrāso vienkārši ciet.

(Krile 1985)

87. Man vienalga, man vienalga, Ka pie tevis **sniegi** krīt, Nevar baltu, nevar baltu Uzrakstīt ar asinīm.

(Krile 1985)

88. Naktstumšie meži, naktstumšie meži glaužas Pie pelēkā **sniega**, pie pelēkā sniega klāt. Kāpēc uz mani tev, mīļais, šonakt ir ļaunums, Kāpēc uz tevi nav manī šonakt nekā...

(Krile 1985)

89. Un tad uz tavām abām rokām nokāps Tas mēness domātājs, un garāmies, Ak, čūskupuķu vārdi tavam logam, Un tajā vietā nekritīs vairs **sniegs**.

(Krile 1985)

90. Es tevi saprotu, bet sevi ne, Es nesaprotu, kādēļ man ir dota Šī dzejas spēle dziļā pasaulē, Kam vēlreiz iztēlot šos divos mežus, Un **sniegs** ir balts kā tava seja raudās..

(Krile 1985)

91. Vīns saskābis, un maigums aizlijis. No kā mēs pārtiksim to garo ziemu? — No ziemas. Nu visiem ceļiem pāri kupenas. Ar ko mēs kurināsim pavardu? — Ar **sniegu**. Cik piesniguši mati tev un mute Cik sārta... — Es sildu lūpas, tavu vārdu sakot..

(Aizpuriete 1986)

92. Reizēm ne bez pamata liekas — tikai izdomāts, izdomāts viss, — **Sniegs** no siltas elpas uz skropstām nav ne brītiņu izkūsis... /../ Stāvu saulē un stāvu **sniegā**, vēji mūžu kā grāmatu šķir, Saknes manas šai sakņu valstī — bērni, vienīgi bērni ir.

(Elksne 1986)

93. Lai sākam No šīs vietas par jaunu. Kausējam ledu un **sniegu** No savu sirdžu ziemas. Panākam nepanākamo, Aizskrējušo — Kā upe zem ļodzīgā tiltiņa, Izkaisīto — Kā pūpola putekšņi vējā, Notveram plaukstās Un vainīgās elpās sildīt: Mūsu divatu..

(Beļševica 1987)

94. Tavā mājā, es zinu, man nepietiek vietas, Es sēžu uz kāpnēm, es, baltais klauns, Pa piciņai rokā kausējot **sniegu**, Bet snieg un snieg visapkārt no jauna, Līdz aizsnieg atmiņā tava seja, Kāpēc es sēžu, jā, kāpēc, kauns, Un baltu klaunu no **sniega** es veļu Pie tavām kāpnēm, es, baltais

klauns. Tu domā — sāpēja, domā — sāpēja, Tev pateiks no rīta baltais klauns, Vienīgi aizsnīga, vienīgi aizsnīga, Un snieg no jauna, visapkārt no jauna.

(Krile 1989)

95. par šo nakti ar tavu mierīgo elpu miegā ir krituši šonakt tie baltie **sniegi**, tūkstoš griezīgu domu kā asmeņu pārbaudīts ir pie sagrieztās rokas pa šo nakti, tagad es saprotu, kas ir laime /../ un rītdien būs jāiet bēdu uz klaja lauka — bēdu satikt, un par šo nakti tie baltie **sniegi** ir vētrā krituši, aci pret aci cīņā rītdien, es murminu, rītdien, rītdien, rītdien, bet tu tikmēr sapnī redzi kaut ko dievišķi ikdienišķu, un kāds jau staigā kā modinādams pa neizturami balto **sniegu**

(Krile 1989)

96. Kad sasnigs **sniegi** laukos plašos, Kad ziedu dvēselītes skums, Vai mūsu dziesmiņa vēl dvašos, Vai dzidri vizēs debess jums? Jā, dzidri vizēs. Ja mēs būsim Cits citu neaizmirsuši nekad. Cik gluda spalva rudens lūsim, Vairs neredzēsīm citugad. Jo sasnigs **sniegi** plašos laukos Un aizputinās ielejas. Mums dzert vēl dos tais pašos traukos, Kaut tās būs tikai atmiņas.

(Melgalvs 1989)

97. Pasaules iekarotāja poza, Viņš to arī sāk iekarot Soli pa solim, Ar pirmām asarām, Ar pirmiem smaidiem, Ar grabulīšiem, Ar savām sāpēm Viņš iekaro mīlestību Drusku pa druskai, Un viņš nezina, Kur viņu gaida Viņa Borodinas kauja, Kad viņš sakauts atkāpjas Cauri bezgalīgiem **Sniega** klajumiem Uz savu Vientulības salu

(Dinere 1990)

98. Drīz iemīgs upes, un apledojušos nēšos Ūdensvīrs spaiņiem debesu asaras nesīs Izliet pār mums, un tu mani pieminēsi, Tiklab kā es tevi mūždien atminēšos. Svinīgi putinās rit; līdzīgi simttūkstoš dūjām Lejup spurgs **sniega** pārslas un līdzeni; klāsies ielās un skvēros, un nemanot ielidināsies Manās skropstās, un tecēs pār vaigiem, alelujā..

(Dreika 1990) *Jūtas būs aizsalušas, domas saltas, tomēr vienmēr paliks atmiņā*

99. Nedrīkstu tevi mīlēt, nedrīkstu tevi mīlēt, nedrīkstu tevi... — Velte vai inkvizīcijas spriedums te strāvo Man pa dzīslām, vai nekas sevišķs... Nogrimst bezdībenīgā **sniegā**, bezkrastu klusumā vārdi nāvējoši, Atbalsodamies: — Tevi mīlēt — tevi mīlēt — tevi...

(Dreika 1990) AIZMIRSTĪBA IR SNIEGS

100. **Sniega** garša ir maizes rikai, Ko tu noskūpstī, pirms man nes. Nav vairs nekā, nebūs nekā, tikai Tava seja un pilnmēness. **Sniega** smarža ir ūdenim tam, Ko tu aizskāri pastieptām lūpām. Tas — mūsu dvēseļu miers, dārgi iegūstams, Vakara spārnu šūpots, Kā mūžības pelēcīgs sāls Sarmas bruņās ietērtās krūtīs, Kā mūsu totēms — pilnmēness tāls Apmātās, ilgpilnās rūtīs.

(Dreika 1990)

101. piesalst, paralizējošs klusums apsarmo sienas; /../ (reiz tu prati atdzīvināt šos mamutkaula taustiņus, tas bija toreiz — pirms neizbrienamajiem **sniegiem**); apsarmojuši neizsacītie vārdi (griestos), bīstami asām šķautnēm; tikko pirmoreiz Lauskis iecirtīs savu sudraba cirīti smadzeņu saitē, kas savieno mani vārdi sāks lāstot siltās, atsvabinošās iespējamībās.

(Brūveris 1991)

102. griesti nosnigs un cauri kaļķu kupenām zilums zilos mēs būsim divi asni dzīvi palikuši pēc griestu **sniega** nenosaluši tu man uzprasīsi cik pulkstenis es tev uzprasišu cik pulkstenis neko citu jau negribēsies zināt

(Godiņš 1993)

103. ATVADAS ziema; un ziema; un ziema; un tu zīmē ar skatienu zilgas sejas pāri aizsnigušajam laikam **sniegā** ieputināts autobuss kurā mēs iepazīnāties varavīkšņainai smīlai vilnījot ceriņu kupenās ziema; un ziema; un ziema; un divu badīgu vārnu ēnas šķērso apstājušos domu baltmi ieputinātā aizmirstā aizrūsējušā autobusa vrakā ziemot ielīdis saltacains slepkava siltu kamolu kaklā
(Brūveris 1994)

104. Visizšķirti Mēs esam mūžīgi. Un arī rit. Nāc runā kādus bezjēdzīgus niekus, Nāc, atnāc, vīna glāzē **sniegi** birst, Es ļaunus vārdus maza bērna priekā Tev muldēšu, jo cilvēki tā mirst.
(Krile 1995)

105. Ko līdz mans siltums, ja aukstums tava būtība? /../ Brīnums nenotiek, tu vēss, tāls, man tevi neatgūt, vairs nesusaukt. Pār **sniega** valni kā bērnam nepārjaukties, lai smieklos, skaidrībā sasauktos. Tās mūsu beigas. /../ Mēs laikam divi sveši Ziemassvētki, kas brīdi kafijojā, skatos sakrustojās un katrs savā ziemā atgriezās.
(Mārtuža 1996)

106. VĒSTULE NO ARHĪVA MATERIĀLIEM Lāsts pārjums... .. mana kundze Jūsu smagajos auskaros sūce indīga rubīna gaisma pil Jums gar kaklu lāsteka brūce /../ Sarkana ledus karamele Jūsu tā dēvētā mīlestībā deg ar indīgi zilganu liesmu Kundze es vairs nekad nerakstīšu par ziemu par salu par **sniegu** Ardievu — Un Dievs Jums to nepiedos.
(Jansone 1998)

107. Strēmeļu mākoņi caurskrēja operas zālei Vienu skatu Jūs rudā dāvājat cauri miglai /../ Rokas jūs saliekat cieši kā lūgšanā saspīestas lūpas. Zāles tumsā caur **sniegiem** jūs pusnakti atsildāt.
(Gaile 1999)

108. zili putni ganās sarkanā **sniegā** es riņķoju ilgi un svinīgi sevī tu nenāc pie manis nekad vairs miegā jo es aizmigšu sarkanā **sniegā** un zilie putni man sarkanās pasakas dziedās..
(Mežavilka 1999)

MĪLESTĪBA IR SNIEGS

1. Pār mūsu dzīves ceļiem šūpojas Kāds fantoms līgsmes pilns un tumšu moku. /../ Ak mīlas smarža, pilns no viņas viss, — **Sniegs** lidojošais, tumši rožu ziedi, Viss laiks, kas viņas vējos aizskrējis, Tās vēsmu līdzī nes pat nāves biedī.
(Akuraters 1932) *Sniega un tumšo rožu kontrasts. Mīla ir līgsmes un tumšu moku kontrasts.*

2. Manas lūpas dienu steigas sedza skūpstas kā pirmais **sniegs** . /../ Manas lūpas dienu steigās veldzē tava skūpsta sniegs.
(Skujņa R. 1935) PIRMAIS SKŪPSTS IR PIRMAIS SNIEGS

3. Baltām pārslām krīt **sniegs** . Pirmais sniegs baltām, mierīgām pārslām. Es domāju: pasaule aizsnigs Ar mūsu mīlestību. Uz melnajām eglēm, Uz ceļa un uz taviem pleciem, Un uz tavām siltajām lūpām Baltām pārslām krīt sniegs. /../ Tikai reizēm sapņos es redzu: Baltām pārslām krīt **sniegs** , Un kā muļķis gaidu, Ka pasaule aizsnigs ar mūsu mīlestību
(Ziedonis 1965)

4. Es nekādi nevaru aizmirst, kā **sniegs** lēni laidās, ne sniegs, bet klusums un mīla, un sāpīgas gaidas.
(Līvena 1970)

5. Kaut ko klusiņām, klusiņām – kā krīt **sniegs**, kaut ko viegliņām, viegliņām – kā tālu atmiņu tu man nodziedi, /../ viss, kas pastāv starp mums, tikai savieno – tāda caurspīdīga var pasaule būt, kad ir laimīga, tad var klusiņām, klusiņām – kā krīt **sniegs** – un tik viegliņām, viegliņām – kā tālu atmiņu nodziedāt pašu skumjāko, bet būs priecīgi.

(Vācietis 1974) KLUSA ZIŅA NO MĪĻOTĀS IR KĀ KRĪTOŠS SNIEGS

6. es spēju tikai parunāt mazliet ar savu dievu lai viņš nāk tavu palodzi ar manu **sniegu** segt (Skujenieks 1978)

7. Tas ir klusums, un tas ir **sniegs** uz dzeltenām narcisēm. Putnus ar kaut ko vairāk par spārniem apsedziet. Šis mirklis atkārtojas jau kuro reizi, tu nāc tieši logā pa taciņu, Un šo mirkli nekas vairs nevar apstādināt manās acīs. Dzimtene, mājas un maigums nāk tieši uz sirdi Ar tik viegliem soļiem, ka soļus nemaz nedzird.

(Krile 1979)

8. ZIEMU GAIDOT Mēs baltu, baltu ziemu gaidījām, Mēs košiem rakstiem cimdus adījām. Bet ziema ilga tikai dienas trīs. Sniegs uzkāpa tad atkal debesīs. Šur tur vēl blāv kāds netīrs ielāpiņš. Bet sniegs? Kaut kur pār citiem lido viņš. Kā mūžs bez mīlestības izdangātais ceļš..

(Elksne 1980)

9. Kur palicis viss **sniegs**, Nesen vēl biezs un balts, Nesen vēl visu sedzošs saudzīgi? Kur aizbēdzis, kur pazudis bez vēsts Šis bērnu prieks, šis meža zvēru lāsts, Šis senu senais asnu ienaidnieks? Vien driskas netīras vēl mētājas šur tur, Vien dubļi derdzīgi pie kājām līp Un sausus kāpu miežus vēji liec. Viss satecējis jūrā atpakaļ. Un zeme netīra un piesārņota šķiet, Un katrs gruzīts acīs lektin lec. Viss satecējis jūrā atpakaļ Tāpat kā mīlestība dvēselē. Vai tagad jūrai vairāk viļņu būs?

(Elksne 1980) *Salikta metafora: sniegs visu sedz saudzīgi; sniegs tiek asociēts ar prieku, dziļām kupenām, salu, kas nosaldē augus, un ar mīlestību.*

10. tu ej uz vientulību ar manu parakstu uz maigās baltās ādas ar cigareti raksta nebūtību ar sniega piku raksta mīlestību ar lūpām raksta atvadas uz ādas

(Elsbergs 1981)

11. Un es stāvēšu uz tava sliekšņa — Neredzama, nedzirdama, lieka, Un tu nezini, ka esmu **sniegs**, Lai tu **sniegā** nepaliktu viens.

(Krile 1982)

12. Vai tu tici? Kā lūgdamies un kā piedodams Starp mums, mežonīgi mīlošiem, pirmais **sniegs**. Vai tu tici?

(Krile 1985)

13. Vai gaidu uz tevi — paliek vienīgi gaidīšana, Kurai nekad, nekad kādas atnākšanas nav gana. Kaut kur atmiņā staro sarkans **sniegs**, Mirdz tava roka, veras tumšzilas puķes.

(Krile 1985)

14. Atlidoja ziemas pasta balodis. Tajā vēstulē ir vēsums viss un maigums viss. Vai esi īstais adresāts? Vai pielasīsi prieku mirdzošajiem burtiem klāt? Vai pielasīsi tālumu klāt šim klusumam? Vai **sniegu** uzņemt cienīgs tavš apdrupušais nams?

(Aizpuriete 1986)

15. **SNIEGA** ILGODAMIES Mēs iesim, dziļā **sniega** ilgodamies; un manas iedomas drīz visam pāri snigs, un sirdēsti, kas visur mani vajā, drīz aizelsīsies tajā irdenajā, tik izdomātā **sniegā** stigs un

atpaliks. Mēs aiziesim gar apsnigušām mājām un saldās kupenās arvienu pakritīsim, un mūsu pēdās metinās un kals, un upes fotografēs kvēlais mīlas sals. Nu, īsais brīdi, iemūžini visu, lai atminos, cik **sniegs** bij izdomāts, cik saltas pārslīņas caur Maigo zemi laidās; ak, fotografē, atmiņa, — cik skaisti apkārt ir, kad sastindzinās dubļi, kad nelga laimīgs jūtas... (Elsbergs 1989)

16. Ja tu atnāktu pie manis Vissaltākā ziemā, Tad, kad ļaudis nemēdz iet Cits pie cita ciemā. Ja tu atnāktu Balts kā **sniegs** ... Ja tu atnāktu kluss un smieklīgs — tāds Kā sniegavīrs, /../ Es izslēgtu apkuri, Ledū pārvērstu mājas siltumu, Es to darītu visu ar viltu, Lai tevi neiznīcinātu /../Un es arī pati pārvērstos ledū, Un mēs abi Kā divi ledus stabi Stāvētu ledainā mājā, Un būtu labi. (Dinere 1990)

17. man mute nevar aizglāstīt nevienu tavu rievu un rokas aizliegt sirmumam uz taviem matiem degt es spēju tikai parunāt mazliet ar savu dievu lai viņš nāk tavu palodzi ar manu **sniegu** segt (Skujenieks 1993)

18. Mīlestība - tas ir klusums. Ne mēmums. Piepildīts un dziļš kā ziemas **sniegs** . Kluss un tīrs. garlaicīgs. Bet mīlestība? Piedodiet. Garlaicīga. (Mārtuža 1996)

19. Kājas balansē ledainās ietvēs, mirdz dimantos Vecrīgas jumti. Klāt laiks ar tevi tikties, klīst, klaiņāt, **sniegā** likties. No telpām bēgam mēs, no karstuma, lai stingst uz vaiga asara. Lai sniegu **sniega** vērpetēs, lai nāsīs velku salto mirkli, ar tevi lemtu baudas mirkli. (Mārtuža 1996)

20. Kad es nācu, bij' sejā **sniegi** , Asins upes un ledus pils, Debess - melna, sarkana, pelēka... Tagad apkārt tik balts un tik zils, Tagad tik viegli aizžūžo vēji, maigi Kā glāstot pieskaras sals.. (Gaile 1999)

KAISLĪBA IR KARSTĀ UN AUKSTĀ SADURSME

1. **SNIEGS UN DEGOŠA SIRDS** Krīt sniegs Pār laukiem, ciematiem un pilsētām – Dvēselēs krīt. Izrauju savu degošo sirdi: Kūsti, sniegs! Kūsti, saltais, nāvīgais **sniegs**! (Dzelzītis 1924)

2. Lūpas sausas un neprātīgas, **Sniegs** garšo pēc auksta piena. Es esmu jauna, tu esi vecs, Bet mēs esam vienādi. Kāda nozīme paslēpes spēlēt – Tu ieslēdzies savā mājā ... Bet uz krokodilīgā sola skumjas sēž, Gaida un šūpo kājas. Putenis. Viscaur **sniegs** un **sniegs** – Ausīs un mutē kā vate. /../ Zieme ... /../ Tu naktī un apsnidzis, Azotē brendijs aizsākts. Es citā ielā ar degošu **sniegu** Plakstos un lūpu plaisās. (Dreika 1971)

3. Un kas par raganu katlu un ziemeļu puteņiem acīs ne uguns var **sniegu** , ne **sniegs** var uguni apēst un rīstās ... Es redzu, ka aizbrauc. Aiz tā līkuma, aiz muguras man un no turienes grūd vislielākās vientulības aizā. (Vācietis 1974) *Sk. arī Vācietis 1958: mīlestības pārdzīvojumā savienots karstais un aukstais.*

4. Uguns un pirmais sniegs , baltais kurina liesmu, o, kā līdz pašai sirdsatsegtībai snigs, lūkoties savās pēdās uz pirmā sniega ir briesmīgi, bet tikpat briesmīgi gribas šai brīdī uz priekšu tikt, uguns un pirmais sniegs, vaidi, kad apdegs pirksti, vaidi, kad līdz pašām potītēm vizuļos sniegs; tikko uzspīdēs saule, tev aizbērs acis ar dzirkstīm, un tu, neko neredzot, sacīsi: « Tas ir mans dzīvesprieks.»

(Krile 1979) *Mīlestības pārdzīvojumā savienots karstais un aukstais.*

5. Tāda, kāda esmu, pa šo ielu nevaru iet, man jānovelk ziemas zābaki, ziemas mētelis, jānes rokā, cepure un cimdi jābāž rokassomā — karsts. Karsta ir Jāņa iela. Zeķēs — un arī par karstu, svilst. Karsts. Karsta ir Jāņa iela. Īsa. **Sniega** putenis sākumā, putenis. Un beigās putenis. Un apkārt. Un visa debess snieg, bet lejup nekrīt — izkūst augstu virs Jāņa ielas. Svilst. Karsts. Karsta ir Jāņa iela.

(Kroma 1982)

6. viņa ir skaista, viņa ir gudra, viņa ir balta siena, viņas smaidā, kamēr tas neskūpstīts, **sniegs** var asinīs vērsties

(Gaile 1999)

UGUNS UN SNIEGA PRETSTATS: CITAS NOZĪMES

Tā laikam gadsimti aiziet. Čikstoši kā vecas pils grīda... Bet kaut kas taču paliek, Un varbūt pat daudz pāri paliek: /../ Operu partitūras, dzejoli, romāni, Gleznas un mājas. Mūsu gadsimta seja Ir vienkāršāka un skarbāka, Tās skaistums tam svešs būs kā uguns **sniegam**, Kas nesaprot sasprīgtu muskuļu skaistumu darbā, Kas nesaprot dziesmas skaistumu, Ar kuru māte bērnu ieaijā miegā. Elevatori ir augstāki par pilīm. /../ Izmest lieko no dzīves un dvēseles Spēcīgo raķešu apveidi sauc.

(Auziņš 1963) UGUNS UN SNIEGA PRETSTATS; SNIEGS IR VECAIS

Ir plūdums dzīvība. Viss riņķo, rit un plūst, Tu smeji saulei, **Sniegs** uz pieres kūst, Tu mūžam esi vienā vārda – « būs».

(Auziņš 1970)

Un dzejas lapaspuses rādi vēl pēc gadiem, Kas **sniegos** aizdegās kā mirdzošs viesuļsārts, Un sauca proletu un sauca nākamību No mazas tautas nācis lielā Raiņa vārds. /../ Es Raini atceros Un gaitu dziļos **sniegos**, Kad iesācies bij vētras cēliens baiss Un vējiem līdzī atraisījās cīņā Gars nerimtīgais – mūžos cildenais.

(Kaldupe 1973)

UGUNS AICINĀJUMS /../ Kur tu esi, kas tu esi, neredzamais, kas mani ved caur **sniegu** un ledu?

(Čaklais 1977)

tik acis vēl joprojām starp **sniegiem** sārtu kur

(Skujenieks 1978)

skūpstis izsijāts laikā un telpā, nevienu lūpu vēl nekonkretizēts, miega nomodā degošs. Jā, tīklenes bērība, vējš — žēlu žāvētājs, skropstās šalcējs; pirksti dzirksteļo, **sniegā** mērkti.

(Rokpelnis 1981)

Un skumju nav, tā zilganīgā dūmaka, kas vēl arvien pa reizei aizmiglo mums acis, nav tikai skumjas vien ... Būs **sniegs** uz sarkanās un reibinošās uguns oglēm, tik sarkanām, ka tur nāks sasildīties mums ziemās uzticīgi palikušie putni.

(Vācietis 1982)

ĻAUŠANĀS JŪTĀM IR SNIEGA KUŠANA

SATIKŠANĀS IR KŪSTOŠS SNIEGS; MĪLESTĪBAS IEDARBĪBA IR KŪSTOŠS SNIEGS; ATBRĪVOŠANĀS IR KŪSTOŠS SNIEGS; SKUMJU SAIRŠANA IR KŪSTOŠS SNIEGS; SNIEGA KUŠANA IR ĻAUŠANĀS EMOCIJĀM, RAUDĀŠANA

ASARAS KAUSĒ CILVĒKU TĀPAT KĀ SAULE KAUSĒ SNIEGU

1. TĀLAS DIENAS Pār viņām tālām dienām Laiks burvju autu klāj; Par viņām tālām dienām Prāts domāt nenostāj. No viņām dienām tālām Tik silta vēsma nāk, Ka saltie, skumjīe **sniegi** Sirds laukos atkust sāk.

(Plūdons 1934)

2. Saule noēd baltu **sniegu** , Tevi ēdīs asaras!

(Ādamsons 1937)

3. Mīla jau **sniegus** un glečerus kausē, dziedina slimos un aplaimo bāros, mīla pat nelgu ar niekalbi pārō.

(Aigars 1938)

4. Ja gaŗām gājusi vēl tev ir nāves salna, Ja ir kāds aizvējš ziemā, kas jau barga klāt, Tad drīz mēs tiksimies uz pašas saules kalna Kā divi gāju putni, **sniegiem** kūstot, māt.

(Grots 1946)

5. Tak caur laiku dzīlēm Tā drīz gaismā kāps, Svētas atreibības, Karstas laimes slāps. – Dzirdiet, baronkungi, reznos mitekļos, Tautas dusmu viļņi Drīz jūs aizskalos! Tad pār simtu lūpām Kvēla dziesma plūst, Šķiet, pat dziļi **sniegi** Viņas kaismē kūst.

(Grots 1946)

6. Es tavus pirkstus dienā aukstā Ar dvašu sildīt nepiekustu, Es **sniegu** izkausētu plaukstās, Ja putenī tu slāpes justu. Es dalītos ar tevi bēdās, Es atdotu tev savu prieku, Ja kādreiz saltu vēju vēdās Tev pēkšņi atgadītos piekust.

(Heislars 1947)

7. VELTĪJUMS Liec lai sairst šonakt skumju vaiņags – Ūdens lāses dzied: būs pavasars! Celsim tiltu pretim dienu maiņai, lesim vērot: plaukst vai ceriņzars? Ja uz zariem būs vēl sniegs un aukstums – Atver gaišāk sirdi šovakar, Izkūst **sniegs** un nakts lai Tavā plaukstā.

(Drēziņš 1955)

8. Tas iznāca tik negaidīti Kā atkusnis, kas **sniegu** mēž.

(Vācietis 1958) Satikšanās ar meiteni.

9. Kuru miljono reizi Es tevī esmu iemīlējies, pasaule? Dumjā, Mīļā Un nolādētā. Atgriežas saule. Un asni kausē Ap sevi visspilgtāko **sniegu** .

(Vācietis 1968)

10. Man arī ir bailes – Bailes no tava pleca. Man bailes no tava siltuma, Kas ledu padara mīkstu. Man bailes, ka **sniega** ūdenī Nenoslīkstu.

(Dreika 1971)

11. Un, kad atnāks marts, tad, **sniegam** kūstot, Vārdi pārvērtīsies urdziņās Un, gar aizmigušām saknēm plūstot, Modinās un atspirdzinās tās. /../ Tavi vārdi, mīļais, dzīvos tālāk, Kokos šalks, par putnu balsīm kļūs..

(Elksne 1971)

12. **SNIEGA SIEVA** **Sniega** sieva izskrien pa dūmeni laukā Vecā, vecā japāņu pasakā; Kādi **sniegi** vēl izkusīs manā traukā – Sirdī karstajā? Kas to lai pasaka? /../ Deg saltas zvaigznes, un **sniega** sieva Pie manis ciemoties neatbrauc. Viņa vienmēr atnāk ar sēru ietvaru Un visu īstajā vārdā sauc.

(Plaudis E 1971)

13. Pa reizei trāpa liktens sitiens, Tad atkal bēda kūst kā **sniegs** .

(Sirmbārdis 1972)

14. saule pretī veļas, Baltus oļus glauž, Karstā steigā kausē **sniegu** , Kas man krūtīs ziemas miegu Paslepenā stūrī snauž.

(Bendrupe 1974)

15. **UGUNSKURS** Uz balta **sniega** deg ruda lapsa, un nokūst **sniegi** no maniem cimdkiem, un nokūst cimdi no manām rokām, un stiepjās rokas pār rudo liesmu pret tevi /../ pret tevi – lapsu uz balta **sniega**.

(Vācietis 1974)

16. Jā, Bet mana sirds nav mājās, Pa tumši ziliem marta lediem Aizgājusi mana sirds Un, mani mīļie, ne ar jums, Ar melni baltu žagatu Uz akmens sarunājas. Un līdz **sniegam** pēdējam Es sakūstu ar zemi, Un aiziešanas asaras Par jaunu satikšanos kļūst Ar zāļu saknēm snaudošām;

(Belševica 1976)

17. Tajā, kas pagāja garam, tai seja liliju smalkais un dīvainais zīmējums... Un tajā ceļā, pret apvārsni ejamā, nekas vairs nepaliek tā kā līdz šim. Vakars vairs nav klusi sabozies bēdīgs – jāņtārpiņgaisma sit zaļo caur krēslu. Tā. Ņem un iedod man, gruzītim pēdējam, augstu kā smarža un debesis dvēseli. **Sniegi** no ledainām galotnēm nokūst, un mūžības smaidu tur saskatīt var. Es esmu augstu.

(Vācietis 1978)

18. Nevajadzēja tev vakar pasmaidīt, jo ar tevi apbruņojas ziema, /../ Šoseja caur slapjo **sniegu** tek, melnā svītrā izplūdusi tuša, asni manī ārāceļu meklē, apmānītas bites tekalē, pumpurs savu gāzmasku plēš pušu. /../ Esi nolādēta, mīlestība! /../ Labi, ka tu vakar pasmaidījī

(Vācietis 1978)

19. Uzplūst maigums Kā vēsma no dienvidiem, Kad pavasars tuvu... Šīs straumes varai jāpadodas, Zem tās kā **sniegam** jāizkūst.

(Breikšs 1972) ĻAUŠANĀS MAIGUMA JŪTU UZPLŪDAM IR KŪSTOŠS SNIEGS

20. ko tu raudi, raudātāj vējš, kad man nemaz nav skumji, vienīgi klusais **sniegs** , līdz raudādams, kūst.

(Krile 1979)

21. Sēžu grāvī un raudu viss ietīnīes pelēkā Tu vari smieties par mani kamēr **sniegi** vēl kūst Pēc tam citi smiesies vēl skanīgāk un man būs jāizžūst

(Melgalvs 1980)

22. Jā, es šķiros, bet es savā ainavā palieku Ar acīm apreibušām kā zvēram, kad **sniegi** kūst, Es palieku logā ar roku uz visu dzīvi paceltu, Kā brīdinot cilvēci vai kā brīdinot putnus...

(Krile 1982)

23. Balts sniegs apsedz valēju brūci. Jā, noticu. Sāpe stājusi smelgt. Varbūt sniega griešanās ir visaptveroša laimes izjūta es iesniegu vērpetē, palieku, mūžīgo mieru sasniedzu. Kūst **sniegs**, atsedz dzijušu rētu. Jā, saskatu.

(Mārtuža 1996)

24. Bet daži **sniegi** rudenī vēl kūst. Un daži zaļi asni grib vēl laukā dzīties. Tu! Kamēr dzīvs, Tev vēl ir jāpagūst no daža skaista sapņa atvadīties.

(Melgalvs 1997)

25. Bērns smejas, raud vai **sniegā** izsnieg.

(Gaile 1999)

26. Apsnieg tilti ar pirmo **sniegu**, Izkūst sāpēs pirms rīta un zied, Manās acis kā ogļu ziedi, Tiltā vidū kāds stāv un dzied.

(Gaile 1999)

PAŠREALIZĀCIJA IR KŪSTOŠS SNIEGS

27. Visiem **sniegiem** lemts ir izkust – skaties galaktiku diskos, kā tie, balti dzirkstīdami, joņo! Arī tev nav ceļa cita, zirgs ir norāvis no slitas, tam līdz savām ievām jāaizjoņo.

ATBRĪVOŠANĀS NO SABIEDRĪBAS NORMĀM IR KŪSTOŠS SNIEGS

28. Man gribas sargāt sevī ziedētspēju, Ar ilgām lūkoties, vai nekūst **sniegs**, Lai līdz ar pirmiem siltiem dienvidvējiem Par sārta asnu mani pārvērš prieks, Un ziedēt tad un smaržot, kā vien tīkas, Bez bažām bailīgām – vai drīkst vai nedrīkst tā;

(Elksne 1971)

VĒSAIS IZKUSUŠĀ SNIEGA ŪDENS KĀ PĀRDZĪVOJUMA REMDĒTĀJS

29. es klusi rādīšu – tu aizej tur pa ceļu tu vientulīga ej starp diviem *sniega* klajiem es rādīšu kā es no peļķes smeļu un **sniega** ūdeni pie karstās pieres ceļu kā mana seja raud par vārdiem vienīgajiem

(Elsbergs 1981)

AUGŠĀMCĒLŠANĀS IR SNIEGA NOKUŠANA

30. Mēs esam augšāmcēlušies kā lauks, kad nozūd **sniegs** ! Mēs esam augšāmcēlušies pēc nakts, kas ilga bij, Lai tāpēc dziesmu katra sirds met pretim debesij.

(Breikšs 1935)

DZĪVES SPĒKA ATJAUNOŠANĀS IR SNIEGA IEKUSTINĀŠANA

31. DZĪVOTPRIEKŠ Mans domu kalns plešas, mans domu kalns tvīkst pret rīta debešiem sārziem. Sirds pilna laimes. Sirds atkal drīkst iet cauri varvīkšņu vārtiem. Kas pagātne mana? Kas atpakaļ sauc? Tie kapi, izmisums, sāpes... Skaļš rītavējš kalngalu **sniegus** jauc un lūpās kaist dzīvības slāpes.

(Skujiņa R. 1935)

Ļaušanās jūtām ir putenis

1. Man patīk iet pa ielu, Kad vējputenis griež Ar vilka gaitu lielu – Lai vēji **sniegu** šķiež. Man patīk iet pa ielu, Kad vējputenis griež. Lai **sniegi** naktī aiznes Kā nakts, kas sirdi spiež.

(Skalbe 1923)

2. LAI SNIEG! Lai snieg! Lai spieti trauc bez mitas un skaudras, baltas bites dzel! Lai vēja brāzmas krūtīs sitas, ved pretī **sniega** vētrai ceļš! Tik skatiens saprotoši valga is lai nenāk mani pavadīt. Tad labāk novērsies, vienalga! Bet sniegs lai vērpjas, sniegs lai krīt!
(Brutāne 1960)

3 PUTENĪ Apdziest spožas, tālas plēnes, Putnu ceļi sniegpupenās stieg – Palsā pārslu miglā tinas mēness, Šovakar uz mēness arī laikam snieg. Vieglais padebesis laižas lejup – Tagad velti vairies, velti bēdz. Garām slīdot, pārslas noglauž seju, Un tavs stingais miers ir atkausēts. **Sniegi** puteņo un aizputeņo acis, Lai jau – tikai redzīgāks būs skats: Tie ir labie vārdi, kurus sacīt Neesmu tev pratusi nekad. Es vēl nezināju, cik tas viss ir paties. Cauri ziliem mūžiem pārslas trauc. Labie vārdi... Paskaties, nu skaties, Cik šo vārdu bezgalīgi daudz!
(Brīdaka 1961)

4 **Sniegs** skrien man sejā, atkal ir cits **sniegs**, bet jautājums tas pats, vējā jaušas saraustīts jautājums, un es gribu atbildēt visiem **sniegiem** pasaulē. Bet pret lūpām — Bet pret pavērtām lūpām jaucas **sniega** vērpētes. Bet pret drebošām lūpām cīnās **sniega** vērpētes. Un man mute piedzīta ar **sniegu**.
(Kroma 1982) SNIEGS MUDINA ATŽĪT SAVAS BAILES UN TRAUKSMES

5 Nāk atkal putenis. Ap manu sliekšni — vijums balts un plats Aug augdams. Noper smalkām rīkstēm **sniega** pirtī It visus aizgājušos — katru savā laikā. Tu nenopērts spied lapu sarkanu pie sirds, Lai, divāši stingstot, dzīva uguns staigā Caur asinīm, kas dzīvi pazinušas Un nu vairs nenorimsies, Neko vairs neaizmirsīs Ne lūdzams. Cērt mezglu pušu, Ja nespēj atraisīt.
(Dreika 1990)

6 Es apsveicu tevi ar **sniegu** — Ar lielāko notikumu! Viss bija atļauts. Pēc lieguma, Vien pēc lieguma skumu — Pēc neatļautā, kad tikšu Slepū pie baltās tīnes, Bez apstājas snigšu un snigšu, Bez mitas. Lai pasaule brīnās. Bija sniegdārzs ziedos plaucis, Steidza sarmainos dzietos dzīties, Skaidri zinot, cik neatsaucami Mūsu nodomi piepildītie..
(Dreika 1990)

DOMAS IR SNIEGS

CILVĒKA APZIŅAS DAŽĀDI STĀVOKĻI IR SNIEGA DAŽĀDI STĀVOKĻI; KOGNITĪVAS NORISES IR AR SNIEGU SAISTĪTAS NORISES; DOMAS IR SNIEGS; ATMIŅAS IR SNIEGS; SLIKTAS ATMIŅAS IR SAMĪDĪTS SNIEGS; PAGĀJUŠAIS IR KŪSTOŠS SNIEGS; DOMU SNIEGI; ZEMAPZIŅA IR SNIEGS; IEDVESMA IR SNIEGS; IEDVESMAS TRŪKUMS IR SNIEGA TUKSNEŠI

1. Kad galvai pāri priedes rokas pleš Un sirdi satrauc dzimto silu dziesmas, Pa **sniegu** atbrien atmiņas un dveš Man sejā skarbo kara gadu liesmas
(Vējāns 1953) ATMIŅU PERSONIFĀCIJA — IENĀKŠANA CILVĒKA PRĀTĀ IR KĀ ATBRIŠANA PA SNIEGU

2. Mazi, balti veltenīši Man pa mūžu bradājas. Izbrien manus domu **sniegus**, Domu sniegpupenās kāpj, Un kas viņam savos priekos — Vai man viegli, vai man sāp!
(Ziedonis 1965)

3. ATMIŅAS Kāpēc nevaru jūs kā **sniega** piku Saspiest karstā saujā? Lai nekas no jums nepaliktu, Vien maza lāse kā asara strauja. Kāpēc jūs mani graužat Kā smilšu grauds, iekritis korpē?
(Avotiņa 1966)

4. Man bezmiegs atkal nogriež galvas pusi Un aiznesis vairs nezina, kur lai liek, Bet viena daļa man vēl palikusi, Un tajā tā kā bļodā **sniegi** snieg. Un paliek smadzenes bez virsgarozas, Un

zemapziņas spēki mani lenc, Un tā kā velns ar asti apkārt grozās Mans otrais « Es», mans melnais dekadents. Vēl tālē skan: « Kas tev šos pantus drukās?» Bet tā ir tāla virsgarozas balss. Man dzejoji kā zalkši apkārt lokās, Man dzejoji kā ledus sirdī salst.
(Ziedonis 1971)

5. Mocartu dievs pasauc debesīs: « Pagrāb nu, dēls, zvaigžņu siekā!» Manas notis pa zemi klīst. Es tās uzlasu **sniegā** . /../ Mani par Mocartu nesauciet – Ne man tas palīdz, ne glaimo. Ja manī kas dzied, tas no smaguma dzied, Un dievs mani neaplaimo.
(Ziedonis 1971) *Saistīts ar dzejoļu tapšanu no zemapziņas – personiska nozīmju sniega nozīmju sistēma DZEJOĻUS UZLASA SNIEGĀ*

6. Ielas vidū Tev it kā kāds pa galvu bliež – Kā **sniega** pārslas rindas lido Un acīs gaišumu tev šķiež. Bet tev pašlaik ir pilnas rokas Ar bulkām, kefiru un vēl Ar šo un to ... Un ielas lokā Gaist dzejas virpulis ...
(Sirmbārdis 1972)

7. Naktīs Manas baltās papīra lapas Plešas. Plešas... Plešas arvien plašākas, arvien tālākas – Tie ir **sniega** tuksneši, Kur es maldos līdz rītam. Bet, gaismai austot, Es no baltajiem tuksnešiem Atgriežos savā dzīvoklī, – Baltas papīra lapas Blakus atdzisušai kafijas tasei Un mēmam telefonam
(Dinere 1973)

8. **SNIEGA MĀKOŅI** Jo dziļāk es ieeju dzīvē Katrā dienā un nedienā iekšā, Jo skaidrāk deg agrā jaunība Manu sāpošo acu priekšā. Slīd sniega mākoņi garām, Slīd garām, garām, slīd garām, Smagos, rūsganos kareivju šineļos tīti. /../ Vai nav grūti ziemai pretī starot? Sapurini galvu dzelkšņaino, Saki: – Nevajag man omulīgu māju! – Smejot nomet pašu pēdējo Mazo āboltēnu – pašu pēdējo Tieši **sniega** mākonim pie kājām.
(Kaldupe 1973) *GARĀM SLĪDOŠI SNIEGA MĀKOŅI IR NEPATĪKAMAS ATMIŅAS*

9. **DOMA** Kā no tik pelēkiem debešiem Tik balti **sniegi** var snigt? Kā zem plakstiņiem, gurumā drebošiem, Skaidras domas asniņš spēj dīgt?
(Sirmbārdis 1975)

10. Sniegs ir jāēd, kad Ņeva mirdz melna, Tā ir puteņu viesmīlība... /../ Kad no puteņiem pilsēta celta, Divi aizbrienam — zāles stiebri. /../ **Sniegs** ir jāēd, lai atcerētos, Lai mēs atkal sudrabā bristu. Zāļu stiebri, kas puteni iztur... **Sniega** sāls pārslo atmiņu rētās.
(Rokpelnis 1981) *ATMIŅU GLABĀTĀJS IR SNIEGS*

11. No tavas aizvīņdienes spožums liegs. Kāds saka: « Priedes nopinušas vainagu No nakts un ēnu sabradātā **sniega** .»
(Krile 1985) *ATMIŅAS IR SABRADĀTS SNIEGS*

12. Paliek pēdas pēc katras bēdas. Pēc katra prieka — it nenieka. Tam **sniegam** , kas daudz sapēdots, ir nokust prieks un nevis sods. Bet nesamītais **sniegs** aiz bēdām steidz nozust bez jebkādam pēdām.
(Melgalvs 1989) *CILVĒKS, KAM NODARĪTS PĀRI, IR SAMĪDĪTS SNIEGS; NESAMĪTS SNIEGS IR VĒRTĪGA, ĀTRI ZŪDOŠĀ LIETA*

13. Es esmu savas dvēseles sētnieks, Ik rītu skrubinu Samīdīto **sniegu** , Kas vakar sasalis Pelēkā, netirā ledū. Līdz sāpēm skrubinu Dvēseli kailu kā ietvi, Lai mani dzejas tēli, Dzīvi un silti, Ar savu

elpu kausējot Stingo ziemas gaisu, Nāk un aiziet. Lai viņi nepaslīd, nekrīt dubļos, Lai viņi nāk un aiziet Dzīvi un silti Savā grūtajā darbā.

(Dinere 1990) NEPATĪKAMA PIEREDZE/DOMAS IR SAMĪDĪTS SNIEGS

14. Zvēro saule un zilas nopūtas Pa kūstošu **sniegu** brien, Kā tu tiksī uz visu mūžu prom, Mans draugs, no vakardienas? Tā staigā pa šodienu smiedamās Un rītdienā grūti elš, Un lai es ietu kur iedama, Tas ir zilo nopūtu ceļš, Mana māsa uz akmens bizi pin, Un tēvatēvs tabaku sūc, Es 15 liecos pār avotu, neatšķiru, Kurā pilienā ir mans mūžs, Palaikam te atmirdz mākoņi, Palaikam te nogrimst viss, Un pāri kā beigas vai sākums Vai kā vidus ir debesis ...

(Krile 1995) NOŽĒLA, NEPATĪKAMAS ATMIŅAS IR KŪSTOŠS SNIEGS

KRIŠANA IR SNIGŠANA

BIRSTOŠI PELNI IR SNIEGS; KRĪTOŠAS LAPAS IR SNIEGS

1. Kad beidzot vācietis bij pīšļos triekts, Mēs ieraudzījām Daugavmalu kūpam, Mums matos bira pelnu sirmais **sniegs** .

(Imermanis 1947)

2. Jau pacēlās mēness sarkans, Bij rudens novakars liegs, No simtgadu kokiem parkā Krita lapas kā virpuļains **sniegs** .

(Krūklis 1955)

3. Rudens lapu slīpā **sniegā** , rudens foliantos rudā rītā mana Rīga riskēdama raksta filharmonijai uz jumta vijolīti zilu, sarkanspožu ugunspuķi apsvilušā lakstā. /../ leputiniet vienreiz Rīgu vijolīšu **sniegā** , vijolīšu rudens riskā rakstus ieputiniet – filharmonijai uz jumta vijolīti sviniēt, zvaniēt, sviniēt, zvaniēt, sviniēt, zvaniēt, sviniēt, zvaniēt, sviniēt.

(Peters 1973)

PAEJOŠS LAIKS IR SNIEGS (laika metonīmija)

PAEJOŠI GADI IR SNIEGS; DZĪVE IR ZIEMU ATKĀRTOŠANĀS; DZĪVE IR GADALAIKU MAIŅA

1. Kurp vēl trauksi, kurp vēl skriesi Kaut vēl brīdi pakavējies! Daudz vēl dienu jāizskaita, Ilgi gadu **sniegā** snigšu, Tikai tevi tālā gaitā It nekad vairs nesatikšu.

(Vāczemnieks 1957) DAUDZU GADU NODZĪVOŠANA IR APSNIGŠANA

2. MĒS VIENMĒR UZ PERONA Šķiršanās sāpes, tikšanās prieks – Tāda ir dzīve. Uzsnieg un nokūst baltākais **sniegs** , Aiziet un atnāk labākie gadi, Cilvēki atnāk un aiziet.

(Krile 1966)

3. Vējš pasaules pirmajā dienā. Vējš pasaules pēdējā. Vējš mūs no miega ceļ, un vējains ir **sniega** ceļš, un pēdas nepaliek ...

(Čaklais 1972) *Salikta metafora; dzīve ir ceļš.*

4. jo lieti līst un **sniegi** snieg, aug kupenas ar gadiem

(Peters 1973)

5. Dzied meitene bārā. Dzied, aiznesta daļās. Dzied baltā **sniegā** . Dzied viņņos zaļos.

(Čaklais 1974)

6. Ielu burzmā ejot, skrejot, Saule spīd vai **sniegi** snieg, Skatos acīs, skatos sejās, Kāds tu esi rīdziniek?

(Sirmbārdis 1975)

7. **Sniegs** pēdējais, sniegs pirmais novirmo. Pa vidu vasara.

(Baltvilks 1976)

8. sarkankrūtīt, ir aiz viena un aiz otra, un aiz trešā loga, grūti ausij tavu skumjo svilpošanu pāri **sniegiem** , pāri ziemei, pāri laikam klausīt.

(Vācietis 1976)

9. Ceļā, kas man jānostaigā, **Sniegi** snieg un atkal kūst, Un pār manas mātes vaigu Lēna vakarblāzma plūst. Un caur liekvārdību skaļo Klusām sauc kāds atpakaļ – Tur, kur logā mirte zaļo, Runcis balts kur miltus maļ. Nav un nebūs. Kas ir bijis, Tas par puspasaku kļūst, Tikai ceļš zem kājām vijas, **Sniegi** snieg un atkal kūst,

(Elksne 1977)

10. Kārtu kārtām ieadīts Sarkans dzīpars cimdā ... **Sniegi** sniga putināja – Kurā gadusimtā? **Sniegi** sniga putināja, Kara vīri jāja, Kāds caur sniega plīvuriem Man ar roku māja.

/../ Četras **sniega** vilnaines Pleciem pāri klātas – Vai tur tumsā raudu es Vai tā mana māte?

(Elksne 1980)

11. Nokrita **sniegi** , izkusa **sniegi** – kārtējais gadskārtu cikls. Saplēsti stikli, neizgulēti miegi un maza, gaiša doma tirgus soma.

(Melgalvs 1980)

12. Tad **sniegi** snieg, un sirds par augsni kļūst. Lec danci pasaule uz karsta klona.

(Plaudis E 1980)

13. Tā **sniegi** iet — bez kļiedziņa, bez skaņas, Un ēna ēnai mēmi atvainojas, Ka viņas saskaras, ka paiet garām, Ka nevar tikt no dubultnieka projām. Tā **sniegi** iet pa pusmūžu vai nakti, Un vientulībā atklātība dzimst /../ Tā **sniegi** iet — bez kļiedziņa, bez skaņas, Jā, balti iet kā tas, kas neatnāk..

(Kriļe 1982)

14. Tā no dziedošām ziemām mēs nākam, kur uz **sniega** kā asiņu palts — rēna saule.

(Auziņš 1983) *'Ziemas' kā dzīves sākuma metonīmija, detalizācija sniega tēlā; asinis – atsauce uz karu.*

(Auziņš 1983)

15. Iet dienas. Gadi. Kas tur liels? Nav dzīve debesmanna, Bet mātai Annai atkal trīs: Krišs, Miķelis un Anna. Krīt **sniegi** . Uzzied puķītes. Bet citur tanki rāpo.

(Auziņš 1983)

16. Mēs tikai dzīvojām. Ar labu pieminējām. Kaut arī savas kļūdas nelabojām. Put smiltis, **sniegi** , paput papeļpūkas, un putu krējums acis aizķepina.

(Melgalvs 1984)

17. Līdz Ziemsvētkiem. Un tad nāks Jaunaisgads. Un rudens asaras taps baltā **sniegā**.

(Ziedonis 1988)

18. Tāli zibšņi aiz kalna Pazībsnī mirkli un gaist. Atkal no salnas līdz salnai Vasaras pilnmēness skaists, Atkal no **sniega** līdz sniegam Zemei savs darāmais.

(Dreika 1990)

19. Laiks. **Sniegi** šalc, un ziedi puteņo — Laiks vējo saprātīgi, lietišķi un dzedri
(Dreika 1990)

20. runā vēl es mīlu tavu balsi mijkrēšļi mainās un atkārtojas gadu no gada slapjie **sniegi** spēlē
sudraba simfonijas laime ir noskaņa krāsaini ziedi aukstās spuldžainās ielās
(Auziņa 1995)

21. Sarunājos ar sevi brīnoties Kā viss vasaras **sniegs** var nosnigt Tik īsā laikā, un augusts Jau
dzied Augsto dziesmu Mūsu dēls jau kopš neatminamiem laikiem iet skolā
(Aivars 1999)

SĀKUMS UN BEIGAS IR PIRMAIS UN PĒDĒJAIS SNEIGS

PAGĀJUŠAIS IR PĒRNAIS SNEIGS; PAGĀJUŠAIS IR NOKUSIES SNEIGS; SĀKUMS IR PIRMAIS SNEIGS

1. Kur sadauzīta dzīve viengabala vizmā lās, Viz **sniegā** pirmajā vai arī atvadās.
(Aizpuriete 1986)

2. Vēl melnā aizā ilgi nevelšos Kā ekrānā, No soda bēgot, bandīts; Vēl pērnā **sniega** zīmes
mācīšos Un ievīstīšos Vecu sapņu skrandās.
(Dinere 1990)

3. JAUNAJĀ GADĀ IEEJOT Trīs vaska sveces — tālas zvaigznes trīs — Tur augšā sprēgāja un
dūmoja, un dega. Man palika viens zemes mirklis īss, Viens balodis un kvēpains **sniegs** uz
dzegas..
(Dreika 1990) PAGĀJUŠAIS IR NOKVĒPIS SNEIGS

4. Laiks nesātīgs — tas neatdos nenieka, Lai kā mēs skumtu, sērotu un lūgtos, — Ne siržu puteni,
še pērno **sniegu**, Ne noslēpumus, pusnakts dārzos plūktos.
(Dreika 1990)

5. Bija vai nebija, bija, ko tu par kusušu **sniegu**, Bija vai nebija, bija, tagad jau skaiti tāpat, Nelga,
par kusušu sniegu, drīz būs milzīga ziema, Tikai tas pirmais drebēja vienīgi viņā naktī, Pieskārs,
uztrauca, pazuda kā aizgājēja skatiens, Notika viss bez manis, var būt, ka nosapņots
(Krile 1992) PAGĀJUŠAIS IR NOKUSIS SNEIGS

Vietas metonīmija

1. Kremlī katrs par savām mājām runā, Un lai tas **sniegos** vai svelmē dzimtu, To saprot, to
apsveic, tam visur mājas.
(Sudrabkalns 1947)

2. Un likās, visa nemirstīgā cilts Tai naktī piecēlās no trūdu bedrēm. **Sniegs**, vējā skrienot, sijājās
kā smilts, Bet nemirstīgie nāves salā nedreb.
(Sudrabkalns 1947)

3. Es eju pār robežām paceltu galvu, — Man nokusīs kājas, tik dzimtene liela, Līdz dienvidu
dārziem ar smaršīgiem augļiem, Līdz **sniegiem**, kur dienai un naktij pusgads.
(Sudrabkalns 1947)

4. Dzirdu, kā pēc ziemas miega, Nākdama no nakts un **sniega**, Skan jau cīruļdziesma liega,

(Sudrabkalns 1947)

5. Brīnumu lielu mums bezgala daudz: ledegas rūpnīcas mūžīgā **sniegā**, Kuģi un vilcieni svēpdami trauc,
(Sudrabkalns 1948)

6. Labības sagādi veikuši Talsi, Pārvēršot zeltainos graudos Staļinam doto vārdu. Vēl pirms tuviem **sniegiem** Darbs ir padarīts.
(Čaks 1948)

7. Atmirdz tu tundrā un tālajā taigā, Tjan-Šana **sniegos** un smiltājs kur kails, Ferganas ielejā, dienvidu svilā, Ukrainas stepē un Latvijas silā.
(Vīlipsis 1949)

8. Mēs šachtās rokamies un jūru dzelmē, Un augšup verd mums pretī nafta, zelts, Vienalga – lietū, **sniegos**, saules svelmē – Mums sirpis, veseris ir augstu celts.
(Grots 1951)

9. TAUTAS RAKSTNIEKAM ANDREJAM UPITIM 75. DZIMŠANAS DIENAS ATCEREI Krīt pār zaļo zemi **sniegi**, Baltām pārslām krīt – Pārklāj mežus, druvas liegi, Upes, kuras ledū spīd. Tas nav **sniegs**, ne sniegpuenis – Sirmi mūža gadi tie, Kuri lēnām, jau sen senis, Tev pār galvu snieg un snieg. Septiņdesmit piecas ziemas Baltas Tev uz pleciem dus./../ Pretī lido pārslu bari, Gaišums Tavu ceļu klāj: Aizvien jauni pavasari Tev caur **sniegiem** māj un māj.
(Krūklis 1955)

10. Vienalga, vai tev apkārt **sniegi** palsi Vai stepes ceļš ar karstu smilti klāts, Šai brīdī tavas dzimtās zemes balsī Man vajag, draugs, ar tevi parunāt.
(Vācietis 1955)

11. Tu atceries un šoreiz jau bez smaida, Kā iesāk autobuss caur **sniegiem** skriet
(Vācietis 1955)

12. Tāds viņš ir, pie kura sēdēts daudz, Vai tur **sniegs**, vai bites skrien pār pļavu, Reizēm mūs pie citiem galdiem sauc, Pilnākiem un skaistākiem par tavu.
(Vācietis 1958)

13. Borovskas **sniegos** un uguņu grīstēs Kaldinot topošās gvardijas godu, Ceļu uz Padomju Latviju cirta.
(Vanags 1960)

14. Rupju mākoņus ja projām velsi, Saltums tevi pieveikt nepagūs. Ja pret sauli galvu augšup celsi, Arī gadu **sniegā** silti būs.
(Vāczemnieks 1961) *Daudz sniega – daudz gadu.*

15. Kaut vēl ilgi ilgj Vaduguni manu Balti gadu **sniegi** Sniegot neizpūš!
(Vāczemnieks 1961)

16. – Aug velēnas pret atvasaras tāli, Un domas cauri **sniegiem** ved uz maiju, Kas jaunas lāsmas piešķirs varavīksnei.
(Vējāns 1961)

17. Un, vai **sniegi** snieg, vai zvaigznes lāsmo, Eju ielās, Eju laukos, Miera nav.
(Ziedonis 1961)
18. Kad raķete, uguņu skarta, Izzudīs Visuma dzīlēs. Viņš tālu no zemes **sniegiem**, Sveša saule kur ausīs un rietēs, Liks dzimtenes sapņiem un priekiem Un dzimtenes magonēm ziedēt.
(Lisovska 1963)
19. Aiz logiem dienu **sniegi** krīt un krīt. Jauns kalendārs būs jāņem citurīt.
(Saulītis 1964)
20. Var trimdas **sniegi** smacēt zibens plaismu, Bet cauri puteņiem kā pērkons sauks, Pēc brīvas elpas sauks Sarkano puķu lauks.
(Vējāns 1965)
21. – un katru aprīli dzirdini mūs ar sulām, lai sirdīm pietiktu zaļā lapu nemiera līdz baltajiem **sniegiem**.
(Vējāns 1965)
22. Uz pusēm dalīsim pagalvi baltu Un sapņus, kas iešūpo pusnakts miegā, Un slēpju ēnas, un puteni saltu Uz pusēm dalīsim dzimtenes **sniegā**.
(Vējāns 1965)
23. Katrs pumpurs un sēkla ir rūpīgi lolota vēstule, Kuru caur ziemas **sniegiem** vasara vasarai sūta,
(Elksne 1966)
24. Es pārrakstu tālas adreses Tuviem un labiem draugiem – Aiz neredzēšanās mēnešiem, Aiz **sniega** noklātiem pauguriem. /../ Saucieni paliek bez atbildes Tālā **sniega** plašumā.
(Čaklais 1966)
25. Nu jau nez kuro gadu vējš **sniegu** pār kapu pūš...
(Elksne 1968)
26. Bet dienas deg un dienas lido, Un tā var gadiem **sniegi** snigt.
(Ziedonis 1968)
27. Un tomēr visbiežāk Tēvu acīs Dēli dara ne tā. Nestrādā īsto darbu, Neapņem īstās sievas, Neprot iekārtot dzīvi. /../ Bet viss viens – Zem dēlu soļiem čirkst smiltis, Smilkst **sniegi**, Bet viss viens – Dēli slīgst Sievu roku baltajās bangās, Un viņu dzīvēs Pa logiem spīd saule – Tā pati, Un logos kūp miglas No zemes un ūdens jūrām.
(Vācietis 1969) Smiltis un sniegi zem soļiem reprezentē dzīves gaitas, lai kādas tās būtu
28. Vien **sniegi**, kas nav sniguši nekad, Vien lūpas, kas nav skūpstītas nekad, Vien mirklji, kuri nenāks vairs nekad,
(Vācietis 1969)
29. Kāpēc šeit **sniegos** bij jāpiedzimst man?
(Elksne 1971)
30. Prasi manai **sniega** dienai, Manai ziemīgajai dienai
(Kaldupe 1973)

31. Pazūd valgā zālē taka, Neaiziesim vairs nekur; Vēl līdz **sniegiem** liepu dārzam Plaukstās mirdzošs ugunskurs.
(Kaldupe 1973)

32. var pat no miglas lāsēm Pavisam baltas, baltas rakstīt vēstules. Un tā līdz **sniegiem** ?
(Kaldupe 1973)

33. EREVĀNA–RĪGA Aijā, mani māla dēli, **sniega** zemē manā, aijā, mani ugunsbrāļi, brāļi Haijastānā... /../ Lai sarūsa zobentiņis **sniega** zemē manā, dīgst iz akmens saules puķe, puķe Haijastānā. /../ Dzird iz paklintes to lūgsnu **sniega** zemē manā, ko čukst pušu cirstas lūpas, lūpas Haijastānā, dzird to kaulu baltu vaidu Haijastānā, ko vaid ziemas kauju **sniegi sniega** zemē manā... /../ viena doma – brīvība, un no tādas domas izaug tautas smaga dzīvība... Labvakaru, māla dēli, **sniega** zemē manā, labunakti, ugunsbrāļi, brāļi Haijastānā ...
(Peters 1973)

34. Cauri **sniegu** vai miegu, bet atnāciet, mums tik daudz ir ko pastāstīt jums. Brauciet šurpu, garām vai projām, tikai runājiet, mīļie, ar mums!
(Čaklais 1976)

35. Tādu domu galvā, tādu seju Cilvēks iet pret **sniega** dienām aukstām.
(Plaudis E 1978)

36. man citas acis; nomodā un miegā skrien zemstrāvas kā bērzu asins **sniegā** ,
(Peters 1979) Sniegs kā ziemas metonīmija

37. Vai vērsmo jāņuzāles, Vai balti **sniegi** krīt, Tevi nākam no tāles Nevaru sagaidīt.
(Plaudis E 1980)

38. Nokrita **sniegi** , izkusa sniegi – kārtējais gadskārtu cikls.
(Melgalvs 1980)

39. šķērsojam naktis neskarot ausmas (solu jau aplājis **sniegs**
(Brūveris 1994) *Ir pagājis laiks*

Dažādi kartējumi ārpus biežāk sastopamajām kategorijām

DEJOJOŠA KUSTĪBA IR KRĪTOŠS SNIEGS

1. Ceļas ūdensvīrs no miega, Zivis dej kā pārslas **sniega** .
(Skalbe 1923)

SIEVAS IR PALSS KŪSTOŠS SNIEGS PAVASARĪ ; PELĒKĀ KRĀSA IR KŪSTOŠS SNIEGS

2. MAŠĪNRAKSTĪTĀJA Underwood rakstāmmašīna vecā, atļauj nolikt galvu uz tava metala pleca un klausīties klusuma dziesmā. /../ Un tad, kad nebūs ko zaudēt vairs pasaules biržā, pazišu dziesmu tikai vairs vienu traģisko dziesmu par maizi... Renstelēs čalos netīri strauti, sievas, palsas kā aprīļa čauganie **sniegi** , bulvāros pārdos pavasari, un ielas puikas svilpos dziesmas par sarkano jūrnieku pulku, ceļot pār peļķēm tiltus uz jaunu, laimīgu dzīvi, kuŗu ne es, ne mani baskāji draugi neredzēs nekad, jo aprīļa pali aizskalos mūs līdzī papīra tiltiem kā visu, kas pagātnes daļa...
(Skujiņa 1932)

NEIRASTĒNIJA IETEKMĒ PRĀTU KĀ SAULE IETEKMĒ SNIEGU (LIEK UZMIRDZĒT UN IZKAUSĒ)

3. Ai neirastēnija, tu māsa, Tu visu man liec smalkāk just – Tā saule **sniegam** – zelta krāsa – Liek reizē spīdēt tam un kust.

(Ādamsons 1932)

KAUT KAS DRAUDĪGS IR SNIEGA BUMBA, KAS VEĻAS UN KĻŪST LIELĀKA; DZĪVE IR SNIEGA BUMBA, SNIEGA LĀCIS

4. LĀCIS Ik vakarus, kad saule riet, Tu zini bēdu vēsti: Tās rozes visas neuzzied, Ko tu sev sirdī dēsti. /../ Kā baltu **sniega** kamolu Reiz dzīvi ripot sāci, Bet nu sev ceļā saveltu Tu redzi – milzu lāci. Tas tevi kāri uzlūko Un brīžam sasit ķetas. Tu tikai domā vien par to, Ka viņš tev neuzmetas! (Bārda P 1932) *Alegorija – dzīve kā sniega vīra savelšana – un sniega vīrs sanācis draudīgs.*

TIKT PĀRI SĀPĒM IR KĀ SLĪDĒT PA SNIEGU AR KAMANĀM

5. Gribu pār purviem un muklājiem slīdēt, Dziļumiem pāri, kas baida un viņ, Gribu šai naktī es izgaistot spīdēt, Pakavs uz ledus simts zvaigznes kad šķīl. Gribu pār sāpēm pārbrukt es pāri, Viegli kā **sniegos** īd slieces un slīd, Cauri šai naktij pret mūžības āri Prieks lai man acīs kā ugunis spīd

(Grots 1937)

ATGŪT LABU UN VIEGLU PAŠSAJŪTU IR KĀ NOMAZGĀTIES AR IZKUSUŠA SNIEGA ŪDENI

6. Cik apmākts viņš arvien ir bijis, Nevarīgs un aplam slinks – To Jonatans nu zina. Tam šķiet, ka pārvarējis viņš Ir aklību jo grūtu, Tam top tik viegli un tik labi, It kā **sniega** ūdeņos Viņš nomazgājies būtu.

(Ādamsons 1941)

BĒGOŠI CILVĒKI KĀ VĒJA NESTS SNIEGS

7. PADOMJU ARTILERIJAI Cik reizes redzējis es esmu, Kā bēg no tevis ienaidnieks, Pilns ārprāta un nāves dvesmu, Kā niknos vējos viegls **snieg**s

(Čaks 1948)

DOTIES PROM IR IET SNIEGA LAUKOS

8. Ļaudis kad ar pilniem kausiem Apsveiks jauno gadu jauko, Tad gar logu soljiem gausiem Vecais gads ies **sniega** laukos...

(Vāczemnieks 1957) *Skat arī.: Un tad – aiziet putenī... (Avotiņa 1979)*

KAUT KAS VĒRTĪGS IR KRĪTOŠAIS SNIEGS

9. Tā kā zeme ķer krītošo **sniegu**, Tu tvēri toreiz ik vārdu, ik teikumu nejaušu, Tu man neļāvi toreiz ne mieru, ne miegu, Sirds, paldies

(Vācietis 1958)

ATNĀKT IR ATBRIST PA SNIEGU

10. Un, ja ceriņu ziedi nenesa cerēto prieku, Nav taču sacīts, ka laime nevar atbrist pa **sniegu**, Un, ja es šodien pret draugiem biju netaisni skarba, Rīt es rūgtumu izdzēst varu ar labu darbu...

(Elksne 1963)

VASARAS RAIBUMI IR KĀ ASNI PĒC SNIEGA NOKUŠANAS

11. Vasaras raibumu spītīgās dzirkstis, Kuras kā asni pēc **sniega** un sala Laukā lien atkal uz deguna gala.
(Vējāns 1957)

KLEITA KĀ ZĀLE PĒC SNIEGA NOKUŠANAS

12. Viļņaina kleita skauj augumu liegi, Gluži tā pļavu vij zāle, kad **sniegi** Kusuši saulē un zudušas drazas,
(Vējāns 1957)

ATOMBUMBA SADRAGĀTU ĒKAS UN CILVĒKUS KĀ SASPIEŽOT SNIEGA PIKĀ

13. Un mājas ar cilvēkiem, dēliem un meitām, ar grāmatām, gultām kā **sniega** pikas tā saspiestu verdošā saujā un pārvērstu pelnos.
(Lukss 1962)

MEITA IR ZIEDIŅŠ ZEM SNIEGA

14. MEITAI Tāda tu man esi gaiša, Tāda tu man esi liega, Tā kā vizbulīte trausla, Kura uzliesmo zem **sniega** .
(Dinere 1965)

DARĪT KAUT KO PĀRGALVĪGU IR ĒST SNIEGU

15. Pēc šīs lapkrišņa raganu balles vairs prātīgi nebūsim mēs. Mēs ēdīsim **sniegu** , un salušu mežeņu garšā mums kaut kāda atmiņa tvīks.
(Vācietis 1969)

DEJOJOŠI SNIEGI IR BAILES/TRAUKSME

16. Vienu reizi vari dejojot pār bezdibeni, Dejo **sniegi** , dejo asins sarkana, Tavā dzīvē tā bija pēdējā lappuse.
(Plaudis E 1971)

ZIŅAS APSLĒPŠANA IR RAKSTĪŠANA SNIEGĀ

17. RAKSTS **SNIEGĀ** Papīrs neprot noslēpumus glabāt, Papīrs pauž tos katram, kuru redz; Siešu lakatu un iešu labāk Tur, kur mežu ziemas klusums sedz. Ierakstīšu tīrā, tīrā **sniegā** Vārdus, kurus tu man naktīs teic, Kurus, ievilinot mani miegā, Kabatā sev paslēpt tumsas steidz.
(Elksne 1971)

ATTEIKŠANĀS NO SAVAS PATĪBAS/BRĪVĪBAS IR SNIEGI

18. Vien, lūdzams, nepārmet, ka reizēm miegā Es savus spožos spārnus atkal jūtu Un kungstot svaidos, it kā prom no **sniegiem** Uz siltām zemēm jālido man būtu ...
(Elksne 1971)

NAKTS DEBESIS IR SNIEGI

19. Un es atrāvu sevi vaļā, sakni murskuļainu un kāru tā kā spaini sevī es laidu, un tur gaidīja, tur jau gaidīja. Zvaigznes – ziemas vientuļās bridējas – zilos debesu **sniegos** spīdēja, tumsas krūmi ap māju staigāja, un es jutu: ir pašā laikā uzaususi tā puķe zaļā, uzziedējusi savā vaļā.
(Čaklais 1972)

DĀRGAS ATMIŅAS IR ZIRGA PAKAVU SVIESTĀS PIKAS

20. Zirga pakavu pasviestās **sniega** pikas man sirdī kritīs kā monētas krājkasē senā. Es kļūšu bagātāks par vēl vienu bērņības mirkli.

(Goba 1972)

KAUT KAS NEGATĪVS IR SNIEGS

21. Uz mani neskatās, jo zina labi, Ka pat ar smaidu iebartot var indi, Ka es no **sniega** māku uzcept maizi, Lai pamielotu to, kas nelūgts ciemos nāk.

(Bendrupe 1974)

PĒKŠŅI PARĀDĪTIES IR UZSNIGT SNIEGAM

22. Tu man esi Šonakt jāsatiek. Tev uz galvas Uzsnigšu kā **sniegs**.

(Sirmbārdis 1975)

KAUT KAS BĪSTAMS IR SNIEGA PIKA, KAS VEĻAS NO KALNA

23. INERCE Kas pirmais pagrūda, kas velties lika? Bet veļas akmens tā kā **sniega** pika Un kļūst arvien lielāks. Mazs akmentiņš no kalna velties sāk, Un nu tas veļas arvien varenāk Un kļūst arvien lielāks. /../ Un tad mēs gājām. Pirmais Andrievs bija, Un Andrievu tas akmens izšķaidīja Un vēlās tālāk.

(Ziedonis 1975)

KAUT KAS NEIESPĒJAMS IR VASARĀ SNIEGS

24. es tevi lūgšu palikt it kā vakarā dienu it kā vasarā **sniegu** it kā skatīdamos uz citu pusi es tevi lūgšu un lūgšu tā būs brieža balss piemeklēta baloža žēlabas tā odīs pēc rāvas un darvas un tā būs patiesība

(Skujeniēks 1978)

UZKĀPT DEBESĪS UN PĒTĪT, KĀ SNIEGI KRĪT IR NEĻAUTIES MIETPILSONĪBAI

25. Kur der tie vītušie, šļauganie, tumīgie, visur jau mitušie un visur stumdījušies, mijušie gredzenus, visu jau redzējušie, /../ Mīļais, kāp debesis, pētī – kā **sniegi** krīt, tausti ar pirkstiem no kā var lietus līt, krīti, lai zini, kā ir, kad krīt. Ja gribi lidot rīt.

(Vācietis 1978)

Alegorija par 1905. gada 13. janvāra notikumiem (strādnieku mītiņš)

26. **SNIEGA** BALĀDE. 13. JANVĀRIS Pret rītu nošāvās **sniegs**. Karsts sveķis caur egli skrēja. Kā sekundes pelēkas irbes caur tēmēkli aiztecēja. Pret rītu nošāvās **sniegs**, un asins bij viņam tāds, jā, asins bij viņam kā trīspadsmit magonēm notecināts. Pret rītu nošāvās **sniegs**, un zemei bij acīs viss tālais un zilais, un grūtais aprīja debesis.

(Peters 1979)

NĀVĒJOŠAS SLIMĪBAS SIMPTOMI KAUSĒ SNIEGU

27. Pret decembra nāvīgām rozēm visi **sniegi** un puteņi kusīs, pret degošām decembra rozēm snigs čuksti un nenoklusīs.

(Peters 1979)

OJĀRS VĀCIETIS IR PRIEKŠĀ SAVAM LAIKAM

28. Kad mūsos kļavs vēl tikai klāsies, viņš sen ar **sniegu** sarunāsies.

(Peters 1979)

KAUT KAS TIPISKS, MAZSVARĪGS IR SNIEGS

29. Mūsu tēvs debesīs, vienalga, kāds ir tavs vārds, vai tevi sauc par lietu vai **sniegu**, vai arī kaut kā tūkstoškārt cēlāk un citādāk
(Čaklais 1979)

KAUT KAS BRĪNUMAINS IR CUKUROTS SNIEGS

30. Un no mākoņiem bieziem un melniem gāzās cukurots **sniegs** uz zemi.
(Čaklais 1979)

AIZGĀJUŠAS MĪLESTĪBAS VAI VECUMA ZĪME

31. Vai pienāks laiks, kad uguns vēsa kļūs? /../ Ja tavus plecus sveša mute skārs Un nebūs man kur iet, Es sadzirdēšu vientulīgs un bārs – Klau, brūnas bites dzied. Pat tad, kad viņām balti spārni būs Un citi sauks to «sniegs», Man tava tālā saule lūpās žūs – Šo dienu skumjais prieks.
(Plaudis E 1980) *Dzejolis par bijušu mīlestību – ir rudens, dzied brūnas bites, bitēm būs balti spārni; var interpretēt kā bišu novecošanu; nostalgiskajā ainā aukstuma vēstnesis.*

NOŽĒLA, VAINAS APZIŅA IR SLAPJŠ SNIEGS

32. Krita slapjš **sniegs**, kad ieskatījos savai sievai sejā. Un tad es redzēju visu, ko esmu viņai devis, un to, ko neesmu devis. Visskaidrāk to, ko neesmu devis. Krita slapjš **sniegs**, uzreiz kusa, bija daudz dubļu, un es ieskatījos savai sievai sejā un redzēju to, ko esmu viņai devis. Un redzēju to, ko neesmu devis. rita slapjš **sniegs**, un es ieskatījos savai sievai sejā. Visskaidrāk es redzēju to, ko neesmu viņai devis.
(Baltvilks 1980)

PUTENIS IR SPRĀDZIENS ZEM SNIEGA

33. Putenis ceļas, starojošs dadzis. Dziļi dziļi zem lediem pārziemo sprādziens. Ne jau pa kapeikai sanests un krāts — Nesašķelts, vienotā gabalā. Vēji pa stingušu klajumu slēpo. Dziļi dziļi zem **sniegiem** ir sprādziens slēpies. Ziemas miers, tas ir sprādziena miers. Vēlā stundā tu redzi — ziemei noraso piere.
(Rokpelnis 1981)

SAISTVIELA IR SNIEGS

34. Neviena viena, visi salīp — Ar namu nams, ar jausmu jausma, Un pašā ziemas viducī. Tā tikai ziema pieprot līmēt. Man viņā sevi nesazīmēt. Mūs visus salīpina **sniegs**.
(Rokpelnis 1981)

SĀRŅI IR SNIEGS

35. VISU LIETU VARDI visu lietu vārdi — divreiz divi, pelni — visu lietu maisījums, tur tie saprotas, kas nesapratās dzīvi, aizmirstas tur lietu mainīgums. tur no gaišām zemapziņas sejām sārņu **sniegi** nokusuši nost, maza ogļīte skrej, šūpodamās vējā, aizdedz dvēselītes kalngalos.
(Avotiņš 1982)

SNIEGAVĪRS KĀ MĀTE SARGĀTĀJA

36. Brauc, slapju **sniegu** šķaidot, mašīna pa ielu caur dienu, kura aizsnieg ciet. Un neļauj kaut kas pelēkajās debesīs ne augšā celties, ne pie miera iet. No automātiem rieksti birst, un logos dzeļ ugunsroku atspulgs aicinošs, bet slapjā **sniegā** ceļ sev sniegavīru kāds pieaugušais, bērnišķīgi

drošs. Viņš ceļ sev māti piedodošu, maigu, sev **sniega** māti, kurai vēders liels, sev slapju māti, kura ogļu acīs slēpj sadegušas pilsētas un ielas. Pie dienas šās, pie **sniega** mātes resnās es turos neveikli kā samiegoties bērns. Kā sapnī — vīri brauc ar automātiem. Bet nomodā — slapjš **sniegs** tāpat kā pērn.

(Zandere 1983)

BALTA LAPA IR BEZGALĪGS SNIEGA LAUKS

37. Par lāga vīru un par bezgalīgu **sniega** lauku: par tukšu lapu./../ No skaitļa un no vielas nenobijies, viņš aizies bojā, sniegos nomaldījies, bet ir laiks, ka mēs tai krēslas stundā tagad atgriezīamies.

(Bērziņš 1984)

SITIENS PA SEJU IR KĀ PUTENIS SEJĀ

38. Tā atkal paliks pusceļā un aizklās Ar rokām acis, it kā puteņotu **sniegs**, Kad kāds no visa spēka asu dūri Par žēlošanu tieši sirdī trieks.

(Kaldupe 1985)

ZIEMA IR NASTA, BET VAR ATRAST ATBALSTU RUDZOS, IRBĒS, PAVASARA GAIDĀS

39. Kad ziema baltu nastu atnes rudzu laukam, Es irbes ceļā iešu, Sasildīšu sirdi, Un, būdu atvairot ar ziemcietīgu spītu, Es klausīšos, ko sapnī rudzu graudi runā. Jūs vaicāsi, Kur vējputeņos biju? — Es pavasara strautus iespēlēju **sniega** koklēs./../ Ir manas domas — sniegos skanētājas, Zaļš, balts un nevis melns un balts ir ziemas krāsas, Zaļš, balts, zaļš, balts...

(Kaldupe 1985)

SKAĻI NEIZTEIKTAS BĒDAS/SKUMJAS IR KLUSI RAUDOŠA SNIEGPĀRSLA

40. Cik tā liepa nolūst klusi — Ne no zibens, ne no kā, Tikai balta **sniega** pārsla Zaros slepus ieraudas.

(Kaldupe 1985)

PRETRUNĪGĀS MĪLESTĪBAS UN EKZISTENCIĀLĀS JŪTAS IR SNIEGA DZIEDĀŠANA

41. Vēl vienu dziesmiņu par taviem soljiem, kā tad **sniegs** var tā dziedāt, kad viņi aiziet tam pāri, — vai no sāpēm?

(1985)

VĒSUMS IR SNIEGS

42. Es ilgi krājos, ilgi lējos, Kaut gribējās, lai ātrāk tiek Tās lāses skanīgās kā sudrabs, Tās lāses vēsās tā kā **sniegs**.

(Zālīte M. 1985)

INFORMĀCIJAS PĀRBAGĀTĪBA IR SNIEGS, KAS APSEDZ UN IEMIDZINA

43. BIBLIOTĒKĀ Snieg informācijas **sniegs**, Kā lāčus mūs sedz, nāk miegs, No kalniem lavīnas veļas, Vairs trāpītie nepieceļas. Klau, kādēļ nemaz nelasi Un sēdi degunu gaisā? — Es meklēju neinterpretētas Debesis mākoņu plaisā.

(Zirnis 1985)

CILVĒKS, KURAM NAV MĀJU, MĪĻOTĀS, NĀVES UN GODA IR KRĪTOŠS SNIEGS

44. Krītošs sniegs ir manas buras, asins un miegs.

(Zirnis 1985)

SNIEGS IR KAUT KAS VIEGLS

45. Mani vārdi vēl lido kā dzēves augšā, kā akmeņi kā **sniegs** .

(Godiņš 1985)

NESKAIDRĪBA PAR TURPMĀKO CEĻU IR SAZAROTAS TAKAS SNIEGĀ

46. **Sniegā** vesels lērums taku, autopilots sadauzīts, krustcelēs, kā tika sacīts, Katuls. Beigts. Un viņam blakus kājām gaisā zvirbulīts.

(Elsbergs 1986)

KĀDA KĀRTĒJĀ DZĪVES NORISE IR SNIEGA NOKUŠANA

47. es būšu parkā par solu kad **sniegi** nokusīs es bušu parkā par solu kad sodrējains lietus līs /../ bet ja reiz tava roka man atzveltni noglāstīs tad es vairs neapsolu ka būšu parkā par solu..

(Skujenieks 1986)

PSIHOLOĢISKA DISKOMFORTA MAZINĀŠANA IR ATVĒSINĀŠANA SNIEGĀ

48. nav lemts man šonakt pārkāpt šaurajam gaismas lokam ja nespēju pats lai šis rindas aizmieg uz tavām rokām šis rupjais un pelēkais kamols ko tramīgā sapni pārtīt ko nevar sajust ar muti un tvīkstošu **sniegā** vērtīt lai vārdi kas cauri naktij top manā mūžīgā trimdā pa valdziņam lēni pāraug klusā un mīlošā cimdā

(Skujenieks 1986)

DZEJA IR SNIEGS, KO BER AIZ APKAKLES

49. es to vienu atstāt gribu ja es drīkstu ja ir ļauts savu īso vientiesību kuru cits par dzeju sauc gana skrēju gana ķēru gana plivinājos es un kā **sniegu** saujām bērū smiedams tev aiz apkakles kad tu reizēm raudi slepus siltā gaismā tinas viss laikam ne jau tikai klepus būs no dzejas palicis

(Skujenieks 1986)

NAUDA IR SNIEGI; VIENALDZĪBA IR SNIEGI

50. Neba tie **sniegi** bij — Tas viņu sudrabs. Neba tā saule bij — Tas viņu zelts. Kam nāci, cīruli, Karstu bērna sirdi? — Nekusīs sudrabs, Neiesils zelts.

(Belševica 1987)

NODEVĪBA IR SEJĀ IEMESTS SNIEGS

51. Re, Cedriņš atnācis, pret paksi atspiedies, stāv, saplūzdams ar nakti. Viz mēnesnīcā liepu metāliskais lapojums, deg krāsni grāmatas un silda plānu viru; vai labi jums, kas, ietapuši istabā, ap galdu sēžat, cik tad jūsu sanāk? Kaist sarkans tērauds ģipša sejās, kvēl fotogrāfijās un tirāniskā dzejā; cik varonīgi atcirst liekās saknes, lai pārskatāmāk, metāliskāk šalktu lapojums, lai putni trallinātu bleķīgāk, lai trulās bailēs iznomātu sirdis par Tērauda skulptūriņu veidnēm, lai nodevības sēja... Knaks un **sniegi** sejā. Cits guļ, cits stostās, daži čirkstam, cits, pūļa apjūsmots, pūš zilu miglu zilā ekrānā.

(Brūveris 1987)

PASĪVS DZĪVES POSMS IR NETĪRS SNIEGS

52. bezvējš mani ir saliecis ragā bezvējš man ir uzlicis ragus un aizvedis manu mīļo Cerību velns zina kur bezvējš blēdīgi nolūkojas manī un saaicinājis ap mani bēdīgu ragu orķestri grib sacīt atvadu vārdus bezvējš birdina manī kā netīru **sniegu** pusvītušas bālas gladiolas un saka es esot bijis slikts gladiators
(Brūveris 1987)

PILNA MUTE VĀRDU IR PILNAS ROKAS SNIEGA

53. klusēdama debess skan pilnas rokas **sniega** man pilna mute vārdu man to kas nesāp to kas skan
(Skujenieks 1986)

SNIEGS KAULOS

54. es gribu saplīst priedes šķilā kad vējš nāk kaulos **sniegu** sēt būt novakarā zvaigzne zila ar kuru lemts tev uzvarēt
(Skujenieks 1986, 1993)

NEGRIBĒTI IZDARĪT KAUT KO NECIENĪGU IR IEKĀPT PIRMAJĀ SNIEGĀ

55. Lai tev netraucē pagātne, nākotne, Tādus vārdus izmet no leksikas. Veikala prievīte — tā tava tautība, Podā kaktuss — tā tava Meksika. Ko tu vari? Vien spilvenus sakārtot Un, pirms aizmiedzi mūžīgā miegā, Iziet ārā un, debesis nolādot, lekāpt sejā pirmajam **sniegam** .
(Zālīte M. 1988)

ŠAUBAS IR TRŪDI ZEM SNIEGA

56. ne vien Jūdas svīstošā plaukstā: trīsdesmit sudraba grašus maksāju tiem, kuri šaubās. Ari ticīgajiem, kuri šaubās, jo tic; arī tiem, kuri tikai šaubās un šaubās tāpēc, ka šaubās, un šaubas kā auglīgus trūdus krāj ābeļdārzos zem **sniega** .
(Zandere 1988)

JAUNI LAIKI UN TIKUMI IR JAUNS SNIEGS

57. Šai masku ballē, jaunu acu šaudos un jaunu **sniegu** uzsegumā jumtos es jūtu — nočaukst drēbe jaunios draudos. Ak, ko es tumstos — man čab pie labā un pie kreisā sāna! Nāk jauna drāna.
(Ziedonis 1988)

MELNI KAROGI BALTĀ SNIEGĀ KĀ BĒRU SIMBOLS

58. Melni karogi baltā **sniegā** Pie dzimtenes priēžu saknēm, Bet es nogrozos dziļā miegā un saku:
« Nē.»
(Elsbergs 1989) *Dzejolis ir par tautas pretošanos; sniegs varētu norādītu uz grūtībām vai nāvi; melns karogs kultūrā kā bēru vai pretošanās simbols.*

SVARĪGA DZĪVES ASPEKTA ZAUDĒJUMS, KAD NAV SNIEGA

59. Un tā līs mūžību un vēl trīs gadus, Un nekritis ne reizi pirmais **sniegs**, Un salna nežēlos kā patiesība
(Krile 1989)

ILGOŠANĀS IR SNIEGS

60. Es nolūdzos par svešiem grēkiem, jo baidos savus, savus pieminēt. Cik pūkains **sniegs** , un kāda ilgošanās! /../ Es nolūdzos par visiem svešiem grēkiem, Cik pūkains **sniegs**, un kāda

ilgošanās! Es atbraucu šeit aizvakar uz svētkiem, Un izrādās, ka tā ir dzīve mana. Tev acis
baiļpilnas. Pie baltā pieduros — Te asaras, te asins..
(Krile 1989)

DZĪVE IR PIRMAIS SNIEGS UN NAKTS MELNUMS

61. Tāli gaiļi dziedāja trīs reizes, Klibais ugunsrozi pelnos baksta, Un es saku, pusi mūža beidzot:
« Tā ir pirmā **sniega** melnā nakts.»
(Krile 1989) *Dzīve ir pretrunīga, galējības*

JAUNS (NEVAINĪGS) DZĪVES SĀKUMS IR SNIEGS

62. Ar pirmā **sniega** maigiem burtiem viss uz asfalta reiz rakstīts — uzticamā pilsētā, kas tagad
neglābjami novecojusi un pirmo sniegu negrib pieminēt. Un palātā uz rūts ar acīm vien tik ilgi
rakstīts — melna pierakstīta rūts, un atmiņa tai neredz cauri. Un piezīmigrāmatīņas ugunij vai
vēlām šaubām atdotas. Un mūžs no pirmā biklā izmisuma sniega līdz galam noklusēts.
(Aizpuriete 1990)

DZĪVI VAR IZSTĀSTĪT NOKRIŠŅU VALODĀ

63. Kā manu dzīvi pasacīt līdz galam? Vai **sniega** slengā? Lietus žargonā? Vai klusāk vēl — tai ilgu
izloksni, ko iemācās, kad apkārt mēma tumsa?
(Aizpuriete 1990)

NEAPRAKSTĪTA LAPA IR SNIEGA TUKSNEŠIS

64. Manas baltās papīra lapas Plešas. Plešas... Plešas arvien plašākas, arvien tālākas Tie
ir **sniega** tuksneši, Kur es maldos līdz rītam.
(Dinere 1990)

DZEJNIECE IR SNIEGS, PILNMĒNESS, ZIEDI

65. Zied **sniegs** un pilnmēness... es esmu jauna Kā pasaule. Reibst dzīslās asins svaigs Un staigā
putodams. Bet ceriņš maigs Jau brūns un apsvilis... /../ Zied **sniegs** un pilnmēness... es ziedos
stāvu Kā apmāts ķiršukoks uz apgleznota zīda; /../Un nav nekādas nāves, Vien **sniegs** un
pilmēness — sirds gadalaiks, met vilni Un izčākst..
(Dreika 1990)

NEIZDEVIES DZEJOLIS IR AR SNIEGA ACĪM

66. VESEĻOŠANĀS ak Dzejoli tu sen jau slimš tev piemīt kāss un bāls tu vaigā tomēr atkal tādi
dzimst un **sniega** acīm apkārt staigā sen romantikas puķe vīst pat aizmirsusi atvadīties meitai
krūze rokās plīst un nepaliek kam piepildīties ak Dzejoli vai tu vēl slimš?
(Zirnītis 1990)

GRŪTĀ DZĪVES BRĪDĪ DOTIES GULĒT IR KLĀT GUĻVIETU SLAPJĀ SNIEGĀ

67. KARAVĪRS no maldiem atbrīvots un tīrs laižos aizmirstības miegā pārgurušais karavīrs klāj
guļamvietu slapjā **sniegā** dun kanonāde Austrumos Rietumos kvēl uguns kuri it neviens tev
nepiedos ieroci ko rokās turi tu esi apmaldījies draugs uz robežsvītras nemanāmas teic radio: rīt
laiks būs jauks ledus paliek aizvien plānāks.
(Zirnītis 1990)

TUVOJOŠĀS PĀRMAIŅAS IR SNIEGI

68. Oja, pārļu pelēks, notrīc mežu gali, Kūpēdami, klusēdami — vai tie **sniegi** nāk, Notrīcēja mākonim tā kā acu plaksti, Uz karstiem ķieģeļiem novaidējās vācietis (Krile 1992)

KAUT KAS NEIESPĒJAMS IR KĀ VASARĀ SNIEGS

69. es tevi lūgšu palikt it kā vakarā dienu it kā vasarā **sniegu** it kā skatīdamos uz citu pusi es tevi lūgšu un lūgšu tā būs brieža balss piemeklēta baloža žēlabas tā odīs pēc rāvas un darvas un tā būs patiesība (Skujeniņš 1993)

SNIEGĀ RAKSTĪTA VĒSTS PAR MĪĻOTO

70. Vai Tu tiešām zināji, ka Tevi gribu vairāk vēl par savu vientulību? Tomēr — kam tāds debess stūmējs vajadzīgs? Visu pārklāj sniedzīgs mīksts. Viņš drīkst. Rakstu **sniegā** to, kas Tu man esi. Pērkonis pāršķel baltu pusdebesi. Nauda notērētā atpakaļ birst ķešā, tikai skaņa tāda dzidri sveša. Laikam paandelēties ar mūsu jūtām nāksies. Viss kamēr jauns un sveigs? Un dzīve? Tikko? Sāksies? (Melgalvs 1997)

SNIEGA PLŪKSNA IR KAUT KAS NELIELA APJOMA

71. viss iepriekš paredzēts. Tak mainīties ikkatras būtes spējā. Kaut vai **sniega** plūxnā bet pieved vienu, visvienalga, biezs vai liess (Kunnoss 1999)

Nenoteikta nozīme

NENOTEIKTA PĀRNESTA NOZĪME

1. Tu paklusē, ja reiz šo dziesmu sadzirdi, un nepēti, vai prieka tā vai sāpju bērns, bet kūsti tā, kā **sniegi** kūst, un padzirdi to zaļo, kas aug cauri pelēkajam Pērn. (Vācietis 1974)

2. Kamēr zāle **sniegam** cauri duras, kamēr zemei nav tā lielā miega, apsēdies pie mana ugunsкура taisīt tējai cukuru no **sniega**. (Vācietis 1974)

3. Kad **sniegs** čukstēdams krīt, taisni acīs tev tiek un tās neaizsalst ciet, tikai platākas kļūst — ko tad grib tur tas strazds ... (Vācietis 1974)

4. Lietus smiedamies skalo mirušu ziloņu ilkņus un **sniegus** no Kilimandžāro, un kupenu pilnās un žilbstošās gravas caur līgavu šķidrautiem, ievām, un samērcē tauriņus pirmos šī baltā un smiedamās nakts. (Vācietis 1974)

5. Vēlreiz tumsa, un vēlreiz nav miega. Ne dusmu, ne sāpju manī nav, Un istaba balta no **sniega**, Es klusi raugos tā mirdzumā Un jaunību aizejot jūtu. Mana jaunība man paklanās Un sastingst loga rūtī. Kāds viņai reiz seju piespiedīs — Tāpat caur tumsu, bez miega — Un ilgi, ilgi brīnīsies, Ka istaba balta no **sniega**. (Krile 1976)

6. Kaut kur – pirms tevis, Kaut kur – pēc manis... Gar Atmiņas spārniem zvaigzne krīt. Un tie, Kurus šķīra Necaurredzamais Kad, Tie tiekas vienvienīgajā Kaut kur. /../ Ai, **sniegi**, jūs atbalss sniegi Un tumšo patskaņu ielejas ķiršu koks.
(Helds 1977)

7. Viss bijušais un nezināmais – baltā krustceļa pienbaltā sakne, ar ko mīlojas veļi un dzimstošais **sniegs**; viss bijušais un nezināmais – ziedu mūzika nogrieztai ausij.
(Helds 1977)

8. Maestro, jūs mīlējāt šo trijziedlapu un savās rotaļās to ielūdzāt, un nošu lapā krita pirmais, tāpat kā pēdējais, tik rotaļīgais **sniegs** – – –
(Helds 1977)

9. Maigum, Kur lai es ņemtu citādu dimantu Kā saules sadegšanas ārprātā Mirdzošu **sniegu** ... /../ Mīlestība ir tik dīvaina Un tik augstu debesīs kāpj Kā zilie ceriņi tveicē. Maigum, Kur lai es ņemtu citādu dimantu Kā saules sadegšanas ārprātā Sniegu, kas mirdz...
(Krile 1979)

10. Kādā krāsā ir vējš? Zāles un koku zaļā. Nu saki – kālab nav baltā kā **sniegs**? Kādā krāsā ir mīla? Bezkrāsaina kā asara, Lai pašu pasauli atspulgā turētu ciet.
(Krile 1979)

11. Pāridarījums – vai nebija gana bargs... Uz kaila zara projāmejošo mēnesi Naivi **sniega** taureņi apsarga.
(Krile 1979)

12. Apmulsusi vidū dzīves es stāvu. Visapkārt skanīgi pludo kūstošais **sniegs**.
(Krile 1979)

13. No ilgā gūsta raujas dvēsele Uz brīvo mākonī virs **sniegā** priedes. Bet ja nu gūsts sev pati esmu es... Uz kurieni tu, bezprātīgā, iesi Un putnus sildot liksi azotē Un svešas rokas sildot pašā sirdī... Ja kāds man mīlot teiktu: « Pāliec te!» – Es savas šalkas tikai dzirdētu, Kā šalko mākonis, kā šalko priede, Bet saki – vai tā kārtība nav gūsts, Ar kuru brīvais mākonis par **sniegu**, Ar kuru priede zaļa visu mūžu...
(Krile 1979)

14. Atskaties, atskaties vēlreiz pār plecu – kāds nežēlīgs auglības prieks! Ne sēji, ne pļausi. Tu kliegsi. Bet tas jau ir stāsts par **sniegu**.
(Peters 1979)

15. Nakts pat žēlo rokas, kas zvēro, – Asarām acīs galvgalī stāv un vēro. * * * Rītdienā ierējās suns. Notrauc man **sniegu** no sejas. Notrauc, kaut neredzēdams, dzēves, Kas manās domās dejo.
(Aizpuriete 1980)

16. Pirms spēlēju, es ņemu kamertoni. Sten steķis, dvēsele uz pusēm lūst, Un nošalko aiz loga ķeizarkronis. Tad **sniegi** snieg, un sirds par augsni kļūst. Lec danci pasaule uz karsta klona.
(Plaudis E. 1980)

17. jo manā pasaulē **sniegi** snieg manā pasaulē būdiņa sniegos manā pasaulē būdiņā krāsns un tajā krāsnī ir guns ja kāds reiz ieklīdis pasaulē manā tad lai viņš tajā būdiņā iet tad lai viņš uzsilda ūdeni krūzītē iedzer tēju un uzpīpo

(Elsbergs 1981)

18. Saputojas sārtens **sniegs**, Cietā rūtī enkurojas Acumirkliģs burinieks. Saputojas sārtens sniegs. Sniega burtus saburtojam, Kurus rūtī vēji sviež, Dzēš un aizvirpina projām. Sniega burtus saburtojam. Sniegi sevi mirklīm šķiež Neizšķērdētajā logā. Vai tie gavilē vai cieš? Sniegi sevi mirklīm šķiež. Mirkļa lakstīgala pogā.

(Rokpelnis 1981)

19. ČUČI UN SAPŅO Guli, Saulcerīt, — čuči un sapņo, kā pie lūpām tev pieskaras **sniegs**, to šī pasaule muļķi sauks, kurš pie tevis reiz uzrāpsies.

(Avotiņš 1982)

20. ne teikts ne saukts ne izrunāts un tomēr reiz jau zināts uz manu tālo atmiņu kāds **sniegu** atputina ne iespēlēts ne iedziedāts un tomēr reiz jau dzirdēts burts vārdā nāk vārds teikumā un ieaug zaļā mirtē no kurienes es atnācu un kur es atkal iešu skan svešas nošu līnijas un izzied gaiļapiešos un vējš ir mūžam jauns un vējš kā zāli mūžus šķirsta uz jūsu tālo atmiņu... un tā mēs nenomirstam..

(Lisovska 1983)

21. Kad svešvārdu greznie putni mūsu teikumos piepūš spalvas, **sniegs**, debesu vietvaldis, putina un baltas un provinciālas top mūsu māmuļu galvas.

(Misiņa 1983)

22. Augustā neuzsnigušais **sniegs** Izkāpis nav vēl no ezeriem ārā. Pašiem mums labi, un draugiem liels prieks.

(Melgalvs 1984)

23. Rudenī sievietes pilsētā trīs savu domu un iedomu zaros. Vēlmju trīsas tās vēl vai neremdējama spīts? Rudens pilsētā ir viens vienīgs ķekaru starojums. Līdz visu to paņem līdzī salnas bezžēlas rīts. Bet pilsēta neglābjami paliks piepildīta kā šūna. Un medaina elektrība pa ielām kā apmāta skries. Līdz citas bites būs klāt. Līdz iesāksies **sniega** runa. Un kā sarkanās domu zīmes ziemas mutes pamodīsies.

(Čaklais 1989, 1997)

24. Tikai melnas, tikai melnas papīrlaiviņas tu pa Daugavu pie manis sūti, un es lieku karodziņus viņām, baltus karodziņus, naktī šūtus, lai tās aizpeld, tālāk aizpeldot, tavu izmisumu, manu pamieru, — un, par rotaļām tās noturot, daugavpārgājēji tiltu iet — tavu izmisumu, manu pamieru; ak tu bērni, papīrlaiviņas, pirmais **sniegs** — un tavu sirmumu, tikai pusskropstiņā asaras, kas to sirdi žņaudz, tā sažņaudzis, tavu izmisumu, manu pamieru — daugavpārgājējs ir pārgājis tā kā rotaļu, kā rotaļu, un mēs abi divi klusējot domājam par neizdomājamo mūžu, nevis pamieru, bet mieru dot, nesūti man pa Daugavu — sūti, pirmais **sniegs** — un tavu sirmumu..

(Krile 1989)

25. Jāj austrieši, jā ausekļieši Trīs mazas zvaigznes šķind, tie pieši Pie vārtiem nolēc mēnesnieki Tad aprīlis? viss cits ir **sniegi** Cik čangaliski runā diev

(Bērziņš 1990, 1994)

26. Tā duča dzīvju, kas reiz manis safantazēts, Pa sapņiem sajaucoties cukuram ar **sniegu** Tai glazūrā, ar kuru jumtus glazēs Šī ziema — sev un mums par prieku.

(Dreika 1990)

27. Atkal izmests pār bortu viens gads — liekais balasts; Atkal viens smagums, kam apturēt pilnu gaitu — Slīdēšanu tukšumā zilā bez gala un malas, Krampjos sarautiem pirkstiem noskrietas jūdzes skaitot. Bet apakšā zils un augšā zils, un bura Žilbina balta — balta kā nule uzkritis **sniegs**.
(Dreika 1990)

28. **Sniegs**, visiem redzot, krīt Uz mūsu augumiem kailiem. Neapsedz, kūst uz mums tīrs. Ne kaunu jūtām, nedz baiļu.
(Aivars 1991)

29. Tu neesi ne kļava, ne rudens vētra, ne **sniegs**.
(Krile 1992)

30. es gaidīšu tevi aiz rudeniem simtiem kur **sniega** aizkaru jauš tikai vējš
(Helds 1994)

31. puisītim uzmetas zosāda puisīts atgriezās filmā puisīts ar izkapti stāv pļavā ar **sniegu** pilnā tā viņš **sniegu** pļauj gadiem ilgi un neaug lielāks mirdzošo **sniegu** pļauj gadiem ilgi un neaug lielāks
(Langa 1997)

32. mātei Kad tavi aprepējušie pirksti skar ģitāres stīgas, tu mirsti un kļūsti — nemirstīga. /../ Dievs, pat ja neesi, atnāc šo brīdi un notici viņas nemirstībai! Ģitāre, ģitārīte...
Septiņas sarkanas lapas **sniegā**.
(Briedis 1998)

33. Kad visās baznīcās pusdienlaiks, tev paliek debesu grumbainais vaigs un mirklis pirms tumsas, kad pārplīst sirds un pāri pilsētai **sniegi** dzirkst.
(Gaile 1999)

2. nodaļa. Leksēmas ‘sniegs’ metaforas: sniegs kā mērķjoma

Maza apjoma tropi (“mikrometaforas”)

SNIEGA VILLAINE; SNIEGA KUMEĻI ; SNIEGA BEZDELĪGAS; SNIEGA STĒRSTE; SNIEGA AUDEKLI; SNIEGA SPALVAS; SNIEGA SLOTAS; SNIEGA MARLE; SNIEGA SEGA; SNIEGA SALTĀ VALODA u.c.

Pilni meži Kristala palmu, Kovārņi zaros Dzied nīcības psalmu. Bet caur kovārņu Ķērcošo kliesmu, Saules meita Dzied ziedoņa dziesmu, **Sniega** villainē Paslēpts tai kociņš: Zaļojošs bērziņš, Vijoles lociņš.
(Aspazija 1928)

VECAIS UN JAUNAIS GADS Vecais gads: Mans mūžs uz pasaules ir galā, Drīz jāiet aizmirstības salā, Bargs liktens mani projām sauc, Jau tuvu veļu rati brauc. Ar **sniega** kumeļiem es projām traukšu, Aiz sevis visus tiltus nostu jaukšu, Mans vārds būs rakstīts pagātnē. Pēc manis dzīvos nākotne.
(Birzmaliete 1934)

SNIEGA BEZDELĪGAS Kad gaisā lidoja vēl sniega bezdelīgas Un ielu krustojumos asi kauca vējš, Tev acis skanēja kā koklei zelta stīgas Un lūpās atplauka jau maigums pirmatnējs.
(Rožītis 1936)

tam mīlas prieks Kā **sniega** stērste sirdī.
(Ādamsons 1937)

EVERESTS /../ Un īgnus drebuļus līdz serdei kalnā jauž, Pār vaigu ēnas krīt kā aizdarīti plaksti,
Vējš **sniega** audeklus ap klinšu sāniem auž, Kur zemes kroniku pauž laika zoba raksti.
(Bendrupe 1937)

Nava neviena, kas **sniegus** te rok, Itkā mēs brauktu caur ziedošu āri. Lai ir vai ziedi, vai sniegs tik
un sals, Grožus tik nepalaid vaļā pa vējam, — /../ Pusnaktī vēji un sniegputens mirs, Liksimies
mierā līdz rītam uz dusu. Sapņos vēl **sniegi** kā ziedi mums birs, Sapņos tik zvaniņš vēl skanēs
mums klusu.
(Grots 1937)

Es — nikns vilks, Kungs Cēbaot, Tev lūdzu treknu auna gurnu Man šajās **sniega** pļavās dot!
(Ādamsons 1937)

Bet pār zemi atnāk vakars — Baltas pūkas krīt un krīt... Kādu kapu apsnigušu **Sniega** ziediem
redzēs rīt — .
(Ķezbere 1938) *Apvērsts mērķa un avotjomas virziens – sniegs ir ziedi*

Un es velti skatos draugus ieraudzīt; egļu zaros platos **sniega** dūjas krīt.
(Aigars 1938)

Bet kalni neveiklie ar smagām akmens galvām Kā drūmi aizstāvji par tevi sardzi tur, Ar milzu
cepurēm no baltām **sniega** spalvām, Kur saule nogrimstot vēl savas gunis kur.
(Eglītis 1938)

Un tad no debess **sniegi** krīt kā baltu ievu čemi, tā liekas, kāds grib iesvaidīt un ziedos aprakt
zemi. No debess baltas dūnas sveiž mums kāda laipna roka.
(Aigars 1938) Jaukta metafora – sniegs ir ziedi, sniegs ir baltas dūnas

ZIEMA Aizlido gājputnu bars Tālumos siltos un jaukos; Pagurst kad ikdienā gars, Izeju baltajos
laukos. Krizantemas te zied Vizmainos klajumu **sniegos**
(Plaudis 1939)

— **Sniega** pītes visapkārt dej Baltas kā jasmīnes.
(Ādamsons 1941) *Apvērsts mērķa un avotjomas virziens – sniegs ir ziedi*

Vēji dzenā sniegu, vēji svilpj un kauc — Kaujiniekiem blakus sanitāres trauc. **Sniega** laukos pēdas
sniega slotas mēž — brāžas līdz lodēm sūrais ziemas vējš.
(Lukss 1945)

Biedrenes priedes, **sniega** marle jums ievērtā matos, maija dzinums, šķiet, sirms, un klusums
jums sastindzis klēpī kā ēna.
(Lukss 1945)

Rīta kvēlē purvi sārto, vizmo **sniega** kristals auksts, nākot jaunās dienas vērtos, dzidrā ausmas
roze plaukst.
(Rudzītis 1946)

Sen nomests ziemas baltais **sniega** kažoks, No pirmās zāles pļavām saausts paklājs, Un traktori,
ko krievu zeme ražo, Nāk talkā latvju arājciltij čaklai.
(Imermanis 1947)

Cik tālu skaties – ciems kā lāpa dega, Tik nomalē vien neskarta bij māja, Līdz jumtam sniedzās
biezā **sniega** sega, Pie sliekšņa vīri notīrīja kājas.
(Dinere 1947)

Sniega sega plaša klājas, Mežus, pļavas silti skauj.
(Balodis 1950)

Sniedz roku, vēl tik divas kāpes, Un smagie vārti aizkrīt ciet, Aiz viņiem paliek slimība un sāpes,
Mūs apņem baltu **sniega** pārslu spiets.
(Dinere 1960) *Zoomorfisms*

Šorīt agri ziemeļa vējš zvanīja pie manām durvīm. Es steidzos to ielaist — viņš pasniedza man
mirdzošas **sniega** rozes uz rūtīm un teica, ka tās esot no tevis... /../ Es piespiedu seju
pie **sniega** rozēm un cauri tām redzēju bulvārus sarmā:/../ Liepas bija tik greznas — katrā pirkstā
ledus dimanti zibēja, un sarmas pērlēs viss tērps vizuļoja balts,
(Krūklis 1964) *Leduspuķes*

Tikai klusums uz ābeļu zariem, balts **sniega** mēmums.
(Līvena 1970)

Sniega pulksteņi. Snieg — pulkstenīši.
(Čaklais 1972)

Es ilgi klausījos, kā kalni sarunājas naktī, Un **sniega** elpa nelikās ne grūta vairs, ne smaga..
(Kaldupe 1973)

sniega vati gaidot izslāpušas slēpes
(Neibarts 1979)

Melnās virsotnēs **sniegi** zied
(Elksne 1980)

Krāšņāk nekā pavasarī ievas **Sniega** puķes stiebru galos zied.
(Elksne 1986)

apvārsni grimst svinpelēka Saule, un debesīs smalks **sniega** šķidrants
(Brūveris 1987)

Jasmīnu sniegs. Un **sniegu** jasmīns
(Plaudis E. 1987)

Kā tumšzilas hortenzijas Zied **sniega** mākoņi, zied.
(Kaldupe 1993)

paskaties saule spīd lietus līst ūzas plīst paskaties **sniegi** kā skaidas snieg mēness pūš plēšas
(Kunnoss 1999)

krīt paušķēdami āboli un ķirši saldi veļas kā **skaidas** sniegi snieg līst septiņgulētāju **lieti**
(Kunnoss 1999)

SNIEGA PERSONIFIKĀCIJA

Kur nu beidzot palikusi Saules zelta atslēdzīņa? Bij to balta **sniega** māte Savā segā paslēpusi.
(Aspazija 1926)

Pēkšņi kā dūju bars virpuļu lokos Viegli krīt lejup margojošs **sniegs**. Pārslas kā kameses sisdamās
rūtīs Lido, un krājās, un laternās plok,
(Gulbis 1935) *Sniega vieglums*

Ziema stāv aiz vārītiņiem, **Sniega** maisiem plecās. Aizbrauksim pa Mārtiņiem Satikt laikus vecos.
(Aigars 1938)

SNIEGPUTENĪ Malkas cirtējs pie sevis smeļ: — Mājās drīz būšu es. — **Sniega** pītes visapkārt dej
Baltas kā jasmīnes. Zilās acis tam pieputeņo, Neredz tas vairs nekā. Ietin no galvas līdz kājām to
Sidraba lakatā Priedēs tas maldās, gar eglēm iet, Briežu pēdās tas brien. Cirvis, kas aplīpis
sveķiem, tam šķiet Smagāks un smagāks arvien. — Visām takām drīz klāt būs gals, — Malkas
cirtējs teic kluss. /../ Viegļās mākoņu meitenes Pēkšņi pār galvu tam sauc: — Apnīk mums
mīkstos kamolus mest! — Un tad tās projām trauc. Pēdējās pītes pār paegliem krīt, Apstājas
gājējs pie tiem — Un tad tas acis steidz izslaucīt Sarkaniem dūraiņiem.
(Ādamsons 1941)

Klajums, telpa, kur jums gals, Zvaigznes, kas jūs šķīdīs? **Sniegs** viz augstprātīgs un palss, Apklust
vilka žēlā balss, Un no kokiem smagiem Izlec spožiem ragiem Dievs kā zelta briedis.
(Strēlerte 1940)

Viss **sniega** klajums sten un elš, švīkst mīnas, ložmetēji rej — šķiet vienās ugunīs viss uzbrukuma
ceļš, kur vadi skrej.
(Lukss 1945)

Soli viņš paspeļ, bet apstājas pēkšņi, pēkšņi ar roku pēc atbalsta tver. Lēni tad sagriežas sānis un
sabrūk. — Biedri! — **Sniegs** Apsēna asinis dzer.
(Lukss 1945)

Virs mums it kā divdesmit Paganini, vēji, vētra un **sniegi** uz vienas vienīgas stīgas spēlē kaislīgu
saulgriežu dziesmu.
(Lukss 1945)

Sniegs it kā plaukstām veļ pusnaktij plakstus zemnīcas griesti, šķiet, grāvienos līkst — atkal tev,
mīļā, es vēstuli rakstu, šonakt ar tevi sirds runāties drīkst.
(Lukss 1945)

Vijas vēji, vērpjas **sniegs**, grib tie aizaust taku. Divi sniegā soļus liek, divi soļo blakus.
(Brutāne 1946)

Rīts pie Rīgas vārtiem klauvē bikli. Nami **sniega** skāvienos vēl dus.
(Imermanis 1947)

Mums sirdis dziedāja kā **sniegos** cīrulis — Mums ziemas nebija, bet pavasaris viss!
(Rudzītis 1956)

Ir beidzies **sniega** mūžs, kad straumes atvēž sauļas Un miegu prom pa gravām skalo tās,

(Vācietis 1958)

Sirmi padebeši gāja, Baltā miegā **Sniegi** rudzu asnus klāja.

(Vācietis 1958)

PIRMAIS **SNIEGS** Redz vēju sniega virmas griežam, un pārslas aužas, **snieg** un **snieg** kā sega, kuru projām svežam, bet kuru sedz, kad jāiemieg. To zeme nevēlas un kausē ... Sniegs nemitīgi krīt un krīt, līdz lāmas stingumā sāk sausēt, ārs baltā vilnainē ir tīts.

(Brutāne 1960) *Segas metaforas izvērsums – sega, kuru svež prom utt.*

Puteņi un vētras auri Visur līdz skrien, Tomēr posta naktij cauri Vīriem jāizbrien. Klausās zeme apsniguši: Balti **sniegi** dzied. Kas to zin, uz kuru pusi Partizāņi iet...

(Vāczemnieks 1962)

Kur gan tik daudz tev bij prieka, Ja man vēl šodien tā pietiek? Varbūt tu vējiem un **sniegam** Liksi vēl decembrī smieties?

(Lisovska 1963)

Bet pēc tam ik zemes rievu Apsegs palags, balts un tīrs, Un pie savas **sniega** sievas Atgriezīsies sniega vīrs.

(Elksne 1966)

Poš silti ziemguļas miegam. Ir pārējais jāpaveic **sniegam** ... Kad sakņu pinumus brūnos Nāks brūnas tērces glāstīt, Tad pundurbērzs ziemas sapņus Sāks lielajiem brāļiem stāstīt.

(Goba 1972)

Pikaini snieg. Un pilsēta iet zem **sniega** ./../ Tikai sniegs un sniegs, tu un es, krāsains neons, krāsains **sniegs**, saki — vēl ir kaut kas? ./../ Paliek Pikasso « Gernika». Ne neons tai, ne **sniegs** ./../ Un pilsēta iet zem **sniega** .Pikaini snieg. Un pilsēta iet zem sniega. — Ai, mēs tevi neredzējām aiz **sniega** !

(Kroma 1975)

sniegs lēnām uzsūc sasprindzinājumu no dzestriem kokiem un pūcīgiem putniem

(Rokpelnis 1975)

Kas pūpolus auklē? Pensionēts **sniegs** . Patiešām, tos grūti atšķirt no kupenām — mazuļiem. Rau, piedzimis pirmais siltums, bet aukstuma krekliņā.

(Rokpelnis 1975)

Rudeņos Svētupe aizmieg Baltā, satrauktā miegā, Ar birušām lapām aizstiegt Takas un nozūd **sniegā** .

(Avotiņa 1979)

baltā balkonā, marta vējā balodis ieperējās. **Sniegs** brāzās, meklēja vēl kādu spraugu... Bet pret šo ārprātu balti augošu sēdēja balodis tēvs ka vairogš.

(Čaklais 1979)

Nekad savu gaismu vairs neatkārtos Sniegs pelēkiem spārniem tavos vārtos.

(Ziedonis 1979)

Sniegs, tikko uzsnidzis, jau aizgūtnēm leijerē: cik brīnišķi, ka Saule ar zobiem kā skuķe iz reklāmas bildes. Saule kā atvēzējas un kā žvidzina ar savu silto plaukstu Sniegam pa muti: janvāri — aprīlis.

(Neibarts 1979)

Kā mēs pie meža zemenēm tikām, lūrot uz ziemas debesīm plikām, uzminiet, kur mēs šīs zemenes likām?! Pavaicāji to **sniega** pikām, neprasiet tikai miega mikām, viņi jau visu nošņāc.

(Melgalvs 1980)

Rau: spulgs kā balodis Pār pērniem avenājiem risina **Sniegs** baltas valodas.

(Plaudis E. 1980)

Nāca ziema ar **sniegu** svētīta, strazdi ziedēja zaros. /../ Nākošās dienas ausumā kraukļi rakstīja **sniegā** : lai slavēts šis rīts visužēlīgs

(Baltvilks 1980)

Visu dienu urdziņas ērgelēja dilstošu kupenu grēdās. Visu dienu dzilnīša stabule svinīgā locīja dzidri un liegi. Vārām sudraba mēlītēm lūstot, šķindēja drūpošie **sniegi** . Klusi zem dusošiem pūpoliem zagās stirnu tramīgās kājas. Uzvilka pūpolu kurpītes brūnās, aizgāja naksnīgiem āriem. Palika **sniegā** pēdiņas smailas. Visas pa pāriem,

(Belševica 1981)

Sniegam nav ne silts, ne auksts, Kam šīs priedes tagad pieder.

(Rokpelnis 1981)

Viegls **sniegs** smidzina sejā, kaut kas iedveš ausī: — Ko tu nekad negribētu? — Lūpās, it kā ilgi gulējusi, gatava atbilde, un lūpas atbild **sniegam** : — Lai mana galva nekad nenoliektos pār otra galvu pietā. /../ **Sniegs** sitas sejā, un tas ir cits sniegs, bet jautājums tas pats: — Ko tu nekad negribētu? — Es steigšus atkal atbildu: — Lai mana galva nekad... — **sniegs** aizrauj muti ciet.

(Kroma 1982)

Brīdis pirms neona. Debess — vecrozā. Vīrs sasilušā kanāla. Debess — atvērta līdz galam. **Sniegs** ļeko lejup. Labi, ka tiltiņš nav īss. Žēl, ka gulbji guļ gulbju mājiņā un neredz. Debess — vecrozā. Brīdis pirms neona.

(Kroma 1982)

UZ MĀRTIŅIEM Kā nokaunējies. Tāds kā blēdīgs krīt **sniegs** .

(Lisovska 1983)

sniedz pirmam **sniegam** roku un aizvirmo ar to jā aizvirmo bez mokām lai tevi nesastop ne mīļotie ne bēdas ne trulums pārļaicīgs ej aizvirmo bez pēdām vēl sekundi to drīkst pirms **sniegs** nav zemē kritis un smagi sasities drīz viņš kā **sniegi** citi sāks šņaukāties un ciest..

(Rokpelnis 1986)

pret pusnakti kailajā bērzā trīs zvaigznes klusiņām kliegs kā karsoni nospārdīts palags dreb nedrošs un nemierīgs **sniegs** un paveras laipnais pavards un pats savas asinis lok vēl sprīdi vēl muti vēl brīdi un tad ir jānosmok guļ zemei pienaglots mēmums guļ laimīgs un neaprakts nāk saule ar svešādu seju pēc nāves pēc uguns pēc nakts

(Skujeniķis 1986)

Kaut ko savu ap galvām vēl riņķodams apgalvo ķēpainais **sniegs** . Bet izkausē to uz vietas nepacietīgais silstošās zemes brutālais prieks!
(Čaklais 1989)

Ak tavu nosniģšanu baltu Pār visu, kam ņeit kāda daļa, Un baltā **sniega** sieva valdās, Lai neaizietu baltā vaļā — Pa balto pasauli bez malas, Līdz kamēr acis izkusīs — Un aklā sūdzēs mūža galam, Cik pavasaris cietsirdīgs.
(Krile 1989)

Tikai atnākusi tomēr ziema. Kāds gan brīnums notikt paguvis? Kā gan pavasarī aizmigu tik saldi! Vēl man izliekas, ka lietus lāses ris. Patiesībā — **sniegam** kādu brīdi valdīt. Kuponās nu sēsīm cerības..
(Melgalvs 1989)

Rudi sirmas **sniega** govīs Slīd gar sētu, slīd gar logu, Aizslīd debesmalā palsā, Īdot ziemeļvēja balsī.
(Kaldupe 1993)

APRĪLIS Grants piebriedusī, melnzeme tvīkstošsamilzis māls. Izkušana un pāršķelšanās, dzīļu atvēršanās, un ne vārda par debesīm - viss tik neglābjamseksuāls. Kaut ko savu ap galvām vēl riņķodams apgalvo ķēpainais **sniegs** , Bet izkausē to uz vietas nepacietīgais silstošās zemes brutālais prieks!
(Čaklais 1997)

Nobrāž gar noberztu dvēseli Baltijas negaidīts **sniegs** . Dezinfekcija? atriebes alka? nenobendējams esības prieks?
(Čaklais 1989, 1997) *Dvēsele ir fizisks orgāns, ko var nobrāzt.*

O, mīnusvasara: tik tievs kā franču pareizrūna dūms kāpj zilās zvaigznēs, pirksti aši svilst, bet mēness sārts un zils kā citkārt maijā — spēlē mandolīnu. Rīti, ogļu smaka, paši zināt. <Skrab, čakli mīņāts, vakarkaltais **sniegs** .
(Bērziņš 1990)

Laiki mainās un laika vairs nav skuķis kas apdzīvo mani pagalmā stāv un skatās kā saules asni dīgst mākoņu dārzā kā **dezertē sniegs** no jumta atstājot izbīļa peļķīti saimnieces pastkastītē..
(Jansone 1993)

PRETOŠANĀS KUSTĪBA Rudens lietus sīpas - slīpas, ziemasauru **sniegi** - pret. Puišelis uz vētras strīpas cietsalstošā dzelmē met akmentiņus - tā kā postā. Viņš redz - dzīvā ūdeni! Un zem vēziena šī mostas straume vēlreiz rudenī.
(Čaklais 1997)

SNIEGS KĀ CITA KONCEPTA PERSONIFIKĀCIJAS DAĻA

FEBRUĀRIS /../ Diena vēl ledus gultā Pus' pamostas, Bet atkal bāž galvu zem **sniega** apsegas.
(Aspazija 1933) DIENAS PERSONIFIKĀCIJA

Ēd saule salto, balto **sniegu**: Tas irst, un drūp, un plok arvien;
(Plūdons 1937) SNIEGA KUŠANA IR SAULES SNIEGA ĒŠANA

RĪTA VĒJŠ Es vakar skūpstījos ar rīta vēju un viņa skaudrā dvašā lūpas sala un reizē tvīka kaislīgi bezgala, es galvu atmetu un reibstot smēju. Viņš bij kā vīrs, no meža ziemā nākdams, kam brūnā

bārdā lāstekas un **sniegi** , kas, rokas plētis, sievu apskauj liegi un ķircina un biedē skūpstīt sākams. Es ciešāk lakatu ap matiem sēju un vairījos, pirms viņa skavās kritu, jau tikko viņam izbēgusi šķitu — kad mulstot skūpstījos ar rīta vēju.

(Toma 1943) VĒJA PERSONIFIKĀCIJA

Staru mēlēm sidrabaini spožām saule vēra malā laiza **sniegu** .

(Drēziņš 1955) SAULES PERSONIFIKĀCIJA

Tad ielās izeji, kur gaisā saltā Kā saulespuķes tūkstoš spuldzes zied Un mirdzot debesīs kāpj celtnes staltās, Kas jumtu **sniegu** zvaigznēm skūpstīt sniedz.

(Silazars 1955) ĒKU PERSONIFIKĀCIJA

APRĪĻA VĒJŠ Marts pēdējo **sniegu** jau dzēš, Sarkst birtalas rūsganos toņos. Man sirds ir kā aprīļa vējš, Kas nevaldāms plašumos joņo!

(Krūklis 1958) MARTA PERSONIFIKĀCIJA

Auļo vējš pār kalniem, zemei **sniegu** zagdams, Zog un šķiež pār jumtiem. Kūp no lūpām tvaiks. Vilciens ies kā kurmis, **sniega** kalnus rakdams, Mīļie draugi, tagad mums ir šķirties laiks.

(Vācietis 1958) VĒJA PERSONIFIKĀCIJA

Maza eglīte kupenā sēd, **Sniega** cepuri grūti ir noturēt — Jāmet būs projām.

(Vācietis 1958) EGLĪTES PERSONIFIKĀCIJA

Pagalmā palika viņš — Balts un viens pats. Krēsla bij peļu krāsā, Putenis — milzu pārslām. Sniegavīrs skatījās sniegā — Dzīvā, krītošā **sniegā** , — Ko tad viņš varēja darīt?

(Vācietis 1960) SNIEGAVĪRA PERSONIFIKĀCIJA

Dedzīgajiem rudzu asniem Arī Jāsapņo zem **sniega** .

(Ķempe 1961) ASNU PERSONIFIKĀCIJA

Traktors kāpurķēdēm zemi kārpa, Motors uzbraukt kalna galā spiež; Lai no katra asna plauktu vārpa, Tīrums **sniega** svārkus krūmā sviež.

(Vējāns 1961) TĪRUMA PERSONIFIKĀCIJA

Sils iesnaudās zem **sniega** pēja bieza Uz dūnu spilveniem un ņēmās skaļi krākt. /../ Vairs nelīdzēja **sniega** pēlis mīkstais, Ne dūnu spilveni, ko snaužot ausīs bāzt. Sils klausījās, kā gāzās priedes sīkstās Un atbalss tālu ciemā atsaucās.

(Gūtmanis 1964) SILA PERSONIFIKĀCIJA

Zari nokrata **sniegu** ... Pavasaris? /../ Kad aiziešu aiz viena kalna Vai, kā citādi saka, bojā — Tāpat zars nokratīs **sniegu** , Un kaut kas neatkārtojams, Tāpat kā ar katru dvēseli, pazudīs.

(Čaklais 1967) KOKU PERSONIFIKĀCIJA

Marta dvēsele zem **sniegiem** zied, Nenorimdamās un jausmu pilna Tā pa dzīvu straumju pēdām iet Un pret sauli paceļ zilu vilni;

(Ķempe 1967) MARTA PERSONIFIKĀCIJA

Vēl lielās egles bijīgi Uz saviem zariem **sniegu** nes — Par savu lielumu tām bail, Tās gaida saules pavēles.

(Elksne 1971) EGLES PERSONIFIKĀCIJA

Marta suns **sniegu** viļā, Sēri, gaiši raud strauti, Debess acis ir dzijas. Tik sērs, tik gaišs Gribu ap dzīvi vīties, Pavasarīgām acīm Dvēselēs ieskatīties. /../ **Sniegs** jau izviļāts, Saule ar lāpstu nāk. ... (Plaudis E 1971) MARTA PERSONIFIKĀCIJA

Ēd acis kāri **sniega** kupenas Un pirmo vizbulīti aprij kāri Un ezeru, kas miglu kūpina (Elksne 1975) ACU PERSONIFIKĀCIJA

— Tavs kliedziens zemeslodei apkārt skrien, Pa mūsu ziemas balto **sniegu** brien, Kā pērkons manā klusā mājā grand, Kā ugunsgrēka rēgs aiz debess malas pland ... (Elksne 1975) KLIEDZIENA PERSONIFIKĀCIJA

Kaut kur tālu tumsā lokators, ar nekad neaizsniegošu aci, ar **sniegā** nosalušām kājām, — skan aizmugurē. (Kroma 1975) LOKATORA PERSONIFIKĀCIJA.

Un redaktors ir zvērs — Manis teikto ņems un noredīgēs, Tā ka nav Pat muti dzesēt vērts. Stāvu tālāk. Brīnos, ka vēl domāt Nezin kāpēc nav man ticis liegts, — Vai no dzīves jomas **sniega** jomā Esmu nu Par redaktoru triekts? **Sniega** pārslām — Malas apskrubināt... Vēju korim — Balsis nostādīt... **Sniega** standartus Un kvalitātes zināt... Pēdas Sala Manuskriptiem dzīt... Kas par traku, Tas par traku tiešām! Negribu par sniegavīru būt! (Sirmbārdis 1975) SNIEGAVĪRA PERSONIFIKĀCIJA; REDAKTORA DARBA UN SNIEGA ALEGORISKS KARTĒJUMS

Nevīsti, rabarber, sarkanu dūri zem **sniega** Bāz labāk laukā un parādi ziemas miegam" Ko jūs tur, pīmulas, knosāties? (Belševica 1976, 1981) RABARBERA PERSONIFIKĀCIJA

Sniega pulkstenis trillina zaļbaltus smieklus. (Belševica 1976) SNIEGPULKSTENĀ PERSONIFIKĀCIJA

Vēji sijā **sniegu** kā auzas. (Čaklais 1976)) VĒJA PERSONIFIKĀCIJA

Zaļu dziesmu kad dziedās zem **sniega** pelnotais lauks, melnais stumbrs ne vairs pēc taisnības, pēc savām saknēm sauks. (Čaklais 1976) LAUKA PERSONIFIKĀCIJA

Ak, nevajag jau! Samierinoši un klusi Līdz ceļgaliem **sniegā** ozoli stāv, Un liekas — neviena roka vēl pieskārusies Viņu lepņajām ozolu dvēselēm nav (Krile 1976) OZOLU PERSONIFIKĀCIJA

Un šorīt, Kad pēdējo **sniegu** aprīlis taisās norīt, (Elksne 1977) APRĪĻA PERSONIFIKĀCIJA

Pa vienam, pa vienam, pa vienam mākoņi salasās baros uz lietu, uz krusu, uz **sniegu** kā karavīri uz kariem. (Misiņa 1977) MĀKOŅU PERSONIFIKĀCIJA

Saule smaida: — Labi, ka tu nāc! Tik daudz **sniega** jāaizvāc, katrs palīgs noder, tikai strādā godam. SAULES PERSONIFIKĀCIJA (Avotiņa 1979)

Rīt sniegi noskūpstīs no zemes to kvēlojošo birzi nost, un sveši hula-hupa riņķi to nost no acīm nodejos.

(Peters 1979)

Nākošās dienas ausumā kraukļi rakstīja **sniegā** : lai slavēts šis rīts visužēlīgs.

(Baltvilks 1980) KRAUKĻU PERSONIFIKĀCIJA

pirmais **sniegs** liepas pārgērbjas tā kā meitenes: Neskaties

(Rokpelnis 1981) LIEPU PERSONIFIKĀCIJA

Pavasari, attopies, vai var tā pasolīt un pēcāk atņemt nost, vai tev nezināms, cik ilgi vēl līdz martam dziļum dziļi **sniegi** puteņos!

(Lisovska 1983) PAVASARA PERSONIFIKĀCIJA

Mākoņi veļ **sniega** maisus plecos..

(Elksne 1986) MĀKOŅU PERSONIFIKĀCIJA

EGĻU VILLAINES Eglēm varbūt pleci sala, Un — vai kāds no augšas liek — Birst uz namiem, birst uz ielām Un uz eglēm nobirst **sniegs** . Nu tās — mūsu vecmāmuļas — Staltā iznesībā stāv, Un es labprāt namā guļu, Kur aiz loga **sniegi** blāv.

(Plaudis E. 1987) EGĻU PERSONIFIKĀCIJA

SMAGS VAKARS PRIEKŠPAVASARĪ Kas to visu var atšifrēt? Acis, vaigus un mutes sagriezis vienā vērpetē sniega ? ziedu? dvēseļu? putenis. Sniegpārslas tās vai ziedlapas? Visu dienu kā sienu... /../ Vējš pārslu segu uzbur, vējš ziedlapu mēteli ārda. Jā, tam tur sen vairs nav miesas. Bet kāpj viņš augšā pēc vārda. Kas to var visu atšifrēt? Acis, vaigus un mutes sagriezis vienā vērpetē **sniega** ? ziedu? dvēseļu? putenis.

(Čaklais 1989, 1997)

Daudzas ainavas. Priedes grācija. Saules sagrieztais **sniegs** uz ceļa.

(Krile 1989)

tu pavisam zaļa, ziema tu sev esi pirmoreiz vēl nekā tu nepazīsti no saviem **sniegiem** un ledājiem es tevi pazīstu četrdesmitreiz labāk tu manī sen ienākusies tāpat kā pārējie gadalaiki bet sev tu esi pirmoreiz un pa gabalu nesaod pavasari **sniega** namus būvēdama bruģēdama ledus ceļus

(Rokpelnis 1991) ZIEMAS PERSONIFIKĀCIJA

1991. GADA **SNIEGS** Muzikālas ir ziemas pītes sniegpārslīņas skolniecītes lidojumā caurvēju izdejo visas Ungāru dejas Zeme nomierinies

(Čaklais 1997)

Citi tropi

Ap katedrali sirmo stāv rindā kanonas, ar mīkstu jaunu **sniegu** mīlmaigi apsegtas.

(Bārda 1922)

Sniega milzis dzirnas maļ Vēl tāpat kā malis, Kokiem sudrabrotas kaļ Ziemels, sudrabkalis. Baltas pārslas krīt un krīt, Vienādas kā māsas,

(Aspazija 1926) SNIEGA RAŠANĀS IR MILTU MALŠANA

Katris savu laimi kaļ. Lai tie milži **sniegu** maļ!

(Sudrabkalns 1931) SNIEGA RAŠANĀS IR MILTU MALŠANA

Tur, no mākoņiem, baltiem un ziliem, **Sniegs**, tā kā ziedi, virsū man brūk.

(Grots 1937) SNIEGS IR ZIEDI

SNIEGA SPOŽUMS IR LAPSEŅU DZĒLIENI; SNIEGS IR JASMĪŅU ZIEDI; SNIEGS IR BALTI PUTNI

Sniegi. Kur paveries, sniegi – kā īzāps un asaras spodri. Spalgi kā lapsenes dzeļ. Maigi kā jasmīni lās. Miljonus putnu jo baltu es putenī redzu pār zemi.

(Bendrupe 1937)

Un tad no debess **sniegi** krīt kā baltu ievu čemi, tā liekas, kāds grib iesvaidīt un ziedos aprakt zemi. No debess baltas dūnas sviež mums kāda laipna roka.

(Aigars 1938) SNIEGS IR ZIEDI, SNIEGS IR BALTAS DŪNAS

SNIEGS. Vai tās saldas gana dūkas, Kas no tālām pļavām šalc? Nē! – tik vieglas **sniega** pūkas Skrien no vaļā debess lūkas Un kļūst klajums mīksts un balts. Pārslas skrien kā bišu spieti, Griežas jūklī sakults gaiss. /../ Mīkstā vatē jumtu šķores letin viegli mākons balts. Grimst kā ķiršu ziedos ores, Kūp līdz debessjumam noras; Zeme – vizošs svētku galds. Tam, kas tādā brīdī laukā, Reibis pārslās veras skats. Stāv viņš balts, kā ieva plaukā, Velti sniegu nostu brauka – Cilvēks – sniega guba pats

(Gulbis 1938) SNIEGA PŪKAS; PĀRSLAS IR BIŠU SPIETI; SNIEGS IR MĪKSTA VATE; SNIEGS IR ĶIRŠU ZIEDI; SNIEGS IR IEVU ZIEDI

SNIEGPUTENĪ Malkas cirtējs pie sevis smeļ: — Mājās drīz būšu es. — **Sniega** pītes visapkārt dej Baltas kā jasmīnes. Zilās acis tam pieputeņo, Neredz tas vairs nekā. letin no galvas līdz kājām to Sidraba lakatā.

(Ādamsons 1941)

Pa purvu vējš **sniegu** virpās griež, peld mēness starp mākoņu grēdām.

(Vanags 1946)

Beidzot sasniegta ilgotā krauja, Vīri **sniegā** kā ūdenī nirst.

(Vanags 1946)

Iznirst no mijkrēšļa torņi vecvecie. Kastaņas nokrata **sniegu** no pleciem.

(Imermanis 1947)

Un, kad lidojums caur **sniegiem** beidzas, Māju siltums tīksmi apņem mūs.

(Imermanis 1947)

Decembris klāt bij ar salu Pienācis drīz, Mākonim raisīja galu, **Sniegi** lai vērpētēs rīst.

(Vīlipsis 1949)

Pie pamales slej Gisars **sniega** galvu, Kur klinšu aizās straujas upes trauc

(Vīlipsis 1949)

Bij saule beigusi jau kalnos sērst. Glaust **sniegu** plaukstām siltajām.

(Vīlipsis 1949)

Vēl līdz sešiem Vienai slimai vēlētājai Jāatnes no stūra maize.» — Un viņš ātriem soļiem aiziet: **Sniegs** kā slēpes viņa kājai.
(Čaks 1951)

Drīz rudens debesis sāks **sniega** zvaigznes sēt. Mans adījums tev varēs labi noderēt,
(Grots 1951)

ZIED MĀKOŅI Zied mākoņi pār melniem mūriem, Pār restu dzeloņiem un dzelkšņu režģiem, zied mākoņi, Zied lejup baltām **sniega** pārslām.
(Balodis 1955)

Ansis Varaklāns, ap stūri plaukstām placis, Noraugās, kā sārto **sniega** zīds,
(Silazars 1955)

Debess izplešas kā tumša samta siena, Palso **sniegu** zilgas ēnas šķeļ
(Silazars 1955)

Ar smalku otu zilgas rūtis Sals sudrabrožu vītnēm klāj, Aiz loga vējš skrien ceļa jūtīs, **Sniegs** puteņo un nenostāj.
(Silazars 1955)

ZIEMAS VAKARS Visas upes ledū kaltas Klusā, ilgā ziemas miegā. Vakarēnas zili saltas Līst no egļu zariem **sniegā** .
(Vāczemnieks 1957)

BALTAJĀ KLUSUMĀ Slīd ragavas gar klusām lauku sētām, Gar senām vietām, ilgi neredzētām, Kur tīkamā un spīgtā ziemas miegā Snauž mājokļi līdz pažobelēm **sniegā** . Pār jumtiem zilgi dūmu ceļi vijas Un savērpj gaisā bālas mākoņdzijas. /../ Lēns putenis auž mīkstas **sniega** dzijas, Caur baltu klusumu ceļš tālāk vijas..
(Vāczemnieks 1957)

Viegli viegli, klusi klusi Aizsnieg takas, aizsnieg pēdas. Viegli viegli, klusi klusi Izaug baltas **sniega** grēdas...
(Vāczemnieks 1957)

Un, **sniegā** saltajā kad ceļi tīsies, Pie skolas bērziem sirds tad sasildīsies.
(Vāczemnieks 1957)

Kaut vēl pavasaris dus zem **sniega** , Taču drīz tas modīsies no miega.
(Vāczemnieks 1957)

Veco klarneti kad tvēra viņš ar tām, Katra nots kā asins **sniegā** kvēloja.
(Elksne 1960)

Arvienu siltāks Zemes klimats kļūst... Vai tas nav brīnums? Visur **sniegi** kūst. Nav šogad ziemas vairs. Pa taisnu laipu — tā rudens pavasarim pretī iet. Bet zinātnieki? Vaino saules traipus, tiem zemes dzīles aizdomīgas šķiet. Tie aizmirst, ka ne tikai daba — mūs, mēs arī iespaidojam, mainām dabu. Varbūt vien tādēļ visur sniegi kūst, ka vairāk siltuma no sirdīm plūst, kopš cilvēks sācis mainīties uz labu. Arvienu siltāks Zemes klimats kļūst...
(Imermanis 1961) *Globālās sasilšanas cēlonis – tas, ka cilvēks mainās uz labu*

MARTA DIENĀ Dzirksteļo **sniegi** , krītot uz lūpām un skropstām, Pēkšņi no aizsegtās saules atskrej žilbinošs stars — Putenis saulains klāj acis, valgas top tās, Piebērtas pārslām un stariem, izbrīnā raudzīties var. Tāles un **sniegi**, un marta sapņi ir zilgi, Puteņu plīvuris smalkais, projām aizšalkdams, rīst. Lāstekas raud tik priedīgi, dzidri un ilgi
(Ķempe 1961)

Zieds pāršķel **sniegu** , putns tālumu lauž, Un stiebri sevī asmeni jauš — Drīz skurbums līdz galotnēm kāps. Tu, aprīli, esi vainīgais, Tu — nevaldāmais un mainīgais!
(Ķempe 1961)

Pat kad baltajās **sniega** pļavās Zilās puteņu govīs maus. Ļaudis teic — katram zvaigzne sava... Var jau būt. Man ir pērkons savs.
(Ziedonis 1961)

Es nezinu, kas ir nogurums Jau visu dienu garo. **Sniegā** kā cukurā apvēlies, Slēpes pret tramplīnu griežu Un piesaucu velnu: nu esi reiz labvēlīgs!
(Gūtmanis 1964)

Ziemu Es baidos sajaukt pelnus Ar decembra **sniegu** , Kaut zinu — Tie ir tikai bērza pelni. Bet aprīlī, Kad gaiļpieši uzzied, Katrs paugurs liekas Kā nezināma atdusas vieta. Es arvien vēl nevaru pierast, Ka dzīvoju Salaspilī.
(Čaklais 1965)

Visskaistākās ogas pasaulē Rudens naktīs man rādās miegā Un pirmajā **sniegā** kā asaras birst, Kā sarkanās asaras sniegā.
(Ziedonis 1965)

Sniegs lēni kā Jaungadā krīt Lielām lielām un mīkstām pūkām, Un uz sieviešu cepurēm krīt Kā putu krējums uz kūkām.
(Ziedonis 1965)

Sniega pūkas kā pakārtas valgā Lido kā balti kastaņi Bezsvara telpā.
(Ziedonis 1965)

Pilsētā nav neviena. Tukšās ielās uguņu pulss. Un vienīgi mūsu pēdas Neskartā **sniegā** gulst.
(Belševica 1966)

Būs šoziem **sniegs** pie mana loga balts, Pa nakti atbrīdīs šurp tikai sniegputenis, Un dienā atmaldīsies vientuļš dzenis...
(Elksne 1966)

Marts — Dabas renesanse tā ir. **Sniegs** pelēks Kā inkvizīcijas pelni. Cilvēki gulēja tajā naktī, Kad vēji, melni kā mūki, Ziemu veda uz sārta.
(Vācietis 1966)

Nevienas vienīgas lāses asinīs, Kas nedumpotos pret savu un citu miegu... Vējš, ietiec sejā kaut smilšu sauņas trīs, Kaut **sniegu** , sniegu, sniegu!
(Bendrupe 1967)

Ak dzimtene! Cik pilns tev galds — Tu siltu roku uzliec raizei. Es ieelpoju stipru gaisu: Tam sveķi klāt un jūras sāls, Vēl **sniega** smarža jāpiekaisa Un viegli vīstošs siena vāls.

(Ķempe 1967)

Skar zemi slīpāk saules stari, Un gada laiki izmainās, Pie **sniega** cimdiem pierod zari, Pie ledus —
viļņi vizmainie...

(Elksne 1968)

Ļaudis pilsētā drīz vien aizmirsīs mūs, Un labi mums abiem bez viņu paviršās sirsniņas
būs. Neatstāj mani tik ilgi vienu, Naktīs jau **sniega** mākoņi staigā, Īsās, it kā apzagtās dienas
Atgādina, cik maz mums laika...

(Elksne 1968)

Bet visvairāk es mīlu, kad tavās acīs Dzenis sauli kā ciekuru kaļ Un zelta sēkliņas mazas Birst
dvēselē atpakaļ. Mazas zelta sēkliņas birst... Es to nomodā redzu un miegā. Reizēm kāda sēkliņa
iekrīt Arī pie manis **sniegā**.

(Ziedonis 1968)

Čab čukstiski salmenīte, steidziet, vēji, pierakstīt — drīz ar zemi runās debess **sniega** saltā
valodā.

(Čaklais 1969)

Puteņo... Vai tad tur puteņo! — **sniegi** kā aizšautas sniedzes krīt. Cik daudz šo krītošo putnu!

(Čaklais 1969)

Kamēr tu biji projām, kamēr tu biji miegā, ierakstīju es tavu vārdu **sniegā** —

(Čaklais 1969)

Kā balti lāči **sniega** vāli gumst, Bet debess zilums — ledus kārta plāna,

(Līvena 1970)

Un vītola zaros šūpojas **sniegs** — balts uzvaras karogs...

(Līvena 1970)

Pār visu zemi Balta **sniega** irbe izpletusi spārnus.

(Plaudis 1970)

Rīga balta kā līgava Gaiša un nepierasta, Baltus vaiņagus putenis Uzķāris kuģu mastos. Ielās
domīgi klusē Liepas kā līgavas māsas — Mežģīņu kleitas līdz zemei Piena un skaidrības krāsā. Tad
nejauši nomaldās vējš Un sapinas baltās sprogās. Pilnas acis **sniega** Kā aizputināti logi. Lielais
Kristaps caur putekļiem baltiem Zvaniem iet dziesmu palūgt, Alkainām lūpām noskūpsta ziema
Rīgai apgērba malu.

(Dreika 1971)

SIRMĀ SAULE Redzēju — ziemīga saule Staroja blāvi sirma. **Sniegs** arvienu vēl krita Kā pirmāk. Tā
tas krita, krita Un sakrita nezin kur. Es domāju — kaut kas jāatrok, Tāpēc atnācu šurp. Divas acis
pavērās manī — **Sniega** piedzītas akas. Man izbīrīnā notirpa kājas No **sniega** trakuma. Es skatījos
sniegā un saulē, Kāds sildīja rokas man matos. Es aizbēgu atpakaļ. Projām. Un tā arī
nesapratu. Klausos — atkal krīt **sniegs**, Kāds piesauc mani un vaid. Bet tagad es aizbāžu ausis Un
metu ar roku. Lai!

(Dreika 1971)

Mākonis zemei Baltu lidoni sūta. Neparasts skaistums! Zeme sniegpārslu pārvērš ļoti parastā **sniegā** .
(Goba 1972)

Pa logu skatos. Baltas pārslas krīt, Jau zāle piekūst kausēt agro **sniegu** , Un liepas nespēj to vairs nokratīt – Dārzs lēni mīkstā, baltā miegā iegrimst.
(Osmanis 1972)

KROMI, 1919. GADA OKTOBRIS Baltajiem — sniegi balti, Sarkanajiem — sarkanā krāsa. Vakar vēji aurēja salti, Vakar **sniegi** kā no bīdeļa kāsa, Un kritušajiem laikam sala, Jo mazliet drebēja zeme, Kad brāļu kapam to kala.
(Goba 1972)

SNIEGA MŪŽS I Atnāca tā kā mazs bērns Viegliem un zibošiem soļiem, Krita un krita vienmēr Uz stīgām un lielceļu oļiem; Steidzās kā nebēdnis tas Pasaules pašā vidū, Visi — vai liels vai mazs — Priecājās: paskat, kā lido! Vējš šķita glāstoši maigs, Zeme — kā pika plaukstā! ... Saulainais bērniņas laiks, Pat ziema tev neliekas auksta!
(Osmanis 1972)

Mēness kā mākslinieks Irbīte Baskājis bradā pa **sniegu** ...
(Kaldupe 1973)

Kā melna sotņa baltais **sniegs** — Ai-ai! Ai-ai! Aijā! — Pār rabarberu galvām krīt!
(Peters 1973)

izrauj mani kā uz nošu papīra līdz pleciem **sniegā** ieputināts krusts
(Vācietis 1974)

Kad tu saulpuķēs ej un tik ilgi ir jau, ka vai acis ver ciet, bet tās saulpuķes stāv — kāds tad svešvārds ir **sniegs**
(Vācietis 1974)

Tu nelādi šos **sniegus** , jo ar tiem būs baroti pa ķiršu dārziem izlaistītie pieni, kā izsalkušus bērniņus ar karoti ar viņiem maiji baros katru tavu pienu.
(Vācietis 1974)

Pār Vecpilsētu baltām pārslām **sniegs** Krīt svinīgi un rāmi nesteidzīgi Un nosēžas uz Zviedru vārtu bruģa, Un nolaižas uz Pētergaiļa astes, Un aizķepina bērniņlogu acis..
(Sirmbārdis 1975),

Kā milzīgs suņu bars bez mitas kauc vējš. Kā okeāna viļņi pret mājas sienām **sniega** klājieni šķīst.
(Baltvilks 1976)

Visu dienu urdziņas ērgelēja dilstošu kupenu grēdās. Visu dienu dzilnīša stabule svinīgā locīja dzidri un liegi. Vārām sudraba mēlītēm lūstot, šķindēja drūpošie **sniegi** . Pienāca vakars, režgotā ledū mūziku iestindzināja.
(Belševica 1976)

Mākoņi, **sniega** velkoņi, Smagi pa debesīm slīd, Tūlīt kāds apgāzīsies — Sāks vai nu snigt, vai līt.
(Elksne 1977)

Šajā tumsā, kuru atšķaida **sniegs**, līdz akmens labāk saredzams tiek, smailei augstumā jāpaliek.
(Misiņa 1977)

no paša rīta lietus ganās un sūra darva upēs plūst **sniegs** īslaicīga aizraušānās sīks sapnis kas uz egles kūst /../ bet kur tu ņemsi tādu varu būt stiprākam par egles zaru lai vienu pašu **sniega** skarū līdz ūdens pilei aizauklēt?
(Skujenieks 1978)

Bet ievainotie nesauc pailgā, ar aukstu **sniegu** aizber skaudrās brūces un gaida pavasari, kurš nāks dziedēt. Ja nesadzīs, tad kaltis — dabas likums sens.
(Avotiņa 1979)

kā lai tagad mājās gul, ja tik balta, balta diena baltus **sniegus** acīs kuļ un ar baltu smaržu cienā?..
(Avotiņa 1979)

VĀRNU IELAS ROMANCE Kūp Vārnu iela. Dzeltens suns. Bet vārns nav nevienas. **Sniegs** aizšļūc zils un nodzēries. Bet vārns nav nevienas.
(Peters 1979)

« Nekad savu gaismu vairs neatkārtos **Sniegs** pelēkiem spārniem tavos vārtos.» Ir krēslas bridis: un gaismā zūd. Cik viegli starp tumsu un gaismu būt! Ne melnais ir melns, ne baltais — balts
(Ziedonis 1979)

PIRMAIS **SNIEGS** Var rakstīt dzejoli: ir atkal melni balts, Un ābolam ir ledus aukstums salds. Un sniegs ir atkal zemei acis bērts. Vai atkal rakstīt dzejoli? Nav vērts.
(Ziedonis 1979)

Un, re, kā **sniega** pilns viss mežs — Līdz mātes kaklarotām.
(Ziedonis 1979)

smilts — Ledum līdzīgi dzeldē, Vēsā, vēlā vasaras vakarā Mēness nāk ledū peldēt. </s><s> Vasara, tā ir zaļa ziema Dzelteniem **sniega** kalniem, Kaķa acis, kas pārskrien ceļam, Pajūga zirgiem salniem.
(Plaudis E 1980) *Orģināli: trops attēlo vasaru*

Rau: spulgs kā balodis Pār pērniem avenājiem risina **Sniegs** baltas valodas.
(Plaudis E 1980)

Mēs baltu, baltu ziemu gaidījām, Mēs košiem rakstiem cimdus adījām. Bet ziema ilga tikai dienas trīs. **Sniegs** uzkāpa tad atkal debesīs
(Melgalvs 1980).

Sasniedz **sniegs** un pilsētu atnes Tādu pašu, tikai no vates, Spēlē sniegs — pūkains debesu aktieris — Torņus, tramvajus, bērnu ratiņus.
(Rokpelnis 1981)

PRIEKŠPAVASARIS Neveicas lietus, un neveicas **sniegs**, Neveicas tveice un salna, Piesargies — laiks šis ir neveiksminieks, Veļas kā grasis no kalna.
(Rokpelnis 1981)

ZIEMA DZIED! Kādas kupenas Pierīgā šoziem! Un Puseiropā, dzirdams, tāpat. Kāds ber **sniegu** ar kartupeļgroziem līdz pat rietiem, kas zilsārti nozied.

(Auziņš 1983)

NELIDLAIKS Uzvarēja **sniega** taisnība. Puse pasaules lidlauku aizsnīga. Pār baltiem un pelēkiem **sniegiem** tāda migla kā pieguļā.

(Čaklais 1984)

Bet ziemā visa zeme top proklamācija — baltie **sniegi** ar krūmu burtiem, pēdu komatiem, koku izsaucējiem.

(Čaklais 1984)

Viss — pavasarvārdā! Tā vārdā pat gudrie koki met pēdējo atvadu **sniegu** ūdens krampjainās rokās...

(Čaklais 1984)

VISA ZEME KĀ KĀZU GALDS Augu nakti ir strādājis **sniegs**, Zemi noklājis cieši un silti..

(Elksne 1986)

PIRMAIS **SNIEGS** 1 Smidzinājos līdz pirmajam **sniegam**, Bet šis pirmais jau nebija tāds — Līdzīgs sapnim un zīdaiņa miegam, — Pirmais īstais bij savazāts. Tātad pirmajam pirmā slava Tomēr netiek. Bet tādām tiek, Kas vairs neķep ar plēksnītēm blāvām, Bet ar pilnu baltumu snieg.

(Rokpelnis 1986)

Tu uzreiz gribi gatavu baltu, Tīru malumu, debesīs maltu. Lai bez sviedriem un sodrējiem rastos **Sniegs** kā negaidīts neparastums, Savu ķēķi un eksperimentus Slēpjot debesu laukos centīgi...

(Rokpelnis 1986)

Pirmais **sniegs**. Vai tas jau būtu Nevis skūpstieņu un jūtu, Bet gan medicīniskais **sniegs** — Slimnīca, kas balta mieg? Liela slimnīca aiz loga, Nesper kāju tajā, dēls, Lai nav tajā jāiesloga Prāts tavs lietavains, bet kvēls.

(Rokpelnis 1986)

Marts ar kaķa acīm, Kaķi marta acīm Saskatās — un čūkstēdami **Sniega** blāķi kūst. Ziema pakar zobus Saules baltā vadzī. Aizsakliegšus Daugavā Ledi kūst.

(Belševica 1987)

tanku snuķi tvarsta nostiepto debesu buru no kuras tāds dīvains **sniega** smilšu un sāls birums tādā tik mazgāt un apraudāt kritušos karavīrus

(Kunnoss 1987)

PAREDZĒJUMS Šis negantais **sniega** koncerts, šī zemes un debesu deja pieder pie pavasarspēlēm. Drīz viss nonāks lejā. Iekliedzoties līdz dzīlei, zeme metīsies arkla tvērienos. Aizlipinās ciet lūpas smagais pumpuru dzēriens.

(Čaklais 1989, 1997)

Nākamais autobuss. Dzeltena izsaukumzīme pabeidz pēdējā **sniega** klusumu.

(Aizpuriete 1990)

Ceriņi ir pielādēti zem **sniega** un arī ķirši un plūmes, ābeles, ievas ir pielādētas un zeme ir mīnēta tulpju un krokusu, sniegpulkstenīšu un narcišu mīnām.

(Jansone 1993)

spilgti tumšzila rīta krēsla un mazs laternas citronš starp apsnigušiem zariem aiz **sniega** izolācijas
apvilktiem vadiem
(Brūveris 1991)

ZIEMAS RĪTU ENĢEĻI ziemas rītu enģeļi sētnieki sitas ar spārniem pacelties nespēj ietvi
vago laikam **sniegi** par lieliem laikam spārni par smagiem
(Čaklais 1997)

JŪRA PIESNIEG AR **SNIEGU** Jūra piesnieg ar sniegu tā kā toveris kāds. Mākoņzirgi prom
pieguļā. Gaišs un noremdēts prāts.
(Čaklais 1997)

VIESIZRĀDES Mani piecēlis šorīt trauksmais, neparasts svaigums. Baltas afišas vēstī: Rīgā
viesojas maigums. Rīgā viesojas ilgas. Rīgā viesojas prieks. Dažas dienas, tik dažas Rīgā izrādes
sniegs **Sniegs** .
(Zālīte 1997)

PAVASARIS Tik līksma un gaviļu pilna kā Dieva dvaša, ak mūžs, ir **sniega** kūstošā elpa, ko narcises
trompetēs pūš.
(Zālīte 1997)

Vēl, kamēr dārzs nav zem **sniega** sapušķots balts..
(Kunnoss 1999)

maigi viltīgs klusums iekožas jumtos debesis šķiet daudz par plašu viņam mākoņi debesis staigā
un irst **sniegs** nogatavojas lēnām padebešu ābeles zaros
(Mežavilka 1999)

2. PIELIKUMS. VĀRDNĪCA

Alegorija – mākslinieciskās izteiksmes līdzeklis, kuru izmantojot var tēlot vienu parādību ar citu; paplašināta metafora.

Bāzes līmeņa kategorija, bāzes kategorija (*basic level category, basic category*) – kategorija konceptu hierarhijā, kas kognitīvi visvieglāk apstrādājama, ir tuvākā ikdienas domāšanai un komunikācijai (var būt atšķirīga dažādiem indivīdiem un grupām).

Domu telpa (*mental space*) – nelieli konceptuāli sakopojumi (“packets”), kas veidojas prātā domāšanas un runāšanas procesā, kas nepieciešami saprašanai un darbībai (Fauconnier, Turner 2002).

Epitets – spilgts un ekspresīvs apzīmētājs, kas raksturo kādu citu vārdu, uz kuru tas attiecināts.

Ietvars (*frame*) – ilgtermiņa shematiskas zināšanas, ar kurām ir saistītas domu telpas (Fauconnier, Turner 2002).

Kartējums – nozīmju atbilstība starp avotjomu un mērķojumu.

Kognitīva metafora (*cognitive metaphor*) – sistemātisks atbilstību (jeb kartējumu) kopums starp divām pieredzes jomām (Kövecses 2022). Lieto arī kā termina “konceptuāla metafora” sinonīmu.

Koncepts – prāta (kognitīvs) nojēgums un tā reprezentācijas valodā.

Konceptuāla metafora (*conceptual metaphor*) – noģiedams divu pieredzes jomu kartējums (dēvēts arī par tīklojumu), kurām empīriskā izpētē rodami daudzi metaforisku valodas izteikumu piemēri. Lieto arī kā termina “kognitīva metafora” sinonīmu.

Leksēma – vārds ar visām tā formām un nozīmēm.

Lemma – vārda pamatforma.

Lielā esamības ķēde – reāliju hierarhija, kas raksturo, kā ar metaforu starpniecību tiek konceptualizēti objekti un lietas; ķēdes ietvarā tādas hierarhiski augstāk novietotas entitātes kā Dievs, kosmos, sabiedrība un cilvēks var tikt konceptualizētas kā hierarhijā zemāk novietotas entitātes – dzīvnieki, augi, fiziskās pasaules objekti.

Metafora – reālā vai piedēvētā līdzībā vai analogijā balstīts trop, kādas jomas konceptualizēšana, izmantojot citas jomas jēdzienus.

Metaforas apšaubīšana (*questioning*) – konvencionālas metaforas izvērsums, kuras rezultātā tiek apstrīdēta sākotnējā metafora.

Metaforas detalizācija (*elaborating*) – avotjomas koncepta sašaurināšana, no abstrakta jēdziena pārejot pie konkrētāka apakšgadījuma.

Metaforas paplašināšana (*extending*) – konvencionālas metaforas tradicionālas izteiksmes izvērsums, papildinot ar citiem avotjomas elementiem, bieži tādiem, kas parasti netiek izmantoti.

Mikrometafora – neliela apjoma metafora, kas izteikta vienā vai dažos vārdos; arī “mikrotēls”.

Semantiskais lauks – cilvēku pieredzē izdalīta reālās īstenības daļa, kam valodā atbilst grupa tematiski saistītu vārdu (Veidemane 1977a).

Salīdzinājums – nozīmes (atsevišķas īpašības vai to kopuma) pārnese no viena priekšmeta uz otru, kurā tiek minēti abi salīdzināmie priekšmeti, un tos saista partikula “kā”.

Paralēlisms – paplašināts salīdzinājums, kurā līdztekus tiek plašāk raksturoti divi priekšmeti ar līdzīgām īpašībām.

Personifikācija – mākslinieciskās izteiksmes paņēmiens, priekšmetu, parādību, dzīvnieku, augu attēlošana ar cilvēka īpašībām.

Primāra metafora (*primary metaphor*) – cilvēka vispārīgā realitātes pieredzē balstīta vienkārša, vispārīga konceptuālā metafora.

Salikta metafora (*complex metaphor*) – no primāras metaforas atvasināta, un/vai no vairākām primārām metaforām sastāvoša metafora.

Saliktu metaforu veidošana (*composing*) – divu vai vairāku metaforu savienošana vienā tēlā.

Simbols – māksliniecisks tēls, ar kuru izteikta kāda ideja.

Tekstvienība – vārds, pieturzīme vai cita vārdam līdzvērtīga valodas apstrādei piemērota teksta vienība.

Tēlshēma – prāta (kognitīva), pirmsvalodiska struktūra, kas tiek izmantota pieredzes sakārtošanai un aptveršanai; nereti kalpo kā konceptuālas metaforas pamats.

Trops – vārds, vārdu savienojums vai izteiciens, kas lietots ne tiešajā, bet pārnestajā nozīmē.

Vārdforma – vārds kādā no tā morfoloģiskajām formām.